

مفتی
عقلم
دارا دیوبند
پستو

دموجوده وخت په دار الافتاء كې دمروجه نسخو مطابق، دنوى تخريج سره اعلى كمپوټري چاپ

فتاوى دارالعلوم ديوبند

په آسكانه اوروانه كندهكارى پښتو

لومړى جلد ❶

كتاب الطهارة

تأليف: مفتى اعظم عارف بالله حضرت مولانا مفتى عزيز الرحمن صاحب عثمانى
(دارالعلوم ديوبند اول مفتى))

په لار بنوونه ۵: حكيم الاسلام حضرت مولانا قارى محمدطيب صاحب (مهتم دارالعلوم ديوبند)

مرتب: مولانا محمد ظفير الدين صاحب، رفيق شعبه ترتيب فتاوى دارالعلوم ديوبند
اضافه تخريج جديد: مولانا مفتى محمد صالح، رفيق دارالافتاء جامعة اسلاميه، بنورى ټاون كراچى
زباړه، تعليق او تحقيق: مولانا الحافظ محمد احمد الحقاني الأفغاني، فاضل حقانيه، پشاور
زير نكراني: شيخ الحديث حضرت مولانا الشيخ عبد القادر النهر كاريزي (دامت بركاتهم العالیه)

مکتبہ حلیہ

كاسى روډ، كوټه ۰۸۱۲۶۶۲۴۴۸ :

تول حقوق
مخفوظي

© All Rights Reserved
al-ilmcorp@hotmail.com

لومړۍ چاپ

۱۴۲۹ شعبان \ اګست ۲۰۰۸

Maktabah Habibiyah	مکتبہ حبیبیہ
Publishing Organization	خپروونکی اداره
AL – ILM Computers	العلم کمپیوٹرز
Composing Organization	کمپوزنگ اداره

Arg Bazar, Kandahar, Afghanistan. Mob : 0799447413 : گرځنده تليفون : افغانستان ، کندهار ، بازار ارگ
Kasi Road, Quetta, Pakistan . Phone : 0812662448 : کونټه ، تليفون شميره : کاسی روډ ، نزد مسجد نور ، کوئټه ، پاکستان .
AL-ILM Computers, Quetta. Mob: 03218016371 : گرځنده تليفون شميره : العلم کمپیوټرز ، کوئټه پاکستان ،

دفتاوی دارالعلوم دیوبند مدلل او مکمل (پښتو) دمضامینو فهرست، جلد ۱

مخ	مضمون
۳۵	په خوږه پښتو ژبه باندي د فقه حنفي تر ټولو لوی پوهنغونډ: ۱. سرریزه: د حضرت مولانا محمد احمد الحقاني الأفغاني <small>رحمته الله</small>
۳۲	دفتاوی دارالعلوم دیوبند پښتو ددې چاپ ځانگړتیاوي او خصوصیتونه
۴۰	ضروري یادونه
۴۱	دفتاوی دارالعلوم دیوبند د ټولو ټوکونو د بابونو او فصلونو اجمالي فهرست
۴۵	لومړی توري: ۲. سرریزه: د حکیم الاسلام حضرت مولانا الحاج قاري محمد طیب صاحب <small>رحمته الله</small> مهتم دارالعلوم دیوبند
۴۵	د دارالعلوم دار الافتاء
۴۵	د افتاء د منصب اهمیت او عظمت
۴۷	دهند ستر مفتی حضرت مولانا الحاج عزیز الرحمن عثمانی دیوبندی <small>رحمته الله</small>
۴۷	د افتاء د دندې لپاره نومونه ټاکل
۴۸	په افتاء کې دده مهارت
۴۸	دفتاوی ترتیب
۴۹	بیعت او ارشاد
۵۰	حضرت مفتی صاحب او کوچنی مسجد
۵۰	تواضع او دخلگو خدمت
۵۱	د حضرت د بې نفسۍ یوه واقعہ
۵۱	عظمت او للهیت
۵۲	درس او تدریس
۵۲	دنیا دهغوی په خیال کې
۵۳	فنائیت او انکسار
۵۴	د آخرت غم
۵۴	په پښو باندي د شپي گنگوه ته تگ!
۵۲	فطري وړتیاوي او قابلیتونه یې
۵۲	الله <small>ﷻ</small> ته توجه او دهغي نښي او تاثیرونه

مخ	مضمون
۵۸	دوالد صاحب اخرنی وخت او ددوی توجہ
۵۹	دباطنی نسبت نبی نبانی
۶۰	دزرہ مینہ او شفقت بی
۶۲	دباطنی تصرف یو خو نور واقعات
۶۴	وفات
۶۴	دحضرت دفتواگانو شمېر
۶۵	دحضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن صاحب دفتواگانو تفصیل
۶۶	دفتاوی ترتیب
۶۸	۳. سریزه : دفتاوی دمرتب حضرت مولانا محمد ظفیر الدین صاحب <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>
۶۸	داسلام دین او دهغه هدفونہ او مقصدونہ
۶۹	پہ صحابہ ؓ کی اسلامی نظام دحیات
۶۹	دفقہی تدوین اړتیا
۶۹	امام ابوحنیفه <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> او دفقہی تدوین
۷۰	دتابعیت شرافت
۷۰	امتیازی غوره والی
۷۱	دامام اعظم <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> حیثیت
۷۲	دعلم او فن دماهرینو ټولگی
۷۳	دفقہی پہ تدوین کی احتیاط
۷۳	دتدوین طریقہ
۷۳	پر یوه یوه مسئلہ بحث
۷۴	دکتاب اوسنت حیثیت
۷۵	دانسانی غلطی تدارک
۷۵	دامام اعظم <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> اعلان
۷۶	بنسټ پر دلائلو باندي
۷۶	دوروستنیواحتیاط
۷۶	دضد خخه دخان ژغورلو ډیر مثالونه
۷۷	دکتاب اوسنت په مقابل کی درایی مذمت
۷۷	دمسئلو استنباط او ددی لپاره احتیاط

مخ	مضمون
۷۸	د اصحاب الراي مطلب
۷۸	د فقهي په تدوين کي ترتيب
۷۹	د فقهي په تدوين کي دلومري والي شرافت
۷۹	امام اعظم <small>رحمته الله</small> او ملگري يې لومړی محدثين او بيا فقهاء
۸۰	غلطي او ناسمي آوازي (دروغ او پروپاگنډه)
۸۲	د فقهي تدوين او د مسائلو خپریدل
۸۲	د فقهي برکت
۸۲	فتوی او اهميت يې
۸۳	د تنگ نظری غلط الزام
۸۳	د فتاوی تاريخ
۸۴	د فقهي او فتوی لپاره ځانگړي ټولې او ددې وجه
۸۴	د دين مخصوص خدمتگاران
۸۵	د اسلامي امت لومړی مفتي
۸۶	د پیغمبر <small>صلی الله علیه و آله</small> څخه د پوښتنو د جوابونو غوښتلو لپاره د جبریل <small>علیه السلام</small> راتلل
۸۷	د تلوار کولو څخه ډډه کول او مشرانو ته رجوع کول
۸۷	د پیغمبر <small>صلی الله علیه و آله</small> د فتواگانو حیثیت
۸۸	د پیغمبر <small>صلی الله علیه و آله</small> څخه وروسته صحابه کرام <small>رضی الله عنهم</small> د فتوا ورکولو پر دنده باندي
۸۸	د فتوی ورکونکو صحابه کرامو <small>رضی الله عنهم</small> شمېر
۸۸	تر صحابه کرامو <small>رضی الله عنهم</small> وروسته فتواوي
۸۹	حنفي فقه
۹۰	د دارالعلوم دیوبند دارالافتاء
۹۰	د فتوی ورکولو اهميت
۹۰	د افتاء لپاره علم او فهم
۹۰	د مفتي فريضه
۹۱	د الله <small>صلی الله علیه و آله</small> څخه بیره
۹۱	غور او فکر
۹۲	د مستفتي (پوښتنه کوونکي) فريضه
۹۲	نالاتفه مفتی د اسلام په نظر کي

مخ	مضمون
۹۲	نا اہلہ مفتی داسلام پہ نظر کی
۹۳	بی له علمہ فتویٰ ورکول دقیامت له علامو خخه دي
۹۴	دامام مالک <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> فرمان
۹۴	امام مالک <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> او فتویٰ
۹۴	دامام احمد بن حنبل <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> وینا
۹۴	دسعید ابن المسیب حال
۹۴	دقاسم بن محمد جواب
۹۵	دمفتی لپاره شرائط
۹۵	موجوده زمانه او دفتویٰ دنده
۹۵	فقیه او اجتهاد
۹۶	غیر مجتهد فقیه
۹۶	دافتاء لپاره داجتهاد شرط
۹۶	په موجوده دور کی دافتاء وظیفه
۹۷	دمعتمدو علماؤ صحبت
۹۷	دافتاء لپاره ضروري شرائط
۹۸	دماهر استاد خخه تربیت اخستل
۹۸	دزمانی دعرف او عادت خخه خبرتیا
۹۸	دفقہی دماهر عالم خخه زده کره کول
۹۹	دزمانی دعرف لحاظ
۹۹	دعرف په بدلیدو باندي مفتی ته خبریدل پکار دي
۹۹	دزمانی داحوالو خخه دخبرتیا قید او ددی وجه
۱۰۰	دغلطیو خخه محفوظتیا
۱۰۰	نا اهل مفتی ته تعزیر
۱۰۱	دابن خلدون خرگندونه
۱۰۱	دور او لائق مفتی لتیون
۱۰۲	پنخه صفتونه
۱۰۲	بنه یا صالح نیت
۱۰۲	حلم او وقار

مخ	مضمون
۱۰۲	بصیرت او مهارت
۱۰۲	دژوندانه وسائل
۱۰۲	دزمانی دخلگو دا حوالو څخه خبرتیا
۱۰۲	لوړ خویونه او عفت
۱۰۳	بردباري اونرم خوی
۱۰۳	دینداری
۱۰۳	اسلام، عقل او فهم
۱۰۴	ژور فکر او بیدار دماغ
۱۰۴	بلوغ او عدل
۱۰۴	خوښ کړل سوي ضروري صفتونه
۱۰۵	په مسائلو عبور او دقواعدو پوهه
۱۰۵	دماغی توازن
۱۰۵	پر راجح قول باندي فتوی
۱۰۷	دقول دځاوند په اړوند معلومات
۱۰۲	خوش اخلاقي
۱۰۵	ظاهري هیئت
۱۰۲	یقین او باور
۱۰۷	دخواهشاتو څخه ځان ژغورنه
۱۰۸	ناروا حیلې
۱۰۸	روا حیلې
۱۰۹	دمسئلي په اسانه اړخ باندي فتوی
۱۱۰	دمفتي اختیارات او فضیلتونه
۱۱۱	استدلال
۱۱۱	حوالی
۱۱۱	دمستندو کتابونو حوالې
۱۱۲	شامي دمتاخرینو په کتابونو کي
۱۱۲	دصریحو الفاظو نقلول پکار دي
۱۱۳	مفتي اوقیاس او اجتهاد

مخ	مضمون
۱۱۳	مصلحت ته ترجیح ورکول
۱۱۴	په قاضي اومفتي کي فرق
۱۱۴	دمفتي مقام
۱۱۵	میرمن دافتاء پرمنصب
۱۱۵	په هندوستان کي دفتوی ورکولو کار
۱۱۵	شاه عبدالعزیز <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> او مولانا فرنګي
۱۱۵	د دیوبند دارالعلوم
۱۱۲	دافتاء کار اودارالعلوم
۱۱۲	ددارالافتاء جو پښت
۱۱۷	مفتي عزیز الرحمن <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> اوافتاء
۱۱۸	ددارالعلوم سره تړلي نوري فتاواوي
۱۱۸	دفتاوی ترتیب
۱۱۹	په ترتیب کي دځینو ضروري امورو لحاظ
۱۲۱	دحضرت مفتي صاحب دافتاء بڼه
۱۲۲	دمرتب دکم علمی اعتراف
	* * *
۱۲۴	کتاب الطهارة : دپاکي احکام
۱۲۴	الباب الأول في الوضوء ، نومړی فصل داوداسه فرضونه
۱۲۴	دسر مسح کول څومره اندازه فرض ده
	دگڼي او خفيفي ږيري دواړو حکم یوډي او که جدا جدا او ډږيري لپاره به جدا
۱۲۴	اوبه کله اخیستل کیږي
۱۲۵	آیا دگڼي ږيري ورینسته په اوداسه کي مینخل فرض دي؟
۱۲۲	دپښو مینخل ضروري دي دشیعه گانو قول صحیح نه دي
۱۲۲	په اوداسه کي دپښو مینخل فرض دي
۱۲۲	دوهم فصل : داوداسه سنتونه
۱۲۲	په اوداسه کي دي دواړه لاسونه دري ځلي پرپولي
۱۲۷	اوبه پر لاس باندې دگوتو له لوري وبهوي او که دڅنگلو له لوري

مخ	مضمون
۱۲۷	په گوتو کي خلال څه وخت کول بنايي
۱۲۷	په پوزه کيد اوڀو اچولو څخه پرته اودس صحيح دي خو دسنت طريقي څخه
۱۲۷	خلاف دي
۱۲۸	په اوداسه او غسل کي داوڀو مقدار څومره دي؟
۱۲۸	دکانسي او پيتلو په لوبني اودس روا دي
۱۲۸	دمجبوري په وجه په اودس کي په خوله اوڀه نه رغړول صحيح دي
۱۲۸	مسواک بايد څه وخت ووهل سي؟
۱۲۹	دمسواک مقدار څومره دي؟
۱۲۹	که جمع ولاړه وي بيا هم کامل اودس وکړي او که سنت پريردي؟
۱۳۰	په اوداسه کي دڅڅيدلو شرط کيدل
۱۳۰	دريم فصل: داوداسه مستحبات او اداب
	تر اوداسه وروسته په روي مال (دستمال) سره لاس او مخ وچول صحيح دي او
۱۳۰	که نه؟
۱۳۰	په يوه لاس اودس کول جائز دي او که نه؟
۱۳۱	دمخ مينځل په يوه لاس دي که په دوو؟
۱۳۱	دلاسونو مينځل بايد له کوم لوري پيل شي
۱۳۱	دلاسونو په مينځلو کي ابتداء له کوم لوري پکار ده
۱۳۲	داوداسه داوڀو مقدار
۱۳۲	څلورم فصل: داوداسه ماتوونکي
۱۳۲	دباد وتلو دناروغي دڅښتن خوب اودس ماتوي او که نه؟
۱۳۲	له سترگو څخه څڅيدونکي اوڀه اودس ماتوي او که نه؟
	څاڅکي چي دباندې ونه وزي او دننه په سترگو کي پيدا او وچ شي اودس
۱۳۳	ماتوي او که نه؟
۱۳۴	دزنگون يا دبل ستر لوڅيدل اودس ماتوي او که نه؟
۱۳۴	کم خوب اودس ماتوونکي دي
۱۳۴	که وينه پر نارو باندې ډيره سي نو اودس ماتيري
	درنجو په تيزوالي يا دسلايي په لگيدلو سره چي کمي اوڀه راوړي هغه اودس
۱۳۴	ماتوي او که نه؟

مخ	مضمون
۱۳۵	دبئحي له تي څخه شيدي راوتل اودس ماتوي اوکۀ نه؟
۱۳۵	کم لونډوالی چي دباندې ونه وزي اودس ماتوي اوکۀ نه؟
۱۳۵	دزخم په کنبکنبلسره چي کم موادراوزي هغه اودس ماتوونکي دي اوکۀ نه؟
۱۳۲	دجنازي لمانځه ته په سوي اوداسه باندي فرض لمونځ هم کيږي
۱۳۲	زنگون يا ورون چي په اوداسه کي بنکاره سي نو اودس جائز دي اوکۀ نه؟
۱۳۲	دپنبه ؤ په وجه که دمتيازو څاخکی راونه وزي نو اودس نه ماتيږي
۱۳۲	دويني په راوتلو اوبهيدلو اودس ماتيږي
۱۳۷	بئحي ته په لاس وروړلو اودس ماتيږي اوکۀ نه؟
۱۳۷	که څاخکی دباندی راوتی اودس مات سو کنې نه دی مات
۱۳۸	دڅاخکي اثر دډگر دسر پر پنبه ؤ باندي
۱۳۸	دلمانځه په مهال دماشوم شيدي رودل اودس ماتوي اوکۀ نه؟
۱۳۹	داوداسه په حالت کي بئحي ته په شهوت سره کتل اودس ماتوي اوکۀ نه؟
۱۳۹	که داوداسه په مهال اودس مات سي نو له سره دي اودس وکړي
۱۳۹	دناررغي له امله پر دوا باندي اوبه بهول کافي دي
۱۳۹	ددرد له امله دسترگي څخه اوبه وتل اودس ماتوي
۱۴۰	له اوداسه څخه وروسته داستنجا سره بيا اودس راگرځول بڼه دي
۱۴۰	دبلغم په وتلو سره اودس نه ماتيږي
۱۴۰	دغسل په اوداسه سره لمونځ کيږي
۱۴۰	که داوداسه په اوږدو کي اودس مات سو نو بيرته دي له سره اودس وکړي
۱۴۰	په شک باندي اودس نه ماتيږي
۱۴۱	په چارزانو بيده کيدلو سره اودس نه ماتيږي
۱۴۱	په چلم څکولو سره اودس نه ماتيږي
۱۴۱	دستر په لوڅيدلو سره اودس نه ماتيږي
۱۴۱	دسترگو داوبو حکم
۱۴۲	په ستوني ستغ پروته اودس نه ماتيږي
۱۴۲	په لوڅه باندي په غسل کولو سره اودس نه ماتيږي
۱۴۲	که دنابالغ سره لواطت وکړي او انزال ونه سي نو اودس ماتيږي اوکۀ نه؟
۱۴۲	دپيغمبر ﷺ داوداسه ماتوونکي

مخ	مضمون
۱۴۳	چي داودس ڪولو په مهال باد راوگرځوي نو اودس به وسي او ڪه نه؟
۱۴۳	دمراقبي حالت او داوداسه ماتيدل
۱۴۴	غليظ عورت ته په لاس وروړلو اودس نه ماتيري
۱۴۴	دباد وتلو له امله پاڪوالي ضروري نه دي ، ددې وجه
۱۴۴	داوداسه په اوږدو ڪي داندامونو ډپرېولو سره دهغو وچول څنگه دي؟
۱۴۴	داوداسه داندامونو يوه برخه وچه پاته سوه اودس وسو او ڪه نه؟
۱۴۵	ددا سي باد وتل چي اواز او بد بويي نه لري اودس ماتوي او ڪه نه؟
۱۴۵	په په زوره خندا سره دجنازي دلمانځه فاسديدلو او اودس نه ماتيدلو وجه څه ده؟
۱۴۲	وينه له بهيدلو پرته اودس نه ماتوي
۱۴۲	چي داودس لرلو يقين وي نو دشبهي په وجه بيا اودس ڪول ضروري نه دي
۱۴۷	دوچي او ڪلڪي ويني له پوزي څخه راوتل اودس نه ماتوي
۱۴۷	دجتازي په اوډاسه دوخت لمونځ ڪولى سي
۱۴۷	په لځه باندي دغسل ڪولو څخه وروسته په هغه اودس لمونځ ڪولى سي
۱۴۷	آيا دشرمگاه ليدل اودس ماتوي؟
۱۴۷	دوهم باب : په بيان دغسل ڪي
۱۴۷	لومړى فصل : دغسل فرضونه
۱۴۷	په غسل ڪي غرغره فرض ده او ڪه يوازي په خوله باندي اوبه لغړول؟
۱۴۸	دخولي داخلي او خارجي حدود څه دي؟
۱۴۸	دغسل څخه مخڪي سوي غرغره ڪافي ده
۱۴۹	پوزه او خوله څو ځله مينځل فرض دي؟
۱۴۹	دنبځو لپاره دورينبتانو بيخونو ته اوبه رسول ضروري دي
۱۴۹	په حوض ڪي غسل
۱۵۰	په جنابت ڪي دغسل حڪمت
۱۵۰	دغسل مضمضه او استنشاق چي مخڪي وکړل سي ڪفايت ڪوي او ڪه نه؟
۱۵۰	په غابنو ڪه چي څه منبتي وي نو غسل به وسي او ڪه نه؟
۱۵۱	په غسل ڪي دغابن دمبخونو حڪم
۱۵۱	په غسل ڪي دسپينو زرو هغه تار ڪم چي په غابن ڪي وي

مخ	مضمون
۱۵۱	دعارضی غابن کنبل پہ غسل کی ضرور دی او کہ نہ؟
۱۵۱	پہ روڑہ کی دجنابت پہ غسل کی یواہی پہ خولہ اوبہ ورغروی او کہ غرغره وکری؟
۱۵۲	کم غابن چي ولویدی هغه يي بيرته را پورته کړی او په تاري يي وتړی دجنابت غسل ته خوبه څه تاوان نه رسوي
۱۵۲	آيا له جماع څخه وروسته ترڅو چي غسل ونه کړي پاكي نه ترلاسه کيږي؟
۱۵۲	دجنابت په غسل کي بنځي ته کوڅی خلاصول ضروري دي او که نه؟
۱۵۳	داوداسه او غسل په مهال چي دخولي په مينځ کي څه ريزه وي او ويې نه باسي نو غسل څنگه دی؟
۱۵۳	دغابن ميخ دغسل مانع نه دی
۱۵۳	دغسل خاني پر ديوالونو چي کم څاڅکي ولوېږي په هغو سره غسل ته زيان نه رسيږي
۱۵۴	دوهم فصل : دغسل سنتونه
۱۵۴	دغسل کولو طريقه څنگه ده؟
۱۵۴	دجنابت په وجه غسل ولي اړين دي؟
۱۵۴	دجنابت په غسل کي بسم الله ويل صحيح دي او که نه؟
۱۵۵	که په غسل کي نيت هير سي نو غسل به وسي او که نه؟
۱۵۵	داوبو مقدار په غسل او اوداسه کي
۱۵۵	درېم فصل : داوداسه مستحبات
۱۵۵	دڅلورو ديوالو ترمينځ په لوڅه غسل کول؟
۱۵۲	دغسل څاڅکي که پر منگي باندي ولوېږي نو داوبو څه حکم دی؟
۱۵۲	په ميدان يا درياب او يا حوض کي لوڅ غسل کول صحيح دي او که نه؟
۱۵۷	په بند ځای کي په لوڅه غسل کول څنگه دي؟
۱۵۷	څلورم فصل : دغسل واجبوونکي شيان
۱۵۷	دکالو سره په دخول سره غسل سته او که نه؟
۱۵۷	که په وينه مني ووزي نو هم غسل سته
۱۵۷	که دذکر دسر لږ برخه داخله سي نو پر بنځه باندي غسل سته او که نه؟
۱۵۸	که مني بنده کړه سي نو غسل سته او که نه؟

مخ	مضمون
۱۵۸	دپیچلی کپری سره په جماع کولو دغسل دوجوب وجه
۱۵۹	دبښخي څخه چي په شهوت سرد مني ووزي نو غسل فرض دی اوکله نه؟
۱۵۹	احتلام او غسل
۱۵۹	دگوتي په ننه ایستلو سره غسل نسته
۱۶۰	نابالغ چي دبالغی سره جماع وکړي نو غسل پرچا باندي دي؟
۱۶۰	دغسل څخه وروسته چي مني ووزي نو آیا بیا غسل واجبیږي؟
۱۶۱	پر سرینناکو اوبو باندي غسل سته اوکله نه؟
۱۶۱	پر نابالغی باندي په وطی کولو سره غسل نسته خو کول یې ورلره مستحب دي
۱۶۱	دجنابت څخه وروسته سمدستي حیضه سوه نوغسل دحیض له ختمیدلو څخه وروسته کول بنایي
۱۶۱	په زنا، لواطت، رنډي بازي او نورو سره هم غسل واجبیږي
۱۶۲	ددرملني لپاره په شرمگاه کي دگوتي په داخلولو سره غسل نه واجبیږي
۱۶۲	له شهوته پرته که گوته په شرمگاه کي داخله کړي نه روژه ماتیري اونه غسل واجبیږي
۱۶۲	که له خوبه څخه راپورته سو اوپر اندام باندي یې لوندوالی ولیدی او یقین یې سو چي دا مني نه ده نو غسل به واجب وي اوکله نه؟
۱۶۲	په خوب کي یې له یوي بښخي سره جماع وکړه خو انزال ونه سو ، کله چي راپورته سو نو دمתיازو سره یې سپین نري څاڅکي راغلل نو غسل واجبیږي اوکله نه؟
۱۶۳	دغسل دفرضیت په مهال دخلگو په مخ کي غسل واجب دی اوکله نه؟
۱۶۴	دخو ځلي جماع کولو څخه وروسته یو غسل کافي دی
۱۶۴	دجنابت په مهال دیوې جامي سره قرآن کریم ته لاس وروړل صحیح دي
۱۶۴	ذکر په هر حالت کي جائز دی
۱۶۵	دریم باب : داوبو په بیان کي
۱۶۵	اول فصل : پاکی او ناپاکی اوبه
۱۶۵	تر لس په لس کي کمی اوبه دنجاست په لویدلو سره ناپاکیږي
۱۶۶	په خوشایو او سوتو ډوډی پخول څنگه دي؟

مخ	مضمون
۱۲۲	په حوض کي دجنابت غسل جائز دي اوکڙ نه؟ اوکڙ سپي يا خنزير ورولوپري څه حکم لري؟
۱۲۲	دجنب څخه چي دلمبيدو په مهال کمي اوبه بهيري که هغه په لوبنو کي ولگيري نوڅه حکم لري؟
۱۲۷	که داوبو خوندي يا رنگ بدل سي نو پاكي دي او که نه دي؟
۱۲۷	تر لس په لس کي په کمو اوبو کي چي ظاهري نجاست نه وي پاكي دي؟
۱۲۷	دلس په لس کي حوض ژوروالي څومره په کار دي؟
۱۲۷	په کم ډنډه کي چي گنده اوبه يوځای کيري هغه پاكي دي که ناپاكي؟
۱۲۷	داوداسه څخه په پاته سوو اوبو سره استنجا
۱۲۷	په حوض کي چي سپي مړ سي او وپرسيري نو پاک دي اوکڙ نه؟
۱۲۸	دبې لمانځه په راوړو اوبو سره لمونځ صحيح دي اوکڙ نه؟
۱۲۸	که يو بدعتي اوبه ورکړي نو په هغو سره اودس صحيح دي
۱۲۸	دکلي لوی ډنډه چي په هغه کي ناپاکه اوبه را يوځای کيري پاک دي اوکڙ ناپاک؟
۱۲۸	په ناپاکو اوبو سره غسل روا دي اوکڙ نه؟
۱۲۹	په حکومتی نهر باندي اودس روا دي اوکڙ نه؟
۱۲۹	دهغه نهر اوبه چي دلوی اودس ماتي ناليانی وربهيري
۱۲۹	دباران بهيدونکي اوبه دباران تر اوريدو پوري پاكي دي
۱۷۰	دپاک چيلم په اوبو سره اودس کول روا دي
۱۷۰	په په کمو اوبو کي په اودس کولو اولاس منډلو سره اوبه نه مرداريري
۱۷۰	دکبانو په گندگي سره حوض نه مرداريري
۱۷۱	په کم حوض کي چي گندگي وه هغه ډک سو او وبهيدی، نو هغه پاک دي
۱۷۱	ناپاکو اوبو ته پاكي اوبه ورغلي او دناپاكي څه اثر پاته نه سو دهغو اوبو څه حکم دي؟
۱۷۲	دناپاکه شاه څخه يې اوبه وايستي او هغه وبهيدی او يوځای سوي
۱۷۲	داسي تلاب چي په گرمی کي وچ سي او خلگ پکښي کوچنی او لویي
۱۷۲	متيازي کوي او په باران کي بيرته ډک سي څه حکم لري؟
۱۷۳	دقلتين حديث شريف اود هغه جواب

مخ	مضمون
۱۷۳	په ماتی یا منگی کی چي چرمبکی ولویږي نو څه حکم لري؟
۱۷۴	په گندگیو سره لږلي دمشک اوبه پاکي دي که ناپاکه؟
۱۷۴	پر عموم بلوی باندي فتوی او دهغه حد
	هغه لوی ډنډه چي اوبه یې دگرمی په موسم کي گنده سي او ديخنی په موسم
۱۷۴	کي ډک سي، څه حکم دی؟
۱۷۵	دټانکی په اوبو اودس جائز دي
۱۷۵	په کومو اوبو کي چي بنگی یا چرس او یا افیون گډ سي نوڅه حکم یې دی؟
	په کمه لوټه کي چي مسواک و اچول سي له هغو اوبو څخه اودس بي له کراهته
۱۷۵	روا دی
	په اوبو کي چي پاک شی گډ سي او اوبه مغلوبه يي سي نو په هغو سره اودس
۱۷۵	څنگه دی؟
۱۷۲	دکډو داوبو استعمال څنگه دی؟
۱۷۲	دتازه اوبو سره سره د ماتی یا بل شي په زړو اوبو اودس جائز دي او که نه؟
۱۷۲	داستنجا څخه په پاتو اوبو اودس کول روا دي او که نه؟
۱۷۲	ناپاکه ډنډه چي په باران ډک سو نو هغه پاک سو
۱۷۷	دشامي ديوه عبارت مطلب
۱۷۷	کوم حوض چي تر لس په لس کي کم وي په هغه باندي اودس کول روا دي
	دجومات دحوض طول او عرض څومره پکار دی او په دي هکله څه اختلاف
۱۷۷	دي؟
۱۷۸	دمدور حوض قطر څومره بنایي؟
۱۷۸	پنځه لس فته مدور حوض کفایت کوي او که نه؟
۱۷۸	دحوض ژوروالی به څومره وي؟
	په کم پیپ کي چي حوض ته اوبه راځي که په هغه بیرته مستعملي اوبه
۱۷۹	وايستل سي نوڅه حکم دی؟
۱۷۹	دحوض دکیندلو په مهال چي دورستو سوو هډوکو شک راسي نو څه به کيږي؟
	په لس په لس حوض کي چي ناپاکي اوبه و اچول سي نو اودس ورڅخه روا دی
۱۸۰	او که نه؟
۱۸۰	لس په لس کي حوض

مخ	مضمون
۱۸۰	تر لس په لس کو چني حوض کي چي هلك متيازي وکړي څه حکم لري؟
۱۸۱	هغه لس په لس کي حوض چي پټ سوی اونجاست ورو لویږي څه حکم لري؟
۱۸۱	د بهیدونکي حوض اوبه پاکي دي
۱۸۱	د حوض مقدار
	د کم حوض طول، عرض او عمق چي اته گزه وي دهغه څخه اودس او غسل صحیح دي او که نه؟ او د شرعي گز مقدار څومره دي؟
۱۸۲	
۱۸۳	دریم فصل : د څاه مسائل
۱۸۳	که دیوه حیوان یوه برخه په څاه کي ولویږي څه حکم لري؟
۱۸۳	د پاک څاه داوبو استعمال دامام ابوحنیفه <small>رحمته الله علیه</small> په مذهب صحیح دی
	جنب چي څاه ته ورکښته سي او یا دهغه پر غاړه ولمیږي او څاڅکی یې څاه ته ور وڅیږي نو داوبو حکم څنگه دي؟
۱۸۳	
۱۸۴	په کم څاه کي چي مرغی ولویږي نو څه حکم لري؟
۱۸۴	د حرامو مارغانو گندگي چي په څاه کي ولویږي څه حکم لري؟
۱۸۴	د چرمبنکی حکم
	په کم څاه کي چي حلال خوړونکی خپله بوکه واچوي هغه پاک دي او که ناپاک؟
۱۸۵	
۱۸۵	مشرك چي د کم څاه څخه اوبه وباسي هغه پاک دي او که ناپاک؟
۱۸۲	په حرام مال چي کوم څاه جوړ سي هغه پاک دي او که ناپاک؟
۱۸۲	دهندو په اوبو را ایستلو سره څاه نه پلټیږي
۱۸۲	هغه څاه چي دوا ور پکښي واچول سي پاک دي او که ناپاک؟
	د څاه په اوبو یې ډوډی پخه کړه او بیا یې مړ حیوان ورڅخه را وایستی نو څه کول پکار دي؟
۱۸۲	
۱۸۷	مار چي څاه ته ولویږي او مړ سي
۱۸۷	د ډوډی پخولو څخه وروسته د څاه څخه مړ چرگ را وایستل سو
۱۸۸	په څاه کي ناپاکه بنگی ولویدی او مړ سو څو بوکي اوبه باید وباسي؟
۱۸۸	داوبو چنگاښ چي په څاه کي مړ سي
۱۸۹	په کم څاه کي چي سپی ولویدی او مړ سو دهغه د پاکولو څه طریقه ده؟
۱۹۰	آیا د څاه د پاکولو لپاره پرلپسي اوبه ایستل ضروري دي؟

مخ	مضمون
۱۹۰	دچينه لرونڪي شاه دپاڪوالي طريقه
۱۹۰	دناپاڪ شاه اوبه كه چيري په وقفي وركولو سره په خو وارو وايستل سي پاڪي به سي
۱۹۱	دهلكانو دلوبو توپ چي له توكرانو څخه جوړ سوي وي كه چيري په شاه كي ولويږي نو شاه ناپاڪ سو او كه نه؟
۱۹۱	شاه دچنگبني په مړ كيدلو سره مرداريري او كه نه؟
۱۹۱	چچونى چي په شاه كي ولويږي نو مرداريري او كه نه؟
۱۹۲	په شاه كي مورك ولويدى او مړ سو څه حكم لري؟
۱۹۲	كافر دناپاكو جامو سره شاه ته كښته سو دده حكم څه دي؟
۱۹۲	مړ چنگابن د شاه څخه را وايستل سو خو معلومه نه ده چي بري دى او كه بحري نو څه حكم دى؟
۱۹۳	چرمبني چي په شاه كي ولويږي او مړه سي او وچوي نو څه حكم لري؟
۱۹۳	سرلى يا پيشو كه په شاه كي ولويږي او متيازي او كړي نو څه حكم لري؟
۱۹۴	سپى په شاه كي ولويدى او ژوندى را وايستل سو نو څومره اوبه بايد وايستل سي؟
۱۹۴	دباران په خت كي دلاري او كوڅي اوبه په شاه كي توييري نو شاه به ناپاڪ وي او كه نه؟
۱۹۴	چي كشف په شاه كي مړه سي څه حكم لري؟
۱۹۵	د شاه په ناپاڪوالي باندي تر پوهيدو مخكي چي كمې اوبه استعمال سوي هغه څنگه دي؟
۱۹۵	سام ابرص چي په شاه كي ولويږي نو اوبه پاكي دي او كه ناپاكي؟
۱۹۲	دناپاڪ شاه په پاڪولو كي دامام محمد ﷺ پر قول فتوى
۱۹۲	داوبو دسلحفاة يعني كشف تحقيق
۱۹۷	كه سپى په شاه كي ولويږي نو اوبه به را ايستل كيږي او كه نه؟
۱۹۸	په ناپاڪ شاه كي داچولي بوكي حكم
۱۹۸	په خاورينو كوزو كي كه چيري ناپاكي اوبه واچول سي نو څه حكم لري؟
۱۹۸	خنزير په شاه كي ولويدى او هغه يي هلته دوينو په بهولو ووژى نو ددي څه حكم دى؟

مخ	مضمون
۱۹۹	دییوه شاه څخه هندوان او مسلمانان ټول اوبه وړي هغه پاك دي او كه نه؟
۱۹۹	بنگي چي پر شاه باندي وڅيڙي نو شاه خو به نه مرداديرې؟
۲۰۰	دكم شاه څخه چي بنگي اونور خلك اوبه وړي هغه پاك دي او كه نه؟
۲۰۰	په لوبني كي يې متيازي وكړي او بيا يې شاه ته ورتوى كړي څو بوكي اوبه به باسي؟
۲۰۰	دمري نجاست يې د شاه څخه را وايستى نوڅه حكم دى؟
۲۰۱	دناپاكه شاه دپاكولو طريقه
۲۰۱	شاه او دچرگ گندگي
۲۰۱	دناپاك شاه څخه كښت اوبه كړل سو نو شاه به پاك وي او كه نه؟
۲۰۲	چرگه له شاه څخه ژوندى راووتله نوڅه حكم دى؟
۲۰۲	دكم ناپاك شاه څخه چي هندوانو په ډير مقدار اوبه مصرف كړي نو هغه پاك دي او كه نه؟
۲۰۲	په وينو ككړ حيوان په شاه كي ولويدى نو شاه ناپاكه سو او كه نه؟
۲۰۳	دډيري مودي ناپاك شاه او دهغه پاكول
۲۰۳	ددمي لخوا دجوړ سوي شاه حكم
۲۰۳	په كم شاه كي چي دبزي بچى ولويدى او هلته وروست سو هغه به څنگه پاك سي؟
۲۰۴	دكم شاه څخه چي سر پرې سوي مږه را وايستل سي دهغه حكم؟
۲۰۴	دناپاك شاه سره دمتصل پاك شاه حكم
۲۰۴	دداسي شاه اوبه چي هيڅ احتياط نه ورسره كيږي
۲۰۵	دمستعمل پاك جارو په شاه كي دلويدلو حكم
۲۰۵	په كم شاه كي چي دانسان وينه توى سي دهغه حكم او څومره اوبه ايستل غواړي
۲۰۶	چيري چي د شاه اوبه ډيري وي ناپاكه شاه به څنگه پاكيرې؟
۲۰۶	هندو په خاورو بوكه ومنبله او بيابي شاه ته وغورځوله شاه پاك پاته سو او كه نه؟
۲۰۶	په شاه كي سپى ولويدى او مږ سو خلكو پنځه فته او به وايستي په دې سره
۲۰۷	پاك سو او كه نه؟

مخ	مضمون
۲۰۷	دناکاره او ناپاکه شاه حکم
۲۰۷	په شاه کي ماشوم ولويدی او هغه را وايستل سو دهغه شاه څه حکم دي؟
۲۰۸	دپنبو خيري درسی سره ولگيدي او شاه ته وڅڅيدي نو داوبو څه حکم دی؟
۲۰۸	ماشوم شاه ته ولويدی او ژوندي را وايستل سو نو دڅاه څه حکم دی؟
۲۰۹	دډمي او بې لمانځه په لاس دلونبو په ډکيدلو سره شاه ناپاکيري او که نه؟
۲۰۹	پرسيدلی چرگ دڅاه څخه را وايستل سو نو دڅاه داوبو څه حکم دی؟
۲۰۹	دناپاکو اوبو څخه بې لوبنی ډک کی او په شاه کي چپه کی ددي څه حکم دي؟
۲۱۰	کافر چي شاه ته ولويږي نو اوبه پاکي سوې او که ناپاکي؟
۲۱۰	دډاکټري دوا په اچولو سره شاه نه مرداريري
۲۱۰	دچپلکو سره پر شاه دتيريدلو حکم
۲۱۰	دريابي چنگابن په شاه کي ولويدی او هلته وپرسيدی او ورژيدی حکم بې څه دي؟
۲۱۱	دغسل په نيت شاه ته دننه سو اوس ددغه شاه څخه غسل او اودس جائز دي او که نه؟
۲۱۲	که يو څوک دناپاکه شاه څخه اودس او لمونځ وکړي هغه څه حکم لري؟
۲۱۲	په کم شاه کي چي سرکنډی و اچول سوي هغه به څنگه پاکيري؟
۲۱۲	په شاه کي دچرگ اويا نورو همدغه ډول شيانو دلويدلو حکم
۲۱۳	په کم شاه کي چي مرغی ولويږي او خلگ هغه په يوه ډول پاکوي دهغه حکم
۲۱۳	په کم شاه کي چي مرغی ولويده او را ونه ايستل سوه دهغه حکم
۲۱۴	ناپاکه شاه داوبو په ايستلو پاکيري
۲۱۴	دڅاه څخه پچه را وايستل سوه نو څه حکم دی؟
۲۱۴	که څوک په شاه کي روږه و اچوي نو څه حکم دی؟
۲۱۴	دکم شاه څخه چي وروست سوی حيوان را وايستل سي نو دهغه څه حکم دي؟
۲۱۵	کم ډنډ چي روان وي او نجاست ورولويږي او بيا په باران باندي ډک سي څه حکم لري؟
۲۱۵	ناپاکه بنځه په شاه کي ولويده اوس شاه څنگه پاک کړل سي؟
۲۱۶	لويه چرمبنکی په شاه کي ولويده نو دڅاه اوبه پاکي دي او که ناپاکي؟

مخ	مضمون
۲۱۲	خپلی څاه ته ولويده او تر پلټني وروسته پيدا نه سوه اوس به څه کيږي؟
۲۱۷	په دوه دري سوه بوکو اوبو ايستلو سره مردار څاه پاکيږي او که نه؟
۲۱۷	مرغی څاه ته ولويده او ونه ايستل سوه څه حکم دي؟
۲۱۸	په کم څاه کي چي خپلی ولويږي او دهغه اوبه برابري وايستل سي نو ددې څخه اودس جائز دی او که نه؟
۲۱۸	په څاه کي دعموم بلوا اعتبار
۲۱۹	آس چي په څاه کي ولويږي او مړ سي په هکله يې څه حکم دي؟
۲۲۰	دکم څاه څخه چي هندوان اوبه وږي دهغه څخه اودس، څينساک اونوري گټي اخيستل جائز دی او که نه؟
۲۲۰	په څاه کي خپلی ولويده او پيدا نه سوه نو څه به کيږي؟
۲۲۰	په کم څاه کي چي خنزير ولويږي او مړ سي دهغه دپاکولو طريقه څنگه ده؟
۲۲۱	څلورم فصل: دپس خورده اوبو حکمونه
۲۲۱	دفيل دخرطوم اوبه پاکي دي او که ناپاکي؟
۲۲۱	دا اوبه خفيفي نجسي دي او که غليظي؟
۲۲۱	دا اوبه چي څومره اندازه جامي ته ورسيري ناپاکوي يې؟
۲۲۲	دانگريزانو دلونبو استعمال جائز دي او که نه؟
۲۲۲	دانگريز پس خورده پاکه ده او که ناپاکه؟
۲۲۲	دپشي او دمورک پس خورده پاکه ده او که نه؟
۲۲۲	څلورم باب : په بيان دتيمم کي
۲۲۲	دتبي او سخت يخ په وجه تيمم
۲۲۳	دوخت په تنگوالي کي دقدرت سره سره تيمم صحيح دي او که نه؟
۲۲۳	ناروغ ته چي نجاست رسيدلی وي او اوبه تاوان ورته رسوي نو څنگه ځان پاک کړي؟
۲۲۳	پرکاني، جامي، وښو اونورو شيانو باندي تيمم
۲۲۴	دغسل پرځای تيمم کله صحيح کيږي؟
۲۲۴	دوخت دتنگي له امله يې دجنازي لمونځ په تيمم وکی آیا په همدغه تيمم دوخت لمونځ کولی سي او که نه؟
۲۲۵	داوبو دکموالي په صورت کي پرده داري ښځي تيمم وهلاي سي او که نه؟

مخ	مضمون
۲۲۵	کہ پہ زخم یا پتی باندي مسح کول مشکل وي نو څه کول پکار دي؟
۲۲۵	دناروغي له بيړي تيمم جائز دي او که نه؟
۲۲۲	جنب سړي ته دزکام له ويړي تيمم جائز دي؟
۲۲۷	دناروغي او يا زورتوب په وجه چي اوبه نقصان رسوي نو تيمم جائز دي؟
۲۲۸	دلمانځه، اوداسه او تيمم هغه مسائل چي دريل سره تعلق لري
۲۳۴	دگوزن (فالج) يا نورو ناروغيو له ويړي تيمم کول روا دي او که نه؟
۲۳۵	دتبي په حالت کي په تيمم لمونځ کيږي او که نه؟
۲۳۵	دتبي له بيړي تيمم کولای سي او که نه؟
	دناروغي څخه دبيري په صورت کي دمريض غالب گمان او دحاذق طبيب قول
۲۳۵	دواړه معتبر دي
۲۳۵	که دناروغي بيړه وي نوڅه وکړي؟
۲۳۲	داوداسه ماتوونکي دجنابت تيمم نه ماتوي
۲۳۲	دمعذور لپاره تيمم روا دي او که نه؟
	جنب سړي ته چي په غسل کولو سره دمرض خطر وي نو په تيمم سره لمونځ
۲۳۷	کولای سي؟
۲۳۷	داوبو په شته والي کي قرآن کریم ته په تيمم سره لاس وروړل څنگه دي؟
۲۳۸	پريوه ځای باندي څو ځله تيمم روا دي؟
۲۳۸	په چونه سوي ديوال تيمم جائز دي او که نه؟
	کله چي دجنب سړي سره دومره اوبه وي چي يوازي اودس ورباندي کړي سي،
۲۳۹	نو دي لومړی دجنابت تيمم وکړي او که اودس؟
	دجنب سره چي اوبه لږ وي نو په هغو نجاست ومينځي او که اودس وکړي کله
۲۳۹	چي اوبه يوازي ددي يوه لپاره کافي وي؟
۲۳۹	څوک چي اودس کولای سي او غسل نه سي کولای هغه څه وکړي؟
۲۳۹	څوک چي دغسل او اوداسه دواړو څخه معذور وي دجنابت په مهال څه وکړي؟
	کمي بنځي ته چي په غسل کولو سره دمرض غالب گمان وي هغه خپل خاوند
۲۳۹	دجماع څخه منع کولای سي او که نه؟
۲۴۰	داوبو په وجود کي تيمم وهل جائز نه دي
۲۴۱	په ځنگل کي چي ميږو يانورو حيوانانو ته خطر وي نو تيمم وهل جائز دي او که

مخ	مضمون
۲۴۱	نه؟
۲۴۱	گوزن (فالج) وهلی دمجبوري په مهال تیمم کولای سي اوکه نه؟
۲۴۱	پنځم باب : پر موزو اونورو شيانو دمسحي کولو په بيان کي
۲۴۱	پر موزو اونورو شيانو دمسحي حکمونه
۲۴۱	دټوکر پر مروجو جورابو مسح کول
۲۴۲	پر تار والا جرابه باندي مسح
۲۴۳	پر انگريزي بوتو باندي مسحه روا ده که ناروا
۲۴۳	دمسحي شرطونه اوقواعد کم دي؟
۲۴۴	پر جرابو باندي مسح کول روا دي اوکه نه؟
۲۴۴	پر کمه تاري جرابه باندي چي خرمن دخپلی برابر پيچل سوي وي پرهغي باندي مسح
۲۴۴	پر جورابو باندي مسحه جائز ده اوکه نه؟ اوڅوک چي پر جورابو باندي مسح کوي په هغه پسي لمونځ روادې اوکه نه؟
۲۴۵	دمجلد اومنعل تشریح
۲۴۲	چي بي اودسه موزي په پنبو کړي پرهغو مسحه صحيح ده اوکه نه؟
۲۴۷	پرموزه باندي چي بوت وي نو پرهغه باندي مسحه جائزه ده اوکه نه؟
۲۴۷	جرابه چي دتړلو پرته نه ايله کيږي اوپر هغي باندي بله جرابه واغوندي پر پورتنی جرابه باندي مسح کول روادې اوکه نه؟
۲۴۷	يو څو نری جرابي چي کت په کت واغوندي نو مسح جائزه ده اوکه نه؟
۲۴۸	پرموزه باندي دمسخ کولو ثبوت څه دي؟
۲۴۸	په ناپاکه بوت باندي مسحه څنگه ده؟
۲۴۸	دجرابي دمنعل کيدلو مطلب څه دی؟
۲۴۹	پر پوره بوت باندي مسحه کول روادې اوکه نه؟
۲۴۹	يو اخی دزخم پرځای مسح کول پکار دي اوکه پر ټول غړي باندي؟
۲۵۰	شپږم باب : په بيان دحيض او نفاس او نورو کي
۲۵۱	لومړی فصل : دحيض مسئلې
۲۵۱	دحيض په حالت کي پر جماع کفارو
۲۵۱	که په حيض کي اختلال وي نو حيض به څو ورځي گنل کيږي؟

مخ	مضمون
۲۵۲	کہ تر لسو ورڻو حیض ڊیر راسی او عادت هیر کڙی نو څه وکڙی؟
۲۵۲	دحیض څخه وروسته او دغسل څخه مخکي یې جماع وکړه کفارہ لازمہ ده او که نه؟
۲۵۲	بسځه دحیض او نفاس په مهال ذکرونه ویلای سی او که نه؟
۲۵۳	دوهم فصل: دنفاس مسئلې
۲۵۳	په نفاس کي چي خلل وي نو بسځه څه وکڙی؟
۲۵۳	په نفاس کي دعادت تر پوره کیدلو وروسته به لمونځ او روژه ادا کوي او که نه؟
۲۵۴	دماشوم تر زیږیدني وروسته تر څه وخته دجماع ممانعت دي؟
۲۵۴	که چا دنفاس په حالت کي جماع وکړه نو ددي گناه څنگه وتلای سی؟
۲۵۴	دوولس ورځي وینه، بیا سپینی اوبه ورپسی بیا وینه راغله، دا څه حکم لري؟
۲۵۵	څلوېښت ورځي وروسته وینه راغله یوه اونۍ پاکه وه بیا وینه راغله دا به څه شی شمارل کیږي؟
۲۵۵	دریم فصل: داستحاضې مسئلې
۲۵۵	لهدطهر څخه مطلب څه شی دي او که دري میاشتي پرلپسی وینه راسی د حیض شمیر به څه ډول کیږي؟
۲۵۲	عادت لرونکي بسځي ته چي کله لس او کله یوولس ورځي وینه راځي هغه څه وکڙی؟
۲۵۲	څلورم فصل: دمعدور په اړه حکمونه
۲۵۲	دپاکوالي لپاره دمعدور کیدلو شرائط
۲۵۷	دمتیازو دڅاڅکو وتلو (سلسل البول) ناروغي
۲۵۷	که په لمانځه کي باد جاري سی نو هغه څه وکڙی؟
۲۵۷	ناسور لرونکی معدور دي او که نه؟
۲۵۸	دمتیازو څاڅکي دومره ډیر وزی چي څلور رکعتنه هم ددي څخه پرته نه کیږي نو څه باید وکړل سی؟
۲۵۸	دشلو رکعتونو ترکولو چي د چا اودس پاته کیږي هغه معدور نه دي
۲۵۹	که چیري دلمانځه څخه تر فارغیدلو مخکي دجامو دپلیتیدلو بیره وي هغه څه وکڙی؟

مخ	مضمون
۲۵۹	دناسور ناروغي لرونكي معذور دي او ڪه نه؟
۲۵۹	ديوه سڀي ڇڻه ڇي دٻولو يا بل ڇه ڇاڇڪي بهيڙي هغه معذور دي او ڪه نه؟
۲۲۰	معذور تر وخت له مخه اودس ڪولای سي او ڪه نه؟
۲۲۰	دٻيرو بهيدلو له امله ڇي ڪله جامه پاڪه نه پاته ڪيڙي نو ڇه ڪول پڪار دي؟
۲۲۰	دلاندي عذرونو دوجود په مهال ڇه حڪم دي؟
۲۲۱	ڇوڪ ڇي دٻاد وتلو ناروغي لري هغه معذور دي او ڪه نه؟
۲۲۱	دسترگو عمليات او لمونڇ
۲۲۲	آيا دعذر په حالت ڪي هم لمونڇ ڪيڙي؟
۲۲۲	دسترگي دجوړولو په حالت ڪي لمونڇ څنگه وڪړل سي؟
۲۲۳	يو سڀي دنامردی له ڪبله طلا ڪاروي او ڊاڪٽر داوبو ڇڻه منع ڪڙي دی نولمونڇ څنگه وڪڙي؟
۲۲۴	دناروغي له امله يې داغ ولگوي او دلمانڇه تر پوره وخته وينه جاري وه نو لمونڇ څنگه وڪڙي؟
۲۲۴	دزخم ڇڻه مواد ڇڻيڙي په دي وخت ڪي دماپنښين په اوداسه دمازديگر لمونڇ صحيح دی او ڪه نه؟
۲۲۵	دمعذور داوداسه حڪم څنگه دي؟
۲۲۵	مجبور دسجدي لگولو لپاره مخ ته يو شی اينسودلای سي او ڪه نه؟
۲۲۲	ڪه پر لاس يا پښه باندي زخم وي نو مسحه څنگه وڪڙي؟
۲۲۲	دٻاد وتل دومره ڏير دي ڇي داوداسه مهلت نه پيدا ڪيڙي نو لمونڇ څنگه وڪڙي او په دغه اوداسه ڪم لمونڇونه ڪولای سي؟
۲۲۷	ڇي دٻاد وتلو يوه دوره راځي نو لمونڇ څنگه وڪڙي؟
۲۲۷	دمعذور تعريف دشريعت په رها ڪي
۲۲۸	ڪه دناروغي له امله دڏگرپه سرڪي اينسودل سوی پښه لنده سي نو ڇه حڪم لري؟
۲۲۸	اوم باب : دنجاستونو او دهغو دپاکوالی په بيان ڪي
۲۲۸	لومڙی فصل : نجاستونه او دهغو پاکوالی
۲۲۸	جامی ته ڇي شراب ورسيرڙي هغه به څنگه پاکيڙي؟
۲۲۹	دسایس دقوم ماتی او منگی پاک دي او ڪه نه؟
۲۲۹	دچمياد ڪور دغوړو استعمالول صحيح دي او ڪه نه؟

مخ	مضمون
۲۶۹	پلیت ڊنڊ چي دباران په مهال ډک سي نو هغه پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۰	ايا په معجوناتو او ترياق الافاعي کي دماهيت بدلون نه راځي؟
۲۷۱	دانگريزي درملو استعمال روا دي او که نه؟
۲۷۱	دوبي جامه و مينځله نو هغه پاکه سوه که نه؟
	درنگ ريز يا مل لخوا په رنگ سوي جامه کي لمونځ صحيح دي؟ په ابرو او
۲۷۱	په خاورو دجامو رنگول څنگه دي؟
۲۷۱	مني پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۲	دهندو په لاس پخه سوي ډوډي
۲۷۲	دمار او مربي څرمني ته تر دباغت وروسته پاکه ويلاي سو او که نه؟
۲۷۲	دنپاکو تيلو صابون پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۳	غساله که پرېل شي ولگيري هغه به پاک وي او که ناپاک؟
۲۷۳	ايا دنجاست په پاکولو کي منبل شرط دي؟
۲۷۳	پر جامه دمتيازو څاڅکي او لمونځ
	کله چي بدن ته دکالو نجاست ورسيري نو دهغه نجاست مينځل به ضروري
۲۷۳	وي؟
۲۷۴	دمذي او ودي پيژندنه څنگه کيري او دا کم ډول نجاست دي؟
۲۷۴	دحيض اونفاس څخه وروسته راتلونکي سپينوالي پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۴	دزخم لوندوالي له بهيدلو پرته پرکالو ولگيدی نو هغه پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۵	دانسان نارې پاکي دي او که نه؟
۲۷۵	سپي نجس العين دي او که نه؟
	دمني تر مينځلو وروسته چي پرکالو داغ پاته سي دهغه سره لمونځ کيري او
۲۷۲	که نه؟
۲۷۲	کم شی چي په متيازو کي وايشول سي هغه پاک دي او که ناپاک؟
۲۷۲	په کم ډنډ کي چي څاروي دربري هغه پاک دي او که نه؟
۲۷۷	دمتيازو څاڅکي چي پرکالو باندي ولگيري نو څه کول نيايي؟
۲۷۷	دهندو دوبي په کورکي دکلف سوو جامو سره لمونځ جائز دي او که نه؟
۲۷۷	دپريا په رنگ باندي په رنگ سوو جامو سره لمونځ صحيح دي او که نه؟
۲۷۷	دلرگي لوبني چي ناپاک سي هغه به بيا څنگه پاکيري؟

مخ	مضمون
۲۷۸	کمه گانی یا بل دي ته ورته حای چي سپی یی ختی دهغه گوره پاکه ده اوکه نه؟
۲۷۸	داهل کتابو لوبني پاك دي اوکه نه؟ او له هغو سره خوراك او خيښاك كول څنگه دي؟
۲۷۸	خنزير پريكړل سو دهغه دنجاست دمینځلو په مهال اوبه پر تختو وبهیدی دهغو دپاكولو لاره څه ده؟
۲۷۹	په کم لوبني کي چي شراب واچول سي اولمر ته په ايښودلو سره والوزول سي دهغه كارول څنگه دي او دخنزير له غوبني څخه جوړ صابون، او دشرابو څخه جوړه سرکه پاکه ده اوکه نه؟
۲۸۰	دتي رودونکی ماشوم متيازي نجسي دي
۲۸۰	په کمه سرکه کي چي چرمبکی مړه سي دهغې خوړل څنگه دي؟
۲۸۰	کم لاس چي سپي ته وروري له وينځلو څخه پرته ډوډی په خوړل صحيح دي اوکه نه او دهغه له څرمني څخه ډول جوړول څنگه دي؟
۲۸۱	کم لوندوالی چي بهیري نه هغه اودس ماتوي اوکه نه؟
۲۸۱	په نه بهیدونکي لوندوالي جامې پليتيږي اوکه نه؟
۲۸۱	دزخم په کښيښکلو سره چي کمه گندگي راوړي په هغي سره اودس ماتيرې اوکه نه؟
۲۸۲	دغسل څخه وروسته چا مردار کالي واغوستل نو بدن پاك پاته سو اوکه ناپاك سو؟
۲۸۲	سپي څرمن له دباغت څخه وروسته پاکه ده اوکه ناپاکه، او پر هغي باندي لمونځ كول او قرآن كريم لوستل څنگه دي؟
۲۸۳	داچارو په لوبني کي مړه ولويده او مړه سوه نو هغه پاك دي اوکه ناپاك؟
۲۸۳	كافر پاك دي اوکه ناپاك، او دهغه په لاس پخه سوي يا مسه سوي ډوډی څنگه ده؟
۲۸۳	داوبو په بهولو چي نجاست ليري سي نو پاك سو
۲۸۴	پرکالو چي دمني شېهه وي
۲۸۴	دكوتري گندگي نجسه ده اوکه نه او په جومات کي چي کمی كوتري دي دهغو پلورل او قيمت يي په جومات لگول څنگه دي؟

مخ	مضمون
۲۸۴	دسپي ناري ناپاڪي دي اونور بدن بي پاك دى ددي وجه ڇه ده؟
۲۸۵	پر تمباڪو باندي سڀي ڪنهنستي نو آيا هغه ناپاڪه سوه؟
۲۸۵	دجنابت دحالت خوله پاڪه ده اوڪه ناپاڪه؟
۲۸۵	پر کالو نجاست ولگيدى خو ڇاى بي نه دى معلوم نو ڇه وڪري؟
۲۸۵	دسپينو زرو دلونبي دپاڪولو طريقه
۲۸۵	دمني داغ له وينڃلو ڇخه وروسته پاك دي
۲۸۲	ناپاڪ خاورين لونبي په مينڃلو سره پاڪيري
۲۸۲	ڪه شراب پر بدن يا کالو ولگيري نو په مينڃلو سره پاڪيري اوڪه نه؟
	خنزير خوړونڪي قلم په خوله ڪي ونيوى وروسته مسلمان هغه قلم په خوله ڪي ونيوى نو ڇه حڪم دي؟
۲۸۲	په ڪمو لوتو باندي چي دباران ناپاڪي اوبه وبهيري نو هغه پاڪي دي اوڪه ناپاڪي؟
۲۸۷	دانسان دورينستانو بيخونه پاك دي اوڪه نه؟
۲۸۷	ڪه د بدن پر يوه برخه باندي گانجه يا بنگي ولويري نو ڇنگه به پاڪيري؟
۲۸۷	ورينمين ناپاڪ كالى به ڇنگه پاڪيري؟
۲۸۸	چميوار (مشرڪ) ڇپلى خشته ڪره بيا بي وگنڊله نو هغه پاڪه پاته سوه اوڪه نه؟
۲۸۸	دناپاڪو غوړو اوتيلو دپاڪولو طريقه
۲۸۸	چرگه چي په ڊڪ حمام ڪي مشوڪه ووهي
	ڪارغه يا چرگي په شيدو يا اوبو ڪي مبنوڪه ووهله نو هغه پاك پاته سو اوڪه نه؟
۲۸۸	
۲۸۹	دلوشلو په وخت ڪي چي متيازي په شيدو ڪي توي سي هغه ناپاڪيري
	ڪله چي خنزير شاه ته ولويري او بيرته ژوندى راوايستل سي نوهغه اوبه پاڪي دي اوڪه ناپاڪي؟
۲۸۹	
۲۸۹	دمورڊ ڊگنڊگي حڪم دي؟
	دپليتي ختي ڇخه تياري سوي خبتي به يوازي په وچيدلو سره پاڪيري اوڪه نه؟
۲۹۰	
۲۹۱	نبوي بولي او دهغه سره ترلي يوه پوښتنه؟
۲۹۱	سڀي دنسورا په ڊيگ ڪي خوله ووهله دهغه دپاڪولو لاره ڇنگه ده؟

مخ	مضمون
۲۹۱	دشاتو په بوتل کي چي مورک ولويږي دهغو دپاکيدلو طريقه سته؟
۲۹۲	نجاست غليظه کله خفيفه گرځي او که نه؟
۲۹۲	ددرهم دمقدار تحقيق
۲۹۳	استعمال سوي لويه بيا استعمالولای سي او که نه؟
۲۹۳	دگلقدن په ډبي کي مږي مږي سوي نو هغه به په څه ډول پاکيږي؟
۲۹۳	ناپاک غوړي څنگه پاک کيدی سي؟
۲۹۴	دسيي وچ اولانده ورينستان
۲۹۴	کم لوبني ته چي بنگی لاس وروري هغه نه مرداريږي
۲۹۴	پرکمه جامه چي وينه يا شراب ولويږي دهغي پاکوالی
۲۹۴	دحلال حيوان دويني تيل او دهغو حکم
۲۹۵	دتنگچر حکم
۲۹۵	نصاری چي په کم لوبني کي دخنزير غوښه وخوري هغه به په مينځلو سره پاک سي او که نه؟
۲۹۲	دحيوانانو دتريخي استعمال څنگه دي؟
۲۹۲	ددوبيانو پرکمو کالو باندي چي دخلکو دکالو څاڅکي لويږي په هغو کي لمونځ کولای سي او که نه؟
۲۹۲	په کمه شکره کي چي سبي خوله ووهله هغه به څنگه پاکيږي؟
۲۹۷	چي دخنزير د بدن سره جامه ولگيږي نو هغه پاکه ده او که نه؟
۲۹۷	دشيدي رودونکي ماشوم متيازي ناپاکي دي
۲۹۷	په نجاست کي لړل سوي برخه چي تر وچيدو وروسته په خولو لنده سي څه حکم لري؟
۲۹۸	په دوبي يې جامه ومينځله پاکه سوه او که نه؟
۲۹۸	چي په کبنتی کي داودس ماتي سره گډي اوبه راسي نو هغه پاکي دي او که نه؟
۲۹۸	په شرابو کي چي لاس ډوب کړي دپاکولو په مهال دنوکانو پريکولو ته اړتيا سته او که نه؟
۲۹۹	په کمه گوړه کي چي مورک مړ سو هغه پاکه ده او که ناپاکه؟
۲۹۹	په کم لوبني کي چي ماشوم ناپاکه لاس ووهي په هغه لوبني کي خوراک او

مخ	مضمون
۲۹۹	خینباک روادي اوکە نه؟
۳۰۰	دشرمگاہ خخه چي کم لندوالی وزي هغه پاك دي اوکە نه؟
۳۰۰	دجولاگانو په حای کي جامي په ناپاکو اوبو لنديري نو هغه پاکی دي اوکە نه؟
۳۰۱	رژيدلي بنکي او ددرياب دغاري خته پاکه ده اوکە نه؟
۳۰۱	دنچس بدن خوله پاکه ده اوکە نه؟
۳۰۱	چي په ناپاکو اوبو کي دمينخلو خخه وروسته يو حل په پاکو اوبو کي ومينخل سي نو پاکيري اوکە نه؟
۳۰۱	اول يې په ناپاکو اوبو ولامبل او بيا په تلاب کي ډوب سو نوخه حکم دی؟
۳۰۱	پرکمه جامه چي متيازي لگيدلي وي هغه يې په تلاب کي غوته کره نو پاکه سوه اوکە نه؟
۳۰۱	په گندگيو باندي دوهل سوي لاس په منگي کي دمينخلو رواج دي، په هغه منگي کي که بل خوک اوبه راوري نوپه دغه اوبو اودس جائز دی اوکە نه؟
۳۰۲	که چيري حوض نژدي وي نو آیا دهغه حوض خخه به هر مرو اودس کوي؟
۳۰۲	داودس ماتولو خخه وروسته لوبني ته په لاس وروړلو سره لوبنی نه مرداريري دمحتلم او جنب لاسونه پاك دي او کم لوبني ته چي لاسونه وروړي هغه هم پاك دي
۳۰۲	په باران کي چي دخپليو خاوره دمسجد پرفرش باندي وبهيري خه حکم لري؟
۳۰۳	پرکمه جامه چي نه ليدل کيدونکی نجاست لويديلی وي هغه به په جاري اوبو کي په خومره وخت اينسودلو سره پاك سي؟
۳۰۳	دکم ډنډ په شا اوخوا کي چي گندگي وي او هغه دباران سره ډنډ ته ولويږي نو ډنډ به پاك پاته سي اوکە نه؟
۳۰۴	په نجاست کي په اچولو سره دجوړو سوو درملو استعمال خنکه دي؟
۳۰۴	دناپاکو کالو دپاکولو طريقه خنکه ده؟
۳۰۴	سپي چي په شاه کي ولويږي او دشا اوبه سقاوي ته واچوي او سقاوه پاکه کړي نو آیا هغه پاکه سوه اوکە نه؟
۳۰۵	دسپي نارې او بدن نجس دي اوکە نه؟
۳۰۵	دکافرانو اندامونه نجس دي اوکە نه؟
۳۰۵	دمشركانو په پس خورده باندي اودس او غسل کول روا دي اوکە نه؟

مخ	مضمون
۳۰۵	پاڪي اوبه مشرڪان پاڪولاي سي اوڪه نه؟
۳۰۵	نه بهيدونڪي وينه يو شي ناپاڪوي اوڪه نه؟
۳۰۶	دغير ماڪول خرمن او غوبنه پاڪيداي سي اوڪه نه؟
۳۰۶	دخرمني استعمال له دباغته پرته روا دي اوڪه نه؟
۳۰۶	دغوبني او خرمني دپاڪولو طريقه څنگه ده؟
۳۰۷	په خاورين لوبني كي چي سبي خوله ووهي يا متيازي وڪري نو ڇه حڪم لري؟ ڪه چيري پرسبي باندي بسم الله وويل سي اوحلال ڪرل سي نو دهغه خرمن به پاڪه سي اوڪه نه؟
۳۰۸	پر ناپاڪ پوخ فرش باندي چي اوبه وبهول سي پاڪيري اوڪه نه؟
۳۰۸	وچيدل او منبل دپاڪوالي لپاره شرط دي اوڪه نه دي؟
۳۰۹	دڪافر دوبي په لاس وينخل سوي ڪالي پاڪ دي اوڪه نه؟
۳۰۹	ڪه دچيني لوبنو دنپاڪي شهبه وي څنگه به پاڪيري؟ په لاس كي داستنجا دلوتي دنيولو څخه وروسته يي لاس په اوبو كي ووهي نو اوبه پاڪي دي اوڪه نه؟
۳۰۹	ايا دانجلي متيازي دهلك تر متيازو ڊيري ناپاڪي وي؟
۳۰۹	دنجسو دواوو استعمال جائز دي اوڪه نه؟
۳۱۰	پرڪمه غله چي حيوان متيازي ڪري وي هغه په ڇه ڊول پاڪيري؟
۳۱۰	دخنزير دچربي يعني واڙگي استعمال جائز دي اوڪه نه؟ دمينبي اوغوا ناپاڪي شيدي او يا بل شي بنگي يا په دي ڊول بل ڪافر ته ورڪول څنگه دي؟
۳۱۱	دغير ماڪول اللحم څخه دخورلو پرته بل ڇه ڪار اخيستل صحيح دي اوڪه نه؟
۳۱۱	نجنس صابون پر نجس بدن باندي منبل او اوبه پر بهول ڪفايت ڪوي ڪه نه؟
۳۱۱	دپليت ماشوم خوله پاڪه ده اوڪه نه؟ په ڍنڍ كي دمقتول لاش واچول سو او اوبه بد بويه سوي نو هغه پاڪي دي او ڪه نه؟
۳۱۱	پر ناپاڪه ڄمڪه داوبو دتويبدلو سره چي ڪم ڇاڇڪي الوزي هغه پاڪ دي؟
۳۱۲	دنجنس گلاس اوبه پاڪي دي اوڪه نه؟
۳۱۲	چي دمذي شهبه وي نو ڇه وڪري؟

مخ	مضمون
۳۱۳	په کتهه کي چي دماشوم متيازي توي سي هغه څنگه پاکيږي؟
۳۱۳	دڦيل پس خورده او بدن پاک دي اوکه ناپاک؟
۳۱۳	دورينمو کالي چي په مينځلو سره خرابيږي هغه څنگه پاک کړي؟
۳۱۴	ناپاکه زمکه چي له وچيدلو وروسته لنده سي هغه به پاکه وي اوکه نه؟
۳۱۴	پر خپلی چي متيازي ولگيږي او بيا وچي سي پاکيږي اوکه نه؟ اوکه بيا لنده سي نو څه حکم لري؟
۳۱۴	دپزي په مينځلو کي ددري ځله وچولو اړتيا سته اوکه نه؟
۳۱۴	دکوچنی کندي اوبه څنگه پاکيدای سي؟
۳۱۵	په وينو لږلي غوښه به څنگه پاکيږي؟
۳۱۵	پنبه لرونکي جامه چي ناپاکه سي په څه ول پاکيږي؟
۳۱۵	دغسل کوونکي څاڅکي چي په حوض ولگيږي څه حکم لري؟
۳۱۵	دزمري، پړانگ او خنزير څرمن ددباغت څخه وروسته پاکيږي اوکه نه؟
۳۱۲	پخه خبنسته چي ناپاکه سي په څه ډول پاکيږي؟
۳۱۲	دنجسي جامي دپاکوالي څنگه طريقه ده؟
۳۱۲	په ناپاکه روی مال باندي چا په خوله لوند مخ پاک کی نو دهغه مخ پاک پاته سو اوکه نه؟
۳۱۷	ډنډ چي ډک سي او روان سي هغه څه حکم لري؟
۳۱۷	دمار څرمن به له دباغته وروسته پاکه سي اوکه نه؟
۳۱۷	کم لرگی چي اوبه جذبوي دهغه دپاکولو طريقه څنگه ده؟
۳۱۸	دگانی تیل پاک دي اوکه نه؟
۳۱۸	پرنوکانو باندي دصابون منستی سپين والی پاک دي چي پر پنبه باندي نجاست ولگيږي او هغه ومينځي ليکن خاوره يې پاته سي نوپاک سو اوکه نه؟
۳۱۸	په باران کي چي دپام اوبه دکور پرکالو را وبهيږي نو هغه پاک دي اوکه نه؟
۳۱۹	دډنډ خاوره چي پرکالو ولگيږي نو هغه کالي بيا هم پاک دي
۳۱۹	کمه کوزه چي په غسل خانه کي کښيښودله سي هغه پاکه ده اوکه ناپاکه؟
۳۱۹	دمحتلم يعني شيطان خطاکړي څادرچي دمني هيڅ نښه نه وي باندي پاک دی؟
۳۱۹	دسپي نارې پاکي دي اوکه نه؟

مخ	مضمون
۳۱۹	دناپاکه کالو دڅاڅکو څه حکم دي؟
۳۲۰	دناپاکه جامي څاڅکي ناپاک دي
۳۲۰	چي دحوض زيني لنډې وي نو پرهغو باندي اودس کول څنگه دي؟
۳۲۰	داودس کولو په مهال چي دڅاڅکو ورغورځيدلو شک يې پيدا سي نو بدن او کالي به يې پاک وي او که ناپاک؟
۳۲۰	لنډه پنبه په يوه ځای کي ايښودل هغه ځای پاکوي او که نه؟
۳۲۱	دوهم فصل: داستنجا مسئلې
۳۲۱	آيا دلوتي استعمالول دښځو لپاره هم اړين دي؟
۳۲۱	داودس وچولو په مهال سلام اچول، يا يې ځواب ورکول روا دي او که نه؟
۳۲۱	ښځو ته په لويه استنجا وهل ښايي او که نه؟
۳۲۲	داوداسه وخت څه دي؟
۳۲۲	يوه لويه او دوه واره استنجا
۳۲۲	داودس وچولو لويه چي پرلاس لگيدلي وي او هغه لاس پرپر تاگه ولگيري نو پرتوگ نه ناپاکه کيري
۳۲۲	په ولاړو متيازي کول
۳۲۳	دقطب ستوري ته مخ گرزول او متيازي کول جائز دي او که نه؟
۳۲۳	داستنجا څخه وروسته لوندوالی او دهغه ترکیب
۳۲۴	چي په اوبو باندي داستنجا کولو دوجي څاڅکي ورته راغورځي نو څه وکړي؟
۳۲۴	دمجبوري په وخت کي په رسته لاس استنجا جائز ده او که نه؟
۳۲۵	دشمال او جنوب لوري ته استنجا کول خو ممنوع نه دي؟
۳۲۵	په استنجا کي طاق عدد
۳۲۵	دمري استنجا په لويه او اوبو دواړو سره وهل کيري او که څنگه؟
۳۲۲	دغير مسلمانو فوجيانو لخوا په استعمال سوو جامو کي لمونځ کول صحيح دي او که نه؟
۳۲۲	په لويه باندي داستنجا وهلو څخه وروسته يې اوبه استعمالول هير سوه نو کړي لمونځ يې وسو او که نه؟
۳۲۲	په استعمال سوو ليلامي جامو کي لمونځ کيري او که نه؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دلومړی ځل لپاره په خوږه پښتو ژبه باندي دحنفي فقه تر ټولو لوی او ستر پوهنغونډ
(دائرة المعارف ، موسوعة ، انسائيكلوپيډيا)

الحمد لله وكفى ، والصلاة والسلام على عباده الذين اصطفى ، خصوصاً على سيد الأولين
والآخرين، سيدنا وحبينا محمد بن المصطفى والمجتبى، وعلى آله وأصحابه شمس الفضل وأعلام
الهدى ، وعلى من استنَّ بسنتهم ونهَجَ منهجهم ونَحَا نَحْوَهُمْ وترسَّم خَطَاهُمْ من الأئمة المجتهدين
والفهاء والمحدثين والمفسرين والعلماء الربانيين والشهداء والمجاهدين . (١) أما بعد :

په افغانستان او پاکستان کي ددیني ، اسلامي ، علمي ، ادبي او فرهنگي کتابونو په
پراخه کچه خپروونکي او نشروونکي ټولنه (**المکتبه الحیبیة**) ددرو هېوادوالو
ورونو لپاره دخپل چوپړ په درشل کي نن له یوې ستري کامیابی سره را وړاندي کیري ،
دا لومړی ځل نه دی چي دې ادارې دلیک او لوست دمیانو ، دعلم او پوهي دپتنگانو
پام خپل ځان ته را اړولی دی ، تردې وړاندي هم دالله ﷻ په خاص کومک ، مرسته او
پیرزويني سره توانیدلي ده ترڅو دهبواد دپوهنيزي پراختیا دمیانو تنده په خپلو
څپاندو څپو سره ماته کړي ، هو! دا ځل تر مخکي هغو ځکه ډیره خوشبیننه ده چي په غیر
کي یې یو داسي اسلامي پوهنغونډ (دائرة المعارف) وزیږید چي په تیر دورکي یې مثال،
او له نورو سره یې سیال نه ترسترگو کیري ، چي ددار العلوم دیوبند (أزهر الهند) غوندي
یوستر علمي مرکز لخواپه لسگونو کلونو کي دهند دلویې وچي داوسیدونکو مسلمانانو
ورونو دورځني ژوند دبیلا بیلو اړخونو سره اړوند پوښتني او ځوابونه پکښي را نغښتل
سویدی ، چي شمېر یې شاوخوا لس زره (۱۰۰۰۰) پوښتنو او ځوابونو ته رسیږي ، او
تحلیل به یې مخ ته وړاندي کړل سي .

(١) للأمانة العلمية يلزم علی أن أقول : هذه الخطبة مأخوذة من الخطبة الشريفة لأستاذنا العلامة مولانا السيد
الدكتور الشيخ شير علي شاه المدني ، حفظه الله تعالى وأطال الله بقاءه بصحة وعافية ، أستاذ الحديث والتفسير
بالجامعة الإسلامية الحنافية ، حرسها الله تعالى من كيد الأعداء ، الواقعة في بلدة أكوره ختك من مضافات
إقليم سرحد ، ألقاها علينا في بدايته لدرس الأحاديث النبوية الشريفة في رحاب الجامعة المذكورة سنة ١٤٢٥
من الهجرة النبوية على صاحبها ألف سلام وتحية . محمد أحمد الحقاني الأفغاني

دارالعلوم دیوبند دا فتاویٰ مخکي هم له بیلا بیلو ادارو لخوا ژباړل سوي، خپره سوي او نشر سویده، خو دا چي زموږ په دې نوي کمپیوټري چاپ کي کمو ټکو ته جدي پاملرنه سویده ستاسي ومخي ته ايردو:

فتاویٰ دارالعلوم دیوبند پښتو ددې چاپ خانګړتیاوي او خصوصیتونه

د کتاب اصلي عبارت چونکه په اردو ژبه کي وو، او دهمدې اردو څخه څو څو ځله پښتو ته ژباړل سوی هم وو، خو ددې چاپ دا امتیاز دی چي دخپل وس تر بریده مو پکښي پوره پوره هڅه کړیده تر څو د کتاب اردو عبارت په عام فهمه، ساده او واضحه پښتو وړاندي کړو، چي لله الحمد په دې موخه کي ۹۹% په سلو کي بريالي سوی هم یو، د کتاب دمطالعه کولو څخه یې عزتمند لوستونکي خپله هم اټکل کولی شي، باید ووايم چي سوچه پښتو ويوني (لغات) له دې امله نه دي کارول شوي چي له يوې خوا دا کتاب چونکه دپښتو ژبي د زده کړي يا دپښتو ميتودونو (نحو او صرف \ گرامر) يو کتاب نه دی، بلکه ددرنو لوستونکو يعني خواصو او عوامو لپاره ديني مسئلې او څيړني (تحقيقات) پکښي کښل سويدي تر څو پښتانه لوستونکي په خپله مورنۍ ژبه دخپل ستر امام حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله تعالى عليه دمذهب پر بنسټ ولاړ يو پراخ ديني اخځنځای (مأخذ) ولري، او له بلي خوا دا هم چي ډيري دپښتو ژبي لوستونکي وگړي دپښتو ژبي دسوچه ويونو سره نا آشنا دي او کيدی شي چي دهمدغو سوچه پښتو لغاتو (ويونو) راوړل داصلي مطلب په فهميدا کي خنډ وگرځي، پر دې سربيره دا خنډ به له دې امله نور هم پياوړی وي چي دپښتو ژبي لپاره يعني پښتو په پښتو، يو جامع او هر اړخيز سيند (قاموس) هم په عمومي ډول شتون نه لري، که څه هم چي دبعضو ملگرو له خولي کله نا کله اورو چي دپښتو لپاره په څو غټو ټوکونو (ضخيمو جلدونو) کي يو سيند (قاموس) شته خوداسي برېښي چي هغه هم اوس له نادر او نايابو څخه شمېرل کيږي، ولي چي چاپ او خپريدا ته يې کمه ځانگړي پاملرنه نه ده شوي، وَاللَّهُ وَبِيُّ الْأُمُورِ كَلَّمَهَا.

ددې لپاره چي د کتاب دترتيب په لړۍ کي د علمي تيروتنو کچه بيخي له مينځه ولاړه شي او يا هم لږ تر لږه ډيره ټيټه شي، موږ په شمېرونکي (کمپيوټر) باندي

دفتاویٰ تر لیکلو وروسته دتایپ شوي متن بشپړه مقابله او موازنه له اصلي اُردو فتاویٰ سره وکړه ، او دتفاوت او فرق په مهال مو د کتاب اصلي يعني اُردو ترتيب ته لومړیتوب ورکړیدی .

همدارنگه مو ډیری عربي عبارتونه دخپلو اصلي ماخذو سره پرتله کړیدی ، يعني کله چي مفتي صاحب حضرت مولانا عزيز الرحمن رحمته الله علیه د کتاب په صلب کي ، او يا هم مفتي صاحب محشي حضرت مولانا محمد ظفیر الدین رحمته الله علیه د کتاب په حاشیه کي عربي عبارتونه د جواب داستدلال لپاره له گڼ شمېر کتابونو څخه لکه : الدر المختار ، ردالمحتار (شامي \ حاشية ابن عابدين) ، فتاویٰ عالمگیریه (هنديه) ، البحر الرائق ، فتح القدير ، الهدایة ، فتاویٰ قاضیخان ... او نورو څخه را نقل کړی دی ، نو ددې کتابونو دعربي عبارتونو مقابله له همدغو کتابونو سره سویده او کم حای چي پکښي توپیر او تفاوت څرگند سوی ، نو همدغو عربي کتابونو ته دلومړیتوب حق ورکول سویدی او عبارت مو ورسره موافق لیکلی دی ، ددې بیلگي هم د کتاب دعربي عبارتونو دمطالعو کولو او د اُردو فتاویٰ سره دپرتله کولو څخه څرگندیدی شي .

دیادوني وړ ده چي لومړی دپوښتنو جوابونه حضرت مولانا مفتي عزيز الرحمن صاحب رحمته الله علیه په خپل قلم لیکلي ، دفتاویٰ دمطالعو کولو څخه دده دا عادت ډیر روښانه برېښي چي دی په خپل جواب کي داستدلال لپاره عربي عبارتونه ډیر کم وړاندي کوي ، او ترخپله وسه پوري يې هڅه کړیده چي جواب يې د (حَيَّرَ الْكَلَامَ مَا قُلَّ وَدَلَّ) (۱) سره بالکل سمون وڅوري ، له دې امله تاسي به ووينئ چي ډیر حلي دی رحمته الله علیه دبشپړي پوښتنې جواب يوازي او يوازي په يوه توري لکه : هو ! ، نه ! ... او داسي نورو سره ورکوي .

وروسته بيا ددارالعلوم دپوښند دښاغلي مهتمم او سرپرست حکيم الاسلام حضرت مولانا القاري محمد طيب صاحب رحمته الله علیه ديوه فرمان سره سم مولانا مفتي محمد ظفیر الدین رحمته الله علیه په دې دنده وگمارل شو چي دنوي وخت دغوښتنو سره سم دمفتي عزيز الرحمن صاحب رحمته الله علیه دورکړل سوو جوابونو علمي تخريج وکړي او دښاغلي مفتي صاحب دلنډو عبارتونو توضیح او

(۱) دا دعربي ژبي مشهوره مقوله ده چي معنی يې ده : تر ټولو ښه وينا هغه ده چي لنډه او پوره مطلب ورکونکي وي .

تشریح ، او په تائید باندي يې عربي عبارتونه دحنفي فقه دې شمېره معتبرو او خورا غټو غټو کتابونو څخه راغونډ کړي او په حاشیه کې يې ورسره ذکر کړي ، چي دې کار دخدای بڅښلي مفتي ظفیر الدین صاحب رحمۃ اللہ علیہ څخه دپنځه ویشتو څخه تر دیرشو (۲۵ - ۳۰) کلونو پوري وخت واخیست ، دمحققینو او مدققینو علماؤ څخه پته نه ده چي تخریج او تحقیق همداسي ستړی کیدونکي او دخورا زیات زحمت غوښتونکي وظیفه ده ، چي ډیر ځلي یو محقق دیو وړوکی کتاب په تخریج او تحقیق کې په لسگونو کلونه تیر کړي ، دعربي نړۍ مشهور محقق عالم ارواښاد محمد عبد السلام هارون رحمۃ اللہ علیہ دعلامه جاحظ دکتاب (الحيوان) چي پر اتو ټوکونو باندي مشتمل دی ، په تخریج او تحقیق کې تر دیرشو زیات کلونه تیر کړل ، او دشام محقق حنفي عالم علامه عبد الفتاح أبو غدة رحمۃ اللہ علیہ ځای پر ځای په خپلو تصنیفاتو او لیکونو کې یادونه کړیده چي په فلاني یوه لفظ پسې مي پوره یوه ورځ، دوې ورځې، هفته، میاشت ، دوې میاشتي ... او تردې لاهم زیات وخت تیر کړی، خیر! دا یوه جمله معترضه وه ، آدمم بر مطلب ، کله چي مولانا ظفیر الدین رحمۃ اللہ علیہ ددې فتاواو تخریج وکړ او دعربي عبارتونو حوالې يې هم وعربي کتابونو ته ورکړي ، نو چونکه دده په وخت کې دعربي کتابونو چاپونه کم وه ، او هم په یوه ډول باندي وه ، مگر وروسته چي کله دډیرو کتابونو لکه ردالمحتار ، درمختار ، البحر الرائق ، عالمگیری او داسي نورو کتابونو بیل بیل چاپونه راووته ، دبیلګي په ډول: ردالمحتار ، په شپږو ۲ جلدونو کې لومړی چاپ سویدی، بیا په اوو کې هم ، ورپسې په دوولسو ۱۲ کې هم، بیا په بیروت، لبنان، کې دارالکتب العلمیة په ۱۴ جلدونو کې چاپ کی، او اوس مو دبعضو علماؤ څخه اوریدلي دي چي په شام کې محققینو علماؤ پر شامي یعنی ردالمحتار باندي یو پراخ تحقیق شروع کړی وو چي اوس پای ته رسیدونکی دی، ویل کیږي چي ردالمحتار به ددې نوي تحقیق سره په شاوخوا دیرشو ۳۰ او یا تردې هم په زیاتو جلدونو کې چاپ سي.

له دې امله ددې ضرورت پېښ سو چي باید په فتاویٰ کې دهر کتاب ورکړل سوي حوالې لږ تر لږه دوو ۲ بیلو بیلو چاپو ته ورکړل سي، ددې کار لپاره دپاکستان دکراچي په ښار کې دغتي او ستري ديني ادارې (جامعة العلوم

الاسلامیة ، بنوری ټاؤن (نیو ټاؤن) ، کراچی (۱) ددار الافتاء دځانگي تکړه مفتي حضرت مولانا مفتي محمد صالح او کاروي (رحمۃ اللہ علیہ) ليڅي راوغښتي او په خپل نه سترې کيدونکي کوشش يې دا نيمگړتيا هم له مينځه يووړه ، چي په دې ترڅ کي يې د: الدر المختار ، ردالمحتار ، فتاوی عالمگيري ، البحر الرائق ، هر يوه دوې حوالې درج کړي ، دفتاوی دار العلوم ديوښد تر ۹۰ % په سلو کي زياتي حوالې وهمدغو درو کتابونو ته دې يعني: الدر المختار ، رد المختار او عالمگيري .

موږ چي کله دفتاوی دار العلوم ديوښد پښتو په سمون او تصحيح لاس پوري کړي نو دې ټکي ته مو هم زياته پاملرنه وکړه چي بايد په پښتو فتاوی کي هم دا حوالې مکملي راوستل سي ، چي دهمدې امله دکتاب چاپيدل شاوخوا پنځه ۵ مياشتي نور وځنډيدل، خو هغه دچا خبره: دير آيد خوب آيد .

ددریم ټوک او پنځم ټوک په پای کي دضميمي په شکل باندي دوې عربي علمي تحقيقي رسالې چي تر نن ورځي پوري مخطوطي وي، دلومړي ځل لپاره په بنایسته کمپيوټري کتابت ، دعلمي او تحقيقي تخريج او تعليق سره چاپيږي . له دې دوو رسالو څخه لومړۍ رساله چي ددریم ټوک په پای کي راغلي ده په نامه د (غاية التحقيق ونهاية التدقيق في تحقيق مسئلة اقتداء الحنفی بالشافعی) ده، چي دعلامه رحمة الله بن القاضي عبد الله الحنفی السندی ثم المکی رحمۃ اللہ علیہ وفات په کال ۹۷۸ هـ يا ۹۹۳ هـ تصنيف دی ، چي دحنفي مذهبہ شخص داقتداء په شافعي مذهبہ پسي موضوع يې پکښي څيړلي ده ، دا رساله په عربي ژبي ده او دعلماء او طلباء او نورو څيړونکو لپاره دلومړي ځل لپاره خپريږي .

(۱) ددې مدرسې لومړی بنسټ اېښوونکی اولومړی شيخ الحديث په خټه پښتون او دپېښور دبنور دسيمي اوسيدونکی جيد عالم حضرت مولانا محمد يوسف البنوري رحمۃ اللہ علیہ دی ، چي دخپل وخت دنامتو علماؤ په سر کي يې نوم راځي ، دی سره له دې چي عجم ؤ خو داسي عربي ليک يې درلودی چي ډيری عرب علماؤ ورته گوتي په غاښ نيولي وي، ده ډير تصنيفونه هم کړيدي چي ټول يې مشهور دي، ددې کرښو ليکونکي عاجزه بنده دده دترمذي شريف عربي شرح (معارف السنن) په شپږو جلدونو کي مطالعه کړيده ، دده په دې مدرسہ کي تقريباً لس زره ۱۰۰۰۰ طالبان هرکال داخله اخلي ، او دحديثو ، فقه اوداسي نورو علومو لپاره دتخصّص ددرجې څخه فارغيږي ، او په آخر کي ديوي علمي مقالې په ليکلو سره د فراغت سند ترلاسه کوي، څښتن عزّوجلّه دي يې تر او تازه لري او ددې بيلگي دي په گران هيواد کي هم وزيريوي . آمين

دوهمه رساله په نامه د (النظم المستطاب لحکم القراءة في صلاة الجنازة بأم الكتاب) ده، چي دمشهور حنفي محقق عالم علامه أبي الإخلاص حسن بن عمّار الشُّرْبُلَالِي الحنفي وفات په کال ۱۰۲۹ هـ، چي نوموړی د فقه دمشهور کتاب نور الإيضاح مصنف هم دی، تصنیف کرده ده، دا رساله هم پر یوه مسئله باندي رڼا اچوي، هغه دا چي آیا د جنازې په لمانځه کي سورة الفاتحة يعني الحمد لله شريفه ددعا په نیت سره ويل درست دي او که څنگه؟ په دې رساله کي په پوره تفصیل سره پرهمدې موضوع باندي بحث سویدی، چي ددې دواړو رسالو د آیاتونو او احادیثو تخریج، د علماؤ تراجم، دمصنّفاتو او اعلامو ضبط او نور، د جدید دور ددې فن (تحقیق او تخریج) د علماؤ د قواعدو سره مطابق سویدی، په اعلی چاپ او کتابت د درنو لوستونکو لپاره وړاندي کيږي.

په کمپیوټر باندي د لیکلو په دوران کي پوره کوشش سویدی تر څو نوشته په ښه توگه، ښایسته، او دکمپیوټري میتودونو سره یې هرڅه برابر سي، چي دا هر څه ستاسي په وړاندي دي.

ضروري یادونه

زموږ ددې هڅو سره سره بیا هم يقيني خبره ده چي يو ځای نه يو ځای به ضرور تيروتنه سوی وي، ولي چي دقدرتونو او کمال خاوند يوازي همغه ذات الله ﷻ دی، زموږ غوندي عاجزه وگړو او کمال په مينځ کي ډير زيات واټن دی، نوله دې امله چي تيروتنه، هيره، خطا، سهو او نسيان تل دهر انسان سره ملگري وي، که تاسي محترم لوستونکي زموږ سره په دې لار کي مرسته وکړئ ډير به خوښ سو، ځکه چي بيا به ان شاء الله هغه خطاء او تيروتنه په آينده کي اصلاح کوو، که هر چاته ددې فتاوی په عبارت کي هر ډول تيروتنه تر سترگو سي او وروسته له سوچ او فکر کولو څخه دی يې په غلطيدا باوري او مطمئن سي، نو هيله لرو چي دليک يا له بلي يوې لاري چي هغه ورته لاس رسی لري موږ خبر کړي، موږ به يې پوره ممنون او شاکر يو او هم دالله ﷻ ددربار څخه به ورته دنيکي بدلې او عوض غوښتونکي يو.

فتاویٰ دار العلوم دیوبند (پستو) دټولو ټوکونو دبابونو او فصلونو اجمالي فهرست

لکه څنگه چې مو مخکي وويل چې دټولي فتاویٰ دغټو غټو مبحثونو اجمالی تحلیل به دلته دلوستونکو دبصیرت لپاره وړاندي کوو، ځکه نو دا دی دشیبې په رارسیدو اوس ذکر کیري:

دهمدې لومړی ټوک په پیل کي زموږ ددې شروع بیان تر ختمیدو وروسته ، ددوو مخورو کسانو لخوا چې ددار العلوم دیوبند مهتمم حکیم الاسلام حضرت مولانا القاري محمد طیب صاحب او ددې فتاویٰ مرتب او محشي مولانا ظفیر الدین صاحب رحمۃ اللہ علیہما دي ، په څه باندي سلو ۱۰۰ پاڼو کي، ددې فتاویٰ تاریخي څیړنه سویده ، په دار العلوم دیوبند کي داستفتاء او افتاء لړۍ (سلسله) څنگه شروع سوه ؟ ورپسې رسمي دار الافتاء څنگه مینځ ته راغله ؟ ددار الافتاء ترټولو لومړی مفتي څوک ؤ ؟ دهغه دژوند پېښ ليک او علمي سويه څه وه ؟ داستفتاء او افتاء مرحلې به څنگه سرته رسیدې ؟ ... دا او دې ته دورته لسگونو پوښتنو مفصل ځوابونه او معلوماتونه پکښي راغونډ سویدي ، پردې سربیره دافتاء په باب پوري اړوند دټولو اړینو او ضروري څیړنو یادونه پکښي سویده . تردې وروسته دپوښتنو او ځوابونو پراخه لړۍ شرح کیري چې دهر ټوک بیل بیل غټ ټکي پکښي په لاندي ډول دي:

۱. **لومړی ټوک** : کتاب الطهارة ، ټولي پوښتني او ځوابونه (۵۲۳) ، دپاکي په موضوع پوري اړوند بیلابیل گڼ شمېر سوالونه او جوابونه ، داوداسه فرائض ، سنتونه ، مستحبات او آداب ، داوداسه نواقض ، دغسل فرضونه ، سنتونه ، مستحبات او آداب ، دغسل واجبوونکي شيان ، پاکي او ناپاکي اوبه ، دحوض یا تالاب مسئلې ، دڅاه گانو مسئلې ، دمردارو اوبو احکام ، دتیمم مسئلې ، پر موزو باندي دمسح کولو مسئلې ، دحيض ، نفاس او استحاضت احکام ، دمعذور سره اړوند احکام ، ناپاکي او ددې څخه دپاکي ترلاسه کولو مسئلې ، داستنجاہ مسئلې ...

۲. **دوهم ټوک** : کتاب الصلوة (لومړنۍ څلورمه برخه) ، ټولي پوښتني او ځوابونه (۲۰۳) ، دلمانځه اهميت او فضيلت ، دلمانځه وختونه ، مکروهه وختونه ، داذان احکام ، دلمانځه شرطونه : طهارت ، دعورت پټول ، قبلې ته مخ کول ، نیت تړل ... ، صفة الصلوة ، فرضونه ، واجبات ، سنتونه ، کيفيت او آداب دلمانځه ، قرائت في الصلوة ...

۳. **درېم ټوک** : کتاب الصلوة (دوهمه څلورمه برخه) ټولي پوښتني او ځوابونه (۷۸۷) ،

باب الامامة، جماعت او دهغه اهميت، دامامت مستحق كيدل، دچا امامت صحيح دى او دچا دانه دى صحيح، دصف، اقتداء، امام او مقتدي احكام، دامام پيروي، دمدرک، لاحق او مسبوق احكام، الحدث في الصلوة ...

۴. **خلورم ټوک** : کتاب الصلوة (درېيمه څلورمه برخه)، ټولي پوښتني او ځوابونه (۱۰۱۷)، ما يفسد الصلوة وما يكره فيها، مسائل قنوت نازل، مسائل سنن مؤكده، مسائل مسائل مسجد، باب الوتر والنوافل، مسائل قنوت نازل، مسائل سنن مؤكده، مسائل سنن غير مؤكده، مسائل صلوة التراويح، مسائل صلوة التهجد، مسائل صلوة التسبيح، ادراك الفريضة، قضاء الفوائت، دلما نځه كفا ره د فديې په شكل كي، باب سجود السهو، باب سجود التلاوة، صلوة المريض والمعذور، صلوة المسافر ...

۵. **پنځم ټوک** : کتاب الصلوة (آخري څلورمه برخه)، ټولي پوښتني او ځوابونه (۹۰۲)، باب صلوة الجمعة، باب صلوة العيدين، صلوة الاستسقاء، کتاب الجنائز، احضار الميت، غسل الميت، كفن الميت، حمل الجنازة، صلوة الجنازة، فصل القبر والدفن، دتعزيت بيان، فصل زيارة القبور وايصال الثواب، متفرقات الجنائز، احكام شهيد ...

۶. **شپږم ټوک** : کتاب الزكوة، كتاب الصوم، كتاب الحج، ټولي پوښتني او ځوابونه (۱۰۵۳)، شرائط او صفت ذكوة، ذكوة ادا كول، دحيوانانو ذكوة، دسرو زرو، سپينو زرو او نقدو ذكوة، دتجارت دسامان ذكوة، عشر، مصارف ذكوة، باب صدقة الفطر، متفرقي مسئلي ذكوة، كتاب الصوم، دروژې نيت، دروژې ډولونه او حيثيت، رؤيت هلال، اختلاف مطالع، دمنجمينو اقوال، ديوم الشك روژه، هغه شيان چي روژه ماتوي او يوازي قضا غواړي، هغه شيان چي روژه ماتوي او قضا او كفا ره دواړه غواړي، دروژې كفا ره، هغه صورتونه چي روژه ماتول پكښي جواز لري او په كومو صورتونو كي چي فديه لازميري، متفرقات كتاب الصوم، داعتكاف مسئلي، كتاب المناسك، دحج فرضيت، كيفيت او اداء كول، ارکان او واجبات دحج، احرام، جنايات، حج بدل، زيات مدينه منوره، متفرقي مسئلي دحج ...

۷-۸. **اووم او اتم ټوکونه** : کتاب النكاح، ټولي پوښتني او ځوابونه (۱۵۲۷)، داووم ټوک مبحثونه: كتاب النكاح، دنكاح ارکان، شرطونه او دانعقاد صورتونه، مسائل متعلقات نكاح، هغه بنځي چي نكاح ورسره صحيح ده، محرمات يعني هغه بنځي چي نكاح نه ده ورسره صحيح، حرمت دنكاح په سبب دمصاهرت (خېښتوب)، حرمت دنكاح په سبب درضاعت (تي رودلو)، حرمت دنكاح په سبب دجمع، حرمت دنكاح په سبب داختلاف دمذهب، حرمت دنكاح په سبب دحج بدل چا، حرمت دنكاح په سبب دطلاق،

متفرقي مسئلې دنكاح .

داتم ټوك مبحثونه : ولايت دنكاح څوك لري ؟ ، مسئلې او احكام دفسخ دنكاح ، نكاح په ذريعه دفضولي او وكيل ، متفرقي مسئلې او احكام دنكاح ، مسئلې او احكام دكفالت ، مسئلې او احكام دمهر ، مسئلې دجهيز او متفرقي مسئلې ، دكافر دنكاح سره اړوند مسئلې ، حقوق الزوجين او په ښځو كې عدل او مساوات ، دسړي يو بل ته دشيديو وركولو احكام او مسئلې ، درضاعت مسئلې ...

۹ - ۱۰ . **نهم او لسم ټوكونه** : كتاب الطلاق ، ټولې پوښتنې او ځوابونه (۱۱۴۲) ، دنهم ټوك مبحثونه : كتاب الطلاق ، دطلاق دواقع كيدو شرطونه ، طلاق په واسطه دليك او نوشتې ، طلاق صريح ، درې طلاقه او مسئلې يې ، غير مدخوله ښځې ته طلاق ، كنايات الفاظ دطلاق ...

لسم ټوك : تفويض دطلاق ، طلاق معلق ، دطلاق متفرقي مسئلې ، طلاق رجعي ، باب الخلع ، باب الايلاء ، باب الظهار ، نامرد ، مجنون ، متعنت او نور عيبونه او نكاح ، زوجه مفقود الخبر ، دعدت مسئلې ...

۱۱ . **يوولسم ټوك** : باب ثبوت النسب ، الحضانه ، النفقة ، ټولې پوښتنې او ځوابونه (۲۰۸) ، باب ثبوت النسب ، دكوچنيانو دتربيې مسئلې او احكام ، دنفقي متعلق احكام او وسائل ...

۱۲ . **دولسم ټوك** : كتاب الايمان ، ټولې پوښتنې او ځوابونه (۷۲۱) ، كتاب الايمان ، باب النذور ، كتاب القصاص والحدود ، دزنا احكام ، دسړي (غلا) احكام ، حد شراب ، حد قذف ، تعزير ، كتاب السير ، دجهاد احكام او مسئلې ، عشر او خراج ، جزيه ، دمرتد احكام ، كتاب اللقطة ...

ديادوني وړ ده چې مفتي صاحب رحمته الله عليه دهر باب او مبحث دپوښتنو دځوابونو په ترڅ كې دمخالفينو ، گمراه فرقو ، بدعتيانو ، غير مقلدينو ، سلفيانو ، وهابيانو ، او نورو لار وركوونكو ډلو پر باطلو عقائدو باندي كافي او شافي بحثونه كړيدي ، چې لوستونكي به يې وخت په وخت دمطالعه كولو په دوران كې ويني ، او ترې مستفيد كيږي به .

په آخره كې ددرنو لوستونكو څخه دزړه له كومي ددعا غوښتنه كوو چې ددې ادارې په اړه دالله عز وجل دعظيم دربار څخه خواست وكړي چې نور هم دخدمت كولو توفيق ورپه برخه كړي . وما ذلك على الله بعزيز

هيره دي نه وي چې كومو ملگرو ددې ستر كتاب چې شا اوخوا پر پنځه زرو (۵۰۰۰) پاڼو باندي مشتمل دی ، په سترو مرحلو كې اوږه راكړي ، په هر ډول مرستي سره ، الله

ﷺ دې تل بناد او کامران لري ، په تيره بيا دکمپوزنگ په لړۍ کې دواړو کشرانو وروڼو مولانا حافظ نور احمد الحقاني النوراني ، چي اوس مهال (هفته ، ۲۹ دجمادی الأولى، ۱۴۳۰ هـ) په پېښور، اکوړه خټک ، دار العلوم الجامعة الاسلامية الحقانية ، کې دنبوي احاديثو په دورې باندي بوخت او مسافر دی ، الله ﷻ دی حافظ اونا صرسي ، همدارنگه محترم قاری عبد الاحد الحقاني الحیدري راسره ډیره مرسته وکړه ، الله دي ورته دخپل دربار څخه ستري نیکی بدلې ورپه برخه کړي ، آمین.

والله سبحانه وتعالى أسئل ان يجعل جميع اقوالنا واعمالنا مقبولاً ، وخالصاً لوجهه الكريم كما يحب ويرضى ، انه على يشاء قدير وبالاجابة جدير ، وصلى الله تعالى على أشرف رسله وخاتم انبيائه سيدنا محمد وعلى آله واصحابه واتباعه اجمعين الى يوم الدين، والحمد لله رب العالمين.

په سوچه مينه

ستاسي خادمان وروڼه

کمپيوټر چاري

مولوي الحافظ محمد احمد الحقاني الافغانی
مولوي الحافظ نور احمد الحقاني النوراني
القاري عبد الاحد الحقاني الحیدري

العلم کمپيوټرز

چاپ چاري

الحاج مولوي حبيب الله حبيبي البستي
احمد حبيبي البستي
محمد ثاني حبيبي البستي
محب الله حبيبي البستي

المكتبة الحبيبية

لومړی توری

د حکیم الاسلام حضرت مولانا الحاج القاری محمد طیب صاحب مہتمم دارالعلوم دیوبند

متع الله المسلمین بطول حیا ته

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى: په دارالعلوم دیوبند کې د تعلیم سره سره دافتاء سلسله هم دهمیشه څخه جاری پاته ده لیکن ابتداءً ددی څه منظم او ذمه وارانہ صورت نه وو په انفرادی طور باندی به استاذانو او د ادارې عالمانو د پوښتنه کوونکو د سوالونو جوابونه ورکول دچابه چه دچا سره مناسبت وو هغه به هم دهغه څخه پوښتنه وکړه او عمل به یې باندی کوی، د عملی انضباط هیڅ صورت نه وو.

ددارالعلوم دارالافتاء: په سنه ۱۳۰۴ هـ کې چه کله ددارالعلوم عمر دوه ویشته ۲۲ کاله وو په ده کې دافتائی خدماتو منظم جوړولو بنیاد کښېښوول سو گواکي چی اوس دارالعلوم دافتائی خدماتو ذمه واری په غاړه واخیسته. لیکن اوس هم ددی څه اداری صورت نه وو، په ضمنی طور باندی به دمختلفواستاذانو څخه دافتاء کار اخیستل کیدی فرق یوازي دومره ؤ چه مخکی به پوښتنه کونکی ددغه عالمانو څخه کار اخیستی اوس اداره کار اخیستل شروع کړل لیکن په عمل کې انضباط یا د ادارې صورت اوس هم نه وو.

دغه رګم ددارالافتاء صورت خو قائم سو لیکن ددی څوک ذمه دار مفتی په متعیني طریقې باندی مقرر نه وو چه په هغه سره ذمه دارانه صورت قائم سوی وای بلکه دا اداره دمدير څخه بغير په ذمه دارانه ډول سره چلیده.

په سنه ۱۳۱۰ هـ کې ددی شعبي څخه دیوې مستقلې شعبي جوړولو پلان مخ ته راغی او اراده وکړل سوه چه دافتاء منصب ته دیو حاذق علوم مفتی په ذمه واری سره زینت ورکول سی اودی شعبي ته ذمه دارانه شکل او حیثیت ورکول سی.

دافتاء دمنصب اهمیت او عظمت: دافتاء منصب په عملی سلسلو کې ترتیولو څخه زیات مشکل دقیق او مهم ترین گڼل سوی دی. دفقهي په لکونو متماثل جزئیات او دهغو په متعلقه احکامو کې په لږ لږ فرق سره دحکم تفاوت محسوسول عمیق علم غواړی کم چه دهر عالم بلکی دهر مدرس هم دوس خبره نه ده، ترڅو پوری چه دفقهي سره پوره مناسبت

پہ ذہن او ذکاء کی خاص قسم صلاحیت اوپہ زہ کی دتفقہ مادہ نہ وی۔ ددی وجہ پہ یوہ مدرسہ دینیہ کی دافتاء دپارہ دشخصیت انتخاب نہایتی پیچیدہ مسئلہ گنہل سویدہ کمہ چہ دکافی غور وفکر، او سوچ او پلٹنی وروستہ حل کیبری او بیا ہم دتجربو محتاج وی۔

ددارالعلوم دیوبند غوندی علمی مرکز ددارالافتاء دپارہ دیو داسی شخصیت ضرورت وو پہ چا کی چہ پخپلہ ہم دمرکز جوپیدلو صلاحیتونہ موجود وی، او دعلم او تفقہ دامیتازی استعداد سرہ سرہ دصلاح او تقویٰ او برگزیدہ والی شانونہ پہ ہغہ کی موجود وی۔

پہ دی ڊول ددارالافتاء دقیام دپلان سرہ ددی حای اکابرو تہ لومری فکر دافتاء دمنصب او پہ خصوصیت سرہ ددارالعلوم غوندی مقدسی اداری ددارالافتاء دلور شان سرہ برابر دمفتی انتخاب کول وو، دچا پر مضبوطو اوڊو بانندی چہ ددی عظیم ترین منصب او وزن لرونکی اداری بار کنسپنسول سی۔

ددارالعلوم دجاذبییت اومقبولیت کرشمہ نیکارہ سوہ او دیو داسی شخصیت انتخاب پہ عمل کی راغی خوک چہ گواکی دازل خخہ ہم ددی وعدی دپارہ پیدا سوی وی اودا انتہایی ذمہ داری ددغہ ذات دپارہ اودغہ ذات ددغہ ذمہ داری دپارہ من جانب اللہ موزون اومنتخب سوی وو۔

زہ چي دا مهال دافتاء دپارہ ددی منتخبي هستی ذکر کول غوارم ہغہ ذاتی گرامی دحضرت مفتی اعظم ہند مولانا الحاج الشیخ عزیز الرحمن صاحب عثمانی دیوبندی نوراللہ مرقدہ دی خوک چہ پہ جماعت دیوبند کی دمفتیان ہند استاذ او مربی وو۔ او دہغوی تعلیم وتربیت او دہغوی دفتاویٰ پہ رنا کی ڊیرو تہ دمفتی جوپیدلو سعادت میسر سو۔ دحضرت ممدوح پہ نامہ نامدارہ داسی یو سپی وو چي ددی خخہ بالاتر دی چہ زمور غوندی خلگ دہغوی تعارف کولو دپارہ کنسینی کلہ چہ مور او زمور کارونہ پخپلہ ددی هستیو پہ نسبت اونوم سرہ متعارف دی نو زمور دخلگو خہ هستی دہ چہ مور دہغوی دتعارف کولو پر مقام بانندی دراتلو جرأت وکرو۔ لیکن دا سطرונہ دہغوی تعارف نہ دی بلکه صرف عقیدت مندانه تذکرہ دہ کمہ چہ اولاً دخپل قلبی محبت او تسکین دپارہ پر قلم بانندی راخی۔ بل داچي دالله ﷺ دداسی برگزیدہ بندگانو تذکرہ ذکر اوعبادت ہم دی حکہ چہ: اذا ذکروا ذکر اللہ واذا ذکر اللہ ذکروا، یعنی کلہ چي ددی پاکو بندگانو ذکر کیبری نو دالله ذکر ہم ورسرہ کیبری اوکلہ چہ خدای ﷻ ذکر کیبری نو ددی خاصو بزرگانو ذکر ہم ورسرہ کیبری۔

خاصانِ خدا خدا انباشد لیکن زخدا جدا انباشد

ددی وجہ ددی ہستیو تذکرہ محض تاریخ نہ دی۔ بلکہ طاعت او قربت او تعلیم او عبرت ہم دی۔ بل ددی وجہ چی دفتاویٰ کمہ ذخیرہ چی پہ ددی مجموعہ کی پیش کیبری ہغہ ہم ددی مقدسی ہستی د علمی افکارو ثمرہ دہ۔ ددی وجہ ضرورت وو چہ دفتاویٰ سرہ د صاحب فتاویٰ تذکرہ ہم مخته راوستل سی، دپارہ ددی چہ دمفتی د عظمت پہ رامخ تہ کیدلو سرہ دفتاویٰ عظمت پہ زرونو کی خای ونیسی ولی چہ: قدر الشهادة قدر الشهود (یعنی د شاهی ارزنبت د شاهدانو دارزنبت پہ اندازہ وی)۔

حضرت مفتی اعظم ہند مولانا الحاج الشیخ عزیز الرحمن عثمانی دیوبندی رحمۃ اللہ علیہ

حضرت ممدوح د دیوبند د عثمانی شیوخو دخاندان سرہ تعلق لری د حضرت مولانا فضل الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ خلف اکبر دی، خوک چہ د دارالعلوم دیوبند داو لینو اساطینو، دمجلس شوری دارالعلوم د طبقہ اولی پہ اراکینو کی او د حضرت اقدس مولانا محمد قاسم صاحب رحمۃ اللہ علیہ بانی دارالعلوم دیوبند پہ مخصوصو مجلس نشینو احبابو کی وو۔ ددی خخہ علاوہ د حضرت مولانا حبیب الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ مہتمم سادس دارالعلوم دیوبند حقیقی مشر ورور او د حضرت مولانا شبیر احمد صاحب رحمۃ اللہ علیہ علاتی ورور کیدی، د حضرت دزیریدو نیٹہ سنہ ۱۲۷۵ھ ق وہ، او تاریخی نوم بی ظفر الدین دی۔

حضرت مفتی اعظم قدس سرہ پہ کال سنہ ۱۲۹۸ھ کی د تمامو علومو او فنونو فراغت حاصل کری، او د درس او تدریس پہ سلسلہ کی بی پہ میرتہ کی قیام وفرمایی او تریوی او رددی مودی پوری د تعلیمی مشاغلو سرہ ہغوی ہلتہ مقیم وہ، چونکہ ہغوی د حضرت شاہ رفیع الدین صاحب دیوبندی نقشبندی رحمۃ اللہ علیہ مہتمم ثانی دارالعلوم دیوبند پہ اجلو خلفاوو کی وو، ددی وجہ پہ میرتہ کی د تدریس د قیام پہ دوران کی د بیعت او دارشاد سلسلہ ہم جاری وہ او ڍیر دنیک بختہ روحونو خاوندان ددوی دانفاسی طیبہ و خخہ مستفید سول او خپل مراد تہ ورسیدل۔ پہ کال سنہ ۱۳۰۹ھ کی دی دمیرتہ خخہ دارالعلوم تہ راوغوبنتل سو او پہ دارالعلوم کی نائب مہتمم ویاکل سو، او دمہتمم پہ نہ موجودگی کی بہ دوی داہتمام کارونہ مخ پہ وارندی بیول۔

دافتاء دمنصب دپارہ ددہ نوم ٲاگل: پہ کال (۱۳۱۰ھ) کی د حضرت قطب عالم مولانا رشید احمد صاحب گنگوہی قدس سرہ سر پرست ثانی دارالعلوم دیوبند پہ تجویز سرہ د دارالافتاء دپارہ یو مستقل منصب دافتاء ویاکل سو او حضرت اقدس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ

پہ خپل فراستِ باطنی سرہ تمام جوہر کم چہ پہ یوہ ذمہ دار مفتی کی پہ کاردی، پہ حضرت مفتی اعظم کی بی ولیدی او ہغوی بی دافتاء دمنصب دپارہ نامزد کپی۔ ددی وجہ مفتی اعظم یوازی ددارالعلوم صرف مفتی نہ وو بلکہ ددی خای دافتاء دمنصب اولنی نقطہ ہم دہ دکم شروع چہ دحضرت ممدوح دذاتِ گرامی خخہ وسوہ اوہغوی ددی خای دقصر افتاء دپارہ خشتِ اول ثابت سول چی پرهغه بانندی مخ تہ تعمیر ودریدی۔

پہ افتاء کی ددہ مہارت او پوہہ: پہ وخت تیریدلو سرہ دہغوی افتایی مہارت اوپوہہ تردی حدہ ورسیدہ چہ دلویو خخہ لویہ مسئلہ اودمعرکۃ الاراء استفاء جواب بہ بی پہ قلم پورته کولو او کتابونو تہ درجوع کولو خخہ بغیر بدون دتکلیف خخہ پہ سفر اوپہ حضرکی لیک، لویی لویی اوامی فتاوی دکمو پہ ترتیب کولو کی کہ چیری دنن وخت مفتیان اوماہر عالمان مشغول سی نو دکتابونو دکتلو خخہ وروستہ بہ ہم، او شاید دورخو اودہفتو دسوچ اوفکر خخہ وروستہ بہ ہم دفتوا داسی اسان عنوان بنکارہ اومعلوم نہ سی کم بہ چہ حضرت ممدوح پہ قلم پورته کولو سرہ بی تکلیفہ ولیکی۔ لکہ خہ رکم چہ روزمرہ معمولی خبری پہ ڈاٹری کی لیکل کیری۔

ہغوی خلویبنت کالہ ددارالعلوم ددارالافتاء دقدر وچ خدمتونہ سرته ورسولہ اوپہ دغہ دور کی بی پہ سوونو داسی مہمی او مشکلی فتاوی دقلم ترخوکی تیری کپی کمی چہ نہ یوازی فتاوی بلکہ پہ معرکۃ الاراء مہماتو کی بی دمحاکمہ حیثیت درلودی، اوصرف پہ یوخوا لفظو کی بہ بی دہغه مسئلی حل او جواب داللہ تعالیٰ پہ ورکپی علمی بصیرت او ددینی کارونو دیوہی پہ واسطہ ورکوی، کمی مسئلہ چی بہ عقدہ لا ینحل (یعنی نہ خلاصیدونکی غوتہ) وپی، او دہغو شکوک اوشبہات بہ بی لیری کول، بلکہ پہ عام ډول پہ داسی مسئلوکی بہ ددوی عزتمند نوم دوخت دعلماؤ دتسلی او اطمینان باعث کیدی۔

پہ سفر او حضرکی بہ ددوی سرہ داستفتاء لویہ ذخیرہ موجودہ وہ اوپہ عامو حالاتو کی دکتابونو دکتلو خخہ ماسوا یوازی بلامراجعت کتب پہ محض حذاقت اومہارت او کمال استعداد سرہ بہ بی بی تکلیفہ فتوی ثبت فرمایلہ اونصوص فقہیہ بہ بی اکثر اوبیشتر پہ حفظ او یاداشت سرہ تحریر فرمایل پہ کمو کی بہ چہ فرق ہم نہ راوتی۔ حتیٰ چہ پہ آخرہ کی پخپلہ پہ نفس نفیس ناطق کتاب جوڑ سوی وو، افتایی حکم بہ نہایتی پہ تول پورہ، اودزیادت اودنقصان خخہ بہ پاک، مختصر اوجامع وو۔

دفتاویٰ ترتیب: ددی عادل شاہد ہغہ ذخیرہ فتاوی دہ چہ دہغه یوہ حصہ ډیر مخکی دپاکستان مفتی مولانا محمد شفیع صاحب د (عزیز الفتاویٰ) پہ نوم سرہ شائع فرمایلی

وہ۔ خوبہ داسی شان سرہ چہ خہ حصی مرتبی وی اوخہ غیر مرتبی، بیاتصحیح یی چہ پہ کمہ اندازہ باندی کیدل پکار وہ ہغہ نہ وہ سوی۔

اصل ذخیرہ ددارالعلوم دیوبند پہ دارالافتاء کی محفوظہ دہ۔ اوس دغہ ذخیرہ از سر نو ددارالعلوم دیوبند دپورہ عملی پہ وسیلہ باضابطہ مرتب کیری چہ دہغہ اولنی حصہ دا ستاسو پہ لاس کی مجموعہ دہ کمہ چہ لوستونکو تہ ڈالی کیری۔ امید دی چہ باقیماندہ مجموعی بہ ہم ژر شائع سی، پہ لکونو افرادو پہ دی فتاواوو باندی عمل وکی اوخپل عاقبت یی درست کی اوپہ لکونو سعید الارواح بہ وی چہ خپل عاقبت بہ بنائستہ کری اودا غیر منقطع صدقہ جاریہ بہ ہم داسی روانہ وی۔

بیعت او ارشاد: حضرت ممدوح نہ صرف عالم او مفتی وو بلکہ عارف باللہ او دصاحب باطن اکابرو خخہ وو۔ دبیعت او ارشاد سلسلہ مستقلاً قائمہ وہ اودخدای ﷺ پہ زرهاوو بندگان دہندوستان پہ اطرافو کی دہغوی پہ باطنی تلقین او تربیت سرہ فیضیاب سول او مراد تہ ورسیدل اودا سلسلہ ترلیری لیری پوری خپرہ سوه ہغوی دحضرت اقدس مولانا شاہ رفیع الدین صاحب قدس سرہ مہتمم ثانی دارالعلوم دیوبند دخلفاوو خخہ وو۔ او دنقشبندیہ سلسلی پہ نہایت صاحب حال اوممتاز مشائخو کی دہغوی شمار کیدی۔

دہغوی دباطنی فیوضو اوبرکاتو سلسلہ ترلیری لیری پوری خپرہ سوه۔ پہ میرتہ کی دحضرت ممدوح دسلسلی یوہ لویہ حلقہ وہ، حضرت مولانا قاری محمد اسحق صاحب رحمۃ اللہ علیہ دہغوی دخلفاء مجازینو خخہ وو، دحضرت قاری صاحب مو ڈیر کافی اووار وار زیارت کریدی نہایتی بی نفسہ بزرگ او رفیع المقامات ہستی وہ، دہغوی کافی سلسلہ خپرہ سوه۔ دقاری صاحب ممدوح مجاز پہ خلفاوو کی داوول نمبر شخصیت فاضل یگانہ حضرت مولانا بدر عالم صاحب میرتھی مہاجر مدنی سلمہ دی چاچہ پہ دارالعلوم کی دحضرت الاستاذ مولانا انور شاہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ خخہ دحدیث دفن تکمیل وکی۔ ابتداءً یی پہ طور دمعیین المدرسین پہ دارالعلوم دیوبند کی دتدریس کار وکی بیاپہ جامعہ اسلامیہ ڈابھیل کی دحضرت شاہ صاحب پہ معیت کی یی پہ طور داستاذ دحدیث درس جاری کی اوورسرہ یی دحضرت شاہ صاحب دحلقہ درس خخہ استفادہ وکرہ اودحضرت ممدوح دحدیث علوم اوفیوض یی پہ نوم دفیض الباری پہ طور دشرح بخاری مدون کرل کم چہ پہ مصر کی چاپ سو اونن دعلماوو دکتب خانہ زینت جوڑ سوی دی دملک دتقسیم خخہ وروستہ مولانا ممدوح پاکستان تہ تشریف یووری او دجامعہ اشرفیہ تندیو اللہ یار دناظم پہ حیثیت سرہ یی کار وکی۔ دہغہ خخہ

وروستہ بی مدینی منوری تہ ہجرت و فرمائی او اوس مستقلاً ہلتہ پہ دیار حبیب کی مقیم دی لیکن ددی تمامو مقاماتو دقیام پہ دوران کی دہغوی داشغال باطنیہ سلسلہ قائمہ وہ۔ دتربیت دشان بہ یی برابر کار کوی۔ نن بحمد اللہ پہ مدینہ کی دہغوی یوہ حلقہ دہ داطرافو خخہ راتلونکی حجاج دہغوی طرف تہ رجوع کوی۔ داہم ہغہ دسلسلہ نقشبندیہ فیض دی کم چہ دحضرت مفتی اعظم ہند دسلسلہ خخہ رسیدلی دی، ددی وجہ دمفتی اعظم دسلسلی فیض دہندوستان اوپاکستان خخہ تیر سویدی اونن پہ حجاز کی ہم خپل کار کوی۔

حضرت مفتی صاحب او کوچنی جومات: دنقشبندیت پہ مشہورو معلوماتو کی ختم خواجگان ہم دی کم چہ دحضرت مفتی صاحب پہ جومات کی چہ پہ دیوبند کی دکوچنی جومات پہ نوم سرہ مشہور دی، پہ پایبندی سرہ بہ روزانہ دسہار دلمانخہ خخہ وروستہ کیدی۔ نن ہم زمور دخلگو دیارہ دمسرت مقام دی چہ دحضرت مفتی اعظم رحمۃ اللہ علیہ کشر صاحب زادہ مولانا قاری جمیل الرحمن صاحب عثمانی موجود ددار العلوم دیوبند داسلسلہ پہ پایبندی سرہ قائمہ کپیدہ پہ کم سرہ چہ دحضرت ممدوح ددور یاد تازہ کیری۔

دحضرت اقدس پہ دی جومات کی ددی احقر قیام پہ ہلکوالی کی ڍیر کافی سوی دی۔ زما اولین استاذ حضرت مولانا قاری عبد الوحید خان صاحب الہ آبادی رحمۃ اللہ علیہ دچا خخہ چہ ما پہ تجوید سرہ دقرآن حفظ کپی وو ہم پہ دی کوچنی جومات کی اوسیدی، زہ بہ ہم دمدرسی تر اوقاتو خارج دقرآن شریف دیادولو دیارہ دقاری صاحب مرحوم پہ خدمت کی پہ ہم دی جومات کی حاضر اوسیدم اودغہ رکم بہ دحضرت مفتی اعظم رحمۃ اللہ علیہ دزیارت ہمہ وقت موقع میسر کیدہ دمتعددو اعمال شرعیہ وو ہیئت ما دحضرت ممدوح دعمل خخہ زدہ کپی وو مثلاً داودس کولو پہ وخت کی پہ گوتو کی دخال کولو ہیئت کم چی زما نہ وو زدہ ما دحضرت ممدوح دعمل خخہ زدہ کپی وو۔

تواضع او خدمت دخلگو: دعلم او عمل سرہ تواضع او کسر نفس خپل خان پتول او ورکول دہغوی خاص رنگ وو، کم چہ بہ پہ کوچنیو کوچنیو جزئیاتو کی ہم ہکارہ وو۔ دروزانہ عادت یی وو چہ دمازیگر دلمونخ خخہ وروستہ بہ دمحلی دشاوخوا کورونو دروازو تہ تلی اوپونستنہ بہ یی کولہ چی کہ خوک دبازار خخہ سودا غواری نو ودی وایی، دکورونو خخہ بہ ریغ راتلی چہ مفتی صاحب ماتہ دخلورو پیسو مرچ راورہ داسی ریغ بہ ہم کیدی چہ تیل پکاردی، دبعضی کورو خخہ بہ وویل سوہ چہ مالگہ پکار دہ۔ حضرت ممدوح بہ دپولو خخہ پیسی واخیستی اوبازار تہ بہ ولاپی دیوہ یوہ دفرمائش مطابق سودابہ یی

واخیستہ، دچا مالگہ دچا مرچ، دچا دھنیا، اودا ٲول سامان بہ بی ددستمال پہ بیلو بیلو برخو کی وٲری او پخپلہ بہ بی راوری۔ دابہ بی ہیخکلہ نہ برداشت کول چہ دا بار بل ٲوک واخلی پخپلہ بہ بی داسامان پرخپلو اورو بانندی راواخیستی۔ بعضی اوقات بہ دہیر دروندوالی ٲخہ راکور سو خوبہ ہیخ حالت کی بہ بی نہ برداشت کول چہ دانورو تہ حوالہ کٲی اوٲہ قدر سپک سی۔ بیا بہ پخپلہ یو یو کور تہ تلی اودغہ رکم بہ بی فرمائش کونکو تہ امانت سپاری۔ دبی نفسی او دخلگو دخدمت مدعیان بہ پہ زرگونو پہ نظر راسی لیکن عمل اوہغہ ہم جزئیاتی عمل چہ پہ ہغہ کی دٲان بنکارہ کولو او نمود نبنان نہ وی کہ ٲوک جوانمرد وی نو ودی بنی، لیکن دہغوی پہ پاک نفس کی ددی تصورہم نہ وو چہ زہ ٲہ خدمت کوم یا دا ٲومرہ لوی عمل دی کم چہ زما پہ لاسونو سرتہ رسیٲی، یا داچی زہ دنفس دماٲولو ٲہ عظیمہ کارنامہ سرتہ رسوم۔

دباران اوریدو پہ مہال پہ وار وار ولیدل سو چہ دمحلی دکورونو ٲت بہ ٲخیدی او دمحلی بیبیانو بہ سوال وکی چہ مفتی صاحب زموٲ ٲت وگورہ راٲاٲی، ددی پہ اوریدو سرہ بہ حضرت لنگ ووهی اوپہ باران کی بہ راوتی اودمحلی والاو دکورونو پر ٲتونو بانندی بہ بی پہ باران کی دٲاوری اٲولو خدمت پہ انتہایی ذوق اوشوق او درمندی سرہ ترسرہ کول شروع کٲل۔

دحضرت دبی نفسی یوہ واقعہ: دحضرت مفتی اعظم دکور سرہ یوٲای پہ یوکور کی یوہ دیرہ بودی بنٲہ مقیمہ وہ ٲاتہ چہ بہ ٲولو (خوبی مور) ویل، پہ عمر کی دحضرت ممدوح ٲخہ دیرہ زیاتہ وہ ہغی یوہ ورٲ ویل چہ عزیز الرحمن صاحب! دکور ٲت دیر خراب سوی دی پہ باران کی دومرہ ٲاٲی چہ ٲولہ ٲپہ پہ ٲاٲیدلو تیرہ سویدہ دٲاوری اٲولو ٲہ بند وبست وکٲہ، وی فرمایل چہ دیرہ بنہ دہ۔ نوٲاورہ را وغوبنتل سوہ او دہغی پہ کورکی بی واٲولہ۔ بیا ہغی وویل چہ عزیز الرحمن! ٲاورہ خو راغلہ لیکن مزدور ٲوک نستہ چہ دا پرٲت وربانندی واٲوم۔ وی فرمایل، موری! ددی بند وبست بہ ہم وسی، پہ دغہ باران کی بی لنگ ووهی اوپخپلہ پرٲت وٲتی او پخپلہ بی پرٲت بانندی ٲاورہ اٲول شروع کٲل۔ پہ باران کی دٲٲتیدلو دانٲیجہ سوہ چہ تہ بانندی راغلہ سخت تکلیف بی ورکی خو پردغہ بودی مور بانندی بی بنکارہ ہم نہ کٲہ چہ پہ دی ٲاورہ اٲولو کی کم مزدور کار وکٲی او پہ دٲ محنت سرہ پرہغہ بانندی ٲہ حال تیر سو؟

عظمت او للہیت: پہ یو بنکارہ مقام کی دیو لوٲ خدمت انجامول آسانہ کار دی ولی چہ پہ دی کی دمذح ٲلاٲق اونام آوری مواقع ممکنی وی۔ لیکن داگمنام خدمات اوہغہ ہم دداسی لوٲی درجی چہ لویی خوبسوںکی ٲخص ہیخکلہ دی خدمت تہ نزدی ہم نسی

راتلی بلکہ دا دخیل وقار او منصب خخہ خلاف گنہی اوپہ تحقیر سرہ ردول بی خپل حق گنہی، انجامول خہ آسان کارنہ دی خو حضرت اقدس بہ داخومرہ پہ لہیت، خومرہ شفقت اوخومرہ دردمندی سرہ انجاموی چہ سترگی زیات محسوسولی نسی زرونہ بہ بی محسوسوی چہ ددی نوعیت خہ وو؟ دا خدمت نہ وو عظیمہ مجاہدہ وہ چہ صرف عظماء بی انجامولی سی، دہر یوہ حوصلہ نہ دہ چہ دی خدماتو تہ نژدی ہم راسی۔ کہ چیری حضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ زمانہ دخلافت کی درعایا پہ کورونو کی مشکیزی اوچتولی اوپہ اوبو بی دکولی، او دگمنامو بوہی گانو کورونو تہ بہ رسیدی او دہغوی دوہی بہ بی پخولہ نو دہغوی پرنقش قدم بانندی تلل دہر یوہ کار نہ دی داصرف دمفتی اعظم غونڈی بی نفسہ ہستیو مقام وو چہ دخلگو دخدمت پہ دی جذبی سرہ سرفرازہ وو اودا ہم ددوی حوصلہ اونصیب وو چہ ہغوی ددی پاکیزہ اعمالو دپارہ منتخب سول۔

پہ جماعت ددارالعلوم کی دہغوی دانکساری اوکسر نفسی دی کارنامو دتولو پہ نزد امتیازی شان درلودی۔ دا دول بی ریایی او دتواضع دابی مثالہ عملی صورتونہ پہ دائرہ ددارالعلوم کی صرف دہغو دذات سرہ مخصوص گنہل کیدل کمو تہ بہ چہ ددی خای تمامو اکابرو دعظمت او وقعت پہ نظرونو سرہ کتل اودا خدمت بہ بی صرف ددوی حصہ گنہل۔

درس او تدریس: ددی عملی مجاہداتو سرہ سرہ علمی باریک بینی ہم دیری وی، دافتاء سرہ بہ ددرس شغل مستقل جاری وو دفقہی اوحدیث او تفسیر لوہ سبقونہ بہ دہغوی سرہ وہ۔ لوی لوی باریک تحقیقات کم چہ بہ دہغوی دذہن لاس تہ راوہنی وی ہیخکلہ بہ بی ہم دخپل خان طرف تہ نہ منسوبولی او ددعوی پہ رنگ کی بہ بی نہ فرمایل بلکہ پہ طور دا احتمال بہ بی ارشاد فرمایی او دتقریر پہ ضمن کی بہ بی ویل چہ: پہ دہ مسئلہ کی یو صورت داہم کیدی سی، حالانکہ ہغہ بہ دہغوی تحقیق وو۔ خو ہیخکلہ بہ بی ہم دانہ فرمایل چہ پہ دی مسئلہ کی زما رایہ او تحقیق دادی۔ کہ فکر وسی نودا مقام ددی علمی خدمت او دکسر نفسی دمقام خخہ ہم زیات لوہ او دیر نازک دی، کم تہ چہ رسیدل دہر یوہ حوصلہ نہ دہ۔ داچی علمی دقائق دخپل ذہن پیش کری اودا ذہن ہیخکلہ ہم ذکر نہ سی دا دبی نفسی اوفنا نہایتی لوہ مقام دی اودا ہم ہغہ چاتہ نصیب کیدی سی چاہہ نفسانیت بالکل ختم کری وی او تواضع دہغہ پہ رگونو کی خای نیولی وی۔

دنیا دہغوی پہ نظر کی: زما خسر مولوی محمود صاحب مرحوم رام پوری دخپل طالب علمی پہ زمانہ کی پہ کوچنی جومات کی دحضرت مفتی اعظم قدس سرہ سرہ پہ یوہ

حجرہ کی اوسیدی اودحضرت دژوند اکثرہ معمولات بہ دہغوی پہ نظر ورتل۔ فرمایل بی چہ ما ہیخکلہ ہم حضرت ممدوح پبسی غحولی پروت یابیدہ نہ دی لیدلی ہمیشہ بہ راتول زنگونہ پریوتی اوبیدہ کیدی، دی وایی چي: اول خو ما دا خبرہ پراتفاقاتو محمول کولہ خوچہ کلہ می مسلسل ہم دا طرز عمل ولیدی نوزہ پوہ سوم چہ دا اتفاقی خبرہ نہ دہ بلکہ ارادی فعل دی۔ نو یوہ ورخ ما عرض وکی چہ حضرت تاسو غورولی پبسی یو وخت نہ بیدیری، وی فرمایل چہ: دنیا دغورولو پبسو دخوب کولو حای نہ دی ددی مقام قبردی پہ کم حای کی چہ بہ بنیادم پبسی غزوی او بیدیری بہ، سبحان اللہ دا کلام دہم ہغہ چا دژیی خخہ ادا کیدی سی چاتہ چي ہر وخت آخرت مستحضر اوعظمت خداوندی دہغہ پرزہ بانندی محیط اوغورول سوی وی۔ پہ نورو تکو کی: چاچہ ددنیا لذت اوعیش دزہ خخہ ایستلی وی اوصرف داللہ ﷺ پہ ربتینو وعدو بانندی بی دآخرت شوق دخپل زہ اودماغ تکیہ جوہہ کری وی۔ یوہ یا دوی ورخی داسی کول ممکن دی لیکن پہ دی بانندی عمر تیروول داستقامت نادر ترین مثال دی۔

فنائیت او انکساری: ماتہ داسعادت حاصل دی چہ ما جلالین شریف، موطا امام مالک، موطا امام محمد او طحاوی شریف دحضرت اقدس ﷺ خخہ ویلی دی۔ لفظونہ نہایتی پہ مزہ مزہ، گفتگو نہایتی پہ کرارہ کرارہ، تقریر نہایتی دمعضومیت، دہر لفظ لفظ خخہ بہ بی رحمت اوشفقت اوریدی، دہری کلمی کلمی خخہ بہ بی معصومیت اوسادگی خخیدلہ۔ گواکی دہغوی پہ زہ کی ہیخ وخت ہم داتصور نہ وو چہ زہ خہ شی یم یا دادرس قرآن اوحديث زما خہ عظیمہ کارنامہ دہ کمہ چہ زما خخہ ترسہ کیبری یا دا دسوونو شاگردانو اومستفیدانو حلقہ زما دخہ عظیم مقبولیت نبنانہ دہ؟ ددی خیالاتو خخہ بی زہ خالی اودماغ فارغہ وو پہ بیدیدو اوپہ وینہ چہ دکم ذات ہر وخت داتصور وی چہ دنیا نہ دآرام کولو حای دی نہ دپبسو غزولو، دہغہ پہ زہ کی دخود پسندی یا خود بینی دا خیالات آیا حای کولی سوا، بہر حال ہغوی تہ ددی ہیخکلہ یاد ہم نہ راتلی چہ زہ خہ لوی شخصیت یم، یا زما خخہ دعلم او عمل خہ لوی خدمت سرتہ رسیبری بلکہ ہر وخت چہ بہ ورتہ دکم شی یاد وو ہغہ دا چہ زہ نہ خہ شی یم نہ زما خہ شخصیت دی نہ زما خخہ خہ خدمت کیبری، زہ ہم منجملہ دعامو مسلمانانو خخہ یو مسلمان یم اودا تمام علمی اوعملی خدمات زما دخہ جوہر نتیجہ نہ دہ بلکہ صرف فضل خداوندی دی چہ کار کوی۔ داسی زما غوندی پہ زرگونو بندگان پیدا کیدی سی زہ دہغہ پہ بندگانو کی لا شیء محض یم۔

اللہ اکبر! دہرخہ کولو خخہ وروستہ دایقین ساتل چہ ہیخ نہ یم صرف دلویو خلگو کاردی

اوپر لوی مقام دی دملائکو غونڈی مقدسو هستیو بہ دامقام وی چہ دکمال معرفت باوجود بہ دقیامت پہ ورخ دا آواز کوی چہ: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ، (ای پروردگارہ مورہ ستا کما حقہ پیژندگلوی نہ دہ کپی، چہ ستا خہ حق مو ادا کپی وی) دانبیاء ﷺ غونڈی مقدسو ذواتو دامقام دی چہ د عمر یوہ یوہ لمحہ پہ خالص او مخلصانہ عمارت کی دتیرولو باوجود دقیامت پہ ورخ بہ ہم داوایی چہ: مَا عَبْدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ، ای مالکہ مورہ ستا ہیخ عبادت ونہ کی چہ ستا خہ حق د بندگی ادا سی۔

او ورپسی ورپسی دہغہ برگزیدہ هستیو دنائبانو، او وارثانو دنبوت حضرت مفتی اعظم ﷺ غونڈی هستیو مقام کیدی سی چہ ہرخہ وکپی اوپہ زہہ کی د خہ کولو خیال ہم نہ راولی۔ حقیقت دادی چہ دافنائیت اودبی نفسی انتہا یو داسی ممتاز شان دی کم چہ ہم داسی مقدسینو تہ نصیب کیدی سی۔

د آخرت غم: د آخرت د غم بی پر زہہ باندی تسلط دا وو چہ د جلالین شریف پہ درس کی بی یوہ ورخ پخپلہ دا واقعہ ارشاد وفرمایلہ چہ زہ یوہ شپہ دبیدیدو دپارہ پریوتم نو ناخاپہ می پہ زہہ کی دا اشکال وارد سو چہ قرآن کریم خودا دعویٰ فرمایلی دہ چہ: لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (سورۃ النجم: آیت ۳۹) یعنی دانسان پہ کار بہ ہم دہغہ سعی ورخی، چہ ددی واضحہ نتیجہ داراوی چہ پہ آخرت کی بہ دچا دپارہ غیر دخپلی سعی نورخہ کار آمد نہ وی او پہ حدیث نبوی کی دایصال ثواب ترغیب راغلی دی چہ پہ ہغہ سرہ دتخفیف د عذاب، رفع د عذاب، او ددرجاتو دترقی صورتونہ ممکن بنوول سویدی۔ دغہ شان پہ شفاعت دانبیاء، صلحاء، او پہ شفاعت دحفاظو او شہداؤ سرہ درفع د عذاب او دنجات او ددرجاتو دترقی وعدہ سویدہ چہ ددی خخہ صفا بنکارہ دہ چہ پہ آخرت کی بہ دبل چا سعی ہم کار آمدہ وی۔ نودا پہ آیت او روایت کی بنکارہ تعارض دی۔ وی فرمایل چہ ددی پر حل می سوچ کوی خو پہ ذہن کی می رانگی۔ بالآخر پہ سوچ سوچ کی می دا خوف پر زہہ باندی طاری سو چہ کلہ پہ آیت او روایت کی داتعارض پہ ذہن کی پروت دی او حل پہ ذہن کی نستہ نو گواکی پہ دی آیت باندی زما ایمان سست او مضمحل دی، او کہ چیری پہ دی حالت کی مرگ راغی نو زہ بہ دقرآن پہ یوہ آیت کی دخلجان او ریب غونڈی کیفیت دخان سرہ یوسم۔ اوپہ داسی حالت سرہ بہ دحق تعالیٰ پہ مخکی حاضر سم چہ دقرآن پہ یوہ حصہ باندی بہ زما ایمان سست او مضمحل وی نو زما انجام بہ خہ وی او آیا دی خاتمہ تہ بہ حسن خاتمہ وویل سی۔

پر پشو باندی دشی گنگوہ تہ تنگ: ددی سوچ پہ راتگ سرہ د آخرت سوچ دومرہ پہ سختی سرہ حای و نیوی چہ زہ ہم ہغہ وخت دکت خخہ ولاہ سوم او سیدہ می دگنگوہ

لاره واخیستہ مقصد می داوو چه شپه په شپه به گنگوه ته ورسیرم او دحضرت گنگوهی رحمة الله علیه څخه به دا اشکال حل کړم چه زما ایمان صحیح سی او دحسن خاتمی توقع پیدا سی. حالانکی هغوی په پیاده مزل عادت نه وو او هغه هم دگنگوه غونډی اوږد سفر کم چه ددیوبند څخه تقریباً پر دیرش میله فاصله بانندی دی او هغه هم دشپی په وخت کی لیکن کله چه دآخرت خوف دنفس حال جوړ سوی وو نو په دی کی دوساوسو گنجائش چیری وو ددی جذبی څخه عزم پیدا سو او ددغه عزم صادق سره ددومره اوږد سفر کولو دپاره په تیاره شپه کی پیاده روان سو. دصبح صادق څخه مخکی گنگوه ته ورسیدی حضرت گنگوهی قدس سره دتهجد دپاره اودس کوی چه حضرت مفتی اعظم سلام ورواچوی وی فرمایل چی څوک بی؟ عرض یی وکی چی عزیز الرحمن یم وی فرمایل ته په دی وخت کی څه کوی؟ عرض یی وکی چه حضرت یو علمی اشکال می راوړی دی او حاضر سوی یم په کم کی چه مبتلا یم او هغه داچه (قرآن خو دآخرت نفع صرف په خپل ذاتی سعی کی نافع او مؤثره نبیی چه دهغه څخه دغیر سعی دنافع کیدلو نفی راوړی، او حدیث دغیر سعی نافع او مؤثره نبیی چه په دی کی دآخرت نفع په ذاتی سعی کی منحصره نه پاته کیږی کمه چه صراحتاً دقرآن معارضه ده نو په ذهن کی ددی تعارض حل نه راخی) حضرت داودس په دوران کی سمدستی وفرمایل چه (په آیت کی سعی دایمان مراد ده کمه چه په آخرت کی دغیر دپاره کار آمده نسی جوړیدی، یعنی چه ایمان دیوچا وی اونجات دبل چا وسی. او په حدیث کی سعی عملی مراد ده کمه چه دیوه سعی دبل په کار ورتلی سی. ددی وجه هیخ تعارض نسته) وی فرمایل چه یو دم زما سترگی خلاصی سوی لکه چه یوه پرده دسترگو دمخ څخه ایسته سی اودعلم یوه عظیمه دروازه خلاصه سوه.

په هر حال دعلم کمه دروازه چه پردی مفتی اعظم بانندی خلاصه سوه هغه خو هم دهغه ذات معلومولی سی چه په دغه دروازه کی دننه څه نوادرات پنهان دی. د فکر کولو وړ دا عظیمه جذبه ده چه دیوی جزئی مسئلې پر یوه علمی اشکال بانندی دومره زیات دآخرت خوف پرزړه بانندی مسلط کیدل چه پرکت بانندی یوه لمحہ قرارنه وی او ددیرش میله اوږد او دشوار سفر فیصله وسوه او هغه سفر هم شپه په شپه شروع سی دا دعالم آخرت سره دخومره قلبی تعلق او دادنی دنیا او دهغه راحت اولذت څخه څومره دبی تعلقی او استغناء نادر مثال دی کم چه صرف داکابرو سلفو په تاریخونو کی پیدا کیدی سی.

په هر حال دعلم اوافتاء غونډی علمی مقام ته ددومره لوړ رسیدلو څخه وروسته هم دخپل علم اومنصب دعظمت هیخ تصور په ذهن کی نه راتلل دتواضع او کسر نفسی

انتہائی لوہے کا مقام دی۔ ددی لوہے کے مقاماتو دپارہ اول خو دہغوی فطرت صالحہ مستعد وو کم چہ حق تعالیٰ دہم دی احوالو او مقاماتو دپارہ منتخب فرمایلی وو، پردی سربیرہ دہغوی دمربی اعظم حضرت مولانا رفیع الدین صاحب رحمۃ اللہ علیہ مہتمم ثانی دارالعلوم دیوبند مخصوصو توجہاتو پرہغہ بانندی نوری خلور سپورمی رو بنانہ کری وی۔

فطری صلاحیتونہ: منشی سعید احمد صاحب دحضرت علالتی ورور فرمایلی چہ دکوچنی والی راہیسی حلم، تحمل او برد باری دہغوی دنفس جوہر وو، کہ چیری یو شی تہ بہ یی زہ کیدی او والدی بہ ورنہ کی نو ژرا یا چیغی بہ یی نہ وھلی یا بہ چپ وو یا بہ دہغہ خخہ پہ زیات محروموالی بانندی کہ بہ ڈیر پہ زہ کی خفہ سو نو دننہ کوتی تہ بہ ننوتی پہ یوکنج کی بہ یی مخ پت کی زہ بہ یی سپک کی او وبہ یی ژرل لیکن چیغی

تاریخ جوڑ سو۔

ددې توجه الی اللہ او توجه حق دائراتو کفارو او حکامو ہم قبلول شروع کړل۔ دحضرت مفتی اعظم زوم بابو عبد اللطیف صاحب حالاً منیجر ریاست وقف کرنال، په هغه دورکی دسرکاری ملازمت دپاره درخواست ورکی۔ ددغه منصب دپاره کانديدان هم په کافی تعداد کی وه۔ بابوصاحب حضرت مفتی صاحب ته عرض وکی چه ددغه حای دپاره زه هم امیدوار یم خو ددومره امیدوارانو په موجودگی معلومه نه ده چه کامیاب به سم او که نه؟ تاسی دعا وفرمایاست۔

په دغه زمان کی دمظفرنگر اروپایی کلکتر مارش نومیدی دهغه په مخکی دتولو

باندی چه به مسافرین پریوتل. حضرت مفتی اعظم ہم ہغہ حای ته ورغی او کنبہنستی. ورسره منشی سعید احمد صاحب موصوف اوبعضی نور عزیزان ہم وه. په خپلو کی خبری اتری ہم کیدی، بیا بعضو لمونخ اوتلاوت شروع کی چه په ہغہ کی خہ آوازونه لږ لوړ سوه، نو دستیشن ماسٹر چه هندو وو اومتعصب ہم وو، په درد سره دخپل کور خخه راووتی دخان سره پښتیدي اوراغی دې حضراتو ته په سپورو ستغو سو چه نه بیدیری اونه نور خوب ته پریږدی. دا دکم حای لمونخ اوقرآن دی چه دخلگو پربشانه کولو ته راغلی یاست، درد ورغلی وو او عبثیات یې ویل. حضرت مفتی صاحب دهغه طرف ته اشاره وکړه اودومره یې وفرمایل: دی حکه وینا کوی چه موږ وینا نه کوو. خدای خبر په دی جمله کی خہ تاثیر وو چه هغه یخ سو او یو دم داسی ولاړی چه بیایی نه خبره وکړه او نه راستون سو. اودی ټولو حضراتو پرهغه چیتایی باندی شپه په اطمینان سره تیره کړه. الله والا په دی قوت دغنا او دقیقین په طاقت سره چه کله تصرفات کوی نو دا خو دنیوی خبره وه کمه چه ددوی په نزد هیخ اهمیت نه لری، هم په دنیا کی اوسیری او آخرت یی هم ورسره ورسره بنائسته کیری.

دوالد محترم آخری وخت او دهغوی توجه باطنی: ہم دا منشی سعید احمد صاحب ممدوح بیان فرمایلی وو کله چي دحضرت مفتی صاحب دوالد ماجد مولانا فضل الرحمن صاحب دانتقال ورخ راورسیده نو یوولسو بجوته نژدی پرهغوی باندی یو غیري معمولی تنگی او داضطراب کیفیت راغی، بی حده بی آرامه او مضطرب وو او پر هیخ اړخ باندی ورلره آرام نه ورتلی. دا چاته تصور هم نه وو چه آخری وخت یی نژدی راروان دی بیا هم په دی اضطراب باندی ټول کور بی آرامه اومتاثره وو.

مولانا فضل الرحمن صاحب به په ټول اولاد کی حضرت مفتی صاحب ته بغیر دلفظ د (مولوی) خخه هیخکله هم خطاب نه فرمایلی. په دی بی آرامی کی یې هم هغوی ته (منشی سعید احمد صاحب ته) وفرمایل چه مولوی عزیز الرحمن چیری دی؟ هغوی جواب ورکی چه اوس خو دلته وو. شاید دودې خوړلو لره کور ته تللی وی. وی فرمایل چه راوی غواړی! هغوی وایی چه زه یې رابللو لره کورته ورسیدم اودوالد دبیقراری ذکر می ورته وکی، اودا چه تاسو یی اوس راغونبستی یاست، حضرت مفتی صاحب ددودې خوړلو دپاره ناست وو خو دراغونبستلو دلفظ په اوریدلو سره په هم دغه حالت کی راروان سو اوزما سره راغی والد چه یې ولیدی او اوس چه یی خطاب وکی نو په لفظ دمولوی سره نه بلکه صرف په عزیز الرحمن ویلو سره یی مخاطب کی اووی فرمایل چه عزیز الرحمن تا تراوسه پوری زما دپاره گوته هم لوړه نه کړه. (شاید دامطلب یی وو چه دعا

دی ونہ کرہ) پہ دی خبرہ حضرت مفتی صاحب بی حدہ نادم او شرمسار غونڈی سو اوپہ ژبی سرہ دڅہ غرض کولو پرځای یی دوالد دکت سرہ اوږہ ولگولہ او کنبښستی اوپر سر بانڈی یی دستمال واچوی او څت یی ټیت سو یوڅو مینتہ وروسته ولیدل سوہ چه دوالد پرمخ بانڈی چي کمہ بی آرامی او اضطراب وو هغه په سکون او طمانیت سره په بدلیدو سوہ او آخر کار پرمخ بانڈی یی دومره زیات بشاشت راغی چه سترگی یی دآسمان طرف ته پورته کړی اوبی اختیاره یی خندل شروع کړل اوپه خدا کی یی خپلو صاحب زادگانو مولانا شبیر احمد صاحب عثمانی او مولانا مطلوب الرحمن صاحب ته خطاب وکی چه شبیره لږ خو وگوره دا لوړ چشي دی؟ او مطلوبه وخو گوره دغه څه دی؟ او مخ یی انتہایی درجه منفرد او بشاش وو خوشحالی یی دمخ څخه څخیدله او حضرت مفتی صاحب برابر مراقب او دهغوی طرف ته متوجه وو په هم دی حالت دبشاشت کی یی والد کلمه طیبہ وویله او یوڅو منته وروسته یی روح دقفس عنصری څخه پرواز وکی.

ددی واقعی څخه دحضرت ممدوح دهغه غیر معمولی تصرف او توجه پته لگیږی کمه چه دمخلوق دکبنتی په پوری ایستلو کی ددی بزرگانو څخه نمایان سویدی دهغوی شیخ (مولانا شاه رفیع الدین رحمۃ اللہ علیہ) گواکی دهم نن ورځی دپاره ویلی وه چه یو زوی دالله عزوجل دپاره پریرده، دا هم هغه آثار وه کم چه هویدا سول او کیدل. په دغه تصرفاتو کی داڅومره عجیب او غریب تصرف وو کم چه زوی دخپل شفیق پلار دپاره وښووی چه دهغه په وسیله یی دحق تعالی څخه نه یوازې دهغوی دوالد اضطراب اوبی آرامی په سکون او بشاشت سره بدله کړه بلکه دحسن خاتمی او مقبولیت اثار یی هم څرگند کړل او وی ښوول. فرحمهم الله تعالی رحمة واسعة.

دنسبت باطنی آثار: ددی رفیع احوالو سره سره دنظم شریعت دادب اوتحفظ دا عالم وو چه ددفتری نورالحق صاحب دبیان موافق یوعجیب اوغریب صورت داپینښ سو چه دحضرت مولانا رفیع الدین صاحب رحمة الله علیه دوالد ماجد دقبر څخه دهري جمعی په شپه دقرآن شریف دتلاوت آواز اوریدل شروع سوہ چه دهغه په خلگو کی آواز خپره سوہ او نتیجه یی داسوہ چه دخلگو پردغه قبر شا اوخوا راگرځیدل شروع سوہ، ټیلی شروع سوې هروخت به خلگو گیره پر اچولی وه ددی قدرتی ثمره همدا کیدی سوہ چه توجه الی الخلق به زیاتیده اوتوجه الی الله به کمیده او هغه توکل چه په ظاهره به همه وخت دحق تعالی په مخکی وو، دقبر سره په لگیدلو باندي به منقسم کیدی. لکه څه رنگه چي ددغه ډول غیر عادی صورتونو ښکاره کیدو سره دا قسم نتائج رانکاره کیږی او ددیرو بدعاتو ظهور هم کیږی.

حضرت مفتی صاحب دا خبرہ محسوس کرہ اویوہ ورخ یی دغہ قبر تہ تشریف یووری، پر مقررہ وخت باندی هغه دتلاوت آواز واوریدل سو نو په دغہ وخت کی حضرت ممدوح وفرمایل چه: ولی دی داخلگ په فتنه کی مبتلا کرپی دی، ددی جملہ په وتلو سره هغه آواز بند سو او بیا هیخکله وانه وریدل سو.

خومره پیووری دی دا تصرف چه ژوند تیر سوی وی او برزخ تہ رسیدلی وی اوپر قبر والاوو باندی هم مؤثر کیری گواکی دقبر والا خلگ په برزخ کی هم ددی مربیانو ددین دوعظ اوپند اوتنبیه شائق اوپر هغه باندی دعمل کوونکو دپاره مستعد اوسی، سبحان الله دداسی ارباب تصرف توجه تام به پردنیا والاوو باندی ولی مؤثره نه وی کله چه په ناسوتی ژوند ددنیا کی ددوی فیضان ددوست او دشمن تولو دپاره یو ډول وی چه دهغه دبرکاتو څخه خپل اوپردی هیخوک هم محروم نه سی پاته کیدی دنسبت باطنی دا روښانه آثار اوتصرفات کله دژی دلاری څخه ښکاره کیری کله دوعظ او پند دالفاظو دلاری څخه زړونو ته اثرات ورسیری اوکله دهمت باطنی اوتوجه تام په لاری سره دا آثار او فیض ظاهریری کله په نگاه سره اوکله په یوبل هیئت کذایی سره غرض دا چي څنگه چه موقع وی دهغه حال مناسب داحضرت دتصرفاتو صورت اختیاروی اونتائج مطلوبه سرته رسیری.

مینه او شفقت یی: ماته یاد دی چی په سنه ۱۳۴۷ ه کی چه زه دمخکنی حج څخه بیرته راغلم نو ددارالعلوم طالبان ستیشن ته ماته راغلل په دی کی اکابر هم وه جمعیه الطلبة څه ښائستی جنپی جوړی کرپی وی او دهغه سره یی اسقبال وکی خوکلہ چي تراوسه پوری دخپلو مشرانو دهرکلی په وخت او بالخصوص دحج دعبادت څخه دبیرته راتگ په وخت کی دا رواجی صورت ترنظر نه وو تیر سوی ددی وجه دطلباوو دمحببت باوجود داکار دهغه وخت په ماحول کی زما پر زړه باندی بد ولگیدی اودروند محسوس سو. په زړه کی می راتلل چه ددی رسمیاتو څخه دوی منع کرپم، زما داکیفیت حضرت مفتی صاحب رحمة الله علیه چه خپل بزرگانه شفقت سره (چي پخپله یی هم ستیشن ته تشریف راوړی وو) په خپل باطنی فراست (زیرکتیا) سره محسوس کی اوهغوی ته داخیال سو چه هسی نه دی (احقر) ددی ناخوښی اظهار پردی موقع باندی وکی اودهغه پرطلبه و باندی اودهغوی پرحوصلو باندی بد اثر هم پیوړی او ورسره دغه بد اثر بیرته راسی پخپله پرده (احقر) باندی هم پیوړی، زه دحضرت ممدوح دابزرگانه شفقت اواخر خواهی اوورسره ددانایی کیفیت هیخ عرض کولی نه سم چه په څه خوبی او خوبورتی سره حضرت زه ددی ناخوښ صورت څخه بچ کرپم طلباؤ ته خوښی داوفرمایل چه تاسو جومات

تہ ولاړسی مورہ هلته درخو هغوی هاخوا تہ ولاړل اوددی خوا حضرت مفتی صاحب ماته را ورسیدی اوزما پراوړه یی لاس کنبېنبووی اووی فرمایل چه وروره! دوی په محبت سره راغلی دی درې څلور کلمات دشکریی ددوی په مخکی ووايه ددوی زړه به بنه سی، په دغه وخت کی ماته پرخپله غلطی باندي تنبیه وسوه په دې ډول جومات تہ ورسیدم اودحضرت ممدوح په موجودگی کی، باوجود ددی چه دوینا همت می نه کیدی، لیکن ما تعمیلاً لارشاراد طلبه وو په مخکی دتشکر جملی وویلی چه په هغه باندي طلبه هم خوشحاله سول. او دکم بد اثر پریوتلو چه پر ما باندي حضرت تہ احتمال وو دهغه څخه محفوظ سوم، په دی ساتلو او ژغولو باندي چه حضرت ممدوح تہ کمه خوشحالی حاصله سوه کمه چه محسوسیده هغه هم دبیان کولو څخه وتلی ده هغوی تہ خوشحالی ددی خبری وه چه ددغه ټولو کشرانو خبره جوړه سوه اوچا دپاره دناخوښی صورت پېښ نه سو.

الله اکبر! دخپلو کشرانو دلداری دهغوی تحفظ او رعایت او دهغوی دخبری ساتلو خیال ددی اکابرو یو طبعی حال وو په کمو کی چه حضرت مفتی صاحب رحمة الله علیه ترټولو وړاندي اوممتاز وو.

دحضرت ممدوح رحمۃ اللہ علیہ مربیانه شان صرف ترخپلو کشرانو او متوسلینو او مسترشدینو پوری محدود نه وو بلکه پرخپلو هم عصرو اوپیر بهایانو (۱) باندي هم ددی اثرات ښکاره کیدل. مولانامحمد ابراهیم صاحب کراچوی دحضرت مفتی اعظم پیر بهایی وو څوک چه دحضرت مولانا رفیع الدین صاحب رحمة الله علیه څخه بیعت کوونکی او دهغوی دخلفاء مجازینو څخه وو صاحب تصرف بزرگ وو. دیوبند تہ به یی تشریف راوړی او دحضرت مفتی اعظم سره به یی قیام کوی یو وار دیوبند تہ راغی دارالعلوم تہ نژدی دیو شیدو والا دوکان وو چه دهغه سره ددی ممدوح څه معامله وسوه په دی سلسله کی دوکاندار یوه ورځ په بد اخلاقی سره دمولانا سره څه بد کلامی وکړه او ناموزون کلمات یی وویل چه په هغه باندي مولانا تہ درد ورغی، دی خو صاحب تصرف وو دهغه پر دوکان یی یو تیز نظر واچوی نو دهغه ددوکان ټول سامان دانه دانه سو څه لوښی راولویده څه مات سول اوټول دوکان گډ وډ سو چه په هغه سره دوکان دار هیبت زده سو او بهی دمه پاته سو او مولانا دوکان درې وړی کړی او قیام گاه تہ راغی حضرت

(۱) هغه کسان چي دیوه پیر سره یی په بیعت کولو کی گډون کړی وي یو له بل سره پیر بهایان (یعنی په یوه پیر کی دشراکت دلحاظه ورونه) بلل کیږي. حقانی^۲

مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ چہ واوریدل نو دمولا نا محمد ابراہیم صاحب داطرز عمل وربانندی سخت ناخوبنہ ولگیدی او وی فرماییل چہ مولانا تہ دلتنہ ولی راغلی بی زما سرہ خہ پراتہ دی یوطالب علم یم دویلو اولوستلو شغل می دی او تاسی ماشاء اللہ پخپلہ صاحب تصرف یاستی بیا ستاسو یوخی تلو راتلو تہ خہ ضرورت دی اوزمورہ غوندی خلگو سرہ دتم کیدلو آخر حاجت خہ دی ستاسو سرہ ہر خہ موجود دی۔ داخبری بی دناخوبنی پہ لہجہ کی وفرمایلی۔ گواکی لارنبوونہ بی وکرہ او ورتہ ویی نبوول چہ اهل اللہ تہ دتصرف طاقت ددی دپارہ نہ ورکول کیبری چہ ہغوی دمخلوق خدا سرہ انتقامی بدلہ اخیستل پہ عمل کی راولی اوپہ خپلو جذباتو سرہ دہغوی تخریب کوی اودخپلو تصرفاتو طاقت ونسی۔ پہ دی بانندی مولانا ممدوح پنبیمانہ سو توبہ بی وکنبل ددی خای خخہ ولاپی او ہغہ دوکاندار خخہ بی معافی وغونبتہ۔ دحضرت ممدوح دوفات پہ شپہ دحضرت مولانا حبیب الرحمن صاحب اونورو بزرگانو پہ معیت کی زہ ہم دحضرت ممدوح خواتہ حاضر سوم۔ آخری وخت بی وو خو حواس بی بالکل قائم وہ چہ زہ بی ولیدم نوسترگی بی داوینکو خخہ دکی سوی اوپہ شفقت سرہ بی لاس پرسر راکنبنبووی اومحبت بی وکی اوخہ دعائیہ کلمات بی ہم وفرماییل کم چہ ما وانہ وریدل او پہ پوہ نہ سوم۔

ددارالعلوم دکتابت داستاذ مولانا اشتیاق احمد صاحب خخہ ما دا واقعہ اوریدلی دہ چہ مولانا طفیل احمد صاحب (خوک چہ دسلسلی نقشبندی بی پہ بزرگانوکی اوددارالعلوم دیوبند دفضلاوو خخہ دی اونن صبا پہ کراچی کی دافادی او افاضی ستر کار کوی) وفرماییل چہ ما دمفتی اعظم قدس سرہ دوفات خخہ وروستہ ہغوی پہ خوب کی ولیدی چہ حضرت ممدوح پہ یو نہایتی پُر فضا مقام کی دی اونہایتی بشاش اوپہ بہترینو حالاتو اومقاماتو کی دی۔ دخپل عادت سرہ سم پہ اخلاقو اوشفقت سرہ بی راسرہ ولیدل اولر ساعت وروستہ ولارسو اووی فرماییل چہ: داوخت ددربار دحاضری دی پہ دی وخت کی پہ مورہ دیدار کیبری پہ دی وخت کی زہ ہلتنہ حم دایی وویل او تشریف بی یووری۔

دباطنی تصرفاتو یوخی پنبی: دہغوی تصرفات بہ بعضی اوقات نہایتی خلاص خلاص وہ چہ ہغہ بہ صاحب معاملہ پہ واضحہ طریقہ بانندی محسوسول۔ دمنشی سعید احمد صاحب بیان دی چہ پہ کوروالاوو کی بہ چی ہر خوک پہ یوقسم تکلیف کی اختہ سو یا بہ خہ حادثہ پنبہ سہ اوپہ اختہ کیدلو سرہ بہ بی اهل خانہ پریشانہ سہ ، خوچہ کلہ بہ دمفتی صاحب پہ خدمت کی خپلہ پریشانی پیش سہ او دضیق قلب (دزرہ تنگی) اظہار

به وسو نوپه يوخو جملو سره به يی داسی ازاله وفرمايله چه خلگ به ورغلل دتکلیف سره او بیرته به راغلل په طمانیت او بشاشت سره.

دمولانا اشتیاق احمد ممدوح بیان دی چه زه په یو باطنی حالت کی مبتلا سوم اوکه چیری هغه خو ورخی راباندی دغه رکم پاته سوی وای نوزه به په سخت نقصان او خسران کی اخته سوی وم اوزه په دغه حالت کی دحضرت مفتی صاحب په مخکی حاضر سوم اوخپل حالت می پیش کی وی فرمایل چی دا اسم ووايه، ما عرض وکی چه حضرت دعاء وفرمایاست وی فرمایل چي دعاء خو به هسی هم وکرم درته خو ته دا ووايه ، مولانا اشتیاق احمد صاحب فرمایی چه ما هغه اسم ووايه اوزما حالت کرار پر سکون سو او هغه ټول کیفیتونه چه پریشان کونکي وه ټول زائل سو.

دمولانا ظهور احمد صاحب مدرس دارالعلوم بیان دی چه حضرت مفتی اعظم رحمه الله په خپلو ښکاره تصرفاتو سره دخپل علای وروړ مولانا مطلوب الرحمن عثمانی صاحب ډیره زیاته دستگیری وفرمایل او دمتعددو هلاکونکو پینسو څخه یې هغه په خپلو تصرفاتو سره ژغورلی او بچ کړی دی، په یوه زمانه کي په دیوبند کی یوه فتنه چه هغې ته شعبده ویل په کاردی داحیاء موتی (مړو را ژوندي کولو) پینسه سو، بعضو متصوفینو په ظاهره دمړو مرغانو درا ژوندي کولو نمائش وکی چه په هغه کی مولوی صاحب ممدوح هم اخته سو حضرت مفتی صاحب ته چه معلومه سو نو ددغه صنعت گری پرده یی خیری کړه اومولوی صاحب موصوف یی ددی مهلکی څخه خلاص کی په کم سره چه دهغه حالت سم سو.

بهر حال دغه رکم واقعات به کله په دنیاوی معاملو کی ښکاره کیدل اوکله به دتړل سوو ځایونو څخه دایستلو په سلسله کی صادریدل اوکله به دباطنی مدارجو (ځینو) دوهلو په باب څرگند سو اوپه کثرت سره به مخ ته راتلل.

ددارالعلوم دمختلفو اطرافو طلبه او کارکنان به په ډیر شمیر دحضرت ممدوح دبیعت په سلسله کی شاملیدل او دقلب (زړه) دصفایی دولت به یی حاصلوی اوپه دی ډول دهغه سلسله دهندوستان په اطرافو کی خپره سو.

غرض داچی په علم او عمل اوحال اومقال کی دحضرت ممدوح هستی ددارالعلوم په اکابرو کی یوه ډیره دفخر کولو وړ هستی وه که چیری ددی اکابرو په ژوند کی مو داخیال وای چه دوی به یوه ورځ زمور څخه واخیستل سی اوپه دی خیال مو دهغوی دحالاتو دقلم بند کولو طرف ته پاملرنه سوی وای نوددغو بزرگانو قدم په قدم داستقامت اوکرامت دومره پینسي وې چه مور څلگو به دهغو څخه صفحی صفحی ډکولی او داسی

دزمانی نادرہ واقعات بہ مو پہ زرگونو قلمبند کړی وای لیکن دده محترم په موجودوالی کی کله هم داتصور نه راتلی چی یوه ورځ به هغه نه وی اوموږ به هغه وخت دافسوس لاسونه مروړو چي ولي مو دهغوی علمي او عملي تگلاري او کارنامې قلمبندې نه کړي، چی دهغوی دنقش او قدم مو ملگرتیا کړی وای.

دا یوڅو واقعات چه په قلم راپورته کولو سره په بی ساختگی ډول سره ولیکل سول، نه سوانح دی اونه تاریخ یوازي دیوې تذکرې حیثیت لری چی دزړونو دتسلی دپاره قلم ته سپارل سوی دی خدای پاک دی وکړی چی یو باخبره او باهمته پردی باندی اضافه وکړی اودا خواږه یادونه نور هم اوربده کړی ولي چه دمحبوبان الهی ذکر په خپله محبوب او دشکرو خوند لرونکی وی.

وفات: حضرت ممدوح په ۱۷ دجمادی الثانی سنه ۱۳۴۷هـ مطابق داول دسپتمبر دشیپی پر دوې بجی داعی داجل ته لیبک ووايه اودخپل مولای حقیقی سره یوځای سو دورځی پر ۱۰ بجی ددارالعلوم په احاطه مؤلسری کی دهغه دجنازی لمونځ حضرت مولانا سید اصغر حسین رحمة الله علیه ورکی او (۱۱) بجی ددارالعلوم په قبرستان کی خاورو ته وسپارل سو. طاب الله ثراه وجعل الجنة مثواه.

به هر حال دهغه ذات جامع اوصاف اوجامع علوم وو دعلم سره سره ډیر پراخوالی او حذاقت او ژوروالی یې دافتاء سره سره ددارالعلوم دیوبند داوږدې مودې دتعلیمی خدمت په وسیله پیدا کړی وو، ذکاوت او ذهانت دهغه خاندانی میراث وو، ددې وجه په فقاہت اوتفقه فی الدین کی دده سربلند کیدل دتعجب خبره نه وه، داخلاقو لوړوالی دحضرت اقدس مولانا شاه رفیع الدین صاحب دیوبندی قدس سره مهتمم ثانی دارالعلوم دیوبند دصحبت اوپه مجلس کی دناستی او استفادی ثمره وه اوپه دی شان هغه په علم اوعمل، اخلاق اوملکات، معرفت اوبصیرت، اودفقاہت اودرایت په بی مثله شخصیتونو کی یو دلوری پایی شخصیت وو په کم سره چی ددارالعلوم دیوبند دارالافتاء ته زینت ورکول سوی وو.

دحضرت دفتواو تعداد: افسوس دی چی دده دلیکل سوو ټولو فتواو مکمل ریکارډ موږ ته په لاس رانغی اصل وجه داده چی ددارالافتاء په ابتدایی دور کی دریکارډ اودخیره کولو کم خاص دستور نه وو ځکه چی دسنه ۱۳۱۰هـ څخه تر ۱۳۲۹هـ دذیقعه سنه ۱۳۲۹هـ پوری دشلو کالو دهیڅ ریکارډ دافتاء په دفتر کی نه موجودوالی ددی واضح دلیل دی ددی څخه وروسته دنقل فتاویٰ په طرف ضرور توجه وسوه مگر دریکارډ اوپه دفتری طور دذخیری دساتلو طرف ته بیا هم کمه خاصه توجه نه کیده، ځکه چی دسنه ۱۳۳۰هـ

خخه تر سنه ۱۳۴۲ هـ پوری په درمیانی مدت کی دبعضو کلونو رجسٹر نقول فتاویٰ په لاس نه دی راغلی نه سی ویل کیدی چی آیا هغه په عالم وجود کی نه وه راغلی یا محفوظ سوی نه دی اوبیا داسی ولی وسوه؟ البته ددغو بعضو سنینو خخه علاوه دسنه (۳۰) خخه تر (۴۲) پوری دحضرت مفتی اعظم دلیکل سوی فتاویٰ چی کم مکمل ریکارڈ دافتاء په دفتر کی محفوظ دی په دی کی د (۳۷۵۲۱) په تعداد (۱) کی فتاویٰ په لاندی ډول مرقومی دی:

دحضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن صاحب مفتی اعظم دارالعلوم دیوبند دفتاویٰ تفصیل

پیل لی: ۲۲ ذیقعدہ سنہ ۱۳۲۹ ہجری قمری... پای لی: ۸ رجب سنہ ۱۳۳۶ ہجری، یعنی ۱۵ اکالہ او ۸ میاشتی

کال	دفتاوشمېر	کال	دفتاوشمېر	کال	دفتاوشمېر
۲۳ ذیقعدہ ۱۳۲۹ خخه تا آخر	۳۰۲	سنه ۱۳۳۲ هـ	۲۱۲۲	سنه ۱۳۴۲ هـ	۳۲۰۱
سنه ۱۳۳۰	۱۷۱۹	سنه ۱۳۳۷ هـ	۲۸۲۳	سنه ۱۳۴۳ تر ۱۳ ذیقعدہ	۲۸۸۲
۱۴ رجب تر ختم د ۱۳۳۲ هـ	۸۴۵	سنه ۱۳۳۸ هـ	۲۳۴۸	۲ صفر ۱۳۴۴ تراخر پوری دکال	۱۰۷۰
سنه ۱۳۳۳ هـ	۲۰۲۷	سنه ۱۳۳۹ هـ	۲۹۹۸	سنه ۱۳۴۵ هـ	۳۲۳۲
سنه ۱۳۳۴ هـ	۱۹۴۳	سنه ۱۳۴۰ هـ	۲۹۵۰	سنه ۱۳۵۲ رجب	۱۷۲۱
سنه ۱۳۳۵ هـ	۱۹۹۴	سنه ۱۳۴۱ هـ	۲۸۹۲	تولتپال	۳۷۵۲۱

دایوازی دحضرت مرحوم دپنځلس کلونو دفتاویٰ تعداد دی چی تر ریکارڈ لاندی محفوظ دی افسوس دی چی ددوه ویشتو ۲۲ کلونو خدمت خو دذخیری دکاغذ پرمخ نه پیدا کیری که چیری په دغه تناسب سره چی دپورتنی نقشی خخه واضح دی دخلوینستو ۴۰ کالو یوه سرسری اندازه ولیکل سی نوکم اوزیات یولک اتلس زره فتاویٰ کیدل په کاردی چی دحضرت رحمة الله علیه په قلم مبارک پرفصفحه قرطاس باندی رسم سویدی اودیوه جلیل القدره مفتی دفضائلو اومناقبو دپاره دا ویل کافی فضیلت اوممتاز منقبت دی چی هغوی په یولک اتلس زره مقبول فتاویٰ سره دعالم اسلامی دایمان او اسلام

(۱) داتعداد دمستفتی حضراتو په اعتبار سره دی یعنی دومره پانی او کارډونه موصول سوی دی، کنی نو داسی لفافه یا کارڈ نسته په کم کی چی متعدد سوالات نه وی الا ماشاء الله، که اوسطاً په هره لفافه کی دری سوالونه ومنل سی نو دغه تعداد یولک دولس زره شپږ سوه درې اتیا (۱۱۲۲۸۳) کیری. مرتب^۳

دتحفظ خدمت کړی دی، په کم کی چی ډیری فتواگانې دمحاکمی اوفیصلی حیثیت هم لری.

دفتاویٰ ترتیب: دفتاویٰ دابی نظیره مجموعه او دفعهی مسائلو دا بی مثالہ ذخیره په بطون داوراقو کی محبوسه اودعامو نظرونو څخه پته وه ددغه فتواوو څخه یوازی مستفتیونو په خپل خپل وخت کی فائده اخیستی وه نورو طالبانو ته درسیدو کم صورت نه وو اوپه دی ډول نفع محدوده او خاصه پاته سوی وه دجذباتو په درجه کی څو واره دا اراده پیدا سوه چی دا بی مثالہ ذخیره اوددارالعلوم دغه باقیات صالحات دعامو نظرونو په مخکی راوستل سی لیکن اسباب مساعد نه سوه. بالاخره په سنه ۱۳۲۷ھ کی دلکنو دیوسفر په دوران کی دحضرت مولانا منظور صاحب نعمانی مدیر (الفرقان) لکهنو اوممبر مجلس شوری ددارالعلوم، سره اتفاقاً ملگریا په ریل گاډی (اورگاډی) کی وسوه اوممدوح په حسن اتفاق سره ددی ارادې اظهار وکی چی دا حقیر په زړه کی دمخکی څخه په څپو وه، ددوو رایو دمجموع کیدو څخه په قدرتی طور په اصلي رأی اوجذبه کی قوت پیدا سو احقر په دغه تفصیل دا رایه په طور داستشار ددی دور دشیح الافتاء حضرت مولانا محمد اعزاز علی صاحب مرحوم په مخکی کنبسنبول هغه نه یوازی داچی ددی رأی سره یی اتفاق وفرمایي بلکی دیته یی یو الهامی تجویز وفرمایل اوزما یی کافی حوصله افزایی وکړه په کم سره چی درأی دقوت سره سره په دی باره کی عزم دعمل کولو هم پیدا سو اواحقیر یو باضابطه لیک دار الافتاء ته ولیرلو او دترتیب فتاویٰ کار یی ورباندی شروع کی.

الحمد لله چی دلږ مودی څخه وروسته دترتیب فتاویٰ یو معتد به ذخیره په طور دنموني دا حقیر مخ ته راوستل سوه دعمل یوه نمونه مخ ته په راتلو باندی احقر دغه خیال دمجلس شوری دارالعلوم په مخکی کنبسنبووی، مجلس ډیری حوصله افزایی سره سره دا فیصله وکړه چی دفتاویٰ ددی ذخیرې دمزید ترتیب اوتفصیل دپاره دی یوه مستقله شعبه دترتیب فتاویٰ قائمه سی او دیوه مستقل مرتب فتاویٰ منظوری یی ورکړه، په دی دورکی څو مرتبین دفتاویٰ یو په بل پسی وروسته کیدل اوکار ورباندی جاری وو بالاخره ددی سلسلې انتهای پرجناب محمد ظفیرالدین صاحب زید مجده باندی وسوه اوهغه یی په نه سترې کیدونکو او چټکو کوششونو سره شروع وکړه، دترتیب فتاویٰ کار ته یی په حسن اسلوب سره انجام ورکول شروع کړه چی نن په خپل مرتب صورت کی دناظرینو په مخکی موجود دی اومور ددی دطباعت او اشاعت سعادت حاصلولو او ان شاء الله چی دټولو ټوکونو او جلدونو په پوره کولو سره به دانورانی ذخیره دناظرینو په

خدمت کی ورائی کو۔

دترتیب پہ سلسلہ کی مرتب کوونکو ته دکافی مشکلاتو سره مخامخ کیدل راغلل په کم کی چی دنافلینو غلط نویسی ترپولو غت مشکل اوسخت ترین مصیبت دی دکم حل چی کافی محنت غواری مگر چونکه مرتبین پخپله علماء او فضلاء دی او دیو علمی جماعت په نگرانی کی دترتیب کار سرته رسیبری نوخکه امید دی چی پر دغه ټولو مشکلاتو باندي به ان شاء الله عبور حاصل سی، کار دباری تعالیٰ په مرسته پرخپله لاره باندي روان سویدی چی خپله لاره یی پخپله ایستلی ده امید دی چی ډیر ژر به دفتاویٰ دغه ټوله ذخیره به دلیدونکو او لوستونکو ومیدان ته راسی او لکه څنگه چی فتاویٰ عالمگیری دقدیم هندوستان په قانون کی حای پیدا کړی وو په دی ډول امید دی چی فتاویٰ دارالعلوم به دجدید هندوستان په قانون زندگی کی روح جوړ کړی او وبه چلیبری خکه چی په دی کی دهری شعبی دژوند سره داروندو احکامو ذخیره جمع سویده.

دفتاویٰ دنفع دعام کولو دپاره دابوابو اوفصول ترتیب قائم سو، هره هره مسئله یی په متعلقه باب اوفصل کی ایښوول سویده ترڅو داحکامو داستخراج په وخت کی طالبانو ته خنډ پینس نه سی اوعوام اوخواص یو ډول ددی څخه فائده حاصله کړی، البته مکررات حذف سویدی.

دفتاویٰ څخه دگتې ترلاسه کوونکو حضراتو څخه غوښتنه ده چی دا ناکاره خلاص او دفتاویٰ مرتبین او منتظمین په خپلو مخلصانه دعاگانو کی یاد وساتی، وباللہ التوفیق.

احقر عباد الله محمد طیب غفر له (رحمه الله تعالى رحمة واسعة) مهتم دارالعلوم دیوبند

۱۵ جمادی الثانی ۱۳۸۱ هـ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سريزه

حضرت مولانا مفتی محمد ظفر الدین صاحب رحمۃ اللہ علیہ ، ددارالعلوم دیوبند دفتاویٰ مرتب

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى، زمور ددی خخه انكار نسته چي موجوده دور دعلم او فن، تحقيق او تدقيق اونوو انكشافاتو په ميدان کی ډير مخ ته تللی دی مگر ددی سره ددی خبري په اظهار کی هم ذره برابر تذبذب نسته چي دنيا دنظام حیات خخه ډيره ليري تللی ده، ددی وړ نه ده چي انسانانو ته انسانیت وروبخنی او په انسانی مجد او شرف سره یی سرلوري کوی.

دا درسته ده چي انسانی دماغو فضاء محکمه کړیده. دمخکی دسینی په خیری کولو سره یی دهغې خزانی رابهر کړیدی داهم واقعیت دی چي نوو ایجاداتو ددنیا سترگی برېښولی دی او دانسان جد وجهد خپل شباب ته رسیدلی دی لیکن ددی سره ددی خخه هم انکار نه سی کیدی چي اوس وخت نه داخلاقو او داعمالو پاکوالی باقی پاته دی نه دعقائدو او دمعاملاتو پختگی، نه په زړونو کی داخلاص او دللهیت رڼا پاته ده او نه په سینوکی دامانت اودیانت روښنایی، مختصر داچي انسان چي هر څه دی خو دآدمیت خخه په میلونو لیری دی.

داسلام دین او دهغه اغراض او مقاصد: هرڅوک په ښه ډول سره پوهیږی چي اسلام دباری تعالیٰ آخری اومکمل دین دی دکم دتکمیل اعلان چي په قرآن پاک کی موجود دی دادمخکی پرمخ ددی وجه راغلی دی چي ټول کائنات پرهغه خدایی نظام وچلوی اوهغه گوبڼه رابرسیره کړی چي انسانان په فضل اوکمال شرف اومکرمت یکجهتی اویک طرفي اوداخوت اودمحبت په لازوال دولت سره سر لوري کړی اوپه دی سره انسان دانسانیت اودهغه له غوښتونو خخه دیوی لمخی دپاره هم بیل اوجلا نسی کم چي ددی ترټولو ښکاره دامتیاز نښانه ده.

رب العالمین ددی عظیم الشان (نظام حیات) دبقاء دپاره دقرآن مقدس کتاب په شاني کتاب نازل کی او ترقیامت پوری یی ددی دحفاظت اعلان وفرمایی او بیایی رحمت عالم صلی اللہ علیہ وسلم یو پاک خویه اوبرگزیده رسول اومعصوم معلم کائنات جوړ کی اومبعوث یی وفرمایی او دختم نبوت په تاج یی سرفراز کړی ددی وجه چي په پوره اطمینان سره

دهغوی په تعلیم او تبیین او تزکیی او تطہیر او دهغوی په وړاندی سوی تگلاره باندی ایمان راوړی او دخپل ژوندانه محور او مرکز یی وگرځوی او په دی ډول انسان هغه منزل مقصود ته ورسیری کم چی دهغه دژوند دپیلیدو اصلي علت دی.

په اسلامی نظام حیات باندی عمل دصحابه ؓ په دور کی: دصحابه وو ؓ ترزمانی

پوری دغه نظام د فکر او دنظر څخه ورتیر وو په عمل او هر حرکت اوسکون کی جاری اوساری وو افتاب نبوت اگر چی مخ پت کړی وو خو دهغه په گرمی سره سینی هم هغه رکم معموری وی جمال نبوی ﷺ دسترگو څخه فنا سوی وو لیکن دیدار نبوی ﷺ جامونو چی کمه نقشه پیدا کړی وه په هغه کی هیڅ کموالی نه وو راغلی بلکی دکیف اودمستی هم هغه عالم وو چی هر طرف ته وگوری او هر چیری نظر وکړی دحورو په شان پاک زړه اودفرنبتو په شان تقدس دځانونو قربانی ورکولو ته تیار وو، لیکن دایمان دشعبو په څانگو کی دیوې بناخ دمروالی دیوې لمحی دپاره برداشت نه وو صحابه کرام ؓ دحضور ﷺ داعمالو او داقوالو گرځنده نمونی وی دهغوی هیڅ یو حرکت دنبوی اخلاقو خلاف نه وو، اوکه ریښتیا وینا غواړی نو کتاب اوسنت داسی زړه روښانه کوونکی شمعی وی چه په هغه سره ټوله آبادی بقعه نور (دروښنایی خونه) جوړه سوی وه.

دقہی تدوین ضرورت: مگر څومره چی انسان ترقی کوله دهغه ضرورتونه ډیریدل او خپریدل بیا داسلامی حکومتونو پراخیدونکو حدودو نوی نوی مسائل رامخ ته کړل بلی خوا په مزاجونو کی په ډیری تیزی سره انقلاب راغلی وو او هغه شپه او ورځ ډیراختیا په حال کی وه، سوز او گداز، ساده زندگی او ساده دلی چی دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم خاص خوی وو دا د ختم کیدو په حال کی وو، نو ددی وجه دحالاتو غوښتنه وه چی دقرآن اودسنت تعلیمات په یونوی ډول کی وی، په کم چی عالم اوجاهل، ذهین او غبی، عربی اوعجمی، ښاری او کلیوال هریو په اسانی سره پوهیدلی سی او کم مسائل چی صراحتاً په کتاب اوسنت اواقوال دصحابه کرامو کی موجود نه وی دعلماوو په باهمی غور اوفکر اوبحث او تمحیص سره باید مستنبط سی ترڅو راتلونکی نسلونه دپریشانی سره مخامخ نه سی او د کتاب اوسنت په رڼا کی په تیزه کامیابی سره روان سی او په دی سره دهغه عجلت پسندو او آسانی غوښتونکو طبیعتونو دتلاش اوپلټني دمشق څخه محفوظ پاته سی.

دقہی تدوین او حضرت امام ابوحنیفه ؓ: داخو هرچاته معلومه ده چی اسلام یوهمه

گیر، وسیع اودائمی نظام حیات دی اودی دخپل دغه امتیازی شان دهمه گیری اودوامی حیثیت دبقاء په خاطر په خپل ځان کی داسی پراخوالی او وسعت ایښی دی چی په هر

دور اوپہ هر حای کی دانسان دضروریاتو سره ملگرتیا اوپہ یوه منزل کی هم دخپلو پیروانو درهبری خخه نیمگړی پاته نه وی.

چنانچه ربانی علماؤ ددغه ضرورت احساس وکی اوددی وجهی باضابطه دتولو خخه مخکی سراج الامة حضرت امام ابوحنیفه رحمة الله علیه اماده سو او هغه دخپل وخت دعلماء کرامو یوداسی معقول تعداد جمع کی په کموکی چی دهر علم اودفن ماهرین شریک وه اوکم چی په خپل علم اوفن کی دبصیرت اومهارت سره سره دزهد، تقویٰ، خدا ترسی، فرض شناسی اودنورو بنو اخلاقو او بنیگنو لرونکی وه.

پخپله حضرت امام ابوحنیفه رحمة الله علیه کم ته چی ددغه مجلس دعلماء دصدر حیثیت حاصل وو ددغو تولو کمالاتو او فضائلو جامع وو دکمو چی په دغه ډول دینی کارکی ضرورت وی ددغه زمانی یو داسی دینی مکتب فکر نه وو دکم خخه چی هغه رحمة الله تعالی علیه په وینو مغزو سره استفاده نه وی کړی دزرگونو محدثینو اودشیوخو خخه یې فیض ترلاسه کړی وو کم او زیات دخلورو زرو تابعینو، علماؤ اومشائخو خخه هغه علم حاصل کړی وو.

دتابعیت شرف: بیا پخپله هغه ته هم دتابعی کیدو شرف حاصل دی دبعضو روایاتو مطابق په کمه زمانه کی چی هغوی په کوفه کی پیدا سویدی زیات صحابه کرام رضی الله عنہم هلته موجود وه اوپه دی کی خو هیڅوک شبهه نه کوی چی بعضی صحابه کرام رضی الله عنہم هغوی لیدلی وه اوډیر زیات صحابه کرام په مختلفو ښارونو کی دغه وخت ژوندي وه. اما روایة الانس وادراکه لجماعة من الصحابة بالسن فصحيحان لاشك فيهما. الخيرات الحسان ص ۲۵.

دهغه یعنی دامام ابوحنیفه رحمة الله علیه دحضرت انس رضی الله عنہ خخه روایت کول او دصحابه کرامو رضی الله عنہم دیوی ټولی زمانه پیدا کول دواړی خبری صحیح دی او دښک او دشبهي خخه پاکی دی.

امتیازی غوره والی: داشرف داسی وو چی په کم کی هیڅ یو هم عصر دهغه سهیم اوشریک نه وو بلکه دغه امتیازی شان په دغه وخت کی یوازی هغه ته حاصل وو.

وفي فتاوی شیخ الاسلام ابن حجر انه ادرك جماعة من الصحابة كانوا بالكوفة بعد مولده بها سنة ثمانين فهو من طبقة التابعين ولم يثبت ذلك لاحد من ائمة الامصار المعاصرين كالاوزاعي بالشام والحماديين بالبصرة والثوري بالكوفة ومالك بالمدينة الشريفة والليث بن سعد بمصره. الخيرات الحسان ص ۲۳.

دشیخ الاسلام ابن حجر^۵ په فتاوی کی صراحت دی چی هغوی یعنی امام ابوحنیفه رحمة

اللہ علیہ ددی صحابہ کرامو ﷺ یو جماعت لیدلی وو وروسته ترزیریدنی دده په کوفه کی دهجرت په اتیایم ۸۰ کال، نو ددی وجهی څخه دهغه ﷺ شمار په تابعینو کی دی دا داسی شرف دی چی دهغوی په معاصرینو کی هیچاته حاصل نه دی لکه چی په شام کی اوزاعی په بصره کی دوه حماده، په کوفه کی امام ثوری په مدینه کی امام مالک او په مصر کی لیث بن سعد، په دوی کی یوتن ته هم دتابعی کیدو شرف حاصل نه دی.

دامام اعظم رحمة الله عليه حیثیت: څلور امامان دکمو مذاهب چی داوخت په دنیا کی رائج دی په هغوی کی امام ابو حنیفه رحمة الله علیه په خپل علم اوفضل اوسن اوسال کی ترټولو مقدم دی او بالواسطه یا بلا واسطه ټوله ائمه دهغوی ﷺ څخه فیض یافته دی.

ألا من اشتهرت مذاهبهم ... هم اربعة ابوحنيفة (۱) بالكوفة ومالك واحمد والشافعي واولهم الاول ويعاصره الثاني وقيل روى الاول من الثاني وقيل بل الثاني تلميذ للاول والثالث تلميذ الرابع والرابع تلميذ للثاني ولبعض تلامذة الاول. (مقدمة الفوائد البهية ص ۷).

کمو مذاهبو چی شهرت حاصل کی، هغه څلور امامان دی: ۱. امام ابو حنیفه ﷺ، ۲. امام مالک ﷺ، ۳. امام احمد ﷺ، ۴. امام شافعی ﷺ، په دغه څلورو کی اولنی یعنی امام ابو حنیفه ﷺ مقدم دی اودوهم یی هم عصره دی یعنی امام مالک ﷺ اوچا دا ویلی دی چی اول یعنی امام ابوحنیفه ﷺ ددوهم یعنی امام مالک ﷺ څخه روایت کړی دی او دبعضو بیان دادی چی دوهم یعنی امام مالک ﷺ داوولنی امام ابو حنیفه ﷺ شاگرد دی اودریم امام احمد ﷺ دڅلورم امام شافعی ﷺ شاگرد دی اوڅلورم امام شافعی ﷺ ددوهم امام مالک ﷺ او داوولنی امام ابو حنیفه ﷺ دبعضو شاگردانو شاگرد دی.

ددی حاصل داسو چی امام اعظم ابو حنیفه ﷺ پردغو څلورو سرو مقدم دی اودڅلورو سرو څخه دهغوی هم عصر یوازی امام لک ﷺ دی چی ددوی څخه پنځلس کاله کشر وو بیا دبعضو علماؤ دتاریخ دبیان مطابق امام مالک ﷺ دهغوی

(۱). امام ابوحنیفه ﷺ په سنه ۸۰ هجری کی پیدا سوی دی، امام مالک ﷺ په سنه ۹۵ ه کی. امام شافعی ﷺ په سنه ۱۵۰ ه کی او امام احمد ﷺ په سنه ۱۲۴ ه کی. ددی حاصل دا سوه چه دامام ابو حنیفه ﷺ څخه پنځلس کاله وروسته امام مالک ﷺ پیدا سو. او اويا کاله وروسته امام شافعی اوڅلور اتیا کاله وروسته امام احمد ﷺ. (الاکمال فی اسماء الرجال).

پہ شاگردانو کی دی اودا خبرہ پہ عقل کی ہم راعی حُکْمہ چی دی پہ عمر کی دھغہ خُخہ کم وو او پہ دی کی خو قطعاً شبہہ نستہ چی امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ دامام مالک اودامام محمد رحمۃ اللہ علیہ وغیرہ شاگردان دی اودنیا پوہیبری چی امام محمد رحمۃ اللہ علیہ دامام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ رشید شاگرد وو او دبعضو علماؤ دقول مطابق امام مالک رحمۃ اللہ علیہ ہم دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ شاگرد پاتہ سو، امام احمد رحمۃ اللہ علیہ دامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ شاگرد دی. دغہ رکم دغہ سلسلہ ہم دامام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ سرہ یوحای کیری اوامام شافعی اوامام احمد رحمۃ اللہ علیہ دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ خُخہ پہ عمر کی ڍیر کشران وہ اوددوی پیدائش دھغہ رحمۃ اللہ علیہ دوفات خُخہ وروستہ دی پہ دوی کی اولنی بی دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ خُخہ اوپا کالہ کشر دی اودا بل خُلو راتیا کالہ.

امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ تہ دیوہ طرف خُخہ دتابعی کیدو شرف حاصل دی چی پہ ہغو نورو درو امامانو کی یوہ تہ ہم حاصل نہ دی اوبل طرف دھغو ٲولو خُخہ مشر ہم دی. ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ دھغوی ددغو فضائلو اومناقبو پہ ارہ تحریر فرمایا:

الحاصل ان التابعين افضل الامة بعد الصحابة فنعقد ان الامام الاعظم والهمام الاقدم ابو حنیفہ افضل الائمة المجتهدین واکمل الفقہاء فی علوم الدین ثم الامام مالک فانه من اتباع التابعین ثم الامام الشافعی لکونه تلمیذ الامام مالک بل تلمیذ الامام محمد، ثم الامام احمد بن حنبل فانه کانتلمیذ للشافعی. (شرح فقہ اکبر ص ۱۴۶).

حاصل دادی چی دتابعینو درجہ پہ امت کی دصحابہ کرامو رضی اللہ عنہم خُخہ وروستہ دٲولو خُخہ لوپہ دہ ددی وجی خُخہ زمور عقیدہ دہ چی دامام اعظم، ہمام اقدم ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ مرتبہ پہ ائمہ مجتہدینو کی دٲولو خُخہ لوپہ دہ او ددین دعلومو پہ فقہاؤ کی دٲولو خُخہ لوپہ او اکمل دی دھغوی خُخہ وروستہ دامام مالک رحمۃ اللہ علیہ درجہ دہ چی دتبع تابعینو پہ صف کی دی بیا دامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ حُکْمہ چی ہغہ دامام مالک بلکی دامام محمد رحمۃ اللہ علیہ شاگرد دی اوپیا دامام احمد رحمۃ اللہ علیہ خوک چی دامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ دشاگرد پہ درجہ کی دی.

دعلم او دفن دماہرینو جماعت: ددغہ مختصر تفصیل مقصد دادی چی صدر مجلس (امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ) بہ پہ خپلو محاسنو اومناقبو کی ڍیر لوپہ مقام درلودی چنانچی ہغوی دکتاب اللہ او دست او دلغت او محاورو دھغو ماہرینو بانیینو علماؤ پہ ملگرتیا سرہ داسلامی نظام دفعات مرتب کپل اوداصولو اودفروعو نقشہ بی تیارہ کپہ اوپہ دی ډول پہ دی دینی اوعلمی پارلمان کی ٲولو پہ وسعت نظری سرہ پریوہ یوہ مسئلہ بانندی غور

وکی اوکے دبحث او مباحثی تحقیق او جستجو ضرورت به پینس سو نو دهغه څخه به یی هم مخ نه اړاوه.

دقھی په تدوین کی احتیاط: د کتاب او سنت او صحابه کرامو دا قوالو پوره ذخیره یی په مخکی ایښی وه ترڅو هیڅ اړخ دنظرونو څخه پټ پاته نه سی اودهر ډول تحقیق او تدقیق څخه وروسته به یی هغه په سمو او روانو جملو کی قلم بند کړل او په دی دیده ریزی، غور او فکر، اخلاص او للهیت او فضل او کمال سره د فقه وجود په عمل کی راغی چی دهره پلوه څخه مهذب او مرتب او دژوند پرتولو شعبو باندی حاوی وی.

د تدوین طریقہ: دکمو علماؤ قارئین بالحق په مجلس کی چی دمساثلو داستنباط اوداستخراج دغه مهتم بالشان کار سرته ورسیدی دهغوی شمیر دسوونو څخه زیات تر زرونو پوری وو په هغوی کی څلوبنت (۴۰) علماء دخصوصی صلاحیتونو خاوندان وه او دمختلف علم او فن ماهرین او امامان شمیرل کیدل. (۱)

روی الامام ابو جعفر الشیرماذی عن شقیق البلخی انه کان یقول: کان الامام ابو حنیفة من اورع الناس، اعبد الناس واکرم الناس، واکثرهم احتیاطا فی الدین، وابعدهم عن القول بالرأی فی دین الله عزوجل، وکان لا یضع مسأله فی العلم حتی یجمع اصحابه علیها ویعقد علیها مجلسا، فاذا اتفق اصحابه کلهم علی موافقتها للشریعة قال لابی یوسف او غیره: ضعها فی الباب الفلانی آه. (ردالمحتار ص ۶۲ ج ۱)

امام ابو جعفر شیرماذی رحمته الله دشقیق بلخی څخه روایت کوی چی هغه به فرمایل چی امام ابو حنیفه رحمته الله علیه په خلکو کی دټولو څخه زیات پرهیزگار عبادت گذار کریم النفس او د دین په باره کی محتاط وو هغوی دالله تعالیٰ په دین کی دذاتی رأی داظهار څخه په میلونو لیری وو دیوې علمی مسئلې به یی ترهغه پوری تفریع نه کوله ترڅو چی به یی ټول احباب ملگری نه وه راجمع کړی او پر هغې به یی بحث نه وو کړی کله به چی ټول علماء دشریعت په دغه مسئله کی متفق سول نو امام ابو یوسف رحمته الله علیه یا دهغه څخه بغیر بل چاته به یی وویل چی دا مسئله په فلانی باب کی داخله کړه.

پر یوه یوه مسئله باندی بحث: امام شعرانی رحمته الله علیه هم دامام ابو حنیفه رحمته الله علیه ددی استنباط دطرز تذکره کړیده او کم اوزیات یی په هغو الفاظو سره یادونه لکه علامه شامی

(۱). ونقل عن المسند الخوارزمی ان الامام اجتمع معه الف من اصحابه اجلهم وافضلهم اربعون قد بلغوا الاجتهاد فقیههم وادناهم (ردالمحتار ج ۱ ص ۲۲) دهغو څلویښتو علماؤ د حالاتو دپاره (کم چه په خاص ډول سره د فقه په مجلس د تدوین کی شریک وه) وگوری مقدمه انوار الباری مؤلفه مولانا احمد رضا صاحب. ظفیر

ﷺ چی ہم لیکلی دی:

و کذا فی المیزان للامام الشعرانی قدس سره (ایضاً) یعنی دامام شعرانی ﷺ پہ کتاب (المیزان) کی ہم دغہ ڊول لیکلی دی بیا علامہ ابن عابدین ﷺ لیکلی: فکان اذا وقعت واقعة شاورهم وناظرهم وحاوورهم وسألهم فیسمع ما عندهم من الاخبار والاثار ویقول ما عنده ویناظرهم شهراً او اکثر حتی یستقر آخر الاقوال فیثبتہ ابو یوسف حتی اثبت الاصول علی هذا المنهاج شوری لا انه تفرد بذالك. (ایضاً)

کله چی به کمه واقعه او مسئلہ پیئبہ سوه نوامام ابو حنیفہ ﷺ به دخپلو ٲولو اصحابو دعلم اوفن سره مشوره، بحث او مباحثه او تبادلہ دخیالاتو کوله اول به یی هغوی ته فرماییل چی کم شی (ددې مسئلې په اړه) دهغوی سره دحدیث او دصحابه کرامو ﷺ داقوالو څخه ذخیره وی نو پیش دی کړی بیا به یی خپله دا حدیثو ذخیره په مخ کی کنبښوول او ددی څخه وروسته به یی یوه میاشت یا ددی څخه زیات پر دغه مسئلہ باندي بحث کوی ترهغه چی آخری خبره به فیصله کړل سوه اوامام ابو یوسف به هغه قلمبنده کړه په دی ډول په شورایی طریقه سره ٲول اصول منضبط سول داسی نه دی سوی چی یوازی یی یوه خبره کړی وی.

دکتاب او دسنت حیثیت: د: اخبار او آثار، الفاظ دا بنیسی چی لومړی به دهغه علماؤ سره دکتاب او دسنت چی کمه ذخیره وه هغه به یی ورته وویل بیا چی به دصدر مجلس په علم کی دکتاب اودسنت کمه خزانه محفوظه وه هغه به پیش سوه او ددغه ٲولو مرحلو څخه وروسته دهغه په رڼا کی به هرکس پر مذکوره مسئلہ باندي بحث کوی اوخپله رایه به یی ورکوله نورو به پردی باندي دمختلفو اړخونو څخه اعتراضات او اشکالات پیدا کول بیابه داشکالاتو هریوه دخپل فهم مطابق مگر دکتاب او دسنت په رڼا کی جواب ورکوی پخپله امام ابوحنیفہ ﷺ به هم په دی بحث او مباحثه کی برخه اخیسته اولکه څنگه چی تاسو اوس وویل چی پریوه یوه مسئلہ به ترمیاشتو پوری بحث جاری وو کله چی به یی دهر ٲلو او اړخ څخه اطمینان حاصل سو نو په صفا او تلل سوو الفاظو کی به یی په رجسٲر کی درج کوله.

پخپله سوچ وکی چی که چیری یوازی دیوه یوه کس خبره وی نو دغلطی احتمال به وو، مگر دلته څلویښت څلویښت، جید دمختلفو فنونو ماهرین علماء دی اوپه پوره دیانت داری اوسنجیدگی سره یی ترهفتو اومیاشتو پوری پر یوه یوه اصل باندي دکتاب الله سنت رسول الله ﷺ او دصحابه کرامو ﷺ داقوالو په رڼا کی بحث او تمحیص کوی نو

دغلطی سوال بیا چیری پیدا کیبری.

دانسانی غلطی تدارک: لیکن پہ ہر حال دغہ ٲول ربانیین علماء انسانان وه، نوددی وجه ممکن وه چی یوحای پہ یوه مسئله کی خطاء سوی وی یا دآیت او احادیثو ٲخه پہ استنباط او استخراج کی خطا سوی وی نو ددی وجه صدر مجلس ضروری وگنله چی ددی ٲول حزم او احتیاط، اوکد او کوشش سره سره دانسانی هیری اوخطاء اومحدود نظری ٲخه نظر اړول پہ هیخ شان مناسب نه دی چنانچی اعلان یی وکی چی که دیوی مستنبطی مسئلې دکتاب اودسنت ٲخه خلاف کیدل ثابت سی نوهر مسلمان ته کامل اختیار بلکه دهغه فریضه ده چی هغه داترك کړی اوصراحتاً چی دحدیث پاک ٲخه ٲخنگه ثابتیری په هغه باندی عمل وکړی.

فقد صح عن ابي حنیفة انه قال اذا صح الحدیث فهو مذهبی وقد حکى ذلك الامام ابن عبد البر عن ابي حنیفة وغيره من الائمة رضی اللہ عنہم ونقله ایضا الامام الشعرانی. (شرح عقود رسم المفتی ص ۱۷).
داروایت دامام ابو حنیفه رضی اللہ عنہ ٲخه بالکل درست دی هغه فرمایلی دی چی کله حدیث پاک صحت ته ورسیری نوبیا زما مذهب دغہ حدیث دی دا امام عبد البر اونورو ائمه و ددین دامام ابو حنیفه رضی اللہ عنہ په باب کی بیان کړیدی اوامام شعرانی رضی اللہ عنہ هم دا را نقل کړی دی.

دامام اعظم رضی اللہ عنہ اعلان: دصاحب هدایی ٲخه مختلفو حضراتو دهغه دا روایت نقل کړیدی کم چی دروضه العلماء زندوسییه په باب دفضل صحابه کی ذکر دی:
سئل ابوحنیفه رضی اللہ عنہ اذا قلت قولاً وكتاب الله يخالفه، قال: اتركوا قولی بكتاب الله فقیل: اذا كان خبر الرسول صلی الله علیه وسلم يخالفه، قال: اتركوا قولی بخبر رسول الله ﷺ فقیل: اذا كان قول الصحابة يخالفه، قال: اتركوا قولی بقول الصحابة رضی اللہ عنہم (عقد الجید لکشاه ولی اللہ ص ۵۳).

دامام ابوحنیفه رضی اللہ عنہ ٲخه پوښتنه وسوه چی کله ستاسی یو قول دکتاب الله سره مخالف راسی نوپه دغه حالت کی باید ٲه وسی؟ هغه وفرمایل دکتاب الله په مقابله کی زما قول ترك کړی بیا ورته وویل سوه چی که چیری دنبی کریم ﷺ دحدیث سره یی مخالفت راسی نو وی فرمایل چی د حضور ﷺ په مقابله کی زما قول پریږدی بیا ورته وویل سوه چی که داسی دصحابه و قول دهغه دقول خلاف وی نو بیا یی وفرمایل چی دصحابه و دقول په مقابله کی هم زما قول پریږدی یعنی زما دقول اهمیت په دغه وخت کی هیخ نه دی کله چی په دغو کی دیوه خلاف هم ثابت سی.

خبره بالکل درستنه ده په اصل کی چی کم جدید ترتیب دمسائلو کیدی دا خو دکتاب الله

او دست رسول اللع او اقوال صحابه و پنه رنا کی کیدی ددغه طرز جدید علت صرف دا وو چی دامت مخ ته راتلونکو ته دزمانه حال مطابق مسائل په اسان اسلوب کی راسی حکه دزمانی درفتار چی کم طرف ته مخ وو هغه دا بنووله چی دانسان مزاج دآسانی غوښتونکی جوړیدو لور ته روان دی، که دغه وخت توجه نه وای ورته سوی نوپه راتلونکی کی به سختی زیاته سوی وای.

پر دلائلو باندی بنیاد: امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ پردی باندی اکتفاء ونه کره بلکه خپلو تلامذه وو او اصحابو ته یی حکم کړی وو چی تاسی خامخا په یوه خبره پوری مه ټنگیږی بلکه که په یوه مسئله کی یو وزن لرونکی اوقابل اعتماد شرعی دلیل درته پیدا سی نو بیا هغه اختیار کړی او ددی نوروته هم حکم وکړی حکه چی مقصد خو په کتاب اوسنت او په اقوال صحابه رضی اللہ عنہم باندی عمل دی پر خپله خبره باندی ضد کول او دخپل فکر او فهم خپرول مقصد نه دی.

فاعلم ان ابا حنیفة رحمۃ اللہ علیہ من شدة احتیاطه وعلمه بان الاختلاف من آثار الرحمة قال لاصحابه ان توجه لكم دلیل فقولوا به (شرح عقود رسم المفتی ص ۱۶).

دغایت احتیاط او ددی یقین په وجه چی اختلاف داثارو درحمت څخه دی امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ خپلو ملگرو ته فرمایلی وه چی که یو دلیل تاسو ته ښکاره سی نو بیا په هغه باندی عمل وکړی او دهغه حکم ورکوی.

دوروستنیو احتیاط: چنانچی دهغوی شاگردانو ملگرو او وروسته راتلونکو ددغه قول اهمیت محسوس کی او کله چی په کم ځای کی په یوه مسئله کی ددلائلو او براهینو په رنا کی شبهه پیدا سوه هغه یی ترک کړی او دکتاب اوسنت په دائره کی چی بل صحیح صورت په نظر راغی په هغه یی عمل کړی دی.

وقد يتفق لهم ان يخالفوا اصحاب المذهب لدلائل واسباب ظهرت لهم (رد المحتار ج ۱).

او کله کله ددلائلو او دبراهینو له امله دمذهب داصحابو مخالفت هم دې خلگو کړیدی.

دضد څخه داجتناب (پرهیز) کولو ډیر مثالونه: داخو دهغوی دملگرو اوتلامذه وو حال وو چی دوی په سلگونو مسئله کی دهغوی سره پردلائلو اودخپل فهم په بنیاد اختلاف کړیدی اوپه دی باندی دهغوی عمل وو بل طرف ته پخپله دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ دا حال وو چی که دیوې فیصله کړل سوی مسئلې په خلاف به چی کمه بله رایه دکتاب اودسنت په رنا کی وزنی معلومه سوه اوکتاب اوسنت ته ټرډی، نو هغوی به دغه فیصله کړل سوی ترک کره دهغه څخه به یی رجوع وکړه او ددی بل صورت به قائل سو، دا یو او دوه

نه دی بلکه په سلگونو مسائل داسی دی دکمو څخه چی دهغوی رجوع ثابتته ده کمو وگړو چی په دقت نظر سره د فقهی مطالعه کړیده دهغوی دنظرونو څخه دا شیان پت نه دی .

د کتاب او دست په مقابله کی درایی شدید مذمت: دا خبره په بڼه ډول سره په ذهن کی وساتی چی امام ابو حنیفه رحمته الله علیه به دهغه رأی مذمت کوی چی د کتاب او دست څخه مستفاده نه وی بلکه دابه یی په ضلالت سره تعبیروله.

وقد روی الشيخ محي الدين في الفتوحات المكية بسنده الى الامام ابي حنيفة رحمته الله عليه انه كان يقول اياكم والقول في دين الله تعالى بالرأى وعليكم باتباع السنة فمن خرج عنها ضل. (كتاب الميزان للشعراني ج ۱ ص ۵۰).

په فتوحات مکيه کی شیخ محی الدین رحمته الله علیه مسلسل ترامام ابو حنیفه رحمته الله علیه پوری دخپله سند د بیانولو څخه وروسته دهغوی دا قول نقل کړی دی چی امام صاحب رحمته الله علیه به فرمایل د الله پاک په دین کی دمحض رأی پر بنیاد بانندی د حکم کولو څخه ځان وساتی او په خپل ځان بانندی دستنو پیروی ضروری کړی ځکه چی څوک ددی څخه خارج سو هغه گمراه سو.

دهغوی به داهم فرمایل چی ترڅو پوری په شریعت کی دیوی خبری ثبوت پیدا نه سی نو هغه په ژبه راوړل هم گناه ده.

وكان يقول لا ينبغي لاحد ان يقول قولاً حتى يعلم ان شريعة رسول الله صلى الله عليه وسلم تقبله. (كتاب الميزان للشعراني ج ۱ ص ۵۱).

امام ابو حنیفه رحمته الله علیه به فرمایل چی ترڅو پوری دایقین نه وی سوی چی دا خبره د نبی کریم صلى الله عليه وسلم د شریعت موافق ده دهیچا دپاره دهغه راوړل پر ژبه بانندی درست نه دی.

دمسائلو استنباط او دهغه دپاره اهتمام: کم مسائل چی صراحة په کتاب اوسنت اودصحابه کرامو په اقوالو کی پیدانه سی دهغو دپاره به یی پوره مجلس راغونښتی او دبحث او څیړنی څخه به یی کار اخیستی، او ترڅو چی به پر یوه شی بانندی دتولو اتفاق نه وو راغلی نو ترهغو پوری به یی دزړه اطمینان نه کیدی، امام شعرانی رحمته الله علیه لیکی:

وكان يجمع العلماء في كل مسألة لم يجدها صريحة في الكتاب والسنة ويعمل بما يتفقون عليه فيها (كتاب الميزان للشعراني ج ۱ ص ۵۱).

کمه مسئله چی به په کتاب اوسنت کی صراحة نه وه نو ددی وجه به یی ټول علماء کرام جمع کول او چی پرکمه به دتولو اتفاق وسو نوعمل به یی وربانندی کوی.

ہمدغہ رکم بہ بی داستنباط او داستخراج پہ موقع باندی کول، دعلماء عصر سرہ مشورہ او دہغوی اتفاق بہ بی ضروری گئی او یوازی بہ بی ہیخکله دغہ رکم قدم نہ پورته کوی.

وکذالک یفعل اذا استنبط حکما فلا یکتبه حتی یجمع علیہ علماء عصرہ فان رضوا قال لابی یوسف اکتبه (ایضاً).

کلہ چی بہ دکم حکم استنباط مقصود وو ترهغہ پوری بہ بی پہ ضبط تحریر کی نہ راوستی ترخو چی بہ بی ٲول علماء نہ وہ راجع کری او مشورہ بہ بی نہ وہ کری نوکہ ٲول بہ پردی باندی متفق سول اوخونبہ بہ بی کرہ نوامام ابی یوسف رحمۃ اللہ علیہ تہ بہ بی وفرمایل چی دا ولیکہ.

داصحاب الرأی مطلب: علماؤ چی ہغوی او ملگری بی اصحاب الرأی گرخولی دی ددی دامطلب ہیخکله نہ دی چی یوہ ذاتی یا خان خانی رایہ بہ بی ورکولہ حکہ چی تاسو مخکی وویل چی امام صاحب رحمۃ اللہ علیہ بہ دغہ شان رأی تہ گمراہی ویلہ لہذا کہ چا داسی ویلی وی یا پوہیدلی وی نو ہغہ دبنکارہ غلطی ارتکاب کری دی برابرہ خبرہ دہ کہ ہغہ دلویو خخہ لوی محدث ولی نہ وی، موصوف امام او دہغوی ملگری ددی خخہ بالکل بری دی ابن حجر مکی شافعی صحیح لیکلی دی:

اعلم انه یتعین علیک ان لا تفہم من اقوال العلماء عن ابی حنیفۃ واصحابہ انہم اصحاب الرأی علی سنۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وعلی قول اصحابہ لانہم براء من ذلک (الخیرات الحسان ص ۲۹).

نبہ یقین وکرہ چی دعلماؤ ددی اقوالو دوجہ خخہ داسی ونہ پوہیری چی امام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ اودہغہ ملگری دست رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم او داقوالو دصحابہ کرامو (رض) پہ مقابلہ کی داصحاب الرأی حثیت لری حکہ چی دا حضرات ددی خخہ بالکلیہ بری دی.

دققہ پہ تدوین گی ترتیب: مخ تہ ددلاتلو پہ طور سرہ لیکلی چی دامام صاحب رحمۃ اللہ علیہ اودہغہ دملگرو د فکر او استنباط او استخراج طرز خہ وو او ہغوی پرکمو اصولو باندی گام اپنودونکی وہ، فرمایلی:

فقد جاء عن ابی حنیفۃ رحمۃ اللہ علیہ من طرق کثیرۃ ما ملخصہ انه اولاً یأخذ بما فی القرآن فان لم یجد فیالسنة ، فان لم یجد فبقول الصحابة فان اختلفوا اخذ بما کان أقرب الی القرآن او السنة من اقوالہم ولم یخرج عنہم فان لم یجد لاحد منہم قولاً ، لم یأخذ بقول احد من التابعین بل یجتهد کما اجتہدوا (الخیرات الحسان ص ۲۹).

دامام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ متعلق چي پي کثرت طُرُق سره کم ثابت سوی حقیقت دی هغه دادی چي هغوی به اول قرآن اختیاری کی به قرآن پاک کی به هغه شی نه پیدا کیدی نو پي سنت رسول الله ﷺ به یی عمل کوی اوکه پي سنت کی به هم یو شی پیدا نه سو نو بیابه یی دصحابه ؓ قول اختیاری کی به یوه مسئله کی به دصحابه ؓ اختلاف نو پي هغه کی به چي کم کتاب اوسنت ته زیات قریب معلومیدی هغه به یی قبلوی او ددی خخه به دباندی نه وتی اوکه دصحابه ؓ به هم یو قول پیدا نه سو نو پي تابعینو کی به یی دچا قول نه اختیاری بلکه پخپله به یی اجتهاد کوی لکه چي نورو کسانو به کوی.

دقھی په تدوین کی داوالت شرف: په امت کی دقحه دترتیب او دمائلو په استنباط او استخراج کی دوی ته داوالت شرف حاصل دی ددی خخه وړاندی په عام طور دوگرو دارومدار پرحافظه باندی ؓ امام مالک رحمۃ اللہ علیہ هم په دی سلسله کی دهغه پیرو دی ابن حجر شافعی رحمۃ اللہ علیہ نقل کوی:

انه اول من دون علم الفقه ورتبه ابواباً علی نحو ما هو علیه الیوم وتبعه مالک فی موطاه ومن قبله انما كانوا يعتمدون علی حفظهم (الخیرات الحسان ص ۳۱).

امام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ اولنی شخص دی چي علم فقه یی مدون کړه او دایی په دی ډول پر بابونو او فصلونو باندی مرتبه کړه لکه خنګه چي نن په دغه مرتب شکل کی موجود دی امام مالک رحمۃ اللہ علیہ په خپل موطاء کی دهغوی پیروی کړیده دامام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ خخه مخکی به دخلکو اعتماد پرحافظه باندی وو.

امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او دهغوی ملگری اول محدث او بیا فقیه: امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ او دهغوی ملگری اول محدث اوبیا فقیه وه خککه چي په کمه زمانه کی چي دا حدیثو مجموعی موجودی نه وی بغیر دعلم حدیث خخه دمائلو استخراج دکم حای خخه کیدی سواي دحنفی فقهی دومره عظیم الشانه ذخیره دکمی خخه چي ټولی دنیا او وروستیو مجتهدینو په خپله زمانه کی استفاده وکړه بغیر دا حدیثو خخه دکم حای خخه راغله او نن ددی فقه ټول مسائل او اصول خنګه دحدیث موافق سول لهذا داباید ومنل سی چي حنفی فقه دکتاب اوسنت خخه یو جلا شی نه دی ابن حجر شافعی لیکلی دی چي:

مرّانه خذ عن اربعة الاف شیخ من ائمة التابعین وغيرهم ومن ثم ذکره الذهبی وغيره فی طبقات الحفاظ من المحدثین (ایضا ص ۲۲).

دا خبره مخکی تیره سویده چي امام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ دخلورو زرو ائمه ؓ تابعینو او

دنورو شیوخو ڄڻه علم حدیث حاصل کړیدی او هم دا وجه ده چي امام ذهبي رحمۃ اللہ علیہ او نورو محدثینو په طبقه حفاظ کی هغوی شمیرلی دی.

دامام ابو یوسف او دامام محمد رحمۃ اللہ علیہ دا حدیثو ذوق (۱) ددوی دهغه کتابونو څخه معلومیږي چي هغوی لیکلی دی کتاب الاثار، کتاب الخراج، کتاب الرد علی سیر الاوزاعی، کتاب الحج، موطاء امام محمد، اونور کتابونه په عام طور پیدا کیږي هغه را واخلي او وې وایاست او هغه مخ ته کښیږدي او اندازه ولگوي.

نن هم دحنفی فقهی طالب العلم ترهغه وخته پوری مطمئن کیږي نه ترڅو پوری چي دیوې یوې حنفی مسئلې تحقیق د کتاب او سنت په رڼا کی ونه کړي.

غلطه پروینکنډه (آوازه): دا ویل درست نه دی چي هغو حضراتو ته دا حدیثو نبویه ﷺ سره دومره شغف نه و څومره چي د فقه سره و اونه دا خبره پرخای ده چي دهغو حضراتو تمام تر توجه د آیاتو او احادیثو څخه دمساتلو او احکامو پراستنباط او استخراج باندی مرکوزه وه او د تدوین او جمع احادیث سره دهغوی کمه دلچسپی نه وه بلکی خبره یوازی دومره قدر ده چي تدوین فقه دکم لورته چي تراوسه پوری چا توجه نه وه کړي هغوی ددی ضرورت محسوس کی او په اجتماعی طور یی په پوره محنت سره دا کار شروع کی وجه ظاهره ده چي استنباط دمساتلو او احکامو په دغه وخت کی تر ټولو مهم کار وو اودا د ټولو د توان خبره هم نه وه ځکه چي په دی کی ډیر غور او فکر او فهم او بصیرت ته ضرورت وی باقی د تدوین حدیث کار داڅو د عهد نبوی ﷺ څخه راروان و او په دغه وخت هم پخپله هر چا ته ددی سره دلچسپی وه دکم لوی ثبوت چي پخپله دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ جامع المسانید دی اویا دا ولی صدی په ختم کیدو کله چي د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم دمبارکو مخونو د پتیدلو څخه تراوسه لس شل کاله لا هم نه وه تیر سوی.

په دی خو ټول پوهیږي چي دا حدیثو په راجمع کولو کی مهم کار پراسناد او روایاتو باندی نظر دی او که په رښتیا وپوښتل سی نو همدا معیار دی دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ په

(۱). امام علاء الدین الطرابلسی په خپل کتاب معین الحکام کی نقل کړیدی: فان ابا یوسف صاحب حدیث حتی روی انه قال احفظ عشرين الف حدیث من المنسوخ فاذا كان يحفظ من المنسوخ هذا القدر فما ظنك بالناسخ وكان صاحب فقه ومعنى (ص ۳۰) دکم حاصل چي دادی چي امام ابی یوسف محدث و اود بعضو روایاتو مطابق پخپله دامام موصوف بیان دی چي: ماته منسوخ احادیث شل زره یاد دی ددی څخه اندازه لگیږي چي ناسخ احادیث به ئی څومره زره په یاد وه په همدی ډول یی دامام محمد رحمۃ اللہ علیہ په باره کی لیکلی دی چي هغه ته دا حدیثو معرفت حاصل و، فقیه او ذهین خو و چي و: ومحمد صاحب قریحه يعرف احوال الناس وعاداتهم وصاحب فقه ومعنى ولهذا اقل رجوعه فی المسائل وكان مقدما فی معرفة اللغة وله معرفة بالاحادیث ایضا (ایضا) او امام اعظم رضی اللہ عنہ په هر یوه شي کی تر ټولو وړاندی و: وابو حنیفة كان مقدما فی ذلك كله. ظفیر

دور کی کم وخت چي دتابعینو لویہ طبقہ ژوندی وه نو دراویانو داسناد په اړه ددومره ډیر بحث گنجائش چیري وو کم چي وروسته وسو دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم متعلق خو دامسلم دی چي (الصحابة کلهم عدول) صحابه کرام رضی اللہ عنہم ټول عادلان وه پاته سوه تابعین نو هغوی خو په خپله موجود وه.

بیا داهم دسوچ کولو خبره ده چي کله دفته تدوین دآیتونو او احادیثو څخه کیدی نو ددغه شیانو څخه دعدم توجه موقع څه وه ځکه چي په دی کارکی اول احادیثو ته ضرورت پینښیری.

ابن حجر مکی شافعی رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چي لکه څنگه چي دصدیق اکبر اوفاروق اعظم رضی اللہ عنہم څخه باوجود دجلالت علم او دآنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سره دقربت، داحادیثو هغه ذخیره مروی نه ده لکه څنگه چي دنورو لویو او کشرانو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم څخه روایت سویده، چي دا حضرات دعامة المسلمین اوداسلام په مصالحو او احکامو قائمولو کی په دی اندازې منهمک او لاهو وه چي دوی ته دروایت په طرف هغه توجه نه وه څومره چي دنورو وگړو وه لیکن ددی هیڅکله مطلب دا نه سی کیدی چي دغو حضراتو داحادیثو سره شغف نه درلودی، یا احادیث ورته یاد نه وه.

په دغه ډول امام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ اودهغه ملگری دفتھی دترتیب او استنباط اوداخراج په وجه که داحادیثو په روایت کی نمایان په نظر نه راځی نو ددی دامطلب هیڅکله نه دی چي دغو حضراتو دحدیث له دولت څخه وافر حصه نه وه حاصله کړی دهغوی الفاظ دادی!

ولاجل اشتغاله بهذا الاهم لم يظهر حديثه في الخارج كما ان ابابكر وعمر رضی اللہ عنہم لما اشتغلا لمصالح المسلمين العامة لم يظهر عنهما من رواية الاحاديث مثل ما ظهر عن دونهما حتى صغار الصحابة رضوان الله عليهم وكذلك مالك والشافعي لم يظهر عنهما مثل ما ظهر عن تفرغ للرواية كابي زرعة وابن معين (الخيرات الحسان ص ۶۶).

امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ دحدیث اوقرآن څخه چونکی دمسايلو په استنباط او استخراج کی منهمک ؤ چي ډیر مهم کار وو نو ددی وجهی څخه دهغوی داحادیثو خدمت ښکاره نه سو ددی مثال داسی دی لکه حضرت ابوبکر او عمر رضی اللہ عنہم ته چي دعامو مصالحو سره په اړوندو امورو کی داشتغال په وجه دحدیث په روایت کی هغه نمایان مقام حاصل نه سو کم چي لویو اوصغارو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم ته حاصل وو او همدغه حال دامام مالك اودامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ هم دی چي ددوی خدمت دحدیث دهغو وگړو په شان نمایان نه

دی کم چي په دی کار کی مصروف پاته سوی وه لکه ابو زرعه او ابن معین رحمۃ اللہ علیہما.
بهر حال حقیقت دادی چي امام صاحب رحمۃ اللہ علیہ او دهغوی ملگرو دا حدیثو سره هم
دخپل دور دمزاج مطابق هغه شغف درلودی کم چي ددی کار دپاره مناسب وو.

د فقه تدوین او د مسائلو خپریدل: د فقهی کم کار چي دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ تر نگرانی
لاندي سرته رسیدلی ؤ هغه د ضرورت او دوخت د تقاضا سره سم مخ په وړاندي خپریدی
او زیاتیدی یو منزل ته په رسیدو ونه دریدی او همداسی هم په کار وه حکه چي انسانی
ضرورتونو نوی نوی شکلونه اختیارول اودنوو ایجاداتو اوجدت پسندی سره مسائل
راپورته کیدل او ان شاء الله دغه سلسله به ترقیامته پوری په همدی ډول جاری وی
اوهمددا وجه ده چي د فقهی په احادیثو کی ډیر لوی فضیلتونه بیان سوی دی د نبی کریم
صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد گرامی دی:

من یرد الله به خیرا یفقه فی الدین، انما انا قاسم والله یعطي، متفق علیه (مشکوٰۃ کتاب العلم ص ۳۲).
الله پاک چي دچا سره د بهتری وعده وفرمایی نوپه دین کی هغه ته بصیرت عطاء کری
زما کار خو بس تقسیم کول دی په حقیقت کی عطاء او ورکړه دالله تعالی کاردی.
په دی حدیث پاک کی دی طرف ته اشاره ده چي په فقاہت او استنباط او استخراج کی
بصیرت یو فیضان الہی دی او دانسان عمل ته په دی کی دخل نسته د قدرت د طرف
څخه د فیضان پر هغو بندگانو باندي کیږی کم چي هغه ورباندي پیرزوینه کول غواړی.
د فقهی برکت: د حضرت عبد الله بن عباس رضی اللہ عنہما بیان دی چي رسول الثقلین صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی
دی: فقیه واحد اشد علی الشیطان من الف عابد رواه الترمذی (مشکوٰۃ).

یعنی یو فقیه پر شیطان باندي د زرو عابدانو څخه زیات دروند دی.
دنورو شیانو سره سره په دی حدیث پاک کی داهم اشاره معلومیږی چي که چیري فقهاؤ
په مسائلو کی په صحیح طور باندي رهنمایی نه فرمایلی نو د شیطان لښکر به انسانان
پر غلطه لاره روانولی او دگمراهی په جهنم کی به یی درولی وای او همدا وجه ده چي
شیطان څومره د فقیه څخه بیربری د عبادت گذار څخه د غومره نه بیربری. په دې وخت
کی یوازي اشاره کول مقصود دی د تفصیل دپاره دا حای نه دی.

فتویٰ او دهغه اهمیت: د فقه او د دین هغه مخ ته راغلي مسائل چي د پوښتنه کونکو او
د سائلینو په جواب کی ښوول سوی دی یا په هغه ساده انداز باندي مرتب سوی وي هغه
د فتویٰ په قالب کی ځلیدلي دي او دې سلسلی دانسانی ضرورتونو سره پوره پوره
ملگرتیا وکړه، د کتاب او د سنت او د فقه څخه مستنبط دغه مفید او جدید شکل عام

مسلمانان دتحقیق او جستجو دیو صبر ازمايونکي مصیبت خُخه وساتل دفتاویٰ دغه خپریدل دانسانی ضرورتونو اوسوالاتو سره زیاتیدل، دانسانی ژوند دمختلفو شعبه جاتو سره متعلق مسائل خنګه خنګه چی پیدا کیدل دکتاب اودسنت اودفقه خُخه ددی مستنبطو مسائلو په ذخیره کی هم اضافه کیده پرهیخ مرحله بانندی جمود پیدا نه سو لکه چی دننی انسانی ژوند سره متعلق داسی یو سوال نسته دکم جواب چی دوخت مفتی تاسو ته فراهم او برابر نه کری.

دتنګ نظری الزام: کمو کسانو چی دخپلی کم علمی او وسعت مطالعی دکمی په وجه پرعلماء دین بانندی دجمود اوتنګ نظری الزام لگولی دی هغوی تر ډیره حده پوری معذور دی البته دصد ملامتیا قابل هغه حاسدین دی خوک چی دکینه او حسد دلاری داسی خبره کوی دهر دور دفتاویٰ کتابونه په مختلفو ژبو چاپ سوی پیدا کیږی چی په هغوی کی دهر دور نوی مسائل هم درج دی او دهغو جوابات هم، ددغو کتابونو خُخه زیات په ثبوت کی نور خه ویل کیدی سی.

فقه او فتاویٰ داسی یو فن دی دکم خُخه چی هیچاته مفر (تینبسته) نسته خُکه چی په انسانی ژوند کی خومره قدر واسطه او تعلق ددی فن او ددی داصولو او دجزئیاتو سره راخی اوخومره اندازه چی دراتلونکی ورخی دمسائلو جواب دلته ورکول کیږی، دا دبل خُخه ممکن نه دی.

دفتویٰ تاریخ: دفتویٰ تاریخ ډیر قدیم اوددی نسبت ډیر لوړ دی خُکه هر یومسلمان چی وی برابره خبره ده که هغه ولی وی، قطب وی، محدث وی، مفسر وی، مؤرخ وی غرض داچی هرخوک چی وی هغه په خپلو معلوماتوکی دمفتی محتاج دی، بغیر دکد، زحمت، کوشش او تحقیق اوجواب خُخه دمسللې حل اسان نه دی، یو شخص دعوه نه سی کولی چی مورې ته په خپل ژوند کی په یوه مرحله کی هم داسی سوال مخ ته نه دی راغلی په کم کی چی دفقه او فتاویٰ طرف ته درجوع کولو ضرورت ونه سی.

داچی یو کس دي ځان ته مسلمان هم وایی یعنی هغه دیو مکمل ضابطه حیات (دژوند دتگلاری) پابند هم وی او هغه دي ددینی مسائلو اودهغه دصحيح صورت خُخه بی پرواه هم وی داغیر ممکن دی، په عباداتو اومعاملاتو اوپه اخلاقو او اعمالو کی سلگونه مواقع داسی راخی چیری چی هغه ته درهنمایی دضرورت احساس کیږی اوپه هغه سختو مواقعو کی په یقینی طور فقه او فتاویٰ اودفقهاء کرام اومفتیان عظام ورهبری ته محتاج وی هرکس ته په خپل منهمک ژوند کی دومره قدر مهلت چیری دی چی هغه دیو سره خُخه دقرآن پاک او حدیث مبارک په غور او فکر سره مطالعه وکړی او وخت په وخت

دمخ ته راتلونکو مشڪلو مسئلو حل تلاش ڪري.

دفعه او فتوى دپاره مخصوصه ٿولي او ددى وجه: ددى ڇخه انڪار نسته چي دمستلو او داحكامو ٿولو ذخيره په اصل کي ڪتاب اوسنت دي ليکن دومره خبره خوهر صاحب عقل او دانش تسليمي چي په حديث پاك او قرآن مبارڪ کي په يو خاص انداز کي پرحقائتو او احكامو باندي رنا اچول سوي ده اوبل لورته داهم مسلمه ده چي عموما هر چاته په هره زمانه کي حالات يو ڊول مخ ته نه رائي په مختلف ڊول سره صورت حال مخ ته رائي په ٿولو کي دا فهم اوبصيرت چيري دي چي دکلام الله اودسنت نبوي ڇخه دخپلو حالاتو مطابق دهري يوي جزئيي جواب حاصل ڪري اوهغه جواب بالڪل صحيح هم وي، که دگوتو په شمار ځو افراد په دي شان را ووزي هم نوبيا حتمي او ضروري نه ده چي هغوي ته دي په ڪتاب او سنت کي مهارت هم وي اوپه هغوي کي دي هغه ٿول شرائط موجود وي کم چي دييو صاحب نظر مفتي دپاره ضروري دي اوکه دهغو ٿولو اوصافو جامع هم وي نوهغه ته دومره مهلت چيري دي چي ددومره عظيم الشاني ذخيري ڇخه په مطلب کي مفيد ايت اوحديث فوراً تلاش ڪري اوپه دي شان چي هغه آيت اوحديث دنورو اياتونو اواحاديثو سره متعارض هم نه وي ددي وجه دعقل هم دا تقاضا ده چي پرقرآن اوحديث باندي دژور نظر لرونکو يو معتمد جماعت دي ضروري مسائل مستنبط ڪري اويو ڄاي دي ڪري ترڅو دامت عام افراد دخپل ورځي او شپي په مخ ته راتلونکو مسائلو کي هيچيري په مشڪل جنجال کي گرفتار نه سي، اوبلا شهبی اوبلا مبالغه ددغو مستنبطو احكامو اومسائلو نوم فقه او فتوى ده. دمفتيان ڪرام جماعت کم چي دفعه سره مناسبت تامه لري په هره زمانه کي موجود وه اودعوامو او خواصو ٿولو ددي جماعت طرف ته عامه رجوع وه اوهغوي په خپل علمي رسوخ او خپل خدای ورکري صلاحيت اومخصوص فهم په وجهي سره په دي کار کي ممتاز اونمايان وه اوشپه او ورځ يي دغه کار مشغله پاته سوي ده.

ددین مخصوص خادمان: دايو حقيقت دي چي دعلماء ڪرامو دوي طبقي په مخصوص طور باندي ددين په دي ڊول خدمت کي ٻنڪاره او پيش پيش وه. يو محدثين دکمو مشغله چي داحاديثو نبويه ؤ حفاظت اوصيانت ؤ يعني دي طبقي داحاديث نبويه ؤ درواياتو او دهغوي دبيان اودضبط اهتمام کوي او هغوي پراسناد اوپر الفاظو دحديث باندي ژور نظر درلودی.

دويمه طبقه دامت دفعهاؤ وه کمو چي دقرآني اياتو اودنبوي احاديثو علي صاحبها الصلاة والسلام ڇخه دمستلو او داحكامو استنباط اواستخراج ڪري وو او دالفاظو

دحدیث خُخه زیات پرمعانی و دحدیث اوپه دی سلسله کی پر اصولو او قواعدو بانندی دهغوی نظر مرکوز و.

دملت اسلامیہ اولنی مفتی: دمفتیانو تعلق ددغه دوهمی طبقی سره دی اوددی امت ترتیولو رومی مفتی اعظم په خپله رسول الثقلین ﷺ مبارک دی اودا دولت ترهغوی ﷺ پوری درب العزت ﷺ دطرف خُخه رسیدلی دی په قرآن پاک دافتاء لفظ پخپله درب العلمین دپاره هم استعمال سوی دی ارشاد ربانی دی:

ويستفتونك في النساء قل الله يفتيكم فيهن وما يتلى عليكم في الكتاب (النساء : ۱۹).

اوخلگ ستاسو خُخه دښخو په باره کی حکم پوښتی تاسو وفرمایاست چی الله تعالیٰ دهغوی په باره کی حکم درکوی او هغه ایتونه هم چی په قرآن پاک کی تاسوته لوستل کیږی.

دکلاله په سلسله کی دا ایت نازل سو: يستفتونك قل الله يفتيكم في الكلاله، يعني خلگ ستاسو خُخه حکم پوښتی تاسو وفرمایاست چی الله پاک تاسو ته دکلاله په باب کی حکم درکوی.

تاسو وینی چی په دغو ایاتونو کی دافتاء نسبت پخپله درب العزت طرف ته کرل سوی دی چی ددی منصب دجلالت شان اندازه ورخه کیږی اویقیناً دانسبت ددی شعبی داهمیت او افضلیت ترتیولو لوی سند دی ددی خُخه داخبره یاد ساتل په کاردی چی کم عالم دین پر عظیم الشان منصب بانندی فائز کیږی دده ذمه داری خومره درجه مهمه ده اوده لره دخومره بلندی حامل کیدل په کار دی.

دا خو مخکی وښودل سوه چی په دی عظیم منصب بانندی ترتیولو مخکی په دی امت کی رسول اکرم ﷺ فائز سو الله تعالیٰ هغوی ﷺ ته دنبوت دذمه داری په وجه دعصمت (هر ډول وړې او لویې گناه خُخه ساتنه) دگران قیمتته دولت پیرزوینه کړی وه ترخو ددین په سلسله کی چی هغوی ﷺ کم حکم وفرمایي هغه دانسانی غلطیو او تیروتونو خُخه محفوظ وی چنانچه صحابه کرام (رض) اونور خلگ به دهغوی ﷺ په بابرکته خدمت کی حاضریدل اودخپلو پیښو سوو مسائلو په سلسله کی به یی حکم پوښتی او هغوی ﷺ به دوی ټول په جوابونو ورکولو سره ښادول دهغوی ﷺ دجواباتو او دسوالاتو لویه ذخیره نن هم دا حدیثو په کتابونو کی محفوظ ده، ډیرو علماء کرامو ددغه حصی دعلیحده جمع کولو کوشش هم کړی دی. (۱)

(۱) چی په دې لړی کی یو ډیرښه تصنیف مولانا سید اصغر حسین صاحب شیخ الحدیث دارالعلوم دیوبند ﷺ =

د آنحضرت ﷺ څخه د سوالونو او جوابونو د باره د حضرت جبرائیل ﷺ حاضری: د احادیثو

د کتابونو څخه معلومېږي چې بعضی داسی سوالات د آنحضرت ﷺ څخه سویدی دکم جواب چی هغوی ﷺ ته معلوم نه ؤ. ځکه نو هغوی ﷺ به توقف وفرمایي بیا به فوراً جبرائیل امین ﷺ خدمت ته حاضر سو هغوی ﷺ به ورته سوال پیش کړی او جواب به یی ورڅخه طلب کړی مگر روح الامین به هم وویل چی ددی سوال په جواب کی زما حال هم ستا په شان دی او بیا یی وویل چی تاسی انتظار وفرمایاست، زه اوس درب ذو الجلال د بارگاه څخه د جواب په راوړلو حاضرېږم.

لکه چه د حضرت ابوامامه (رض) صحابي بيان دی چی یو ځل یو یهودی عالم په خدمت نبوی ﷺ کی حاضر سو او دهغوی ﷺ څخه یی پوښتنه وکړه چی: ای البقاع خیر؟ کمه برخه دمخکی بهتره ده؟ ددی په اوریدو سره آنحضرت ﷺ خاموش سو او وی فرمایل چی زما دا خاموشی ترهغه وخته پوری ده ترڅو پوری چی روح الامین تشریف نه وی راوړی په دی کی فوراً حضرت جبرائیل ﷺ په خدمت اقدس ﷺ کی حاضر سو حضور پاک ﷺ دهغوی په وړاندی دغه سوال پیش کړی او پوښتنه یی وکړه چی ددی باید څه جواب ورکړل سی؟ حضرت جبرائیل ﷺ دهغه سوال په جواب کی عرض وکړی: ما المسؤل عنها باعلم من السائل ولكن اسأل ربي تبارك وتعالى (مشکوٰة باب المساجد ص ۱۹) یعنی دچا څخه چی پوښتنه کیږی هغه په دی مسئله کی د سوال کوونکی څخه څه زیات نه پوهیږی لیکن زه د پروردگار عالم بزرگ او برتر څخه پوښتنه کوم، ددی وینا په کولو حضرت جبرائیل ﷺ روان سو بیایی لږ وروسته تشریف راوړی او وی فرمایل نن زه رب العزت ته دومره قدر قریب سوم چی دومره هیڅکله هم نه وم قریب سوی هغوی ﷺ سوال وکړی چی ددی نوعیت څه ؤ؟ وی فرمایل: زما اوزما درب ترمینځ صرف اویا زره (۷۰۰۰۰) پردی پرتی وی بیا یی چی کم سوال ورڅخه کړی ؤ دهغه متعلق یی دالله تعالی ﷻ جواب نقل کړی چی رب العزت ارشاد فرمایلی دی: شَرُّ الْبِقَاعِ اَسْوَأُهَا وَخَيْرُ الْبِقَاعِ مَسَاجِدُهَا، رواه ابن حبان فی صحیحہ عن ابن عمر ﷺ (ایضا). یعنی دمخکی بدترینه حصه دهغی بازارونه دی او بهترینه حصه یی دهغی جوماتونه دی.

= کړی دی او په (فتاویٰ محمدی ﷺ) یی نامداره کړیدی چی په خپله درسول اکرم ﷺ لخوا دصحابه ؤ پوښتونوته ویل شوي (۱۲۰) ځوابونه یی دصحابه سته ؤ کتابونو داحادیثو څخه را چاڼ کړیدی، او هم یی په پای کی ورسره (۲۰) نور سوالونه او ځوابونه دلویو لویو صحابه کرامو ﷺ هم راغونډ کړیدی، دهر حدیث سره یی اړینه لنډه تشریح هم کړیده، دا کتاب لومړی په اردو ژبه باندي لیکل سوی وو، او اوس لله الحمد په پښتو ژبه هم ژباړل سویدی، چی مکتبه رحیمیه، کاسی روډ، کوټه چاپ کړیدی. حقانی^۳

ددی حدیث پاک خُخه معلومه سوه چي دهر سوال جواب دمخکی خُخه آنحضرت ﷺ ته معلوم نه و لیکن جواب ورکول در رسول والي دوجي خُخه دهغوی ﷺ پرذمه ضرور و لهذا هغوی ﷺ به کله دحضرت جبرائیل امین ﷺ په ذریعه جواب معلوموی او بیابه یی سائل ته جواب مرحمت فرمایي.

دتلوار کولو خُخه اجتناب او دمشر طرف ته رجوع: ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ ددغه حدیث په ضمن کی دطیبی رحمۃ اللہ علیہ دا قول نقل کړی دی: ان من استفتی عن مسئلة لا يعلمها فعليه ان لا يعجل في الافتاء ولا يستنكف عن الاستفتاء عمن هو أعلم ولا يبادر الى الاجتهاد ما لم يضطر اليه فان ذلك من سنة رسول الله ﷺ وسنة جبرائيل ﷺ ، دکم مفتی خُخه چي داسی مسئله ویونستل سی چي په جواب باندي یی نه پوهیږی نو دهغه فریضه ده چي نه خو په فتویٰ ورکولو کی عجلت وکړی اونه هم ترخپل خان دلوی عالم خُخه په سوال کولو کی شرم وکړی او ترهغه پوری چي داضطرار غوندي کیفیت پینس نه سی داجتهاد همت دي نه کوی حُکمه چي دنبی کریم ﷺ اودحضرت جبرائیل ﷺ طریقه همدغه وه .

گواکي دمفتی په فرائضو کی داهم داخل دی چي اولاً دي دنص تلاش وکړی او په دی سلسله کی دي دخپل طرف خُخه کمه کوتاهی نه کوی که هغه ته کم نص پیدا نه سی دلوی عالم یا مفتی خُخه دي پوښتنه وکړی په پوښتنه کی دي دننگ او عار خُخه کار نه اخلی او ترخو پوری چي په قابل اطمینان طور باندي جواب پیدا نه سی بغیر دعلم صحیح خُخه چي خه یی په نفس کی راخی دجواب ورکولو کوښښ دی نه کوی او داچي په مسائلوکی دي اجتهاد هغه وخت وکړی چي صراحةً یو آیت یا حدیث یا دصحابه و ﷺ کم قول پیدا نه سی.

دآنحضرت ﷺ دفتویٰ حیثیت او ارزښت: هیخ شبهه نسته چي دآنحضرت ﷺ دفتاویٰ حیثیت دومره لوړ دی څومره چي دهغوی ﷺ ذات اقدس مبارک لوړ دی او دبلند خُخه بلند ترکیدل یی حُکمه په کاردی چي خاتم النبیین و، او دعصمت په قیمتي دولت باندي سرفرازه سوی وو، دا یو اصول او قاعده ده چي دجواب هراړخیزتیا او پوره والی، او دهغه دالفاظو تول دجواب ورکونکی دعلمی لیاقت او دهغه دمنصب مطابق وی اودا وجه ده چي دآنحضرت ﷺ دجواباتو حیثیت دجوامع الکلم او دفصل الخطاب دی دکم خُخه چي دسرغړونی خیال هم دیوه مسلمان دپاره عظیمه گناه ده ارشاد ربانی دی: وان تنازعتم في شيء فردوه الى الله ورسوله ان كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر ذلك خير واحسن تاويلا (النساء: ۸) بیا که چیري ستاسو په یو خبره کی اختلاف راغی نو هغه خبره

دالله تعالیٰ اودهغه درسول ﷺ طرف ته حواله کوی که چیری تاسو په الله تعالیٰ اوپه ورځ داخرت باندي ایمان لری دا طریقه دتولو څخه بهتره ده اوددی انجام ډیر ښه دی.

دآنحضرت ﷺ څخه وروسته پرمنصب دافتاء باندي صحابه کرام ﷺ: دآنحضرت ﷺ څخه

وروسته پر دې عظیم الشان منصب باندي دهغوئ ﷺ هغه جلیل القدره صاحب بصیرت صحابه کرام ﷺ فائز سول دکمو متعلق چی دباری تعالیٰ ارشاد گرامی دی: رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (التوبة ۱۳)، الله تعالیٰ ددوی څخه راضی سو اودوی دالله تعالیٰ څخه راضی او خوشحاله دی، او درسول اکرم ﷺ فرمان دی: أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيْهِمْ أَفْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ (مشکوٰة باب مناقب الصحابة ﷺ) یعنی زما صحابه دستورو په شان دي په دوی کی چی په کم یوه پسی اقتداء وکړی هدایت به پیداکی.

صحابه کرام ﷺ په امت کی دتولو څخه زیات نرم دله تریتولو زیات دژور علم لرونکی دتولو څخه کم تکلف لرونکی اوپه حسن بیان کی دتولو څخه لوړ دی په همدی ډول په ایمان کی دتولو څخه رښتینی په خیر خواهي کی دتولو څخه مخکی او دوسیلی په اعتبار الله پاک ته تریتولو قریب وه.

دصاحب فتویٰ صحابه کرامو ﷺ تعداد: صحابه کرام ﷺ په خپل مینځ دفهم اوفرست

اودهانن اودکاوت په اعتبار مختلفي درجې درلودونکي وه په دوی کی چی کم صاحب فتویٰ وه دهغوی دشمیر متعلق دحافظ ابن القیم رحمته الله علیه بیان دی چی هغه څه دپاسه یوسلو اودیرش (۱۳۰) دی چی په دوی کی سپی او زنانه دواړه شامل دی په دغو څه دپاسه یو سل او دیرشو کی اووه په مکثرینو کی شمیرل سوی دی دا هغه بزرگان وه چی دکمو فتواوی دا حدیثو په کتابونو کی په کثرت سره منقولی دی او ویل سوی دی چی که چیری ددغو ټولو حضراتو فتاویٰ یوځای کړل سی نو په هغو کی به دهر یوه دفتاویٰ تعداد دومره سی چی دهغی څخه به ضخیم جلدونه تیار سی بلکه حافظ ابن القیم لیکلی دی چی ابوبکر بن موسیٰ بن مامون دحضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه فتاویٰ جمع کړیده چی دهغو شل جزئونه دی، ددغو اوو صحابه ؓ چی په کثرت سره یی فتواوی ورکړیدی نومونه دادی:

حضرت عمر بن الخطاب، حضرت علی بن ابی طالب، حضرت عبد الله بن مسعود، حضرت ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه، حضرت زید بن ثابت، حضرت عبد الله بن عباس، حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنه.

دصحابه کرامو ﷺ څخه وروسته فتاویٰ: بیا ددغه حضراتو اودنورو صحابه کرامو

(رض) په ذریعه ددین علومو نشو نما ومونده او ددی سره دریدلی نه ده بلکه تراوسه

پوری مسلسلہ جاری روانہ ده اوکامل یقین دی چی ترقیامته پوری به په همدی شان جاری وی چنانچه دصحابه کرامو (رض) وروسته تابعینو دتابعینو څخه وروسته تبع تابعینو بیا ددوی څخه وروسته علماؤ او فقهاؤ دغه سلسله جاری ساتلی ده.

حنفی فقه: فقه حنفی خو ټوله دکتاب الله اوسنت رسول الله ﷺ اوصحابه کرامو داقوالو څخه مستفاده ده مگر ددی داسناد سلسله حضرت عبدالله بن مسعود (رض) حضرت عمر (رض) حضرت عبد الله بن عباس (رض) اوحضرت علی کرم الله وجهه ته په رسیدلو سره منتهی کیږی چی په اولین ایمان راوړونکو کی دی او ددې څخه علاوه دهغه صحابه کرامو (رض) څخه هم نقل سوی دی دکمو دشاگردانو څخه چی حضرت امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ استفاده کړیده دکمو تعداد چی زیات او لږ مؤرخینو څلور زره ۴۰۰۰ لیکلی دی دحضرت عبد الله بن مسعود (رض) په هکله څوک چی دحنفی فقه دمورث اعلیٰ حیثیت لری، آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پر یوه موقع ارشاد فرمایلی دی:

رضیت لامتی ما رضی لها ابن ام عبد یعنی عبد الله بن مسعود (رض) (الاکمال).
ما دخپل امت دپاره هغه څه خوښ کړل کم چی عبد الله بن مسعود (رض) پسند کړل.
امام نووی رحمۃ اللہ علیہ په خپل کتاب التقریب کی دحضرت مسروق رحمۃ اللہ علیہ دا روایت نقل کړی دی چی:

انتهی علم الصحابه الی ستة عمر رضی اللہ عنہ، وعلی رضی اللہ عنہ وابی رضی اللہ عنہ وزید رضی اللہ عنہ وابی الدرداء رضی اللہ عنہ وابن مسعود رضی اللہ عنہ (ردالمحتار ج ۱ ص ۴۲).

دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم علم په شپږو کسانو کی راټول سویدی: عمر رضی اللہ عنہ، اوعلی رضی اللہ عنہ اوابی رضی اللہ عنہ اوزید رضی اللہ عنہ اوابی الدرداء رضی اللہ عنہ اوابن مسعود رضی اللہ عنہ، پیا ددې شپږو کسانو ټول علم په علی او عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ کی راجمع دی.

دحضرت عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ څخه (چی وفات یې په سنه ۲۳ هـ کی سوی دی) اودنورو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم څخه دکتاب اودسنت علم حضرت علقمه رضی اللہ عنہ حاصل کړی چی پیدائش یې په حیات نبوی صلی اللہ علیہ وسلم کی سوی ؤ او دهغوی څخه یې علاوه دحضرت عمر حضرت علی اوحضرت ابوالدرداء اودحضرت عائشه رضی اللہ عنہا څخه هم په خصوصی طور سره تعلیم حاصل کړیدی دحضرت علقمه رضی اللہ عنہ څخه حضرت ابراهیم النخعی (المتوفی سنه ۲۹ هـ) او دحضرت ابراهیم النخعی رحمۃ اللہ علیہ څخه حماد بن مسلم الکوفی رحمۃ اللہ علیہ (المتوفی سنه ۱۱۰ هـ) تعلیم حاصل کړی دی اودحضرت حماد بن مسلم الکوفی رحمۃ اللہ علیہ څخه حضرت امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ (المتولد سنه ۸۰ هـ والمفتی سنه ۱۵۰ هـ)، او دامام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ څخه امام ابویوسف، امام محمد، اوامام زفر

اونورو حضراتو په سوونو علماؤ او مشائخو رحمۃ اللہ علیہم علم حاصل کی اوپه دې ډول دغه حنفی فقه په ټول عالم کی خپره سوه اودملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ په قول دوي حصې ددرو څخه مسلمانان په دی فقه باندی عمل کونکی په نظر راغلل او تراوسه پوری همداسی راروان دي.

ددار العلوم دار الافتاء: اوکه ریشتیا پوښتنه وکړی نو همدغه سلسله چلیدله او زموږ تردی دوره پوری را رسیدلی ده هسی خو نوری سلسلې هم په دی کی راغلی او ورسره یوځای سویدی دکم چی دټولو څخه لوی مرکز په دی وخت کی دعالم اسلام دار العلوم دیوبند دی چیري چی دکتاب او دست او فقهی او دفتاوی دتعلیم یوخاص اسلوب اومخصوص معیار دی اوکم ته چی داوخت بحمد الله بین المللی حیثیت حاصل دی اوکم ځای ته چی په دی وخت کی دهندوستان، پاکستان، افغانستان، برما، ملایا، تبت، افریقه، انډونیشیا، نیپال اودنورو ملکونو طالبان حاضریری اوخپله علمی تنده ماتوی.

دافتاء اهمیت: افتاء یوه مهمه ذمه داری ده اودا وجه ده چی اسلافو به ددی ذمه داری دقبلولو څخه احتراز کوی اوڅوک چی به هغوی دخپل ځان څخه په علم او عمل کی برتر گنی دهغه پرسر به یی دا ذمه داری اچول غوښتل بیاپه دی باب کی دهغوی داحال و چی دمستلې مستفسره صحیح صورت به معلوم سو بلا تکلفه به یی وښووی اوکه معلوم به نه سو نو په صفایی سره به یی ویل چی موږ ته دامستله معلومه نه ده دیو بل چا څخه دي پوښتنه وکړل سی، خبره په زوره را ایستل، تکلف او تصنع به یی په هیڅ حال کی نه خوښول.

دافتاء دپاره علم او فهم: حضرت عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمایي چه کم سړی دیوښتنه کونکی دهر سوال جواب بې له سوچ اوپوهی څخه ورکوی هغه پاگل دی الفاظ یی دادی: ان من افتی الناس فی کل ما یسألونه عنه لمجنون (اعلام الموقعین ص ۱۲ ج ۱) یعنی څوک چی دخلگو دټولو سوالونو دجواب دپاره تیار ناست وی هغه پاگل دی.

دحضرت سعید بن سحنون رحمۃ اللہ علیہ بیان دی: اجرأ الناس علی الفتيا اقلهم علماً (ایضا) یعنی پر فتوی باندی دلاوره کیدل دقلت علم، ناتجربه کاری، اودکم عقل توب دلیل دی ځکه کله چی دانسان علم کم وی نو هغه دهر سوال جواب ورکوی بغیر دسوچ اوفکر او دیوهی څخه.

دمفتی فریضه: داحقیقت دی چی چاته دخپلی ذمه داری احساس وی نوداستفتاء په جواب ورکولو او لیکلو کی به دپوره بصیرت څخه کار اخلی اوپه سوچ او عقل جواب ورکوی که معلومه نه وی ورته نودا دي وویي چی دنورو علماؤ څخه تحقیق وکړی

اوجاڻه ڇي دخيلي ذمه داري پوره احساس نه وي اوڻوڪ ڇي دخيل مفتي كيدو رعب قائمول خوبنوي نو دهغه دنظر په وړاندي به يوازي داخبره وي ڇي زما ژبه دسائل پر سوال باندي بنده نه سي اوجاڻه معلومه نه سي ڇي څه داسي مسئلې سته ڇي دهغو جواب زه نه سم وركولي اودا خو معلومه سوي خبره ده ڇي دغه ډول سوچ كوونكي جاهل دي.

حضرت عبد الله بن مسعود (رض) په دي سلسله كي قيمتي لارښووني فرمايلي دي او هدايت يي هم مدلل فرمايلي دي:

يا ايها الناس من علم شيئا فليقل به ومن لم يعلم فليقل الله أعلم فإن من العلم أن يقول لما لا تعلم الله أعلم. قال الله تعالى لنبيه (قل ما أسألكم عليه من أجر وما أنا من المتكلمين) متفق عليه، مشكوة كتاب العلم.

اي خلگو کم څوڪ ڇي ديو شي علم لري هغه لره په كاردی ڇي هغه بيان كړي، اوپه كم شي ڇي علم نه لري هلته دا ويل پكار دي ڇي الله تعالى بنه پوهيږي، ځكه ڇي داهم يو علم دي ڇي په كمه خبره نه پوهيږي دهغي متعلق ووايه ڇي الله ﷻ زيات پوهيږي، الله تعالى خپل نبي كريم ﷺ ته ارشاد فرمايلي دي ڇي زه ستاسي څخه اجرت غوښتونكي نه يم اونه دتكلف كوونكو څخه يم.

دالله تعالی بیره: ليکن په اصل كي مفتی هغه دي ڇي دجواب وركولو په وخت كي په خپل زړه كي دخوف خدا پوره احساس ولري اوڇي په پوره غور اوفكر سره جواب وركړي ترڅو ڇي دهغه په خپل علم كي كمه غلطی باقي پاته نه سي مفتی بايد دا حديث پاك هروخت دخپل نظر په وړاندي وساتي دآنحضرت ﷺ ارشاد دي:

من قال على ما لم اقل فليتبوا بيتا في جهنم ومن أفتى بغير علم كان اثمه على من افتاه (رواه ابو داود مشكوة كتاب العلم)، يعني څوڪ ڇي ماته نسبت وكړي دداسي خبري ڇي نه وي كړي، گواكي ڇي ده په دوږخ كي كور جوړ كړي او څوڪ ڇي فتوي وركړي پرته له علمه نو گناه يې پر هغه چا ده ڇي فتوي يې وركړيده.

فكر او غور: ددي حديث دمعني بيانولو په باره كي ملاعلي قاري رحمۃ اللہ علیہ تحرير فرمايي:

يعني كل جاهل يسأل عالما عن مسألة فافتاه العالم بجواب باطل فعمل السائل بها لم يعلم بطلانها فائمه على المفتي ان قصر في اجتهاده (مرفقات ج ۱ ص ۲۳۲).

يعني كه يو جاهل ديو عالم څخه ديوي مسئلي پوښتنه وكړي او هغه عالم غلط جواب

ورکری او سوال کونکی پہ دی غلط جواب باندی دخیل عدم واقفیت پہ وجہ عمل وکری نو ددی گناہ او وبال پرمفتی باندی دی کہ دهغه دطرف خخه دصحیح جواب پہ پلتنہ کی کوتاهی سوی وی.

او اصولاً ذمہ داری پرمفتی باندی ده حُکمه چي دده غلطی ډیره نقصانی ده فتویٰ عامه وی صرف ترسائل پوری ددی حکم محدود نه وی بلکه چاته چي هم دمستلی دغه مخصوص صورت پینس سی نو دمستلی پہ هغه صورت به عمل وکری چي مفتی پہ جواب کی لیکلی دی.

دمستفتی (یعنی فتوا غوبتونگی) فریضه: پہ دی حدیث پاک کی بعضو خلگو دویم (افتی) پہ معنی د(استفتی) کی لیکلی دی اودا مطلب یی بیان کری دی چي گناہ به پرمستفتی باندی وی چي هغه بغیر ډپوهی او فکر خخه دداسی کس خخه پونبتنه کوی چي ددی اهل نه و.

قال الاشراف وزین العرب يجوز ان يكون الفتى الثانى بمعنى استفتى وافتى الاول معروفاً ای کان ائمه علی من استفناه فانه جعله فی معرض الافتاء بغیر علم (مرقات ج ۱ ص ۳۲۵).

اشرف اوزین العرب ویلی دی چي داهم درست دی چي دوهم لفظ دافتی داستفتی پہ معنی سی او اول افتی پہ معنی معروف سی او مطلب به داوی چي ددی گناہ به پرهغه کس باندی وی کم چي پونبتنه کړیده حُکمه چي ده بغیر ډپوهی او فکر خخه هغه مفتی جوړ کری دی.

دمفتی اومستفتی دواړو فریضه ده چي هغوی پہ دی باب کی داحتیاط خخه کار واخلی مستفتی لره پہ کاردی چي هغه وگوری چي دچا خخه دمستلی پونبتنه کوی هغه ددی منصب لائق دی او که نه؟ ابن سیرین رحمۃ اللہ علیہ ددینی علومو پہ سلسله کی فرمایلی دی: قال ان هذا العلم دین فانظروا عنم تاخذون دینکم (رواه مسلم، مشکوة کتاب العلم ص ۷۳). یعنی ویلی یی دی چي دا علم دین دی په بنه ډول سره وگوری چي تاسو دچا خخه خپل دین حاصلوی.

نالائق مفتی داسلام په نظر کی: اودمفتی فریضه ده که چیري هغه ددی منصب لائق نه وی نوبیا دي هرگز دافتاء جرأت نه کوی که نه نو هغه به گنهگار اوسخت مجرم وی او کم صاحب اقتدار چي هغه په دی منصب باندی فائز کری دی هغه به گنهگار وی ابن قیم رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی:

من افتى الناس وليس باهل للفتوى فهو آثم عاص ومن اقره من ولاية الامور على ذلك فهو آثم ايضا

(اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۶) .

يعني ڇوڪ چي دنا اهلي باوجود خلگو ته فتوىٰ ورکوي هغه گنهگار اونا فرمان دي او دذمه دارانو اوحاکمانو ڇخه چي کم ڇوڪ هغه پردي منصب باندي وڌاڪي هغه هم گنهگار دي.

نا اهلہ مفتی او دوخت دحکومت فريضه: ابن الجوزي رحمۃ اللہ علیہ اونورو علماؤ ليکلي دي چي دواکدارنو دا فريضه ده چي داسي نا اهل مفتيان دکار ڇخه په سختي سره منع ڪري ڇڪه چي ددي داسي مثال دي چي ڇوڪ لاره نه پيڙني اوبيا دقافلي په راهنمائي باندي مامور ڪرل سي يا پخيله مخ ته سي، يا دهغه ڊاڪٽر او دطبيب په شان دي کم ته چي معلوم نه وي چي مرض ڇه شي دي اوعلاج شروع ڪري، په حديث کي دغه ڊول طبيب دعالج ڇخه منع ڪرل سوي دي اوپه اسلامي قانون کي دغه معالج مجرم دي همدا حال دهغه نا اهل مفتي دي په ابن ماجه کي مرفوع حديث دي چي آنحضرت ﷺ فرمايلي دي: من افتى بفتيا بغير علم كان اثم ذلك على الذي افتاه (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۶) يعني کم ڇوڪ چي بغير دعلم ڇخه فتوىٰ ورکوي ددي گناه به پرهغه چا باندي وي چي فتوىٰ ورکوي يعني مفتي به گنهگار وي.

دقيامت په علامو او نسانو کي: په صحيحينو کي حديث دي چي نبي ڪريم ﷺ فرمايلي دي: إن الله لا يقبض العلم انتزاعا ينتزعه عن صدور الرجال ولكن يقبض العلم بقبض العلماء فإذا لم يبق عالم اتخذ الناس رعوسا جهالا فاستلوا فأفتوا بغير علم فضلوا وأضلوا، متفق عليه (مشکوٰة كتاب العلم ص ۳۳).

يعني الله تعالیٰ علم په دي ڊول نه ختموي چي دخلگو دسينو ڇخه بي په زور را وباسي بلکه علم به دعالمانو په وفات کيدو سره ختميري هغه وخت چي ڇوڪ عالم پاته نه سي نو هغه وخت به خلگ جاهلان خپل سرداران جوږ ڪري نو دا سرداران خلگ به خپله هم گمراه وي او نور به هم گمراه ڪري.

بغير دعالم ڇخه فتوىٰ: يعني کله چي مفتي او قاضي جاهل جوږ ڪرل سي نوبيا ددي ڇخه ماسوا دگمراهي او بربادي نور هيڃ نه حاصليري ابن القيم دابوالفرج رحمۃ اللہ علیہ په حواله سره دا مرفوع اثر نقل ڪريدي چي آنحضرت ﷺ فرمايلي دي:

من افتى الناس بغير علم لعنه ملائكة السماء وملائكة الارض (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۶) يعني کم ڇوڪ چي بغير دعلمي بصيرت ڇخه دافتاء ڪار سرته رسوي پر هغه باندي دمڇڪي او داسمان ملائڪي لعنت ليري.

دامام مالک رحمۃ اللہ علیہ **فرمان:** امام مالک رحمۃ اللہ علیہ ڊيره غوره خبره فرمايلي ده چي دچا څخه دکمي مسئلي پوښتنه وکړل سي هغه ته په کاردی چي دجواب څخه مخکي خپل ځان ته جنت او دورځ را وړاندي کړي اوسوچ دي وکړي چي په اخرت کي به خلاصون څنگه راته حاصليري.

امام مالک رحمۃ اللہ علیہ **او فتوی:** پخپله دامام مالک رحمۃ اللہ علیہ داحال و چي يوځل چا دهغه څخه ديوي مسئلي په باره کي پوښتنه وکړه هغوي په جواب کي وفرمايل چي ماته داخبره معلومه نه ده هغه کس وويل چي دومره وړه غوندي مسئله ده او تاسي داسي فرماياست چي راته معلومه نه ده، ددي په اوريدو سره هغه ډير غصه سو اووي فرمايل: ليس في العلم شيء خفيف اما سمعت قول الله عز وجل: انا سنلقى عليك قولا ثقيلًا فالعلم كله ثقيل الخ (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۷۵) يعني په علم کي هيڅ شي خفيف نه وي آيا تا دا آيت نه دي اوريدلي: انا سنلقى الآية، يعني البته اچوو به موږ پرتا باندي يوه درنه خبره، لهذا علم ټول دروند دي، او ددي سره يي داهم وفرمايل:

ما أفتيت حتى شهد لي سبعون اني اهل لذلك (ايضا) يعني ما ترهغه وخته پوري دفتوي جرأت ونه کړي ترڅو چي اويا اکابرو عالمانو زما داهليت شاهدي نه ده ورکړي.

دامام احمد بن حنبل قول: امام احمد رحمۃ اللہ علیہ فرمايي چي چا خپل ځان دفتوي دپاره پيش کړيدي نوده عظيم امر پورته کړي کله چي ضرورت يي مجبوره نه کړي نو پردي منصب باندي دفاتر کيدو جرأت دي نه کوي.

سعيد بن المسيب رحمۃ اللہ علیہ: سعيد بن مسيب په شان شخص چي به کله فتوي ورکوله نودهغه پرژبه باندي دا کلمي وي:

اللهم سلمني وسلم مني (اعلام ج ۲ ص ۲۵۷) يعني اي الله پاکه ما پخپله هم سلامت وساتي چي غلطي را څخه ونه سي او نور خلک هم زما څخه محفوظ وساتي چي نور زما په وجه په غلطي کي مبتلاء نه سي.

دقاسم بن محمد رحمۃ اللہ علیہ **جواب:** دقاسم بن محمد بن ابی بکر الصديق رضي الله عنه څخه چا ديوي خبري پوښتنه وکړه هغوي جواب ورکړي چي ماته دامسئله په ښه ډول سره معلومه نه ده هغه شخص ورته وويل چي ما ستا څخه پرته هيڅوک ددي منصب وړ نه بلي ځکه خو نو تاته راغلم، حضرت قاسم بن محمد ورته وويل:

لا تنظر الى طول لحيتي وكثرة الناس حولي (ايضا) يعني زما دي اوږدي ږيري ته اوپرما چاپيره دخلگو ډيروالي ته مه گوره.

داوددي په شان نورپه سلگونو واقعات دي چي دهغو څخه معلوميري چي سلف صالحينو

به دافتاء په سلسله كې ډيرا هتمام كوي او په هغوي كې به پر دې منصب باندي هغه چا د فائز كيدلو همت كوي چې په ديني علومو كې به په هر ډول پوره او باكمال و.

دمفتي دپاره شرائط: دهمدغه اهميت له امله امام احمد بن حنبل رحمته الله عليه فرمايي: پرمسند دافتاء باندي هغه څوك دكښېنستلو جرأت كوي چې هغه دقرآن پاك، اسانيد صحيحه اوسنن نبوي صلى الله عليه وسلم څخه په پوره طور خبروي، يوځل هغوي وفرمايل: لا يجوز الفتيا الا لرجل عالم بالكتاب والسنة (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۲) فتوي وركول جائز نه دی مگر دهغه چا دپاره چې دكتاب اوسنت عالم وي.

موجوده وخت او دافتاء كار: دمفتي دپاره چې دكمو شرائطو موجودوالي ضروري دی پرهغه ټولو اوصافو باندي په پوره طور دمتصف انسان پيدا كيدل نن سبا مشكل دی ليكن په موجوده دور كې كله چې كتب داحاديث اوفقه مدونه اومرتبه سوي اوشائع سويده او دحافظي حال هم دمخكې په ډول پاته سوي نه دی كم چې يو وخت و چې يو عالم ته به څو څو لكه احاديث ياد وه لهذ اوس به دی ته نظر كيږي چې دكمو خلكو دفتي او حديث سره شغف وي په كتاب اوسنت كې ورته مهارت حاصل وي دمطالعي اودكتابو كتلو ذوق سليم ورته حاصل وي او ددی سره سره يې علوم دينيه باقاعده ددين دعلماءو څخه سبقاً سبقاً حاصل كړي وي نوپه دوی كې دي هغو خلكو ته داخدمت وسپارل سي چې پرشرعي مسائلو كې دقيق نظر لري ځكه چې اوس په موجوده اصطلاح كې دی ته فقيه ويل كيږي.

ان الفقيه من يدقق النظر في المسائل وان علم ثلاث مسائل بادلثها (ردالمحتار ج ۱ ص ۳۵) يعني فقيه هغه دی چې په مسائل شرعيه و كې دقيق نظر لري كه څه هم هغه ته درې مسائل ددلائلو سره ولي معلوم نه وي.

علامه ابن عابدين رحمته الله عليه دصاحب التحرير تعريف ته ترجيح وركړيده هغه دادی: وذكر في التحرير ان الشائع اطلاقه على من يحفظ الفروع مطلقا اي سواء كانت بدلائلها اولا (ايضا) يعني په تحرير كې مذكور دی چې په عام طور سره دفتي اطلاق پرهغه كس باندي كيږي چې هغه ته جزئي مسائل ياد وي كه ددلائلو سره وي او كه ددلائلو څخه بغير وي.

فقيه او اجتهاد: خبره داده چې دفتي كې كم تعريف اصوليينو كړيدی دهغه حاصل دادی چې دفتي دپاره مجتهد كيدل ضروري دی.

واصطلاحاً عند الاصوليين العلم باحكام الشريعة الفرعية المكتسب من ادلتها التفصيلية (الدر المختار على حاشية ردالمحتار ج ۱ ص ۳۴) يعني داصول الفقه دعلماءو په اصطلاح كې فقه

دهغو شرعی احکامو علم ته وائی کم چی دتفصیلی دلائلو څخه حاصل سوی وی چنانچه په بحر الرائق کی دی:

فالحاصل ان الفقه في الأصول علم الاحكام من دلائلها كما تقدم فليس الفقيه الا المجتهد عندهم (ردالمحتار ج ۱ ص ۳۵) په همدغه ډول په البحر الرائق کی هم دی. یعنی حاصل دادی چه په اصول فقه کی فقه نوم دی دشرعی احکامو دپیژندلو سره ددلائلو لکه چی مخکی تیرسوه ځکه نو همدغه وجه ده چی ددوی په نزد ماسوا دمجتهد څخه هیڅوک فقیه نه دی.

غیر مجتهد فقیه: دا چي مقلد ته نن سبا فقیه ویل کیږی ددی په اړه هغه لیکي: واطلاقه علی المقلد الحافظ للمسائل مجاز (ایضا) یعنی دفقیه اطلاق پر هغه مقلد باندی دچاچی مسائل یاد وی په طور دمجاز دی.

فقهاء دفتوی په تعریف کی ددلائلو قید نه لگوی: وعند الفقهاء حفظ الفروع واقله ثلاث (درمختار) یعنی دفتوؤ په نزد دفروعو دیادولو نوم فقه دی چي کمه درجه یې درې مسئلې دي.

دافتاء دپاره داجتهاد شرط: دومره قدر مسلم دی چی اصولینو دفتوی کم تعریف کړی دی ددی مطابق دفقیه اومفتی دواړو دپاره مجتهد کیدل ضروری دی دفقیه متعلق خو تاسو ولوستل، خو دمفتی متعلق ابن الهمام رحمۃ اللہ علیہ په فتح القدير کی لیکي: وقد استقر رأی الأصولیین علی ان المفتی هو المجتهد فاما غیر المجتهد ممن یحفظ اقوال المجتهد فلیس بمفت (ردالمحتار ج ۱ ص ۶۴) یعنی داصولینو رأی پردی باندی فیصله سویده چی مفتی هغه څوک دی چی مجتهد وی او هغه غیر مجتهد شخص چی دمجتهد اقوال په یاد ساتی مفتی نه دی بیا مخ ته هغوی ددی صراحت کړی دی چی دموجوده مقلدینو علماؤ فتوی په اصل کی فتوی نه ده نقل دفتوی دی:

فعرف ان ما یکون فی زماننا من فتوی الموجودین لیس بفتوی بل هو نقل کلام المفتی یاخذ به المستفی (ردالمحتار ج ۱ ص ۶۴) نومعلومه سوه چی زموږ دغه دموجوده علماؤ فتوی حقیقه فتوی نه ده بلکه دمفتی دکلام نقل دی ددی لپاره چی مستفتی هغه اختیار کړی او عمل په وکړی.

په موجوده دورگی دافتاء کار: ددی خلاصه داسوه چی زموږ په زمانه کی دافتاء دکار سرته رسوونکو علماؤ ته مجازاً مفتی ویل کیږی لیکن په دی زمانه کی دداسی علماؤ

دپاره هم په فقهه کی پوره مهارت ضروری دی، علامه ابن عابدین رحمۃ اللہ علیہ لیکي: وقد رأيت في فتاوى العلامة ابن حجر سئل في شخص يقرأ ويطلع في الكتب الفقهية بنفسه ولم يكن له شيخ ويفتى ويعتمد على مطالعة الكتب فهل يجوز له ذلك أم لا؟ فأجاب بقوله لا يجوز له الإفتاء بوجه من الوجوه لأنه عامي جاهل لا لا يدري ما يقول بل الذي يأخذ العلم عن المشايخ المعترين (شرح عقود رسم المفتي ص ۸).

ما دعلامه ابن حجر په فتاوی کی داخبره لیدلی ده چی دهغه څخه دیو داسی چا متعلق پوښتنه وکړل سوه چی د فقهی کتابونه لولی او پخپله یې مطالعه کوی او څوک دهغه استاذ نه وی او هغه دخپلو کتابونو په مطالعه باندی د اعتماد په وجه دافتاء کار کوی نو آیا دا دهغه لپاره درست دی او که نه؟ هغه جواب ورکړی چی په هیڅ ډول دهغه دپاره دافتاء کار درست نه دی ځکه چی په حقیقت کی هغه جاهل او عامی دی هغه ته پخپله معلوم نه دی چی څه وایی بلکه فتوی ورکول دهغو کسانو کاردی کمو چی دمستندو علماؤ او مشائخو څخه علم حاصل کړی وی.

د معتمدو علماؤ صحبت: ددې څخه داخبره په ښکاره ډول واضحه سوه چی صرف په مطالعه او کتابو کتلو سره اګر چی هر څومره معلومات ولی حاصل نه سی مګر بیا هم په هیڅ درجه کی د اعتماد قابل نه دی بلکه هغه د عامی او د جاهل په درجه کی دی د قابل اعتماد کیدلو دپاره دا ضروری دی چی هغه دینی علوم د معتمدو دینی عالمانو څخه په قانونی شکل سره حاصل کړی وی او دبصیرت څښتن وی، یوازی دخو کتابونو ویل کافی نه دی، لکه څنګه چی مخ ته مذکور دی:

لا يجوز له ان يفتي من كتاب ولا من كتابين بل قال النووي رحمۃ اللہ علیہ ولا من عشرة فان العشرة والعشرين قد يعتمدون كلهم على مقالة ضعيفة في المذهب فلا يجوز تقليدهم فيها (شرح عقود رسم المفتي ص ۸).

یعنی دداسی چا دپاره دیو دوو کتابونو څخه فتوی ورکول جائز نه دی بلکه دامام نووی رحمۃ اللہ علیہ قول دی چی دلسو شلو څخه هم نه دی ورکول جائز، ځکه چی کله کله دالس او شل ټول د مذهب په باب کی پریوه کمزوری خبره باندی اعتماد کوی لهذ دهغوی تقلید درست نه دی.

دافتاء دپاره ضروری شرائط: چاته چی په فقهه کی بصیرت تامه حاصل وی او دفتوی صلاحیت ولری البته هغه شخص فتوی ورکولی سی، دلاندی شرائطو دي په غور سره مطالعه وکړل سی، لیکي:

بخلاف الماهر الذي اخذ العلم عن اهله وصارت له فيه ملكة نفسانية فانه يميز الصحيح من غيره ويعلم المسائل وما يتعلق بها على الوجه المعتمد به فهذا هو الذي يفتي الناس ويصلح ان يكون واسطة بينهم وبين الله تعالى (ايضا).

البتة داسى ماهر شخص فتوى وركولى سى چى هغه علم دلائق او فائق عالم او داهل علم خخه حاصل كړى وى او هغه ته پخپله په فن كى مهارت تامه او ملكه راسخه په دې ډول سره حاصله سوي وى چى هغه صحيح دغير صحيح خخه متميز كړى سى او دمسائلو او ددى دمتعلقاتو خخه په قابل اعتماد طور سره خبر وى، دا البتة داسى شخص دى چى خلگو ته فتوى وركولى سى او ددى لائق دى چى هغه دبنديگانو او دبارى تعالى په مينخ كى واسطه وگرځي.

دماهر استاذ خخه تربيت يافته كيدل: بيا هم داضرورى ده چى هغه ديو ماهر استاذ خخه تربيت يافته وى او دشرعى قواعدو صحيح معرفت لرى:

فان المتقدمين شرطوا فى المفتى الاجتهاد وهذا مفقود فى زماننا فلا اقل من ان يشترط فيه معرفة المسائل بشروطها وقيودها التى كثيرا ما يسقطونها ولا يصرحون بها اعتمادا على فهم المتفقه (شرح عقود رسم المفتى ص ۳۰).

متقدمينو دمفتى دپاره دااجتهاد شرط بيان كړى دى كم چه زمور په دى دوركى مفقود دى، لهذ اوس به كم از كم دومره شرط ضرور لگول كيږي چى هغه بايد دمسائلو معرفت دهغه ټولو قيوداتو او شروطو سره ولرى كم چى ډير وختونه مصنفين په دى اعتماد پريږدى او صراحت يى نه كوى چى فقيه به په دا باندې په خپله پوهيږي.

دزمانى دعرف او دعادت خخه خبرتيا: دزمانى دعرف او اهل زمانى داحوالو خخه واقف كيدل هم ضرورى دى:

وكذا لا بد له من معرفة عرف زمانه واحوال اهله (ايضا) يعنى همدارنگه دمفتى دپاره دزمانى دعرف پيژندل او دخپل دور داشخاصو داحوالو خخه معرفت هم ضرورى دى.

دغه دماهر شاكردى: چي ديو قابل اعتماد ماهر فقيه اومفتى سره پاته سوي وى اودفتوى ليكلو سليقه يى باضابطه زده كړى وى:

والنخرج فى ذلك على استاذ ماهر ولذا قال فى آخر منية المفتى لو ان الرجل حفظ جميع كتب اصحابنا لا بد ان يتلمذ للفتوى حتى يهتدي اليه. (ايضا)

او هغه دي ديو ماهر استاذ خخه تربيت يافته وى او دهمدى وجهى خخه دمنية المفتى په اخركى صراحت دى چى كه څه هم چي هغه كس دائمة احنافو ټول كتابونه يادكړى وى خو

بیاہم دہغہ دپارہ داخبرہ ضروری دہ چی دفتویٰ دپارہ ہغہ شاگردی اختیار کپی وی او دہغی لاری خخہ بی معلوم کپی وی.

داخبرہ ضروری دہ چہ دفتویٰ دپارہ ہغہ تلمیذی اختیار کپی وی. ددی وجہ خخہ لیکی: لان کثیرا من المسائل یجاب عنہ علی عادات اهل الزمان فیما لا یخالف الشریعة (ایضاً).

ددی وجہ خخہ چی دپیرو مسائلو جواب داهل زمانی دعاداتو پہ لحاظ سرہ ورکول کیری چی پہ ہغوی کی دشریعت مخالفت نہ وی.

دزمانی دعرف رعایت: دزمانی دعرف رعایت پرمفتی بانندی ضرور گرخول سویدی اوہم پرقاضی بانندی:

وفي القنیة لیس للمفتی ولا للقاضی ان یحکما علی ظاہر المذہب ویترکا العرف، وهذا صریح فیما قلنا ان المفتی لا یفتی بخلاف عرف زمانہ (شرح عقود رسم المفتی ص ۴۰).

پہ قنیہ کی دی چی دمفتی اوقاضی دپارہ درست نہ دی چی دعرف زمانہ خخہ مخ ارول وکپی صرف پہ ظاہر مذہب بانندی فیصلہ وکپی.

ددی خخہ صراحتاً دا ہم ثابتہ سوہ چی مفتی دی دخیلی زمانی دعرف خلاف فتویٰ نہ ورکوی لکہ چی مور ویلی دی. دعرف دبدلیدو خخہ مفتی لہ خبریدل پہ کاردی:

فللمفتی اتباع عرفه الحادث فی الالفاظ العرفیة (ایضاً) یعنی مفتی لہ پہ کار دی چی ہغہ دزمانی درسم او رواج پہ خیلو الفاظو عرفیہ و کی رعایت وکپی.

دزمانی داحوالو خخہ دخبرتیا قید او ددی وجہ: دمفتی دپارہ دزمانی دعرف او داحوالو دعلم قید ولی لگولی سوی دی. پہ ددی ارہ لیکی چی:

ظہر لک ان جمود المفتی او القاضی علی ظاہر المنقول مع ترک العرف والقرائن الواضحة والجهل باحوال الناس یلزم منه تضييع حقوق كثيرة وظلم خلق كثيرين (ایضاً ص ۴۱).

یعنی کم خہ چی عرض کرل سوہ دہغہ خخہ بہ پرتاسی بانندی داخبرہ عیان سوی وی چی کہ مفتی او قاضی عرف اوقرائن واضحہ ترک کپی او دخلگو دحالاتو خخہ بی خبرہ پاتہ سی اوپر ظاہر بانندی تینگ و نو بیا یقین کول پہ کاردی چی پہ ددی ڊول بہ ڊیر حقوق ضائع کول اوپر ڊیرو خلگو بانندی بہ ظلم کول لازم سی، حکہ نو ددی وجہ خخہ بی لیکلی دی:

فلا بد للمفتی من معرفة احوال الناس وقد قالوا من جهل باهل زمانه فهو جاهل (ایضاً).

یعنی لہذا دمفتی دپارہ داشخاصو داحوالو معرفت ضروری دی او داهل علمو دا فیصلہ دہ چی خوک دخیلی زمانی خلگ ونہ پیژنی ہغہ جاہل دی.

په مناقبِ کردری کی ذکر سویدی چی امام محمد ﷺ به درنگریزانو خوا ته تشریف وروری او دهغوی دمعاملاتو په سلسله کی به بی معلومات حاصلول او په هغوی کی چی کم رواج و دهغه معلومات به بی کوی.

دغلطیو څخه محفوظ کیدل: دمفتی دپاره داهم ضرور گرځول سوی دی چی دهغه څخه به غلطیانی ډیری کمی واقع کیږي که نه نو لائق دافتاء نه سی کیدی:

ولا یصیر اهلاً للفتوی ما لم یصر صوابه اکثر من خطاه لان الصواب متی کثر فقد غلب ولا عبرة فی المغلوب بمقابلة الغالب فان امور الشرع مبنیة علی الاعم الاغلب کذا فی الولوالجیة (شرح عقود رسم المفتی ص ۲۲).

یعنی تر هغه وخته پوری پرمسند دافتاء بانندی دناستی لائق هیڅ یومفتی نه سی کیدی ترڅو پوری چی دهغه صحیحی فتاوی دهغه ترغلطیو زیاتی نه وی ددی وجه چی داکثرو مسئلو دجواب صحت دغلبی په حیثیت کی دی او دغالب په مقابله کی مغلوب لره هیڅ اعتبار نه سی کیدی ځکه چی دشرعی امورو دار ومدار پر عموم اوپر اغلب بانندی دی.

کم څه چی عرض کړل سوه دهغو څخه دومره خبره واضحه مخ ته راغله چی په اهل علمو کی په دی منصب بانندی هغه حضرات فائز کیږي اوفائز وی چی په هغوکی علمی استعداد په دی درجه بانندی وی چی هغوی دا مهم (۱) کار په حسن او خوبی سره ترسره کړی تردی ځای پوری پر علمی استعداد بانندی بحث کیدی نور اوصاف مخ ته راروان دی.

دنا اهل مفتی تعزیر: لیکن که څوک دمفتی جوړیدلو اهل نه وی او هغه جوړ سوی وی نو دهغه تعزیر ضروری دی په دی سلسله کی هیڅ رعایت کول نه دی په کار ځکه چی مفتی خو په ظاهره دبندهگانو اودالله تعالی ترمینځ واسطه وی نو ځکه که داسی اشخاص منع نه کړل سی نو دمفاسدو دروازی به خلاصی سی او دباری تعالی مخلوق به په گمراهی کی مبتلا سی.

واما غیره فیلزمه اذا تسور هذا المنصب الشريف التعزیر البلیغ والزجر الشدید الزاجر وذلك لان إمثاله لهذا الامر القبیح یؤدی الی المفاسد لا تحصی (شرح عقود رسم المفتی ص ۷).

(۱). دمفتی دپاره صرف دبالغ کیدو شرط دی لکه چی را روان دی دیو مخصوص عمر قید نسته چی مثلاً هغه دی ددی عمر وی یا چی بوډا وی نو هغه ته به ترجیح ورکول کیږي: ولا یعتبر السن ولا کثرة العدد لان الاصغر الواحد قد یوافق للصواب فی حادثه ما لا یوفق الاکبر والجماعة الخ (معین الحکام ص ۳۰) بیایې دحضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنه واقع را نقل کړی ده. ظفر مفتاحی^۲

څوڪ چي دافتاء لائق نه وي او هغه په دي عظيم منصب باندې ځان مقرر كړي دهغه تعزير په شدت سره لازم دي اوداسي سختي ددغه ډول خلكو سره ځكه په كارده چي هغه بيا داسي جرأت ونه كړي سي ځكه چي كه داسي ونه سي نو دبي انتها مفسدو دروازي به خلاصي سي.

د ابن خلدون رحمته الله عليه **څرگندونه:** ابن خلدون رحمته الله عليه هم ليكلي دي چي د ديني حكمت په فرائضو كي داهم داخل دي چي هغه پر منصب دافتاء باندې لائق او قابل شخص تلاش اوفائز كړي او كم څوڪ چي ددي لائق نه وي اودا كار انجاموي هغه دي په سختي سره منع كړي:

وأما الفتيا فللخليفة تصفح أهل العلم والتدريس ورد الفتيا إلى من هو أهل لها وإعانتة على ذلك ومنع من ليس أهلاً لها وزجره لأنها من مصالح المسلمين في أديانهم فتجب عليه مراعاتها لئلا يتعرض لذلك من ليس له بأهل فيفضل الناس. (مقدمه ابن خلدون ص ۱۶۵).

يعني دفتوي دپاره دخليفه دوخت فريضة ده چي هغه دصاحب درس او تدريس او لائق شخص پلټنه وكړي اوبيا دده مدد كول هم په كاردې او څوڪ چي اهل نه وي هغه منع كول پكار دي اوپه سختي سره يي عليحده ساتل په كاردې ځكه چي دا يوه مهمه ديني ذمه داري ده كه ددي منصب رعايت ونه سي نو نا اهله خلك به راسي او خلك به په گمراهي كي واچوي.

د ډير وړ او لائق مفتي لتون: واقعيت همدا دي چي داسي نا اهله منع كول ضروري دي څوڪ چي باعث دگمراهي وي، حافظ ابن القيم رحمته الله عليه په دي سلسله كي دخپل شيخ علامه ابن تيميه رحمته الله عليه واقعه نقل كړي ده چي هغه به دنا اهله مفتي پرمسند افتاء باندې په كبنينستلو سره سخت نكير كوي او فرمايل به يي چي هغه ته قطعاً ددي اجازت نه دي وركول په كار، آيا داهم يوه خبره ده چي پرهر تركوچني لا كوچني كار باندې دي دي حساب وي اوپه دي اندازه مهم كار باندې دي داحتساب ضرورت محسوس نه كړل سي (۱)، طحطاوي د عالمگيري په حواله ليكلي دي:

وعلى ولي الامر ان يباحث عمن يصلح للفتوى ويمنع من لا يصلح (طحطاوي على الدر المختار ص ۱۷۵ ج ۳).

يعني دوالي فرض دي چي هغه دفتوي لپاره لايق ترين شخص تلاش كړي او څوڪ چي ددي منصب لائق نه وي هغه دي منع كړي.

(۱). وگوري: اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۲. ظهير

دمخ ته راتلونکو مسائلو او واقعاتو دحکم بیانولو نوم په اصطلاح کی فتویٰ ایښودل کيږي که خدای ناخواسته یو کس په علومو دینیه و بالخصوص په احکام فروع او اصول کی مهارت ونه لری نو پخپله سوچ وکړی هغه دکم مرض دواء جوړیدی سی؟ دعلمی استعداد او مهارت سره سره بعض نور اوصاف دی کم چی په یومفتی کی موجودیدل یی بی حده ضروری دی ترڅو چی خپله ذمه داری په حسن او خوبی سره اداء کړی سی.

پنځه خوبیانی: امام احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ فرمایي چی ترڅو پوری په یو چا کی پنځه شیان نه وی، نو مسند افتاء ته دي دزینت ورکولو جرأت نه کوی: ۱. نیت صالحه ۲. حلم او وقار ۳. په مسائلو کی بصیرت اوپر هغوی باندي ثابت قدمی ۴. دژوندانه اسباب په قدر ضرورت ۵. دخلغو داحوالو معرفت.

۱: نیت صالحه: نیت صالحه خو ځکه ضروری دی چی دهرکار جان او روح په اصل کی هم دغه پاک نیت وي، ترڅو چی په نیت کی پاکی او اخلاص نه وی نوپه کارکی برکت نسی کیدی اونه هغه دباري تعالیٰ په نزد قبول او قابل داجر وی بیابه دغه ډول جواب دنور الهی څخه خالی وی او دخصوصی برکت څخه محروم وي، حدیث نبوی ﷺ دی: انما الاعمال بالنیات.

۲: حلم او وقار: حلم او وقار دهر اهل علم دپاره ډیر ضروری دی ځکه چی ددی څخه په خپله دده ذات ته هم رونق وی او دده علم او عمل ته هم او دمفتی دپاره په خصوصی طور ځکه چی هغه په خپل منصب باندي دیوی دینی شعبی ذمه دار دی او دعوامو او دخواصو دپاره درهنما حیثیت لری.

۳: بصیرت او مهارت: په علم کی بصیرت اوپر خپل بصیرت باندي که اعتماد نه وی نو هغه به دنورو راهنمائی څرنگه وکړی سی اونور به دهغه په ټاکل سوی او ښودل سوی صورت باندي په یقین سره څرنگه عمل وکړی.

۴: دژوندانه اسباب: په قدر دضرورت دژوندانه داسبابو قید غالباً ددی دپاره لگول سوی دی چی هغه دعوامو په نظرونو کی سپک نه سی او هیچاته ددی جرأت نه وی چی هغه دمفتی په حرص او لالچ کی داچولو سوچ هم وکړی سی.

۵: داهل زمانی داحوالو څخه خبرتیا: په دې ډول دخلغو داحوالو څخه دخبرتیا په وجه به هغه په سوالونو باندي په صحیح طور سره وپوهیږی او بیابه صحیح جواب ورکړی.

لور گردار او عفت: دمفتی بلندکردار، عفت مآب، کامل العقل اوصاحب صلاح اوتقوی کیدل هم ضروری دی ددرمختار صاحب چی دقاضی په بحث کی کم ځای دهغه اوصاف شمیرلی دی دمفتی دپاره یی هم دهغه اوصافو نشان دهی کړیده چی په هغه کی دلاندي

درج سوو تمامو اوصافو او خصالو موجود کیدل ضروری دی: وینبغی أن يكون موثوقا به في عفافه وعقله وصلاحه وفهمه وعلمه بالسنة والآثار ووجوه الفقه والاجتهاد شرط الأولوية لتعذره على أنه يجوز خلو الزمن عنه عند الأكثر ومثله فيما ذكر المفتي (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب القضاء ص ۱۷۵ ج ۴).

او ضروری دی چی هغه (قاضی) پخپله پارسائی، عقل اوفهم، صلاح اوتقوی اودسنت اواثارو اوفقهی په علومو کی قابل اعتماد وی، پاته سو اجتهاد نودا خو صرف داولویت شرط دی حکه چی داکثرو علماؤ په نزد په هره زمانه کی ددی موجود والی هم ضروری دی.

بردباری او نرم خویی: ددی سره هغوی داهم لیکلی دی:

ويجب ان يكون المفتي حليماً رزيناً لين القول منبسط الوجه (ايضاً). يعني واجب دی چی مفتی بردبار، سنجیده، متین، شیرین مقاله اوخنده رویه وی.

دینداری: دمفتی دیندار اوخدا ترس کیدل هم ضروری دی حکه چی فاسق دمسنده افتاء لائق نه دی اونه ورته ددی حق حاصل دی فقهاؤ صراحت کړیدی چی فاسق نه مفتی کیدی سی اونه هم دداسی چا خخه استفاده درسته ده:

والفاسق لا يصلح مفتياً لان الفتوى من امور الدين والفاسق لا يقبل قوله في الديانات الى قوله وظاهر ما في التحرير انه لا يحل استفتاءه اتفاقاً (الدر المختار على هامش ردالمحتار ج ۴ ص ۴۱۸).

فاسق مفتی کیدی نه سی وجه بی داده چی فتوی ددینی امورو خخه ده اوپه دیاناتو کی دفاسق قول قابل قبول کیدی نه سی په کتاب التحریر کی چی کم خه دی دهغه ماحصل دادی چی دفاسق خخه دمستلی پوښتنه کول بالاتفاق درست نه دی حقیقت هم دادی چی په مسائل شرعیه و کی خشیت الهی اوطاعت خداوندی دفیضان الهی موجب کیږی (۱) کم خلگ چی په معصیت کی مبتلاء دی که هغوی ددی توقع لری چی هغوی به په خپل دغه حال کی دفقهی دقائقو او دمستلی روح ته ورسیری نودا دهغوی محض خوب اوخیال دی دواقعیت سره ددی خه لیری هم تعلق نه سته.

اسلام او عقل او فهم: ددی سره دمفتی دپاره داهم شرط دی چی هغه مسلمان صاحب عقل اوفهم اوبیدار دماغ وی پرده باندی دغفلت اوسهو اونسیان غلبه نه وی: ولا خلاف في

(۱). ارشاد نبوی ﷺ دی: ما زهد عبد في الدنيا الا انبت الله الحكمة في قلبه وانطق بها لسانه وبصر عيب الدنيا وداءها ودواءها واخرجه سالماً الى دار السلام رواه البيهقي في شعب الايمان (كتاب الرقاق ص ۴۴۳). ظفیر

اشتراط اسلامه وعقله و شرط بعضهم تيقظه (ايضاً) يعني دمفتى دپاره داسلام اود عقل په شرط كى دهیچا اختلاف نه سته بلکه بعض علماء ددی وجه بیدار دماغه کیدل هم شرط گرځولی دی.

دور اندیشی او بیدار دماغ: ابن عابدین شامی رحمۃ اللہ علیہ لیکي چي په دی دور کی دتیقظ شرط لازم دی:

قلت وهذا الشرط لازم في زماننا والحاصل ان من غفلة المفتي يلزم ضرر عظیم في هذا الزمان (ردالمحتار ج ۴ ص ۴۱۸).

يعني زه وایم چي دبیدار مغزه کیدو شرط زمور په دی زمانه کی لازم دی حکه چي دمفتی دغفلت اوبی پروایی خخه په دی دور کی لوی نقصان لازمیری.

بالغ او عادل: مفتی به بالغ هم وی او عادل هم وی:

قال في البحر فشرط المفتي اسلامه وعدالته وألزم منهما بلوغه وعقله فيرد فتوى الفاسق والكافر وغير المكلف (طحطاوی علی الدر المختار ج ۳ ص ۱۷۵)

په بحر الرائق کی دی چي دمفتی دپاره کم شرائط دی په هغوی کی دده مسلمان کیدل اوعادل کیدل هم دی او ددغو دواړو شرطونو خخه داهم لازمیری چي هغه به بالغ او عاقل هم وی لهذا دفاسق کافر او دغیر مکلف فتوی به ردیری.

خوبی کرل سوی ضروری اوصاف: علامه طحطاوی دعالمگیری خخه نقل کړی چي په مفتی کی دلاندي درج سوو اوصافو موجودیدل هم په کار وی:

داستفتاء کاغذات به په احترام سره را اخلی دا به اول په بار بار سره ولولی ترڅو دسوال صحیح صورت دهغه مخ ته څرگند او متعین کرل سوی راسی او داستفتاء دکاغذاتو بی حرمتی دي نه کوی حکه چي دا دافتاء دادابو خخه خلاف دی، که کله ناکله په جواب کی غلطی واقع سی نو په معلوم کیدو دي فوراً رجوع وکړی دضد او دعناد په وجه دي پر خپله دغه غلطی دصحیح باور کولو فکر نه کوی اوپه رجوع کی دي ننگ اوعار (پېغور) نه محسوسوی، دفتوی په غرض په تحقیق کی دي دتساهل خخه کار نه اخلی ولي چي داسی کول دمفتی دپاره حرام دی، دفاسد غرض دپاره دي حیلې په کار نه راولی، په کم وخت کی چي په مزاج کی اعتدال نه وی نوجواب دي نه لیکي بلکه صرف داعتدال په وخت کی دي جواب لیکي، دجواب دلیکلو په وخت او معامله کی دي دهیچا لحاظ او رعایت هرگز نه وی، په کم ترتیب چي ده ته استفتاء راسی نو په هماغه ترتیب دي جواب ورکړی، په دی سلسله کی دي داغنیاء امراؤ، دوستانو، احبابو او خپلوانو یعنی اقاربو

داسی رعایت نہ کوی چی دهغه خخه دنورو خلگو حق تلفی وسی په دی باب کی په کاردی چی دهغه په وړاندی امیر اوغریب اوشاه اوگدا یو ډول وی او دهیخ یو مستفتی خخه اجرت قبول نه دی په کار ولی چی دا ددی منصب دشان سره مناسب نه دی.

په مسائلو بانندی عبور او دقواعدو علم: ددی ټولو خخه زیات داچی مفتی به دخپل امام په مسائلو بانندی پوره عبور لری او ددی دقواعدو او اسالیو خخه به په ښه ډول خبر وی:

ویشرط ان یحفظ مسائل امامه ویعرف قواعدو واسالیبه (طحطاوی علی الدرالمختار ص ۱۷۵ ج ۳). او دمفتی دپاره داهم شرط دی چی دخپل امام مسائل بی یاد وی او هغه ددی په قواعدو او اسالیو کی مهارت ولری.

خبره اورډیری صرف داویل پکار دی چی دمفتی دذات اوصفات دپاره څه شرائط څه فرائض اوڅه حقوق او ادا ب دی چی دهغو لحاظ تر ډیره حده پوری دمفتی فریضه ده هسی خو زموږ په نزد دامسئله مصرحه ده چی که چیری دیو مفتی خخه په جواب کی لږه یا ډیره غلطی واقع سی نو هغه به دافتاء خخه فوراً نه معزول کیږی:

وذكر في الملتقط اذا كان صوابه اكثر من خطأه حل له ان يفتي وان لم يكن من اهل الاجتهاد (ایضا ج ۳ ص ۱۷۶).

په ملتقط کی مذکور دی چی که دمفتی درستی مسئله دهغه پرخطا او غلطوبانندی غالبی وی نو دهغه دپاره فتوی ورکول درست دی اگر چی هغه دمجتهدینو خخه نه وی.

دماغی توازن: که څه هم چی په کار خو داده چی چاته دمسايلو استحضار حاصل نه وی یا دهغه دماغی ساخت کوږ واقع سوی وی یا دخپل یو مرض په وجه دا فریضه اداء نکړی سی نو هغه دي دا ذمه داری هرگز نه قبلوی ځکه چی دجواب دپاره لکه څنگه چی ظاهری ښه کیدل په کار دی نو دماغی توازن برقرار کیدل هم بی حده ضروری دی، اندازه یې داده چی فقهاؤ لیکلی دی چی دزیات مسرت او حاجات بشریه دغلبې په وخت کی دی هم فتوی ورته کړی ځکه چی دا شان داطمینان قلب اودماغی توازن ورکونکی دی (۱).

ظاهری هیئت: دظاهری هیئت په هکله په کتابونو کی دامام ابویوسف رحمۃ اللہ علیہ دا واقعه درج ده:

وعن ابی یوسف رحمة الله عليه انه اذا استفتی فی مسئله استوی وارتدی وتعمم ثم افتی تعظیماً لامر الافتاء (الطحطاوی ج ۳ ص ۱۷۵).

(۱). وگوری طحطاوی علی الدرالمختار ج ۳ ص ۱۷۵. ظفیر

دامام ابی یوسف رحمۃ اللہ علیہ متعلق روایت دی چی کله به دهغه خخه دیوی مسئلی پوښتنه کیده نودی به ولاړ سو یعنی هغه به یوه لوري ته ولاړ سو او سیده به کښېنستی، ښه لباس به یې پر تن کړی او عمامه به یې پرسر کړه بیا به یې جواب ورکوی او هغه به دا ټول اهتمام دافتاء د عظمت دوجهی کوی.

ښه اخلاق: مفتی لره متواضع نرم خویه او خوش مزاجه کیدل په کار دی او ترش مزاجی دهغه دپاره سخت عیب دی:

ينبغي ان يكون المفتي متواضعا لينا ولا يكون جبارا عنيدا ولا فظا غليظ القلب لان الله تعالى قال: فيما رحمة من الله لنت لهم الخ (بستان الفقيه ابی الليث باب من يصلح له الفتوى ص ۱۴).

یعني مفتی لره متواضع او نرم خویه کیدل په کار دی سخت کینه کوونکی، ترش خویه او سخت زړی نه دی کیدل په کار ددی وجه باری تعالی دآن حضرت ﷺ په اوصافو کی دنرم خویی تذکره کړی ده او هغه ﷺ یې ستایلی دی.

کم ضرورت مند چی دخپل ضرورت سره دمفتی په خدمت کی حاضرسی نو هغه لره په کار دی چی که یو معقول عذر نه وی نو دهغه ضرورت دي پوره کړی او دهغه حاجت دي سرته ورسوی او مستحق دثواب دي سی او خپله فریضه دي اداء کړی:

قال الفقيه ينبغي لمن جعل نفسه مفتيا او تولى شيئا من أمور المسلمين وجعل وجه الناس اليه ان لا يردهم قبل ان يقضى حوائجهم الا من عذر ويستعمل فيه الرفق والحلم (ايضا).

یعني کم څوک چی مفتی وی یا دمسلمانانو دیوی بلی شعبی ذمه دار وی او دخلکو دهغه طرف ته عامه رجوع وی نو هغه ته په کار دی چی که کم عذر نه وی نو دهغوی حاجت دي پوره کړی او په وخت کي د عذر دي دنرمي او ملاطفت معامله وکړی.

یقن او اعتماد: مفتی چی کله د جواب دورکولو اراده وکړی نو ودی گوری چی هغه کم جواب ورکوی دهغه په دی باندي پخپله یقین سته او که نه؟ که یقین یی وی اودا راجحه گنی نو بیا دي جواب ولیکی که نه نو په اټکل او گمان سره دي د جواب ور کولو هیڅکله جرأت نه کوی یا په دې ډول چی پخپله یی اعتماد نه وی نو نورو ته دي هغه جواب نه ورکوی:

فالمفروض على المفتي والقاضي الثبوت في الجواب وعدم المجازفة فيهما خوفا من الافتراء على الله تعالى بتحريم حلال وضده (عقود رسم المفتی ص ۵).

نو دمفتی اودقاضی فرض دی چی په کم څه جواب ورکوی په هغه یی پوره یقین وی او په اټکل او گمان دي خبره نه کوی ترڅو ددی افتراء خطره باقی پاته نه وی چی یو حرام

حلال یا حلال حرام و گرجوی.

دعدم تثبت په صورت کی څه دحیرت خبره نه ده چی هغه دي غلط څه وليکی، کیدی سی چی حرام حلال وليکی یا حلال حرام ددی وجه څخه په داسی صورت کی دافتاء څخه پرهیز کول ضروری دی.

پر راجح قول باندی افتاء: بیا دي په جواب کی هغه قول اختیار کړی چی د مذهب د علماؤ په نزد راجح وی او مرجوح دي هرگز نه اختیاروی مگر داچی یوه داسی خاص وجه وی او ددلائلو په رڼا کی دغه مرجوحه په نظر راجحه راسی. (نوبیله خبره ده) :

ان الواجب علی من اراد ان يعمل لنفسه او یفتي غيره ان يتبع القول الذي رجحه علماء مذهبه فلا يجوز له العمل او الافتاء بالمرجوح الا في بعض المواضع وقد نقلوا الاجماع علی ذلك (ایضاً ص ۳).

کم کس چی پخپله دعمل اراده وکړی یا بل ته حکم ونبیسی په دواړو صورتونو کی پر هغه باندی واجب دی چی دهغه قول پیروی وکړی کم چی علماؤ د مذهب راجح گرجولی دی لهذا په مرجوح باندی عمل یا فتوی ورکول درست نه دی بغیر دڅو ځایونو څخه لکه چی فقهاؤ پر دی اصل باندی اجماع را نقل کړیده. ابن عابدین شامی رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی:

وکلام القرافي دال علی ان المجتهد والمقلد لا یحل لهما الحكم والافتاء بغیر الراجح لا نه اتباع للهوی وهو حرام اجماعاً (ایضاً).

دقرافی کلام په دی دلالت کوی چی په غیر راجح باندی فتوی ورکول یا فیصله کول دهیچا دپاره هم جائزه دی که هغه مجتهد وی او که مقلد ځکه چی په دغه وخت کی به دنفس دخواهش پیروی وسی چی بالاتفاق حرامه ده.

مختصره دا چی که صاحب نظر او صاحب بصیرت وی نو پر دلائلو او دهغو پر قوت باندی دي نظر وساتی او په راجح اړخ دي عمل وکړی او فتوی دي ورکړی او که په مسائلو کی ورته بصیرت تامه حاصل نه وی نو دخپل مذهب د علماؤ په قول دي عمل وکړی:

اما الحكم والفتيا بما هو مرجوح فخلافاً لاجماع (عقود رسم المفتی ص ۳).

دقول دصاحب په اړه معلومات: بیا چی دکم مجتهد په قول باندی فتوی ورکړی دهغه متعلق معلومیدل په کار دی چی په روایت کی ددی څه درجه ده:

لا بد للمفتي المقلد ان يعلم حال من يفتي بقوله بل معرفته في الرواية ودرجته في الدراية وطبقته.

مفتی مقلد چی دچا په قول فتوی ورکوی دهغه متعلق مفتی ته دا علم لرل ضروری دی چی په روایت او درایت کی ددی څه درجه ده او داپه کمه طبقه کی داخل دی.

دخواهشاتو څخه اجتناب: په هر حال کی دنفس دخواهشاتو فریب او همدې ډول دنورو رزائلو

خُخہ دفتویٰ ورکولو پہ وخت کی دمفتی حآن ساتل ضروری دی حُکھ چی ددغو جذباتو پیروی حرامہ ده:

ويحرم اتباع الهوى والتشهى والميل الى المال الذي هو الداهية الكبرى والمصيبة العظمى ، فان ذلك امر عظيم لا يتجاسر عليه الا كل جاهل شقى. (ايضا ص ۵).

دنفس دخواہشاتو پیروی، میلان نفس اودمال او ددنیا طلبی رجحان حرام دی چی دتولو خُخہ لوی مصیبت اوتر تولو غتِ ہلاکت دی، دا داسی خطرناکہ اقدام دی چی ددی جسارت دجاهل او دبدبختہ خُخہ ماسوا بل یو خوک نسی کولی.

ناجائزہ حیلہ: کمی حیلہ چی حرامی او مکروہ وی دمفتی دپارہ دہغی اختیارول درست نہ وی پہ دے ډول سرہ دہغو رخصتونو پہ تلاش کی لویدل ہم دکم خُخہ چی پہ غلط طور خہ کسان استفادہ اخیستونکی دی، صحیح نہ دی. حافظ ابن القیم رحمۃ اللہ علیہ لیکي: لا يجوز للمفتي تتبع الحيل المحرمة والمكروهة ولا تتبع الرخص لمن اراد نفعه فان تتبع ذلك فسق وحرمان استفتاءه (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۸).

دحرامو او دناجائزہ حیلو تلاش دمفتی دپارہ درست نہ دی پہ دے ډول دداسی چا دپارہ درخصتونو پہ جستجو کی لویدل جائز نہ دی چی دناجائزی نفع پورته کولو ارادہ لری حُکھ چی دافسق دی اویہ دے ډول استفداء حرامہ ده. پہ طحطاوی کی دی:

ويحرم التساهل في الفتوى واتباع الحيل ان فسدت الاغراض (طحطاوی علی الدر المختار ج ۳ ص ۱۷۵).

پہ فتویٰ کی تساهل او دحیلو پیروی کله چی داغراضو افساد مقصد وی حرام دی.

جائزی حیلہ: البتہ ہغہ شرعی حیلہ چی پہ ہغو بانندی عمل فقہاؤ دامت جائز گرجولی وی اویہ ہغوی کی کم شرعی مفسد نہ وی پہ ہغوی سرہ فتویٰ ورکول درست دی حافظ ابن قیم رحمۃ اللہ علیہ بیا لیکي:

فإن حسن قصده في حيلة جائزة لا شبهة فيها ولا مفسدة لتخليص المستفتي بها من حرج جاز ذلك بل استحبه وقد ارشد الله تعالى نبيه ايوب عليه السلام الى التخلص من الحنث بأن ياخذ بيده ضغنا فيضرب به المرأة ضربة واحدة وأرشد النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بلالا الى بيع التمر بدراهم ثم يشتري بالدراهم تمرا آخر (اعلام الموقعين ج ۲ ص ۲۵۶).

کہ یوہ جائز حیلہ پہ بنہ ارادی سرہ اختیار کړی چی نہ پکښي کمہ شبہہ وی اونه پکښي فساد، بلکه لامل یې مستفتی دتنگی خُخہ ایستل وی نودا جائز دی بلکه مستحب دی

حُکمه په خپله باری تعالیٰ خپل پیغمبر حضرت ایوب علیه السلام ته دِحْنث (دقسم د ماتولو دگناه) څخه دژغورلو دپاره راهنمایی کړی وه اودایی بنوولي وه چی هغه دی په خپل لاس کی دلښتو یوه دسته را واخلي اوپه دی سره دي خپله اهلیه یو وار ووهی، او نبی کریم ﷺ بلال (رض) ته وښودل چی هغه دي خرماوي دپیسو په بدل کي خرثي کړي او بیا دي په پیسو نوري خرماوي واخلي.

تراوسه پوری چی کم څه بیان کړل سویدی په دي کی دافتاء دادابو تذکره هم راغلی ده اوس په سرسری طور باندي دداسی یوڅو شیانو ذکر هم ضروری دی چی دهغو تعلق په باب افتاء کی دمتعلقه مسائلو سره دی.

پر آسانه اړخ او پر رخصت باندي فتوی: کم شیان چی بغیر دکراهت څخه جائز دی اوپه شریعت کی دهغو دپاره رخصت وی نو مفتی لره په کار دی چی دعوامو دپاره دغه ډول آسانه اړخ اختیار کړی اوپه دی باندي فتوی ورکړی. حضرت شاه ولی الله رحمته الله علیه لیکي:

وفي عمدة الاحكام من كشف البزدوى يستحب للمفتي الاخذ بالرخص تيسيراً على العوام مثل

التوضي بماء الحمام والصلوة في الاماكن الطاهرة بدون المصلي الخ (عقد الجيد ص ۷۳)

دکشف البزدوی په حواله په عمدة الاحکام کی بیان سویدی چی دمفتی دپاره مستحب دی چی دعوامو داسانی په غرض په رخصتونو باندي فتوی ورکړی لکه دحمام په اوبو سره اودس کول اوپه پاکو ځایونو کی بغیر دجای نماز څخه لمونځ کول وغیره وغیره.

لیکن هغه خلق چی محتاط اوخواص دی دهغوی دپاره په عزیمت باندي عمل بهتر دی: ولا یلیق ذلك باهل العزلة بل الاخذ بالاحتياط والعمل بالعزيمة اولی لهم (ایضا).

یعني دارخصت دگوبنه نشینو دپاره مناسب نه دی بلکه دهغو دپاره بهتر دا دی چی دغه احتیاط اختیار کړی اوپه عزیمت باندي عمل وکړی.

مفتی لره داهم په کاردی چی خلگوته دداسی خبری فتوی ورکړی چی دهغوی په حق کی زیات اسانه وی بالخصوص دکمزورو دپاره حضرت شاه ولی الله دهلوی رحمته الله علیه تحریر فرمایي:

ينبغي للمفتي ان ياخذ بالايسر في حق غيره خصوصا في حق الضعفاء لقوله ﷺ لابي موسى الاشعري ومعاذ حين بعثهما الى اليمن: (يسرا ولا تعسرا).

مناسب دادی چی مفتی داسی قول اختیار کړی چی دنورو په حق کی خصوصاً دکمزورو په حق کی اسان تروی ددی وجهی څخه چی آنحضرت ﷺ کله حضرت معاذ بن جبل او

حضرت ابو موسیٰ بن اشعری (رض) یمن ته لیبرل نو ارشاد بی و فرمایی چی: تاسو دوره اسانی کوی اوتنگی مه کوی.

دمفتی اختیارات او فضائل: که مفتی مناسبه وگنی نو دهغه دپاره درست دی چی سائل

خومره پوښتنه کړی وی نوله هغی څخه دي زیات ونبیی ابن القیم رحمہ اللہ علیہ لیکي:

يجوز للمفتی ان یجیب السائل باکثر مما ساله عنه وقد ترجم البخاری علی ذلک فی صحیحہ

فقال باب من اجاب السائل باکثر مما سال عنه ثم ذکر حدیث ابن عمر (اعلام الموقعین ج ۳ ص ۳۳۲).

داجائز دی چی مفتی سائل ته دهغه دجواب څخه زیات مسائل ونبیی امام بخاری په دی

عنوان یو باب قائم کړیدی: باب دی په دی خبره کی چی سوال کونکی ته دهغه څخه زیات

جواب ورکړل سي خومره چی هغه پوښتنه کړی وی بیایی ددی څخه وروسته دحضرت

عبد الله بن عمر (رض) حدیث ذکر کړی دی.

که یو جواب داسی وی چی په هغه کی اندیښنه وی چی دمستفتی ذهن دغلطی طرف ته

تللی سی نو پر هغه دی تنبیه وکړی:

افتی المفتی للسائل بشيء ینبغی له ان ینبهه علی وجه الاحتراز مما قد یدهب الیه الوهم منه من

خلاف الصواب (ایضا ج ۲ ص ۳۳).

په یوه مسئله کی مفتی جواب ولیکی اوپه هغه کی اندیښنه وی چی دسائل ذهن

دصحیح مخالف سمت ته تللی سی نو مفتی لره په کاردی چی ددغه غلطی څخه

دحفاظت دپاره تنبیه کړی.

حتی الامکان چی کم حکم بیان کړی نودهغه دلیل بیانول بهتر دی ترڅو مستفتی ته دزړه

اطمینان حاصل سي:

ینبغی للمفتی ان یذکر دلیل الحکم وماخذه ما امکانه من ذلک (ایضا).

یعنی حتی الامکان مفتی لره پکار دی چی دحکم دلیل او دهغه ماخذ بیان کړی جواب

کافی اوشافی وی په اشکال او تذبذب کی اچونکی نه وی چنانچه علماء لیکي:

لا یجوز للمفتی تخیر السائل والقاءه فی الاشکال والخیرة بل علیه ان یبین بیانا مزیلا للاشکال

کافیا فی حصول المقصود (اعلام الموقعین ج ۲ ص ۲۴۱).

دا درست نه دی چی مفتی سائل ته اختیار ورکړی اوپه دی ډول هغه په مشکلاتو کی

واچوی بلکه دده فریضه داده چی دغه ډول مسئله ښه واضحه بیان کړی چی کم اشکال

باقی پاته نه سی او هغه جواب دمقصود دپاره کافی او وافی وی.

که یوه مسئله دتفصیل غوښتونکی وی نوپه دغه صورت کی دهغی مجمل بیانول نه دی

پکار په اعلام الموقعین کی دی: لیس للمفتی ان یطلق الجواب فی مسئلة فیها تفصیل (ایضا ج ۲ ص ۲۴۵) په تفصیل غوښتونکی مسئله کی دا جائز نه دی چی مفتی اجمالی جواب ورکړی.

که دهغه یعنی مستفتی خواته یو دینداره با وثوق عالم وی او مسئله مهمه وی نو دهغه سره دي مشوره وکړی:

وان کان عنده من یشق بعلمه ودينه فینبغی له ان یشاوره (ایضا ج ۲ ص ۲۷۱)

که یو قابل وثوق باعمل عالم موجودی نو دهغه سره دي مشوره وکړی. مفتی لره په کاردی چی دجواب لیکلو په وخت کی خپل زړه دالله تعالی طرف ته وگرځوی او محتاج محض دي جوړ سی او دخدای تعالی په وړاندی دي ځان وگڼی او په کثرت سره دي دعاء وکړی:

وحقیق بالمفتی ان یكثر الدعاء بالحديث الصحيح (ایضا) یعنی مفتی دي په کثرت سره دعاء ماثوره وایی.

اوفقهاؤ لیکلی دی چی هغه کله داستفتاء جواب ولیکی نو دهغه په اخر کی دي دا ولیکی: واللہ اعلم، الله پاک ډیر زیات ښه پوهیږی او که دعقایدو سره متعلق مسئله وی نو بیا دي ولیکی: واللہ الموفق الله تعالی توفیق بخښونکی دی. علامه طحطاوی لیکي:

ینبغی ان یکتب عقب جوابه والله علم وقيل یکتب فی العقائد والله الموفق (طحطاوی علی الدر المختار ج ۱ ص ۳۹) دخپل جواب په ختم کی واللہ اعلم لیکل مناسب دی او که دعقائدو سره متعلق مسئله وی نو ویل سویدی چی واللہ الموفق دي ولیکی.

استدلال: داستدلال ذکر په فتوی کی ددی حسن او جمال دی نو ځکه ددی په نقل کولو کی دي کوتاهی ونه کړی ابن القیم رحمته الله علیه لیکي:

عاب بعض الناس ذکر الاستدلال فی الفتوی وهذا العیب اولی بالمعيب بل جمال الفتوی (ایضا). یعنی بعضو خلکو استدلال په فتوی کی معیوب گرځولی دی حالانکه داسی ویل په خپله دعیب گرځونکی دپاره معیوب دی ځکه چی ددلیل اظهار دفتوی حسن او جمال دی.

حواله جات: نن سبا دحواله طریقه داده چی دیو مستند کتاب څخه دي مسئله اخیستل سوی وی او دهغه عبارت دي نقل کړی او ددی دصفحاتو او دباب حواله دي ورکړی.

دمستندو کتابونو حواله: پدی سلسله کی طحطاوی رحمته الله علیه اونور علماء صراحت کوی چی دسند دنه موجودوالی په صورت کی دي دمستند او متداول کتاب څخه مسئله اخذ

کپل سی:

وطریق نقله احد من أمرین: اما ان يكون له سند فيه او يأخذه من كتاب معروف تداولته الأيدي من كتب الامام محمد بن الحسن ونحوها من التصانيف المشهورة لانه بمنزلة الخبر المتواتر او المشهور (طحطاوی علی الدرالمختار ج ۱ ص ۴۹).

یعنی دنقل دوې طریقې دی په هغوی کی دی یوه وی، یا په مسئله کی مسلسل دهغه سره سند وی یا دداسی مشهور او معروف کتاب څخه اخیستل سوی وی چی په علماؤ کی مقبول رائج وی لکه دامام محمد رحمته الله علیه مشهوره تصانیف یا دهغه په شان نور کتابونه ځکه چی داهم دخبیر متواتر او مشهور ددرجې برابر دی.

او هیڅ شبهه نسته چی په دې سلسله کی نن سبا دوهم صورت اسلم او محکم دی اوپه دې باندی د موجوده مفتیانو عمل هم دی چی هغوی دحکم کولو څخه وروسته دیو معتمد (۱) کتاب عبارت نقل کوی او کوشش کوی چی ترکمه حده پوری صریحه جزئیه پیدا سی نوبه دی.

شامی دمتاخرینو په کتابونو کی: زموږ په دی دورکی ردالمحتار لابن عابدین رحمته الله علیه شامی دتولو څخه زیات مقبول او مشهور کتاب دی ځکه چی په دی کی دفقهی کتابونو ټوله ذخیره په پوره خوبی سره یوځای جمع کړل سویده اوهمدا وجه ده چی دربانی عالم حضرت مفتی عزیز الرحمن صاحب رحمته الله علیه سره بیشتر دا کتاب موجود و.

صراحت دی نقل کړل سی: بلکه بعضو علماؤ لیکلی دی چی کمه مسئله بیان کړل سی ددی دی داسی حواله نقل کړل سی چی په هغی کی هیڅ مشکل نه وی اومفتی ته په کار دی چی هغه دقواعدو اوضوابطو څخه دمستلې داخذ کولو پرځای صراحت نقل کړی اودهمدی څخه دی فتویٰ ورکړی په شرح حموی ص ۱۲۱ کی دی:

لما في الفوائد الزينية انه لا يحل الافتاء من القواعد والضوابط وانما على المفتي حكاية النقل الصريح كما صرحوا به (شرح الحموي على الاشباه والنظائر ص ۱۲۱).

(۱) دامام محمد رحمته الله علیه د کتابونو څخه را نقل سوی کم قابل اعتماد کتابونه چه په علماؤ کی مقبول دی دهغوی حواله هم درسته ده: اما الاعتماد على كتب الفقه الصحيحة الموثوق بها فقد اتفق العلماء في هذا العصر على جواز الاعتماد عليها لان الثقة قد حصلت بها كمال تحصل بالرواية (معين الحکام ص ۳۱) البته دغیر مشهورو کتابونو څخه فتویٰ ورکول درست نه دی: وعلى هذا تحرم الفتيا من الكتب الغريبة التي لم تشتهر حتى تتطافر عليها الخواطر ويعلم صحة ما فيها (ايضاً ص ۳۲) دغه ډول دهغو کتابو څخه هم فتویٰ ورکول درست دي کم چه په نوو تصنیفاتو کی شمارل کیږی اوپه کومو کی چه دمعتبرو کتابونو په حوالې سره مسئله نه وی اخذ کړل سوی: وكذلك الكتب الحديثة التصنيف اذا لم يشتهر عزو ما فيها من المنقول الى الكتب المشهورة الخ (ايضاً). ظفیر

په فوائد زینیه کی دی چی دقوعدو اوضوابطو څخه فتویٰ ورکول درست نه دی بلکه دمفتی فریضه ده چی هغه دي دنقل صریح حکایت وکړی لکه چی فقهاؤ ددی خبري صراحت کړیدی.

مفتی او قیاس او اجتهاد: لیکن دامعلومه سوي خبره ده چی دهری زمانی دمفتی مخ ته څه داسی مسائل ضرور راځی چی په کتابونو کی صراحتاً مذکوري نه وی په داسی حالت کی پردغه مفتی باندی دمستلی په اخذ کی داصولو او قواعدو ذکر ضروری کیږی ځکه چی ددی څخه بغیر کار چلیدلی نه سی نوځکه دمفتی دپاره په داسی مواقعو کی ددی اجازت به په هره زمانه کی وی او ددی وجه څخه چی دمفتی دپاره کم ځای ټول اوصاف بیان کړل سویدی داهم بیان کړل سوی دی چی هغه دي دخپل مذهب اوامام داصولو او اسالیبو سره مناسبت تامه ولری (لکه چی مخکی تیر سویدی) ترڅو دضرورت په کي وخت ددغو نوو مسائلو څخه جواب فراهم کړل سی دکم صراحت چی دامام صاحب اواصحابو دامام و غیرهم رحمہم اللہ څخه منقول نه وی اوهمدغه وجه ده چی دمفتی دپاره فقیه النفس، صاحب حسن تصرف اوسلیم الذهن کیدل هم شرط قرار گرځول سوی دی په طحطاوی علی الدرالمختار کی دی:

وينبغي ان يكون متنزهاً عن خوارم المروة فقيه النفس سليم الذهن حسن التصرف (طحطاوی ج ۳ ص ۱۷۵) یعنی لائقه داده چی مفتی دي دمروت دخوارمو څخه منزه وی اوددی سره دي فقیه النفس سلیم الذهن اودحسن تصرف په اوصافو سره متصف وی. ددغه اوصافو چی څوک خاوند وی هغه دمقلد کیدو باوجود داصولو اودضوابطو اودکتاب اودسنت په رڼا کی دنوو مسائلو په اسانی سره جواب ورکولی سی اوتاریخ گواه دی چی تراوسه پوری همداسی کیدونکی راروان دی.

مصلحت ته ترجیح ورکول: په همدې ډول که چیري په یوه مسئله کی دوه صحیح اقوال وی نو مفتی دخپلي رایي موافق جواب اوفتوی دوخت دمصلحت په نظر کي نیولو سره په هریوه قول باندی ورکولی سی صاحب دالاشباه والنظائر لیکي:

المفتی انما یفتی بما یقع عنده من المصلحة كما فی مهر البزازیة (الاشباه والنظائر ص ۳۱۸) .
یعنی مفتی بلا شبهی په هغه مصلحت باندی فتویٰ ورکولی سی کم چی هغه مناسب گڼی لکه چی په فتاویٰ بزازیة باب المهر کی دی. په دی باندی حموی لیکي:
لعل المراد بالمفتي ههنا المجتهد اما المقلد فلا ينبغي الا بالصحيح سواء كان فيه المصلحة للمستفتي او لا ويجوز ان يراد به المقلد ان كان في المسئلة قولان مصححان فانه مخير في الفتوى

بکل واحد منهما فيختار ما فيه المصلحة منهما هكذا ظهر لي (شرح حموی ص ۳۱۸).
 شاید چی دلته په مصلحت کی دمفتی خخه مراد مجتهد وی خککه چی خوک مقلد دی نو هغه خوبه صرف په صحیح نقل باندی فتویٰ ورکړی که هغه دمستفتی دمصلحت مطابق وی اوکه نه او داهم کیدی سی چی دلته مفتی مقلد مراد وی او ددی صورت به داوی چی په کمه مسئله کی دوه صحیح قوله تر لاسه کیری نو هغه ته اختیار دی چی ددغو دواړو خخه چی کم یو دمصلحت مطابق پیدا کړی پرهغه دي فتویٰ ورکړی، ماته دا ډول معلومه سوه.

په قاضی او مفتی کی فرق: دلیکلو خبری ډیری دی مگر دطوالت دبیری خخه پاتیری اودا وجه ده چی صرف په اشاراتو باندی اکتفاء کړل سوی ده ان شاء الله خه چی په سرسری طور سره لیکل سویدی هغه به کافی وی، او واضحه سوه چی دافتاء کار خومره اندازه مهم اودمه دارانه دی په اصول قضاء کی صراحت دی:

ولا فرق بين المفتي والقاضي الا ان المفتي مخبر والقاضي ملزم به (عقود ص ۳، ودرمختار)
 یعنی دمفتی او دقاضی ترمینخ ددی خخه بغير هيخ فرق نسته چی مفتی مسئله بنوونکی وی اوقاضی په بل باندی منوونکی وی.

دمفتی مقام: ددی خخه معلومه سوه چی مفتی په خپله ذمه داری کی دقاضی خخه زیات دی اوکم نه دی ددی وجه چی فقهاؤ چي چیري دقاضی دعالم اوجاهل کیدو بحث کړی دی هلته ددی هم صراحت دی چی قاضی دمفتی په فتویٰ باندی فیصله کولی سی که هغه دقضاء پربنیاد فتویٰ ورکړی وی خککه چی مفتی وظیفه په اصل کی ددیانت پربنیاد باندی فیصله ورکول دی:

في أيمان البزاية المفتي يفتي بالديانة والقاضي يقضي بالظاهر (الدر المختار ج ۳ ص ۴۲۴).
 یعنی دفتاویٰ بزازیه په کتاب الايمان کی دی مفتی په دیانت باندی فتویٰ ورکولی سی اوقاضی په ظاهر حال باندی فیصله کوی.

البته په مفتی اوقاضی کی دافرق ضرور دی چی مفتی صرف دحکم بنودلو ذمه دار دی بیاپه مستفی پوری موقوف دی چی هغه عمل کوی اوکه یی نه کوی، مفتی هغه مجبورولی نه سی بیا چی سوال کونکی خنکه سوال وکړی مفتی هغه مخ ته کنبیری دی اوجواب ولیکی یایی ورته زبانی ووايي البته داضرور دی چی مفتی وینس اودور اندیش وی داسی نه وی چی دمستفتی په وړاندی مخکی دوخت خخه صورت مسئله بیان کړی اوهغه ددی مطابق سوال جوړ کړی او بیایی وکړی لیکن په هرحال کی بحث اومباحثه او

تفتیش اور تجسس صرف دقاضی پرسر دی دمفتی پر ذمہ نہ دی.

نبخہ دافتاء پرمسند بانندی کنبینستلی سی: ددی وجهی خخہ فقہاؤ صراحت کپی دی چی افتاء داخرس یعنی گونگی دپارہ ہم درستہ ده لکہ خنکگہ چی داضروری نہ ده چی مفتی دی سپی وی اوبخہ دی نہ وی اوازاد دی وی غلام دی نہ وی په دی ډول داهم ضروری نہ ده چی هغه دی خبری کونکی وی اوگونکی دی نہ وی. په ردالمحتار کی دی :

لا حرية ولا ذكورة ولا نطق فيصح افتاء الاخرس (الدرمختار على هامش ردالمحتار ج ۳ ص ۴۱۹).

یعنی دمفتی دپارہ نہ دازادوالی شرط نستہ اونہ دنارینہ والی اونہ دصاحب نطق والی لہذا دگونگی فتویٰ ورکول درست دی.

ددی حاصل داسو چی دافتاء فرائض نبخی غلام اوگونگی ہم سرتہ رسولی سی کہ پرهغوی بانندی هغه ټول محاسن او شرائط جمع وی چی دیو مفتی دپارہ ضروری دی او دکومو اجمالی تذکرہ چی پورته تیرہ سویدہ.

په هندوستان کی دافتاء کار: په هندوستان کی خہ مودہ وسوہ چی مسلمان حکومتونہ ختم سویدی او ددی سرہ چی لږ او ډیر اسلامی نظام رائج و هغه ہم ختم سو انگریزانو چی په خپل دور دحکومت کی دینی مدارس اومراکز په کم ډول برباد کړل هغه بیوزرہ دردوونکی اوږد تاریخ دی، الله تعالیٰ دی جزاء خیر عطاء کپی هغه علماء کراموته چی هغوی په پرایونټ (شخصی) طور داسلامی نظام یادگارونہ په یوشکل کی باقی وساتل اگریچی دکتابونو او دفتاویٰ په شکل کی ولی نہ وی.

حضرت شاه عبد العزیز او مولانا فرنکی رحمۃ اللہ علیہما : په انگریزی دور دحکومت کی چی کمو علماؤ دافتاء فرائض په ذاتی طور سرہ سرتہ رسولی دی په هغوی کی دټولو خخہ زیات مشهور دحضرت شاه عبد العزیز محدث دهلوی رحمۃ اللہ علیہ المتوفی سنہ ۱۲۳۹ھ نوم دی چی دهغوی دفتاویٰ مجموعہ دفتاویٰ عزیزیه په نوم چاپ سویدہ.

په دغو خوږو نومونو دعلماؤ کی دحضرت مولانا عبدالحی فرنکی محلی لکهنو المتوفی سنہ ۱۲۰۰ھ ذات ہم دی چی دهغوی فتاویٰ یوہ عمدہ مجموعہ طبع سوی ده او دیوی مودی خخہ خلگوته فائده رسوی اوپه دی کی شک نستہ چی ددوی مجموعہ فتاویٰ دگرانقدرہ معلوماتو بیش قیمتہ خزانه ده.

دارالعلوم دیوبند: دانگریزانو دحکومت په دور کی چی کله دسنہ ۱۸۵۷ میلادی خخہ وروستہ چی انگریز په پوره قوت سرہ خپلی پنجی دلته نبخی کپی وی، حجة الاسلام حضرت مولانا محمد قاسم صاحب نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ المتوفی سنہ ۱۲۹۷ھ دخپلو شو

ملگرو او عقیدت مند و سره یوځای پر ۱۵ د محرم سنه ۱۲۸۳ هـ دیوی دینی اداری د مدرسې اسلامیہ عربیہ په نوم بنیاد کښیښووی چی په هغه لږو رځو کی دارالعلوم دیوی اسلامی یونیورسٹی حیثیت اختیار کړی او په دی اسلامی یونیورسٹی کی چی یواړخ ته نور شعبه جات قائم سوه د دارالافتاء قیام هم په عمل کی راغی.

دافتاء کار او دارالعلوم : په ابتداء کی به استفتاء د بانی دارالعلوم حضرت قاسم نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ په خدمت اقدس کی راتله او بیابنه د عالم ربانی حضرت مولانا رشید احمد صاحب گنگوهی رحمۃ اللہ علیہ المتوفی سنه ۱۳۲۳ هـ په بابرکته خدمت کی وړاندي کیده، پرحجۃ الاسلام حضرت قاسم نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ باندی چونکه ولایت غالب و ددی وجه دهغوی تاکید و چی سوالات دی د عارف بالله حضرت گنگوهی رحمۃ اللہ علیہ په خدمت کی پیش کړل سی ځکه چی هغه فقیه النفس او باعمله عالم و .

څه ورځی امام ربانی حضرت نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ دغه خدمت دافتاء دخپل استاذ زاده حضرت محمد یعقوب صاحب نانوتوی (المتوفی سنه ۱۳۰۲ هـ) څخه هم اخیستی و پخپله به امام ربانی دافتاء دخدمت څخه عموماً احتراز فرمایي.

ترڅه مودی پوری په دارالعلوم دیوبند کی باضابطه (دارالافتاء) قائمه نه کړل سوه د سنه ۱۲۸۳ هـ څخه تر سنه ۱۳۰۹ هـ پوری دغه کار د دارالعلوم اساتذہ کرامو سرته رسوی بیابنه سنه ۱۳۰۱ هـ کی شوروی دیو تجویز په ذریعه ددی کار دپاره حضرت مولانا محمد یعقوب صاحب صدر مدرس رحمۃ اللہ علیہ تر دیره حده پوری داسباقو څخه فارغه کړی صرف څو اسباق دهغه پر ذمه پاته سوه لکه چی ددغه کال درویداد د ۱۰۴ صفحی څخه ظاهر دی گواکی حضرت مولانا محمد یعقوب صاحب رحمۃ اللہ علیہ د صدر مدرس کیدو سره سره مفتی هم و په سنه ۱۳۰۲ هـ کی دهغوی وفات وسو دهغه څخه وروسته دغه کار دمختلفو خلگو څخه واخیستل سو مگر داتول حضرات مدرسین وه، په سنه ۱۳۰۴ هـ کی د دارالافتاء د جوړیدو د ضرورت اشتهار ورکړل سو او ددی شعبی اهمیت څرگند کړل سو، دارنگه په دی سلسله کی ویل سوی وه چی که چیری باضابطه ددی نظم و کړل سی نویوه ورځ دنوی فتاویٰ عالمگیری وجود په عمل کی راتللی سی. لیکن تر سنه ۱۳۰۹ هـ پوری باضابطه ددی قیام کم صورت پیدا نه کړل سو.

د دارالافتاء قیام: په ۲۷ دربیع الاول سنه ۱۳۰۹ هـ قدوة السالکین حضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن صاحب دیوبندی رحمۃ اللہ علیہ دمرتهه د مدرسې څخه را وغوښتل سو او د نائب مهتمم پر منصب باندی فائز کړل سو او دیو نیم کال څخه زیات هغه پردی منصب باندی برقراره وو مگر په دوهم کال اراکینو دمجلس شوروی په ۷ ذیقعدی سنه ۱۳۱۰ هـ ددغی

مدرسی دسرپرست حضرت گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ پہ خدمت کی ولیکل چی دمدرسی مہتمم تہ دنائب ضرورت نستہ نو ددی وجہ تحریر وفرمایاست چی دمولانا عزیز الرحمن صاحب خخہ باید کم کار واخیستل سی بیایی پہ خط کی داہم پہ اخرکی ولیکل چی دمفتی دنہ مقرر کیدو پہ وجہ مستفتینو تہ جواب پہ تاخیر سرہ رسیبری دکم خخہ چی ہغوی تہ حرج وی (۱)، پہ ۹ دذیقعدی سنہ ۱۳۱۰ھ دحضرت گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ داجواب موصول سو:

(دبنده پہ نزد دی مولوی عزیز الرحمن صاحب داہتمام خخہ جلا کرل سی او دمدرسی افتاء او دطالبانو اسباق دی ورکرل سی او دمدرسینو اعانت دی کوی او لاریب دفتویٰ جواب پہ تاخیر رسیدل پہ سبب دعدم فرصتی دمدرسینو دمدرسی بدنامی دہ او دافتاء کار خو داسی نہ دی چی ددرس دشغل باوجود ہغہ وکرل سی).

دحضرت گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ دخط نقل، دنقل تجاویز شوری درجستہ ص ۱۰۲ خخہ

دسنہ ۱۳۱۰ھ درویداد پہ ۲ صفحہ کی ددی صراحت موجود دی چی مفتی صاحب دنیابت داہتمام خخہ گوئبہ کرل سو اوپر افتاء او دشرح ملاجافی خخہ لانڈی پر دوو سبقونو بانڈی مقرر کرل سو.

مفتی عزیز الرحمن رحمۃ اللہ علیہ او افتاء: دسنہ ۱۳۱۰ھ خخہ پرلپسی تر رجب سنہ ۱۳۴۲ھ پوری پردی افتاء بانڈی عارف باللہ حضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ فائز و مگر پہ دے ڊول چی ترسنہ ۱۳۳۲ھ پوری ہغہ تہ یو نقل نویس نہ و ورکرل سوی کہ خہ ہم چی ہغوی پہ طلبا و بانڈی دسنہ ۱۳۲۹ھ خخہ دنقل فتاویٰ کار شروع کری و پہ دی وجہ سرہ دسنہ ۱۳۲۹ھ خخہ تر سنہ ۱۳۳۲ھ پوری پہ نقل فتاویٰ کی مختلف خطونہ ترلاسه کیری چی تردیرہ حدہ پوری ناصاف وی، خو پہ سنہ ۱۳۳۳ھ کی دہغوی دکار درفیق پہ حیثیت سرہ دمولانا قاضی مسعود احمد صاحب مدظلہ تقرر پہ عمل کی راغی چی ددوی ذمہ داری دسوالاتو اودجواباتو نقل و چنانچہ ددغہ وخت خخہ رجستہ صاف لیکل سوی ترلاسه کیری قاضی صاحب موصوف دسنہ ۱۳۳۲ھ خخہ نائب مفتی مقرر کرل سو.

مختصر داچی حضرت مفتی عزیز الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ موصوف ترسنہ ۱۳۳۲ھ پوری یوازی دمفتی پہ حیثیت سرہ و خو پہ دی شپہ دیرش کلن دور افتاء کی نقول صرف دسنہ ۱۳۲۹ھ خخہ ترلاسه کیری اوددی خخہ مخکی داتلسو کالودفتاویٰ نقلونہ موجود

(۱). رجستہ نقل تجاویز شوری. ظفیر

نه دی.

ددارالعلوم سره تری نوری فتاویٰ: دغه ډول داویل که څه هم چي درست دی چي ددارالعلوم دفتاویٰ ابتداء دفتاویٰ رشیدیہ څخه کیږي او حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی صاحب رحمۃ اللہ علیہ هم چونکه دحضرت مولانا محمد یعقوب رحمۃ اللہ علیہ تر تربیت لاندې دسنه ۱۳۰۱هـ څخه مخکي په دارالعلوم کی دافتاء کار شروع کړی و بیا دهمدی دارالعلوم فرزند هم و او وروسته سرپرست هم سو نوځکه امداد الفتاویٰ هم په اصل کی ددی سلسلې یوه کړی ده اوداهم ددی عظیم الشان دینی اداری فیضان دی، په همدې ډول فقیه الامت مولانا کفایت الله صاحب رحمۃ اللہ علیہ هم ددارالعلوم تلمیذ رشید و او برابر دمجلس شوریٰ خاص غړی هم و نوځکه دهغوی خدمت دافتاء هم ددغه دارالعلوم یو بناخ دی ددوی فتاویٰ اگر چی مرتب سوی اوتر اوسه پوری شائع سوی نه ده مگر دهغوی تعداد هم زیات دی.

لیکن ددارالعلوم په احاطه کی په کنبښتولوسره او ددی ځای دشعبه دارالافتاء په مهر سره چی کمی فتاویٰ په ملک کی دننه او دباندې ملک ته لیږل سویدی ددی ابتداء درئیس المفتیین حضرت مولانا عزیز الرحمن رحمۃ اللہ علیہ صاحب څخه سوی ده اوهم دغه فتاویٰ د (فتاویٰ دارالعلوم) په نوم سره مشهوره ده اوپه دی وخت کی همدغه ستاسو په خدمت کی وړاندی کیږي.

دفتاویٰ ترتیب: ۲۳ ربیع الثانی سنه ۱۳۷۴هـ په مجلس انتظامیه کی حکیم الاسلام حضرت مولانا محمد طیب صاحب مدظله په خپل یوه وړاندیز سره دترتیب فتاویٰ تجویز وړاندی کړی دمجلس بیدار دماغ اراکینو په خوښی سره اول په عارضی طور باندی ددی منظوری ورکړه اوپه دې ډول دغه کار د ۷ جمادی الالی سنه ۱۳۷۴هـ څخه شروع کړل سو (۱) وروسته بیا اراکینو دشوری مستقله منظوری ورکړه او داکار باقی وساتل سو لیکن ددې سره دا فیصله هم وسوه چی فتاویٰ مدللہ او مکمله راسی او داچی هغه په هر لحاظ ددارالعلوم دیوبند دشان سره مناسبه وی.

په ۴ ذیقعدہ سنه ۱۳۷۶هـ مجلس عامله دیوه تجویز په ذریعه داکار دخاکسار په طرف منتقل کړی اوپه دې ډول په مینځ ذیقعدہ کی دسنه ۱۳۷۶هـ څخه دا مهمه ذمه داری خاکسار قبوله کړه په سنه ۱۳۷۸هـ راتللو سره دسرسی ترتیب کار ترسنه ۱۳۴۶هـ پوری مکمل سو چی دعارف بالله حضرت مولانا مفتی عزیز الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ ددور

(۱). وگوری: رجستر ددارالافتاء نقول احکامات سنه ۱۳۷۴هـ. مرتب

افتاءِ آخری کال دی دمستفتی حضراتو دنوم پہ اعتبار سره چی کمه شمېرنه اچول سویده د خاکسار دترتیب ترزمانی پوري دهغه تعداد دوه دیرش زره شپږ سوه اته ویشته ۳۲۲۲۸ دی او د خاکسار څخه مخکی تردوو درو کلونو پوری دا کار چی نورو حضراتو (۱) سرته رسولی و ددهغوی تعداد کم او زیات پنځه زره دی ددواړو په یوځای کولو سره دغه تعداد کم او زیات اته دیرش زره جوړیږی ددی ما حاصل داسو چی دسنه ۱۳۲۹هـ څخه نیولي تر رجب سنه ۱۳۴۲هـ پوری دمحفوظ رجسټر مطابق اته دیرش زره افرادو دارالافتاء ته سوالات لیږلی دی او جوابونه یی حاصل کړی دی اودا صرف درجسټر سوو فتاواو شمېره ده ددی څخه پرته بعضی حضرات به داسی هم وه چی دتلواری له امله ددوی فتاویٰ درجسټر کیدو څخه پاته سوی وی اوپه مابینځ کی څه رجسټر غائب هم دی، او په دی باندي خو تاسو هم پوهیږی چی یو مستفتی څو څو سوالات دخپلی استفتاء په کاغذ کی لیکی که اوسطاً دری سوالات دهر مستفتی ومنل سی نوپه دې ډول داصلي مسائلو شمیر دری چنده کیږی اودسوا لک برابر جوړیږی اوداتعداد صرف دپنځلسو شپاړسو کلونو دی حضرت مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ ددی څخه مخکی هم یو ویشته دوه ویشته کلونه دافتاء خدمت سرته رسولی دی دکمی زمانی نقلونه چی موجود نه دی که دومره تعداد ددغه دور هم فرض کړل سی اوکم اویش دغومره اندازه تعداد به یی وی نوپه دې ډول صرف دحضرت مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ دفتاویٰ تعداد کم او زیات دوه نیم دری لکه جوړیږی.

دفتاویٰ په ترتیب کی دبعض ضروری امورو لحاظ: په درج رجسټر فتاویٰ کی یو زیات مقدار دهغو فتاواوو دی دکمو چی مکمل نقل موجودنه دی صرف دا لیکل سویدی چی دفلانی شی سره متعلق سوالات راغلی دی چی جوابات یی لیږل سوی دی بیا دترتیب په وخت کی دشوری هدایت سره سم هغه مسائل حذف کړل سویدی ولی چی مکرر وه او په دې ډول په دې زیر نظر مجموعه کی دفتاویٰ زیاته حصه رانغله او دمکرراتو راوړلو کمه خاصه فائده هم نه وه البته که دیوی مسئلې په نوعیت کی بنکاره فرق محسوس کړل سوی وی نو هغه دوباره هم ولیکل سوه.

نقول دفتاویٰ دتاریخ په لحاظ سره په رجسټر کی درج دی په هغوکی څه ترتیب نه سته، مگردلته مرتب باب اوفصل قائم کړیدی اول یی هرکتاب جلاکړیدی مثلاً کتاب الطهارة،

(۱). په دوی کی زموږ نائب مفتی مولانا جمیل الرحمن صاحب سیوهاروی هم دی چی هغوی یو کال دا خدمت سرته رسولی دی. مرتب

کتاب الصلوة، کتاب الزکوٰۃ، کتاب الصوم، کتاب الحج، کتاب النکاح وغیره وغیره او بیایی پہ ہر کتاب کی مختلف ابواب قائم کړی دی لکه پہ کتاب الطہارت کی باب الوضوء، باب الغسل، باب المیاء، باب التیمم، وغیره وغیره بیایہ ہر باب کی فصلونہ قائم کړل سویدی مثلاً اول فصل فرائض وضوء، فصل ثانی سنن وضوء، فصل ثالث مستحبات وضوء، فصل رابع مکروہات وضوء، فصل خامس نواقض وضوء...اونور.

اکثرہ مسائل داسی وه چی دہغو حوالہ درج نہ وه مرتب پرحاشیہ باندی ددغو ټولو مسائلو حوالہ جات نقل کړی اوہرہ حوالہ یی مع نام کتاب ابواب اوصفحات نقل کړی دہ ترڅو چی پہ رجوع کولو کی کم دقت پینن نہ سی څہ مسائل داسی وه چی پہ ہغوی کی یی حوالی ولټولی اوراوی ایستلی اودباب اونمبر صفحہ یی پرحاشیہ باندی درج کړہ، کہ پہ جواب کی دحدیث یوہ جملہ راغلی وی نو ہغہ یی ہم داحادیثو پہ کتابونو کی تلاش کړہ اوپہ حاشیہ کی یی دہغہ حوالہ ہم درج کړہ ہمددا صورت دقرآنی آیاتونو پہ سلسلہ کی ہم اختیار کړل سو دناقل پہ غلطی سرہ کہ دحوالی پہ عبارت کی کمہ غلطی سوی وی نو داصل سرہ پہ یوځای کولو یی ددی دتصحیح فریضہ ہم انجام کړل سویدہ پہ ہمدې ډول کہ دیوې تاریخی واقعی ذکر پہ جواب کی راغلی وی نو دہغی حوالہ یی ہم درج کړیدہ.

دایمان او دعقائدو سرہ متعلق چی کم جوابات دی یا دتفسیر اوحدیث څخہ دہغو لپارہ جدا جدا عنوانونہ قائم کړل سویدی پہ ہمدې ډول دبدعاتو دمحدثاتو پہ یوجدا باب کی دجمع کولو کوش کړل سویدی دسولاتو سرہ چی کم آدرسونه تاریخونہ اونمبرونہ وه دحضرت مہتمم صاحب دامت برکاتہم پہ مشوری سرہ پہ اصل کتاب کی ہغہ ټول حذف کړل سول ولي چی ہغو تہ اوس قطعاً ضرورت نہ ؤ پہ مسودہ کی البتہ داټول شیان پریښودل سوی دی ددی دپارہ کہ کلہ دمقابلې نوبت راسی نوپہ آسانی سرہ بہ دغہ کار سرتہ ورسیرې البتہ اوس چی دمکراتو دحذف څخہ بعد کم مسائل پہ کتاب کی باقی پاتہ سویدی پرهغو باندی پرلپسې شمېرہ اچول سوی دہ ترڅو پہ یوکتاب کی چی څومرہ مسائل راځی دہغو تعداد معلوم کړل سی.

اولنی حصہ دکتاب الطہارۃ دہ پہ دي کی دمسائلو تعداد نسبتاً ډیر کم دی، ځکہ اولاً عوام دطہارت دمسائلو متعلق لږ پوښتنہ کوی اوپہ ہغو کی کمہ ستونزہ ہم نستہ ثانیاً دمکراتو پکښی تعداد زیات ؤ اوپہ ہغو کی یوتر بلہ کم خاص فرق نہ ؤ نوځکہ ہغہ حذف کړل سول لیکن کہ ټول مسائل پہ من وعن نقل سوی وی نوداسی بہ څوجلدونہ ځینی جوړیدی البتہ پہ کتاب الصلوة کی دمکراتو دحذف باوجود ہم دمسائلو تعداد

ڀير زيات دي اوان شاء الله هغه حصه به دڪتاب الطهارت ڌڻه دڻوچنده زيات ضخامت حامله وي.

دحضرت مفتي صاحب رحمۃ اللہ علیہ طرز دافتاء: دلته دانبول هم ضروري دي چي حضرت علامه قدس سره يوطرف ته عارف بالله صاف باطن والا ؤ اوبل طرف ته په علوم دينيه فقيهه كي درسوخ تامه اوملكه راسخه مالك ؤ دهغوي ددور دافتاء كم او زيات سوا لك مسائل چي دهغوي جوابات ددوي په قلم سوي دي هغه خاكسار په بار بار سره لوستي دي او دمختلفو اړخونو په اعتبار سره اعتراف كيږي چي دهغوي انداز سڄه سوي صاف اوستره اويوخ ؤ كله به هغوي په يوه مسئله كي دتذبذب لاره نه اختياروله بلڪه دمسايلو تل ته به رسيدى اوكم جوابات چي تحرير فرمايي هغه دهر لحاظه كلك او مڪمل دي كمال دادى چي دماغ او حافظه يي هيڻڪله هم خيانت نه كوي ذهن چي كله ڄي نو دصحت طرف ته ڄي، دغه وجه ده چي جوابات دبي ڄايه طول اوتكليف وركوونكي اختصار ڌڻه پاك دي انداز دبيان يي سليس اوجامع دي، معمولي په ليڪ او لوست پوه كس هم په اساني سره دهغوي په جواب پوهيږي چاته ڌه مشكل مخ ته نه راڄي.

دحضرت مفتي صاحب قدس سره كمال دادى چي دزمانى دعرف ڌڻه كله هم صرف نظر نه كوي بلڪه پرهغه باندي ژور نظر ساتي كه ديوي مسئلي دوه مختلف مفتي به اړخونه وي نوپه داسي موقع هغه آسانه پهلو اختياروي اويو همدغه باندي فتوي وركوي داسي صورت هرگز نه اختيار وي چي دعوامو دپاره دمشكلاتو پيدا كونكي وي لكه ڌنگه چي تاسو به وويني چي دوي دڌاه دپاكي په سلسله كي ددرو سوو بوکو دايستلو پرصورت باندي فتوي وركڀيده په دي ډول دنورو ممالكو سره په تجارت كي چي دبينك سود مجبوراً اداء كول پكار وي او ددي ڌڻه بغير تجارت ممكن نه وي دا يي په اصل قيمت كي داخل كڀي اودتجارت اجازت يي مرحمت فرمايلي دي په حرام گرڄولو سره يي مسلمانان ددغه ډول تجارت ڌڻه محروم نه كڀل.

دغه ډول په هغه كارخانو كي چي دعامي داخلي اجازت نه وي دجمعي دلمانځه دجواز فتوي وركوي دنورو ڌلگو په شان داڌن عام په پام كي نيولو سره دعدم جواز فتوي نه وركوي بلڪه داڌبتوي چي دداخلي دممنوع كيڌو وجه بله ده بيا چي كله په تعدد دجمعه باندي عمل روان دي نو داڌن عام دشرط كم خاص اهميت نه پاته كيږي اودشامي اوڀر د عبارت په حواله كي درج كوي تاسي به داهم وويني چي دسوال په لوستلو اول دسائل حيثيت په ذهن كي قائموي اوبيا ددي مطابق جواب ليكي په يوقسم متعددو سوالونو كي به تاسو ولولي چي يو مختصردى چي په هغه كي صرف حكم بيان سويدي اويو

مفصل چي په هغه کي پوره علمي بحث دی او حدیث اوفقه متعددي حوالی دي دافرق محض ددی وجهی څخه دی چي دسائلینو درجي مختلفي دی دعوامو دپاره یوازي حکم نبودل کافی دی مگر دعلماؤ لپاره ددلائلو راوړل هم ضروری دی.

په دې ډول به یی فتویٰ همیشه پرمفتی به قول باندی ورکوله که دلوی څخه لوی عالم هم دهغه خلاف رجحان ظاهر وی نو دهغه پروا نه کوی لکه په تشهد کی د اشاره بالسبابة مسئله پردی حضرت مجدد الف ثانی رحمته الله علیه په مکتوبات کی عدم جواز لیکلی دی خو دوی دانه تسلیموی او دحضرت مجدد قدس سره دقول توجیه کوی یا په بعضو سوالو کی مستفتی دحضرت شاه ولی الله دهلوی رحمته الله علیه په نوم اخیستلو سره لیکلی چي هغوی داسی لیکلی دی، دوی په جواب کی تحریر فرمایي چي مور د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه مقلدین یو، یادغه ډول په تراویحو کی دابن همام رحمته الله علیه رجحان ته اهمیت نه ورکوی، که یو څوک دحکم علت معلوموی او هغه دعوامو څخه وی نو هغه یوازي په دومره لیکلو سره خاموش کوی چي دخدای تعالی او دهغه در رسول الله صلی الله علیه و آله همداسی حکم دی (۱) لیکن که یو عالم پوښتنه کوی نو دهغه په علمی انداز کی دحکم دروح په پوهولو کوشش کوی.

همدغه حال دحوالی دی که چیري هغه عامه مشهوره مسئله وی یا یو عامی کس پوښتنه کوی نو حواله نه درج کوی که نه نو ځای پرځای حواله هم درج کوی اکثره ددوی دنظر په وړاندی درمختار اوشامی وی نومرتب هم په دی وجه په کثرت ددغو کتابونو حواله ورکړی ده ځکه چي اکثره یې په جواباتو کی لیکلی دی چي په درمختار یا شامی کی داسی دی.

دمرتب دکم علمی اعتراف: په اخر کی دومره قدر عرض کول نور ضروری دی چي خاکسار مرتب دخپل محنت ترخده پوری هیڅ کوتاهی نه ده کړی هسی هم دده لږه سرمایه والا کیدل ظاهر دی، په حواله جاتو کی حتی الوسع دصریحی جزئی نقل کولو جد جهد کړل سوی دی، الا ماشاء الله، مرتب ډیر کوشش کړیدی چي ددی پر حواله جاتو باندی یو بل فقیه نظر واچوی ددی دپاره که چیري کمه خامی پاته سوی وی نو دهغی اصلاح به وسی مگر افسوس چي په دی وخت کی داکار ونه سو هسی خو بعضو علماؤ ددارالعلوم په سرسری طور نظر پر اچولی دی.

په هر حال چي کم خلگ ددی څخه استفاده کوی که هغوی ته یوه غلطی په نظر ورسی نو

(۱). په همدې ډول تربعضو جوابو لاندی مرتب د علت اضافه کړیده ترڅو ناظرینو ته گټه ورڅخه ورسیري. مرتب

دفتاویٰ مرتب دي دهغه څخه ضرور آگاه کړی چی ترڅو په ائنده چاپ کی دهغه اصلاح وکړل سی مرتب هم پرهر حال انسان دی نو ځکه دغلطیو امکان سته.

الله العالمینه! ته خو ښه پوهیږی چی ستا داحقیر بنده دهغو ټولو وسائلو څخه خالی دی دکمو چی دنن په دنیا کی قدر اوقیمت دی اوریبستا خبره خوداده چی ستا پرذات باندي دتوکل او دبهروسی دسرمایې څخه بغیر دهغه سره هیڅ نسته صرف ددغه سرمایې په بهروسه باندي هغه دومره دمهم کار ذمه داری قبوله کړیده که چیري ستا امداد او اعانت نه وی نو دهغه په دی خدمت کی به دکوتاهیانو او دخامیانو څخه ماسوا څه وي.

رباً العالمینه! کله چی تا محضی په خپل فضل او کرم سره بغیر دطلبه څخه پردومره عظیم الشان علمی کار باندي لگولی یم نو ددی عظیم المرتبه فتاویٰ چی کم خدمت دخاکسار سره متعلق دی داهم ددار العلوم په شان ادارې سره مناسب جوړ کړی اگر چی دا یو حقیقت دی چی مفتی یوعارف بالله بزرگ دی اومرتب یو از سرتاپا گنهنکار انسان، مگر په ذره کی دلمر په شان ځلیدل راوستل ستا دقدرت څخه بعید نه دی.

پروردگار عالمه! دا حقیر خدمت قبول کړی اودا زموږ لپاره دآخرت توبنه او فلاح دارین جوړ کړی. آمین یا رب العلمین.

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم، و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العلمین، والصلوة والسلام علی سید المرسلین، وعلی آله واصحابه اجمعین.

د دعا غوښتونکی

محمد ظفر الدین غفر له، پوره نوډیهاوی
 وزير الافاء وزير العلوم وپوښتر

۲۵ رجب سنه ۱۳۸۱ هجری، مطابق ۳ جنوری سنه ۱۹۶۲ میلادی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين.

کتاب الطهارة

الباب الاول في الوضوء

اول فصل : داودسه فرضونه

دسر په مسحه کي دفرض اندازه څه ده؟ سوال: (۱) دسر په مسحه کي فرض اندازه څه ده؟

دسر څلورمه برخه اوکه نه ددری گوتو په اندازه؟

جواب: علامه شامی (۱) لیکلی دی چي معتبر روایت دادی چي مقدار دمسح دسر څلورمه حصه (ربع الرأس) ده: کما قال في شرح قوله: ومسح ربع الرأس واعلم أن في مقدار فرض المسح روايات أشهرها ما في المتن الثانية مقدار الناصية واختارها القدوري وفي الهداية وهي الربع والتحقق أنها أقل منه الثالثة مقدار ثلاثة أصابع رواه هشام عن الإمام الى ان قال والحاصل أن المعتمد رواية الربع وعليها مشى المتأخرون كابن الهمام وتلميذه ابن أمير الحاج وصاحب النهر والبحر والمقدسي والمصنف والشرنبلالي وغيرهم. (۲)

دگني او سپکی زيری دواړو يو حکم دی اوکه نه جلا جلا او دريری دپاره جلا اوبه کله

اخيستل کيری؟ سوال: (۲) په اوداسه کي دريری دپاره دري ځلي اوبه را اخيستل ضروری دی اوکه نه؟ آیا دگني او سپکی زيری يو حکم دی؟

(۱) دعلامه شامی رحمته الله نوم محمد امين دی مگر په ابن عابدين مشهور دی دده دحاشیې نوم (ردالمحتار علی الدر المختار شرح تنوير الابصار) دی مگر په عوامو کي دشامی په نوم شهرت لری، حضرت مفتی علام چی هر چيري داسي لیکلی دي چی په شامی کي دا دی نو دهغه څخه همدغه ردالمحتار مراد دی. ظفیر

(۲) ردالمحتار کتاب الطهارة فرائض وضوء ج ۱ ص ۹۲، ط. س. ج ۱ ص ۹۹، ردالمحتار کتاب په مختلفو مطبوعو کي چاپ سویدی او دهر یوه صفحي جدا دی دهمدی وجه څخه دباب او دفصل حواله ورکول کيری (يعني ددی دپاره چي په هرچاپ کي باید په فهرست کي وکتل سي او همدغه باب او فصل پیدا سي بيا مطلوبه مسئله پکښي آسانه پیدا کيری) په دغه موجوده فتاوی کي چی کم ردالمحتار ته حوالی دی نو هغه ددار الخلافة العثمانية دمطبع عثمانية چاپ دی که چيري تاسی صفحي گورئ نو ذکر سوی مطبعی چاپ سوی ردالمحتار دځان سره ولری، حضرت مفتي صاحب هم په ځينو ځايونو کي صفحي لیکلی دي مگر هغه ددهلی دمجتبائي مطبوعی نسخه ده نو دهمدی وجه څخه هلته ورسره په حاشیة کي دمطبعی عثمانية صفحي نقل سوی دي، ددی دپاره چی مطابقت يي سره راسی، والله هو الموفق والمعین. طالب دعاء محمد ظفیر الدين غفرله

جواب: ددرمختار مضمون دادی چی دتولی ږیری مینخل فرض دی، لیکن ډیری دڅریدلي برخي مینخل یا مسح کول فرض نه دي بلکه سنت دي، او هغه سپکه ږیره چي لاندي پوستکی تر ښکار ږیري دهغي لاندینی برخه مینخل ضروري دي (۱) او دکمی چی مینخل فرض دی په هغه کی تثلیث (درې واره والی) سنت دی (۲) (ږیره لکه څنگه چی په مخکی داخله ده نو دهمدی وجه څخه باید په هغه اوبو ومینخل سی کمی چی دمخ دپاره را اخیستل سوی دی مثلاً په دواړو ورغوو کی به اول اوبه راواخلي اوټول مخ به ډیری سره ومینخي بیا به دویم ځل هم په دواړو لاسونو کی اوبه راواخلي اوټول مخ به ډیری سره ومینخي او همدارنگه په دریم ځل کی به یوازي ډیری دپاره جلا اوبه هغه وخت را واخیستل سی چی کله ډیری خلال کوی او هغه هم یو وار، ظفیر. فقط (۳)

آیا دکمی ږیری دوربستانو مینخل په اوداسه کی فرض دی؟ سوال: (۳) په اوداسه کی دکمی ږیری دوربستانو مینخل فرض دي اوکه مستحب؟ او بیخو ته یې اوبه رسول ضروري دي اوکه به یوازي پر وربستانو مسح کیږي؟

جواب: په درمختار کی دي: وغسل جميع اللحية فرض يعني عملياً أيضاً على المذهب المفتى به المرجوع إليه وما عدا هذه الرواية مرجوع عنه كما في البدائع الخ (درمختار) قوله: وما عدا هذه الرواية ای من رواية مسح الكل او الربع او الثلث او ما يلقى البشرة او غسل الربع او الثلث الخ شامی (۴)، (ددي څخه معلومه سوه چی دتولی ږیری مینخل فرض دی مسح کول یې کافی نه دی اوکه چیری ږیره گڼه وی نو دهغي بیخونو ته اوبه رسول ضروري نه دی مگر که چیری سپکه ږیره وی نوبیا ضروري دی په درمختار کی دی: ثم لا خلاف أن المسترسل لا يجب غسله ومسحه بل يسن وأن الخفيفة التي ترى بشرتها يجب غسل ما تحتها كذا في النهر

(۱) غسل جميع اللحية فرض یعنی عملياً ايضاً الخ ثم لا خلاف ان المسترسل لا يجب غسله ولا مسح بل يسن وان الخفيفة التي ترى بشرتها يجب غسل ما تحتها الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار فرائض الوضوء ج ۱ ص ۹۳، ط. س. ج ۱ ص ۱۰۰). ظفیر

(۲) وتكرار الغسل الى الثلث سنة ايضاً لمواظبة عليه الصلاة والسلام عليه الخ (غنية المستملى سنن الوضوء ص ۲۵) دا غنية المستملى د: کبیری او شرح منیه په نومونو سره مشهوره ده دا دشیخ ابراهیم حلبی تصنیف دی داهم په ډیرو مطبوعو کی چاپ سویده او په دی فتاویٰ کی دصفحو حواله دفخر المطابع لکهنو مطبوعه نسخی ته ورکړل سویده. ظفیر

(۳) وتحليل اللحية الغير المحرم بعد التثليث (الدر المختار) ای تثلیث غسل الوجه امداد الخ روى ابوداؤد عن انس (رض) كان صلى الله عليه وسلم اذا توضأ اخذ كفا من ماء تحت حنكه فخلل به لحيته وقال بهذا امرنى ربي (ردالمحتار كتاب الطهارة سنن وضوء ص ۱۰۹ ج ۱، ط. س. ج ۱ ص ۱۱۷). ظفیر

(۴) ردالمحتار كتاب الطهارة بحث وضوء ج ۱ ص ۹۳، ط. س. ج ۱ ص ۱۰۰. ظفیر

وفي البرهان يجب غسل بشرة لم يسترها الشعر كحاجب وشارب (١) الخ، په قاضي خان کي دي: ولا يجب ايصال الماء الى منابت الشعر الا ان يكون الشعر قليلا يبدو المنابت الخ، ظفیر

دپنبو مينخل فرض دی دشيعة گانو قول صحيح نه دی: سوال: (٤) شيعة گانو وايی چي په اوداسه کي دپنبو مينخل فرض نه دی بلکه مسحه کول دی ددی خه جواب دی؟

جواب: اودس او تیمم دواړه په نص شرعی ثابت احکام دی دهر يوه تشريح اووضاحت په قرآن پاک کي ذکر دی دعقلی قياسونو گنجائش نسته پکښي (٢)، (دهمدی وجه خخه په اوداسه کي دپنبو مينخل فرض دی اومسح چي دشيعة گانو قول دی صحيح نه دی. ظفیر)

دپنبو مينخل په اوداسه کي فرض دی: سوال: (٥) آیا په اودسه کي دپنبو مسح کول فرض او مينخل يی سنت دی؟ دا دازالة الخفاء په صفحه ٤٥٩ کي دی، آیا دا صحيح دی اوکه نه؟

جواب: په اوداسه کي دپنبو مينخل فرض دی اوپه نص قطعی يعنی: وَأَرْجُلِكُمْ، باندي ثابت دی مسح يوازي پر هغه صورت باندي ثابتته ده چي موزي يي په پنبو وی، بشرائط المذكورة في كتب الفقه (٣). مود: ازالة الخفاء وكتله په هغه کي دامضمون هيخ خای هم په سترگو رانغی تاسی چي دکمی صفحي حواله ورکړيده نو ترهغی صفحي پوري دمذکور کتاب دواړه مقصدونه نه دی رسيدلی خکه چي داوول مقصد ٣٣٢ صفحي دی او ددويم مقصد ٣٨٤ صفحي دی، کيدای سی تاسی ترجمه ليدلی وی او اصل کتاب مو نه وی ليدلی کم چي په فارسی ژبه کي دی.

دوهم فصل : داوداسه سنتونه

په اوداسه کي دی دواړه لاسونه دري واره ومينخل سي: سوال: (٦١) په اوداسه کي چي دواړه

(١) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فرائض الوضوء ص ٩٣ ج ١، ط.س. ج ١ ص ١٠٠ - ١٠١. ظفیر
(٢) اذا قمت الى الصلوة فاغسلوا وجوهكم الايه ففرض الطهارة غسل الاعضاء الثلاثة ومسح الراس، هدايه كتاب الطهارة ج ١ ص ٢٩، وقد ثبت في الصحيحين من رواية عبد الله بن عمر وابي هريرة ان رسول الله ﷺ رأى قوماً توضأوا وأعقابهم تلوح لم يمسه الماء فقال ويل للعقاب من النار الخ وعن عطاء ما علمت ان احداً من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم مسح على القدمين فهذا اجماع من الصحابة على وجوب الغسل وهو يؤيد الاحاديث الصحيحة فلا عبرة بمن جوز المسح على القدمين من الشيعة ومن شد (غنية المستملي ص ١٥ - ١٦). ظفیر

(٣) ارکان الوضوء اربعة الخ غسل الوجه الخ وغسل اليدين الخ والرجلين الباديتين السليميتين فان المجروحتين المستورتين بالخف وظيفتهما المسح الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فرائض الوضوء ص ٨٢ - ٩١ ج ١، ط.س. ج ١ ص ٩٣ - ٩٨). ظفیر

لاسونه یو وار و مینخل سی او بیاور باندی درې واره اوبه و بهوی داصحیح دی اوکه دا چی پر لاسونو درې واره اوبه و بهوی او وې نه مینخی؟ یعنی څلورم وار هم پکښی راسی ځکه چی ددرې واره څخه زیات منع دی.

پړلاس باندی اوبه دگوتو دطرف څخه اچول پکار دی اوکه نه دڅنگلی دطرف څخه؟ سوال:
(۷۱۲) بعضی خلگ په چپه لاس باندی اوبه دڅنگلو دطرف څخه را اچوی دا صحیح دی اوکه مکروه یا بدعت؟

په گوتو کی خلال څه وخت پکار دی؟ سوال: (۸۱۳) دگوتو خلال داودس په وخت کی چی کوی آیا دا دمینخلو په وخت کی پکار دی اوکه نه دمینخلو څخه وروسته؟
جواب: ۱: درې واره مینخل پکار دی او همدا سنت دی پاته سو دلوندولو دپاره یوخل لاس پرگرخول نو په دې کی هیڅ حرج نسته بلکه ښه دی، ددې دپاره چی درې واره اوبه په ښه طریقه و بهیری. (۱)

۲: صحیح دی (۲) (مگر مسنونه طریقه داده چی دگوتو دطرفه څخه مینخل شروع کړی. ظفیر)

۳: که دمینخلو په وخت کی یی کوی که وروسته، هر رنگه صحیح دی (۳). فقط
په پوزه کی داوبو اچولو څخه بغیر اودس صحیح دی مگر دست خلاف دی: سوال: (۹) که چیری په اوداسه کی دچا څخه په پوزه کی یا په خوله کی اوبه اچول هیر سی نو اودس به یی وسی اوکه نه؟

جواب: اودس یی وسو مگر سنت پکښی پاته سو. (۴) فقط

(۱) وتثلث الغسل المستوعب ولا عبرة للغرفات ولو اکتفی بمرآة ان اعتاد اثم والا، ولو زاد لطمانية القلب او لقصد الوضوء علی الوضوء لا باس به وحديث فقد تعدی محمول علی الاعتقاد (درمختار) قوله ولو زاد الخ اشار الى ان الزيادة مثل النقصان فی المنع عنها بلا عذر (رد المحتار كتاب الطهارة سنن الوضوء ج ۱ ص ۱۱۰ ط. س. ج ۱ ص ۱۱۸) ددې څخه معلومه سوه چی بغیر دعذر څخه ددرې واره څخه زیات دلاس مینخل منع دی داسی کول نه دی پکار. ظفیر

(۲) ومن السنن البدایة عن رؤوس الاصابع فی الیدین والرجلین کذا فی فتح القدير (عالمگیری کشوری فصل ثالث مستحبات وضوء ج ۱ ص ۷). ظفیر

(۳) وتخلیل اصابع الیدین بالتشبيک والرجلین بخنصر یدیه الیسری (درمختار) وفيه عن الظهيرية ان التخليل انما يكون بعد التثلث لانه سنه التثلث (ردالمحتار كتاب الطهارة سنن وضوء ج ۱ ص ۱۰۹، ط. س. ج ۱ ص ۱۱۷) ددې څخه معلومه سوه چی کله دری واری مینخل وسی نو ددې څخه وروسته دی خلال وسی. ظفیر

(۴) وغسل الفم ای استعابه ولذا عبر بالغسل او للاختصار بمياه ثلثة والانف ببلوغ الماء المارن بمياه وهما سنتان مؤكدتان الخ والمبالغة فيهما بالغرغرة ومجاورة المارن لغير الصائم (درمختار) قوله وهما سنتان مؤكدتان الخ علی الصحيح الخ (رد المحتار كتاب الطهارة سنن الوضوء ص ۱۰۷ - ۱۰۸ ج ۱، ط. س. ج ۱ ص ۱۱۵). ظ

پہ اودس او غسل کی داوبو مقدار خہ دی؟ سوال: (۱۰) داوس اود غسل پہ بارہ کی چي مُد اوصاع راغلی دی ددې خخه کموالی یا زیاتوالی جائز دی اوکہ نہ؟
جواب: مُد او صاع چي پہ اودس او غسل کی وارد دی هغه داندازی دتاکنی دپارہ نہ دی نو دهمدی وجه خخه کمی او زیاتی جائز دی (۱). فقط
دسپینو زرو او مسو پہ لوبی اودس روا دی: سوال: (۱۱) دسپینو زرو او مسو پہ لوبی اودس کول خنگہ دی؟

جواب: صحیح دی (۲)، فقط واللہ تعالیٰ اعلم.

دیوی مجبوری پہ وجه پہ خولی اوبہ لغرول پریشودل صحیح دی: سوال: (۱۲) کہ چیری یوشوک پہ خولی اوبہ ولغروی نو دهغه دخولی خخه وینہ را وزی اوخہ وخت وروستہ بندیری هغه وخت چي دی اودس ختم کری، کلہ چي پہ خولی داوبو پہ لغرولو سرہ داودس دما تیدو بیرہ دہ نو دهمدی وجه خخہ کہ چیری هغه پہ خولہ اوبہ ونہ لغروی، اودس وکری او لمونخ ادا کری نو لمونخ یی صحیح دی اوکہ نہ؟
جواب: پہ داسی حالت کی پہ خولہ اوبہ نہ لغرول صحیح دی او لغرولو خخہ بغیر لمونخ صحیح دی. فقط (۳)

مسواک باید خہ وخت ووہل سی؟ سوال: (۱۳) مسواک خہ وخت کول پہ کاردی دغرمی خخہ مخکی اوکہ وروستہ حککہ چي پہ مسواک سرہ دخولی بوی لیری کیری اودا دالله عزوجل خویش دی.

جواب: دا حنا فویہ نزد دروژی پہ مبارکہ میاشت کی پہ ہراودس کی مسواک وہل مستحب

(۱) ثم یفیض الماء علی کل بدنه ثلاثا مستوعباً من الماء المعهود فی الشرح للوضوء والغسل وهو ثمانية اربال وقيل المقصود عدم الاسراف وفي الجواهر لا اسراف فی الماء جاری لانه غیر مضیع (در المختار) وقيل المقصود الاضوب حذف قيل لما فی الحلیة انه نقل غیر واحد اجماع المسلمین علی ان ما یجزئ فی الوضوء والغسل غیر مقدر وما فی ظاهر الروایة من ان نقل ادنی ما یکفی فی الغسل صاع وفي الوضوء مد للحديث المتفق علیه لیس بتقدير لازم بل هو بیان ادنی القدر المسنون آھ قال فی البحر حتی من اسبغ بدون ذلك اجزاه وان لم یکفه زاد علیه لان طباع الناس واحوالهم مختلفة کذا فی البدائع (رد المحتار کتاب الطہارة سنن الغسل ص ۱۴۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۸). ظفیر

(۲) ویکرہ الاکل فی نحاس او صفر والافضل الخزف (در المختار) وفي الجوهرة اما الانیة من غیر الفضة والذهب فلا بأس بالاکل والشرب فیها والانتفاع بها کالحديد والسفر والنحاس والرصاص والخشب والطين اھ فتنبہ (رد المحتار کتاب الحظر والاباحۃ ص ۳۰۰ ج ۵ ط.س. ج ۲ ص ۳۴۳). ظفیر

(۳) وغسل الفم الخ بمیاء ثلاثة والائف بمیاء وهما سنتان مؤکدتان (در المختار) فلو ترکها اثم علی الصحیح سراج قال فی الحلیة لعله محمول علی ما اذا جعل الترك عادة له من غیر عذر (رد المحتار سنن وضوء ص ۱۰۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۳). ظفیر

دی (۱) پہ روزہ کی دزوال خُخہ وروستہ پہ ماپنبنین او مازیگر کی ہم مستحب دی حُکہ ہغہ بد بویی کمہ چی باری تعالیٰ تہ محبوبہ دہ ہغہ دمسواک وھلو خُخہ وروستہ ہم باقی وی (۲).

دسر دمسحی طریقہ: سوال: (۱۴) پہ یوہ لاس سرہ مسحہ کول خُنگہ دی؟

جواب: دسر پہ مسحہ کی سنّت طریقہ دادہ چی پہ دواو و لاسونو وسی (۳) خو کہ چیری پہ یوہ لاس وسی نو مسحہ کیری مگر دسنت طریقی موافق نہ دہ (۴). فقط

دمسواک مقدار خومرہ دی؟ سوال: (۱۵) دمسواک مقدار خومرہ دی؟

جواب: پہ درالمختار کی دی چی دمسواک داوردوالی مقدار یوہ لویشٹ مستحب دی مگر ظاہرہ دادہ چی پہ اصل کی ددی خہ اندازہ نستہ چی دخومرہ مسواک خُخہ کار واخیستل سی کافی دی مگر علماء کرامو ویلی دی چی اول وار یی یوہ لویشٹ کیدل بنہ اوبہتر دی. (۵) فقط

کہ جمعہ ولارہ وی نو بیا ہم ٲول اودس پہ کاردی اوکہ سنت پرپردی؟ سوال: (۱۶) کہ چیری

جمعہ ختمیدو تہ نژدی وی نو داودس فرضونہ ادا کول اوپہ جمعہ کی برخہ اخیستل بہتردی اوکہ نہ ٲول سنت ادا کول او یوازی لمونخ کول؟

جواب: داوداسہ ٲول سنت ادا کول ضروری دی اگر کہ جمعہ فوت کیری ہم (۶).

(۱) والسواک سنة مؤكدة عند الممضضة وقيل قبلها وهو للوضوء عندنا (در المختار) ای سنة للوضوء (رد المحتار قبیل مطلب فی منافع السواک (ص ۱۰۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۳). ظفیر
(۲) ولا بأس بالسواک الرطب بالغداة والعشی للصائم لقوله صلى الله عليه وسلم: خير خلال الصائم السواک من غیر فصل وقال الشافعي يكره بالعشی لما فيه من ازالة الاثر المحمود وهو الخلف فشابه دم الشهيد قلنا هو اثر العبادۃ والایق به الاخفاء بخلاف دم الشهيد لانه اثر الظلم (هدایہ باب ما یوجب القضاء ج ۱ ص ۲۰۳). ظفیر
(۳) ومنها مسح کل الرأس مرة والاطهر انه یضع کفیه واصابعه علی مقدم رأسه ویمدھما الی قفاه علی وجه یتتوعب جمیع الرأس (عالمگیری الفصل الثانی فی الوضوء ج ۱ ص ۷). ظفیر
(۴) ومسح کل رأس مرة مستوعبة فلو ترکہ وداوم علیہ اثم (در المختار) والاطهر انه یضع کفیه واصابعه علی مقدم رأسه ویمدھما الی القفا علی وجه یتتوعب جمیع الرأس (رد المحتار کتاب الطهارة سنن الوضوء ص ۱۱۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۰) ولو کان فی کفہ بلل فمسح به اجزاء (عالمگیری کشوری ج ۱ ص ۴). ظفیر
(۵) ثم المستحب ان یكون السواک من شجرة الخ وان یكون طول شبر فی غلظ الخنصر (غنیة المستملی ص ۳۲) والسواک الخ وكونه لینا مستویا بلا عقد فی غلظ الخنصر وطول شبر الخ ولا یزاد علی الشبر الخ (الدر المختار) قوله طول شبر الظاهر انه فی ابتداء استعماله فلا یضر نقصه بعد ذلك بالقطع منه لتسوية تامل وهل المراد شبر المستعمل او المعتاد الظاهر الثانی لانه محل الاطلاق غالباً (رد المحتار کتاب الطهارة سنن الوضوء ج ۱ ص ۱۰۲-۱۰۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۴) ددی خُخہ معلومہ سوہ چی ترلویشٹ کم وی مسواک اوکہ تر لویشٹ ڊیر اوږد وی نو ہغہ بنہ نہ دی، والله اعلم. ظفیر
(۶) قال رسول ﷺ اسبغو الوضوء رواه مسلم (مشکوٰۃ باب سنن الوضوء فصل اول) ای اتموہ باتیان فرائضہ =

په اودس کی دتقاطر شرطوالی: سوال: (۱۷) داوداسه دصحت دپاره تقاطر شرط دی اوکه چیري وچ خای باقی پاته سی نو بیا یې لوندول کافی کیږی، نو آیا په دې اندام کي تقاطر پاته نه سو په دې وجه باندي خو په کارده چی اودس ونه سی، او همدارنگه دغسل حکم هم دی؟

جواب: په یو اندام کی یی دلوندوالی نقلیدل په اوداسه کی صحیح لیکلی دی اوپه غسل کی په ټول بدن کی دلوندوالی نقلیدل صحیح دی او تقاطر پکښی شرط دی: وصح نقل بلة عضو الی عضو اخر فیه بشرط التقاطر صرح به فی فتح القدير قوله الی عضو اخر الخ مفاده انه لو اتحد العضو صح فی الوضوء ایضا (۱)، او دتقاطر دشرط کیدلو څخه دا معلومه سوه چی په دې کی هم دڅاڅکو څخول شرط دی. فقط

دریم فصل : داوداسه مستحبات او آداب

داودس څخه وروسته په دستمال سره مخ او لاس وچول روا دی اوکه نه؟ سوال: (۱۸) داودس کولو څخه وروسته په دستمال سره بدن وچول صحیح دی اوکه نه؟ اوبعض خلگ وایی چی کله دږیری څخه اوبه پرځمکه توی سی نو فرشتو ته یې په پورته کولو کی سختی وی دا ترکمه خایه صحیح ده؟

جواب: داوداسه اندامونه په دستمال سره وچول مستحب او دادابو څخه شمېرل کیږی په در المختار کی دی: ومن الاداب تعاهد موقیه وکعبیه الخ والتمسح بمنديل الخ (۲) اوپه شامی کی یې ددی ږیر تفصیل کړی دی لنډه داده چی په دستمال سره دځان وچول مکروه نه دی بلکه روا دی او دمخ وچول هم صحیح دی او دږیری هم اوکه چیري وچ نه کړل سی نو په دی کی هم څه حرج نسته (۳) اودا خبره چی دږیری څخه په لویدلو اوبو کی فرشتو ته تکلیف دی بی بنیاده ده.

په یوه لاس اودس کول صحیح دی اوکه نه؟ سوال: (۱۹) په یوه لاس سره اودس کول صحیح دی اوکه نه؟

= وسننه او اکلوا واجباته (مرقاة ج ۱ ص ۳۱۰). ظفیر

(۱) ردالمحتار کتاب الطهارة ابحاث الغسل ص ۱۴۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۹. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش رد المحتار کتاب الطهارة مطلب فی التمسح بمنديل ص ۱۲۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۱. ظفیر

(۳) وإنما وقع الخلاف في الكراهة في الخانية ولا بأس للمتوضئ والمغتسل روي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه كان يفعلهم من كره ذلك ومنهم من كرهه للمتوضئ دون المغتسل والصحيح ما قلنا إلا أنه ينبغي أن لا يبالغ ولا يستقصي فيبقى أثر الوضوء على أعضائه (رد المحتار كتاب الطهارة مطلب في التمسح بمنديل ص ۱۲۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۱). ظفیر

جواب: درست دی خو خلاف سنت دی بغیر ضرورت خخه دي داسی نه کوی. (۱) فقط
دخت مسح: سوال: (۲۰) پرخت باندي دمسخ کولو په وخت کی کمی گوتی راکشوی؟
دافعل خنگه دی؟

جواب: دخت مسحه دگوتو دشا په طرف کولو سره لکه خنگه چی مشهوره ده صحیح ده
(۲). فقط

دمخ مینخل په یوه لاس دی اوکه په دواړو لاسونو؟ سوال: (۲۱) په اوداسه کی دمخ مینخل
په دواړو لاسونو کول په کاردی اوکه نه په یوه لاس سره؟

جواب: په اوداسه کی دمخ مینخل په دواړو لاسونو پکار دی که چیری عذر نه وی: کما
یظهر من قوله ومستحب الخ التيامن في اليدين والرجلين لا الاذنين والخذين الخ
(درالمختار) قوله لا الاذنين فيمسحهما معاً ان امكنه الخ شامی قوله التيامن ای البدء
باليمين الخ شامی (۳). فقط

دلاس مینخل دکم طرف خخه شروع کیری؟ سوال: (۲۲) په اوداسه کی دگوتو دطرف خخه
اوبه خنگلو ته اوکه نه دخننگلو طرف خخه دگوتو طرف ته بیول کیری؟

جواب: داحاشو مبارکو خخه زیات راجح دا معلومیږی چی دخننگلو خخه دگوتو طرف ته
اوبه توی کړی، پاته سو جواز نو دواړه صورتونه جائز اوروا دی. (۴) فقط

دلاسونو په مینخلو کی شروع دکم طرف خخه باید وسی؟ سوال: (۲۳) زید وایی چی په
اوداسه کی دلاسونو مینخل اول باید دگوتو دخوا خخه وسی چی اوبه پرخنگلو توی سی
حکه چی په قرآن پاک کی د: الی المرفق الفاظ راغلی دی او عمر وایی چی په حدیث پاک
کی: ادرا الماء علی المرفق راغلی دی نو باید پرخنگلو اوبه واچول سی چی دگوتو طرف ته

(۱) قال ابن عباس (رض) دخل علی علی وقد اهرق الماء فدعا بوضوء بنحوه وفيه تمضض واستنشر ثم ادخل
يديه في الاناء جميعاً فاخذ بهما حفنة من ماء فغسل بها يديه والرجلين (جمع الفوائد صفة الوضوء ص ۳۵
ج ۱). ظفیر

(۲) ومستحبه التيامن الخ ومسح الرقبة بظهر يديه (الدرالمختار علی هامش رد المحتار كتاب الطهارة
مستحبات وضوء ج ۱ ص ۱۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۳-۱۲۴). ظفیر

(۳) ردالمختار كتاب الطهارة مستحبات الوضوء ص ۱۱۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۴، قال ابن عباس (رض)
اتحبون ان اريكم كيف كان رسول ﷺ يتوضأ فدعا بانه فيه ماء فاغترف غرفة بيده اليمنى فتمضمض
واستنشق ثم اخذ اخرى فجمع بها يديه ثم غسل وجهه الخ (جمع الفوائد صفة الوضوء ج ۱ ص ۳۲). ظفیر

(۴) داسی حدیث پیدا نه سو چی په هغه کی ددی صراحت وی چی دگوتو دخوا خخه مینخل شروع کول سنت دی:
ومن السنن البدایة من رئوس الاصابع في اليدين والرجلين كذا في فتح القدير وهكذا في المحيط (عالمگیری
کشوری الفصل الثالث فی المستحبات ص ۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۸) والبداً باعلى الوجه واطراف الاصابع ومقدم
الرأس وقدمنا ان الاخرين سنة (رد المحتار كتاب الطهارة مطلب فی تیمم مندوبات الوضوء ط.س. ج ۱ ص ۱۲۴). ظفیر

ولاپری سی نو: بیداً من الاصابع راغلی دی اوکھ من المرفق راغلی دی؟
جواب: دواړي طریقې صحیح دی مگر دا حدیثو څخه دڅنگلو لخوا دگوتو طرف ته
 داوبو بیول معلومیږي. (۱) فقط

داوداسه داوبو اندازه: سوال: (۲۴) داودس کولو دپاره څومره اوبه را اخیستل په کاردی
 پنځه سیره اوبه را اخیستل روا دی اوکھ نه؟

جواب: اودس په یو مد اوبو سره کیدای سی اوپه حدیث پاک کی همداسی راغلی دی
 مقصد دادی چی دوه یو نیم مده یعنی پاو باندي یو سیر اوبه دی وی (۲) اوپه اوداسه
 کی اسراف کول مکروه دی. (۳) فقط

خلورم فصل : داوداسه ماتونکی

دهغه چا خوب چی دانفلات الريح مرض یی وی ناقض دوضوء دی اوکھ نه؟ سوال: (۲۵) که

چیري دیوچا دریغ دوتلو مرض وی دده په حق کی خوب اودس ماتونکی دی اوکھ نه؟
جواب: هغه څوک چی دریغ دوتلو مرض لری خوب یی اودس ماتونکی دی اوکھ نه؟ نو په
 دې کی دوه قوله دی شامی لیکلی دي چی صحیح داده چی دده خوب اودس ماتونکی نه
 دی. (۴) فقط

دسترگو څخه داوبو را توییدل ناقض وضوء دی اوکھ نه؟ سوال: (۲۶) دفته په عامو کتابونو
 کی لیکل سویدی چی دسترگو دخوریدلو یا دگذار خورلو یا پکبنی دخاورو دلویدو

(۱) ومن السنن البدایه من رؤوس الاصابع فی الیدین والرجلین کذا فی فتح القدير وهکذا فی المحيط
 (عالمگیری کشوری مستحباب وضوء ج ۱ ص ۷، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۸) داسی حدیث په کم کی چی صراحت وی
 چه دمرفق څخه دي دگوتو طرفته اوبه وبهوی پیدا نه سو، دقرآن دالفاظو: الی المرافق او الی الکعبین څخه
 دفتهاؤ تائید کیږي، والله أعلم. ظفیر

(۲) عن انس قال کان النبی ﷺ التوضاء بالمد ویغتسل بالصاع الی خمسة امداد متفق علیه (مشکوٰة باب الغسل
 ص ۴۸). ظفیر

(۳) ومکروهه لطم الوجه او غیره بالماء تنزیها والتقتیر والاسراف ومنه الزیادة علی الثلث فیه تحریما ولو بماء
 النهر المملوک له (الدر المختار) قوله: والاسراف ای بان یستعمل منه فوق الحاجة الشرعية وقال فی البدائع انه
 الصحیح حتی لو زاد او نقص واعتقد ان الثلاث سنة لا یلحقه الوعید وقدمناه انه صریح فی عدم کراهة ذلك
 یعنی کراهة تحريم (ردالمحتار کتاب الطهارة مطلب فی تعریف المکروه ص ۱۲۲ ج ۱). ظفیر

(۴) وینقضه نوم (درمختار) أقول ینبغی أن یكون عینه ناقضا اتفاقا فیمن فیه انفلات ریح إذ ما لا یخلو عنه النائم
 لو تحقق وجوده لم ینقض فالمتوهم أولى نهر قلت: فیه نظر والأحسن ما فی فتاویٰ ابن الشلبي حیث قال: سئلت
 عن شخص به انفلات ریح هل ینقض وضوءه بالنوم؟ فأجبت بعدم النقص بناء علی ما هو الصحیح من أن النوم
 نفسه لیس بناقض وإنما الناقض ما یرج و من ذهب إلی أن النوم نفسه ناقض لزم النقص (ردالمحتار نواقض
 الوضوء ص ۱۳۰ - ۱۳۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۱). ظفیر

دو جہی خخہ یا ددرد دپیدا کیدو دو جہی یعنی پہ تولو صورتونو کی چی کله درد پیداسی او اوبہ ورخخہ ولاری سی نودا اوبہ نجسی دی او داودس ماتونکی دی، او دحضرت مولانا رشید احمد گنگوہی قدس سرہ پہ فتاویٰ رشیدیہ دویمہ حصہ ص ۲۷ کی لیکل سویدی چی ددغو اوبو پہ وتلو سرہ او دس نہ ماتیری اویاکی دی اگر چی بعضو ورته نجسی ویلی دی مگر هغه دتحقیق خلاف دی؟

جواب: دسترگو دخوریدلو دو جہی خخہ چی کمی اوبہ ووزی پہ هغوکی تحقیق قول هم هغه دی کم چی حضرت مولانا رشید احمد صاحب قدس سرہ لیکلی دی ددی مسئلی بحث پہ در المختار اوشامی ج ۱ ص ۱۳۷ کی دارنگه دی چی صاحب ددرمختار دا لیکلی دی: چی دا اوبہ نجسی او داودس ماتونکی دی دهغه عبارت دادی: فدمع من بعینه رمد او عمش ناقض الخ (۱) پردی باندی علامه شامی دامام ابن همام دا تحقیق نقل کری دی چی پہ داسی صورت کی داودس امر استحبابی دی وجوبی نہ دی لکه خرنکه چی دامام محمد دکلام خخہ معلومیبری نو معلومه سوه چی دغه اوبہ او دس ماتونکی نہ دی، دشامی عبارت دادی: قوله ناقض الخ قال فی المنیة وعن محمد رضی اللہ عنہ اذا كان في عينه رمد وتسيل الدموع منها امره بالوضوء لوقت كل صلاة لاني اخاف ان يكون ما يسيل منها صديدا فيكون صاحب العذر اه (۲) ددی عبارت خخہ معلومیبری چی دابن همام تحقیق دادی چی دا اوبہ او دس ماتونکی نہ دی او همدا قول دشرعی قواعدو موافق دی او راجح هم دی. (۳) فقط

که چیری قطره دباندی راو نه وزی او دننه معلومیبری نو او دس ماتیری اوکه نه؟ سوال: (۲۷)
دکم چا خخہ چی قطرې (خاڅکی) وزی که چیری ونه وزی بلکه په سوری کی په نظر راخی نو او دس یی باقی دی اوکه نه؟
جواب: او دس یی باقی دی ترڅو چی ترخولی دباندی نه وی ښکاره سوی نو او دس نه ماتیری (۴).

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطهارة نواقض الوضوء ص ۱۳۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷ - ۱۴۸. ظفیر

(۲) ردالمحتار کتاب الطهارة نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۸. ظفیر

(۳) قال فی الفتح وهذا التعلیل يقتضى انه امر استحباب فان الشك والاحتمال لا يوجب الحكم بالنقص اذ اليقين لا يزول بالشك نعم اذا علم باخبار الاطباء او بعلمات تغلب ظن المبتلى يجب انه الخ وقد استدرک فی البحر علی ما فی الفتح بقوله لكن صرح فی السراج بانه صاحب عذر فكان للايجاب ويشهد له قول المجتبی ينتقض وضوءه (ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۸) ددی تفصیل خخہ معلومیبری چه دا اختلاف بنیاد پراو بو باندی دی چه هغه دمرض په وجی سره راخی او هغه زوی (نونه) دی اوکه داسی نه راخی، والله اعلم. محمد ظفیر الدین غفر له

دزنگون یا بل عورت پہ بنکارہ کیدو سرہ اودس نہ ماتیری: سوال: (۲۸) دامشہورہ ده چي دزنگون پہ بنکارہ کیدو سرہ اودس ماتیری، نو دکم عورت پہ بنکارہ کیدو سرہ اودس ماتیری؟

سوال: (۲۹) دعورت پہ لیدو سرہ یا پہ لاس وروړلو سرہ اودس ماتیری اوکہ نہ؟
جواب: (۱) دا مشهور غلط دی دهیخ عورت پہ بنکارہ کیدو سرہ اودس نہ ختمیری (۱).
(۲) اودس نہ ماتیری (۲). فقط

کم خوب اودس ماتونکی دی؟ سوال: (۳۰) مطلق نوم دخوب اودس ماتونکی دی اوکہ نہ دخوب یو خاص حالت؟

جواب: هغه خوب چي داودس ماتونکی دی هغه په پروتي خوب دی که چيري څوک په ناسته بیده سی یا په سجده کی بیده سی نو اودس یی نه ماتیری (۳).
وینه چي پر لارو غالبه وی نو اودس ماتوی: سوال: (۳۱) که چيري یو څوک داودس په وخت کی مسواک استعمالوی او دخولی وغیره مینځلو څخه وروسته دهغه دغابنوتو څخه وینه راځی نو اودس به دوباره کوی اوکہ نہ؟
جواب: په داسی حالت کی دوباره اودس کول په کاردی (۴).

درانجو دتیزوالی یا دسلای دلیکیدلو دوجهی څخه چي کمی اوبه را وزی هغه اودس نه ماتوی: سوال: (۳۲) درانجو دتیزوالی یا دسلای دلیکیدلو دوجه څخه چي کمی اوبه را وزی آیا دغه اوبه اودس ماتوی اوکہ نہ؟
جواب: اودس نه ماتوی (۵).

(۴) كما ينقض لو حشا احليله بقطنه وابتل الطرف الظاهر هذا لو القطنه عالية او محاذية وان مسفلة عنه لا ينقض الخ وابتل الطرف الداخل لا ينقض (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطهارة نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۸). ظفیر

(۱) دستر عورت بنکاره کیدل په نواقض ووضوء کی نه دي دهمدي وجه څخه ددي جزئيي يادونه چا نه ده کړې. ظ (۲) لا ينقضه مس ذکر لکن يغسل يده ندياً وامراً وامرأة وامرد الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطهارة نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

(۳) ينقضه حکما نوم يزل مسکة اى قوته الماسکة بحيث تزول مقعدته من الارض وهو نوم على احد جنبيه او وركيه او قفاه او وجهه (درمختار) ان النوم في الصلوة قائماً او قاعداً او ساجداً لا يكون حدثاً سواء غلبه النوم او تعمد الخ (ردالمحتار تحت مطلب نوم من به انفلات الريح ص ۱۳۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۱). ظفیر

(۴) وينقضه دم مائع من جوف او فم غلب على بزاق حکما للغالب او ساواه احتياطا الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار مطلب باب الوضوء ج ۱ ص ۱۲۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۸). ظفیر

(۵) كما لا ينقض لو خرج من اذنه ونحوها كعينه وئديه قیح ونحوه كصيد وماء سره وعین لا بوجع، وان خرج به اى بوجع نقض لانه دليل الجرح فدمع من بعينيه رمد او عمش ناقض فان استمر صار ذا عذر (درمختار) =

دبئی دسینی خخہ دشیڈو وتل اودس نہ ماتوی: سوال: (۳۳) دبئی دسینی خخہ دشیڈو پہ وتلو سرہ اودس ماتیری اوکہ نہ؟

جواب: دا اودس ماتونکی نہ دی: وینقضہ خروج کل خارج نجس (۱) منہ، نوہر ہغہ شی چی نجس نہ وی او ووزی اودس نہ ماتوی.

ہغہ لونڈوالی چی بہرہ رانہ سی ہغہ داوداسہ ماتونکی دی اوکہ نہ؟ سوال: (۳۴) کلہ چی دبواسیرو دانہ دموادو دوتلو خخہ وروستہ دسپونی پہ خیر سی اوپہ ہغی کی لونڈوالی موجود سی خو بہیدنکی نہ وی مگر پہ کنبہنستو او ولاپیدو کی دجامو سرہ لگیری نو آیا پہ دی صورت کی اودس ماتیری او جامہ نجسہ گرخی اوکہ نہ؟

جواب: ہغہ لونڈوالی اورطوبت چی دزخم خخہ بہرہ را ونہ وزی او بہیدونکی نہ وی نوپہ ہغہ سرہ اودس نہ ماتیری (۲) کذا فی کتب الفقہ. او جامہ ہم نہ پہ پلیتیری خکہ چی فقہاء کرام یوہ عامہ قاعدہ لیککی: وما لیس بحدث لیس بنجس، (۳) نو ہغہ صورت چی تاسی لیکلی دی پہ دی کی نہ اودس ماتیری اونہ جامہ پلیتیری. فقط

زخم نہ پہ زور ورکولو سرہ چی کم مواد راووزی نوہغہ ناقض وضوء دی اوکہ نہ؟ سوال: (۳۵) زخم پہ داسی خای کی وجود لری چی پہ ناستی او ولاپی سرہ زور پر رآخی او دزور دوجہ خخہ دہغہ خخہ رطوبت راووزی نو ددغہ رطوبت راوتل داودس ماتونکی دی اوکہ نہ؟ او ہمدارنگہ پہ خپلہ زور اخیستلو یا پہ قصد بانڈی پہ زور ورکولو کی خہ فرق ستہ اوکہ نہ؟

جواب: پہ زور اخیستلو یا زور ورکولو سرہ کہ چیری بہیدونکی رطوبت ووزی او دزخم دخی خخہ وبہیری نوپہ دی سرہ اودس ماتیری اوکہ بہرہ سی خو دزخم پر خای پاتہ سی او ونہ بہیری نوپہ دی سرہ اودس نہ ماتیری لنڈہ داچی پہ قصد سرہ پہ زور اخیستلو یا بغیر دقصد خخہ زور ورکول دواہہ برابر دی کہ چیری پہ زور سرہ راوتلی رطوبت بہرہ سی

= قوله: لا بوجع تقييد لعدم النقص بخروج ذلك الخ (ردالمحتار كتاب الطهارة نواقض الوضوء ص ۱۳۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار مطلب نواقض الوضوء ص ۱۲۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴. ظفیر
(۲) وینقضہ خروج کل خارج نجس منہ الخ الی ما یطہر الخ ثم المراد بالخروج من السبيلين مجرد الظهور وفي غيرهما عين السيلان ولو بالقوة ، لما قالوا: لو مسح الدم كلما خرج ولو تركه لسال نقض وإلا لا ، كما لو سأل في باطن عين أو جرح (درمختار) وفي السراج عن الينابيع : الدم السائل على الجراحة إذا لم يتجاوز وقال بعضهم: هو ظاهر حتى لو صلى رجل بجنبه وأصابه منه أكثر من قدر الدرهم جازت صلاته وبهذا أخذ الكرخي وهو الأظهر الخ (رد المحتار مطلب نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۴، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۴). ظفیر
(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار مطلب نواقض الوضوء ص ۱۳۰ ج ۱. ظفیر

او وبھیری نو اودس پہ ماتیری (۱).

ہغہ اودس چي دجنازی دلمانخہ دپارہ سوی وی پہ ہغہ باندي فرضی لمونخ: سوال: (۳۶) پہ کم اودس چي دجنازی لمنخ ادا سوی وی پہ ہغہ نور فرضی لمونخونہ ادا کول صحیح دی اوکہ نہ؟

جواب: پہ کم اودس چي دجنازی لمونخ ادا سوی وی نور فرضی لمونخونہ ادا کول پہ ہغہ صحیح دی. (۲) فقط

زنگون او ورون چي پہ اودس کی بنکارہ سی نو اودس کیری اوکہ نہ؟ سوال: (۳۷) کہ چیری پہ اوداسہ کی بی لہ عذر خخہ زنگونہ بنکارہ سی او جامہ ورنونو تہ ورسیری نو اودس بی کیری اوکہ نہ؟

جواب: فی الشامی فالرکبة من العورة الخ (۳) نومعلومہ سوه چي زنگون عورت دی اوپہ لمانخہ کی بی پتول ضروری دی اوپہ اوداسہ کی ددی بنکارہ کیدل داودس دفساد سبب نہ گرخی کما هو ظاهر. فقط

کہ دپنبہ و دوجہ خخہ دمتیازو خاخی بہرہ رانہ سی نو اودس نہ ماتیری: سوال: (۳۸) کہ چیری اودس کونکی دمتیازو دبیری خخہ پہ سر دذکرکی پنبہ ورکپی ددی خخہ وروستہ بیا پہ لمانخہ کی یا دلمانخہ خخہ خارج دمثانی خخہ خاخی راکبستہ سی مگر دپنبہ و دوجہ خخہ دباندی راونہ وزی نوپہ دغہ صورت کی اودس باطل دی اوکہ نہ؟

جواب: کہ چیری دمثانی خخہ خاخی خارج سی او بہر تہ را ونہ وزی او دپنبہ و پر سریرنہ حصہ دلوندوالی خہ اثر موجود نہ وی نو اودس نہ ماتیری اوکہ چیری دپنبہ و پر سریرنہ حصہ دلوندوالی اثر وی نو اودس ماتیری کذا فی الدرالمختار (۴).

چی وینہ را ووزی او وبھیری نو اودس ماتیری: سوال: (۳۹) حینی خلگ وایی چی دوینی پہ

(۱) وينقضه خروج نجس منه الخ الى ما يظهر الخ ثم المراد بالخروج من السيلين مجرد الظهور او في غيرهما عين السيلان ولو بالقوة ، لما قالوا: لو مسح الدم كلما خرج ولو تركه لسال نقض وإلا لا (درمختار) عين السيلان اختلف في تفسيره ففي المحيط عن أبي يوسف أن يعلو او ينحدر وعن محمد إذا اتفخ على رأس الجرح وصار أكثر من رأسه نقض . والصحيح لا ينقض اه قال في الفتح بعد نقله ذلك وفي الدراية جعل قول محمد أصح ومختار السرخسي الأول وهو الأولي اه أقول وكذا صححه قاضي خان وغيره «ردالمحتار مطلب نواقض الوضوء»، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴. ظفير

(۲) خکہ چی ترخوپوری اودس باقی وی نوپہ ہغہ سرہ چہ خومرہ غواپی لمونخونہ کولی سی اودس شرط دی. ظ

(۳) ردالمحتار باب شروط الصلوة مطلب فی ستر العورة ج ۱ ص ۳۷۵، ط.س. ج ۱ ص ۴۰۴. ظفير

(۴) کما ينقض لو حشا إحليلة بقطنه وابتل الطرف الظاهر الخ وان ابتل الطرف الداخل لا ينقض (الدرالمختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۸) معلومہ سوه چہ دمتیازو دمثانی صرف تلل ناقض وضوء نہ دی بلکہ داندام خخہ دباندی راتلل بی شرط دی. ظفير

وتلو او بهیدلو سره اودس نه ماتیربی او وایی چی دادحدیث خخه ثابت دی اودامام اعظم رضی اللہ عنہ پہ مذهب کی اودس پہ ماتیربی دده رضی اللہ عنہ استدلال دکم خای خخه ثابت دی؟

جواب: دده استدلال دآیت شریف (او دمّا مسفوحاً) خخه دی. (۱) فقط

بنحیٰ ته په لاس وروړلو سره اودس ماتیربی اوکه نه: سوال: (۴۰) که چیری بنحیٰ او خاوند داودس په حالت کی پر یوبل باندی ومنلییری نو اودس بی باقی پاته دی اوکه نه؟ په داسی حال کی چی کپره هم حائله نه وی؟

جواب: مباشرت فاحشه یعنی چی کله دواړه شرمگاوو دپردی او دحائل خخه بغیر نژدی سوی وی نو اودس ماتیربی (۲) فقط (مگر په لاس یا بل شی سره بی که بدن ولگیدی نو اودس بی نه ماتیربی (۳)، ظفیر). فقط

که خاڅکی بهر ته را ووتی نو اودس ماتیربی اوکه نه ووتی نو نه ماتیربی: سوال: (۴۱) که

چیری خطیب ته دخطبی ویلو په مهال شک پیدا سو چی دتناسلی آلی خخه خاڅکی راکنسته سو، دخطبی خخه وروسته هغه دتناسل آلی ته په لاس وروړلو سره لوندوالی ونه موندی نو هغه اودس ونه کی او دهمدی شک په حالت کی بیې دجمعی لمونځ ورکړی دلمانحہ خخه وروسته بی دتناسل آله کنسبکنسله چی په کنسبکنسلو سره لږ لوندوالی معلوم سو نو اوس دخلگو لمونځ وسو او که نه؟

جواب: په دی صورت کی دمقتدیانو لمونځ وسو ځکه چی په شبهی سره لمونځ نه فاسدییری، او دلته خو دڅاڅکی دراوتلو شبه هم نسته ځکه هغه په خپل لاس وکتی چی

(۱) المعاني الناقضة للوضوء كل ما يخرج من السبيلين الخ والدم والقيح إذا خرج الخ ولنا قوله عليه السلام الوضوء من دم سائل الخ (هدايه) اخرجہ الدارقطني ووجه الاستدلال أن مثل هذا التركيب يفهم منه الوجوب كما في قوله ﷺ في خمس من الإبل شاة ولا خلاف في فرضيته وقوله عليه السلام إنما الماء من الماء ولا خلاف في وجوب الغسل بسبب خروج المنى فكان معناه توضؤوا من كل دم سال من البدن وإنما عبر عنه بلفظ الخبر لكونه أكد في الدلالة على الوجوب كأنه أمر فامتثل أمره فأخبر عن ذلك وهو آية كونه واجبا فإن الأمر إذا كان ممن لا يكذب في كلامه يعبر عنه بمطلوبه بلفظ الخبر تأكيدا للطلب لأن في تركه تكذيبا له وهو ممن لا يكذب على ما عرف في موضعه، فان قيل سلمنا لكن يجوز أن يكون المراد الوضوء اللغوي قلنا ذاك مجاز شرعي ولا تترك الحقيقة الشرعية في كلام الشارع بلا دليل (عناية على هامش فتح القدير ج ۱ ص ۳۵) دهدایي څلور شرح مصري هم په مختلفو مطابعو کی چاپ سوي دي، خاکسار که چیری عنایه، کفایه اوفتح القدير ته حواله ورکړی وه نو په هغو کی صفحي دمطبعه میمنه دمصر دچاپ دي. ظفیر الدین غفر له

(۲) وينقضه خروج نجس الخ ومباشرة فاحشة بتماس الفرجين ولو بين المرأتين والرجلين مع الانتشار للجانبين المباشر والمباشر له ولو بلا بلل على المعتمد (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۲. ط. س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

(۳) لا ينقضه مس ذكر الخ وإمرأة وأمرء (ايضاً ط. س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

لوندوالی نه وو، او وروسته چي کله په کنبينسکلو سره څاڅکی را ووتی نو معلومه سوه چي هغه لوړ بند وو او دقاعده ده چي ترڅو څاڅکی ظاهر سوی نه وي ترهغو پوري اودس نه ماتیري. کما فی الدرالمختار ثم المراد بالخروج من السبيلين مجرد الظهور الخ (۱) وفيه ايضا وإن ابتل الطرف الداخل لا ينقض الخ (۲). فقط

دڅاڅکی اثر د ذکر دسر پر پنبه باندي: سوال: (۴۲) یو سړي د ذکر په سر کي احتیاطاً څو غبرگه پنبه ایردي او دغه پنبه ټول په متیازو لاندې دي نوکه چیري خارج طرف ته لوندوالی معلوم سي نو اودس به یې باقی وي اوکه نه؟ او بل دا چي په دغه پنبه کي به په اعتبار دطول او دعرض ددرهم لحاظ وي اوکه نه؟

جواب: که لوندوالی دباندې برخي ته راغی نو اودس ماتیري اوکه نه راغی نه ماتیري، او په دي کي ددرهم دمقدار لحاظ نسته. (۳) فقط

دلمانځه په حالت کي دماشوم شیدي چينل: سوال: (۴۳۱) بنځه لمونځ کوي او ماشوم راغی په التحیات کي یې شیدي وڅینلي دلمانځه او اوداسه دبیا کولو ضرورت سته اوکه نه؟

سوال: (۴۴۲) بنځي اودس وکی او بیا یې ماشوم ته شیدي ورکړي اودس بیا ور باندي واجب دی اوکه نه؟

جواب: ۱: په دي صورت کي اودس نه ماتیري ځکه دنجس شي خروج نه دی راغلی او لمونځ فاسدیري: لحصول الإرضاع کذا فی الدر المختار قال فی الدر المختار فی مفسدات الصلوة او مصّ ثديها ثلاثا الخ وقال فی رد المحتار وفي المحيط إن خرج اللبن فسدت لأنه يكون إرضاعاً وإلا فلا ولم يقبده بعدد وصححه فی المعراج حليه وبحر (۴).

۲: دهمدي جواب څخه څرگنده سوه چي اودس یې نه ماتیري: لعدم خروج النجس کذا فی کتب الفقه. (۵)

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۵. ط. س. ج ۱ ص ۱۳۴. ظفیر
(۲) الدر المختار علی هامش ردالمختار کتاب الطهارة نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۵. ط. س. ج ۱ ص ۱۳۲. ظفیر
(۳) لو حشا إحليلة بقطنة وابتل الطرف الظاهر هذا لو القطننة عالية او محاذية لرأس الإحليل وإن مسفلة عنه لا ينقض وكذا الحكم فی الدبر والفرج الداخل وإن ابتل الطرف الداخل لا ينقض ولو سقطت فان رطبة إنتقض والا لا (الدر المختار علی هامش ردالمختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۸، ط. س. ج ۱ ص ۱۴۸). ظفیر
(۴) ردالمختار باب ما یفسد الصلوة وما یکره فیها جلد اول ص ۵۸۷، ط. س. ج ۱ ص ۲۲۸. ظفیر
(۵) وينقضه خروج كل خارج نجس منه الخ لا ينقض لو خرج من اذنه ونحوها كعينه وئديه قبح ونحوه كصديد وماء وسرة وعین (الدر المختار علی هامش ردالمختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۷، ط. س. ج ۱ ص ۱۳۲) شیدي نجسي نه دي نو ځکه یې په وتلو اودس نه ماتیري، والله اعلم. ظفیر

داوداسه په حالت کي پر بنځه باندي شهوت نظر اچول اودس نه ماتوي: سوال: (۴۵) کم سړی چي اودس لري او دهغه نظر په شهوت سره پريوه بنځه ولگيږي اودس به پاته وي او که نه؟

جواب: په شهوت سره په نظر باندي که چيري مذي او يا بل څه ووتل اودس ماتېږي او که هيڅ شی ونه وتل نو اودس نه ماتېږي. (۱) فقط

که داوداسه په وخت کي بي اودسي پيښه سي نو اودس دي له سره وکړي: سوال: (۴۶) ما قولکم رحمکم الله في أنه رجل يتوضأ وقد أحدث في إثناء الوضوء مثلاً أحدث بعد غسل اليدين وقبل المسح وغسل الرجلين فهل يجب عليه إستيناف الوضوء ام لا؟

جواب: يجب عليه إستيناف الوضوء لأن الحدث مناف للطهارة وخروج الريح ناقض للطهارة الحاصلة فان النواقض كما تنقض الطهارة الكاملة تنقض الطهارة الناقصة ايضاً او نقول أن المتوضى لما غسل اليدين فقد حصل طهارة اليدين وهكذا إلى آخره فلما عرض الناقض أبطل ما سبقه من الطهارة فلذا يجب عليه الإستيناف (۲). فقط

دناروغي له وجي په دوا باندي اوبه بهول کافي دي: سوال: (۴۷) ديوه سړي لاسونه او پښي وچاودي نو ده موم ويلي کړل او باندي ويې لگول او لمونځ يې وکړ، نو آیا دده اودس او لمونځ کيږي او که نه؟

جواب: دده اودس او لمونځ وسو. (۳) فقط

ددرد په وجه دسترگي څخه اوبه وتل اودس ماتوي: سوال: (۴۸) که ددرد له وجهي دسترگو څخه اوبه را وبهيري نو اودس ماتېږي او که نه؟

جواب: په درمختارکي دي: وإن خرج به أي بوجع نقض الخ (۴) يعني ددرد سره دسترگو څخه

(۱) ولاينقضه مس ذكر الخ وإمرأة وأمرد الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

(۲) وسببها الحدث في الحكمية وهو وصف شرعي يحل في الاعضاء يزيل الطهارة (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطهارة ج ۱ ص ۷۹). ظفیر

(۳) في أعضائه شقاق غسله إن قدر وإلا مسحه وإلا تركه ولو بيده ولا يقدر على الماء تيمم (درمختار) ولو كان في رجله فجعل فيه الدواء يكفيه إمرار الماء فوقه ولا يكفيه المسح (ردالمحتار كتاب الطهارة فروع فرائض وضوء ج ۱ ص ۹۵) په کيږي که څرگنده ده که چيري اوبه رسول نقصاني نه وي نو داوبو بهول کافي نه دي او نه دغه ډول اودس کيږي هو! که داوبو په رسولو کي نقصان وو نو بيا کيږي: و إذا كان برجليه شقاق فجعل فيه الشحم أو المرهم إن كان لا يضره ايصال الماء لايجوز غسله ووضوئه وإن كان يضر يجوز إذا امر الماء على ظاهر ذلك (غنية الستملي ص ۴۸). ظفیر

(۴) الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷. ظفیر

اوبه وتل ناقض وضو دي. فقط

داوداسه څخه وروسته په اوبو سره داستنجا دکولو سره اودس راځړخول بڼه دي: سوال: (۴۹)

که تر اوداسه وروسته ور په یاد سي چي لويه او يا کوچنۍ استنجا کول پکار دي، نو داستنجا دکولو سره مخکنی اودس باقي پاته کيدای سي او که نوي اودس ته اړتيا ده؟

جواب: بڼه اوبهتره داده چي نوي اودس وکړي تر څو اختلاف څخه ووزي. (۱) فقط

دبلغم په وتلو باندي اودش نه ماتيري: سوال: (۵۰) يو سړی له ډيره وخته راهيسي دسرفه

په ناروغي اخته دی نو دبلغم په وتلو چي هيڅ وينه ورسره نه وي دهغه اودس ماتيري او که نه؟

جواب: دنوموړو بلغمو په وتلو سره اودس نه ماتيري لکه څنگه چي دفتحي په کتابونو

کي تصريح ورباندي سوي ده. (۲) فقط

دجنابت دغسل په اوداسه سره لمونځ کول روا دي: سوال: (۵۱) دجنابت دغسل سره چي کم

اودس کيږي په هغه سره لمونځ کول روا دي او که نه دي؟

جواب: روا دي (۳). فقط.

که داوداسه په اوږدو کي بي اودسي پيښه سي له سره دي بيا اودس وکړي: سوال: (۵۲) چا

چي اودس تر نيمايي او يا دريمي برخي پوري کړي وي او يا يوازي دپښو مينځل ورته پاته وي، ده ته بي اودسي پيښه سي نو دی به دلويه سره اودس کوي او که به فقط پاته اندامونه مينځي؟

جواب: دنوي سره اودس کول لازم دي، لأن الطهارة فرض بعد الحدث إذا قام إلى الصلوة

كما قال الله تعالى: يا أيها الذين آمنوا إذا قمتم إلى الصلوة فاغسلوا، الآية، اي وأنتم محدثون. (۴) فقط

په شک سره اودس نه ماتيري: سوال: (۵۳) يوه سړي ته داوداسه څخه وروسته شک پيدا

کيږي چي باد ووتی او که نه؟ او کله هغه ته دباد وتلو احساس نه کيږي نو هغه ته څه کول په کار دي، آیا په دې سره اودس ماتيري؟

(۱) لاينقضه مس ذکر لکن يغسل يده ندبا وإمرأة وأمرد لکن يندب للخروج من الخلاف لاسيماً للإمام الخ (الدر المختار على هامش رد المحتار نواقض الوضوء مطلب في ندب مراعاة الخلاف ج ۱ ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفير

(۲) لا ينفذه قيء من بلغم المعتمد اصلاً (الدرالمختار على هامش رد المحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۸). ظفير

(۳) عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يتوضأ بعد الغسل. رواه الترمذي (مشكوة باب الغسل ص ۴۸) لا يتوضأ بعد الغسل اي اكتفاءً بوضوئه الأول في الغسل وهو سنة (مرقات ج ۱ ص ۳۳۸). ظفير

(۴) إذا قمتم إلى الصلوة الخ وتقديره وأنتم محدثون كذا عن ابن عباس الخ (غنية المستملی ص ۱۴). ظفير

جواب: په شك سره اودس نه ماتیري. (۱) فقط

په چارزانو بیده کیدلو سره اودس نه ماتیري: سوال: (۵۴) په چارزانو بیده کیدلو سره

اودس نه ماتیري او که نه؟

جواب: نه ماتیري. (۲) فقط

په چیلیم خکولو سره اودس نه ماتیري: سوال: (۵۵) دچیلیم په خکولو سره اودس ماتیري

او که نه؟

جواب: په چیلیم خکولو سره اودس نه ماتیري. فقط

په ستر لوخیدلو سره اودس نه ماتیري: سوال: (۵۶) دستر په لوخیدلو سره اودس ماتیري

او که نه؟

جواب: نه ماتیري. (۳) فقط

دسترگو داوبو حکم: سوال: (۵۷) دبهشتي زیور په لومړی برخه، داوداسه د ماتوونکو په

لمن کي لیکلي دي چي که چیري سترگی خوږ وي نو دهغو څخه داوبو په بهیدلو سره

اودس ماتیري، او که سترگی خوږ نه وي بلکه یو شی پکښي لغړیدی نو داوبو په

تویدلو سره اودس نه ماتیري، او مخکي دقاعدي په ډول ذکر سوي چي دکم سي په

وتلو سره اودس ماتیري هغه نجس وي، نوپه داسي صورت کي چي کله دماشومانو

سترگی خوږیږي او دهغوی دسترگو اوبنکي دمور کالي او نور لاندې کړي نو بیا له

وینځلو پرته دهغو سره لمونځ کیري او که نه؟

جواب: په دي مسئله کي یو قول همدغه دي چي په بهشتي زیور کي نقل دي، او نوموړي

قاعدې هم صحیح ده او دوهم قول دادي چي دسترگی خوږیدونکي دسترگو څخه وتونکي

اوبه اودس نه ماتوي، اوپه دي صورت کي به هغه نجسی هم نه وي دنوموړي قاعدي په

مطابق په شامي کي دمنبي څخه نقل سوی دی: وعن محمد إذا كان في عينه رمد أو تسيل الدموع

منها أمره بالوضوء لوقت كل صلوة لأنني أخاف أن يكون ما يسيل منها صديدا فيكون صاحب العذر آه قال في

الفتح وهذا التعليل يقتضي أنه أمر إستجابي فإن الشك والإحتمال لا يوجب الحكم بالنقض إذا اليقين لا يزول

بالشك الخ شامي. (۴) نو ددي تحقيق پر بنا باندي هغه اوبه کمي چي دخوږسترگی څخه وزي

(۱) وشك بالحدث او بالعكس اخذ باليقين الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقص الوضوء ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س.

ج ۱ ص ۱۵۰، ومن شك في الحدث فهو على وضوئه (عالمگیری کشوري ج ۱ ص ۱۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۲). ظفیر

(۲) وإن نام متربعا لا ينقض الوضوء وكذا لو نام متوركا بأن يبسط قدميه من جانب ويلصق إلیتیه بالارض كذا

في الخلاصة (عالمگیری کشوري نواقص الوضوء ج ۱ ص ۱۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۲). ظفیر

(۳) دستر لوخیدل داوداسه په ماتوونکو کي داخل نه دي، ځکه چي دستر پتول داوداسه دپاره شرط نه دي. ظفیر=

تر څو چي تغیر نه وي پکښي راغلي لکه سوروالي او يانور بلکه صفا ستره وي نو هغه اودس هم نه ماتوي، او نجسي هم نه دي. فقط

په ستوني ستخ پريوتلو سره اودس ماتيري اوکه نه؟ سوال: (۵۸) آیا په ستوني ستخ پريوتلو سره اودس ماتيري اوکه نه؟

جواب: اودس نه ماتيري. (۱) فقط

په لڅه باندي په غسل کولو سره اودس نه ماتيري: سوال: (۵۹) بعض خلگ وايي که چيري يو څوک په پټه غسل خانه کې په لڅه غسل کوي نو دغسل اودس يې باقی پاته کيږي اوکه په ښکاره غسل خانه کې په لڅه غسل وکړي نو بيایي اودس نه پاته کيږي نو دا خبره صحيح ده اوکه نه؟

جواب: اودس يې په دواړه صورتونو کې باقی پاته کيږي. فقط

که دنابالغي سره لواطت وسي او انزال ونه سي نو اودس ماتيري اوکه نه؟ سوال: (۶۰) دعلم الفقه په اول جلد صفحه ۸۸ مصنفه مولانا عبد الشکور لکهنوي کې دی که چيري څوک دنابالغي سره ناروا عمل يعني لواطت وکړي اومنی دده څخه خارج نه سي نوپه دی سره اودس نه ماتيري خوپه دی شرط چي دا نابالغه دومره صغيره نه وي چي ددخول په وخت کې دهغې مشترکه حصه اوخاصه حصه په يوه صورت ونه گرځي، دغه مسئله صحيح ده اوکه نه؟

جواب: ذکر سوی مسئله همدغسي ده لکه څنگه چي دعلم الفقه څخه نقل سویده، كما في الدرالمختار ولا عند وطى بهيمة او ميتة او صغيرة غير مشتتة بان تصير مغضاة بالوطى وان غابت الحشفة ولا ينتقض الوضوء فلا يلزم الا غسل الذكر الخ (۲). فقط

دحضور اکرم ﷺ فضلات او داودسه نواقض: سوال: (۶۱) زيد وايي چي دحضور اکرم ﷺ فضلات يعني بول او براز او ريم او وينه پاک وه او دهغوی په حق کې نه ماتونکي وه اومينځل يې هم نه وه لازم، خو عمر ددی مخالف دی.

جواب: په شامی کې منقول دی: صحح بعض ائمة الشافعية طهارة بوله ﷺ وسائر فضلاته وبه قال

(۴) رد المحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۸. ظفیر

(۱) وان لايزيل مسكته لاينقض وإن عمدته في الصلوة او غيرها الخ او متوركا الخ بأن يبسط قدميه من جانب ويلصق اليديه بالأرض (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۱) وإن نام متربعا لاينقض الوضوء وكذا لو نام متوركا بأن بسط قدميه من جانب ويلصق اليديه بالأرض كذا في الخلاصة (عالمگيري كشوري نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۵۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۲. ظفیر

ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ کما نقله فی مواہب اللدنیة عن شرح البخاری للعینی (۱) الخ، وایضا فیہ من نواقض الوضوء عن القہستانی لا نقض من الانبیاء علیہم الصلاة والسلام ومقتضاه التعمیم فی کل النواقض لکن نقل ط عن شرح الشفاء لملا علی قاری الاجماع علی انه صلی اللہ علیہ وسلم فی نواقض الوضوء کالامة الا ما صح من استثناء النوم الخ (۲)، ددی روایتونو خخہ معلومیبری چی دبول اوبراز پہ بارہ کی راجح قول دطہارت دی او داودس دساتوونکو او دغسل پہ واجبوونکو کی دحضور اکرم صلی اللہ علیہ وسلم مثال دامت پہ خبر دی اوپر دی اجماع ہم ده مگر نہ خوب چی پہ دی سرہ دہغوی صلی اللہ علیہ وسلم اودس نہ ماتیدی او داحکم دتولو پیغمبرانو علیہم الصلاة والسلام لپارہ ہم و چی پہ خوب سرہ پیغمبرانو علیہم الصلاة والسلام اودس نہ ماتیری، کذا فی الدر المختار (۳). فقط

داوداسہ پہ وخت کی کہ چیری ہوا پہ زورہ سرہ بندہ کری اودس بی وسو: سوال: (۲۲) کہ

چیری یو خوک اودس کوی او یا لمونخ ادا کوی اوہوا ورخخہ پہ وتلو سی اودی بی بندہ کری نو اودس بی باقی پاتہ دی اولمونخ بی وسو اوکہ نہ؟

جواب: کہ چیری ہوا بی بندہ کرہ او وتلو تہ بی پری نہ بنودلہ نو اودس بی باقی دی (۴) او لمونخ بی صحیح دی (۵) درمختار. فقط

دمراقبی پہ حالت پہ چارزانو خوب اودس نہ ماتیری: سوال: (۲۳) دمراقبی پہ حالت کی یا

دورد او اورادو پہ حالت کی چی خوک مستغرق سی اوخوب پرغالب سی اوخہ سی تہ بی تکیہ ہم نہ وی وہلی نو پہ دی صورت کی دنوی اودس کولو ضرورت ستہ اوکہ نہ؟

جواب: پہ دی صورت کی دنوی اودس کولو ضرورت نستہ. (۶) فقط

(۱) ردالمحتار باب الانجاس مطلب فی طہارة بولہ صلی اللہ علیہ وسلم ج ۱ ص ۲۹۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۸. ظفیر

(۲) ردالمحتار نواقض الوضوء طلب نوم الانبیاء غیر ناقض ج ۱ ص ۱۳۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۳. ظفیر

(۳) والعة لا ینقض کنوم الانبیاء علیہم الصلاة والسلام (الدر المختار علی ہامش ردالمحتار نواقض الوضوء مطلب نوم الانبیاء غیر ناقض ص ۱۳۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۳). ظفیر

(۴) حکہ چی دباد وتل اودس ماتوی: وخروج الريح (الدر المختار علی ہامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۲). ظفیر

(۵) وكذا یكره الخ وعند مدافعة الأخبثین أو أحدهما الريح (الدر المختار علی ہامش ردالمحتار کتاب الصلوة ج ۱ ص ۱۵۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۸). ظفیر

(۶) ولو نام قاعدا یتمايل فسقط فلا نقض به یفتی کناعس یفہم اکثر ما قیل عنده والعتہ لا ینقض کنوم الانبیاء (درمختار) قوله کناعس ای إذا كان غیر متمکن الخ وفي الخانیہ النعاس لا ینقض الوضوء (رد المحتار نواقض

الوضوء مطلب نوم الانبیاء غیر ناقض ج ۱ ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۳) وإن نام متربعا لا ینقض الوضوء (عالمگیری مصري نواقض وضوء ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۲). ظفیر

عورت غلیظہ تہ پہ لاس ورورلو سرہ اودس نہ ماتیری: سوال: (۲۴) عورت غلیظہ تہ پہ لاس ورورلو سرہ دنوی اودس ضرورت سنہ اوکہ نہ پہ ہماغہ اودس باندی لمونخ صحیح دی؟
جواب: پہ دی صورت کی دنوی اودس ضرورت نسته اوپہ ہماغہ اودس لمونخ کول صحیح دی (۱) فقط

دھوا پہ وتلو سرہ پاکوالی ضروری نہ دی، ددی وجہ: سوال: (۲۵) دھوا پہ وتلو سرہ اودس ماتیری لیکن دھغہ حای دیربوللو خخہ پرتہ دوبارہ اودس روا دی نو ددی خہ وجہ دہ؟
جواب: دھوا پہ وتلو سرہ داستنجاہ او دپاکوالی ضرورت ددی وجہ نسته چی پہ دی صورت کی بدن پہ پلیتی سرہ نہ ککیری دھوا وتل یوازی حکمی نجاست دی او دیتہ (حدث اصغر) وایی پہ دی کی یوازی اودس کافی دی. (۲) فقط

داوداسہ پہ دوران کی اندامونہ وچول خنکہ دی؟ سوال: (۲۶۱) کم خوک چی دعذر خخہ بغیر یا دفالج دمرض دوجہ خپل ہراندام او غری دمینخلو خخہ وروستہ او داودس دپورہ کیدو خخہ مخکی پہ یوہ کپرہ باندی وچوی او داوس دپورہ کیدلو خخہ مخکی ددہ بعض اعضاء وچیری آیا دداسی کس اودس پورہ دی اوکہ ناقص؟ اوداسی کول روا دی اوکہ نہ؟ اوپہ داسی اودس لمونخ کیری اوکہ نہ؟

داوداسہ داعضاؤ کہ یوہ برخہ وجہ پاتہ سی نو اودس سویدی اوکہ نہ؟ سوال: (۲۷۱) داوداسہ پہ دوران کی کہ دیوہ اندام یوہ برخہ وجہ پاتہ سی اوہغی تہ اوہ ونہ رسییری نو اودس صحیح دی اوکہ نہ؟ اوکہ ترمینخلو اولوندولو وروستہ پہ خپلہ وچ سی نو آیا دی تہ دوبارہ اوہ رسول ضروری دی اوکہ نہ؟

جواب: ۱: دعذر دوجہ خخہ داسی کول بغیر دکراہت خخہ جائز دی او اودس یی پورہ دی اوپہ دی اودس لمونخ کول صحیح دی، اوبغیر دعذر خخہ داسی کول خامخا دستتو خلاف دی خوپہ داسی اودس باندی لمونخ کول صحیح دی (۳) کذا فی الدر المختار.

(۱) لاینقضہ مس ذکر لکن یغسل یدہ ندبا (الدرالمختار علی ہامش رد المختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

(۲) وقیل سببها الحدث الحکمیة وهو وصف شرعی یحل فی الأعضاء یزیل الطهارة (الدرالمختار علی ہامش رد المختار کتاب الطهارة ج ۱ ص ۷۹، ط.س. ج ۱ ص ۸۵) وینقضہ خروج نجس الخ وخروج غیر نجس مثل ریح (درمختار) قوله مثل ریح فانها تنقض لأنها منبعثة عن محل النجاسة لا لأن عینها نجسة لأن الصحیح أن عینها طاهرة حتی لو لبس سراويل مبتلة او إبتل من الیثیة الموضع الذي تمر به الريح فخرج الريح لا یتنجس الخ (رد المختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴) معلومہ سوہ چی پہ خپلہ ریح نجس نہ دی چی ددہ پہ وجہ دطہارت ارتیا پینہ سی. ظفیر

(۳) والولاء غسل المتأخر او مسحه قبل جفاف الأول بلاعذر حتی لو فنی ماءه فمضى لطلبه لابس به (الدر =

۲: په دی صورت کی اودس صحیح نه دی اودا ضروری ده چی دکم اندام کمی حصی ته اوبه ونه رسیږی او وچ پاته سوی وی چی پر هغه اوبه تیری کړی نو بیا اودس صحیح کیږی (۱) اوکمه برخه اویا کم اندام چی دمینخلو څخه وروسته وچ سی نو په دی سره په اودس کی هیڅ خلل نه راځی او اودس صحیح دی. (۲) فقط

دهغی هوا په وتلو سره چی دهغی سره اواز او بدبویی نه وی اودس ماتیری اوکه نه؟ سوال:

(۲۸) هغه هوا چی اواز او بد بویی یې نه وی اودس ماتوی اوکه نه؟ که داسی صورت په هررکعت کی مخ ته راځی نوڅه کول په کاردی؟ او دداسی عذر لرونکی امامت کول جائز دی اونه؟

جواب: که یې چیری د هوا دوتلو یقین وی برابره خبره ده که دهغه سره اواز وی اوکه نه او داسی معذور نه وی نو اودس دوباره کول په کاردی اوکه یوازې شک یی وی نو اودس یی نه دی مات سوی اولمونځ یی صحیح دی (۳). فقط

په قهقهه سره دجنازی دلمانځه دما تیدلو او داوداسه دنه ماتیدلو وجه څه ده؟ سوال: (۲۹) که

چیری یو اودس لرونکی شخص دلمانځه څخه خارج په قهقهه سره وخاندی نو اودس یی نه ماتیری اوکه په لمانځه کی په قهقهه سره وخاندی نو اودس یی ماتیری اوکه دجنازی په لمانځه کی په قهقهه سره وخاندی نو لمونځ یی ماتیری اودس یی نه ماتیری ددی څه وجه ده؟ اویا په دی کی څه حکمت دی؟

جواب: عقل اوقیاس دادی چی په قهقهه سره بالکل اودس مات نه سی مگر در رسول الله ﷺ څخه ثابت دی چی هغوی ﷺ یو چاته دقهقهی دوجه ددوباره اودس او دلمونځ حکم فرمایلی دی نودهمدی وجه څخه پر مسلمان باندی ددی حکم منل ضرور دی، اگر چی زما په نیمگړی فهم کی ددی حکمت رانغی مگر څرنګه چی دا حکم دظاهری قیاس خلاف دی نو دهمدی وجه څخه چی پرکمه موقع باندی وارد سوی دی باید هم هلته پاته سی

= المختار علی هامش رد المحتار سنن الوضوء ص ۱۱۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۲. ظفیر

(۱) إن بقی من موضع الوضوء قدر رأس ابره او لئق بأصل ظفره طین یابس او رطب لم یجز (عالمگیری مصري ص ۴ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۴). ظفیر

(۲) ومنها الموالاة وهی التتابع وحده ان لا یجف الماء علی العضو قبل أن یغسل مابعدہ فی زمان معتدل ولا إعتبار بشدة الحر والریاح ولا شدة البرد ویعتبر ایضا استواء حالة المتوضی کذا فی الجوهرة النيرة (عالمگیری فصل ثانی سنن وضوء ج ۱ ص ۸، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۸). ظفیر

(۳) وینقضه خروج نجس الخ وخروج غیر نجس مثل ریح الخ من دبر الخ ولو خرج ریح من الدبر وهو یعلم انه لم کن من الاعلی فهو اختلاج فلا ینقض (الدر المختار علی هامش رد المحتار نواقض الوضوء ص ۱۲۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴). ظفیر

اوپہ نورو ڄایونو کی داودس دما تیدلو حکم ونه سی اگر چی په هغه ڄایونو کی قهقهه ډیره قبیحه وی لکه دجنازی په لمانځه کی قهقهه کول، داصولو قاعده داده چی کم حکم قیاسی نه وی نوهغه باید دخپل موقع څخه متجاوز نه سی (۱). فقط

وینه چی ونه بهیری نو اودس نه ماتیری: سوال: (۷۰) که سپونی وی، اوکه ناسور یا بل ډول تپ او زخم وی، هر هغه شی چی ددی څخه خارج سی نو دهغه دوه حالتی دی یا دا چی په زور ورکولو سره را ووزی او یا دا چی په خپله را ووزی په هرو دواړو حالتونو کی که دبهیدلو قدرت نه وی نو اودس ماتوی اوکه نه؟ او خاص ددی شی ډیر وضاحت غواړو چی کله دسیلان او دبهیدلو قدرت نه وی او ځای نه پریږدی لکه دسپونی بعض قسمونه چی پر هغه سربیره لوندوالی وی او یا کله کله را ووزی او هم هلته پاته سی که دا لوندوالی پخپله را ووزی نو اودس ماتوی اوکه نه؟ اوکه دیوی کپری یا دلاس سره ولگیری نو اودس په ماتیری اوکه نه؟ او دغه لاس او جامه پلیتیری اوکه نه؟

جواب: داودس دما تیدو مدار په سیلان سره دی اگر که بالقوه هم وی کما قالوا لو مسح الدم کما خرج ولو ترکه لسال نقض والا لا الخ (۲) درمختار، اوپه خپله وتلی اوپه زور سره وتلی دواړه برابر دی: والمخرج والخارج سیان الخ (۳) درمختار، نو چی کله سیلان پیدانه سی نه بالفعل اونه بالقوه نو اودس نه ماتیری او هغه رطوبت چی دغیر سائل زخم پر مخ پروت وی نجس نه دی: لانه ما لیس بحدث لیس بنجس (۴) کما صرح به الفقهاء، یعنی هغه رطوبت او لوندوالی چی په هغه سره اودس نه ماتیری ناپاکه نه دی نو دزخم پسر په کپره لگیدو سره چی کم لوندوالی د کپری سره ولگیری نو په هغه سره کپره یا جامه نه پلیتیری. فقط

که داوداسه یقین یی وی نو دشبهي دوجه څخه اودس کول ضروری نه دی: سوال: (۷۱) دیوچا اودس سته خو لوبو کولو ته ولاړی، او دلوبی څخه وروسته ورته ښه معلومه نه ده او یاد یی نه دی چی آیا زما اودس سته اوکه نه؟ آیا ده ته دویم اودس کول په کار دی؟

جواب: که چیری په ښه ډول ورته یاد وی چی اودس می سته نو دنوی اودس کولو هیڅ

(۱) المعاني الناقضة للوضوء الخ القهقهة فی صلوة ذات رکوع وسجود والقیاس أنها لاتنقض الخ وبمثله یرک القیاس والأثر ورد فی صلوة مطلقة فیقتصر علیها (هدایه فصل فی نواقض الوضوء ج ۱ ص ۳۵ - ۳۲) فلا یتعدی إلى صلوة الجنابة وسجدة التلاوة وصلوة الصبی الخ (حاشیة هدایه ج ۱ ص ۳۲) هدایه هم دهندوستان مختلفو مطابقو چاپ کړی ده خاکسار دصفحو حواله دمطبعه یوسفی چاپ ته ورکړیده. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ص ۱۲۵ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۳۵. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ص ۱۲۷ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۴۲. ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ص ۱۳۰ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۴۰. ظفیر

ضرورت ورته نسته اوکه ویی کپی نوڊیره ښه ده او زیات ثواب لری (۱).

کلکه وینه دپوزی څخه راتلل اودس نه ماتوی: سوال: (۷۲) اکثره په زکام یا بلغموکی

دپوزی په فضله موادو کی دوینی ریښه راځی نو دغه کلکه وینه اودس ماتوی اوکه نه؟

جواب: کلکه وینه چی دپوزی وغیره څخه راسی نو اودس نه ماتوی. (۲) فقط

دجنازی په اوداسه سره دوخت لمونځ ادا کیدی سی: سوال: (۷۳) حنفی که چیری دجنازی

دپاره اودس وکپی نوپه دی سره وختی یا قضا سوی لمونځ ادا کولی سی اوکه نه؟

جواب: هغه اودس چی دجنازی لپاره سوی وی په هغه سره وختی او قضاء سوی لمونځ

ادا کول صحیح دی (۳).

په لڅه باندي دغسل کولو څخه وروسته په هماغه اودس لمونځ ادا کیدی سی: سوال: (۷۴)

که چیری یو څوک اودس وکپی اوپه لڅه غسل وکپی په غسل خانه یا په انگر کی نوپه

دغه اودس دغسل باندي لمونځ ادا کولی سی اوکه نه؟

جواب: که چیری په لڅه یی غسل کپی وی نوپه دی سره لمونځ ادا کولی سی (۴) دعورت

پتول هغه وخت فرض دی چی کله دخلگو په مخ کی غسل کوی. فقط

دشر مگاه لیدل اودس نه ماتوی: سوال: (۷۵) یوه اودس لرونکی شخص دیوه لڅ شخص

شرمگاه ولیدله خو دلیدلو سره یی خپل نظر کښته واچوی نو دده اودس مات دی اوکه

نه؟ اوهمدارنگه که اودس لرونکی خپله شرمگاه ووینی نودده اودس ماتیری اوکه نه؟

جواب: په دواړو صورتونوکی دده اودس نه ماتیری (۵). فقط

الباب الثاني في الغسل

لومړی فصل : دغسل فرضونه

په غسل کی غرغره فرض ده اوکه نه په خولی اوبه لغرول: سوال: (۷۶) په غسل کی دخولی

(۱) ولو أيقن بالطهارة وشك بالحدث او بالعكس أخذ باليقين ولو تيقنهما وشك في السابق فهو متطهر

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار قبيل أبحاث الغسل ج ۱ ص ۱۳۹، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۰). ظفیر

(۲) وأما العلق النازل من الرأس فغير ناقض (الدرالمختار على هامش ردالمحتار مطلب نواقض الوضوء ج ۱

ص ۱۲۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۷) الرجل إذا استنشر فخرج من أنفه على قدر العدسة لا ينتقض الوضوء كذا في

الخلاصة (عالمگیری مصري نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۱). ظفیر

(۳) ځکه چه اودس باقي دي اوپه یوه اودس سره ډیر لمونځونه کول صحیح دي. ظفیر

(۴) لڅیدل اودس نه ماتوی. ظفیر

(۵) لاينتقضه مس ذكر لكن يغسل يده ندبا (الدرالمختار على هامش ردالمحتار مطلب نواقض الوضوء ج ۱

ص ۱۳۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷) مس ذكره او ذكر غيره ليس بحدث عندنا كذا في الزاد (عالمگیری کشوري

نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

مینخل او اوبه لغرول فرض دی اوکھ غرغره؟ زید وایی پہ غسل کی غرغره فرض ده او عمر وایی چی پہ خوله اوبه لغرول فرض دی؟

جواب: پہ غسل کی دخولی مینخل پہ دی طریقی فرض دی چی تولی خولی ته اوبه ورسیری او غرغره کول سنت دی مگر دروزه دار دپاره نه لکه خرنگه چی پہ درمختار کی دی: وغسل الفم ای استيعابه الخ والمبالغة فيهما بالغرغرة ومجاوز المارن لغير الصائم لاحتمال الفساد الخ. (۱) فقط

دخولی ددنه او دباندی حصو حدود څه دی؟ سوال: (۷۷) هغه کوچنی ژبه (ژی) چی دژی هاخواته ده هغه پہ غسل کی دظاهر یعنی (بهرنی) برخي حکم لری اوکھ ددنه؟ او دخولی دظاهر حکم ترکمه حده دی چی دهغی مینخل فرض دی؟

جواب: پہ غسل کی دخولی مینخل تر هغه حده فرض دی کم حد چی پہ اودس کی سنت دی کم ته چی پہ خوله اوبه لغرول وایی یعنی مضمضه او خوله پورته کول او غرغره کول سنت دی فرض نه دی: کما فی الدرالمختار وسننه کسننه (۲) نو هغه کوچنی ژبه (ژی) چی دژی څخه هاخواته ده دهغی مینخل فرض نه دی، فرض انداز دومر ده چی پرهغی دمضمضی اطلاق کیبری یعنی چی کله داوبه لغرولو دپاره پہ خوله کی اوبه وچول سی اوسر پورته سی او دغرغری څخه بغیر ترکم ځای پوری چی اوبه ورسیری همدغه اندازه فرض ده مقصد داچی مضمضه اوپه پوزه کی اوبه وچول کم چی پہ اوداسه کی سنت دی پہ غسل کی فرض دی. (۳) فقط

هغه غرغره چی دغسل څخه لره دمخه سوی وی کافی ده اوکھ نه؟ سوال: (۷۸) دیوچا احتلام وسو هغه غرغره وکره او ډوډی یې وخورله نوپه دغه اوله غرغره دهغه فرض ادا سوی دی اوکھ نه؟

جواب: هغه غرغره چی ډوډی خورلو څخه یی مخکی کړی ده کافی کیبری نو که دغسل

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار سنن الوضوء ج ۱ ص ۱۰۷-۱۰۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۵، دغسل دفرائضو په سلسله کی دصاحب درمختار الفاظ دادی: وفرض الغسل الخ غسل کل فمه ویکفی الشرب عبا لأن المچ لیس بشرط فی الاصح (درمختار) عبر عن المضمضة والاستنشاق بالغسل لإفادة الاستيعاب او للاختصار کما قدمه فی الوضوء (ردالمختار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰-۱۴۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱-۱۵۲). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمختار ابحاث الغسل ص ۱۴۴ ج ۱. ظفیر

(۳) وفرض الغسل الخ غسل کل فمه الخ وأنفه حتی ما تحت الدثان وباقي بدنه (الدرالمختار علی هامش ردالمختار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱-۱۵۲) وحد المضمضة استيعاب الماء جميع الفم وحد الاستنشاق ان يصل الماء الى المارن کذا فی الخلاصه (عالمگیری کشوری باب الوضوء فصل ثاني ص ۵ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲). ظفیر

کولو پہ وخت کی دوبارہ غرغره ونہ کپی نوہیخ حرج نستہ او غرغره پہ غسل کی فرض نہ دہ بلکہ سنت دہ کہ چیری غرغره ونہ کپی اوخولہ داوبو دکہ کپی اومضمضہ وکپی نو بیہم کافی دہ. (۱) فقط

پہ پوزہ کی اوبہ اچول اوخولہ مینخل خوخلہ فرض دی: سوال: (۷۹) پہ غسل کی دخولی مضمضہ کول اوبہ پوزہ کی اوبہ اچول خوخلی فرض دی؟

جواب: یو یوخل مضمضہ او استنشاق فرض دی اوباقی سنت دی (۲). فقط

پہ غسل کی دہول بدن مینخل فرض دی اوددی خخہ بغیر غسل نہ کیری: سوال: (۸۰) دکشمیر بنخو خیل رواج مقرر کپی دی چی دجنابت پہ غسل کی ترنامہ لاندی اندام پریمینخی او ترنامہ لوړ اندام نہ پریمینخی داغسل روا دی اوکہ نہ؟

جواب: دجنابت پہ غسل کی دہولہ بدن پریمینخل اوتولو اعضاؤ تہ اوبہ رسول ضروری دی اوددی خخہ بغیر غسل روا نہ دی (۳). فقط

بنخو تہ ضروری دی چی دوربستانو بیخونو تہ اوبہ ورسوی: سوال: (۸۱) دجنابت پہ وخت کی بنخہ بہ کم وخت ترخیلی غاری اومری لاندی خایونہ مینخی؟ اوریدلی مو دی چی دہول اوسنگار دخرابیدو دوجہ بنخہ یوازی ترمری لاندی برخہ پرہولی سی او بس؟

جواب: مسئلہ دانہ دہ بلکہ ضروری دہ چی دسر خخہ اوبہ اچول شروع کپی اوپر ٲول بدن بانڈی اوبہ وبھوی یوازی دبنخی دپارہ داحکم دی کہ چیری ہعی خیل ورینستان کوخی کپی وی نو دہغو خلاصول ضروری نہ دی بلکہ دوربستانو بیخونو تہ اوبہ رسول ورتہ کافی دی یعنی داسی دی وکپی چی پرسر اوبہ واچوی اوہغو تہ زور ورکپی چی ہغہ دوینستانو بیخونو تہ ورسیری. (۴) فقط

پہ دندہ او تالاب کی غسل: سوال: (۸۲) بعض خلگ پہ تالاب کی لامبی پہ کم خای کی چی دیر ہندوان ہم لامبی او دہغوی دبدن او دجامو خاخکی ہم ورالوزی نوپہ دی صورت کی خہ حکم دی؟

(۱) الجنب إذا شرب الماء ولم يمجه لم يضره ويجزيه عن المضمضة إذا صاحب جميع فمه (عالمگیری کشوری فرائض وضوء ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۲) وفرض الغسل الخ غسل کل فمه ویکفی الشرب عبا لأن المج لیس بشرط فی الاصح (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۴۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱-۱۵۲) وسننہ کسنن الوضوء سوی الترتیب الخ (ایضاً ج ۱ ص ۱۴۴، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۲). ظفیر

(۳) وفرض الغسل المضمضة والاستنشاق وغسل سائر البدن (ہدایہ فصل فی الغسل ص ۳۲ ج ۱). ظفیر
(۴) ولیس علی المرأة أن تنقض ظفائرہا فی الغسل إذا بلغ الماء أصول الشعر (ہدایہ فصل فی الغسل ج ۱ ص ۳۷). ظفیر

جواب: په دی صورت کی غسل روا دی او دناپاکی وهم په کارنه دی (۱). فقط

دجنابت دغسل حکمت: سوال: (۸۳) یو هندو داعترارض په ډول ماته دا وویل چی مسلمانان په پتو سترگو اوبی سوچه عبادت کوی او دتحقیق سره څه علاقه نه لری لکه دمنی په وتلو دانه لازمیری چی ټول بدن پرینخل سی بلکه یوازی دتناسل دعضوی په پاکولو سره انسان صفا کیږی، نو دا چی ټول بدن ناپاکیږی دا ولی؟

جواب: دا دباری تعالی حکمتونه دی (۲) هندو خو لا پریږده چی دیته هر مسلمان نه سی رسیدی نوباید چی سړی په دی اړوند بحث ونه کړی په ژبه خو ددی په متعلق ډیر څه ویل کیدی سی خو په تحریر او لیک کی ددی دتفصیل راوړلو فرصت نسته (په حاشیه کی دیته اشاره سویده. ظفیر). فقط

که چیری دغسل دپاره مضمضه اواستنشاق مخکی وسی نو دهغه څه حکم دی؟ سوال: (۸۴)

په غسل کی چی کم دری فرضونه دی چی عبارت دی دخولی پرینخلو دپوزی پرینخلو اودټول بدن دپرینخلو څخه نولومړی دوه فرضونه که داوداسه سره وسی نوکافی دی اوکه نه دوباره کول یی په کاردی؟

جواب: دغسل څخه مخکی چی کم اودس کیږی په هغه کی مضمضه اواستنشاق اوغږغږه کافی ده او په هغه سره فرض ادا کیږی نو دمضمضی او داستنشاق دبیا کولو ضرورت نسته (۳). فقط

که په غابنی کی یو خچوکی ومبلی نوغسل کیږی اوکه نه؟ سوال: (۸۵) دغابن په سوری کی که چیری دیوشی ټوټه ومبلی نو دایستلو څخه بغیر به غسل صحیح وی اوکه نه؟

(۱) الیقین لا یزول بالشک (الاشباه والنظائر مطبوعة نولکشور لکهنؤ القاعدة الثالثة). ظفیر
(۲) أما المسئلة الأولى وهی ایجاب الشارع (صلي الله علیه وسلم) الغسل من المنی دون البول فهذا من أعظم محاسن الشريعة وما اشتملت علیه الرحمة والحكمة والمصلحة فان المنی یخرج من جميع البدن ولهذا سماه الله سبحانه سائلة لأنه یسبل من جميع البدن الخ وايضا فان الأغتسال من خروج المنی من انفع شيء للبدن والقلب والروح بل جميع الأرواح القائمة بالبدن فانها تقوى بالأغتسال والغسل علیه ما تحلل منه بخروج المنی وهذا امر يعرف بالحس وايضا فان الجنابة توجب ثقلا وكسلاو الغسل يحدث له نشاط وخفة ولهذا قال ابوذر الخ لما اغتسل من الجنابة كانما ألقيت عنی جبلا الخ وقد صرح أفضل الأطباء بان الإغتسال بعد الجماع يعيد للبدن قوته ويخلف علیه ما تحلل عنه وأنه من انفع شيء للبدن والروح وتركه مضر (أعلام الموقعين مطبوعه اشرف الطابع دهلي ص ۱۷۰ ج ۱) داسی معلومیږی چی منی چونکه دبدن دتمامو حصو څخه راټولیري او خارجیري بیا دا چه په لمبلو سره دبدن خارج سوی قوت بیرته راگرځي ځکه نو اسلام دټول بدن مینخل یعنی غسل ضروري وبلی. ظفیر الدین

(۳) الجنب إذا شرب الماء ولم يمجه لم يضره يجزيه عن المضمضة إذا أصاب جميع فمه (عالمگیری کشوري باب ثاني فی الغسل ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

جواب: صحیح دی کہ چیری پہ اسانی سرہ وتلی سی نو ایستل یی پہ کاردی (۱). فقط
پہ غسل کی دغابن دمیخونو حکم: سوال: (۸۶۱) کہ چیری یو خوک پرخپلو غابنونو
دسپینو یا دسرو زرو میخونہ وپیچی نو آیا کہ دغسل کولو پہ وخت کی هلته اوبہ ورونہ
رسیبری نودده غسل صحیح دی اوکہ جنابت باقی پاتہ دی؟

پہ غسل کی دسپینو زرو دغہ تارونو حکم چی پہ غابن کی وی: سوال: (۸۷۲) پہ بعضو
فتاواو کی لیکل سویدی چی کہ چیری غابنونہ دبنوریدلو دبیری دسپینو زرو پہ تار
وتپل سی نوجائز دی، خوبہ دی صورتہ کی کہ چیری تر تار لاندی حصی تہ وبہ ونہ
رسیبری نو غسل صحیح دی اوکہ نہ؟

پہ غسل کی دعارضی غابن ایستل ضروری دی اوکہ نہ؟ سوال: (۸۸۳) کمو کسانو چی
عارضی غابن لگولی وی نو آیا دغسل پہ وخت کی ددی ایستل او لیری کول ضروری
دی اوکہ دایستلو خخہ بغیر یی ہم غسل صحیح کیبری؟

جواب: ۱: کہ چیری اوبہ دتنہ رسیبری نو غسل یی صحیح دی اوکہ اوبہ نہ رسیبری نو
دمنیی دشارح تحقیق دادی چی غسل یی صحیح نہ دی نو دهمدی وجہ خخہ دضرورت
خخہ بغیر میخونہ لگول پہ کارنہ دی: وقیل ان صلبا منع وهو الاصح الخ. درمختار (۲).

۲: کہ چیری دغابنونو دبنوریدلو دوجہ یی دسپینو زرو تار پرتپلی وی نوبیا پہ دی کی
غسل صحیح دی حکہ چی دا ضرورت دی (۳).

۳: ددی ایستل ضروری نہ دی او غسل صحیح کیبری اوکہ وی باسی او غسل وکری نودا
دیرہ دا احتیاط خبرہ ده. فقط

دروژی پہ حالت کی دجنابت پہ غسل کی خولہ پریمنخل اوکہ نہ غرغہ کول پہ کاردی؟

سوال: (۸۹) پہ روژہ کی کہ دغسل ضرورت سی نو غرغہ بہ کوی اوکہ نہ؟

جواب: غرغہ بہ نہ کوی یوازی مضمضہ دیرہ بنہ طریقہ ده (۴). فقط

(۱) ولو كان سنه مجوفا فبقی فیہ او بین أسنانه طعام او درن رطب فی أنفه ثم غسله علي الاصح كذا فی الزاهدي
والاحتیاط أن یخرج الطعام عن تجویفه ویجری الماء علیه هكذا فی فتح القدير (عالمگیری مصري الباب الثاني
فی الغسل ج ۱ ص ۱۳، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش رد المحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۴. ظفیر

(۳) والصرام والصباغ ما فی ظفرهما یمنع تمام الاغتسال وقیل کل ذلك یجزیهم للخرج والضرورة ومواقع
الضرورة مستثناة عن قواعد الشرع كذا فی الظهیریة (عالمگیری الباب الثاني فی الغسل ج ۱ ص ۱۴۳، ط.
ماجدیة ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۴) وغسل الفم ای إستیعابه الخ والمبالغة بالغرغرة ومجاوزة المارن لغير الصائم لإحتمال الفساد (الدر المختار
علی هامش رد المحتار وسنن الوضوء ص ۱۰۷-۱۰۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۵). ظفیر

کہ پلیتی پر ٲول بدن ولگیری نو دشرعی غسل ضرورت نسته یوازی پلیتی لیری کول کافی

دی: سوال: (۹۰) په در مختار کی دی چی دٲول بدن دنایاکیڈو دوجه غسل واجبیری نودغه غسل دجنابت دغسل په شان دی اوکه نه؟ یعنی دبدن منبل پکبسی شرط دی اوکه نه یوازی هغه ځای ته اوبه رسول فرض دی؟

جواب: داغسل داسی دی لکه چی څوک یو ناپاکه شی یا یوناپاکه اندام مینځی یعنی دری ځلی پرهغه اوبه تیروول په کاردی (۱). فقط

هغه غابن چی لویدلی وی او بیابه تار وٲرل سی نو په غسل کولو کی په دی کی څه حرج

سته اوکه نه؟ سوال: (۹۱) دیو چا غابن وغورځیدی هغه خپل غابن راپورته کی اوپر همدغه ځای یی دتار یا دبل یو شی په واسطه سره مضبوط کی نو آیا په دی صورت کی دجنابت په غسل کی کم حرج سته اوکه نه؟

جواب: دلویدلی غابن چی په تار یا بل څه باندي ٲرل سوی وی په غسل کی ددی دوجه هیڅ څه حرج نسته په غسل کی یوازی مضمضه کول کافی دی دغابنونو بیخونوته اوبه رسول مقصود او ضروری نه دی اوپه هرهغه شی کی چی حرج وی نوهغه شرعاً معاف اوبخنبل سویدی. (۲) فقط

آیا دجماع کولو څخه وروسته که څوک متیازی ونه کړی نو نه پاکیری: سوال: (۹۲)

اوریدلی مودی چی دصحبت اودجماع کولو څخه وروسته که څوک متیازی ونه کړی نو نه پاکیری؟

جواب: دا غلط مشهور دی (۳). فقط

دجنابت په غسل کی دبنځو دپاره دکوڅیو خلاصول ضروری دی اوکه نه؟ سوال: (۹۳) داچی

دسړی دپاره دوطی کولو څخه وروسته په غسل کی دٲول بدن دوریښتانو دبیخونو لوندول ضروری دی نو دبنځی چی وریشتان ډیر اوږده وی اوکوڅی کړی یی هم وی نو ددی وجه څه کول پکار دی؟

(۱) والنجاسة ضربتان مرتبة وغير مرتبة فما كان منها مرتباً فطهارتها بزوال عينها الخ وما ليس بمرتبي فطهارته ان يغسل حتى يغلب على ظن الغاسل أنه قد طهر الخ وإنما قدر بالثلث (هداياه باب الانجاس ج ۱ ص ۷۴). ظفیر

(۲) والصرام والصباغ ما في ظفرهما يمنع تمام الاغتسال وقيل كل ذلك يجزيهم للحرج والضرورة ومواضع الضرورة مستثناة عن قواعد الشرع كذا في الظهيرية (عالمگیری الباب الثاني في الغسل ج ۱ ص ۱۲). ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۳) دجماع کولو څخه وروسته غسل کول فرض دي دمتیازو کولو سره یی څه اړه نسته: وفرض الغسل عند خروج منی من العضو الخ وعند ايلاج حشفة الدرالمختار على هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۴۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۱). ظفیر

جواب: کہ چیری دہنخی دسر ورینستان کوخی سوی وی نو ددی خلاصول او دتولو ورینستانو لوندول پہ غسل کی ضروری نہ دی بلکہ دورینستانو بیخونو تہ اوبہ رسول کافی اوبس دی اوہغہ دارنگہ چی پرسر بہ اوبہ راواری وی او ورینستانو تہ بہ زور ورکری چی اوبہ دورینستانو بیخونو تہ ورسیری اوکہ چیری ورینستان کوخی نہ وی بلکہ خلاص وی نوبیا دتولو ورینستانو لوندول ضروری دی (۱). فقط

داودس یا دغسل پہ حالت کی کہ دخولی پہ دننہ برخہ کی دیو شی خچوکی وی او ونہ ایستل سی نوغسل یی صحیح دی اوکہ نہ؟ سوال: (۹۴) کہ چیری دچاپہ خولہ کی دپان ریزہ (خچوکی) یا دسپاری توتہ وی او داوداسہ او دغسل پہ وخت کی ونہ ایستل سی نو اودس اوغسل یی صحیح دی اوکہ نہ؟

جواب: لمونخ پہ صحیح کیری (۲)، (اودغہ اودس اوغسل صحیح دی، ظفیر). فقط
دغابن میخ دغسل دپارہ مانع نہ دی؟ سوال: (۹۵) کہ چیری پہ غابن کی میخونہ دلور طرف خخہ ورکول سی نوپہ ہغہ سوربو کی چی دمیخ سر نوتلی وی نو ہغہ نہ وزی اوس ددی دوتلو خخہ بغیر غسل صحیح دی اوکہ نہ؟

جواب: دمیخ ہغہ برخہ چی دغابن دننہ دہ اوہغہ ایستل کیدی نہ سی نودا دغسل دموانعو خخہ نہ شمیرل کیری غسل دمجبوریت دوجہ صحیح دی. (۳) فقط

دغسل خانی پر دیوالونو چی کم خااکی لکیری نو ہغہ خو بہ پہ غسل کی خہ نقصان نہ راولی؟ سوال: (۹۶) دغسل کولوپہ وخت کی چی کم خااکی پردیوال ولگیری نو ددی دوجہ خخہ پہ غسل کی نقصان راحی اوکہ نہ؟

(۱) وكفی بل اصل ضفیرتھا ای شعر المرأة المضفور للخرج أما المنقوض فيفرض غسل كله إتفاقا ولو لم يتل اصلها يجب نقضها مطلقا هو الصحيح ولو ضرها غسل رأسها تركته (درمختار) قوله إتفاقا كذا في شرح المنية وفيه نظر لأن في المسئلة ثلاثة أقوال كما في البحر والحلية الأول: الأكتفاء بالوصول إلى الأصول ولو منقوضا وظاهر الذخيرة أنه ظاهر الذهب ويدل عليه ظاهر الأحاديث الواردة في هذا الباب، الثاني التفصيل الذكور ومشى عليه جماعة منهم صاحب المحيط والبدائع والكافي، الثالث وجوب بل الذوائب مع العصر وصححه وتام تحقيق هذه الأقوال في الحلية وما فيها آخر إلى ترجيح القول الثاني وهو ظاهر المتون (ردالمحتار إباحات الغسل ص ۱۴۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۴). ظفیر

(۲) ولو كان سنه مجوفا فبقي فيه اوبين أسنانه طعام اودرن رطب في انفه ثم غسله على الاصح كذا في الزاهدي والاحتياط ان يخرج الطعام عن تجويفه ويجري الماء عليه هكذا في فتح القدير (عالمگیری كشوري فرائض وضوء ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

(۳) والصرام والصباغ ما في ظفرهما يمنع تمام الأغتسال وقيل كل ذلك يجزيهم للخرج والضرورة وموضع الضرورة مستثناة عن قواعد الشرع كذا في الظهيرية (عالمگیری الباب الثاني في الغسل ج ۱ ص ۱۳، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۳). ظفیر

جواب: غسل سوی دی هیخ خرابی نه پکنبی راخی (۱) ناحقه شک او وهم باید ونه سی. فقط

دوهم فصل : دغسل سنتونه

دغسل طریقه څه ده؟ سوال: (۹۷۱) که مور دغسل دهغه طریقی څخه چی دشریعت موافقه وی خبر کړی نوډیره مهربانی او مننه به مو وی!

دجنابت دوجه غسل ولی ضروری دی؟ سوال: (۹۸۱۲) بنی آدم حلال دی اوکه حرام؟ که چیری حلال وی نودده دپاکولو هیخ ضرورت نسته ځکه چی پخپله پاک دی، اوکه حرام وی نوبیا دحرام لمونځ ولی جائز دی؟

جواب: ۱: دجنابت وغیره دغسل طریقه داده چی اول خپل لاسونه ومینځی اوکه پر بدن یی نجاست وی هغه دی هم لیری کړی اوبیا دی پوره اودس وکړی اوبیا دی پرتول بدن دری واره اوبه واچوی او هغه په دی طریقه چی اول دی پر رسته اوږی اوبیا پرچه اوږه اوبیا دی پرسر درې واری اوبه واچوی، اوشارح فرمایلی دی چی اول دی پرسر درې واره اوبه واچوی اوبیا دی پرنور بدن باندی دری واری واچوی مقصد دا چی پرتول بدن دی دری واری اوبه تیری کړی ددی لپاره چی غسل یی په سنت طریقه ادا سی (۲). فقط

۲: بنی آدم دجنابت وغیره دوجه ناپاک گرځی اودغسل په کولو پاکیږی، نوغسل به ددې وجه کوی چی پاک سی اولمونځ یی صحیح سی (۳) فقط واللہ تعالیٰ اعلم.

دجنابت په غسل کی دبسم الله ويل صحيح دی اوکه نه؟ سوال: (۹۹) دجنابت یا احتلام دغسل دشروع کولو په وخت کی دبسم الله وغیره ويل صحيح دی اوکه نه؟

(۱) فقهاؤ لیکلي دي: المشقة تجلب التيسير، بيا يي ليکلي دي: واعلم أن اسباب التخفيف في العبادات وغيرها سبعة. په دي کي شپږم سبب عسر او عموم بلوي شمار کړي دي، او ددي قسم څخه یی یو هغه امر چی زمور ورسره تعلق دی يعني دغسل خاني ديوال هم ليکلی دي: وكذا الحمام إذا اهريق فيه النجاسات فغرق حيطانها وكوتها وتقاطر منه (الاشباه والنظائر ص ۹۸). ظفیر مفتاحي

(۲) وسنة الغسل ان يقدم الوضوء عليه كوضوء الصلوة الخ وأن يزيل النجاسة الحقيقية كالمني ونحوه عن بدنه إن كانت الخ ثم يصيب الماء على رأسه وسائر جسده ثلاثا كما في الصحيحين عن حديث ابن عباس قال قالت ميمونة رضي الله عنها وضعت للنبي ﷺ غسلا فسترته بثوب فصب على يديه فغسلهما ثم ادخل يمينه في الإناء فافرج بها على فرجه ثم غسله بشماله ثم ضرب بشماله الأرض فدلکها دلکا شديدا ثم غسلها فمضمض واستنشق وغسل وجهه وذراعيه ثم افرغ على رأسه ثلاث حثيات ملاء كفيه ثم غسل سائر جسده ثم تنحى فغسل قدميه فناولته ثوبا فلم يأخذه فانطلق وهو ينفض يديه، ثم كيفية الصب قال شمس الأئمة الحلواني يفيض على منكبه الأيمن ثلاثا ثم الأيسر الخ قيل يبدأ بالرأس ثم بالأيمن ثم بالأيسر وهو ظاهر المتن والهداية وغيرها وظاهر الحديث (غنية المستملي بحث غسل ص ۴۸ - ۴۹). ظفیر

(۳) والمعاني الموجبة للغسل إزال المنى على وجه الدفق والشهوة من الرجل والمرأة حالة النوم واليقظة الخ وإلتقاء الختانيين من غير انزال الخ والحيض وكذا النفاس الخ (هدايه فصل في الغسل ج ۱ ص ۳۷). ظفیر

جواب: دھر غسل پہ شروع کی بسم اللہ لوستل سنت دی باید بسم اللہ وویل سی (۱). فقط
کہ پہ غسل کی نیت ہیر سی نو غسل صحیح کیری او کہ نہ؟ سوال: (۱۰۰) عمر تہ دغسل
حاجت دی او هغه ٲول شرطونه ادا کرل مگر دغسل نیت ورخخه هیر و خو دجامو
اغوستلو خخه وروسته ور پہ یاد سو خووی ویل چی زما غسل سوی دی، نو آیا د عمر
خبره صحیح ده او کہ نہ؟

جواب: د عمر خبره صحیح ده پہ دی صورت کی دده غسل سویدی حُکے چی پہ اودس
او غسل کی زموږ پہ نزد نیت فرض نہ دی بلکه سنت دی اود سنتو پہ ترک اوپاته کیدو
دشی پہ صحت کی کمه شبهه نہ راعی کذا فی کتب الفقه (۲). فقط
پہ اودس او غسل کی داوبو اندازہ اومقدار خومره دی؟ سوال: (۱۰۱) داودس اود غسل
دپاره داوبو اندازہ خومره ده؟

جواب: پہ حدیث پاک کی راغلی دی چی نبی کریم ﷺ به دیوه صاع خخه ترپاو بانندی یوه
صاع اوبو بانندی غسل کوی اوپه یوه مد سره به بی اودس فرمایی یعنی ترتولو کمه
اندازه چی دغسل او داودس لپاره کفایت کوی داده (۳)، اوشامی دحلیه خخه نقل کری
دی چی پہ دی کی کم شرعی حد نہ دی ٲاکل سوی چی پہ خومره اوبو اودس او غسل
کیری هم هغه صحیح دی مگر اسراف او زیاتوالی به نہ کوی (۴). فقط

دریم فصل : دغسل مستحبات او آداب

پہ چار دیوالی کی پہ لځ بدن غسل کول خنکه دی؟ سوال: (۱۰۲) کله چی دیوی غسل خانی

(۱) وسننه کسنن الوضوء سوی الترتیب وادابه کادابه (درمختار) قوله کسنن الوضوء ای من البداءة بالنية والتسمية والسواك والتخليل والدلك والولاء (ردالمحتار مطلب سنن الغسل ص ۱۴۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۲). ظفیر

(۲) وسننه ای الغسل کسنن الوضوء وسوی الترتیب الخ (درمختار) کسنن الوضوء ای من البداءة بالنية والتسمية (ردالمحتار ابحاث الغسل مطلب سنن الغسل ص ۱۴۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۲). ظفیر

(۳) عن أنس ؓ كان النبي ﷺ يتوضأ بالمد ويغتسل بالصاع إلى خمس امداد، متفق عليه (مشکوٰۃ المصابيح باب الغسل ص ۴۸). ظفیر

(۴) ثم يفيض الماء على كل بدنه ثلاثا مستوعبا من الماء المعهود في الشرع للوضوء والغسل وهو ثمانية أرتال وقيل المقصود عدم الإسراف وفي الجواهر لا إسراف في الماء الجاري لأنه غير مضيع (درمختار) قوله: وقيل المقصود إلخ الأصوب حذف قيل لما في الحلية أنه نقل غير واحد إجماع المسلمين على أن ما يجزئ في الوضوء والغسل غير مقدر بمقدار وما في ظاهر الرواية من أن أدنى ما يكفي الغسل صاع وفي الوضوء مد للحديث المتفق عليه {كان صلى الله عليه وسلم يتوضأ بالمد ويغتسل بالصاع إلى خمسة أمداد} ليس بتقدير لازم بل هو بيان أدنى القدر المسنون اه قال في البحر: حتى إن من أسبغ بدون ذلك أجزاءه وإن لم يكفه زاد عليه لأن طباع الناس وأحوالهم مختلفة كذا في البدائع (ردالمحتار مطلب سنن الغسل ج ۱ ص ۱۴۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۸). ظفیر

دیوالونہ لوی لوی وی خوچت بی پت نہ وی نوپہ دی کی غسل کیری اوکہ نہ؟
جواب: کلہ چی دغسل خانی دیوالونہ غت وی اوہیخ بی پردگی نہ پکبسی راخی نوپہ دی
 کی پہ لخہ غسل صحیح دی اگر چی پت بی نہ وی پت سوی مگر بہترہ دادہ چی پہ لخہ
 غسل ونہ سی (۱) الا بضروہ.

دغسل خاخی کہ پہ منگی کی ولویری نو داوبو بی خہ حکم دی؟ سوال: (۱۰۳) دپلیت
 خای دپاکولو او داودس خخہ وروستہ چی دغسل کولو پہ وخت کی کم خاخی دمنگی
 پہ اوبوکی ولویری نوپہ دی سرہ اوبہ پلیتیری اوکہ نہ؟
جواب: پہ دی کی احتیاط پکاردی، خوپہ پیرو لرو خاخی سرہ ہغہ اوبہ نہ پلیتیری.
 (۲) فقط

پہ میدان، دریاب (سیند) اوبہ تالاب کی پہ لخہ لمبیل صحیح دی اوکہ نہ؟ سوال: (۱۰۴) پہ
 میدان کی یاپہ والہ او تالاب کی پہ لخہ غسل کول صحیح دی اوکہ نہ پہ لنگ وھلو
 سرہ؟ اولنگ بہ دزنگونونو خخہ پورته وی اوکہ کنبستہ؟ او دورنونو پہ لیدلو سرہ پہ
 غسل کی خہ فرق راخی اوکہ نہ؟ اودغسل پہ اوداسہ سرہ لمونخ کول صحیح دی اوکہ
 نہ؟

جواب: پہ یوازی خای کی پہ لخہ غسل کول ہم صحیح دی (۳) اوپہ کم خای کی چی
 خلگ وی نوپہ ہغہ خای کی باید دزنگونونو خخہ لاندی لنگ وتری اوغسل وکری (۴) او
 دورنونو وغیرہ پہ لیدلو سرہ پہ غسل کی کم فرق نہ (۵) راخی او دغسل پہ اوداسہ
 باندی لمونخ صحیح دی. فقط

(۱) وان يغتسل في موضع لا يراه احد لاحتمال بدو العورة حال الاغتسال الخ ان النبي صلى الله عليه وسلم قال
 الله حي ستير يحب الحياء والستر فاذا اغتسل احدكم فليستتر رواه ابوداؤد الخ بل ذكر في جواز الكشف في
 الخلوة في القنية اختلافا فقال تجرد في بيت الحمام الصغير لعصر ازاره او لحلق العانة يأثم وقيل يجوز في مدة
 يسيرة وقيل لا بأس به وقيل لا يجوز ان يتجرد للغسل الخ (غنية المستملي ص ۴۹ - ۵۰). ظفير

(۲) وعفى دم سمك الخ وانتضاء غسالة لا تظهر مواقع قطرها في الاناء عفو (درمختار) وفي الفتح وما ترشش
 على الغاسل من غسالة الميت مما لا يمكنه الامتناع عنه مادام في علاجه لا ينجسه لعموم البلوى الخ
 (ردالمحتار باب الانجاس ص ۳۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۴ - ۳۲۵). ظفير

(۳) وقيل يجوز ان يتجرد للغسل وتجرد زوجة للجماع ايضا اذا كان البيت صغيرا (غنية المستملي ص ۵۰). ظ
 (۴) فلا يجوز كشف العورة عند من لا يجوز نظره اليها (غنية المستملي ص ۴۹) وهي اي العورة للرجل تحت
 سرتة الي ما تحت ركبتة (درمختار) فالركبة من العورة لحديث علي ؑ قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
 الركبة من العورة (ردالمحتار باب شروط الصلوة مطلب في ستر العورة ص ۳۷۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۴۰۴). ظفير
 (۵) وان يغتسل في موضع لا يراه احد لاحتمال بدء العورة حال الاغتسال او اللبس (غنية المستملي ص ۴۹).
 ظفير الدين

په بند خای کی په لڅ بدن غسل درست دی: سوال: (۱۰۵) په بند خای کی په لڅه غسل کول صحیح دی او که نه؟

جواب: په داسی خایونو کی په لڅه غسل کول صحیح دی. (۱) فقط

څلورم فصل : دغسل واجبوونکی

دجامی سره پردخول غسل سته او که نه؟ سوال: (۱۰۶) کله چی دسپری دحشفی سر دښخی په خاص خای کی داخل سی نو غسل فرض کیږی برابره خبره ده چی منی وتلی وی او که نه، که چیری دواړو جامی اغوستی وی اوپورته ذکر سوی صورت مخ ته راسی نو پر دواړو غسل واجبیږی او که نه؟

جواب: په دی صورت کی هم دا احتیاط خبره داده چی دواړه غسل وکړی په درمختار کی دی: الاحوط الوجوب الخ (۲). فقط

که په ویننه منی ووزی نوبیا هم غسل واجب دی: سوال: (۱۰۷) که چیری په ویننه باندي منی ووزی نو غسل کول په کاردی او که نه؟

جواب: که چیری په ویننه باندي منی ووزی نوبیا هم غسل واجب دی (۳). فقط

دجماع څخه وروسته سمدستی غسل ضروری نه دی: سوال: (۱۰۸) بعضی خلگ دکوروالی څخه وروسته سمدستی دغسل کولو حکم کوی چی په دی کی دناروغه کیدو بیره هم وی آیا شرعی حکم هم دغه رکم دی؟

جواب: دابنه ده لیکن که چیری لږ وروستوالی وسی نوبیا هم څه حرج اوگناه نسته. (۴) فقط
که دذکر حصه داخله سی نو پښخی غسل سته او که نه؟ سوال: (۱۰۹) که چیری دسپری دذکر دسر څلورمه یانیمایی یا دریمه برخه دښخی په فرج کی داخله سی اوپه جوش سره منی ووزی او په فرج کی داخل سی نو په دغه صورت کی پښخی هم غسل واجب دی او

(۱) وقيل يجوز ان يتجرد للغسل (غنية المستملي ص ۵۰) وحكى في القنية اقوالا في تجرده للاغتسال منفردا منها انه يكره ومنها انه يعذر ان شاء الله تعالى ومنها لا بأس به ومنها يجوز في المدة اليسيرة ومنها يجوز في بيت الحمام الصغير (ردالمحتار باب شروط الصلوة مطلب في ستر العورة ص ۳۷۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۴۰۴). ظفیر
(۲) أولج حشفته أو قدرها ملفوفة بخرقة إن وجد لذة الجماع وجب الغسل وإلا لا على الأصح والأحوط الوجوب (درمختار) ای وجوب الغسل في الوجهين، بحر وسراج الخ (ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۲ - ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۴). ظفیر

(۳) وفرض الغسل عند خروج منی من العصر (ایضاً ج ۱ ص ۱۴۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۹). ظفیر

(۴) عن ابن عمر قال ذكر عمر بن الخطاب لرسول الله صلى الله عليه وسلم انه تصيبه الجنابة من الليل فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم توضأ واغسل ذكرك ثم تم، متفق عليه (مشكوة باب مخالطة الجنب وما يباح له ص ۴۹). ظفیر

کہ نہ؟

جواب: پربسختی غسل واجب نہ دی (۱). فقط

کہ منی پہ زور بند کرل سی نوخہ حکم دی؟ سوال: (۱۱۰) دتو ورخو راهیسی زہ بد خوبونہ ڀیر وینم او ددی سره می عاده احتلام هم وسی، اوکله ناکله خه کوچنی قطره ووزی نوماته کله داشک پیدا کیری چی قطره خو په توپ اوشهوت سره ووتله اوپه بعضو وختونو کی دشهوت اودتوپ خخه ماسوا دوتلو یقین می راحی، قطره کله ناکله دخلور انیز برابره وی اوکله ددی خخه لږ لویه وی اوکله ددی خخه کوچنی وی دااحتلام دبندولو خخه وروسته دشهوت خخه بغیر هم یوه یا دوی قطری راحی نوپه داسی حالت کی غسل فرض کیری اوکله نه؟

جواب: په کم صورت کی چی دیوره یا نیم قطری دوتلو یقین وی نوبیا غسل واجب دی اوپه کم صورت کی چی دقطری دوتلو یقین بالکل نه وی په هغه صورت کی غسل نه واجیبری اوکله دااحتلام دبندولو خخه وروسته یوه قطره دشهوت خخه بغیر راووزی نوامام ابویوسف رحمته الله فرمایی چی غسل نه بانندی واجیبری اوامام اعظم ابو حنیفه رحمته الله اوامام محمد رحمته الله فرمایی چی غسل په دی صورت کی واجب دی اوهم دا احتیاط خبره ده (۲). فقط

دجماع په وخت کی پرذکر بانندی کپره پیچل او دغسل حکم: سوال: (۱۱۱) که چیری خوک پراندام مخصوصه بانندی مضبوطه کپره وپیچی اوجماع وکری نوپه دی سره ولی غسل نه واجیبری اوفعل او عمل شنیع جائز دی اوکله نه؟

جواب: اصل دادی چی فقهاء ددی باب بعض مسائل لیکی چی دهغه تعلق اوترون ددی باب سره وی اونور احکام نه لیکی نودا شیان باید دیو عالم خخه په ژبه وپوښتل سی وروسته دغسل دوجوب په مسئله کی ددی بحث نه کیری چی دا فعل جائز دی اوکله نه؟ لکه خنګه چی دغسل په احکامو کی داهم لیکل کیری چی که ددواړو لارو خخه په یوه

(۱) وفرض الغسل الخ عند ایلاج حشفة هي ما فوق الختان الخ أو ایلاج قدرها من مقطوعها ولو لم يبق منه قدرها قال في الأشباه لم يتعلق به حکم ولم أره (درمختار) قوله هي ما فوق الختان كذا في القاموس وزاد الزيلعي من رأس الذكر في حاشية نوح افندي هي رأس الذكر الى الختان الخ (ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۹ - ۱۵۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۱). ظفیر

(۲) وفرض الغسل عند خروج منی الخ منفصل عن مقره الخ بشهوة الخ لانه ليس بشرط عندهما خلافا للثاني ولذا قال وان لم يخرج من رأس الذكر بها وشرطه ابو يوسف وبقوله يفتی الخ (درمختار) ولا سيما قد ذكروا ان قوله قياس وقولهما استحسان انه الاحوط (ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۴۸ - ۱۴۹ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۹). ظفیر

لاره کی حشفه ڊوبه سی نوغسل بیا واجبیری اوپه داسی خایونوکی ددی تصریح نه کیری چی دا ددوارو لارو خخه دیوی دایلاج دفعل او عمل روا یا ناروا دی داحکم په نورو بابونوکی لیکل کیری چی ایلاج فی الدبر حرام دی نو همدارنگه دجامی سره سره دجماع کولو په باره کی په دی باب کی یوازی ددی لیکل مقصود دی چی دافعل غسل واجبوی اوکه نه؟ او ددی دجواز اودعدم جواز لیکل مقصود نه دی بلکه ددی حکم په نورو خایونوکی لیکل سوی دی اودا ددی باب سره څه تړاو لری اوغسل یوازی په هغه صورت کی نه واجبیری چی کپره اوجامه دومره سخته اوکلکه کړی چی حرارت اوخوند معلوم نه سی، او هغه جامه اوکپره چی دومره نری وی چی په هغه کی دکوروالی خوند حاصلیری نویوازی په دخول سره په دی صورت کی غسل واجبیری، اودانزال سره خو بالاتفاق غسل واجب دی، اودسختی کپری په صورت کی هم داحتیاط خبره داده چی غسل وسی ددرمختار عبارت دادی: أولج حشفته ملفوفة بخرقة إن وجد لذة الجماع بان كانت الخرقه رقيقة بحيث يجد حرارة الفرج واللذة وجب الغسل وإلا على الأصح والأحوط الوجوب (درمختار) (۱) قوله والا ای ما لم ينزل، اود: والاحوط الوجوب، ترشرح لاندی یی په شامی کی لیکلی دی: وبه قالت الائمة الثلاثة الخ وهو ظاهر حديث اذا التقى الختانان وغابت الحشفة وجب الغسل الخ شامی (۲). فقط

که دښخی په شهوت سره منی ووزی نوغسل باندی واجبیری اوکه نه؟ سوال: (۱۱۲۱) که

چیری دښخو خخه دسرو په څپر منی خارج سی نوپه دوی غسل واجبیری اوکه نه؟
داحتلام په وجه غسل: سوال: (۱۱۳۲) که چیری دښخو احتلام اوسی نوغسل باندی فرض کیری اوکه نه؟

جواب: ۱: غسل فرض دی (۳). ۲: غسل فرض دی (۴). فقط

دګوتی په وړداخولو سره غسل نه واجبیری: سوال: (۱۱۴۱) که چیری یو څوک په قصد سره دښخی په فرج کی ګوته داخله کړی نوپه دی صورت کی پر ښخی غسل واجبیری اوکه نه؟

دښه په دوا اچولو سره غسل نسته: سوال: (۱۱۵۲) که چیری یوه ښخه دبلې ښخی په خاص اندام کی دوا اچوی اویادښه کمه خرابی ووینی اولاس یاګوته وردښه کړی او دیو

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۵۲ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۲۴. ظفیر

(۲) ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۵۳ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۲۴. ظفیر

(۳) المعانی الموجبة للغسل إزال المنی علی وجه الدفع والشهوة من الرجل والمرأة حالة النوم واليقظة (هدایه

فصل فی الغسل ص ۷۳ ج ۱). ظفیر غفر له (۴) ایضا. ظفیر

شي ديچلو څخه بغير گوته وردننه کړي نو غسل واجب دی او که نه؟

جواب: (۱ - ۲) په دی سره غسل نه واجبيږي. (۱) فقط

که چيري نابالغه هلک دبالغی انجلی سره جماع وکړي نو غسل پر چا واجبيږي؟ سوال:

(۱۱۲) (رح): که چيري يو نابالغه هلک ديوى بالغی انجلی سره يا يو بالغ سړی دنابالغی

انجلی سره جماع وکړي نو غسل پر چا واجبيږي؟

جواب: پربالغی بنځی غسل واجبيږي او که چيري هلک دجماع قابل او وړ وي يعنی بلوغ

ته نژدی وي او شهوت يی هم راځی نو پر ده هم غسل واجبيږي او همدارنگه که بالغ سړی

د نابالغه انجلی سره جماع وکړي نو پر سړی غسل واجبيږي، او که انجلی بلوغ ته نژدی او

مراهقه وي او شهوت يی هم راځی نو پر دی هم غسل واجبيږي اودا مسئله په منية

المصلی، هدايه، قدوری او په داسی نورو کتابونو کی ده (۲). فقط

که دغسل څخه وروسته منی خارج سي نو آیا دوباره غسل کول واجب دی: سوال: (۱۱۲)

رح: که چيري ديو چامنی نرمه وي او دمتيازو دکولو څخه وروسته غسل وکړي اوبيا

وروسته پاته منی راووزی نو اوس دوباره غسل واجب دی او که نه؟

جواب: په دی باره کی شامی داتفصیل کړي دی چی که دمتيازو دکولو څخه وروسته

انتشار باقی وي او دهمدی انتشار په حالت کی باقی پاته منی راووزی نو دوباره غسل

کول واجب دی او که انتشار باقی نه وي پاته سوی نو غسل نه واجبيږي، اود غسل

دوجوب دپاره دشرط دی چی منی په شهوت سره جلا سی اگر چی خروج اووتل په

شهوت سره نه وي مگر دضرورت په ځایونو کی دشهوت سره پروتلو فتوی ده او همدغه

قول دامام ابویوسف (رح) دی نو دضرورت دځایونو څخه بغير پر دی فتوی ده چی جلا والی

اوانفصال په شهوت سره دغسل دوجوب دپاره شرط دی. کذانی الدر المختار والشامی (۳) وغیرها. فقط

(۱) ولا يجب الغسل عند إدخال إصبع رنحوه كذا غير آدمي وذكر خنثى وميت وصبي لا يشتهي وما يصنع من

نحو خشب في الدبر او القبل على المختار (الدر المختار على هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۳،

ط.س. ج ۱ ص ۱۲۲) البته که چيري يوه بنځه دشدت شهوت په وجه سره دمنی ایستلو په اراده په شرمگاه (قبل)

کی گوته داخله کړي نو بيا غسل واجبيږي، وفي وجوب الغسل بادخال الاصبع في القبل او الدبر خلاف والأولى

أن يجب في قبل إذا قصد الاستمناء لغلبة الشهوة لأن الشهوة فيهن غالبه فيقام مقام السبب وهو الأثرال دون

الدبر لعدمها (غنية المستملي معروف به کبيري ص ۴۴). ظفير

(۲) صبی ابن عشر جامع إمرأته البالغة عليها الغسل لوجود مرارة الحشفة بعد توجه الخطاب ولا غسل على

الغلام لإتعدام الخطاب إلا أنه يؤمر به تخلقاً كما يؤمر بالوضوء والصلوة ولو كان الزوج بالغاً والزوجة صغيرة

تشتهي فالجواب بالعكس (غنية المستملي ص ۴۴ بحث غسل). ظفير

(۳) وفي الخاتمة خرج مني بعد البول وذكره منتشر لزمه الغسل قال في البحر ومحملة إن وجد الشهوة (درمختار) =

دسرينى ناکو اوبو په وتلو سره غسل نسته: سوال: (۱۱۷) که چيري دچا څخه سرينس ناکي اوبه خارجى سى نوپر ده غسل واجبيږي اوکه نه؟

جواب: دسرينس ناکو اوبو په وتلو سره غسل نه واجبيږي (۱). فقط

که دنابالغى سره وطى وسى نوپر هغى باندى غسل نسته مگر غسل کول مستحب دى: سوال:

(۱۱۸) ديوى نابالغى انجلى سره زنا وسوه نوپر دى انجلى غسل فرض دى اوکه نه؟

جواب: پر نابالغى غسل فرض نه دى مگر غسل کول ددې وجه ښه اوبهتر دى (۲). فقط

دجنابت څخه وروسته يوه ښځه سمدستى حائضه سوه نوغسل به دحيض دختميدلو څخه

وروسته کوي: سوال: (۱۱۹) يو څوک دخپلى ميرمنى سره کوروالى وکى خو سهارته هغه

ميرمنه حائضه سوه نودده پر ميرمنى دجنابت غسل فرض دى اوکه نه؟

جواب: دجنابت غسل پردى فرض نه دى بلکه دحيض څخه دپاکيدلو وروسته دى غسل

وکړي (۳). فقط

په زنا او اغلام (بچه بازي) وغيره سره هم غسل واجب دى: سوال: (۱۲۰) په اغلام وغيره

سره غسل واجب دى که مستحب؟

جواب: په دى حالت کى غسل واجب دى (۴) اوپه دغه شنيع فعل سره سپرى دگناه کبيره

= قوله ومحمله اى ما فى الخانية قال فى البحر ويدل عليه تعليقه فى التجنيس بأن فى حالة الأنتشار وجد الخروج والأنفصال جميعا على وجه الدفع والشهوة آه وعبارة المحيط كما فى الحلية رجل بال فخرج من ذكره منى إن كان منتشرًا فعليه الغسل لأن ذلك دلالة خروج من شهوة (ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۱) لأنه اى الدفع ليس بشرط عندهما خلافاً للثاني ولذا قال وإن لم يخرج من رأس الذكر بها (اي شهوة) وشرطه ابو يوسف وبقوله يفتى فى ضيف خاف ربيبة واستحى الخ وبقول ابي يوسف ناخذ لأنه ايسر على المسلمين قلت ولاسيما فى الشتاء والسفر (درمختار) فينبغى الإفتاء بقوله فى مواضع الضرورة فقط (رد المحتار ايضا، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۰). ظفير

(۱) لا (أى لا يفرض الغسل) عند مذى او ودي بل الوضوء منهما ومن البول جميعا على الظاهر (الدر المختار على هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۵۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵). ظفير

(۲) وعند ايلاج حشفة ادمى الخ فى احد سبيلى آدمى حى يجامع مثله عليهما اى الفاعل والمفعول إن كانا مكلفين ولو احدهما مكلفا فعليه فقط دون المراهق لكن يمنع من الصلوة حتى يغتسل ويؤمر به ابن عشر تأديبا (درمختار) وفى القنية قال محمد وطى صبية يجامع مثلها يستحب لها ان تغتسل كانه لم ير جبرها وتأديبها على ذلك (رد المحتار ابحاث الغسل ص ۱۴۹ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۱ - ۱۲۲). ظفير

(۳) وفرض الغسل (الى قوله) عند إنقطاع حيض ونفاس الخ اى يجب عنده (درمختار) اى عند تحقق الإنقطاع ونحوه والمراد بعده (ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵) الأجماع على أنه لا يجب الوضوء على المحدث والغسل على الجنب والحائض والنفساء قبل وجوب الصلوة او إرادة ما لا يحل إلا به كذا فى البحر الرائق (عالمگيرى كشورى موجبات غسل ج ۱ ص ۱۵، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۲). ظفير

(۴) وفرض الغسل عند خروج المنى الخ وعند ايلاج حشفة هى ما فوق الختان الخ او ايلاج قدرها من مقطوعها =

مرتکب کیری، ددغه خخه دی توبه وکاری او جنابت که د حلال فعل دوجه وی او که دحرام خخه وی دغسل طریقه یی یوه ده. فقط

ددوا اچولو دپاره په شرمگاه کی په گوتی داخلولو سره غسل نه واجبیری: سوال: (۱۲۱) که چیری یوه دایی دوه دری واری ددوا اچولو په خاطر یوه یادوی گوتی دیوی بنخی په شرمگاه کی داخلی کړی نوپر مدخوله غسل واجب دی او که نه؟
جواب: په دی غسل نه واجبیری (۱). فقط

که چیری خوک خپله گوته دشهوت خخه بغیر پخپله شرمگاه کی ورکړی نونه غسل واجبیری اونه روژه ماتیری: سوال: (۱۲۲) که چیری یوه بنخه شهوت خخه بغیر په خپل فرج کی گوته ورکړی نوپه دی سره غسل واجبیری او که نه؟ او دروژی په حالت کی په داسی کولو سره په روژه کی خه فرق اوتوپیر راخی او که نه؟
جواب: نه غسل واجبیری اونه په روژه کی خه فرق راخی (۲). فقط

که خوک دخوب خخه رابیدار سی اوپر خپل اندام لوندوالی ووینی او دایی یقین وی چی دا منی ده نوغسل پر واجب دی او که نه؟ سوال: (۱۲۳) که چیری یو خوک دخوب خخه رابیدار سی اود خپل ذکر په احلیل کی لوندوالی ووینی اوده ته دایقین وی چی احتلام می نه دی سوی او یا ورته احتلام یاد نه دی اودا دمذی لوندوالی وی اوپر بدن او جامی یی مطلقاً دمنی اثر نه وی نوپه دی صورت کی غسل واجب دی او که نه؟
جواب: په دی صورت کی غسل واجب نه دی اوصاحب دمنیة المصلی مطلقاً په دی صورت کی غسل ته واجب نه دی ویل لکه خرنگه چی هغه په عبارت: وان کان ذکره منتشرأ قبل النوم (۳) سره ددی تفصیل کړی دی چی په کم صورت کی یی غسل ته واجب ویلی دی نو هغه وجوب یی احتیاطاً ویلی دی لکه خنکه چی دکبیری عبارت کم چی په جلا کاغذه کی نقل سویدی په هغه کی داپه ډاگه ده چی په دی کی دغسل پروجوب کم دلیل نسته او بیایی وروسته دغسل دعدم وجوب دلیلونه بیان کړی دی. (۴) فقط

= الخ فی احد سبیلی ادمی حی یجامع مثله علیهما ای الفاعل والمفعول لو کانا مکلفین (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۹ - ۱۵۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۰ - ۱۲۱). ظفیر

(۱) ولا (يفرض الغسل) عند ادخال اصبع ونحوه فی الدبر او القبل علی المختار (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ص ۱۵۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۲) او ادخل إصبعه الیابسة فیہ ای دبره او فرجها الخ لم یفطر (الدر المختار علی هامش رد المختار کتاب الصوم باب ما یفسد الصوم وما لا یفسده ج ۱ ص ۱۳۵، ط.س. ج ۲ ص ۳۹۷). ظفیر (۲) ایضا. ظفیر

(۳) غنیة المستملی ص ۴۱ فصل فی الطهارة الکبری. ظفیر

(۴) وإن إستیقظ فوجد فی إحلیله بللاً لا یدری أمني أم مذی ولم یتذکر حلماً ینظر إن کان ذکره منتشرأ قبل =

په خوب کی یی دیوی بنجی سره جماع وکره مکر انزال یی نه و سوی نو چی کله رابیدار سو نو دمیتازو کولو په وخت کی ورڅخه سپین قطرات ووته ، ددی څه حکم دی؟ سوال: (۱۲۴)

زید په خوب کی دیوی بنجی سره جماع وکره خو انزال یی نه دی سوی خو چی زید دخوب څخه بیداره سو او کله چی یی متیازی کولی نو دمیتازو څخه مخکی یی څو سپینی قطری چی نرمی هم وی د ذکر څخه خارجي سوی نو پر زید غسل واجب دی او که نه؟

عمر د سرعت انزال په مرض اخته دی یعنی دمنی نرموالی ورسره ملگری سویدی که چیری څه قسم تصور او خیال وکړی هغه که په خوب کی وی او که په وینسه نو ذکر یی منتشر کیږی او ذکر څخه یی څو نرمی اوسپنی قطری را وزی او کله داسی هم کیږی چی دخیال او تصور او دانتشار څخه ماسوا دمیتازو څخه مخکی څو سپینی نرمی قطری خارجیږی نو په دی ټولو حالتونو کسی غسل واجب دی او که نه؟

جواب: دابنکاره ده چی په دی ټولو صورتونو کی چی څومره سپینی قطری راوژی دامدی دی ځکه چی دمدی تعریف چی (ماء رقیق ابيض يخرج عند الشهوة) شامی (۱) پردی صادقیری نو دهمدی وجه څخه پردی غسل نه واجبیری او که داحتیاط په ډول غسل وکړی نو دا ډیره غوره او بهتره ده (۲). فقط

دغسل د فرض کیدو په حالت کی دخلکو په مخ کی غسل کول جائز دی او که نه؟ سوال:

(۱۲۵) په بهشتی گوهر کی یی لیکلی دی چی که پرچا باندی غسل فرض سی او په پرده کی ځای نه وی نو په داسی حالت کی دسړی دپاره دخلکو په مخ کی اودبنجی دپاره دبنجو په مخکی غسل واجب دی زید وایی چی دواجب لفظ په اصل عربی عبارت کی نسته خوبکر وایی چی دا ترجمه بالکل صحیح ده نو تاسو یی فیصله وکړی؟

جواب: دا مسئله صحیح ده په در مختار کی عربی عبارت همدا رکم دی چی هغه دادی: علیه غسل و ثمة رجال لا يدعه وان رأوه والمرأة بين الرجال او رجال ونساء تؤخره لابین النساء (۳) فقط، ددی ترجمه اومطلب همدغه دی کم چی مولانا لیکلی دی زید چی

= النوم فلا غسل عليه لأن الانتشار سبب لخروج المذي فيحمل عليه وإن كان ذكره قبل النوم ساكتا فعليه الغسل للاحتياط المذكور في الخلاصة الخ (غنية الستملي ص ۴۱). ظفیر

(۱) ردالمحتار أبحاث الغسل تحت قوله: لا عند مذی ج ۱ ص ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵. ظفیر
(۲) لا (ای لا يفرض الغسل) عند مذی او ودی بل الوضوء منه ومن البول جميعا (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵). ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۵، علامه شامی چه پردی باندی کم نوبت نقل کریدی هغه په هر لحاظ قابل غور دی. دی لیکي: قوله لا يدعه وإن رأوه عزاه في القينة إلى الوبري قال في شرح المنية وهو غير مسلم لأن ترك النهي مقدم على فعل الامور وللغسل خلف وهو التيمم =

دعربی عبارت دمفهوم دیوہیدلو استعداد نہ لری نوباید اعتراض ونہ کپی دلا یدعہ لفظی ترجمہ دادہ چی داکس بہ غسل نہ پریپردی مگر ددی مطلب دادی چی غسل واجب دی. فقط

دخو خله جماع کولو خخه وروسته یوغسل کافی دی: سوال: (۱۲۶) کہ چیری یو خوک پہ یوہ شپہ کی خو واری جماع وکپی اوپہ سہار کی یوازی یوغسل وکپی نودا بہ کافی اوبس وی اوکہ نہ؟

جواب: یوغسل کافی دی (۱). فقط

دجنابت پہ حالت کی دغلاف سرہ قرآن پاک تہ لاس وروپل روا دی اوکہ نہ؟ سوال: (۱۲۷) قرآن پاک تہ دجنابت پہ حالت کی پہ غلاف سرہ لاس وروپلی سی اوکہ نہ؟ او داودس خخہ بغیر قرآن پاک او دورد شریف ویلی سی اوکہ نہ؟

جواب: پہ غلاف سرہ جنب قرآن پاک تہ لاس وروپلی سی (۲) او دقرآن پاک اودرود ویل داوداسہ خخہ بغیر صحیح دی (۳). فقط

ذکر پہ ہر حالت کی روا دی: سوال: (۱۲۸) کہ یو خوک دپاکی او دنپاکی پروا نہ لری اوہر وخت پہ ناستہ اوولارہ یا اللہ یا رحیم او یا کریم وایی داروا دی اوکہ نہ؟

جواب: یا اللہ یارحمن یارحیم یا کریم ویل پہ ناستہ او ولارہ اوددی عادت جوپول جائز بلکہ ڊیر بنہ اوبہتر دی او دلوستونکی دپارہ اجر او ثواب دی ان شاء اللہ تعالیٰ، کہ اودس ولری نوداخو ڊیرہ بنہ دہ او ڊیر ثواب لری اوبغیر داودس خخہ ہم صحیح دی اوپہ

= فلا يجوز كشف العورة لأجله عند من لايجوز نظره إليها بخلاف الختان وتماه فيه (رد المحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۵) داتول بحث دبرینہ لامبلو پہ ہکلہ دی، لیکن کہ لنگ ووهی او دسریو پہ مینخ کی غسل کوی بیا ہیخ خبرہ ناستہ، فان ارید بقوله وان رأوه وبقول الآخر وما ثمه سترة، رؤيته ماسوی العورة فلا كلام وإن ارید العورة كما قال البزازی كشف إزاره فی الحمام لغسله وعصره لا یأثم لعدم إمكان تطهيره بدونہ والاثم علی الناظر غیر مسلم لأن ترك المنهی أقدم الخ دلته دجواب وركوونكي مفتي صاحب رحمہ اللہ وجہ دا معلومیږي چي دستر خخہ علاوہ برخہ کہ خلك وويني نو لنگ وهل او لامبل واجب دي، دا وجه هيخكله نہ دہ چي دخلگو پہ وړاندي برينډ لمبيدل واجب دي، واللہ اعلم. ظفیر

(۱) عن أنس قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يطوف على نسائه بغسل واحد رواه مسلم (مشكوة باب مخالطة الجنب وما يباح له ص ۴۹). ظفیر

(۲) ولا يجوز لهم اي للجنب والحائض والنفساء مس المصحف إلا بغلافه وكذا كل ما فيه آية تامة من لوح اودرهم ونحو ذلك لقوله تعالى: لايمسه إلا المطهرون (غنية المستملي ص ۵۲). ظفیر

(۳) ولا تكره قراءة القرآن للمحدث ظاهرا أي على ظهر لسانه حفظا بالإجماع (غنية المستملي ص ۵۷) والوضوء لمطلق الذكر مندوب وترکه خلاف الأولى (الدر المختار على هامش رد المحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۲۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر

دي کی ہم ثواب دی (۱). فقط

الباب الثالث فی المیاء

اول فصل : پاکی او ناپاکی اوبہ

کہ چیری نجاست دلس پہ لسو خخہ پہ کمو اوبو کی ولویری نو اوبہ پلیتیری: سوال: (۱۲۹)
پہ گودره نومی سیمی کی دسختی وچکالی دوجہ تالابونہ وغیرہ وچ سول دو بیانو ته دجامو پہ مینخلوکی ڈیره سختی پیداسوه پہ دی حالت کی هغوی یوی ویالی ته نژدی پنخہ پنخہ گزه کندی او غارونه وکنبل اودجامو پریمنخل یی شروع کرل اوچی کله به جامی سپینی اویاکی سوی نودغه اوبه به یی را وایستلی اونوری اوبه به یی ورواچولی اوبیابه یی هغه جامی په دی اوبوکی پاکی کړی ، په دی اوبو کی هرقسم جامی پریمنخل کیری، اوس ددی خبری وضاحت غواړو چی دا اوبه به پاکی وی اوکه نه؟ اوهمدا رکم دغه جامی پاکیری اوکه نه؟ اوکه په هغه جامو یی لمونخ کړی وی چی په دی اوبو پریمنخل سوی وی نو ددغه لمانخه اعاده لازمی ده اوکه نه؟

جواب: ولاړی اوبه کمی چی دلس پہ لسو خخه کمی وی نوکه په دی کی نجاست ولویری پلیتیری اوناپاکه جامه په دي کی نه پاکیری اوکه ناپاکه جامه په دی اوبوکی واچول سی نو دا اوبه باندي پلیتیری (۲) نوری ناپاکی جامی اوهمدغه ناپاکه جامه په دغه اوبو نه پاکیری (۳) اومخکی سوی لمونخونه چی په دغه جامو سوی دی چی په دی اوبو پریمنخل سویدی نوترکمه چی ددی یقین نه وی چی پلیتی جامی په دی اوبوکی لویدلی دی اوددی دلویدلو خخه وروسته ددغه لمونخونو والا کپره په دی ناپاکه اوبوکی لویدلی ده نوبه دی صورت کی تردغه وخته دمخکی سوو لمونخونو اعاده لازمی نه ده مقصد داچی لکه خه رکم چی دا تحقیق اویقین سخت دی نو دهمدی وجه خخه دمخکی سوو لمونخونو اعاده ضروری نه ده (۴) په راتلونکی اوآینده کی احتیاط کول په کاردی،

(۱) وإلا فالوضوء لمطلق الذکر مندوب وترکه خلاف الأولى (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۲۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۷). ظفیر
(۲) وکل ماء (قلیل) وقعت النجاسة فيه لم یجز الوضوء به قليلا كانت النجاسة او كثيرا (هدایه باب الماء الخ ج ۱ ص ۴۱). ظفیر

(۳) وبول إنتضح کرؤوس إبر الخ لکن لو وقع فی ماء قلیل نجسہ فی الأصح (درمختار) قال فی الحلیة لو وقع هذا الثوب المنتضح علیه البول مثل رؤوس الإبر فی الماء القلیل هل ینجس ففی الخلاصة الخ ینجس الخ المختار انه ینجس إن کان اکثر من قدر الدرهم (رد المحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۷ - ۲۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۲ - ۳۲۳). ظفیر

(۴) یقین لا یزول بالشک (الاشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

فقط. واللہ تعالیٰ اعلم

پہ خرنو اوسو سو سرہ دھو دی پخول او داوبو کرمول خنگہ دی؟ سوال: (۱۳۰) کہ چیری داوداسہ دپارہ دحیواناتو لکہ دبزی، غوا، میبری، آس، اوبن اودانسان سوتی او موادِ غائطہ وغیرہ وسوخل سی او اوبہ بانندی گرمی سی او یا دھو دی بانندی پخہ سی نوپہ دغہ اوبو اودس کول روا دی او کہ نہ؟ اوددغہ دھو دی خوړل جائز دی او کہ نہ؟

جواب: دا اوبہ پاکی دی پہ دی اودس او غسل کول صحیح دی او کمہ دھو دی چی پہ دی پخہ سوی وی هغه هم پاکہ ده او دهغی خوړل روا او صحیح دی. (۱) فقط

پہ حوض کی دجنابت وغیرہ غسل روا دی او کہ نہ؟ او کہ سپی یا خنزیر پکینی لویدلی وی

اومرسی نوخہ حکم لری؟ سوال: (۱۳۱۱) پہ حوض اودب کی دننه دجنابت، حیض اونفاس غسل صحیح دی او کہ نہ؟ او کہ پہ حوض کی خنزیر یاسپی ولویری نوددی اوبہ پاکی دی او کہ نہ؟

هغه اوبہ چی دجنب خخہ دغسل کولو پہ وخت پہ یوه لوبنی کی ولویری خہ حکم لری؟

سوال: (۱۳۲۲) کہ چیری یو خوک دجنابت غسل کوی یا بنخہ دحیض اودنفاس اودهغه خاڅکی پہ یوه لوبنی کی ولویری نوددی اوبو حکم خہ دی؟

جواب: ۱: لس پہ لسہ حوض کی داتول امور جائز او روا دی (۲). فقط

۲: پہ دی کی هیخ حرج نسته او اوبہ یی پاکی دی (۳) اولر مستعملی اوبہ ډیری غیر مستعملی نه سی مستعملولی (۴). فقط

(۱) لا یكون نجسا ماء قذر والا لزم نجاسة الخبز فی سائر الأمصار (درمختار) المراد به العذرة والروث (رد المحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۳۰۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۲). ظفیر

(۲) وكذا يجوز براكذ كثير كذلك ای وقع فيه نجس لم ير أثره الخ وأنت خبير بان إعتبار العشر أضبط ولا سيما فی حق من لا رأي له من العوام فلذا افتی به المتأخرون الأعلام (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۷۲-۱۷۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰). ظفیر

(۳) جنب إغتسل فانتضح من غسله شيء فی إنائه لم يفسد عليه الماء (عالمگیری مصری باب المياہ ج ۱ ص ۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۳) قوله وهو طاهر ولو من جنب الخ رواه محمد عن الإمام هذه الرواية هي المشهورة عنه واختارها المحققون قالوا عليها الفتوى لا فرق فی ذلك بين الجنب والمحدث واستثنى الجنب فی التنجيس إلا أن الإطلاق اولی وعنه التخفيف والتغليظ ومشائخ العراق نفرأ ، الخلاف وقالوا انه طاهر عند الكل وقد قال فی المجتبی صحت الرواية عن الكل أنه طاهر غير طهور، الخ قوله وهو الظاهر كذا فی الذخيرة ای ظاهر الرواية وممن صرح بأن رواية الطهارة ظاهر الرواية وعليها الفتوى (رد المحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۸۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰-۲۲۱) خو شرط دادی چي پریدن یا جامه باندي به نجاست حقیقیه نه وي لکیدلی. ظفیر

(۴) او مماثلا کمستعمل فبالأجزاء فان المطلق اکثر من النصف جاز التطهر بالكل وإلا لا وهذا یعم الملتقی والملاقی ففي الفساقی يجوز التوضي ما لم يعلم تساوی المستعمل (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب =

چی داوبو خوند وغیرہ بدل سی نوناپاکی دی: سوال: (۱۳۳۱) کہ چیری داوبو رنگ اوخوند اوہوی بدل سی نوپاکی دی اوکہ ناپاکی؟

دلس پہ لسو خخہ پہ گمو اوبو کی چی ظاہری نجاست واقع نہ وی پاکی دی: سوال: (۱۳۴۲) پہ اوبو کی کہ نجاست ظاہری نہ وی اودغہ اوبہ ترلس پہ لسوکی کمی وی او ژوروالی بی ہم زیات نہ وی لکہ دخنگل کنڈی نواوبہ بی پاکی دی اوکہ نہ؟

دلس پہ لسہ ژوروالی باید خومرہ وی؟ سوال: (۱۳۵۳) دلس پہ لسہ اوبو ژوروالی اوپلنوالی خومرہ پہ کاردی؟

جواب: ۱: دنجاست دوجہ کہ داوبو خوند یابوی اورنگ یاپہ دی دروکی دوه یا ٲول بدل سی نودغہ اوبہ ناپاکی دی (۱).

۲: پاکی دی (۲).

۳: دپلنوالی او دژوروالی بی خہ مقررہ اندازہ نہ دہ ٲاکل سوی اوپہ ہدایہ کی راغلی دی چی دومرہ ژوروالی پہ کاردی چی دلپی پہ ٲکولوسرہ خُمکہ بنکارہ نہ سی (۳). فقط

پہ کم تالاب کی چی پلیتی اوبہ جمعہ کیری ہغہ پاکی دی اوکہ نہ؟ سوال: (۱۳۶) کہ چیری یوٲب تہ بارانی اونہری اوبہ راخی خوپہ بارانی اوبوکی دٲول بنار گندگی ہم دی ٲب تہ راخی نوپہ دغہ اوبو دجامو ٲریمنخل اوودس کول صحیح دی اوکہ نہ؟

جواب: دا اوبہ پاکی دی اوپہ دی باندی اوودس کول اوودجامو ٲریمنخل صحیح دی. (۴) فقط

داودس خخہ پہ پاتہ سوو اوبہ استنجاہ کول: سوال: (۱۳۷) داودس خخہ پہ پاتہ سوو اوبو استنجاہ او داستنجاہ خخہ پہ پاتہ سوو اوبو اوودس کول خنکہ دی؟

جواب: صحیح دی. فقط

چی پہ تالاب کی سپی مرسی او وٲر سیری نو اوبہ پاکی دی اوکہ ناپاکی دی؟ سوال: (۱۳۸)

پہ یوہ خام تالاب کی چی دہغہ دوه لبستیان وی چی پہ یوہ لبستی کی بی داوبو ژوروالی

= المیاء مطلب فی مسئلۃ الوضوء من الفساقی ج ۱ ص ۱۲۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲. ظفیر

(۱) إن الغدیر العظیم کالجاری لا یتنجس إلا بالتغیر من غیر فصل ہکذا فی فتح القدیر (عالمگیری کشوری باب المیاء ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدیۃ ج ۱ ص ۱۸) وبتغیر احد اوصافہ من لون او طعم اوریح ینجس الکثیر واما القلیل ینجس وإن لم یتغیر (الدر المختار علی ہامش ردالمختار باب المیاء ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵). ظفیر

(۲) لا لو تغیر لطرل مکث فلو علم نتنہ بنجاستہ لم یجز ولو شک فالأصل الطہارۃ (الدر المختار علی ہامش ردالمختار باب المیاء ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) والمعتمر فی العمق أن یکون بحال لا ینحسر بالاغتراف هو الصحیح (ہدایہ باب المیاء ج ۱ ص ۴۲) إذ المعتمد عدم إعتبار العمق وحده (درمختار، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۷). ظفیر

(۴) إن الغدیر العظیم کالجاری لا یتنجس إلا بالتغیر (عالمگیری کشوری ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدیۃ ج ۱ ص ۱۸). ظ

دوه فته اوددوهم لبنتی ژوروالی دری نیم فته وی بلکه ددی خخه هم ډیروی، دډیرو اوبو په طرف کی یو لیونی سپی داخل سی اومر سی خوساعته په دی اوبوکی پاته سی بیا وایستل سی مگر پرسیدلی وی خوخلگ ددی اوبه نه استعمالوی ایا دا اوبه پاکی دی اوکه نه؟

جواب: که چیری دغه تالاب چی دهغه ژوروالی دوه اودری فته بنودل سوی که چیری لس لاسه پلن وی اولس لاسه اورد وی یعنی لس لاسه مربع وی نو دسپی په مړ کیدو اوپرسیدو دا تالاب ترهغی نه پلیتیری چی ترکمه په دی اوبو کی ددی مرداری اوبد بویی نه وی راغلی اویا پی په خوند اورنگ کی بدلون نه وی راغلی: کما فی الدرالمختار وکذا یجوز براكه کثیر کذلک ای وقع فيه نجس لم ير اثره بحر الی قوله وفي النهر: وانت خیر بان اعتبار العشر ضبط لاسیما فی حق من لا رای (۱). فقط

که اوبه بی لمانخه کس را ایستلی وی په هغو اودس روادی: سوال: (۱۳۹) هغه اذان کوونکی چی لمونخ نه کوی او اوبه هغه را ایستلی وی اولوئبی ورخخه ډک کړی وی نو په دغه اوبو اودس صحیح دی اوکه نه؟

جواب: په دی اوبو اودس کول صحیح دی اوچا چی په دی اوبو اودس کړی وی دهغوی په لمانخه کی هیخ نقصان نسته. (۲) فقط

که یو بدعتی سړی چاته اوبه ورکړی نو په هغو اودس کول صحیح دی: سوال: (۱۴۰) دلسم دمحرم دتعزیت دپاره خلگ دمشکیزو خخه اوبه شیندی نوکه چیری یو کس ددغه مشکیزو اوبه دجومات په سقاوه کی واچوی نو په دغه اوبو اودس کول صحیح دی اوکه نه؟

جواب: په دغه اوبو اودس صحیح دی (۳) اوددی شیندل دتعزیت دپاره دا صحیح کارنه دی (۴). فقط

دکلی په لوی ډنډ کی که چیری غلیظی اوبه جمع کیری نودغه اوبه پاکی دی اوکه ناپاکی؟

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰. ظفیر
(۲) دډکوونکی اعتبار نسته که هغه هرڅوک وی اوبه پاکی کیدل ضرور دی: وتجاوز الطهارة الحکمیة بماء مطلق الخ ظاهر (غنیة المستملی ص ۸۲ ج ۱ باب المیاه). ظفیر
(۳) ځکه چی اوبه پاکی دی: یرفع الحدث بماء مطلق هو مايتبادر عند الأطلاق کماء سماء واودية وعیون وآبار وبحار وتلج مذاب الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۹). ظفیر
(۴) قال النبی صلی الله علیه وسلم من أحدث فی أمرنا هذا ما لیس منه فهو رد، رواه مسلم (مشکوٰة باب الاعتصام بالکتاب والسنة ص ۲۷). ظفیر

سوال: (۱۴۱) دزیاترہ کلیو سرہ نردی ڊنڊونہ وی پہ هغو کی دباران پہ موسم کی دتول کلی غلیظی اوبہ راغونڊییری اودومره اوبہ نہ وی چی وبھییری او هاخوا دیخوا تہ ووزی مگر دغہ ڊنڊ لوی وی آیا دا اوبہ دروانو اوبو پہ حکم کی دی اوبہ دی اودس اوغسل روا دی اوکہ نہ؟

جواب: دا اوبہ پاکی دی اوبہ دی باندی اودس اوغسل کول صحیح دی (۱). فقط
پہ ناپاکہ اوبو غسل روا نہ دی: سوال: (۱۴۲) پہ ناپاکہ اوبو باندی غسل روا نہ دی اوکہ روا وی نوپہ کم وخت کی روا دی؟ اوچی پہ ناپاکہ اوبو باندی غسل وکری نوبیا جومات تہ داخلیدی سی اوکہ نہ؟ اوقرآن پاک لوستلی سی اوکہ نہ؟

جواب: پہ ناپاکہ اوبو غسل واجب نہ دی اودا غسل معتبرنہ دی یعنی ٲوک دجنابت ٲخہ نہ پہ وزی نو دهمدی کبلہ جومات تہ داخلیدل او دقرآن پاک لوستل پہ دی غسل صحیح نہ دی پہ درمختار کی دی: یرفع الحدث مطلقا بماء مطلق قال فی الشامی فخرج المقید والماء المتنجس والماء المستعمل الخ شامی (۲).

پہ سرکاری نہر کی اودس کول روا دی: سوال: (۱۴۳) نن سبا چی کم سرکاری نہرونہ دٲمکی دٲروبولو دپارہ جاری سوی دی کہ پہ دی نہرونوکی دسرکار یا دسرکاری ملازمینو داجازی ٲخہ بغیر ٲوک اودس اوغسل وکری نودا روا دی اوکہ نہ؟

جواب: داودس اودغسل دپارہ ددی نہر ٲخہ اوبہ اخیستل صحیح دی. فقط
دهغه نہر اوبہ چی پہ هغه کی دمواد غائٲہ لبستی اوبہ ورتوییری: سوال: (۱۴۴) پہ هلدوانی نومی سیمہ کی اوبہ کلی کی یونہر جاری دی اوتول خلگ ددی اوبہ چینی مگر پہ دغہ نہر کی دسیمی دٲو کورونو دٲتو متیازو اوبہ راتوییری نو ددغہ نہر اوبہ چنبل پہ کار دی اوکہ نہ؟

جواب: ددی نہر اوبہ پاکی دی اوبہ دی اودس کول او ددی چنبل صحیح دی (۳). فقط
دباران بهیدونگی اوبہ دباران تروختہ پاکی دی: سوال: (۱۴۵) دباران اوبہ دباران پہ وخت کی چی پہ سړکونو اوبہ لبستیوکی دیوگز پلنوالی اونیم گز ژوروالی پہ صورت کی پہ ساعتونو متواتری بهیری نوپہ داسی اوبو باندی اودس کول اوغسل روا دی اوکہ نہ؟

(۱) وكذا يجوز براكذ كثير كذلك ای وقع في نجس لم يراثره (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۲). ظفیر

(۲) ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۲۵-۱۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۹. ظفیر

(۳) ويجوز بجار وقعت فيه نجاسة والجاري هو ما يعد جاريا عرفا الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المياہ ص ۱۷۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۷). ظفیر

جواب: په دغه اوبو سره غسل او اودس کول صحیح دی (۱). فقط

دپاک چلم په اوبو سره اودس کول صحیح دی: سوال: (۱۴۶) که چیري اوبه نه پیدا کیږي نو دچیلیم په اوبو اودس کول روا دی او که نه؟

جواب: که چیري چلم پاک وی نو اودس کول په صحیح دی (۲). فقط

په لرو اوبوکی چی لاس کښته کړی او اودس په وکړی نواوبه نه پلټیږی: سوال: (۱۴۷) زید وایی که چیري اوبه دنیم صاع په اندازه یا زیاتي یا کمی وی نو دلاس او اعضاؤ په داخلولو سره دهغو څخه ډیرو کسانو لره په یوه حالت کی اودس کول روادی ترڅو چی دمستعملو اوبو برابریدل دغیر مستعملو اوبو سره په یقیني ډول ثابت نه سي، په دلیل دقول ددرمختار: ففي القهستانی يجوز التوضی ما لم يعلم تساوی المستعمل، او په دلیل دشامی چی همدا قول صحیح دی او ابوبکر وایی چی ددی اوبو مذکورو څخه اودس کول جائز نه دی په دلیل دقول دشامی په نزد ددی قول ددرمختار: فرع، اختلف فی محدث انغمس فی بئر الخ للاغتسال لانه لو كان للاغتسال صار مستعملاً اتفاقاً الخ او په دلیل ددی قول دشرح منیه په باب الانجاس کی: لو اخذ الجنب الماء بغمه لا يبقى طهوراً قال قاضی خان هو الصحيح، بیا په حق دصبي کی راوړی: فان توضأ به ناویا المختار انه يصير مستعملاً، په دی ټولو اقوالوکی قید دتساوی نسته اودا مفتی به ده پرطریقه دفتویٰ ولي چي الفاظ د: اتفاق، صحیح او مختار ورسره دی په دي کی باید څه وکړی؟

جواب: په دی ځای کی چی قید دتساوی نوشته دی دا بل قول دی او حکم په استعمال دټولو اوبو بل قول دی، نو مبنی دقولینو مختلف ده صحیح همدا ده چی که مستعملی اوبه دنیمایی څخه کمی وی نو دهغو څخه اودس کول جائز دی (۳). فقط

دماهی په کندهکی حوض نه پلټیږی: سوال: (۱۴۸) اذا وقع فی حوض الكبير خرق السمک علی کثرة فيجوز التوضی به ام لا؟ وهل يتنجس منه الثياب والماء ام لا؟

جواب: لا يتنجس منه الماء والثوب ويجوز التوضی بالماء الذي وقع فيه (۴). فقط

(۱) المطر مادام يمطر فله حكم الجريان حتى لو اصاب بالعدرات على السطح ثم اصاب ثوباً لا ينجس (عالمگیری كشوري باب المياہ ج ۱ ص ۱۵، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۷). ظفیر

(۲) لا أي لا ينجس لو تغير بطول مكث فلو علم تننه بنجاسة لم يجوز (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المياہ قبيل مطلب في ان التوضی من الحوض افضل الخ). ظفیر

(۳) كمستعمل فبالأجزاء بأن كان المطلق أكثر من النصف جاز التطهير بالكل وإلا لا (درمختار) ای وإن لم يكن المطلق أكثر بأن كان اقل او مساویاً لا يجوز (رد المحتار باب المياہ قبيل مطلب في مسألة الوضوء عن الفساقی ص ۱۲۸ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

هغه تالاب چي به هغه کي ڪندگي وي چي هغه ڊک سي او دهغه څخه اوبه وبهيري نو ددي

اوبه پاکی دی: سوال: (۱۴۹) زمور ڊکلی تالاب په بارانی اوبو ڊک سوی دی مگر دهغه ڊکیدو طریقہ او کیفیت دادی چي نوموړی تالاب لوی تالاب دی او هغه دنایاکی څخه ڊک سوی وی یعنی دانسانانو او د حیوانانو د منیو او غائطو څخه ڊک سوی وی بیا ډیر باران دوجه څخه ډکبستونو پاکی اوبه هم دی تالاب ته راځی مگر تالاب ڊک سو خو اوبه نه دی ورڅخه بهیدلی خواوس په دی تالاب کی په ظاهره دنایاکی کم صفت نسته بلکه اوبه پاکی دی نودغه اوبه پاکی دی اوکه نه؟ اوبه دی باندي غسل او اودس کول صحیح دی اوکه نه؟

جواب: مسئله داده لکه څرنگه چي دفعهی په ټولو کتابونو کی ذکر سوی ده چي ډیری اوبه لکه لس په لس کی حوض یا ددی په اندازه تالاب که په دی کی نجاست ولویری نو ذکر سوی حوض نه پلیتیری چي ترڅو په دی کی دنجاست دصفتو څخه یو صفت نه وی راغلی او وصف یی نه وی بدل سوی اولکه څرنگه چي ددی تالاب اوبه صافی دی اودنجاست اثر نه پکښی معلومیږی نودغه اوبه پاکی دی او اودس اوغسل په دی اوبو صحیح اودرست دی کما فی الدرالمختار وکذا یجوز براکد کثیر کذلک ای وقع فیه نجس لم یر اثره الخ ای من طعم اولون اوریح شامی (۱). فقط

که په ناپاکه اوبوکی نوری اوبه ڪڍی سی او دنایاکی هیڅ اثر پکښی نه وی نو ددی څه حکم

دی؟ سوال: (۱۵۰۱۱) ماچی داوبو دمستلی په باره کی کم تحقیق کړی دی نوماته ددی صافه اوبنکاره خلاصه معلومه نه سوه تاسو لیکلی دی چي که لس په لسه اوبو کی نجاست ولویری نوهغه نه پلیتیری ترڅو چي په دی کی یو صفت نه وی بدل سوی مگر ما داجواب نه دی غوښتی بلکه ما دلیکلی وه چي دا دمخکی څخه ناپاک وو او دینته ناپاکی اوبه دواړي راځی او ددی ډکیدلو څخه وروسته یوصفت پکښی پیدا نه سی نو دا اوبه څنگه دی لکه چي په یولس په لس حوض کی لږ اوبه وی چي دلپی په ډکولوسره یی ځمکه ښکاره کیږی دومره اوبه پکښی موجودی وی چي بیا په هغه کی ناپاکی ولویدله او دلروالی دوجه څخه دنجاست په لویدلو سره نوموړی اوبه نجسی گرځیدی بیا وروسته هغی ته نوری اوبه راغلی اوس هغه اوبه لس په لسه ته ورسیږی بلکه ددی څخه هم ډیری سی اوبه دی کی یو صفت هم نه وی بلکه دمخکی څخه په دی

(۴) ویجوز رفع الحدث بما ذکر وان مات فیه ای فی الماء ولو قليلا غیر دموی الخ ومائي مولد الخ کسمک الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب المیاه ص ۱۷۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۹. ظفیر (۱) ردالمختار باب المیاه ص ۱۷۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰. ظفیر

کی یو صفت نہ وی اوپہ پلینتو اوبو کی پاکی اوبہ راغلی اولس پہ لسہ کی سویدی نودا پاکی دی اوکہ ناپاکہ؟

دناپاکہ شاہ خخہ یی اوبہ وایستلی او ہغہ وبہیدلی اوجمع سوی: سوال: (۱۵۰۱۲) یو شاہ پلینت اونجس سو نو دہغہ خخہ یی اوبہ وایستلی ہغہ اوبہ لس گزہ وبہیدلی اوہلتہ جمعہ سوی نودا پاکی دی اوکہ ناپاکہ؟

جواب: (۱ - ۲) پہ در مختار کی دی: ثم المختار طہارة المتنجس بمجرد جریانہ وکذا البیر والحوض والحمام الخ باب المیاء (۱) وفي ردالمحتار للشامی ص ۱۲۶ ج ۱: وکذا ایده سیدی عبد الغنی بما فی عمدة المفتی من أن الماء الجاری یطہر بعضہ بعضا وبما فی الفتح وغیرہ من أن الماء النجس إذا دخل علی ماء الحوض الكبير لا ینجسہ لو کان غالباً علی ماء الحوض (۲) ددی دوہم روایت خخہ داوولی مسئلی جواب واضح سو چی ناپاکی اوبہ حوض کبیر نہ پلینتوی او دحوض او تالاب دمخکی خخہ پلینتیدل دنجاست دتغیر خخہ بغير دمنلو ور نہ دہ او دلومرینو روایتونو خخہ ددویم مسئلی جواب واضح سو (چی ہغہ اوبہ پاکی دی. ظفیر) اوفقیہاء کرامو داوبو پہ بارہ کی دآسانی حکم غورہ کپی دی او دعموم بلوی لحاظ یی کپی دی: قال اللہ تعالیٰ لیس علیکم فی الدین من حرج (۳) او دفقہ قاعدہ دہ چی: المشقة تجلب التیسیر (۴)، او: الیقین لایزول بالشک (۵)، مقصد دادی چی داوبوپہ معاملہ کی وہم اوشک تہ حای ورکول نہ دی پہ کار نوپہ کم تالاب یا حوض کی چی اوبہ صفا وی او دنجاست دوہ خخہ بدلی سوی نہ وی نوباید پاکی وگنل سی او وہم ونہ کرل سی. فقط

داسی تالاب چی پہ گرمی کی وچ وی اوخلک پہ دی کی قضاء حاجت کوی اوبہ باران کی

دک سی نو ددی اوبہ پاکی دی اوکہ نہ؟ سوال: (۱۵۱) دیوی لویی اندازہ ڊیر پراخہ تالاب دی کم چی دبارانونو پہ موسم کی داوبو خخہ ڊکیری او دگرمی پہ موسم کی وچیری اوخلک پکبسی قضاء حاجت کوی اود حیوانانو خوشیان اوخرشنہ ہم پکبسی لوییری چی پہ ہغہ سرہ ٲول تالاب پلینتیری اودغہ تالاب کلی تہ نژدی دی نوکلہ چی باران اوری نوٲولی اوبہ مذکورہ تالاب تہ راحی او دکنستونو پاکی اوبہ ہم دی تالاب تہ راحی مگر

(۱) الدرالمختار علی ہامش ردالمحتار باب المیاء مطلب یطہر الحوض بمجرد الجریان ص ۱۸۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۵. ظ

(۲) ردالمحتار باب المیاء مطلب الاصح أنه لا یشرط فی الجریان المدد ص ۱۷۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۸. ظفیر

(۳) سورة الحج رکوع ۱۷. ظفیر

(۴) الاشباہ والنظائر مع شرح حموی القاعدة الرابع ص ۹۵. ظفیر

(۵) الاشباہ والنظائر مع شرح حموی القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر

پہ نوموڑی تالاب کی دنجاست کم اثر نہ معلومیڑی اویو صفت ہم نہ وی بدل سوی نوددغه تالاب اوبہ پاکی دی اوکہ نہ؟ اویہ دی باندی اودس وغیرہ صحیح دی اوکہ نہ؟

جواب: پہ در مختار کی دی: وکذا يجوز براکد کثیر کذالك ای وقع فيه نجس لم ير اثره ولو فی موضع وقوع المرثية الخ اویہ رد المختار کی دی: قوله: وقع فيه نجس شمل ما لو كان النجس غالبا ولذا قال في الخلاصة الماء النجس إذا دخل الحوض الكبير لا ينجس الحوض وإن كان النجس غالبا على ماء الحوض (۱) الخ اویر دی حای علامہ شامی رحمہ اللہ پہ اخر کی دا حدیث پاک نقل کری دی: ويشهد له ما في سنن ابن ماجه عن جابر (رض) انتهيت إلى غدير فإذا فيه حمار ميت فكففنا عنه حتى انتهى إلينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: إن الماء لا ينجسه شيء فاستقينا وأروينا وحملنا الخ ص ۱۲۸ شامی (۲) جلد اول، ددغه روایتونو خخہ معلومہ سوہ چی دمذکورہ تالاب اوبہ پاکی دی او اودس وغیرہ پہ دی باندی صحیح دی اولکہ خنکہ چی داوبو پہ بارہ کی حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دآسانی حکم کری اوفقہاء کرامو دعموم بلوی لحاط کری دی او ویلی بی دی چی پہ دی کی وسعت اوفراخی دہ نو ہمداسی کول پہ کاردی اوباید پر خلگو سختی اوتنگی رائہ وستل سی خیلہ خوبنہ بی دہ احتیاط دی وکری مگر پہ عمومی ڈول دنجاست حکم دی نہ پر کوی اوکہ نہ وی نوباید تولو تالابونو تہ ددکیدلو خخہ وروستہ نجس وویل سی اویچی پہ دی کی کمہ سختی اوحرج دی ہغہ خوبہ ڈاگہ دی اوحال داچی حق تعالی صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا: ليس عليكم في الدين من حرج (۳). فقط

دقلتين حديث پاک او دہغہ خخہ جواب: سوال: (۱۵۲) وایی چی تولی اوبہ پاکی دی اگرکہ نجاست پکبسی ولویڑی خو چی خوند اورنگ بی بدل نہ سی اویہ دلیل کی دقلتينو حدیث پاک پیش کوی او داوبو سرہ دجاری اودغیر جاری قیدنہ لگوی؟

جواب: داوبو بحث او دقلتينو تحقیق پہ کتاب ایضاح الادلة کی پہ تفصیلی ڈول سرہ سوی دی (۴) چی پہ ہغہ سرہ تول شکونہ اوشبہات لیری کیری (۵). فقط

کہ پہ تالاب کی چرمبکی ولویڑی اومرہ سی نوخہ حکم لری؟ سوال: (۱۵۳) دجومات پہ تالاب کی چرمبکی لویدلی وہ اومرہ سوی وہ پہ دی باندی بہ خلگو غسلونہ او اودسونہ

(۱) ردالمحتار باب المياہ ص ۱۷۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۱. ظفیر

(۲) ردالمحتار باب المياہ ص ۱۷۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۱. ظفیر

(۳) سورة الحج رکوع: ۱۷. ظفیر

(۴) ایضاح الأدلة مصنفہ شیخ الہند مولانا محمود الحسن صاحب رحمہ اللہ. ظفیر

(۵) وفي البدائع عن ابن المدینی لا یثبت حدیث القلتین فبطل الاستدلال به علی المراد (غنیة المستملی ص ۹۴).

کول خو چی کله په اوبوکی بدبویی پیدا سوه نودا معامله خرگنده سوه نودغه تالاب پلپیت دی اوکه نه اولمونخ کوونکو چی ددی خخه په کمو اودسونو لمونخونه کړی دی هغه صحیح دی اوکه نه دوباره کول یی په کار دی؟

جواب: چرمبکی که چیری کوچنی وی اوپه دي کی دوینی بهیدل نه وی لکه خنگه چی په عام ډول په کورونو کی وی نوکه داپه اوبوکی مړه سی اوبه نه پلپیتوی نو دهمدی وجه خخه داودس اودلمانخه ددوباره کولو ضرورت نه سته (۱). فقط

په گندښو دککر مشک اوبه پاکی دی اوکه ناپاکی؟ سوال: (۱۵۴) کله چی په حمام کی مشکیان اوبه اچوی نوپه مشک کی چی کمه گندگی خاوره وغیره لگیدلی وی نو هغه هم په اوبوکی لویږی مور په خپلو سترگو دالیدلی دی نودغه اوبه پاکی دی اوکه نه؟ اوپه دی اودس اوغسل کول صحیح دی اوکه نه؟

جواب: چی هروخت ولیدل سی چی نجاست دحمام په اوبوکی سته نوپه دغه اوبو اودس اوغسل کول نه دی په کار خو همیشه باید داسی وهم ونه سی (۲). فقط

پرعموم بلوی فتویٰ او ددی حد: سوال: (۱۵۵) دعموم بلوی دوجه خخه په: الماء ظهور لاینجسه شیء باندی فتویٰ ورکول ناروا دی اوکه روا؟ او دعموم بلوی حد ترکمه خایه دی؟

جواب: عموم بلوی دعامو خلکو اخته کیدلو او ابتلاء ته وایی چی دهغه خخه دخان ساتل اوبچ کول سخت کاروی او ددی خخه په خان ساتلو کی خلگ په تنگی او حرج کی واقع کیږی او همدارنگه دفته قاعده ده چی (الیقین لا یزول بالشک) (۳) نو دهمدی وجه خخه باید یوازی دوهم دا احتمال اودشک په صورت کی پراو بو دنجاست حکم ونه سی او دعموم بلوی دوجه: الماء ظهور لا ینجسه (۴) شیء معمول به جوړول روا دی. فقط

هغه لوی تالاب چی دکرمی په موسم کی دهغه اوبه خرابی سی او دپخنی په موسم کی ډک

سی نو ددی خه حکم دی؟ سوال: (۱۵۶) یوډنډ چی دکلی سره پیوست دی چی په درو خواو کی یی دکلی دباران اوبه راجمع کیږی چی اوږدوالی او پلنوالی یی شپیتنه او

(۱) وموت ما ليس له دم سائل لا ینجس الماء ولا غيره إذا وقع فيه مات او مات ثم وقع فيه (غنية المستملي ص ۱۲۲) وكالحية البرية والوزغة لو كبرية لها دم سائل (ردالمحتار باب المياہ ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵). ظفیر

(۲) لو أدخل الصبي يده في الإناء إن علم أنها طاهرة بان كان معه من يراقبه جاز التوضي بذلك الماء وإن علم ان فيها نجاسة لم يجز وإن حصل الشك لا يتوضأ به استحسانا الخ ولو توضأ به جاز لانه لا يتنجس بالشك (غنية المستملي ص ۱۰۱). ظفیر

(۳) الأشباه والنظائر مع شرح حموي ص ۷۵. ظفیر

(۴) مشکوة باب المياہ ص ۵۱. ظفیر

ژوروالی یی دری گزه دی په رنگ اوبوی کی هیخ فرق نه وی مگر دگرمی په موسم کی چی کله اوبه کمی سی نو داوبو رنگ بدل سی اوبد بویه هم سی نودغه اوبه پاکی دی اوکه نه؟

جواب: چی ترکمه وخته پوری په دی تلاب کی اوبه دنجاست دوجه خخه بدبویه وغیره سوی نه وی اوصفا وی نو تر هغه وخته دغه اوبه پاکی دی (۱). فقط

دبانگی په اوبو اودس جائز دی: سوال: (۱۵۷) دبانگی په اوبو اودس روا دی اوکه نه؟

جواب: روا دی. فقط

هغه اوبه چی په هغو کی افیوم یا چرس اوبنکی گدی سی خه حکم لری؟ سوال: (۱۵۸)

افیوم، بنگی چرس او تمباکو پاک دی اوکه نجس؟ اوکه چیری په اوبو کی مذکورہ شیان گدی سی نوپه دغه اوبو غسل او اودس روا دی اوکه نه؟

جواب: افیوم بنگی اوچرس اوداسی نور نجس نه دی بلکه ددی خوړل او خینسل حرام دی او دتداوی په خاطر یی ددومره اندازی خوراک روا دی چی دنشی حدته ونه رسیبری کما فی الشامی: ولم یقل احد بنجاسة البنج ونحوه الخ ص ۲۲ جلد ۳. فقط

په کمه لوته کی چی مسواک واچول سی نودهنی په اوبو دکراحت خخه بغیر اودس کول

جائز دی: سوال: (۱۵۹) که چیری مسواک داودس کوونکی په لوته کی واچول سی اومقصد یی داوی چی مسواک لوند سی نوکه په دغه اوبو اودس وکری آیا په دی کی کراحت سته اوکه نه؟

جواب: په دی اوبو کی هیخ کراحت نسته خو غوره داده چی مسواک په اوبو ومینخی اونرم یی کری په لوته کی یی داچولو ضرورت نسته (۲). فقط

که داوبو سره پاک شی یوخی سی او اوبه مغلوبی سی نوپه دی سره اودس کول روا دی اوکه

نه؟ سوال: (۱۶۰) که په مطلقو اوبو کی پاک شی گدی سی اودغه پاک شی غالب سی یعنی رنگ اوخوند یی بدل سی نوپه دغه اوبو اودس کول روا دی اوکه نه؟

جواب: په اوبو کی که چیری پاک شی گدی سی او اوبه مغلوبی سی او داوبو نوم باقی پاته نه سی او یا داوبو رنگ اوخوند باقی نه سی نوپه دغه اوبو اودس کول روا نه دی اوددی

(۱) وكذا يجوز براكد كثير كذلك، أي وقع فيه نجس لم ير أثره ولو في موضع وقوع به يفتي (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰) قوله لم ير أثره أي من طعم أو لون أو ريح (أيضاً، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۱). ظفیر

(۲) والسواك سنة مؤكدة الخ بمياه ثلاثة (درمختار) بان يبيله في كل مرة (ردالمحتار سنن الوضوء ص ۱۰۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۱۳). ظفیر

تفصیل ددرمختار پہ دی عبارت کی دی: ولا بماء مغلوب بشيء طاهر الغلبة اما بکمال الامتزاج يتشرب نبات او بطيخ بما لا يقصد به التنظيف الخ (درمختار) قوله: بما لا يقصد به المبالغة في النظافة كالاشنان ونحوه فانه لا يضر ما لم يغلب عليه فيصير كالسويق المخلوط (۱) او بيابه درمختار کی دی: ما لم يزل الاسم ای فاذا زال الاسم لا يجوز به الوضوء والغسل وان بقي على رقتة (۲) اوبیا مخ ته لیکی: ومثله الزعفران اذا خالط الماء وصار بحيث يصعب به فليس بماء مطلق (۳). فقط

دکنڈو وغیرہ داوبو استعمالول خنکھ دی؟ سوال: (۱۶۱) پہ کم خای کی چی کوهیان اوخاه گان نه وی یوازی پہ کندو او تالابونو کی دباران اودنهر بدبویہ اوبہ پیدا کیبری نو ددی خینسل اویہ دی اودس اوغسل کول جائز دی اوکھ نه؟

جواب: ذکر سوی اوبہ چی کله لس پہ لسه کی وی یا ددی خخه زیاتی وی اویہ بنکاره دول ددی بدبویی دنجاست دوجه خخه وی نوپه دغه اوبو غسل او اودس او ددی خنسل جائز دی (۴). فقط

که تازه اوبه موجودی وی نو دچاتی په اوبو اودس روا دی: سوال: (۱۶۲) پہ هر هغه وخت کی چی تازه اوصافی اوبه پیدا کیبری نو دچاتی بدبویہ اوبو خینسل اویہ هغو اودس وغیرہ کول روا دی اوکھ نه؟

جواب: چی کله ددغه چاتی اوبه پاکی وی او بدبوی یی دنجاست دلویدلو دوجه نه وی نو ددی خنسل اویہ دی اودس کول صحیح دی (۵). فقط

داستنجاه خخه په پاته سوو اوبو اودس روا دی: سوال: (۱۶۳) هغه اوبه چی داستنجاه خخه پاته سی نوپه هغو اودس روا دی اوکھ نه؟

جواب: صحیح دی (۶). فقط

ناپاکه تالاب چی دباران خخه دک سی نوپاک سو: سوال: (۱۶۴) پہ تالاب کی ناپاکه اوبه

(۱) رد المحتار باب المیاه ص ۱۲۷ - ۱۲۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۱. ظفیر

(۲) ایضا ص ۱۲۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۱. ظفیر

(۳) ایضا، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۱. ظفیر

(۴) لا لو تغیر بطول مکث فلو علم تنه بنجاسته لم یجز ولو شک فالأصل الطهارة (درمختار) قوله لا لو تغیر ای لا یتنجس لو تغیر (رد المحتار باب المیاه ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۵) أما القلیل فینجس وإن لم یتغیر خلافاً لمالك لا لو تغیر بطول مکث (درمختار) ای لا ینجس لو تغیر (رد المحتار باب المیاه ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵). ظفیر

(۶) وینزل علیکم من السماء ماءً لیطهرکم به دل بعبارتہ علی کون ماء المطر مطهر او بدلالته علی کون سائر المیاه المطلقة مثله مطهرة ما لم يعرض لها عارض یزیل ذلك الحكم عنها (کبیری ص ۸۲). ظفیر

سته باران وسو او ديورته خوا څخه پاکی اوبه راغلی او ناپاکه اوبه چی دتلاب په یوه خوا کی وی دتلاب بلی خواته ولاړی بیا داوبو ددیروالی دوجه څخه دغه تلاب ډک سو خو لږ څه اوبه هم دتلاب څخه ونه بهیدلی نودغه اوبه پاکی دی اوکه نه؟

دشامی دیوه عبارت مقصد: سوال: (۱۲۵۱۲) دشامی ددی لاندی ذکر سوی عبارت څه مطلب دی: بان یدخل من جانب ویخرج من اخر حال دخوله وان قل الخارج قال ابن الشحنة لانه صار جارياً حقیقة وبخروج بعضه وقع الشك فی بقاء النجاسة الخ؟
جواب: ۱: هغه اوبه پاکی سوی.

۲: دشامی دغه عبارت ددرمختار ددی قول شرح ده: ثم المختار طهارة المتنجس بمجرد جریانه، قوله بمجرد جریانه ای بان یدخل من جانب ویخرج من اخر (۱) چی ددی مطلب دادی چی دیوه طرف څخه اوبه راننوزی اویه همدغه وخت کی دبلی خوا څخه اوبه ووزی اگریکه وتونکی اوبه کمی وی ابن شحنة فرمایي چی ددی اوبو دپاکیدلو وجه داده چی دا اوبه جاری سوی حقیقة او دبعضو ناپاکو اوبو په وتلو سره دنجاست په باقی پاته کیدلو کی شك سو نودشك دوجه څخه دنجاست دباقی پاته کیدلو حکم باید ونه سی. فقط

دویم فصل : دحوض او دتلاب سره متعلق مسائل

هغه حوض چی دلس په لس څخه کم وی په هغه اودس روا دی: سوال: (۱۲۲) دلته ټول خلگ شافعی مذهبه دی نو دهمدی وجه څخه دلته په ډیرو جوماتونو کی حوضونه دلس په لسه څخه کم دی نو په دی حوضونو کی دحنفی اودس جائز دی اوکه نه؟ اوکه صحیح نه وی نوییا په شافعی پسی دحنفی لمونځ صحیح کیږی اوکه نه؟
جواب: په دی حوضونو کی اودس کول صحیح دی (۱) اویه شافعی المذهب پسی لمونځ کول جائز دی (۲). فقط

دجومات دحوض اوږدوالی اوپلنوالی څومره په کاردی اوبه دی باره کی څه اختلاف دی؟

سوال: (۱۲۷۱۱) داوداسه دپاره دجومات حوض څومره اوږد اوڅومره پلن اوڅومره ژور په کاردی؟

(۱) وگوری: ردالمحتار مع هامشه ص ۱۸۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۵ مطلب يطهر الحوض بمجرد الجريان. ظفیر
(۲) كمستعمل فبالأجزاء فان المطلق اكثر من النصف جاز التطهير بالكل وإلا لا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۲۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۱) نو معلومه سوه چی مستعملي اوبه کمی چی په لږ مقدار کی پیدا کیږی په هغو سره به حوض نه پلیتیږی. ظفیر
(۳) وكذا تكره خلف أمرد الخ ومن أم بأجرة وزاد ابن مالك ومخالف كشافعي لكن فی وتر البحر أن يتقن المراعاة لم يكره اوعدمها لم يصح وإذ شك كره (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الامامة ج ۱ ص ۵۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۲). ظفیر

سوال: (۱۲۸۱۲) دحوض په دغه مسئله کی یو حدیث پاک راغلی دی او که نه؟ (۳) دائمه اربعه و رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ په دی باره کی څه اختلاف دی؟

جواب: (۱ - ۳) دامام مالک، امام شافعی او وغیره رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ په نزد ددی په باره کی ډیر وسعت دی نو دکوچنی حوض اوبوته هم پاکي وایی اوپه دی غسل او اودس روا گڼی البته امام اعظم رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ ددی په باره کی ډیر احتیاط څخه کار اخیستی دی، هغه فرمایي چی هغه حوض باید دلس په لس کی څخه کم نه وی یعنی لس گزه پلن اولس گزه اوږد او دگز څخه شرعی گز مراد دی کم چی دنن وخت گز ته تر لس گزې نژدې وي، نوپه اوسني گز که شپږ نیم یا اوه گزه پلنوالی او اوږدوالی دحوض وي هغه لس په لس کی دی دهغه څخه اودس او غسل دواړه جائز دی (۱) اودا صدرالشریعة رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ په حدیث د: من حفر بئرا فله حوله اربعون ذراعاً (۲) سره ثابت کړیده، په هر صورت دا اتفاقی خبره ده چی دومره لوی حوض دتولو امامانو په نزد پاک دی بلکه نور ائمه ددی څخه کم حوض ته هم پاک وایی. فقط

دمدور (گرد) حوض فطر څومره په کاردی؟ سوال: (۱۲۹۱۱) داودس کولو دپاره ددائرہ شکله حوض فطر لږ تر لږه څو فته په کاردی؟

پنځلس فته قطر لرونکی مدور حوض کافی دی او که نه؟ سوال: (۱۷۰۱۲) هغه حوض چی دننه قطر یی پنځلس فته وی نو پردغه حوض دلس په لس کی حوض اطلاق کیدی سي او که نه؟

دحوض ژوروالی باید څومره وی؟ سوال: (۱۷۱۱۳) دحوض ژوروالی باید څومره وی؟ **جواب:** (۱ - ۳) په درمختار کی دی چی دمدور حوض دور ۳۲ ذراعه او قطر ۱۱ ذراعه او یو پر پنځه (۵۱) ذراعه کافی دی یعنی پاؤ باندی یوولس گزه ته نژدی قطر لرونکی حوض لس په لس حوض کیدای سی او یو ذراع اوه قبضی وی کم چی دنن سبا دگز تقریبا لس گزې جوړیږي، نو دنن سبا دگز په حساب دمدور حوض قطر تقریبا اوه نیم گزه په کاردی کم چی غالباً یو ویشته فته جوړیږي (۳) او دژوروالی یی څه اعتبار نسته: اذا العتمد

(۱) ولا بماء راكد وقع فيه نجس إلا إذا كان عشرة أذرع في عشرة أذرع لا ينحسر ارضه بالغرف فحكمه حكم الماء الجاري الخ وإنما قدر به بناء على قوله عليه السلام من حفر بئرا فله حولها اربعون ذراعاً (شرح وقایه كتاب الطهارة ج ۱ ص ۸۲ - ۸۷) هذا حدیث أخرجه احمد من حدیث ابی هريرة وابن ماجه والطبراني من حدیث عبد الله بن المغفل الخ (عمدة الرعاية حاشیه شرح وقایه ص ۸۷ ج ۱). ظفیر

(۲) شرح وقایه كتاب الطهارة ص ۸۷ ج ۱. ظفیر

(۳) ای فی المربع باربعین وفي المدور بستتة وثلاثین وفي المثلث من كل جانب خمسة عشر وربعا وخمسا =

عدم اعتبار العمق در مختار (۱). فقط

په ڪم پائپ ڪي چي اوبه راڻي ڪه چيري په هماغه پائپ سره دحوض اوبه وايستل سي نوڻه

حڪم لري؟ سوال: (۱۷۲) ڪه چيري داودسونو ديوه حوض دڊڪولو دپاره په ځمڪه ڪي داوسپني يو پائپ دارهډ څخه راتير سوي وي او حوض په ڊڪيري، اوس ڪه چيري څوڪ دهمدغه حوض اوبه خارجول وغواړي او دهمدغه پائپ په ذريعه يي خارجي ڪري يعني هغه اوبه ڪمي چي په حوض ڪي داودس څخه وروسته پاته سوي دي آيا په دي ڪي ڪم شرعي عيب سته يعني ڪراحت خو به نه پڪښي راڻي؟

جواب: هغه اوبه پاڪي دي (۲). فقط

ڪه چيري ديوه حوض دڪيندلو په وخت ڪي دورستو او خرابو هڊوڪو شڪ وي نوبيا بايد ڇه

وسي؟ سوال: (۱۷۳) دي ڪلي ته ٽڙدي يوجومات دي چي ٽڙدي دوه سوه پنڻه شپيته ۲۲۵ يي ڪاله ڪيري اودجامع جومات په نوم ياديڙي ددي جومات دحويلي دديوالونو خواوي په تيڙو اوڪانو پخي سويدي ڪله ڪله لمونځ ڪوونڪي په جومات ڪي نه ځاييڙي په دي صحن اوانگڙ ڪي ودريري څوڪاله وسوه چي مسلمانانو نيمايي انگڙ په ڪانو فرش ڪري اويوخ چت يي هم په جومات ڪي داخل ڪري دي اولمونځ ڪوونڪي پڪښي په اساني سره لمونځ ڪولاي سي او ددي حويلي په جنوب خواڪي يي يولوي حوض جوڙ ڪريدي دحوض دڪيندلو په وخت ڪي دحوض په لاندي حصه ڪي يوقسم جلا خاوره وليدل سوه چي بعضي خلگ وايي چي دا وراسته سوي هڊوڪي دي بالاخره مذڪوره خاوره په بل ځاي ڪي ٻنځه ڪڙل سوه نويه دي حوض ڪي اودس ڪول صحيح دي اوڪه نه؟ اوپر هغه چاچي دالوي ڪاريڙي ڪري دي تهمت لگول اوتورلگول اوهغه ته په سپڪ نظرڪتل دشرعي لخوا ڇه حڪم لري؟

= بذراع الكرباس ولو كان له طول لا عرض لكنه يبلغ عشر في عشر جاز تيسرا الخ والمختار ذراع الكرباس وهو سبع قبضات فقط الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الميابه ص ۱۷۸ - ۱۸۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۳). ظفير (۱) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الميابه ج ۱ ص ۱۸۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۷، دهادي صاحب ليكلي دي چي دومره به ژور وي چي په لپه سره اوبه ورڅخه پورته ڪڙل سي نو مخڪه يي ٻنڪاره نه سي: والمعتبر في العمق ان يكون بحال لا ينحسر بالاعتراف هو الصحيح (هدايه باب الميابه ج ۱ ص ۴۲) ددرمختار دعبارت ما حصل دادي چي صرف دعمق اعتبار نسته چي الفاظ يي دادي: إذا المعتمد عدم اعتبار العمق وحده (وگوري الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الميابه ص ۱۸۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۷). ظفير

(۲) دحوض پاته اوبه پاڪي دي ڇڪه ڪه هغه حوض لس په لس ڪي نه وي نو بيا هم دلڙ ڊيرو مستعملو اوبو په وروبيدلو سره ناپاڪه نه سو ڪماء مستعمل فبالأجزاء فان كان المطلق اكثر من النصف جاز التطهير بالكل (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الميابه ج ۱ ص ۱۲۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفير

جواب: پہ دی حوض کی اودس کول روا دی اوکھ داہم ثابت سی چی دغہ خاورہ دورستو ہدیو کو دہ بیاہم دحوض جوړول پردی خای بانندی صحیح دی اوچی ہدیہ موقوفہ دہ ہغہ پہ دی نہ ثابتیری او ددغہ حوض پر جوړونکو مسلمانانو بانندی بدگمانی کول حرام اوناروا دی اودمسلمان دنیکی اودخیر کار پریا حمل کول پرمسلمان بدگمانی کول دی اودا پہ قطعی نصوصو حرام دی: قال الله تعالى: يا ايها الذين امنوا اجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم (۱) وقال عليه الصلاة والسلام انما الاعمال بالنيات ولكل امرء ما نوى (۲) الخ قال في الدر المختار كما جاز زرعه والبناء عليه اذا بلى وصار توابا، زيلعي (۳). فقط

کہ پہ لس پہ لسہ خاہ کی ناپاکی اوبہ واچول سی نو اودس پہ روا دی اوکھ نہ؟ سوال:

(۱۷۴۱) کہ پہ لس پہ لسہ حوض کی کہ یو لاس یا ددی خخہ ہم زیاتی اوبہ وی نوکہ چیری پہ داسی حالت کی دیوہ ناپاکہ خاہ خخہ اوبہ را وایستل سی او دغہ حوض پہ ډک کړل سی نو دغہ حوض پاک دی اوکھ ناپاک؟

لس پہ لسہ کی حوض: سوال: (۱۷۵۱۲) کہ چیری پہ دې قیاس چی لس پہ لسہ کی حوض ددریاب پہ حکم کی دی او دنجس او ناپاک شی پہ لویدلو سرہ نہ پلیتیری عمل وسی نوباید خہ وسی؟

جواب: پاک دی (۴). فقط

کہ چیری دلس پہ لس کی خخہ کم حوض وی اوماشوم متیازی پکبسی وکری: سوال: (۱۷۶)

کم حوض چی دعشر فی عشر خخہ کم وی او دغہ ژوروالی څلور یاپنخہ لویشتی وی نوکہ چیری پہ دی کی یو ماشوم متیازی وکری یا بل نجاست پکبسی ولویبری نو دغہ حوض داحنافو پہ نزد پاک دی اوکھ نہ؟

جواب: دعشر فی عشر روایت چی داصحاب متونو مختار او داهل ترجیح لکہ صاحب دہدایی، قاضی خان وغیرہ پہ نزد مرجح دی، پہ دې ذکر سوی حوض کی چی دلس پہ لس کی خخہ کم دی نو دنجاست پہ لویدلو پلیتیری او دژوروالی اعتبار نہ ستہ (یعنی یوازی دژوروالی اعتبار ستہ. ظفیر) کما فی الدرالمختار اذ المعتمد عدم اعتبار العمق

(۱) الحجرات ، رکوع: ۲. ظفیر

(۲) مشکوٰۃ المصابیح قبیل کتاب الإیمان. ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب صلوة الجنائز ص ۸۴۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۸. ظفیر

(۴) ولاہماء راكد وقع فيه نجس إلا إذا كان عشرة اذرع في عشرة اذرع ولا ينحسر ارضه بالغرف فحكمه حكم الماء الجاري (شرح وقایہ کتاب الطهارة ص ۸۲ ج ۱). ظفیر

(۱) وفي ردالمحتار ولا يخفى ان المتأخرين الذين افتوا بالعشر كصاحب الهداية وقاضي خان وغيرهما من اهل الترجيح هم اعلم بالمذهب منا فعلينا اتباعهم الخ. (۲) فقط

هغه حوض چي لس په لسه کي وي او سري پت سوی وي اونجاست پکښي ولويږي نوڅه

حکم لري؟ سوال: (۱۷۷) که چيري يو حوض لس په لس کي اوږد او پلن وي او دڅلورو خواوو او سر څخه پت سوی وي او په مينځ کي يي لږ څه ځای خلاص وي نو دداسي حوض په اوبو اودس کول صحيح دي او که نه؟ او که چيري په داسي حوض کي نجاست ولويږي نو اودس پکښي صحيح دي او که نه؟

جواب: ددی حوض په اوبو اودس جائز او صحيح دي که چيري ددی حوض دچت سره اوبه نه وي لگيدلی نو دنجاست په لويدلو ددی حوض اوبه نه پلټيږي او په دي باندی اودس روا دي (۳). فقط

دجاري حوض اوبه پاکي دي: سوال: (۱۷۸) زمور په کلی کي يوه گرمه چينه ده چي دڅاه

په شان ده چي ډيره ژوره ده مگر اوبه يي سرته رسيدلی دي ددی گير چاپيره دري پاڅه حوضونه جوړ سوی دي کم چي دلس په لسه څخه کم دي اوددی دري وارو حوضونو ته ددغه اصلی چيني څخه دتونل په زريعه شپه او ورځ اوبه ورځي او ددی دري حوضونو څخه هم دتونلونو په واسطه هروخت اوبه بيرته دباندی راوړي په دي حوضونو کي هروخت تقريباً يوگزر ژوري اوبه ولاړي وي او ددی حوضونو اوږدوالي او پلنوالي ديوبل څخه بدل اومختلف دي مگر کوچني حوض څلور گزه پلن او پنځه گزه اوږد دي ددغه درو وارو حوضونو اوبه پاکي دي او دروانو اوبو په حکم کي دي او دلمبلو اوڅينبلو قابلي دي (۴). فقط

دحوض مقدار: سوال: (۱۷۹) هغه حوض چي دهغه اوږدوالي او پلنوالي په عام ډول څلور

اودری گزه وي او ژروالی يي تقريباً دوه گزه وي اوږير وختونه تردی کوچني حوضونه هم وي په بعضو ځايونو کي دوه حوضونه څنگ په څنگ هم وي په اولنی حوض کي جامی

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المياہ قبيل مبحث الماء المستعمل ج ۱ ص ۱۸۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۷. د (العمق) څخه وروسته د (وحده) لفظ هم سته. ظفیر

(۲) رد المحتار باب المياہ تحت قوله لکن فی النهر الخ ص ۱۷۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۲. ظفیر

(۳) وكذا يجوز براكذ كثير كذلك أي وقع فيه نجس لم ير اثره (درمختار) ای من طعم او لون اوریح (ردالمحتار باب المياہ ص ۷۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰). ظفیر

(۴) والحقوا بالجاري حوض الحمام والماء نازلا والغرف متدارك كحوض صغير يدخله الماء من جانب ويخرج من اخر يجوز التوضئ من كل الجوانب مطلقا وبه يفتی (درمختار) أي سواء كان اربعا فی أربع او اكثر الخ (رد المحتار باب المياہ ص ۱۷۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰). ظفیر

و مینحی اوپہ دویم کی بی دپاکی اوصفایی پہ خاطر اچوی او نبتیحی بی مگر خرنگہ چی زیاترہ جامی پلیتی اونجسی وی اودھغو خاځکی پہ دویم حوض کی ہم ولویبری نو دھم دی وجہ دا احتمال دی چی تولی اوبہ شرعاً پلیتی سی، نوپہ داسی حوض کی کپری اوجامی پاکیری اوکہ نہ؟

جواب: دا حنفو دمذہب موافق کوچنی حوض کم چی دلس پہ لسہ خخہ کم وی دنجاست پہ پریوتلو سرہ پلیتیری نو دھمدی وجہ خخہ دا حنفو دمذہب موافق پہ کوچنی حوض کی کہ چیری پلیتی اونجسی جامی و پریمنخل سی نوپہ دی سرہ جامی نہ پاکیری (۱) مگر دعموم بلوی اوپہ ہغہ صورت کی چی خان ساتل ممکن نہ وی نو دامام مالک وغیرہ دمذہب پہ نظر کی نیولو سرہ پر طہارت او پاکوالی فتویٰ ورکولای سی لکہ خرنگہ چی داوبو پہ بارہ کی دامام مالک (رح) دمذہب موافق اکثرہ عمل کیدونکی دی (۲). فقط

ہغہ حوض چی دھغہ اوردوالی او پلنوالی اتہ گزہ وی پہ ہغہ کی اودس او غسل صحیح دی

اوکہ نہ او دشرعی گز اندازہ خومرہ دہ؟ سوال: (۱۸۰) پہ ما لابد منہ کی بی دہیرو اوبو (حوض کبیر) مقدار دا لیکلی دی چی دکم حوض لس پہ لسہ گزہ اوردوالی او پلنوالی وی او یوگز ژور وی نو ددی اوبہ دہیرو اوبو حکم لری پہ دی کی اودس روا دی او دمتاخرینو پہ نزد پرهمدی فتویٰ دہ مگر مور ددی وضاحت غوارو کہ چیری دیو حوض اوردوالی او پلنوالی صرف اتہ گزہ وی یاددی خخہ لہ اودیر اودومرہ ژوروالی ولری خومرہ چی دلس پہ لسہ کی حوض لری نو ددی حوض حکم دہیرو اوبو حکم لری اوکہ نہ؟ اوپہ دی کی اودس او دجنابت غسل جائز دی اوکہ نہ؟ اودشرعی گز اندازہ دفتہ او داینچ پہ حساب خومرہ پہ کار دہ؟

جواب: دمتاخرینو فقہاؤ دفتویٰ موافق طول او عرض لس گزہ پہ کاردی او دژوروالی زیاتوالی مفید نہ دی ژوروالی چی خومرہ وی لہ وی اوکہ ڀیر ہیخ اعتبار نہ لری اوردوالی او پلنوالی لس گزہ ضروری دی او دشرعی گز اندازہ دمروج یعنی دتوکر خرخوونکو دگز پہ حساب دامعلومہ سوی دہ چی تقریباً لس نیمی گیری وی کم چی دوه فٔتہ یاخہ کم دوه فٔتہ کیری (۳). فقط

(۱) سئل عن فسقية صغيرة الخ أما إذا وقعت فيها نجاسة تنجست أصغرها (رد المحتار مطلب في مسألة الوضوء من الفساق ص ۲۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵). ظفیر

(۲) أما القليل فينجس وإن لم يتغير خلافاً لمالك (درمختار) فان ما هو قليل عندنا لا ينجس عنده مالم يتغير والقليل ما تغير والكثير بخلافه (رد المحتار باب المياہ ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) وإن التقدير بعشر في عشر لا يرجع إلى أصل يعتمد عليه ورد ما اجاب صدر الشريعة لكن في النهر وأنت =

دریم فصل : دڙاه مسائل

که چیری دیو حیوان یوه حصه او برخه په څاه کی ولویږی نو اوبه یی څه حکم لری؟ سوال:

(۱۸۱) دمرزگی یعنی میتة مینا نیمه حصه یا بعضی حصه دهغی دتول بدن څخه جلا منقطع سوه اوبه څاه کی ولویده آیا ددی څاه ټولی اوبه باید وایستل سی اوکه نه په اندازه دناحلال سوی حیوان (مینا) چی مړسوی وی اوپرسیدلی نه وی؟ اوهمدارنگه خلگ په فتویٰ دبعضو علماؤ ددیرشو بوکو ایستلو څخه ددی څاه اوبه څینیسی اوخوراک پکښی پخوی اوخوری یی آیا دااحلال دی اوکه حرام؟

جواب: په ذکر سوی صورت کی دڙاه دټولو اوبو ایستل لازم دی ترڅو پوری چی دغه اندازه اوبه ایستل سوی نه وی ددغو اوبو چینیبل اوبه دی باندي طعام پخول ناجائز او حرام دی: قال مولانا السید ابو السعود فی حاشیة المسکین معزیا الی الحموی وقطعة الحیوان فی الحکم کالحیوان المتفسخ انتهى، وقال فی ردالمحتار لو وقع ذنب فأرة ينزح الماء كله بحر وبه ظهر أنه لو جرح الحیوان بلا تفسخ ونحوه ينزح الجميع كما فی الفتح وإن قطعة منه كتفسخه ولهذا قال فی الخانیة: قطعة من لحم الميتة تفسده انتهى ما فی الرد والمسئلة اظهر من الشمس، شامی ص ۲۹۱ جلد نمبر اول، نوهغه چی بعضو علماؤ فتویٰ ورکړیده چی ددیرشو بوکو اوبه را ایستل ددی پاره پاکوالی دی اوبه استعمال کی دی راولړل سی، یوازی دروغ او دگیډی خبری دی او هسی هوا وړی خبری یی کړی دی، فقط والله تعالیٰ اعلم بالصواب.

دپاک څاه داوبو استعمال دحضرت امام ابو حنیفه رضی الله عنه په نزد صحیح دی: سوال: (۱۸۲)

حضرت امام ابو حنیفه رضی الله عنه دڙاه داوبو استعمال روا گڼلی دی اوکه نه؟

جواب: هغه څاه چی دشرعی قواعدو اوداصولو موافق پاک وی نو دهغه اوبه دخوراک او دڅینساک او داودس او دلمانځه لپاره دحضرت امام ابوحنیفه رضی الله عنه په نزد جائز دی په ټولو فقهی کتابونوکی داوبو مسائل بیان سویدی (۱). فقط

که جنب څاه ته کښته سی یا دهغه پرغاره ولامبی اوکه څاڅکی څاه ته ولویږی نو ددی څه

حکم دی؟ سوال: (۱۸۳) که چیری یو جنب کس څاه ته کښته سی او یایی پرغاره ولامبی او څاڅکی یی په څاه کی ولویږی نو اوبه یی څه حکم لری؟

= خبیر بأن إعتبار العشر أضبط ولا سيما فی حق من لا رأى له من العوام فلذا أفتى المتأخرون الأعلام أى فی المربع بأربعین الخ والمختار ذراع الكریاس وهو سبع قبضات الخ إذا المعتمد عدم اعتبار العمق وحده (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۷۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۲). ظفیر (۱) یرفع الحدث مطلقا بماء مطلق وهو ما یتبادر عند الإطلاق كماء سماء وأودية وعیون وآبار وبحار (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۲۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۷۹). ظفیر

جواب: پہ دی صورت کی دمذکورہ شاہ اوبہ پاکی دی خو پاکوونکی نہ دی یعنی مستعملی دی: قال الشامی فعلم ان المذهب المختار في هذه المسئلة ان الرجل طاهر والماء طاهر غير مطهر الخ (۱) او دشاخکی پہ ورلویدلو دشاہ اوبہ نہ پلیتیبری (۲). فقط

کہ چیری پہ شاہ کی مرغی ولویبری او وپرسیبری نو ددغه شاہ اوبہ خہ حکم لری؟ سوال:

(۱۸۴) کہ چیری پہ شاہ کی مرغی یا داسی بل شی ولویبری او وپرسیبری او ورژیبری نو دغه ناپاک شاہ بہ خنگہ پاکیری؟

جواب: ددری سوه بوکو پہ ایستلو دغه ناپاک شاہ پاکیری (۳). فقط

دحرامو مرغانو گندگی چی پہ شاہ کی ولویبری نو اوبہ پلیتیبری اوکہ نہ؟ سوال: (۱۸۵)

دحرامو مرغانو لکہ دکارغه، تپوس اوداسی نورو گندگی کہ پہ شاہ کی ولویبری نو اوبہ بہ ناپاکہ وی اوکہ نہ؟ اوکہ چیری ناپاکہ وی نوخومرہ اوبہ باید ورخخہ ایستل سی؟

جواب: دشاہ پہ بارہ کی فقهاؤ لیکلی دی چی دحرامو مرغانو پہ گندگی شاہ نہ پلیتیبری: لتعذر صونها (۴) عنه، درمختار. فقط

دچرمبکی خہ حکم دی؟ سوال: (۱۸۲) پہ چرمبکی کی بهیدونکی وینہ ستہ اوکہ نہ؟ اوکہ چرمبکی پہ شاہ کی ولویبری اومرہ سی او ورستہ سی نوخہ حکم لری؟

جواب: پہ چرمبکی کی بهیدونکی وینہ موجودہ نہ ده گہل سوی البتہ کہ چیری رنگ بی بدل سوی وی لکہ دکربوری چی پہ هغه کی وینہ بهیدونکی ده نو پہ هغه سرہ شاہ نجس کیری (۵) اوپہ چرمبکی سرہ نہ پلیتیبری (۶). فقط

(۱) ردالمحتار باب المیاء تحت قوله والأصح أنه طاهر ص ۱۸۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۲. ظفیر

(۲) جنب إغتسل فانتضح من غسله شيء في إنائه لم يفسد عليه الماء أما إذا كان يسيل منه سيلانا أفسده وكذا حوض الحمام على قول محمد ﷺ لا يفسده ما لم يغلب يعني لا يخرج من الطهورية كذا في الخلاصه (عالمگیری مصري باب ثالث في المیاء فصل ثاني ص ۲۲ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲۳). ظفیر

(۳) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ او مات فيها الخ حیوان دموي غير مائي وانتفخ او تمعط او تفسخ الخ ينزح كل مائها الخ وقيل يفتى بمأتين الى ثلث مائة وهذا أيسر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۴-۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱). ظفیر

(۴) ولا نزح في بول فارة في الاصح ولا بخره حمام وعصفور وكذا سباع طير في الاصح لتعذر صونها عنه (درمختار) قوله في الاصح راجع الى قوله وكذا سباع طير ای مما لا يؤكل لحمه من الطيور (ردالمحتار فصل في البئر ص ۲۰۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰). ظفیر

(۵) إذا وقع في البئر سام ابرص ومات ينزح منها عشرون دلوا في ظاهر الرواية (عالمگیری كشوري ماء الآبار ج ۱ ص ۱۸، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲۰). ظفیر

(۶) الوزغة لو كبيرة لها دم سائل (ردالمحتار باب المیاء ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵) معلومه سوه چی پہ غتہ چرمبکی کی وینہ وی اوپہ کوچنی کی نہ وی. ظفیر

پہ کم شاہ کی چی بنگی خپلہ سلواغہ واچوی ہغہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۱۸۷)

جاروکنس یعنی بنگی چی خپلہ سلواغہ پہ کم شاہ کی واچوی چی دہغہ کورنی سلواغہ وی او داوبو دکولو خخہ وروستہ ہغہ خپل کورته یوسی ہمدغہ دول ہغہ داکار کوی آیا دغہ شاہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ دمسلمانانو دپارہ ددغہ شاہ خخہ اوبہ وپل پہ کاردی اوکہ نہ؟

جواب: (دیو بل مفتی نغوا) بنگی دیونجس قوم خخہ دی دپاکیدلو ہیخ شرط ہغہ تہ معلوم نہ دی اللہ پاک مشرک تہ نجس فرمایلی دی نوچی شوک پہ خپلہ نجس وی نودبل شی پاکي بہ ہغہ خنکگہ وکری ہغہ پخپلہ ناپاک او دہغہ لوبنی ناپاک دی کم شی چی پہ اسلام کی حرام دی ہغہ دہغوی پہ نزد ہغسی نہ دی نو دہم دی وجہ خخہ دہغہ سلواغہ نجسہ سہ خدای خبر چی پرهغی باندی بہ خہ خہ لگیدلی وی کہ سپی ورباندی متیازی کری وی نوہم کیدی سی، دہمدی وجہ خخہ ددی شاہ اوبہ استعمالول نہ دی پہ کار ہمدما مطلب ددی آیت مبارکہ دی چی: ان اکرمکم عند اللہ اتقکم، بیشکہ ڍیر عزتمند ستاسی خخہ دباری تعالیٰ پہ نزد پرهیزگار ستاسی دی کلہ چی قرآن پاک دپرهیز حکم فرمایلی نو دا معلومہ کری چی پرهیز پہ کمہ خبرہ حاصلیری دغہ شاہ ناپاک دی مسلمانان دی ددی شاہ اوبہ نہ استعمالوی ترخو پوری چی شرط دپاکوالی ادا نہ سی. (انما يتقبل الله من المتقين). فقط

جواب: (دار العلوم دمفتی عزیز الرحمن صاحب رحمۃ اللہ علیہ) دامستلہ صحیح نہ دہ ترخو پوری چی دہغہ دسلواغی ناپاکوالی لیدل سوی نہ وی یا دہغی پہ باب علم ورتہ وسی ترہغہ وختہ پوری شاہ تہ ناپاک نہ وایو (الیقین لایزول بالشک) (۱) دقہی یوہ مسلمہ قاعدہ دہ. فقط واللہ تعالیٰ اعلم

مشرک چی دکم شاہ خخہ اوبہ وباسی نو ہغہ پاک دی اوکہ ناپاک؟ سوال: (۱۸۸) کہ چیری

یو مشرک دمسلمانانو دشاہ خخہ پہ لوبنی کی اوبہ راوباسی نو شاہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ کہ چیری شاہ پاک وی نوبیا د: اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ، بہ خہ معنی وی؟

جواب: مشرک کہ چیری پہ خپل لوبنی کی دشاہ خخہ اوبہ راوباسی اوبہ ظاہرہ پردغہ لوبنی باندی نجاست نہ وی نودشاہ اوبہ پاکي دی او وہم کول نہ دی پہ کار (الیقین لایزول بالشک، الاشباہ. جمیل الرحمن)، او د: اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ، خخہ دقیدی نجاست مراد دی. فقط. عزیز الرحمن (فی الخازن ج ۱ ص ۵۲۱: اراد بهذه النجاسة الحكم لا نجاسة

(۱) الاشباہ والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر

العین سما نجساً علی الذم لان الفقهاء اتفقوا علی طهارة ابدانهم (جمیل الرحمن).

په حرام مال چی کم خاه تیار کرل سی نو ددی خه حکم دی؟ سوال: (۱۸۹) یوی بنسختی دحرامی گتی یعنی دسود خخه روپی جمع کپیدی اوپه دغه روپیو یی یو خاه جوړ کړی دی یو مولوی صاحب وایی چی ددغه خاه جوړول په دغه روپیو جائز نه دی او ددغه خاه خخه اوبه څینسل او اودس کول جائز نه دی!

جواب: ددغه اوبو خخه اودس کولی سی او لمونځ به ادا کولی سی اولمونځ په ادا کیري. فقط (الماء طهور، الحدیث).

هندو چی دخاه خخه اوبه را وباسی نوخاه نه پلیتیری: سوال: (۱۹۰) بعضی خلگ وایی چی هندو مشرک دوکاندار که چیری دخاه خخه اوبه راوباسی نوخاه نجس عین گرخی، بلکه ددی خاه په اوبو لمونځ اونور خه نه کیری اوبعضی خلگ وایی چی که چیری مشرک په خپل لوبنی کی اوبه دخاه خخه راوباسی چی دهمدی دپاره دی نوهغه خاه نه پلیتیری.

جواب: هندو مشرک که چیری په خپل لوبنی یا سلواغه سره ددغه خاه خخه اوبه راوباسی نودخاه اوبه پاکي دی هیخ وهم کول په کارنه دی: قال الله تعالی وما جعل علیکم فی الدین من حرج، وقال الله تعالی: وانزلنا من السماء ماءً طهوراً، وقال علیه السلام الماء طهور، الحدیث، دفعهی په کتابونوکی لیکل سویدی چی په شک سره یقین نه زائل کیری. فقط والله تعالی اعلم بنده عزیز الرحمن عفی عنه (ومع هذا لو اکل او شرب قبل الغسل ای قبل غسل اوانی المشرکین جاز الخ، عالمگیری ج ۴ ص ۲۲۲. جمیل الرحمن). **په کم خاه کی چی دوا وچول سی هغه پاک دی اوکه نه؟ سوال: (۱۹۱)** نن سبا په خاه گانو کی دواوی اچول کیری نوددی خاه گانو خخه اودس کول څنگه دی؟

جواب: اودس کول ددی خخه درست دی: وتجاوز الطهارة بالماء الی قوله والماء الذی یختلط به الاثنان او الصابون او الزعفران بشرط ان تكون الغلبة للماء من حیث الاجزاء بان تكون اجزاء الماء اکثر من اجزاء المخالط هذا اذا لم یزل عنه اسم الماء الخ، کبیری ص ۸۷. فقط

دخاه په اوبو یی ډوډی پخه کره بیا دخاه خخه مړ حیوان را وایستل سو نو باید خه وکرل سی؟ سوال: (۱۹۲) یومر مرغه دخاه خخه را وایستل سو دایستلو خخه مخکی ددی خاه په اوبو باندي طعام پوخ سوی و نودغه طعام پاک دی اوکه نه؟

جواب: کمی اوبه چی ددغه مړ مرغه دایستلو او لیدلو خخه مخکی دخاه خخه ایستل سوی دی هغه پاکي دی اوپه دی اوبو چی طعام اوخواره پاخه سوی دی هغه حلال اویاک

دی دمپر مرغه دلیدلو خخه وروسته شاه ناپاک سوی دی هغه دی وباسی که چیری پرسیدلی یا رژیڈلی نه وی نوشپیتہ بوکھی دی وایستل سی استحباباً او خلویبنت وجوباً یعنی دخلویبنتو بوکو ایستل ضروری دی او ترشپیتو پوری بی ایستل مستحب دی: ویحکم بنجاستها الی قوله وقلا من وقت العلم فلا یلزمهم شیء قبله وبه یفتی (درمختار) قال الشامی صاحب الجوهرة وقال العلامة قاسم فی تصحیح القدوری قال فی فتاویٰ العتابی قولهما هوالمختار (شامی ج ۱ ص ۲۲۲) ان اخرج الحيوان غیر منتفخ ومتفسخ ان كان كحمامة وهرة نرح اربعون من الدلاء وجوباً الی ستین ندباً. جمیل الرحمن. فقط

مار چی پہ شاه کی ولویری او مر سی: سوال: (۱۹۳) اوریدلی مودی چی که چیری پہ شاه کی مار ولویری او مر سی نو شاه نه پلیتیری داصحیح ده او که نه؟
جواب: پہ دی کی دا تفصیل دی چی که چیری مار داوبو وی پہ کم کی چی وینہ نه وی نو دهغه پہ مرگ سره دشاہ اوبہ نه پلیتیری او که چیری مار خنگلی وی اوپہ هغه کی وینہ وی نو دهغه پہ مرگ سره اوبہ پلیتیری لکه خنگہ چی پہ در مختار کی دی: و ضفدع الا بریاً له دم سائل فیفسد فی الاصح لحيه بريه ان لهادم والا لا قوله كحيه بريه اما مائة فلا تفسد مطلقا الخ (۱). فقط

دووی دیخولو خخه وروسته دشاہ خخه مر چرگ را وایستل سو: سوال: (۱۹۴) دیو امیر پہ خای کی دپیرو خلگو ضیافت و کله چی دووی تیاره سوه نودشاہ خخه اوبہ راوغوبنتل سوی نو دهغه شاه خخه یومر چرگ هم راپورته سو او دهمدغه شاه پہ اوبو سره ٲوله دووی پخه سوی وه لیکن دچرگ پر بدن باندی هیخ قسم تفسخ او تنفخ نه و یوه مولوی صاحب دافتوی ورکره چی دا دووی پلیتہ ده حیوانانو ته دي واپول سی بل مولوی صاحب وویل چی اگر چی دمولوی صاحب فتویٰ علی مذهب الامام درستہ ده خوپہ دي کی تضییع دمال او حرج عظیم راحی پہ داسی صورت کی فتویٰ علی قول الصاحبین پکار ده، نو آیا پہ دے صورت کی دامام صاحب پر قول فتویٰ ورکول پکار دي او که دصاحبینو پر قول؟ او هغه کم ضرورت دی چی یوه مقلد لره دبل امام پہ قول باندی عمل کول درست دی؟

جواب: پہ دی باره کی ددویم امام قول صحیح دی کم چی دصاحبینو پر قول باندی فتویٰ ورکری ده ولی چی پیرو علماؤ پہ دی باره کی دصاحبینو پر قول باندی فتویٰ ورکریده

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر

اوفقہاؤ ہم، اودفقہی پہ کتابونوکی ددی مفتی بہ کیدل ظاہر دی (۱) پہ شامی کی دی: وقال العلامة قاسم فی تصحیح القدوری قال فی فتاوی العتابی قولہما هو المختار ج ۱ ص ۴۱۳ او دمنیہ پہ شرح کی دی: وقال لیس علیہم اعادۃ شیء مما صلوه بالوضوء منها ولا غسل شیء مما اصابہ مائہا حتی یتحققوا متی وقعت حملاً علی انہا وقعت تلک الساعة فماتت او كانت میتة فوَقعت بريح او غيره وذلك لان الحوادث تضاف الی اقرب الاوقات عند الامکان والیقین لا یزول بالشک والطہارۃ كانت متیقنۃ وقع الشک فی زوالها قبل الاطلاع الخ (۲) ددی خخہ دصاحبینو ددلیل قوت معلومی: وقد قال فی الدرالمختار وصحح فی الحاوی القدسی قوۃ المدرك الی الدلیل (۳) باقی داخبرہ چی دغیر پرمذہب بانندی پہ کم وخت کی فتویٰ و رکول جائز دی یعنی دباقی ائمہ ثلاثہ و، امام مالک، امام شافعی او امام احمد رحمہم اللہ پر قول بانندی فتویٰ پہ کم صورت کی درستہ دہ؟ نوپہ دی کی مور مقلدینو لہ پہ ہم ہغہ وخت او واقعو کی فتویٰ و رکول جائز دی پہ کمو کمو واقعو کی چی دفقہاؤ خخہ تصریح دہ لکہ دمفقود دزوجہ پہ بارہ کی یا دعدت ممتدة الطہر پہ بارہ کی یا پہ بلہ یوہ مسئلہ کی چی دفقہاؤ تصریح پیدا سی۔ فقط

پہ شاہ کی ناپاکہ بنکی پریوتی اومر سو نوخاہ بہ خنکہ پاکیری؟ سوال: (۱۹۵) پہ یوچینہ

دار شاہ کی بہ دوہ دوہ نیم بانسہ اوبہ وی یوبنگی دچا چہ بدن او جامی نجسی وی پکبسی پریوتی اومر سو نوپہ دویمہ ورخ ہغہ را وایستل سو نو اوس دخومرہ اوبو درا ایستلو خخہ وروستہ بہ ہغہ شاہ پاک سی؟

جواب: پہ دی صورت کی ددوہ سوہ بوکو (وجوباً) خخہ تر دری سوہ بوکو (استحباً) پوری پہ اوبو را ایستلو سرہ بہ دا شاہ پاک سی: جزم بہ فی الكنز والمتقی وهو مروی عن محمد (رح) وعلیہ الفتویٰ خلاصہ وتاتارخانیہ عن النصاب وهو المختار معراج عن العتابیہ وجعلہ فی العنایۃ روایۃ عن الامام وهو المختار والایسر کما فی الاختیار وافاد فی النہر ان المأتین واجبتان والمأیۃ الثالثہ مندوبۃ الخ، شامی (۴)۔ فقط

داوبو چنکابن چی پہ اوبو کی مرسی نوخہ حکم یی دی؟ سوال: (۱۹۲) کم شاہ چی لس پہ

(۱) ويحكم بنجاستها مغلظة من وقت الوقوع إن علم وإلا فمذ يوم وليلة إن لم ينتفخ ولم يتفسخ الى قوله: وقال من وقت العلم فلا يلزمهم شيء قبله قيل وبه يفتى (الدر المختار ج ۱ ص ۲۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۸). ظفیر

(۲) وگوری: غنیۃ المستملی فی شرح منیۃ المصلی ص ۱۵۸. ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش رد المحتار مطلب فی طبقات المسائل ج ۱ ص ۲۵، ط.س. ج ۱ ص ۷۱. ظفیر

(۴) رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵. ظفیر

لس کی نہ وی پہ داسی شاہ کی کہ چیری چنگاںس مہ سی او وپرسیری اوپہ ہغہ کی بد بویی ہم پیدا سی لیکن ریزہ نہ سی پہ داسی حال کی چی دغہ خنگاںس ہم داوبو وی یعنی پہ اوبوکی پیدا کیری اوپہ اوبوکی لوئیری اوپہ اوبوکی اوسیری نوددی شاہ خہ حکم دی؟ بینوا وتوجروا !

جواب: پہ یو شاہ کی کہ چیری داوبو چنگاںس مہ سی او وپرسیری نو ددغہ شاہ اوبہ نہ پلیتییری، دہغہ پہ اوبو سرہ اودس کول اوخینسل بیہ درست دی، کہ چیری خیری سی او ریزہ ریزہ سی نو بیاہم پہ ہغہ سرہ اودس کول درست دی، البتہ دہغو خینسل جائز نہ دی کما فی الدرالمختار ویجوز رفع الحدث بما ذکر وان مات فیہ غیر دموی ومائی المولد کسمک و سرطان و صمدع فلو تفتتت فیہ نحوه صمدع جاز الوضوء بہ ولا یشر بہ لحرمتہ الخ (۱). فقط

پہ کم شاہ کی چی سپی ولویری او مہ سی نو دہغہ دپاکولو خہ طریقہ دہ؟ سوال: (۱۹۷) خہ فرمائی علماء دین پہ دی مسئلہ کی چی یوسپی پہ شاہ کی ولویدی پہ کم کی چی اوبہ ترشلو لاسونو زیاتی دی اودسپی دلویدلو خخہ یوہ نیمہ میاشت وسوہ ہغہ شاہ تازہ کرل سو نوہوکی ریزہ ریزہ راوتل نو دا احتمال دی چی ضرور بہ پہ ہغہ کی دسپی ہڈوکی پاتہ وی او اوبہ ہم دوہ لاسہ کمی سوی وی خو تولی اوبہ بالکلہ نہ سی وتلی اوس دشریعت خہ حکم دی؟ چی ہغہ شاہ پہ خہ قسم پاکیدی سی چی اوبہ دہغہ بنہ وایستل سی او ہڈوکی باقی پاتہ سی نو دہغو خہ حکم دی؟

جواب: دداسی شاہ دپاکیدو یو صورت فقہاؤ دا لیکلی دی چی داخاہ تردومرہ مودی پوری پرینبودل سی چی ددغہ سپی ہڈوکی غونبہ اوخرمن ورثیری اوخاورہ اوختہ سی، اوبعضو فقہاؤ فرمایلی دی چی ترشپرو میاشتو پوری دی دا پرینبودل سی اودہغہ خخہ وروستہ دی تولی اوبہ دہغہ خخہ وایستل سی اوکہ تولی اوبہ ایستل دشوار وی پہ وجہ دشاہ دچینہ دار کیدلو نو ددوہ سوہ بوکو خخہ تردری سوہ بوکو پوری پہ اوبو ایستلو سرہ بہ شاہ پاک سی: کما فی الدر المختار ینزح کل مائها بعد اخراجها الا اذا تعذر کخشبة او خرقة متنجسة فینزع الماء الی حد لا یملاء نصف الدلو یطهر الكل تبعا الخ (۲) فی الشامی و اشار بقوله متنجسة الی انه لابد من اخراج عین النجاسة کلحم میتة وخنزیر الخ قلت فلو تعذر ایضا ففی القہستانی عن الجواهر لو وقع عصفور فیها فعجزوا عن اخراجہ فما دام فیہا فنجسة فتترك مدة یعلم انه استحال وصار حماة وقیل

(۱) الدر المختار مجتہائی باب المیاء ص ۱۳۵ ج ۱. ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

مدة ستة اشهر الخ، شامی (۱)، کله چی دطهارت علت استحاله دی یعنی خاوره او خته کیدل ددغه حیوان نوظاهره ده چی دهره یوه حیوان دپاره به په قدر دوړوکوالی او دغتیوالی موده مختلفه وی او همدا صورت هم دڅاه داوبو دطهارت کیدلی سی چی تازه کړل سی او دهغه خاوره وایستل سی نوکله چی په ظن غالب هډکو دهغه ووزی او دغونښی او دپوستکی خته او خاوره کیدل معلوم سی او اوبه دهغه وایستل سی نو اوبه به پاکی سی. فقط

آیا دڅاه دپاکولو دپاره پرله پسی داوبو ایستل ضروری دی؟ سوال: (۱۹۸) دڅاه دپاکیدو په وخت کی دڅاه څخه پرله پسی بوکی را ایستل کیږي او که نه په تدریج سره؟

جواب: پرله پسی ایستل داوبو شرط نه دی (۲). فقط

دناپاکه چینه دار څاه دپاکوالی طریقہ: سوال: (۱۹۹) یوچینه دار څاه دی چی څومره اوبه ورڅخه راوکاږي هغومره زیاتیری دغه څاه دپلیتی ورلویدلو دوجه څخه نجس سو نو ټولی اوبه به را ایستل کیږي او که نه؟

جواب: اول دي دغه نجاست دڅاه څخه را وایستل سی او ددغه څخه وروسته دي دری سوه بوکی ددغه څاه څخه وایستل سی باقی اوبه به پاکي سی فتویٰ پرهمدی باندی ده او دټولو اوبو دایستلو ضرورت نسته (۳) او دمتفرقو بوکو ایستل هم درست دی (۴). فقط

دناپاکه څاه اوبه که چیری په وقفی ورکولو سره په څو کراتو وایستل سی نوپاک به سی او که

نه؟ سوال: (۲۰۰) دنجس څاه په اوبو ایستلو کی که وقفه راسی یعنی لږی لږی اوبه څو واری وایستل سی نوڅاه به پاک سی او که نه؟ او که په یوه وار سره داوبو ایستل ضروری دی په بهشتی زیورکی دی چی څومره اوبه ایستل ضروری وی نو که هغه په یو دم سره وباسی او که لږی لږی په څو واره سره یې وباسی په هر ډول سره به څاه پاک سی؟

جواب: دصحیح اومختارمذهب موافق په یوه وار سره ټولی اوبه څومره چی ایستل واجب

(۱) ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۲) إذا وقعت نجاسة في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل ماؤها بعد إخراج الخ ولو نزح بعضه ثم زاد في الغد نزح قدر الباقي في الصحيح (درمختار) ومثله في الخانية وهو مبني على أنه لا يشترط التوالى وهو المختار كما في البحر والقهستاني (ردالمحتار فصل في البئر، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۲). ظفیر

(۳) وإن تعذر نزح كلها لكونها معيناً فبقدر ما فيها وقت ابتداء النزح قاله الحلبي يؤخذ ذلك بقول رجلين عدلين لهما بصارة بالماء به يفتى وقيل يفتى بمائتين إلى ثلث مائة وهذا أيسر وذاك أحوط (الدرالمختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۷-۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴). ظفیر

(۴) ولا يشترط التوالى وهو المختار كما في البحر والقهستاني (ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر

وہ دھغو ایستل ضروری نہ دی پہ توقف سرہ پہ خو وارہ سرہ یی ایستل ہم درست دی لکہ خنگہ چی پہ جنتی کالی کی دی: علی اندلا بشرط التوالی و ہوا المختار الخ (۱). فقط

دمرغانو کندگی او دنورو چی پہ خاہ کی ولویری نوخہ حکم دی؟ سوال: (۲۰۱) یو خاہ دی چی پر ہغہ بانندی دپیپل ډیره لویہ درختہ ولاړہ دہ دھغی پرسر ہروخت مرغان لکہ تپوس، کارغہ اونور ناست وی اوغلاظت وغیرہ او دحیوانانو ہډوکی او خرمنی ہم ہلتہ پہ خاہ کی وراچوی نو داخاہ پاک دی اوکہ ناپاک؟ اوددی خخہ اودس اولمونخ کول خنگہ دی؟

جواب: ترخو پوری چی خہ نجاست پہ دغہ خاہ کی ونہ لیدل سی نو تر ہغہ وختہ پوری وربانندی حکم دنپاکی نہ سی کیدی او اودس پہ ہغو اوبو درست دی اولمونخ صحیح دی (۲). فقط

دکپرو خخہ جوړ سوی دماشومانو کیند (توپ) چی پہ خاہ کی ولویری نوخہ پاک سو کہ ناپاک؟ سوال: (۲۰۲) دتوکرانو خخہ جوړ توپ چی ماشومان لوبی پہ کوی ہغہ اکثرآ پہ پلیتی لکہ نالی وغیرہ کی لویری چی نجس ہم سی نوکہ چیری ہغہ پہ خاہ کی ولویری اودوب سی اولاندی ولاړ سی نوخاہ بہ خنگہ پاکیری؟

جواب: ترخو پوری چی ددغہ توپ دپلیتوالی یقین نہ وی او دنجاست لگیدل پرہغہ خاص لیدل سوی نہ وی نو تر ہغہ وختہ پوری بہ خاہ تہ ناپاک نہ ویل کیبری لکہ خنگہ چی دفقہی پہ کتابونوکی تصریح دہ (الیقین لایزول بالشک) نو پہ شک سرہ حکم دنجاست نہ سی کیدی (۳). فقط

دچنگبہی پہ مرگیدلو بانندی چی پہ خاہ کی مر سی خاہ پلیتیری اوکہ نہ؟ سوال: (۲۰۳) چنگبہ کہ پہ خاہ کی مرہ سی او دھغی دگوتو پہ مابینخ کی پردہ نہ وی نوہغہ خاہ بہ ناپاک سی اوکہ نہ؟ اوپہ کوچنی اوغتہ کی خہ فرق ستہ اوکہ نہ؟ بغیر دپردی خخہ نور خہ نسانہ یی ہم ستہ اوکہ نہ؟

(۱) ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۲) ولا نزع فی بول فارة فی الاصح ولا بخرء حمام وعصفور وكذا سباع طير فی الاصح لتعذر صونها عنه (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۲۰۳ ج ۱) الیقین لا یزول بالشک (الاشباه والنظائر ص ۷۵ قاعدہ ثالثہ). ظفیر

(۳) الیقین لا یزول بالشک ودلیلہا ما رواہ مسلم عن ابی ہریرۃ مرفوعا اذا وجد احدکم فی بطنہ شیئا فاشکل علیہ اخرج منه شیء ام لا فلا یخرجن من المسجد حتی یسمع صوتا او یجد ریحاً (الاشباه والنظائر) قیل ہذہ القاعدة تدخل فی جمیع ابواب الفقہ والمسائل المخرجة علیہا تبلغ ثلاثة ارباع الفقہ او اکثر (شرح الحموی الفن الاول القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

جواب: کہ جاری وینہ پہ ہنسی کی وی نو ناپاکہ بہ وی کنہی نہ بہ وی: فی الدر المختار وضفدع الا بریاً له دم سائل وهو ما لا ستره له بین اصابعه الخ (۱). فقط

چرگوری چی پہ شاہ کی ولویری او مر سی نوخاہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۲۰۴)
دچرگی بچی یا دمرغی یو بچی چی دیوہ یا دوو ورزو لرونکی وی یا مر پیدا وی ددی پہ لویدلو سرہ شاہ تہ آیا شاہ بہ ناپاکہ سی اوکہ نہ؟
جواب: ناپاکہ بہ سی (۲). فقط

پہ شاہ کی چی مرہ ولویری او مرہ سی نو داوبو یی خہ حکم دی؟ سوال: (۲۰۵) پہ کم شاہ کی چی مرہ وغیرہ یوشی ولویری او مرہ را وایستل سی خو اوبہ بالکل ونہ ایستل سی نوہغہ شاہ بہ ہمیشہ ناپاکہ وی اوکہ نہ خہ مودہ وروستہ بہ پاک سی، دبعضو ہندوانو پہ علاقو کی ہمداسی کیری؟

جواب: بغیر داوبو ایستلو خخہ بہ دغہ شاہ پاک نہ سی لیکن کہ چیری ہندوان ددغہ شاہ خخہ اوبہ وری نوچی کلہ اندازہ ہغہ مقدار پہ اوبو کی ووزی خومرہ چی لازم وی ہغہ شاہ بہ پاک سی حکہ چی متفرقا اوبہ وتل ہم موجب دطہارت دی بیا مسلمانانو لہ ہم دہغہ خخہ داوبو وپرل او استعمالول درست دی (۳). فقط

کافر چی پہ ناپاکہ جامو کی شاہ تہ کنبہ سی نو دشاہ اوبہ ناپاکہ سوی؟ سوال: (۲۰۶) کہ چیری یو کافر سرہ دپلیتو جامو پہ شاہ کی داخل سی نو دہغہ داوبو خہ حکم دی؟
جواب: دہغہ اوبو ایستل پہ کاردی پہ اوبو ایستلو سرہ بہ ہغہ شاہ پاک سی لکہ خنگہ چی دحضرت عبد اللہ بن الزبیر رضی اللہ عنہ فتویٰ (۴) دہ. فقط

مرہ چنگنبہ دشاہ خخہ راووتلہ خو دا معلومہ نہ دہ چی بری دہ اوکہ بحری نو باید خہ
وگرل سی؟ سوال: (۲۰۷) کہ چیری مرہ چنگنبہ دشاہ خخہ راووزی خودا معلومہ نہ وی چی پہ دہ کی دم سائل ستہ اوکہ نہ؟ نوددم سائل خہ نسانہ دہ ددی وجہ چی معلومہ کپل سی چی پہ دہ کی دم سائل دہ اوکہ نہ؟

(۱) الدر المختار علی ہامش ردالمحتار باب المیاء ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر
(۲) وإن کان کحمامة وھرة نزع اربعون من الدلاء وجوبا إلى ستین الخ ندبا کما أن ما بین دجاجة وشاة کدجاجة الخ ویحکم بنجاستھا مغلظة من وقت الوقوع إن علم (الدرالمختار علی ہامش ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۹-۲۰۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر
(۳) وان کان کعصفورة وفارة فعشرون إلى ثلاثین کما مر الخ ویحکم بنجاستھا مغلظة من وقت الوقوع إن علم (درمختار) لا یشرط التوالی وهو المختار (ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲-۱۹۹ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر
(۴) ان الکافر إذا وقع فی البئر وهو حی نزع الماء الخ لأنه لا یخلو من نجاسة حقیقیة او حکمیة الخ (رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴). ظفیر

جواب: دبھری اودھری دپیژندگلو دی پاره درمختار دالیکلی دی چی دکمی دگوتو په مینخ کی ستره یعنی خرمن وی نو هغه بری ده او هغه دم سائل لری دهغه په مرکیدلو سره لږ اوبه پلیتیری نوخاه به هم پلیت سی اودبھری چنگبني په مرگ سره به نه پلیتیری اودا هغه دی چی دهغه دگوتو ترمینخ خرمن نه وی اوگوتی یی جلا جلا وی اودم سائل کیدل اونه کیدل په لوی او کوچنی سره معلومیدلی سی: وضفدع الا بریاً له دم سائل وهو ما لا ستره له بین اصابعه فیفسد فی الاصح الخ. (۱) فقط

چرمبکی چی ورولویری اومره سی یا وپرسیری او وچوی نوخومره اوبه به ایستل کیری؟

سوال: (۲۰۸) شاه دچرمبکی په لویدلو ناپاکه کیری اوکه نه؟ او دپرسیدلو او چاودلو خخه وروسته به خومره بوکی را ایستل کیری؟

جواب: چرمبکی که چیری لویه وی چی په هغی کی وینه وی مثلاً دکربوری په شان نو دهغی په مره کیدلو سره د شاه اوبه ناپاکیری هغه دی مخکی وایستل سی اوبیا دی شل دیرش بوکی وایستل سی نواوبه به پاکی سی اوکه چیری په هغی کی وینه نه وی نوبیا اوبه نه پلیتیری لیکن احتیاطاً شل دیرش بوکی ایستل بهتردی (۲). فقط (اوکه چیری غته چرمبکی ورولویری او وپرسیری او وچوی نوبیا تولی اوبه ایستل ضروری دی (۳). ظفیر

سرلی یا پیشی چی په شاه کی ولویری او مچیزی وکری نوخه حکم دی؟ سوال: (۲۰۹) په یوه شاه کی سرلی یا سپی پا پیشو ولویده او مچیزی یی وکری نو ددغه شاه خخه باید خومره اوبه وایستل سی؟

جواب: ددغه شاه تولی اوبه ایستل لازم دی لیکن فقهاؤ پرخای دتولو اوبو دری سوه ۳۰۰ بوکی ایستل جائز گهلی دی بس همدومره یعنی دری سوه ۳۰۰ بوکی کافی دی اوباقی اوبه پاکی دی (۴). فقط

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر
(۲) وضفدع إلا بریاً له دم سائل وهو ما لا ستره له بین اصابعه فیفسد فی الاصح کحیه بریه (درمختار) وکالحیه البریه الوزغة لو کبیره لها دم سائل منیه (ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵). ظفیر
(۳) اذا وقعت نجاسة الخ او مات فیها الخ حیوان دموی غیر مائی وانتفخ او تعط او تفسخ الخ ینزح کل مائها الذي كان فیها وقت الوقوع بعد اراحه (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۲). ظفیر
(۴) إذا وقعت نجاسة الخ فی بئر دون القدر الكثير الخ ینزح کل مائها الخ وإن تعذر فبقدر ما فیها الخ وقیل یفتی بمأتین إلى ثلث مائة وهذا ایسر وذاك احوط (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۲-۲۱۴). ظفیر

پہ شاہ کی چی سپی ولوبدی او ژوندی را وایستل سو نو خومره اوبہ بہ ایستل کیری؟ سوال:

(۲۱۰) کہ چیری سپی دجومات پہ شاہ کی ژوندی ولویبری او ژوندی را وایستل سی نوخومره اوبہ بہ ایستل کیری دشاہ خخہ چی پاک سی؟ پہ شاہ کی اوبہ ډیری دی نو تولی اوبہ را ایستل دنہایت ډیر وخت اربین دی؟

جواب: ددری سوه ۳۰۰ بوکو پہ ایستلو سرہ بہ پہ دی صورت کی شاہ پاک (۱) سی. فقط

دباران پہ زمانہ کی کہ دلاری او دکوخوا اوبہ پہ شاہ کی ولویبری نوخواہ ناپاکیری اوکہ نہ؟

سوال: (۲۱۱) دکورونو او دلارو او دکوخوا اوبہ کمی چی پہ باران کی رآخی ہغہ کہ وبہیری اوبہ یوخواہ کی ولویبری نوخواہ بہ ناپاکہ سی اوکہ نہ؟ پہ چشمہ فیض نومی کتاب کی یی دلارو او کوخوا اوبہ غلیظی او نجسی نہ دی گرخولی؟

جواب: دباران اوبہ کمی چی پہ لارو او کوخوا کی راسی او وبہیری او تبول نجاستونہ وبہیوی بیشکہ ہغہ پاکی اوبہ دی کما فی کتب الفقہ (۲). فقط

پہ شاہ کی چی کشف مر سی نوخہ حکم دی؟ سوال: (۲۱۲) یو کشف چی پہ شاہ کی

ہمیشہ اوسیری کہ چیری پہ شاہ کی مر سی نو اوبہ پلیتوی اوکہ نہ؟ اوکہ پلیتوی یی نوپہ کم دلیل؟ دم مسفوح لری چی دا ہغہ بہیدونکی وینہ دہ چی حقیقہ وینہ دہ اوبہ لمر بانڈی داوچیدو خخہ وروستہ توریری اوکہ رطوبت دوینی پہ شان لری دماہی پہ شان چی داوچیدو خخہ وروستہ سپینیری او ددی جواب خہ دی (اذا الدموی لا یسکن الماء لمنافات بین طبع الماء والدم) او ددی جواب خہ دی چی داوبو سپی پہ اتفاق دمتونو اوشروحو مرگ دہغہ اوبہ نہ پلیتوی سرہ ددی چی توالد یی دباندی داوبو خخہ داوبو پہ غاروکی پہ غارونو کی وی، کشف کہ چیری اوبہ نہ پلیتوی پہ شان داوبو دسپی، خنگابن، داوبو دخنزیر او دخنکبسی بحری، نو دلیل یی ولیکی پہ کم دلیل؟ آیا دم مسفوح نہ لری؟ او دوچی او دبحری پہ مینخ کی خہ فرق دی؟ آیا داسی دی لکہ خنگہ یی چی پہ ضفدع کی فرق کپی دی؟ او علامہ شامی حیوانات پر دری قسمہ ویشلی دی بری، بحری، اوبری او بحری دوارہ، نو کشف پہ شان دطیر الماء دہ کہ خنگہ؟

جواب: قال فی الدرالمختار ومائی مولد ولو کلب الماء وخنزیرہ الخ قوله: ومائی مولد عطف علی قوله غیر دموی أي ما یكون توالده ومثواه فی الماء سواء کانت له نفس سائلة أو لا فی ظاهر

(۱) وإن تعذر نزع کل مائها فبقدر ما فیها الخ وقیل یفتی بمائتین إلى ثلاث مائة وهذا أیسر وذاك أحوط (الدر المختار علی هامش ردالمختار فصل فی البتر ص ۱۹۷-۱۹۸ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۲۱۴-۲۱۵). ظفیر

(۲) المطر مادام یمطر فله حکم الجریان حتی لو أصاب العذرات علی السطح ثم أصاب ثوبا لایتنجس الا ان یتغیر (عالمگیری کشوری ص ۱۵ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۷). ظفیر

الرواية بحر عن السراج، أي لأن ذلك ليس بدم حقيقة وعرف في الخلاصة المائي بما لو استخرج من الماء يموت من ساعته وإن كان يعيش فهو مائي وبري فجعل بين المائي والبري قسما آخر وهو ما يكون مائيا وبريا لكن لم يذكر له حكم عليحدة والصحيح أنه ملحق بالمائي لعدم الدموية شرح المنية أقول: والمراد بهذا القسم الآخر ما يكون توالده في الماء ولا يموت من ساعته لو أخرج منه كالسرطان والضفدع الخ شامى جلد اول (١) نو دمذوره عبارت خخه واضحه سوه چي داوبو دکشف دمرگ حکم همدغه دی چي په اوبو کی دده مرگ اوبه نه پلیتوی. فقط

دخاه دنایاکوالی دعلم خخه مخکی چي کمی اوبه استعمال کرل سوی دی دهغو خه حکم

دی؟ سوال: (۲۱۳) دخاه دپلیتوالی دمعلومیدلو خخه مخکی یی چي ددغه اوبو خخه اودس او غسل اونور کړی وه او دغه اوبه چي دلمونخ کوونکی دجامو یا دلونبو سره لگیدلی وی هغه ټول پلیتیری اوکه نه؟ لکه خنکه چي دخاه دپاکیدلو سره رسی، سلواغه او دخاه دیوالونه ټول پاکیری دغه ډول پریدن باندي جامه وغیره هم پاکیری اوکه نه؟

جواب: دخاه دنایاکوالی دمعلومیدلو خخه مخکی چي کمی اوبه دهغه خخه ایستل سویدی هغه په مفتی به قول باندي پاکي دی او اودس اولمونخ په هغه سره درست دی (٢). فقط

سام ابرص چي په خاه کي ولویری اوهر سی نوخاه به پلیتیری او که نه؟ سوال: (۲۱۴) که چیري کربوری په خاه کی مړسی نو دهغه خه حکم دی او هغه په خرمنسکی کی داخل دی اوکه نه؟ اوبه دواړو کی خه فرق دی؟

جواب: که چیري کربوری لوی وی چي په هغه کی بهیدونکی وینه وی نودخاه اوبه به ناپاکي سی او دخرمنسکی او کربوری یوحکم دی (٣). فقط

(١) ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۷۰ - ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر

(٢) ويحكم بنجاستها مغلظة من وقت الوقوع إن علم وإلا فمذ يوم وليلة إن لم ينتفخ ولم يتفسخ وهذا في حق الوضوء والغسل الخ أما في حق غيره كغسل ثوب فيحكم بنجاسته في الحال الخ وقال من وقت العلم فلا يلزمهم شيء قبله قيل وبه يفتي (درمختار) قوله قيل وبه يفتي قائله صاحب الجوهرة وقال العلامة قاسم في تصحيح القدوري قال في فتاوى العتابي قولهما هو المختار الخ وصرح في البدائع بان قولهما قياس وقوله استحسان وهو الأحوط في العبادات (رد المحتار فصل في البترج ۱ مطلب في تعريف الاستحسان ج ۱ ص ۳۰۲ - ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۸). ظفیر

(٣) وكذا الوزغة إذا كانت كبيرة أي بحيث يكون لها دم فانها تفسد الماء (غنية المستملي ص ۱۲۴). ظفیر

دنياک شاه پرياکوالي باندی دامام محمد ﷺ په قول فتویٰ: سوال: (۲۱۵) دخاه په

پاکوالي کی دامام محمد ﷺ فتویٰ جی ددرو سوو سلواغو ده هغه اختیارول اوپه هغه باندی فتویٰ ورکول احنافولره درست دی اوکونه؟

جواب: قال الله تعالى: يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر (۱) نوکله جی دامام محمد ﷺ په قول کی آسانتیا ده او فقهاؤ پردی باندی فتویٰ ورکړی ده نو دآسانتیا دوجه څخه دا اختیارول اوپه دی باندی فتویٰ ورکول جائز دی (۲). فقط

دسلفاة (کشف) په اړه تحقیق: سوال: (۲۱۶) دبحري کشف مسئله جی ددرمختار او دشامی دباب المياہ ص ۲۲ څخه مستنبطه ده چی لری اوبه نه پليتیوی دا مسئله مور ته راورسیده امیددی چی حق به ددی څخه وتلی نه وی دبنده رایه هم همدا ده ځکه چی داوبو حیوان چی همیشه په اوبوکی اوسیری دم مسفوح نه لری کما هو المقرر، چی داوبو او دوینی په مینځ کی مخالفت دی مگر یوه خدشه عسیر الحل (گرانه) باقی پاته ده

خدشه: قال العلامة الدميري في حياة الحيوان في بيان سلفاة البرية وهذا الحيوان يبض في البر فما نزل منه في البحر كان لجنة وما استمر في البر كان سلفاة ثم قال بعد اسطر السلفاة البحرية اللجأة وستاتي في باب الدم، انتهى. ددی څخه ظاهره ده چی توالد دبحری او دبری داوبو څخه بیرون دی نو مائی المولد نه سو او مائی المعاش سو لکه په شان دطیر الماء، وروسته دشامی دا عبارت: اقول والمراد بهذا القسم الاخير ما يكون توالده في الماء ولا يموت من ساعته الخ دمدعا خلاف ثابت سو نه ثابتونکی دمدعا زماپه ناقصه رایه سره، اودا هم لیکل سوی دی چی توالد دکلب الماء او تمساح هم داوبو څخه دباندی دی، او په تمساح کی یې لیکلی دي چی دباندی توالد کوي، هغه چی اوبو ته راسی تمساح سی او هغه چی په وچه کی پاته سی نو سمساره سی، او ددرمختار عبارت: ومائی المولد ولو كلب الماء وخنزيره، به څنگه صحیح سی ولي چی کلب الماء

(۱) المشقة تجلب التيسير والأصل فيها قوله تعالى: يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر، وقوله تعالى: وما جعل عليكم في الدين من حرج، وفي الحديث: أحب الدين إلى الله تعالى الحنفية السمحة، قال العلماء يتخرج على هذه القاعدة جميع رخص الشرع وتخفيفاته. (الأشباه والنظائر ص ۹۵ - ۹۶). ظفیر

(۲) وقيل يفتى بمأئين إلى ثلث مائة وهذا أيسر (الدر المختار) جزم به في الكنز والملتقى وهو مروى عن محمد ﷺ وعليه الفتوى خلاصه وتاريخه عن النصاب وهو المختار معراج عن العتاييه وجعله في العنايه رواية عن الإمام وهو المختار والأيسر كما في الإختيار وافاد في النهر أن المأئين واجبتان والمائة الثالثة مندوبة (رد المحتار فصل في البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵). ظفیر

دمائی المولد پہ سبب مشهور نہ دی، علت تہ راگرخی چي ہرہغہ حیوان چي داوبو دسطحی خخہ لاندی دوامدارہ شپہ او ورخ سکونت کوی، لکہ دلجآہ پہ شان چي پہ شاہ کی ہمیشہ تراوبو لاندی ژوند کولی سی، نو لجآہ دم مسفوح نہ لری او اوبہ نہ پلینتوی خخہ داوبو او دوینی پہ مابین کی تخالف دی، پہ خلاف دطیر الماء چي دغہ رنگہ ژوند او اوسیدنہ پہ اوبو کی نہ لری، دی داوبو دلوری سطحی خخہ ہمیشہ او یا اکثرہ دباندی وی داوبو دسطحی خخہ لاندی دوامدارہ سکونت نہ لری: ثم الدلیل علی کون الدم معدوماً وما فی الحيوانات التی یسکن فی الماء لمضادۃ بین الماء والدم، مستخلص شرح کنز، کہ چیری قاعدہ ددرمختار اودشامی اودنورو مائی المولد پہ نظرکی و نیول سی نو لجآہ باید لری اوبہ پیلتی نہ کری۔

جواب: مولوی مکرم دام فضلکم! دمسنون سلام خخہ وروستہ ہغہ خہ چي علامہ دمیری پہ حیاة الحیوان کی دسلحفاة (کشف) پہ بیان کی نقل کریدی جواب دہغہ خخہ دادی چي ممکنہ دہ چي یوقسم بحری کشف دغسی وی چي توالد او سکونت یی ہمیشہ پہ اوبو کی وی، لیکن پہ حیوان کی چي مشاہدہ سی چي پہ اوبو کی دوامی سکونت لری نو دکنز دشرح مستخلص ددلیل پربناء ہغہ بہ دموی کی نہ شمیرل کیبری او دخلاف پہ احتمال سرہ دا دلیل نہ منقوض کیبری او ہمدغہ تقریر پہ کلب الماء او خنزیر الماء کی ہم جاری کیبری۔ فقط

سپی چي پہ شاہ کی ولویری تولی اوبہ ایستل کیبری اوکہ نہ؟ سوال: (۲۱۷) کہ چیری سپی پہ شاہ کی ولویری اگر چي شاہ عمیق وی اوہیخ ثبوت نہ وی چي دسپی مخ لمر تہ و اوکہ نہ و یو خوک وایی چي داہالت شکی دی داوبو دنجاست حکم نہ ورکوم احتیاطاً یو شو بوکی ورخخہ راوباسی، دویم کس وایی چي تولی اوبہ دشاہ خخہ وباسی، نوپہ دی صورت کی کم قول صحیح دی؟

جواب: پہ دی صورت کی احتیاط دتولو اوبو پہ ایستلو کی دی (۱) اوپر ہم دی باندی فتویٰ دہ چي دتولو اوبو پرخای پہ دری سوہ ۳۰۰ معلومو بوکو ایستلو سرہ شاہ پاکیری کما ہو قول الصحیین (۲)۔ فقط

(۱) لیس الکلب بنجس العین عند الإمام وعلیہ الفتویٰ وإن رجح بعضهم النجاسة كما بسطه ابن الشحنة الخ ولو أخرج حیا ولم یصب فمه الماء لا یفسد ماء البئر ولا صلوة حامله الخ وشرط الحلواني شد فمه (درمختار) والأصح أنه إن كان فمه مفتوحاً لم یجز لأن لعابه یسبیل الخ (رد المحتار باب المیاہ ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظ (۲) وقیل یفتی بماتین إلى ثلاث مائة وهذا أیسر (الدر المختار علی هامش ردالمختار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵). ظفیر

پہ ناپاکہ شاہ کی چی بوکہ واچول سی نو دبوکی خہ حکم دی؟ سوال: (۲۱۸) پہ شاہ کی دعادت موافق بوکہ داوبو راکنبلو دپارہ واچول سوہ لیکن درا ایستلو خخہ وروستہ ہیکارہ سوہ چی شاہ دیوہ حیوان پہ ورلویدلو سرہ پلینت سوی دی نوہغہ بوکہ پلینتہ سوہ اوکہ نہ؟ دا بوکہ چی پہ بل شاہ کی واچول سی نوہغہ شاہ پاک پاتہ سو اوکہ نہ؟

جواب: دسوال ددی عبارت خخہ چی (لیکن درا ایستلو خخہ وروستہ معلومہ سوہ الخ) واضحہ دہ چی دخاہ دنپاکی علم دبوکی درا ایستلو خخہ وروستہ وسو لہذا پہ قول دصاحبینو کم چی مفتی بہ دی ہغہ بوکہ او اوہ کمی چی دنجاست دعلم خخہ مخکی ایستل سوی دی ہغہ پاکی دی پہ درمختار کی دی: وقال من وقت العلم الخ فلا یلزمہم شیئاً قبلہ الخ (۱) یعنی صاحبین فرمائی چی دخاہ دنجس کیدلو حکم بہ پہ وخت دمعلومالی کی ورکول کیری اوکمی اوہ چی مخکی ووتلی ہغہ پاکی دی لہذا بوکہ ہم پاکہ پاتہ سوہ فقط.

دخاورو پہ لوتی کی کہ چیری دخاہ ناپاکہ اوہ واچول سی نوہغہ بہ خنکہ پاکیری؟ سوال:

(۲۱۹) پہ پنجاب کی چی کم شاہ دی پرہغہ بانڈی سلو نژدی لوتی ترل سویدی اوپہ غویانو سرہ چلول کیری کہ چیری دنجاست دلویدلو پہ وجہ سرہ نوی خاورینی لوتی چی اوہہ ورتہ نہ وی رسیدلی دپاکولو دپارہ اوہہ دخاہ خخہ را وایستل سی نوآیا ہغہ بہ پاکی سی اوکہ نہ؟ بعضو خلگو ویلی دی چی چونکہ دغہ نوی لوتی اجزاء جذبوی ددی وجہ کلہ چی ہغہ داوبو سرہ ملاقی سی نوپلینتی اوہہ بہ دہغو پہ اجزاؤ کی پہ ذریعہ دمساماتو (کوچنیو کوچنیو سوریو) داخلی سی نوچی ترخو پوری دغہ لوتی پہ اور کی ونہ سوزول سی نوہغہ بہ پاکی نہ سی داخبرہ صحیح دہ اوکہ نہ؟

جواب: درمختار ددی روایت چی: فینزح الماء الی حد لا یملاء نصف الدلو یطہر الکل تبعاً الخ پہ شرح کی علامہ شامی لیکلی دی چی: قوله یطہر الکل ای من الدلو والرשא والبکرة وید المستقی تبعاً لان نجاسة هذه الا شیاء بنجاسة البیر فتطہر بطہارتہا للخرج کدن الخمر یطہر تبعاً اذا صار خللاً الخ (۲) نو ددی خخہ معلومہ سوہ چی دخاورو مذکورہ لوتی دخاہ دپاکولو خخہ وروستہ پاکی دی فقط.

خنزیر پہ شاہ کی ولویدی اوہغہ پی دوینی پہ بہولو سرہ مر گری نو ددغہ شاہ خہ حکم دی؟

سوال: (۲۲۰) پہ شاہ کی خنزیر ولویدی او دبرچی وغیرہ پہ وھلو سرہ ہغہ پہ شاہ کی ووژل سو چی دہغہ لہ املہ دخاہ اوہہ سرے سوی او دخاہ پر دیوال بانڈی دوینی خاٹکی

(۱) الدر المختار علی ہامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۲۰۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۸. ظفیر

(۲) ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

ولويدل نو ددغه شاه اوبه پاکی دی اوکه ناپاکی او ددغه شاه خخه چی کم کنبست لره اوبه ورکړل سوی دی هغه ترکاری اوغله پاکه او حلاله ده اوکه نه؟ او داوبو را ایستلو آلات پاک دی اوکه نه؟

جواب: دغه خنزیر دي د شاه خخه وایستل سی اوبیا دي ټولی اوبه ددی شاه خخه وایستل سی نو بیابه دهغه اوبه پاکی سی، اوپر مفتی به قول ددوه ۲ سوه بوکو خخه تر دری ۳ سوه بوکو پوری اوبه ایستل دټولو اوبو دایستلو قائم مقام کیږی (۱) او بیابه خخه، دیوالونه، بوکه اورسی ټول پاک سی. کذا فی الدرالمختار (۲) او کم کنبست لره چی ددغه شاه اوبه ورکول سوی اگر که مخکی دپاکولو او اوبو ایستلو خخه وی بیا هم ددغه پتی غله او ترکاری پاک او حلال دی (۳). فقط

دکم شاه خخه چی هندوان او مسلمانان دواړه اوبه وری آیا هغه پاک دی؟ سوال: (۲۲۱)
دیو شاه خخه هندوان او مسلمانان دواړه اوبه وری یو ملا دجواز اوبل دعدم جواز حکم کړی دی، نو شرعاً کم یو حکم صحیح دی
جواب: دجواز او داوبو دطهارت حکم صحیح دی (۴). فقط

چواری (بنگی) چی پر شاه باندي وخیږي نو شاه خو به نه پلټیږي؟ سوال: (۲۲۲) په چمیار یا بنگی باندي لاس او پنبی پریمنخل سوی دی اوپر شاه باندي دغتی بوکی دنیولو دپاره مقرر کړل سوی دی نو دغه اوبه او بوکه پاک دی اوکه نه؟
جواب: پاک دی (۵). فقط

(۱) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل مائها الذي كان فيها وقت الوقوع بعد إخراج الخ يطهر الكل الخ وقيل يفتى بمأتين إلى ثلاث مائة وهذا أيسر (درمختار) قوله قيل الخ جزم به في الكنز والملتقى وهو مروى عن محمده عليه السلام وعليه الفتوى خلاصه وتاريخانيه عن النصاب وهو المختار معراج عن العنايه وجعله في العتايية عن الإمام وهو المختار والأيسر كما في الاختيار افاد في النهر أن المائتين واجبتان والمائة الثالثة مندوبة (رد المحتار فصل في البئر ص ۱۹۸ ج ۱). ظفير

(۲) ينزح كل مائها الخ يطهر الكل تبعاً (درمختار) قوله يطهر الكل من الدلو والرشاء والبكرة ويد المستقى تبعاً بنجاسة البئر فتطهر بطهارتها (رد المحتار فصل في البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفير
(۳) العبرة للطاهر من تراب او ماء اختلطاً به يفتى (الدرالمختار فصل في الاستنجاء ص ۳۲۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۹). ظفير

(۴) إن اليقين لا يزول بالشك. ظفير

(۵) لأنه عليه الصلوة والسلام أنزل بعض المشركين في المسجد على ما في الصحيحين فالمراد بقوله تعالى: إنما المشركون نجس، النجاسة في اعتقادهم، بحر (ردالمختار مطلب في السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲) ولو أدخل الكفار أو الصبيان أيديهم لا يتنجس إذا لم يكن على أيديهم نجاسة حقيقة (غنية المستملي ج ۱ ص ۱۰۱). ظفير

دکم شاہ خخہ چی بنگی اونور اوبہ وری نو دهنه اوبہ پاکی دی اوکھ ناپاکی؟ سوال:

(۲۲۳) دشاہ خخہ چی بنگی وغیرہ اوبہ وباسی ددغه شاہ اوبہ حلالی دی اوکھ نہ؟

جواب: کله چی دهنوی پر لاسونو بانندی په دغه وخت کی خه نجاست نه وی نوحلالی دی (۱). فقط

په لوبنی کی یی متیازی وکری اوپر شاه یی واچولی؟ سوال: (۲۲۴) یوهلک په لوبنی کی

متیازی وکری اوپه شاه کی یی واچولی، نوپه خومره بوکو ایستلو سره به شاه پاک سی؟

جواب: اوس پردری ۳ سوه بوکو ایستلو بانندی فتویٰ ده په دری ۳ سوه بوکو ایستلو سره به شاه او اوبه به یی پاک سی (۲). فقط

په شاه کی دمری نجاست راوتی نوخه حکم دی؟ سوال: (۲۲۵) په یوشاه کی دمری سپی

لاس پیدا سو نو دهنه په پنبه کی یی رسی وتړله اورا ویی ایستی، نو دهنه دمقعد خخه یوه گوته اوږد نجاست ووتی اوپه شاه کی ولویدی نوپه دی صورت کی دشاہ خخہ خومره اوبه ایستل په کار دی؟

جواب: په دی صورت کی چونکه په شاه کی عین نجاست دمری یعنی گندگی وغیرہ هم

لویدلی ده، ددی وجه دی دغه شاه یوخو ورخی همدغسی پرینبودل سی چی په هغه کی

گندگی وغیرہ دخاوری سره یوخای سی اوخاوره سی، اوپا په اوبوکی گپه سی، اوکھ

چیری دغه گندگی ایستل کیدی سوه نوهغه دی وایستل سی او دهنه خخه وروسته دی

دشاہ خخہ ټولی اوبه وایستل سی، اوفتویٰ پردی بانندی ده چی ددوه ۲ سوه بوکو خخه

تردری ۳ سوه بوکو پوری داوبو په ایستلو سره دټولو اوبو دایستلو حکم کیری دسهولت

او آسانتیا دپاره، نجاست چی دختی سره وایستل سی اوبیا دومره وخت تیرسی چی

دغه نجاست خته اوبیا خاوره سی نوسل بوکی به ورخخه وباسی نوپه دی سره به شاه

پاک او داستعمال دپاره به یی اوبه سمی سی. په شامی کی دی: وأشار بقوله متنجسة

(۱) ولو ادخل الکفار والصبيان ايديهم لا يتنجس إذا لم يكن على ايديهم نجاسة حقيقية (غنية المستملي فصل في احكام الحيض ص ۱۰۱). ظفیر

(۲) مفتی علام په (ایسر) بانندی عمل کړی دی اوپه دري سوه بوکو ایستلو بانندی یی فتویٰ ورکړیده کنی که

چیری شاه چینه دار نه وی نو دټولو اوبو ایستل ضروری دی همدا احتیاط دی، یا باید په دوو داسی ثقه سپیو

بانندی اندازه معلومه کړی چی په دی کارکی بصیرت، پوهه او زیرکتیا لری، او بیا په هغومره مقدار اوبه

وباسی: إذا وقعت نجاسة في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل ماؤها الخ وإن تعذر نزح كلها لكونها معينا

فبقدر ما فيها يؤخذ ذلك بقول رجلين عدلين لهما بصارة بالماء به يفتى وقيل يفتى بمأتين إلى ثلث مائة وهذا

ایسر وذاک احوط (درمختار) قوله ذاك احوط ای ما فی المتن احوط للخروج عن الخلاف ولموافقة الآثار (رد

المحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲). ظفیر

إلى أنه لا بد من إخراج عين النجاسة كلحم ميتة وخنزير اه قلت: فلو تعذر أيضا ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن إخراجها فمادام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم أنه استحال وصار حمأة (۱) الخ وفي الدر المختار وقيل يفتى بمأتين الى ثلث مائة وهذا ايسر وقال في الشامي قوله: وقيل جزم به في الكنز والملتقى وهو مروى عن محمد رحمه الله وعليه الفتوى الخ (۲). فقط

دناپاکه شاه دپاکولو خه طريقه ده؟ سوال: (۲۲۶) یوخاه دشیپرو کالو را په دی خوا پلیدت پروت دی چی په دي کی خو سپیان اوخو حیوانان لویدلی دی ، نو ددی دپاکولو خه طريقه ده؟

جواب: ددی شاه دپاکولو صورت دادی چی په شاه کی کم مردار حیوان وغیره دی هغه به ټول وایستل سی، او بیابه دخاه ټولی اوبه وایستل سی اوبهتره داده چی دخاه خخه ټوله خته وایستل سی خومره چی ایستل کیدی سی بیا چی کمی اوبه دی شاه ته راخی هغه به پاکي وی اوخته ایستل دپاکوالی دپاره ضروری نه دی، البته دصفایی په وجه یی ایستل بهتر کاردی. (۳) فقط

په کم شاه کی چی دچرگی گندگی ولوبړی نو دهغه دپاکولو خه طريقه ده؟ سوال: (۲۲۷)

که چیري په شاه کی دچرگی گندگی ولویده نوخومره بوکی ایستل په کاردی ؟
جواب: دچرگی دگندگی په شاه کی په لویدلو سره دری ۳ سوه بوکی اوبه را ایستل په کاردی او اول دهغی گندگی ایستل په کاردی (۴). فقط (که نه سی ایستل کیدی نوخو ورخی دي پرینبودل سی چی ورژیږی بیا دي پاک کړل سی. ظفیر)

دناپاک شاه خخه چی کښت اوبه کړل سی نوخاه هم پاک سو اوکه نه؟ سوال: (۲۲۸) یوخاه

چی داوردی مودی خخه همداسی پروت و، اوبه هغه کی خو حیوانان هم ولویدل اوخوسا سول اوورژیدل اوس دخاه مالک محکه دهقانانوته ورکړه ددی شاه دپاره نوددوو میاشتو

(۱) رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۲) رد المحتار فصل فی البئر جلد اول ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵. ظفیر

(۳) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل ماؤها الخ بعد إخراجها (الدر المختار علی هامش رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱). ظفیر

(۴) إذا وقعت نجاسة في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل ماؤها بعد إخراجها إلا إذا تعذر كخشبة أو خرقة متنجسة فينزع الماء إلى حد لا يملأ نصف الدلو يطهر الكل تبعاً الخ وقيل يفتى بمأتين الى ثلاث مائة وهذا ايسر (درمختار) وأشار بقوله متنجسة إلى انه لا بد من إخراج عين النجاسة كلحم ميتة وخنزير آه قلت فلو تعذر أيضا ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن إخراجها فمادام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم أنه استحال وصار حمأة (رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲). ظفیر

خخه شاه چلیبری اوبه ورکوي نودغه شاه پاک سو اوکونه؟

جواب: که چیری دغه شاه دمپو حیوانانو خخه صفا سوی وی او دهغه داوبو خخه په قدر ددری ۳ سوه بوکو اوبه وایستل سی نو هغه باقی پاته اوبه پاکی دی (۱). فقط

چی چرگه دڅاه خخه ژوندی را ووزی نو څومره اوبه به را ایستل کیږی؟ سوال: (۲۲۹) دڅاه خخه چرگه ژوندی را ووتله نو داوبو درا ایستلو به څه حکم وی؟

جواب: دداسی شاه حکم دادی چی دڅک په وجه سره احتیاطاً شل بوکی اوبه ایستل په کاردی کما فی الدرالمختار فینزح ادنی ما ورد به الشرع وذلك عشرون احتیاطاً. (۲) فقط

دکم ناپاکه شاه خخه چی هندوان په ډیر مقدار اوبه خرچی کږی نو هغه پاک سو اوکونه؟

سوال: (۲۳۰) په یوه شاه کی تقریباً دیرش پنځه دیرش لاسه اوبه دی په دغه شاه کی یو څوک ولویدی اومر سو، چونکه ذکر سوی شاه دهندوانو و، تقریباً څلویښت پنځوس بوکی یې را وایستلی او استعمال یې شروع کی، ټوله ورځ هندوان ددغه شاه خخه اوبه وږی، چی تقریباً دوه ۲ سوه منه پخې اوبه روزانه بلا ناغه ایستل کیږی، نوپه دی اندازه اوبو ایستلوسره به داڅاه کله پاک سی؟

جواب: شاه وروسته دمقدار واجبه ایستلو خخه پاک سو: ولو نرح بعضه ثم زاد فی الغد نرح قدر الباقي فی الصحيح خلاصه الخ، درمختار، ومثله فی الخانیة وهو مبني علی انه لا یشرط التوالی وهو المختار الخ. (۳) شامی ص ۲۱۹ ج ۱). فقط

په وینو ککر حیوان په شاه کی ولویدی نوڅاه پلیت سو اوکونه؟ سوال: (۲۳۱) ۱: که چیری

یو حیوان دتسمی (بسم الله) سره په غچی او یاپه نورو تیره آلاتو باندی ووهل سو، یا معلم سپی باندی ورايله کړل سو او هغه په وینو ککر سو اوپه شاه کی ولویدی نوڅاه پاک دی اوکونه ناپاک؟ اوددی شاه خخه به څومره اوبه را ایستل کیږی؟

۲: په څومره وینی لویدلو سره به شاه پلیتیري؟

جواب: ۱: شاه ناپاکه دی او دری ۳ سوه بوکی دي ورڅخه را وایستل سی. (۴)

(۱) ینزح کل مائها بعد اخراجه الخ وقيل يفتى بمأئين الى ثلاث مائة وهذا ایسر الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البرج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲-۲۱۵. ظفیر

(۲) ردالمحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴. ظفیر

(۳) وگوری: ردالمحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۴) و(۵) إذا وقعت نجاسة لیست بحیوان ولو مخففة او قطرة بول اودم او ذنب فارة الخ فی بئر دون القدر الكثير الخ ینزح کل مائها الذی کان فیها وقت الوقوع (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱). ظفیر

۲: بهیدونکی وینہ نجسہ ده یوه قطره یی هم نجس کوی (۱). فقط

دیوی مودی خخه ناپاکه شاه به خنکه پاک سی؟ سوال: (۲۳۲) یو شاه تقریباً دشلو کالو دمودی خخه بند پروت دی دبندوالی وجه یی داوه چی په دي کی یوخنزیر ولویدی او هغه مړ سو، بیا معلومه نه ده چی هغه ایستل سوی و اوکه نه؟ اوس شاه پاک کړل سو، نو داوبو اودختیو دایستلو خخه وروسته دهغه داوبو خینبل او استعمالول درست دی اوکه نه؟

جواب: دپاکولو خخه وروسته اوداوبو اودخاوری دایستلو خخه وروسته هغه شاه پاک سو، دهغه اوبه پاکي دی او دهغو خینبل او استعمالول درست دی (۲). فقط

دېمی جوړ کړل سوی شاه او دهغه حکم: سوال: (۲۳۳) که چیري یوه ډمه شاه جوړ کړی نو دهغه خخه اودس کول او غسل کول جائز دی اوکه نه؟

جواب: درست دی (۳). فقط

په کم شاه کی چی دبزي بچی ولویري او مړ سی اوبه هغه کی خوسا سی دهغه دپاکولو

طریقه: سوال: (۲۳۴) زموږ په شاه کی دري میاشتی کیری چی دبزي دوه بچیان دلسو ورځو په موده یو په بل پسې ولویدل، څرنگه چی څوک را ایستونکی موجود نه و، نوهغوی په شاه کی دخوسا کیدلو او درژیدلو خخه وروسته ورك سول، څلور پنځه ورځی دهغه شاه خخه اوبه راوکنبل سوې مگر اوبه خلاصی نه سوی، نوپه داسی صورت کی ددی شاه دپاکولو طریقه څه ده؟

جواب: په داسی کی صورت کی فقهاؤ دالیکلی دی چی دغه شاه دس تردومره مودی پوری پرینبودل سی چی هډوکی یی وراسته سی اوخاوری سی او ددی موده یی شپږ میاشتی لیکلی ده، ددغه خخه وروسته دي ددغه شاه اوبه را وایستل سی، او ددری ۳ سوه بوکو په را ایستلو سره به شاه پاک سی. (۴) فقط

(۲) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ ينزح كل مائها الذي كان فيها وقت الوقوع بعد إخراجها (درمختار) وأشار بقوله متجنسة إلى أنه لا بد من إخراج عين النجاسة كلحم ميتة وخنزير آه قلت فلو تعذر أيضا ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن إخراجها فما دام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم أنه استحال وصار حمأة وقيل مدة ستة أشهر (ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۵ - ۱۹۶ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲). ظفیر

(۳) ځکه چی دهغه اوبه پاکي دي: وتجاوز الطهارة الحکمية بماء مطلق الخ طاهر الخ كماء السماء الخ وماء الاودية ای الأنهار وماء العيون ای الينابيع وماء الآبار الخ (غنية الستملي باب المياه ص ۸۲). ظفیر

(۴) ففي القهستاني عن الجوهره لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن إخراجها فما دام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم أنه استحال وصار حمأة وقيل مدة ستة أشهر (ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۶ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظ

سر پریکری مرہ چی دخاہ خخہ راووزی نوحکم یی خہ دی؟ سوال: (۲۳۵) دیوہ شاہ خخہ

سر پریکری مرہ تازہ راووتلہ نو دھغہ دپاکوالی دپارہ بہ خومرہ اوبہ را ایستل کیبری؟
خکھ چی پہ شاہ کی خوبہ دمیری وینہ ہم لویدلی وی؟

جواب: پہ دی صورت کی ددوہ ۲ سوہ خخہ تردری ۳ سوہ بوکو پوری اوبہ بہ ددغہ شاہ
خخہ را ایستل کیبری نو بیابہ پاک سی لکہ چی پہ شامی کی دی: قوله وقيل يفتى
بمائتين الى ثلث مائة إلخ جزم به في الكنز والملتقى وهو مروى عن محمد رحمه الله
تعالى وعليه الفتوى خلاصة وتاتارخانية عن النصاب وهو المختار معراج عن العتابية
وجعله في النهاية رواية عن الإمام وهو المختار والأيسر كما في الاختيار وأفاد في
النهر أن المائتين واجبتان والمائة الثالثة مندوبة الخ. (۱) فقط

دناپاکہ شاہ سرہ چی کم شاہ پیوست دی دھغہ حکم: سوال: (۲۳۶) ددی کلی پہ مینخ کی

یوشاہ دی خو مستعمل نہ دی او ناپاکہ دی دھغہ سرہ پیوست دیوخوا گزو پہ اندازہ
بانڈی دجومات پہ احاطہ کی یونوی شاہ تعمیر سوی دی، نو داوول شاہ دناپاکہ اثر بہ
پردوہم شاہ ہم کیبری اوکہ نہ؟

جواب: دجومات دخاہ اوبہ ددویم شاہ دتژدیوالی پہ وجہ نہ ناپاکیری خکھ چی بالاتفاق
داثابتہ دہ چی دیو شاہ پہ ناپاکیدلو سرہ ددویم شاہ اوبہ نہ ناپاکیری، اوبہ دی کی خہ
تحدید نہ دی سوی (۲) اوکم بحث چی سوی دی ہغہ دویالی جوړولو دخاہ پہ خوا کی
سوی دی نہ پہ شاہ کی (۳). فقط

دغیر محتاط شاہ اوبہ: سوال: (۲۳۷) پہ دی ملک کی پہ شاہ کی احتیاط نہ سنہ آیا

دمسافر اومقیم دپارہ دبلوی پہ وجہ سرہ پہ داسی اوبو بانڈی اودس غسل، خینسل
اوخوړل یی درست دی اوکہ نہ؟

جواب: دداسی شاہ پہ اوبو سرہ اودس، غسل، خینسل اوخوړل جائز دی او وہم کول نہ دی
پہ کار. (۴) فقط

(۱) ردالمحتار کتاب الطهارة باب المياہ فصل في البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵. ظفیر

(۲) بئر الماء إذا كانت بقرب البئر النجسة فهي طاهرة ما لم يتغير طعمه أو لونه أو ريحه كذا في الظهيرية ولا
يقدر هذا بالذرعان حتى إذا كان بينهما عشرة أذرع وكان يوجد في البئر اثر البالوعة فماء البئر نجس وان كان
بينهما ذراع واحد ولا يوجد اثر البالوعة فماء البئر طاهر كذا في المحيط (عالمگیری كشوري ماء الآبار ج ۱
ص ۱۹، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۰). ظفیر

(۳) وان اراد ان يحفر بيرا بالوعة يمنع ايضا لسراية النجاسة الى البئر الاولى وتنجيس مائها ولا يمنع في ما وراء
الحريم وهو عشر في عشر (شرح وقاية كتاب الطهارة ص ۸۸ ج ۱). ظفیر

(۴) اليقين لا يزول بالشك (الاشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

مستعمل پاک جارو پہ شاہ کی ولویدی نوخاہ پاک دی اوکہ ناپاک؟ سوال: (۲۳۸) دجومات

داودس کولو پہ نالی کی چی کم جارو وهل کیری ہغہ یی پاک کپی وو او ایبسی یی وو ہغہ پہ شاہ کی ولویدی نوخاہ پاک دی اوکہ ناپاکہ زید وایی چی پہ مینخلو سرہ ہر شی پاکیری لہذا شاہ پہ دی صورت کی پاک دی؟

جواب: پہ دی صورت کی دغہ شاہ پاک دی اودزید قول صحیح دی۔ (۱) فقط

ہندو پہ شاہ کی غوتہ ووهله نوخاہ بہ پاک وی اوکہ نہ؟ سوال: (۲۳۹) کہ چیری یو ہندو

دبوکی یا دبل خہ درا ایستلو دپارہ شاہ تہ کبستہ سی او غوتہ یی ووهله او را ویی ایستلہ نوخاہ پاک دی اوکہ نہ؟

جواب: فی الشامی نقل فی الذخیرة ان الکافر اذا وقع فی البئر وهو حی نزع الماء وفی البدائع انه رواية عن الامام لانه لا یخلو عن نجاسة حقيقة او حکمیة حتی اغتسل فوق فیها من ساعة لا ینزع منها شیء اقول ولعل نزعها للاحتیاط الخ شامی (۲) ای فیما وقع بلا غسل، پس معلومہ سوہ چی کہ کافر چیری وروستہ دغسل خخہ پہ شاہ کی ننوزی او غوتہ یی ووهله نو او بہ نہ ناپاکیری البتہ کہ چیری بغیر دغسل خخہ ہغہ شاہ تہ ورکبستہ سی نو احتیاطاً بہ داوبو ایستلو حکم کیری، اوپہ شامی کی یی دسور پہ بیان کی نقل کیری: ولا یشکل نزع البئر بہ لو اخرج حیاً لان ذلك لما علیه فی الغالب من النجاسة الحقیقة او الحکمیة کما قدمناه (۳) ددی خخہ معلومہ سوہ چی پہ بلا غسل ننوتلو سرہ او بہ ایستل احوط دی۔ فقط

کہ پہ شاہ کی دانسان وینہ ولویدہ نوپاک دی اوکہ نہ؟ او خومرہ او بہ ایستل پہ کاردی؟

سوال: (۲۴۰) کہ چیری پہ شاہ کی دانسان وینہ توی سی نوتولی او بہ بہ ایستل کیری اوکہ نہ دری ۳ سوہ بوکی؟ اوپرلہ پسی را ایستل شرط دی اوکہ نہ؟

جواب: دری ۳ سوہ بوکی راوتل کافی دی دا قائم مقام دتولو او بو راوتلو دی اوپہ دی سرہ بہ شاہ پاک سی پرمہدی بانندی فتویٰ دہ، پہ شامی کی یی ویلی دی: وعلیہ الفتویٰ وهو المختار والایسر (۴) اوپرلہ پسی بوکی ایستل شرط دی۔ (۱) فقط

(۱) دپاک شی پہ لویدلو سرہ شاہ نہ مرداریری: یجوز الطہارۃ بماء خالطہ شیء طاهر الخ والماء الذی یختلط بہ الأشنان او الصابون او الزعفران بشرط ان تكون الغلبة للماء الخ هذا إذا لم یزل عنه اسم الماء الخ وهو الضابط عند مخالطة الأشياء الجامدة للماء من غیر طبخ الخ فحکمہ حکم الماء المطلق یجوز بہ الوضوء (غنیة المستملی فصل فی أحكام المیاء ص ۱۸۷ ج ۱)۔ ظفیر

(۲) رد المحتار فصل فی البئر تحت قوله کادمی محدث الخ جلد اول ص ۱۹۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴۔ ظفیر

(۳) رد المحتار تحت قوله او کافر فصل فی البئر مطلب فی السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲۔ ظفیر

(۴) رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴۔ ظفیر

په کم خای کی چی په خاه کی ډیری اوبه وی هلته ناپاکه خاه څنگه پاک کرل سی؟ سوال:

(۲۴۱) په پانی پت ښارکی دډیرو خاهانو اوبه کمی وی او اوس دومره زیاتی سوی دی چی که چیری خاه ناپاک سی نوپه یو نیم زر بوکو را ایستلو سره هم خاه نه ماتیری ددی وجه سخته پریشانی وی که دسهولت څه لاره وی هغه دي راته وښودل سی؟

جواب: زمور دحضراتو اکابرو حضرت مولانا محمد یعقوب او حضرت مولانا شیخ الهند قدس سرهما وغیرهما پردی باندي اتفاق دی چی ددوو ۲ سوو څخه تردرو سوو پوري په بوکو ایستلو سره د خاه اوبه پاکیری او دسهولت په وجه په همدی فتوی ورکول کیږی اودلته همیشه په همدی باندي عمل سوی او اوس هم دی. (۱) فقط

سلاوغه یی دلاری په خاورو سره ومورله اوبه خاه کی یی واچوله نوخاه ناپاکه سو: سوال:

(۲۴۲) یو هندو دخپلی اوسپنی بوکه دلاری پر خاوره ومورله اوبه خاه کی یی واچوله هغه خاوره دهغه خاه په اوبو کی دننه گډه سوه اوس ددی خاه اوبه څینبل جائز دی او که نه؟

جواب: ددی خاه اوبه پاکي دي او چینبل یی او اودس په کول جائز دي ځکه چی اولاً خاوره که چیری وچه سی نوپاکیری کما ورد فی الحدیث زکوٰۃ الارض بیسها (۲) او دویم

(۱) لا یشرط التوالی وهو المختار کما فی البحر والقهستانی (رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۳). ظفیر

(۲) وإن تعذر نزع کلها لکونها معینا فبقدر ما فیها وقت ابتداء النزع قال الحلبي ویؤخذ ذلك بقول رجلین عدلین لهما بصارة بالماء به یفتی وقیل یفتی بمائین إلى ثلاث مائة وهذا ایسر وذاك احوط (درمختار) قوله وقیل یفتی الخ جزم به فی الكنز والملقی وهو مروی عن محمد وعلیه الفتوی خلاصة وتارخانیة عن النصاب وهو المختار معراج عن العتاییة وجعله فی العنایة رواية عن الإمام وهو المختار والایسر کما فی الاختیار وأفاد فی النهر أن المائین واجبتان والمائة الثالثة مندوبة فقد اختلف التصحیح والفتوی وضعف هذا القول فی الحلبة وتبعه فی البحر بأنه إذا كان الحكم الشرعي نزع الجميع فلاقتصار على عدد مخصوص يتوقف على دليل سمعي یفیده وأین ذلك بل المأثور عن ابن عباس وابن الزبیر خلافه حین أفتیا بنزع الماء كله حین مات زنجي فی بئر زمزم وأسانید ذلك الأثر مع دفع ما أورد علیها مبسوطه فی البحر وغیره قال فی النهر وكان المشایخ إنما اختاروا ما عن محمد لانضباطه كالعشر تیسیرا کما مر اه قلت: لكن مروياتي أن مسائل الآبار مبنية على اتباع الآثار وعلى أنهم قالوا إن محمدا أفتی بما شاهد فی آبار بغداد فإنها كثيرة الماء وكذا ما روي عن الإمام من نزع مائة فی مثل آبار الكوفة لقله مائها فیرجع إلى القول الأول لأنه تقدیر ممن له بصارة وخبرة بالماء فی تلك النواحي لا لكون ذلك لازما فی ابار كل جهة والله اعلم (رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۸) ددی تفصیل سره دا هم معلومیدل پکار دي: وفی عمدة الأحكام عن كشف البزوی يستحب للمفتی الأخذ بالرخص تیسیرا على العوام ثم وینبغی للمفتی ان یفتی الناس بما مر أمهل علیهم وینبغی للمفتی ان یأخذ بالایسر فی حق غیره خصوصا فی حق الضعفاء لقوله علیه السلام لأبی موسى الأشعری ومعاذ حین بعثهما إلى الیمن یسرا ولا تعسرا (عقد الجید للشاه ولی الله الدهلوی ص ۷۳ - ۷۴). ظفیر

دفعہ قاعدہ دہ چی الیقین لا یزول بالشک^(۱) الحاصل داجی دغہ اوبہ پاکی دی^(۲). فقط
پہ شاہ کی سپی ولویدی اومر سو نو خلکو پنخہ فٹہ اوبہ را ایستلی نوخہ حکم دی؟ سوال:

(۲۴۳) پہ یو شاہ کی سپی ولویدی اومر سو نو پنخلس ورخی وروستہ دغہ اوبہ ایستل سوی، بعضو خلکو و ہم وکی اوغہ بی پاک ونہ گنی دغہ خخہ وروستہ بی ورباندی دیر کسان لگیا کرل او اوبہ ایستل سوی نودا شاہ پاک سو اوکہ نہ؟

جواب: مفتی بہ مذهب پہ دی بارہ کی دادی چی داسی شاہ ددری ۳ سوہ بوکو پہ ایستلو سرہ پاکیری، لہذا کم وخت چی پنخہ سوہ بوکی اوبہ ایستل سوی ہم دغہ وخت ددی شاہ اوبہ پاکی سوی حکے چی ظاہرا دینخو فتو داوبو مقدار بہ ددری ۳ سوہ بوکو خخہ زیات وی، پہ ہرحال ددغہ شاہ اوبہ پاکی دی حکے چی دوبارہ ددغہ شاہ دیری اوبہ وتلی دی ددہ پہ پاکوالی کی ہیخ شبہ پاتہ نہ دہ کذا فی الدرالمختار^(۳)، نو پہ موجودہ حالت کی تولو مسلمانانوتہ ددی شاہ اوبہ استعمالول درست دی اوہیخ و ہم دی نہ کوی. فقط

بی کارہ او ناپاکہ شاہ بہ ختکہ صفا گیری؟ سوال: (۲۴۴) یو شاہ پہ کم کی چی ۴۰ یا ۵۰ لاسہ اوبہ دی دینخلسو شپار سو کالو راہیسی بیکارہ پروت دی، اوپہ داسی موقع باندی چی چرخ نہ سی پر چلیدی لہذا ددہ دصفایی او دپاکوالی خہ طریقہ دہ؟

جواب: دشاہ دپاکیدو مسئلہ خودا دہ چی کہ چیری پہ شاہ کی خہ نجاست ولویری نو دغہ نجاست دایستلو خخہ وروستہ دغہ خخہ دری ۳ سوہ بوکی اوبہ کہ چیری ایستل سی نوغہ شاہ بہ پاک سی لیکن کہ ہغہ شاہ ہمداسی وراں پروت وی چی پہ ہغہ کی نجاستونہ اونور ہر خہ شیان اچوی اوغہ نجاستونہ وتلی نہ وی نوبیا بہ ددغہ شاہ تولی اوبہ موجودہ ایستل سی اوکہ چیری خاورہ وتلی سی نو بہترہ دہ کنی خیر دی^(۴). فقط

پہ شاہ کی ماشوم ولویدی را ایستل سو نو داوبو خہ حکم دی؟ سوال: (۲۴۵) پہ یو شاہ کی

(۳) (دمخکی صفحہ) و (۱) (ددی صفحہ) الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر
(۲) وتطهر ارض بخلاف نحو بساط بیدها ای جفافها ولو بريح وذهاب أثرها کلون وریح الخ ثم هل يعود نجسا ببله بعد فرکه المعتمد لا وكذا کل ما حکم بطهارته بغير مانع (درمختار) ای کالدلك فی الخف والجفاف فی الأرض (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۸۲ - ۲۸۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۴)، ظفیر
(۳) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ اومات فیها الخ ينزح کل مائها الخ بعد إخراج الخ وقيل یفتی بمائین إلى ثلاث مائة وهذا ایسر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲ - ۲۱۴). ظفیر
(۴) إذا وقعت نجاسة الخ في بئر دون القدر الكثير الخ نزح کل مائها بعد إخراج الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲). ظفیر

یو نابالغہ ماشوم ولویدی او فوراً بی را وایستی، زمور دجومات امام دتولو اوبو دایستلو حکم کوی په دي کی ډیره دشواری ده نوموړ ته څه کول په کاردی؟

جواب: ددی څاه څخه دي دري ۳ سوه بوکی وایستل سی نوپه دی سره به دغه څاه پاک سی، کذا فی الدرالمختار وغیره (۱). فقط (په دی شرط چی هغه ماشوم دلویدلو څخه وروسته مې سوی وی یا دهغه پربدن نجاست لگیدلی وی. ظفیر)

دپښو خیری چی درسی سره ولگیری اوپه اوبو کی وڅاخی نوڅاه به ناپاکه سی اوکه نه؟

سوال: (۲۴۶) لخی پښې داوبو را ایستل اوبیا چی دپښو خیری درسی سره ولگیری اوپه څاه کی وڅاخی نوڅاه پاک دی اوکه ناپاکه؟

جواب: په شبهی اوپه شك سره څاه نه پلیتیری بیا هم احتیاط کول ښه دی (۲). فقط

ماشوم ورولویدی او ژوندی را وایستل سو نو څاه پلایت سو اوکه نه؟ سوال: (۲۴۷) یو ماشوم

په څاه کی ولویدی او پنځلس منته وروسته هغه ژوندی را وایستل سو چی دهغه په اړه دډاکتر او را ایستونکی شهادت موجود دی، نوپه دی صورت کی به څاه پاک وی اوکه ناپاکه؟ که چیری ناپاکه سوی وی نوڅومره اوبه را ایستل په کاردی؟

جواب: که چیری هغه هلك ژوندی را وایستل سو څرنګه چی دډاکتر او درا ایستونکی دبیان څخه ثابته ده نوهغه څاه پاک دی او دهیڅ څو بوکو درا ایستلو ضرورت نسته ، البته که چیری دهغه جامی یا بدن ناپاکه وی په غالب گمان سره لکه څنګه چی دماشومانو دا وی نو دري ۳ سوه بوکی به ددغه څاه څخه ایستل کیږی (۳) اوکه چیری

(۱) که هلك په اوبو كي ولویدی اومې سو نو دري سوه بوکی دي وباسي اوکه ژوندی وي نو شل یا دیرش بوکی دي وباسی اودا هم احتیاطا: وان مات فيها شاة اوکلب او آدمی وانتفخ حیوان او تفسخ ینزح جمیع ما فيها (عالمگیری کشوری ماء الآبار ج ۱ ص ۱۷، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۹) قید بالموت لأنه لو اخرج حیا ولبس بنجس العین ولا به حدث او خبت لم ینزح شيء إلا أن یدخل فمه الماء فيعتبر بسوره فان نجسا كان نزح الكل والا لا هو الصحيح الخ زاد فی التاتارخانیة وعشرين فی الفارة واربعین فی سنور ودجاجة مخلاة کذا کآدمی محدث (درمختار) ای انه ینزح فيه اربعون الخ فینزح ادنی ما ورد به الشرع وذلك عشرون احتیاطا (ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر

(۲) كما لو مشی علی الواح مشرعة بعد مشي من برجله قذر لایحکم بنجاسة رجله مالم یعلم أنه وضع رجله علی موضعه للضرورة فتح وفيه عن التجنيس مشی فی طین او اصابه ولم یغسله وصلی تجزیه ما لم یکن فيه أثر النجاسة لأنه لا مانع إلا ان یحتاط (رد المحتار تحت قوله مشی فی حمام الخ فصل فی الاستنجاء ج ۱ ص ۳۲۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۵۰). ظفیر

(۳) او مات فيها الخ حیوان دموی غیر مائي وانتفخ الخ ینزح کل مائها الخ قید بالموت لأنه لو اخرج حیا ولبس بنجس العین ولا به حدث او خبت لم ینزح شيء إلا ان یدخل فمه الماء فيعتبر بسوره فان كان نجسا نزح الكل وإلا لا هو الصحيح (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۵ - ۱۹۶، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱ - ۲۱۲). ظ

هغه ماشوم په شاه کی مړ سوی وی بیا هم ددری ۳ سوه بوکو په را ایستلو سره به هغه شاه پاک سی، په هر حال احتیاط په همدی کی دی چی دری ۳ سوه بوکی ددغه شاه خخه وایستل سی که په یوخل وی اوکه متفرقی: وقیل یفتی بمأین الی ثلث مائة درمختار، وجزم به فی الكنز والملتی وهو المروی محمد رحمه الله تعالی وعلیه الفتوی الخ، شامی (۱). فقط

دہمی او دبی نمازی په اوبو را ایستلو سره شاه نه پلیتیری: سوال: (۲۴۸) دہمی او دبی نمازانو په اوبو را ایستلو سره شاه پلیتیری اوکه نه؟

جواب: په دې سره اوبه نه پلیتیری، اوبه خو دمشکانو په را ایستلو سره هم نه پلیتیری (۲). فقط

دخاه خخه چی پرسیدلی چرک را وایستل سی نوخاه ناپاکه سو: سوال: (۲۴۹) یوچرک دخاه خخه پرسیدلی راووتی وزری بی ورژیدلی، نو ددی شاه خخه خومره اوبه را ایستل کیږی؟

جواب: په دی صورت کی دټولو اوبو دایستلو حکم دی لیکن دټولو اوبو دایستلو پرځای صاحبین رضی اللہ عنہم ددوه ۲ سوه خخه تردری ۳ سوه بوکو پوری را ایستل کافی گنی اوپر همدی باندی فتویٰ ده نو احتیاطاً دی دری ۳ سوه متوسطی بوکی اوبه وایستل سی کمی اوبه چی باقی پاته سی هغه پاکی دی او دخاه بوکه او دیوالونه او رسی ټول پاکیری: وقیل یفتی بمأین الی ثلث مائة الخ درمختار، وهو المروی عن محمد رضی اللہ عنہ وعلیه الفتوی الخ وهو المختار الخ وافاده فی النهر ان المأین واجبتان والمائة الثالثة مندوبة الخ شامی. (۳) فقط

په ناپاکه کنده کی یی لوبنی ډوب کی اوبه شاه کی یی واچوی ددی خه حکم دی؟ سوال: (۲۵۰) په یوه کنده کی بول اوبراز پراته دی په دی کی دباران اوبه جمع سوی او ونه بهیدلی په هغه کی هلکانو لوبنی ډوب کی او بیایی په شاه کی واچوی نوخومره اوبه به ورخخه ایستل کیږی لوبنی په شاه کی موجود دی.

جواب: په دی صورت کی به هم دخاه خخه دری ۳ سوه بوکی ایستل کیږی او هغه لوبنی دی مخکی وایستل سی. (۴) فقط

(۱) رد المحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵. ظفیر

(۲) حکه چی ددی خلگو په اوبو راکنبلو سره دخاه په اوبو کی خه خرابی نه پیدا کیږی، ټول انسانان پاک دی اود هغوی پس خورده هم پاکه ده: فسور ادمی مطلقاً ولوجنبا وکافرا او امرأة الخ طاهر ظهور بلا کراهة الدرالمختار علی هامش ردالمختار مطلب فی السورج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲. ظفیر

=

(۳) رد المحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۲. ظفیر

کافر چي په څاه کي ولويږي نو اوبه پاکي پاته کيږي اوکه نه ناپاکه سوي؟ سوال: (۲۵۱)

کافر چي په څاه کي ولويږي نو څومره اوبه به باسي؟

جواب: که چيري غسل يي کړي وي اوبيا ور لويږي وي نو څاه پاک دي اوکه چيري بغير دغسل څخه ور لويږي وي نو په ذخيره کي يي ليکلي دي چي دڅاه ټولي اوبه دي وايستل سي يعنی دري ۳ سوه بوکي دي وايستل سي او همداسي يي دبدايع څخه نقل کړي دي، اوشامي ويلى دي چي دا اوبه ايستل شايد چي داحتياط دوجه څخه وي: ولعل نزحها للاحتياط. (۱) فقط

دډاکټر ددوايي په اچولو سره څاه نه پليږي: سوال: (۲۵۲) ډاکټران اکثره په څاه کي دتور

بانجن دارو اچوي دچينجانو دمرگ دپاره چونکه داوبو رنگ متغير اوبد خونده سي نو دغه اوبه پاکي دي اوکه نه؟

جواب: هغه اوبه پاکي دي (۲). فقط

په کم څاه کي چي دڅپليو سره وگرځي آيا هغه پاک نه پاته کيږي؟ سوال: (۲۵۳)

دجومات پرڅاه باندي اکثره لمونځ کوونکي دڅپليو سره اوبي نمازه لځي پښي اوبه راکاږي کله ناکله څپلي درسي سره لگيږي او درسي اوبه په څاه کي ولويږي، نو دا اوبه داستعمال قابلي دي اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي اوبه پاکي دي او هيڅ وهم دي نه کوي (۳). فقط

دريابي چونگنه چي په څاه کي مړه سي او خوسا سي نوڅه وکړي؟ سوال: (۲۵۴) دريابي

(۴) إذا وقعت نجاسة لبيوت بحيوان ولو مخففة او قطرة بول الخ في بئر دون القدر الكثير ولا عبرة للعمق على المعتمد الخ ينزح كل ماؤها الذي كان فيها وقت الوقوع الخ بعد إخراج الخ وإن تعذر نرح كلها لكونها معينا فبقدر ما فيها وقت ابتداء النزح قاله الحلبي يؤخذ ذلك بقول رجلين عدلين لهما بصارة بالماء به يفتي وقيل يفتي بمأتين إلى ثلاث مائة وهذا ايسر الدرالمختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۸ ج ۱). ظفير

(۱) نقل في الذخيرة عن كتاب الصلوة للحسن ان الكافر إذا وقع في البئر وهو حي نرح الماء وفي البدائع انه رواية عن الامام لانه لا يخلو عن نجاسة حقيقية أو حكمية حي لو اغتسل فوقع فيها عن ساعه لا ينزح منها شيء أقول ولعل نزحها للاحتياط (رد المحتار فصل في البئر ص ۱۹۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴). ظفير

(۲) فإن تغيرت اوصافه الثلاثة لوقوع اوراق الأشجار فيه وقت الخريف فانه يجوز به الوضوء عند عامة اصحابنا الخ والتوضي بماء الزعفران والزرديج والعصفر يجوز إن كان بالماء رقيقا (عالمگيري كشوري ماء الابار ج ۱ ص ۲۰، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۱). ظفير

(۳) اليقين لايزول بالشك (الأشبه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵) فلو علم تنه بنجاسة لم يجوز ولو شك فالأصل الطهارة (درمختار) وإلا فمجرد الشك لا يمنع لا في الأصل أنه يتوضأ من الحوض الذي يخاف قدرا ولا يتيقنه وينبغي حمل التيقن المذكور على غلبة الظن والخوف على الشك والوهم كما لا يخفى (رد المحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۷۱ - ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفير

چونگنہ چي په شاه کي ولويږي او مړه سي اوخوسا سي او دهغي اجزاء په اوبو کي مخلوط سي نو اوس ددي شاه اوبه څينبل پکاردي اوکله نه؟

جواب: په درمختار کي دي: فلو تفتت فيه نحو ضفدع جاز الوضوء به لا شربه لحرمة لحمه الخ (۱) اوبه شرح دمنيه کي دي: وذكر الاسبيجابي في شرحه ما يعيش في الماء مما لا يوكل لحمه اذا مات في الماء وتفتت فانه يكره شرب الماء وهو مروى عن محمد ﷺ لاختلاط الاجزاء المحرم اكلها بالماء الخ (۲) نومعلومه سوه چي ددي اوبو څينبل مکروه دي ، لهذا دغه اوبه دي د شاه څخه وايستل سي اوتولي اوبه ايستل په کاردی. **نظ**
دغسل په نيت سره شاه ته گڼته سو نو په دغه اوبو سره اودس کول جائز دي اوکله نه؟ سوال:

(۲۵۵) يو څوک په نيت دغسل يوه پاک شاه ته گڼته سو نو په دغه اوبو سره اودس کول جائز دي اوکله نه؟ ځکه چي د شاه اوبه مستعملي سوي اوغسل کول په دې سره څنگه دي؟

جواب: په دي صورت کي ددغه شاه اوبه مستعملي سوي په شامي کي دي: قوله للدلو الخ وقيده به لانه لو كان للاغتسال صار مستعملاً اتفاقاً الخ (۳) شامي، نو اودس اوغسل ددي څخه صحيح نه دي (۴) مگر نه وروسته تر ايستلو دڅلوپښتو ۴۰ بوکو څخه کما في الدر المختار واربعين في السنور ودجاجة مخللة كآدمي محدث الخ وفي الشامى وقيل اربعون عنده ومذهب محمد انه يسلبه الطهورية وهو الصحيح عند الشيخين فينزع منه عشرون ليصير طهوراً الخ (۵) نو ددي راويت پربناء باندی شل بوکي ايستل کافي دي دهغه څخه وروسته غسل او اودس کول درست دي او واضحه دي وي چي کله هغه سپري پاک وي يعنى جنب اوبی اودسه نه وي نوکه چيري محض دتبرد (يخني حاصلولو) دپاره غسل کولو ته گڼته سوي وي نو بيا به اوبه مستعملي نه سي او اودس اوغسل دهغه سره درست دي (۶) البته که چيري دثواب دپاره غسل کولو ته ننوتلي وي بيا به اوبه مستعملي سي، اوکم حکم چي پورته وليکل سو هغه به مرتب سي ځکه چي دثواب

(۱) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفير

(۲) غنية المستملي فصل في البئر ص ۱۲۳. ظفير

(۳) ردالمحتار باب المياہ المستعمل مطلب مسئلة البئر ج ۱ ص ۱۸۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۱. ظفير

(۴) اتفق اصحابنا أن الماء المستعمل ليس بطهور حتى لا يجوز التوضي به (عالمگيري کشوري الفصل الثاني فيما لايجوز التوضي به ج ۱ ص ۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۲). ظفير

(۵) ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۷-۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۳. ظفير

(۶) او اغتسل الطاهر للتبرد لا يصير الماء مستعملاً كذا في فتاوى قاضي خان (عالمگيري کشوري الفصل الثاني فيما لايجوز التوضي ج ۱ ص ۲۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳). ظفير

دپاره غسل او اودس کول هم داوبو داستعمال موجب دی: کما فی الدرالمختار او بماء مستعمل لاجل قریة ای مع ثواب الخ (۱). فقط

دناپاکه شاه خخه چی چا اودس وکی او لمونخ یی وکی نو هغه خه وکړی؟ سوال: (۲۵۲) په

شاه کی که چیري مرغی ورژیری اوخوسا سی نوخه حکم یی دی اوکم خلگ چی بغیر دپاکولو خخه په دغه اوبو سره اودس وکړی نو دهغوی لمونخ ادا کیری اوکه نه؟

جواب: مرغی که چیري په شاه کی ورژیری اوخوسا سی نودری ۳ سوه بوکی ایستل په کاردی دوه ۲ سوه ضروری اودری ۳ سوه مستحب دی (۲) بغیر دپاکولو خخه چی کم خلگ په دغه اوبو سره اودس وکړی اولمونخ وکړی نو دهغوی لمونخ نه کیری اوامام او مقتدیان ټول به گنهگار وی (۳). فقط

په کم شاه کی چی پچی واچول سی هغه پاکي دی اوکه ناپاکي؟ سوال: (۲۵۷) دباران او

دژمی په زمانه کی په یو پوخ شاه کی هلکانو پنځه پچی واچولی، کله چی دهغو والدینو ته معلومه سوه نوفرأ یی کوبنبن وکی اوخلور خویی ورخخه را وایستلی اویوه دوه سوه اویه هیخ ډول سره راونه وته نودری ۳ سوه بوکی وایستل سوی او دکلی خلک دهغه اوبه استعمالوی، اوصرف یوڅو کسان دهغی اوبه نه استعمالوی، نوخه حکم دی؟

جواب: هغه شاه پلیت سوی نه و حکم چی په شهبی سره شرعاً دنپاکي حکم نه سی کیدی اوس خو دهغه خخه دری ۳ سوه بوکی هم وایستل سوی اوهغه دشا سر به هم پریمنخل سوی اوصفا سوی وی په هر حال که چیري بالفرض دغه سر یی هم ناپاکه وگنل سی نو په دری ۳ سوه بوکو را ایستلو سره دشا باقی اوبه پاکي سوی اوس دهغه اوبو استعمال په هر ول درست دی اوهیخ وهم اوشبهبه دي ونه کړل سی. فقط

په شاه کی چی چرکه وغیره ولویری نوڅومره اوبه به را ایستل کیری؟ سوال: (۲۵۸) چرکه

وغیره که په شاه کی ولویری او مړه سی نو ۳۰ دیرش یا ۴۰ څلویبنت، او زیاتی شپیتنه ۲۰ بوکی ایستل کیری، لیکن که دچرگی پریدن اوپنجو باندي نجاست وی، دغه ډول کله چی بزه متیازی کوی نو دهغی پریدن باندي څاڅکی ولویری نوپه دی صورت کی به

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه مبحث الماء المستعمل ص ۱۸۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۸. ظ
(۲) اومات فیها حیوان دموی وانتفخ وتفسخ ینزح کل مائها الذی کان فیها وقت الوقوع بعد إخراج الخ وان تعذر فبقدر ما فیها یؤخذ ذلك لقول رجلین عدلین لهما بصره بالماء به یفتی وقیل یفتی بمأین إلى ثلاث مائة وهذا ایسر وذلك أحوط مختصراً (الدرالمختار) وأفاد فی النهر ان المأین واجبتان والمائة الثالثة مندوبه (ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۵-۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۴). ظفیر

(۳) ویحکم بنجاستها مغلظة من وقت الوقوع إن علم الخ فی حق الوضوء والغسل الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۲۰۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۸). ظفیر

داوبو بوکی کمی چی په شریعت کی ټاکل سوی دی هغه به ایستل کیږی او که نه کمی یا زیاتی؟ د شریعت حکم څه دی؟

جواب: کله چی نور نجاست د چرگی پر پنجه وغیره باندی نه وی ښکاره نوهم دهغو څلویښتو بوکو څخه تر شپیتو پوری په ایستلو سره به د څاه اوبه پاکي سی، او دظنی احتمال دنجاست اعتبار به نه کیږی او همدا حکم په بزه کی دی (۱) او وجه داده چی په چرگه او بزه کی لکه څنگه چی احتمال دنجاست دی هم دغه ډول دا هم احتمال دی چی په اوبو خاورو او نورو سره به هغه نجاست لیری سوی وی (۲). فقط

په کم څاه کی چی مرغی لوږی او مری کیږی او خلگ هغه پاکوی نو دهغه څه حکم دی؟

سوال: (۲۵۹) دیو جومات د څاه څخه مرغی راوړی کله رژیډلی وی او کله نا رژیډلی وی کله په یوه میاشت کی او کله په دوو میاشتو کی خو خلگ کله هغه په کال کی یا په شپږو میاشتو کی پاکوی، نو ددغه په باره کی څه حکم دی؟

جواب: کم وخت چی ددغه څاه څخه مرغی راوړی دهم هغی قاعدی موافق دهغه پاکول کول په کاردی، که پرسیدلی یا چاودلی وی نو دری ۳ سوه بوکي ایستل کیږی بغیر دپاکولو څخه اودس کول ددغه څاه څخه درست نه دی (۳) او دپاکولو څخه وروسته بیا څه شبه کول نه دی په کار، او اودس اولمونځ کول ټول درست دی. فقط

په کم څاه کی چی مرغی ولویدله او ونه ایستل سوه نوڅه حکم دی؟ سوال: (۲۲۰)

د جومات په څاه کی د مرغی بچی ولویدی او مړ سو ډیری تلاش کړی خو پیدانه سو نو اوس څه وکړی؟

جواب: په رد المحتار جلد اول ص ۱۴۲ کی دی: ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن اخراجه فمادام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم انه استحال وصار

(۱) وأربعين في سنور ودجاجة مخلاة الخ وان كان كحمامة وهرة نرح اربعون من الدلاء وجوبا إلى ستين ندبا (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب البئر ج ۱ ص ۱۹۲ - ۱۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۳) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر ص ۷۵). ظفير

(۲) ثم هذا إن لم تكن الفارة هاربة من هر ولا الهر هاربا من الكلب ولا الشاة من سبع فان كان نرح كله مطلقا لكن في النهر عن المجتبي الفتوى على خلافه لأن في بولها شكا (درمختار) وقد مر أنهم لم يعتبروا احتمال النجاسة في الشاة ونحوها (ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴). ظفير

(۳) او مات فيها أو خارجها والقي فيها ولو فارة يابسة حيوان دموي غير مائي وانتفخ او تمعظ وتفسخ الخ ينرح كل مائها الذي كان فيها وقت الوقوع بعد إخراج الخ وان تعذر نرح كلها لكونها معيننا فبقدر ما فيها وقت ابتداء النرح يوخذ ذلك بقول رجلين عدلين لهما بصارة بالماء به يفتى وقيل يفتى بمأتين إلى ثلاث مائة وهذا أيسر وذلك احوط (الدر المختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۵ - ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱). ظفير

حماة وقيل مدة ستة اشهر^(۱)، ددی فقہی جزئی خخہ معلومہ سوه چی ترشپرو میاشتنو پوری دی دغه خاه همداسی پرینبودل سی او ددغه خخہ وروسته دی دری ۳ سوه بوکی وایستل سی تر دغه وروسته به دهغه اوبو استعمالول درست وی. فقط

دکم ناپاکه خاه خخه چی اوبه ایستل کیدی هغه پاک سو اوکده نه؟ سوال: (۲۲۱) خاه چی دغه نجاست دلویدلو دوجه خخه ناپاکه سوی وی تریوی میاشتنی پوری خلگو اوبه خنبلی او ددغه سره سره یی اودس وغیره هم کپی وی اوبه دی موده کی دومره اوبه ووتلی چی په هغه سره خاه ته پاک وویل سوه، نو آیا خاه شرعاً پاک دی اوکده نه؟
جواب: کله چی اوبه دواجب مقدار خخه زیاتی وتلی دی نوخاه پاک دی^(۲). فقط

دکم خاه خخه چی پچه راووتله نو آیا اوبو ته به ناپاکی ویل کیږی؟ سوال: (۲۲۲) دیو خاه خخه روغه سلامتہ دحیوان پچه راووتله زید وایی چی اوبه پلیتی سوی که ماته وی اوکده روغه ددوارو حکم یودی او عمر وایی چی اوبه پاکی دی دچا قول صحیح دی؟
جواب: دسلامتی بچی په وتلو سره خاه نه پلیتیری داصحیح ده: کما فی الدرالمختار وبعرتی ابل وغنم الخ ای لا نزع بهما شامی^(۳) ص ۱۴۷ ج ۱. فقط

که خوک په خاه کی روړه واچوی نوخه وکړی؟ سوال: (۲۲۳) یو ماشوم په خاه کی روړه اچولی وه نوخه وکړی؟ خو خلی پاک کړل سو خو روړه ونه وتله نو بغیر دروړی ایستلو خخه خاه پاک دی اوکده نه؟

جواب: ددغی روړی دساتو خنبتو ایستلو ضرورت اوس نه سته او دخاه اوبه پاکی دی هیخ وهم مه کوی^(۴). فقط

دکم خاه خخه چی خوسا سوی حیوان را ووژی نو هغه به خنکه پاکیری؟ سوال: (۲۲۴) په یوخاه کی حیوان ولویدی اومر سو بیاخه موده وروسته ولیدل سو نو دژوروالی دوجه خخه دا ونه پیژندل سوه چی داپیشو ده اوکده سپی نو دهغه درا ایستلو دپاره توکری ورواچول سوه نوخرنگه چی هغه رژیذلی او پرسیدلی و نو دتوکری سره خه وړی اوچمپه دباندی راووته، بیاخه موده وروسته مسلمانانو ته دخاه دپاکولو ضرورت راغی نو په یوې خاصی اندازی سره ددی خاه ټولی اوبه وایستل سوی بیا یی یوه غوټه وهونکی په

(۱) رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۲) ینزع مائها الذي كان فيها وقت الوقوع الخ ولو نزع بعضه ثم زاد في الغد نزع قدر الباقي في الصحيح (درمختار) وهو مبني على انه لا يشرط التوالي وهو المختار كما في البحر والقهستاني (رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر

(۳) رد المحتار فصل فی البئر ص ۲۰۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۱. ظفیر

(۴) اليقين لا يزول بالشك (الاشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

شاہ کی داخل کپری پہ دویمہ اویا دریمہ غوتہ کی یی خہ چربی او کولمی دباندی را وایستلی ، خرنگہ چی دیارلس خوارلس لاسہ اوبہ ژوری دی نو غوتہ وھونکی وار خطا سو اوبلہ غوتہ یی ونہ سوہ کولی ، نوشرعاً شاہ پاک سو اوکہ نہ کہ چیری نہ وی پاک نوخہ رنگہ پاک کیدلی سی؟

جواب: دداسی شاہ پہ نسبت پہ کم کی چی خہ عین نجس موجود وی او دھغہ ایستل گران وی نودا حکم دی چی ترشپرو میاشتو پوری بہ ہغہ پربینودل سی چی پہ ہغہ کی غونبہ خرمن ویلی سی اوخاورہ او ختہ سی ددې خخہ وروستہ دی بیا ددې خخہ اوبہ وایستل سی ددوہ ۲ سوہ خخہ تردری ۳ سوہ بوکو پوری دی وایستل سی (۱) چی دوہ سوہ ضروری دی اودری ۳ سوہ مستحب دی: ففي القہستانی عن الجواہر لو وقع عصفور فیہا فعجزوا عن اخراجه فما دام فیہا فنجسة فتترك مدة يعلم انه استحال وصار حماة وقيل مدة ستة اشهر الخ. (۲) فقط

پہ کم تالاب کی چی نجاست لکیدلی وی اوبہ باران کی ڈک سی نو دھغہ اوبہ پاکی دی

اوبہ نہ؟ سوال: (۲۲۵) یوتالاب تقریباً طولاً او عرضاً لس دولس گزہ دی اوسالانہ وچیری اودکلی دنجاست خزانہ اودخوا اوشا نژدی اوسیدونکو ڊیران دی ، اوس پہ ابتدایی باران کی پہ ہغہ کی خہ اوبہ دنجاست سرہ گلی سوی او جمعہ سویدی بیاپر ہغہ بانندی وخت پہ وخت باران وسو تردی پوری چی ہغہ ترخولی پوری راغی او ونہ بھیدی آیا مخکی دبھیدلو خخہ تالاب پاک دی اوکہ نہ وروستہ دجوش خورلو خخہ بہ پرہغہ دپاکوالی حکم کیبری؟

جواب: قال فی الدرالمختار وكذا يجوز براكد كثير كذلك ای وقع فیہ نجس لم ير اثره ولو فی موضع وقوع المرائية به یفتی بحر (۳) نومعلومہ سوہ چی دذکر سوی تالاب اوبہ مخکی دجوش وھلو خخہ او وروستہ دجوش خورلو خخہ پہ ہر حال پاکی دی. فقط

ناپاکہ بنخہ پہ شاہ کی ولویدہ نوخہ خرنگہ پاک کری؟ سوال: (۲۲۶) یوہ بنخہ دشپونکی

قوم چی دھغی جامی پہ غالب گمان سرہ ناپاکی دی پہ شاہ کی ولویدہ اوبیا خہ قدر ساہ یی باقی وہ چی را وایستل شوہ دباندی چی را ووتلہ نو مرہ سوہ نو پہ دی صورت کی بہ

(۱) وإن تعذر نزع کلها لكونها معینا فبقدر ما فیہا وقت ابتداء النزع یؤخذ ذلك بقول رجلین عدلین لهما بصارة بالماء به یفتی وقیل یفتی بمأتین إلى ثلاث مائة وهذا أیسر وذلك احوط (الدرالمختار) أفاد فی النهران المأتین واجبتان والمائة الثالثة مندوبة (رد المحتار فصل فی البترج ۱ ص ۱۹۵-۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴). ظفیر

(۲) رد المحتار فصل فی البشرج ۱ ص ۱۹۶، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب المیاء ج ۱ ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰. ظفیر

دخاہ اوبہ خرنگہ پاکی سی؟

جواب: پہ دی صورت کی دی دری ۳ سوه بوکی ددغه خاہ خخہ وایستل سی اوباقی اوبہ به پاکی سی. (۱)

سام ابرص چی په خاہ کی ولویری نو اوبہ پلیتیری اوکہ نه؟ سوال: (۲۲۷) سام ابرص چی په خاہ کی ولویدی نوپه مړ کیدلو سره بی اوبہ پلیتیری اوکہ نه؟

جواب: په درمختار کی دی: فيفسد في الاصح كحیة بریة ان لها دم والا لا الخ وفي الشامی وكالحیة البریة والوزغة الكبرة لها دم سائل منیه الخ (۲) نومعلومه سوه چی كه وزغه کبیره (لویه چرمبکی) په خاہ کی مړه سی نو دخاہ اوبه ناپاکه کوی نو ددغه خاہ خخه دي دشلو خخه تردیرشو بوکو پوری اوبه وایستل سی که چیری پرسیدلی او رژیڈلی نه وی اوغت کربوری په کم کی چی وینه نسته بیا دهغه په مړ کیدلو سره اوبه نه پلیتیری اوکہ احتیاطاً شل بوکی اوبه وایستل سی نوخه حرج نسته. فقط

په خاہ کی چی خپلی ولویری او ونه ایستل سی نوخه حکم دی؟ سوال: (۲۲۸) یوخاہ چی دهغه قطر خوارلس فته دی په هغه کی اتفاقاً یوه استعمال سوی خپلی دنهه یا لسو کالو دماشوم ولویده کمه چی پیدانه سوه نوپه دی صورت کی خه حکم دی؟

جواب: کله چی هغه خپلی ونه وتله او دنجاست لگیدل پرهغی بانندی محقق سوی نه دی اولیدل سوی هم نه دی نو ددغه خاہ اوبه پاکی دی پرشک بانندی هیخ حکم نه مرتب کیبری قال في البحر وقیدنا بالعلم لانهم قالوا في البقر ونحوه یخرج حیا لا یجب نزع شیء وان كان الظاهر اشتمال بولها علی افخاذاها لكن یحتمل طهارتها بان سقطت عقب دخولها ماءً كثيراً مع ان الاصل الطهارة الخ نومعلومه سوه چی دیقینی نجاست علم نسته نو دخاہ دنپاکی حکم کول نه دی په کار.

مقرره قاعده ده چی (الیقین لایزول بالشک) (۳) اوپر خپلی بانندی چی خنکه په غالب گمان نجاست لگیدل ثابت دی نو همدغه ډول دا احتمال هم دی چی پرمحکه بانندی په گرخیڈلو سره دخپلی خخه نجاستونه پاکیری، په هر حال پر احتمال بانندی به خه حکم نه

(۱) إذا وقعت نجاسة لیست بحیوان ولو مخففة او قطرة بول الخ فی بئر او مات فیها الخ حیوان دموی غیر مائی وانتفخ الخ ینزع کل ما بها الخ بعد اخراجه الخ قید بالموت لأنه لو اخرج حیا ولیس بنجس العین ولا به حدث اوخبث لم ینزع شیء الخ وقیل یفتی بمأینین إلى ثلاث مائة وهذا ایسر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البترج ص ۱۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱-۲۱۲-۲۱۴). ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر

(۳) الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر

مرتب کیری. فقط

ناپاکہ خاہ ددوہ ۲ دری ۳ سوہ بوکو پہ ایستلو سرہ پاکیری: سوال: (۲۶۹) کہ چیری شرعاً تولی اوبہ دشاہ ناپاکہ وگرخیدل سی اوخاہ ہم ددی تعریف موافق دی چی: انہم کما نزحوا منع منها مثل ما نزحوا او اکثر، چینه دار نہ دی نو ددی خخہ دوہ ۲ یا دری ۳ سوہ بوکی ایستل بہ دطہارت دپارہ موجب وی اوکہ نہ؟ حکہ چی دکم قول خخہ چی دوہ ۲ یا دری ۳ سوہ بوکی ایستل اخیستل سوی دی دہغہ کمزورتیا محقیقینو کریدہ لکہ خنکہ چی پہ شامی اونوروکی ویل سوی دی.

جواب: ددوہ ۲ سوہ خخہ تردری ۳ سوہ بوکو پوری ایستل دطہارت موجب دی اوس پرمہدی باندی فتویٰ ورکول کیری دسہولت پہ وجہ سرہ دا اختیار سوی دی اوکلہ چی دیرو فقہاؤ دا اختیار فرمایلی دی اومختار او ایسری ورته ویلی دی او دامام صاحب یوروایت بی ہم لیکلی دی نوپہ دی باندی پہ فتویٰ ورکولو کی ہیخ حرج نستہ (۱). فقط **مرغی چی پہ کم خاہ کی ولویری او ونہ ایستل سی نوخہ حکم دی؟ سوال:** (۲۷۰) مرغی

چی پہ خاہ کی ولویری اومرہ سی اوپہ لہون سرہ ہم پیدا نہ سی نوبعضو فقہاؤ ترشپرو میاشتو پوری دشاہ پرینبودل معطل ویلی دی پہ دی کی تنگی معلومیری آیا دا اندازہ بی استحباباً ایسی دہ؟ غرض داچی کم صورت دآساتتیا وی ہغہ تحریر وفرمایاست؟

جواب: پہ داسی حالت کی چی دمرغی او دنورو لویدل یقینی وی اوونہ ایستل سی نو ددی وجہ اصل حکم دادی چی تر دومرہ قدر مودی پوری دی دشاہ اوبہ استعمال نہ سی ترخومرہ وخت پوری چی ہغہ ویلی سوی نہ وی اوخاورہ سوی نہ وی، ددغہ خخہ وروستہ دی اوبہ تولی را وباسی اوبیا دی بی استعمالول شروع کری، اوبعضو فقہاؤ دشپرو میاشتو اندازہ مقرر کری دہ. کذا فی الدرالمختار، اودا پہ حقیقت کی دمجملی مودی تحدید دی حکہ چی پہ غالب گمان سرہ پہ دی مودہ کی حیوان خاوری کیری اوکہ پہ تجربی سرہ چیری ددغی مودی خخہ مخکی بی خاوری کیدل ثابت سی نو ددغی مودی خخہ مخکی بہ داوبو دایستلو حکم کول کیری اوہم دجواز داستعمال ددغو اوبو (۲) اوکہ چیری دسرہ دحیوان پہ وجود کی شک وی چی پہ خاہ کی ستہ اوکہ نہ؟ نو بیا دا

(۱) وقيل يفتى بمائتين الى ثلث مائة وهذا ايسر (الدر المختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۸) جزم به في الكنز والملتقى وهو مروى عن محمد وعليه الفتوى خلاصه وتاريخانيه عن النصاب وهو المختار معراج عن العتابة وجعله رواية في العناية عن الإمام وهو المختار والأيسر كما في الإختيار وأفاد في النهران المائتين واجبتان والمائة الثالثة مندوبة (ردالمحتار فصل في البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵). ظ
(۲) ينزح كل مائها الذي كان فيها وقت الوقوع بعد إخراجہ (درمختار) فلو تعذر ايضاً ففي القهستاني عن =

حکم محض احتیاطاً دی حکمہ جی پہ شک سرہ اوبہ نہ ناپاکییری. (۱) فقط

پہ کم خاہ کی جی خپلی ولویری او دھغه اوبہ برابری ایستل کیری دھغه خخہ اودس کول

جائز دی اوکہ نہ؟ سوال: (۲۷۱) پہ یو باغ کی یوہ مدرسہ دہ هغی تہ نردی یو شاہ دی جی هغه تہ اربت وایی پہ هغه کی دیوہ هلك خپلی ولویدله جی دھغی دایستلو دپارہ یی کونبنس وکری خو ونہ وتله او شاہ دسهار دخلورو بجو خخہ شروع سی اوتوله ورخ چلییری پہ دغه اوبو سرہ اودس کول، او وویدی پخول اونور درست دی اوکہ نہ؟

جواب: ددغه شاہ اوبہ پاکی دی او اودس اولمونخ پہ هغه سرہ صحیح دی شرعاً پہ شبھی سرہ دنایاکوالی حکم نہ کیری. (۲) فقط

پہ خاہ کی دعموم بلوی اعتبار: سوال: (۲۷۲) پہ تذکرۃ الرشید اول جلد ص ۱۸۴ کی دخاہ

پہ مسائلو کی دضرورت پہ وجہ وسعت اختیارییری اوکمہ مسئلہ جی مختلف فیہ دہ دمجتهدینو، نوپہ هغی کی یی دوسعت درایی اختیارول پہ وخت دخرج اوعوموم بلوی کی درست لیکلی دی، نوپہ داسی صورت کی جی ترخو پوری دعین نجاست لویدل پہ خاہ کی معلوم اولیدل سوی نہ وی هغه تہ ناپاکہ ویل نہ دی پہ کار، بلکه کہ چیری پخپلہ یی دلویدلو پہ حال کی ہم ووینی بیا ہم دضرورت دپارہ هغه تہ ناپاکہ نہ سو ویلی، وگوری چہ پچہ داوینس او دبزی دامام صاحب پہ نزد نجسہ دہ خو دخنگل خاہ چہ ترنیمایی پوری دپچو خخہ دک سی بیا یی ہم پاک بولی دضرورت پہ وجہ حکمہ چہ دامام مالک صاحب پہ نزد پچی نجسی نہ دی، نواوس پہ هندوستان کی خصوصاً پہ کلی کی چہ کلہ دپچو او دمتیازو دغوا اوغوایی دیروالی راغلی دی نو خاہ هر کلہ پاک نہ سی پاتہ کیدی لہذا دداسی امورو خخہ دی سترگی پتی سی او ترخو پوری چہ ونہ لیدل سی بلکه پہ لیدلو سرہ دی ہم استعمال داوبو کوی. کذا يفهم من كتب الفقه.

تاسی جناب دالرشید پہ نمبر ۱۰ جلد ۴ ص ۲۰ کی، دجومات پہ خاہ کی دمرغی دپچی پہ لویدلو اودم کیدلو دسوال پہ جواب کی ارشاد فرمایلی دی چہ خاہ دی شپہ میاشتی بیکارہ پرینبول سی او دھغه خخہ وروستہ دی دری سوہ ۳۰۰ بوکی وایستل سی نو بیا دی اوبہ استعمال سی. انتہی.

= الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن إخراجہ فمادام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم انه إستحال وصار حماة وقيل مدة ستة اشهر (ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر

(۱) اليقين لايزول بالشك (الأشباه والنظائر ص ۷۵). ظفیر

(۲) فلو علم ننته بنجاسة لم يجوز ولو شك فالأصل الطهارة (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المياہ ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

پہ دی هرو دوو جوابونوکی دحضرت عالی قدس سرہ جواب صحیح گھل ضروری دی اوکھ نہ دجناب؟ کہ چیری دواہہ صحیح وی او بندہ دهغه دیوہیدلو خخہ قاصر وی نو دفرق وجہ تحریر کری؟

جواب: پہ شامی ص ۱۵۲ جلد اول فصل فی البیر کی دی: و اشار بقوله متنجسة الى انه لا بد من اخراج عين النجاسة كلحم ميتة وخنزير آه قلت فلو تعذر ايضا ففي القهستانی عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن اخراجه مادام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم انه استحال وصار حمأة وقيل مدة ستة اشهر اه، (۱) بندہ چی کم خہ پہ الرشید کی لیکلی دی هغه یی دعلامہ شامی ددی روایت موافق لیکلی دی او دتذکرۃ الرشید خخہ چی کم خہ تاسی نقل کریدی هغه ہم صحیح دی او بیشک پہ مسائلو داوبو او مسائلو دخاہ کی دوسعت ضرورت دی، پہ کم خای کی چی یو خہ شبہ ہم وی هلته دپاکوالی حکم کول پکاردی خکھ چی مسلمہ قاعدہ ده (الیقین لایزول بالشک) او دحضرت مولانا گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ غرض همدا دی چی دعموم بلوی او شبہی پہ خایونوکی دپاکوالی حکم کول پہ کاردی او دشامی ددی عبارت محل ہم هغه دی چی ہیخ شبہ باقی نہ وی بلکه بالیقین چوغکھ پہ خاہ کی لیدل معلوم وی اوبیا یی اخراج نہ سی کیدی خکھ چی پہ دی کی نہ عموم بلوی ده لکھ خرنگہ چی پہ بعہ او پہ نورو کی ده اونہ شبہ ده لیکن کہ چیری دشبہی گنجائش راووزی نوبیا دتذکرۃ الرشید دمستلی موافق حکم دی او داحقر پہ نزد خہ ناخہ شبہ ضرور راتلائی سی، کہ پورہ یقین دوقوع او تحقیق دنجاست پہ خاہ کی ونہ لگیدی نو ویلی سو چی پہ دی کی نجاست گرسره لویدلی نہ دی یا باقی نہ دی پاتہ سوی، بہر حال تعارض ہیخ نستہ او تطبیق ممکن دی داتاویل کیدلی سی. فقط

پہ کم خاہ کی چی آس ولویری او مر سی نو خنکھ پاک کرل سی؟ سوال: (۲۷۳) پہ یو خاہ کی آس ولویدی او مر سو نو هغه یی ورخخہ را وایستی اودری ۳ سوہ بوکی اوبہ یی ورخخہ را وایستلی لیکن آس ولویدی او خاہ دسرہ دری خلور میاشتی بند ؤ او اوبہ ہیخ چا ونہ ایستلی اوس یی دری سوہ شپیتہ بوکی وایستلی اوبہ بالکل توری سوی وی وروستہ او اوس ہم توروالی تہ مائلہ دی، نودا خاہ پاک سو اوکھ نہ اوس ہم نجس دی، بل خہ تدبیر کول پہ کاردی؟

جواب: دقاعدی موافق خوددري سوہ شپیتہ بوکوپہ ایستلوسره خو خاہ پاک سو (۲) لیکن

(۱) ردالمحتار فصل فی البئرج ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۲) وقيل يفتى بمأئين إلى ثلاث مائة وهذا أيسر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵). ظفیر

کہ چیری پہ داسی حالت کی چی تولی اوبہ خرابی سوی وی نوتولی اوبہ دی وایستل سی اودغه شاه دی صفا کرل سی نو دا غوره اوبهتره ده. (۱)

دکم شاه خخه چی هندوان اوبه وری دهغه خخه اودس وغیره کول درست دی اوکھ نه؟

سوال: (۳۷۳) کم یوخاه چی داسی وی چی دهغه خخه هندوان اوبه وری اودهغه اوبه نه ایستل کیبری بلکه دلمبلو خینبلو او دنورو ضروریاتو دپاره یی وری لهذا ددغه شاه خخه اودس کول او اوبه خینبل درست دی اوکھ نه؟

جواب: اودس کول او خینبل ددی شاه خخه درست دی او هیخ شبه مه کوی (۲). فقط

په شاه کی چی خپلی ولویدہ اویدہ نه سوه نو خنگه به پاک سی؟ سوال: (۲۷۵) په یوه شاه

کی چی ددیارلس کلن ماشوم خپلی استعمال شده ولویبری او دشاہ دژوروالی په وجه سره ورکه سی دکوشش باوجود په نه وتلو باندی به دری سوه شپیتہ بوکی ایستل کافی وی اوکھ نه خپلی او تولی اوبه را ایستل به ضروری وی؟

جواب: ناپاکه خپلی ایستل به ضروری وی نو ددغه خخه وروسته به شاه ددری سوه شپیتہ بوکو په ایستلو سره پاک سی لیکن که چیری ددغه ناپاکه خپلی ایستل ناممکن وی نو په درمختار کی یی لیکلی دی چی په دی صورت کی دی دومره اوبه وایستل سی چی بوکھ هم نه سی دکیدلی: الا اذا تعذر الخ فینزح الماء الی حد لا یملاء نصف الدلو یطهر الککل تبعاً الخ (۳). فقط

په کم شاه کی چی خنزیر ولویبری او مری سی دهغه دپاکولو طریقہ: سوال: (۲۷۲) دهندوانو

شاه ته خنزیر ولویدی هغوی اول هغه مری سوی را وایستی او بیایی دهغه خخه اوبه را وایستلی خو شاه اوبه باقی پاته سوی، نو ددغه شاه داوبو خینبل دمسلمانانو دپاره جائز دی اوکھ نه؟

جواب: که چیری دخنزیر دایستلو خخه وروسته ددری سوه ۳۰۰ بوکو په مقدار ددغه شاه اوبه وتلی وی، نودغه شاه پاک سو او مسلمانانو لره دهغه اوبه خینبل او استعمالول درست دی. (۴)

(۱) ینزح کل مائها الذی کان فیها وقت الوقوع بعد اخراجه فان تعذر نزح کلها الخ (الدرالمختار علی هامش رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲). ظفیر

(۲) دیوه شاه خخه دهندو داوبو په وړلو سره هغه شاه نه مرداریبری دهغوی پس خورده هم پاکه ده: فسؤر الآدمی مطلقاً ولوجنبا اوکافراً الخ طاهر (الدر المختار علی هامش ردالمختار مطلب فی السور، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲). ظ

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمختار فصل فی البئر ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۴) وقیل یفتی بمأتین الی ثلاث مائة وهذا أیسر (الدرالمختار علی هامش ردالمختار فصل فی البئر ص ۱۹۸ =

خلورم فصل : دپس خوردی داوبو حکمونه

دفیل دخرطوم (شونہی) اوبہ پاکی دی اوکھ ناپاکی؟ سوال: (۲۷۷۱) فیل جی دخپلی

خولی خخہ کمی اوبہ پریبیدی ہغہ پاکی دی اوکھ ناپاکی؟

دا خفیہ دی اوکھ مغلظہ: سوال: (۲۷۸۲) دا پہ خفیہ نجاست کی داخلی دی اوکھ نہ؟

دغہ اوبہ چہ خومرہ جامی تہ ورسیری نو ہغہ بہ ناپاکہ سی؟ سوال: (۲۷۹۱۳) پہ دغہ اوبو

چی خومرہ اندازہ جامہ لنده سی نو ناپاکہ بہ سی؟

دفیل دشونہی داوبو خاځکی دوریو پر جامہ ولویدل نوخہ وکری؟ سوال: (۲۸۰۱۴) دوریو پر

جامہ بانڈی چی خو حایہ دفیل داوبو خاځکی ولویدل لیکن ہغہ پہ جامہ کی جذب نہ

سول، اوبہ دستمال سرہ پاک کرای سول، پہ داسی صورت کی بہ جامہ ناپاکہ سی اوکھ

نہ پاکہ بہ وی؟ ددی خاځکو مجموعی اندازہ دخلورو روپو پہ اندازہ وہ.

جواب: ۱: دغہ اوبہ ناپاکی دی او مغلظی نجسی دی. (کما فی الدر المختار وسور

خنزیر وکلب وسباع بهائم نجس مغلظ الخ قال الشامي قوله: وسباع بهائم هي ما كان

يصطاد بنابه كالاسد والذئب والفهد والنمر والثعلب والفيل والضبع واشباه ذلك،

سراج، شامی ص ۲۰۵ ج ۱، ظفیر).

۲: دغہ اوبہ بہ پہ نجاست مغلظہ سرہ نجسی دی، خفیہ نہ دی. (۱) فقط

۳: دیوہ درہم مقدار یعنی دورغوی دژوروالی پہ اندازہ معاف دی او لمونخ بہ پکینی

جائز سی، اگر چی پریمنخل دہغہ ہم واجب دی اوکھ چیری دیوہ درہم دمقدار خخہ

زیاتہ وی نولمونخ بہ ہم نہ پکینی کیری (۲) واضحہ دی وی چی پہ نجاست رقیقہ کی

لکہ متیازی یا ناپاکی اوبہ پہ دی کی دلاس دتلی دژوروالی پہ اندازہ معاف دی (۳)

اوکھ ددی خخہ زیات وی نولمونخ نہ ورسرہ کیری. (۴) فقط

= ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲. ظفیر

(۱) وسور خنزیر وکلب وسباع بهائم مغلظ (درمختار) وسباع بهائم ہی ماکان یصطاد بنا بہ کالأسد والذئب

والفهد الخ والفیل (ردالمحتار احکام السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۳). ظفیر

(۲) قدر الدرہم ومادونہ من النجس المغلظ کالدم والبول والخمر الخ جازت الصلوة معہ وإن زاد لم تجز (ہدایہ

باب الأنجاس ج ۱ ص ۱۷۱). ظفیر

(۳) المغلظة وعفی عنها قدر الدرہم الخ بالوزن فی النجاسة المتجسدة وزنه قدر الدرہم الكبير المثلقال

وبالمساحة فی غیرها وهو قدر عرض الکف الخ والمثلقال وزنه عشرون قیراطا (عالمگیری مصری باب فی

النجاسة ص ۴۳ - ۴۲ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۴۵). ظفیر

(۴) فاذا أصاب من قدر الدرہم يمنع جواز الصلوة کذا فی المحيط (عالمگیری مصری باب فی النجاسة ج ۱

ص ۲۳، ط.س. ج ۱ ص ۴۲). ظفیر

۴: کله چي ددي څاڅکو مقدار ددرې څلورو روپو برابر دی نو داسي معلوميري چي دا څاڅکي دستني تر سر غټي دي، له دې امله دا جامه ناپاکه ده، لمونځ ددې جامې سره نه کيري. فقط والله تعالى أعلم (۱)

دانگريزانو دلونو استعمال جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۲۸۱۱) دانگريزانو لوبني چي

ومينخل سي نو په هغو کي داوبو چينناک کول جائز دی اوکه نه؟

دانگريز پس خورده پاکه ده اوکه ناپاکه؟ سوال: (۲۸۲۲) دانگريز تر خورلو وروسته

دپاته سوو شيدو استعمالول شرعا څنگه دي؟

جواب: ۱: په دغه لوبنو کي څينناک کول جائز دي. (۲)

۲: دپاته سوو شيدو استعمال شرعاً جائز دي. (په دی شرط چي هغه دشرابو دڅينبلو

څخه وروسته سمدستي ددي شيدو څخه خوراک نه وي کړی، (۳) ظفیر. فقط

دپشي او دمورک پس خورده پاکه ده اوکه ناپاکه؟ سوال: (۲۸۳) دمورک او پيشي پس

خورده حلاله ده اوکه حرامه؟

جواب: دمورک او پيشي پس خورده پاکه ده. (۴) فقط

الباب الرابع في التيمم

د تيمم مسئلې

دتبي او دستختي يخني دوجه تيمم جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۲۸۴) که چيري يو څوک

ديخني په موسم کي يوداسي ځنگل ته دکار دپاره ځي چي هلته اوبه په نهائي درجه کي

يخي او هلته دگرمولو اسباب نه وي لکه لوبني او خاشاک او دپيشي وخت ډير وي لکه

دوريځي په وجه لمر نه وي يا دمانام، ياسهار يادشپي وخت وي او دپيشي په وجه جنب

(۱) البول المنتضح قدر رؤوس الأبر معفو للضرورة وإن امتلأ الثوب الخ ولو كان المنتضح مثل رؤوس المسئلة

منع كذا في البحر الرائق (عالمگيري مصري باب في النجاسة ص ۴۳ ج ۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۴۲). ظفیر

(۲) ويكره الأكل والشرب في أواني المشركين قبل الغسل ومع هذا لو أكل أو شرب فيها قبل الغسل جاز ولا

يكون اكلا ولا شربا حراما، وهذا إذا لم يعلم بنجاسة الأواني فأما إذا علم فانه لا يجوز ان يشرب ويأكل منها قبل

الغسل الخ (عالمگيري مصري كتاب الكراهية باب رابع عشر ج ۱ ص ۳۵۸، ط. ماجدية ج ۵ ص ۳۴۷). ظفیر

(۳) سؤر الآدمي طاهر ويدخل في هذا الجنب والحائض والنفساء والكافر إلا سؤر شارب الخمر ومن دمی فوه إذا

شربا على فور ذلك فانه نجس (عالمگيري مصري ج ۱ ص ۲۳، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۳). ظفیر

(۴) وسؤر الخ سواكن البيوت طاهر للضرورة مكروه تنزيها إن وجد غيره وإلا لم يكره اصلا (درمختار) ای مما له

دم سائل كالفارعة والحية والوزغة (رد المحتار مطلب في السؤر ص ۲۰۲ ج ۱، ط. س. ج ۱ ص ۲۲۲) وسؤر

حشرات البيت كالحية والفارعة والسنور مكروه كراهة تنزيه هو الأصح كذا في الخلاصه (عالمگيري كشوري

مصري الباب الثالث في المياه ص ۲۳ ج ۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۴) ظفیر

ته دغسل اوبی اودسه ته داودس کولو توان نه وی اویا په چا بانندی سختته تبه او یخنی راغلی وی نوتیمم کول به داسی کسانو لره جائز وی اوکه نه؟

جواب: په حالت دمرض اوخوف دمرض کی تیمم درست دی اوکله چی په یخو اوبو سره په غسل کولو او اودس کولو کی اندیبننه دهلاکت یا دمرض وی نو تیمم جائز دی. (۱)

قدرت لرلو باوجود دوخت دتنکوالی دوجه تیمم درست دی اوکه نه؟ سوال: (۲۸۵) که

چیری لمونځ کوونکی دسهار په وخت داسی وخت دخوب څخه راپاڅیدی چی گرمی اوبه په مکان یاپه کور کی پیدا نه سوی او دیکنی دوجه څخه په یخو اوبو اودس نه سی کولی اونه په وخت کی دومره گنجائش سته چی اوبه گرمی کړی اوغسل وکړی او دادا په وخت کی لمونځ وکړی، نوکه دالمونځ گذاره دلمانځه دادا په وخت کی تیمم ووهی اولمونځ وکړی نو جائز دی اوکه نه؟

جواب: کله چی ده ته دگرمو اوبو قدرت سته نو تیمم کول ورته جائز نه دی، لمونځ دي قضاء کړی خو غسل او اودس دي ضرور وکړی (۲). فقط

چی دناروغه پریدن بانندی پلیتی لگیدلی وی او اوبه ورته نقصان رسوی نو طهارت څرنګه

حاصل کړی؟ سوال: (۲۸۲) دناروغه پریدن بانندی نجاست لگیدلی دی او اوبه ورته نقصان رسوی نو طهارت څرنګه حاصل کړی؟

جواب: په بدن بانندی چی نجاست وی هغه دي ومینځی او دهغه څخه وروسته دي تیمم وکړی (۳).

پر ډبرې، لرګی، جامی وغیره بانندی تیمم درست دی اوکه نه؟ سوال: (۲۸۷) پر لرګی،

ډبرې، جامی، پوخ فرش یا په دیوال، په وچو یا لمدو وښو، په دوی کی چی کله پر یوه بانندی لږه دوپه هم نه وی نوتیمم درست دی اوکه نه؟

جواب: په لرګی او پر جامه بانندی بغیر ددوپی څخه تیمم درست نه دی هم دغه ډول حکم

(۱) من عجز عن استعمال الماء لبعده ميلا الخ او لمرض يشند او يمتد بغلبة ظن او قول حاذاق مسلم الخ او برد يهلك الحنبل او يمرضه الخ ولو في المصر اذا لم تكن اجرة حمام ولا ما يدفنه الخ تيمم (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۲ - ۲۳۳). ظفیر

(۲) قال في البحر فصار الاصل انه متى قدر على الاغتسال بوجه من الوجوه لا يباح التيمم اجماعا (ردالمحتار باب التيمم ص ۲۱۲ ج ۱، تحت قوله والا ما يدفنه ط.س. ج ۱ ص ۲۳۴). ظفیر

(۳) وكذا يطهر محل نجاسة الخ مرئية الخ بقلعها اي بزوال عينها الخ ويطهر محل غيرها اي غير مرئية بغلبة ظن غاسل الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸) او لمرض يشند او يمتد بغلبة ظن أو قول حاذاق مسلم الخ تيمم (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ص ۲۱۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳). ظفیر

دشنو او دوچو ونبو دی (۱)، اوپر ډبري، دیوال، کچه او پخه خنسته اوپر چونه باندي ددوري څخه بغير هم تیمم درست دی (۲) پر لرگی وغیره باندي لږه دوره هم کافی ده (۳).

دغسل پرځای تیمم کله درست دی؟ سوال: (۲۸۸) یو چاته ديخنی په وجه زکام لگيږي نوهغه لږه ديخنی په ورځوکی سهار یا بل ديخنی په وخت کی دنزلی درسیدلو بیره وی نو دجنابت دغسل په ځای کی تیمم کول اوپه دغه تیمم سره دسهار یا دبل وخت لمونځ ادا کول جائز دی اوکه نه؟

جواب: داوبو داستعمال څخه عاجزوالی دتیمم دپاره شرط دی برابره خبره ده که هغه په دی وجه باندي وی چی اوبه نه وی او یا په دی وجه سره چی داوبو داستعمال سره دمرض دزیاتوالی بیره وی او یا دمرض داوردوالی بیره وی یا ديخنی په وجه دهلاکیدلو یا دناروغه کیدلو اندیښنه وی اوگرمی اوبه نه پیدا کيږي، نوکه چيري په دی امورو کی یو امر پیدا سی نوتیمم جائز دی اوکه نه نو جائز نه دی په مسؤوله صورت کی که چيري ديخو اوبو سره دمريض کیدلو اندیښنه وی نو په گرمو اوبو سره غسل کول په کاردی که چيري په گرمو اوبو سره په غالب گمان سره یا دحاذق مسلمان طبیب په قول دمريض کیدلو اندیښنه وی نوتیمم جائز دی کنې نه دی جائز، او لمرض یشتد اویمتد بغلبه ظن او قول حاذق مسلم ولو بتحرك الخ، او برد يهلك الجنب او يمرضه ولو فی مصر اذا لم یکن له اجرة حمام الخ، درمختار (۴). فقط

په تلوار سره یی دجنازی لمونځ په تیمم سره وکی نو په دي سره وختی لمونځ کولی سی:

سوال: (۲۸۹) زید دتلواري دوجه څخه تیمم وکی اوپه جنازه کی شریک سو نو ددغه څخه وروسته فرض لمونځ هم په دغه تیمم باندي کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دغه تیمم باندي وختی فرضی لمونځ نه سی کولی، داوداسه کولوڅخه وروسته فرضی وختی لمونځ کول په کار دی. هکذا فی کتب الفقه (۵). فقط

(۱) ولا یجوز عندنا بما لیس من جنس الأرض وهو ما یلین بالنار او یترمد كالذهب والفضة الخ وكالحنطة وسائر الحبوب والأطعمة في الفواكه وغيرها وأنواع النباتات مما یترمد بالنار إذا لم یکن علیه أغبار (غنية المستملي ص ۷۴ باب التیمم). ظفیر

(۲) ویجوز التیمم عند ابی حنیفة ومحمد بكل ما كان من جنس الأرض كالتراب والرمل والحجر والجص والنورة والكحل والزرنیخ الخ ثم لا یشرط أن یكون علیه غباراً (هدایه باب التیمم ص ۵۵ ج ۱). ظفیر

(۳) وكذا یجوز بالغبار مع القدرة علی الصعید عند الحنفیة ومحمد لأنه تراب رقیق (هدایه ایضاً) لو ان الحنطة او الشيء الذي لا یجوز علیه التیمم إذا علیه الغبار فضرِب یده علیه وتیمم ینظر إن كان یستبین اثره بمده علیه جاز ولا فلا (رد المحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۰). ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۱۵ - ۲۱۶، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۴. ظفیر =

داوبو دکموالی په وخت کی پرده نشینه بنځی تیمم وکړی اوکه نه؟ سوال: (۲۹۰) په بعضو کلیو کی داوبو قلت دی ددغه وجه څخه بعضو پرده نشینو بنځو ته بعض اوقات اوبه نه ورکول کیږی نوپه دغه اساس بعضی پرده نشینی بنځی لمونځ قضا کوی، نو ددوی دپاره څه حکم دی؟ آیا ددوی دپاره تیمم جائز دی اوکه نه؟

جواب: دتیمم اجازه ترهغه وخته پوری ده چی اوبه نه سی پیدا په ښار اوپه کلیو کی داصورت ډیر کم پیښیږی چی اوبه دي پیدا نه سی لیکن که چیري داسی صورت کله پیښ سی چی یا پرده داره بنځو ته په هیڅ صورت اوبه ورنه کول سی او وخت په تنگیدو وی نوپه تیمم سره دي لمونځ وکړی او قضاء کوی دي نه، (۱) (وروسته دی اودس وکړی او اعاده دی وکړی. ظفیر)

که پرزخم یاپتی باندي مسح کول گران وی نوڅه وکړی؟ سوال: (۲۹۱) که چیري پر زخم یاپتی باندي مسحه کول گران وی نوڅه کول په کاردی؟

جواب: که چیري په زخم یاپتی باندي مسحه کول گران وی اونه سی کیدلی نوبیا تیمم درست دی (۲). فقط

دمریض کیدو دپیری دوجه تیمم جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۲۹۲) زید یوضعیف الجثه اودائم المریض شخص دی، دخپلو اعمالو په وجه یی صحت ډیر خراب سویدی، خصوصاً اعصاب اودماغ یی ډیر کمزوری دی، په دی حالت کی دژمی په موسم کی کله چی ده ته ضرورت شرعی پیښ سی اودسهار دلمونځ دقضاء کیدو په خیال په یخو اوبو سره دغسل نوبت راورسیري نودسر درد یا دزکام وغیره تکلیف ورته لاحق سی، اوکله

(۵) جازالتیمم لخوف فوت صلاة جنازة الخ وان لم تجز الصلوة به وكذا لكل ما لا تشترط له الطهارة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۲۳ - ۲۲۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۱). ظفیر

(۱) لا یتیمم لفوت جمعة ووقت ولو وترا لفواتها إلى بدل وقيل تیمم لفوات الوقت قال الحلبي فالأحوط ان یتیمم ویصلی ثم یعید (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۲۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۲) ددی عبارت څخه، او شامی چی په دی هکله څه لیکلي دی دهغه څخه په ښکاره ډول معلومیږی چی په داسی حالت کی دي بیا په اوبو سره اودس وکړی او دلمانځه اعاده دي وکړی ځکه دا احتیاط همدا تقاضا ده: لعل هذا من هؤلاء المشائخ اختیار لقول زفر لقوة دليله وهو ان التیمم انما شرع للحاجة إلى اداء الصلوة فی الوقت فیتیمم عند خوف فوته قال شيخنا ابن الهمام ولم يتجه لهم عليه سوى أن التقصير جاء من قبله فلا يوجب الترخيص عليه وهو إنما يتم إذا أخرا لعذر اه واقول إذا أخرا لعذر فهو عاص والمذهب عندنا انه كالمطیع فی الرخص نعم تاخيره إلى هذا الحد عذر جاء من قبل غير صاحب الحق فينبغي ان يقال تیمم ههنا ویصلی ثم یعید بالوضوء كمن عجز بعذر من قبل العباد الخ (ردالمحتار ایضا ط.س. ج ۱ ص ۲۴۲). ظفیر

(۲) ویترك المسح كالغسل إن ضر والا لا یترك (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۵۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۰). ظفیر

کله داسی هم کیری چي نه سي ورته لاحق، اوچونکه دگرمو اوبو حصول په وخت کي دبی سرو سامانی په وجه غیر ممکن وی ددی وجي مجبوراً دیکو اوبو څخه کار اخیستل کیری چي دهغه سره یو داویر هم وی چي هسی نه چي فالج وغیره ورته ونه لگیری ځکه چي په اعصابو کی ډیره کمزوری راغلی ده، دزید په دی حالت باندي یوصاحب نظر طبیب نظر ورکړی اوزید لره بی دا رایه ورکړه چي ته په داسی حالت کی دضرورت په وخت کی په ځای دغسل کولو په یخو اوبو سره دسهار لمونځ په تیمم سره کوه. او وروسته بیاپه گرمو اوبو سره غسل کوه او دتیمم اوغسل څخه وروسته اودس کول او لمونځ کول په کاردی، او وروسته دغسل څخه احتیاطاً دلمونځ داعادی ضرورت نسته؟

جواب: که چیري گرمی اوبه میسری نه وی او دحاذق طبیب وغیره په قول باندي اوغالب گمان باندي دمرض انديبننه وی نوپه تیمم سره اودس کول درست دی اوچونکه دغسل تیمم داودس اوغسل دواړو دپاره دی، ددی وجي داودس کولو ضرورت هم نسته، هماغه یوتیمم ددواړو دپاره کافی دی (۱)، مگر احتیاط په دې کي دی چي وروسته په گرمو اوبو سره غسل وکړي او دهغه لمونځ اعاده وکړي. (۲) فقط

جنب ته چي دکام کیدو بیره وی نوتیمم کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۲۹۳) دزید زیات احتلام کیری اودیځنی دوجه څخه په غسل کولو سره ورته زکام کیری اوتبه یی نیسی اوکه چیري دغرمی په وخت غسل وکړل سی نوزیات نقصان نه کیری. په دی حالت کی چي زید دسهار لمونځ په تیمم سره وکړی نوصحیح ده اوکه نه؟ اوتیمم دغسل او داوداسه دواړو دپاره وکړی اوکه نه یوازی دغسل دپاره؟ او دغسل اعاده په غرمه کی وکړی اوکه نه تیمم کافی دی تربل احتلام پوری؟ او دجنابت دااحتلام او دهمبستری دپاره یوحکم دی اوکه جدا؟

جواب: دمريضتیا دبیری دوجه څخه کله چي یخی اوبه ضررناکی وی یا گرمی اوبه میسری نه وی نوبیا دتیمم سره لمونځ کول درست دی (۳) دغسل او داوداسه دپاره

(۱) او برد يهلك الجنب او يمرضه ولو في المصر اذا لم تكن له اجرة حما ولا يدفته الخ يتيمم لهذه الاعذار كلها (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۴). ظفیر

(۲) داعادي په اړه صريحه جزئيه پيدا نه سوه، کیدی سي چي ددرمختار ددې عبارت څخه را اخیستل سوي وي: لا تيمم لفوت جمعة ووقت ولو وترا لفواتها الی بدل، وقيل تيمم لفوت الوقت قابل الحلبي فالحوط ان يتيمم ويصلي ثم يعيد (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ص ۲۲۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۲). ظفیر

(۳) او لمرض يشند او يمتد بغلبة ظن او قول حاذق مسلم الخ او برد يهلك الجنب او يمرضه الخ تيمم لهذه الاعذار كلها (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ص ۲۱۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳ - ۲۳۴). ظفیر

یوتیمم دی یوتیمم ددوارو دپاره کافی دی، بیا په گرمه کی کله چی غسل ضررناکه نه وی غسل دي وکړی او دماپښین او دمازیگر وغیره لمونځونه دي وکړی (۱) دا احتلام اودجنابت اومجاعت حکم یودی یعنی ټول موجبات دغسل دی. (والمعانی الموجبة للغسل انزال المنی علی وجه الدفع والشهوة من الرجل والمرأة حالة النوم واليقظة الخ، هدايه فصل فی الغسل ص ۳۸. ظفیر)

د ناروغی یا دبوډاتوب په وجه چی داوبو استعمال ضررناک وی نو دغسل دپاره تیمم کولی سی

اوکه نه؟ سوال: (۲۹۴) تیمم لکه څنگه چی د عذر په حالت کی داوداسه دپاره کیدی سی په همدغه ډول دغسل څخه هم کیدی سی اوکه نه؟ اودغسل دپاره په تیمم باندي فرض اونفل لمونځ کولی اودقرآن پاک تلاوت کولی سی اوکه نه؟ که چیري یو چاته دناروغتیا یا دبوډاتوب په وجه داوبو استعمال نقصان ورکونکی وی اویا دضرر بیره وی اویا داوبو استعمال ورباندي گران اوسخت وی اوتحمل کولی یی نه سی نو داوداسه اودغسل په تیمم سره فرض اونفل لمونځ اودقرآن پاک تلاوت کولی سی یعنی جائز دی اوکه نه؟

جواب: تیمم د عذر په حالت کی لکه څنگه چی داوداسه دپاره کیدی سی دغسل دپاره هم کیدی سی اوپه دی تیمم سره فرض اونفل لمونځ اوتلاوت دکلام مجید ټول درست دی (۲). او هغه عذر دکم په وجه چی دحدث او دجنابت تیمم درست دی هغه دادی چی دمريض دمرض دسختیدو اویا دمرض داوردیدلو بیره وی یعنی داودس اویا غسل کولو څخه دغه مرض زیات اویا اوږد کیږی او یابه دپخنی دوجه هلاک اویا ناروغه کیږی محضی په دی وجه چی یخی اوبه دی اوبدی لگیږی اوگرانی وی اوپه هغو سره اودس یا غسل تکلیف وی تیمم درست نه دی، بلکه چی اندیښنه داوی چی مږبه سی او یابه ناروغه سی نودغه وخت بیا تیمم درست دی (۳). فقط

(۱) لا یتیمم لفوت جمعة ووقت ولو وترا لفواتها إلى بدل، وقيل تیمم لفوات الوقت قال الحلبي فالأحوط أن تیمم ویصلي ثم یعید (درمختار) ولعل هذا من هولاء المشائخ اختیار لقول زفر لقوة دلیله وهو أن تیمم شرع للحاجة إلى أداء الصلوة فی الوقت فتیمم عند خوف فوته الخ (رد المحتار باب تیمم ص ۲۲۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۲) ددی جزئیې څخه معلومه سوه چي په ذکر سوي صورت کي دي دسهار دلمانځه اعاده هم وکړي، والله اعلم. ظفیر

(۲) ویصلي بتیممه ماشاء من الفرائض والنوافل (هدایه باب تیمم ج ۱ ص ۵۵). ظفیر

(۳) من عجز عن استعمال الماء الخ لبعده ممیلا الخ او لمرض یشتد او یمتد بغلبة ظن او قول حاذق مسلم الخ اوږد یهلاک الجنب او یمرضه الخ او خوف عدو الخ او عطش الخ او عدم آله طاهرة یستخرج بها الماء تیمم لهذه الاعذار کلها (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب تیمم ج ۱ ص ۲۱۴ - ۲۱۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۲ - ۲۳۲) قال فی البحر أنه متى قدر علی الأغتسال بوجه من الوجوه لا یباح له تیمم اجماعاً (رد المحتار باب تیمم =

داورگاڊي سره متعلق دلمانځه، اوداسه اودتيمم مسائل: سوال: (۲۹۵) چونکه ددی ډير ضرورت دی چې په لمانځه کې سستی راوستونکي مشکلات حل کړل سي، لهذا ستاسی دمحترم حضور څخه پوښتنه کېږي چې داورگاڊي دسفر په حالت کې لاندینی او یا ددی په شان نور چې دجناب والا په ذهن کې راسی نو ددی وختونو دشرعی احکامو درویه ددی څه دفعه ده؟ مثلاً داورگاڊي دلږ دریدو په وجه دومره وخت پیدانه سي چې انسان پکښی دخپلو ضرورتونو اودغټو حاجتونو په داسی حالت کې چې په اورگاڊي کې ټټی او بیت الخلاء نه وی ځان فارغه کړي اودس وکړي اولمونځ وکړي نوڅه کول په کاردی؟ ایا په تیمم سره لمونځ وکړي اوکه څنگه؟ دمثال په توگه داورگاڊي په سفر کې داوداسه اودشرعی غسل دپاره اوبه اووخت میسر کیدی نسی نو په تیمم سره لمونځ وکړل سي اوکه نه؟ مثلاً په روان اورگاڊي کې لمونځ په داسی حالت کې کول چې دخلگو دزیاتوالی په وجه ځای نه وی، اویا قبلی ته مخ کول دکر لیچونو په وجه ممکن نه وی نولمونځ څرنگه ادا کړل سي؟

جواب: حامداً ومصلياً، اما بعد: مستفسره امور په لاندی ډول سره دی:

۱. په اورگاڊي کې که چیري دایقین وی چې دلمونځ په وخت کې به اوبه پیدا سي نودلمانځه وروسته کول مستحب دی نوکه چیري اوبه پیدا سوی نو اودس دي وکړي اولمونځ دي ادا کړي، اوکه چیري پیدانه سوی او دوخت دتیریدلو اندیښنه وه نو تیمم دي وکړي، اولمونځ دي ادا کړي (۱) داوبو دپیدا کیدو په صورت کې اوبه کم از کم دیوه میل په اندازه لیری والی شرط دی (۲).

۲. که چیري اوبه پیدا نه سوی اوپه دی صورت کې یوسړی تیمم وکی اولمونځ یی شروع کی او لا لمونځ نه و ختم سوی چې اورگاڊي تم ځای ته راورسیدی په کم ځای کې چې داوبو پیدا کیدل یقینی امر دی نو اوس اودس کول او لمونځ ادا کول په کاردی، اوکه چیري دلمونځ دختمولو څخه وروسته اورگاڊي تم ځای ته راغی چیري چې داوبو دپیدا کیدلو یقین دی نو هغه لمونځ وسو اودهغه ددوباره کولو حاجت نه سته (۳).

= ج ۱ ص ۲۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۴. ظفیر

(۱) ويستحب لعادم الماء وهو يبرجوه ان يؤخر الصلوة إلى آخر الوقت فان وجد الماء يتوضأ وإلا تیمم وصلی ليقع الأداء بأكمل الطهارتين الخ (هدایه باب التيمم ج ۱ ص ۵۵). ظفیر

(۲) من عجز عن استعمال الماء لبعده ميلا الخ تیمم (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۲). ظفیر

(۳) وندب لراحيه رجاء قويا التاخير إلى آخر الوقت ولو لم يؤخر وتيمم وصلی جاز إن كان بينه وبين الماء ميل وإلا (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۲۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۹). ظفیر

۳. داورگاہی پہ تم خای کی کہ چیری اوبہ وریا نہ پیدا کیبری بلکہ پہ قیمت سرہ پیدا کیبری نوکہ قیمت دعرف موافق و، اودده سرہ یی قیمت موجود و نوپہ بیعه دی واخلی اوادس دی وکری اولمونخ دی وکری اوتیمم جائز نہ دی اوکہ چیری قیمت ورسره نہ وی یا قیمت زیات گران وی نو تیمم دی وکری اولمونخ دی وکری (۱).

۴. داورگاہی پہ تم خای کہ چیری اوبہ ورکونکی مسلمان نہ وی بلکہ هندو وی نودهغه اوبہ اخیستل اوادس کول جائز دی. (پہ استپا تم خای کی چی کمی اوبہ تقسیمیری هغه عموماً پاکی وی اودهغه لونبی هم لهذا شبه کول نہ ی پہ کار. ظفیر)

۵. کہ چیری پہ اورگاہی کی دیو مسافر سرہ اوبہ وی نوهغه لره داوداسه دپاره اوبہ غوبنتل پہ کاردی، نوکہ چیری هغه اوبہ بلا قیمتہ یا سرہ دقیمتہ ورکری نو اوادس دی وکری، اوکہ چیری هغه اوبہ ورنہ کری نوتیمم دی وکری اولمونخ دی ادا کری پہ داسی صورت کی داوبو دغوبنتلو خخه شرم کول نہ دی پہ کار، حکہ چی شرعی فرض ادا کول زیات ضروری دی ترخو پوری چی اوبہ ونه غواپی عجز به نہ موندل کیبری نوتیمم به هم درست نہ وی (۲). (نن سبا پہ هر اورگاہی کی داوبو انتظام وی اوهغه اوبہ پاکی وی اوپہ هغو سرہ اوادس اوغسل کول جائز دی، ددی وجی دتیمم نوبت نہ پینبرپی. ظفیر).

۶. دیوچا سرہ اوبہ موجودی دی اوهغه ته دامعلومه ده چی داورگاہی پہ تم خای کی اوبہ نہ پیدا کیبری نوکہ چیری اوادس وکری نوتبری به پاته سی اودتندی برداشت به ونه کری سی نو دتیمم سرہ دی لمونخ وکری (۳).

۷. داورگاہی مسافرتہ چی داودس ماتی ضرورت وی نو اول دی داودس ماتی خخه خان فارغه کری او وروسته دی اوادس وکری اولمونخ دی وکری کہ چیری داودس ماتی (بول اوبراز) ضرورت خوئی و خو دموقع دنه پیدا کیدو دوجه خخه عاجز پاته سی اوخه ساعت وروسته ورتہ ضرورت پاته نہ سو نواوس اوادس اولمونخ کولی سی. (پہ اورگاہی کی داودس ماتی نظام وی. ظفیر)

۸. دمسافر سرہ یوه لوتہ اوبہ دی کمی چی داوداسه دپاره کافی دی داودس او دطہارت

(۱) وإن لم يعطه إلا بثمن مثله أو بغبن يسير وله ذلك فاضلاً عن حاجته لا يتيمم ولو اعطاه بأكثر يعني وهو ضعف قيمته في ذلك المكان أو ليس له ثمن ذلك تيمم الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۳۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۵۱. ظفیر

(۲) ويطلبه وجوباً على الظاهر من رقيقه ممن هو معه فان منعه ولو دلالة بان استهلكه تيمم لتحقق عجزه الخ وقبل طلبه لا يتيمم على الظهر الخ لأنه مبذول عادة وعليه الفتوى الدر المختار على هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۲۳۱. ظفیر

(۳) وخالف السبع والعدو والعطش عاجز حكماً (هدايه باب التيمم ج ۱ ص ۵۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۵۰). ظفیر

دواړو دپاره کافی نه دی نو داسی سپری ته که دلوی اودس ماتى حاجت وی نو هغه دي په لوتو باندي استنجا وکړی دلمونځ دپاره دي تیمم ووهی (۱) (نن سبا داورگادی په تم ځایونو کی داوبو نلکی لگیدلی وی او هغه اوبه پاکى وی او دهغو داستعمال عام اجازت وی. ظفیر)

۹. داورگادی دمسافر دپاره په کاردی چی هغه دي دلمانځه دوخت څخه مخکی دلمانځه خیال او اهتمام وکړی مثلا که چیري داودس ضرورت یی وی نوځان دي فارغ کړی په اورگادی کی عموماً داودس ماتى ځایونه وی، اوکه چیري اتفاقاً په اورگادی کی داودس ماتى ځایونه نه وی نو ددی خیال دي وساتى چی دوخت څخه مخکی په داسی تم ځای کی چیري اورگادی لس پنځلس منته دریری ځان دي فارغه کړی، اويا دي یوې بل گادی ته ورسى او داودس ماتى څخه دي فراغت حاصل کړی همدغه ډول دلمانځه دوخت څخه مخکی دي دیوتم ځای څخه اوبه راواخلی او کنسیردی یی، چی دلمانځه په کولوکی دقت اوسختی نه وی، اخر موږ دخپلو نورو حاجتونو دپاره په اورگادی څه څه کوو، کله چی داورگادی په یوه تم ځای کی دطبیعت موافقه ډوډی وغیره پیدا کیرى نو داوول څخه یی واخلو او پته یی کړو، ددی دپاره چی پروخت باندي دقت اوتکلیف نه وی، همدغه ډول دلمونځ خیال ساتل دیوه مسلمان نصب العین کیدل په کاردی.

۱۰. څرنګه چی بی اودسه کس داوبو دنه پیدا کیدو په صورت کی دتیمم سره لمونځ کولی سی، لکه څرنګه چی پوره او مفصل ذکر سول اودغه رنگه جنب یعنی چاته چی دلمبلو حاجت وی نو داوبو دنه پیدا کیدلو په صورت کی دغسل دپاره تیمم کولی سی اولمونځ په داسی صورتونوکی ترک کیدلی نه سی (۲).

۱۱. که چیري ده ته یقین وی چی دلمانځه په وخت کی به دننه گادی یوداسی ستیشن ته ورسیرى په کم ځای کی چی داوبو نلکه ده یا څاه دی اودی په دومره وخت کی غسل کولی سی نو تیمم کول نه دی په کار. (۳)

(۱) و يجب أن يفرض غسله إن جاوز المخرج نجس مانع ويعتبر القدر المانع لصلاة في ما وراء موضع الاستنجا لأن ما على المخرج سقط شرعا وإن كثر وهذا لا نكره الصلوة معه (الدر المختار على هامش رد المحتار باب الاستنجا ج ۱ ص ۳۱۳ - ۳۱۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۸). ظفیر

(۲) والحدث والجنابة فيه سواء وكذا الحيض والنفاس لما روى أن قوما جاءوا إلى رسول الله ﷺ وقالوا إنا قوم نسكن هذه الرمال ولا نجد الماء شهرا أو شهرين وفيها جنب والحائض والنفاس فقال عليكم بأرضكم (هداية باب التيمم ج ۱ ص ۱۵۲ - ۱۵۳). ظفیر

(۳) و يجب أن يفترض طلبه ولو برسوله قدر غلوه ثلاث مائة ذراع الخ إن ظن ظنا قويا قربه دونه ميل بأمانة أو إخبار عدل وإلا الخ لا يجب (الدر المختار على هامش رد المحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۳، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۶). ظفیر الدین مفتاحی غفرله

۱۲. نلکه په لمړکی ده چی دهغی اوبه گرمی دی اوبه یقین سره پوهیږی چی په دی اوبو سره به مضرت وی یا دیخنی په موسم کی دنلکی اوبه یخی دی اویقین یی دی چی که چیری غسل وکړم نومریض به سم نو په تیمم سره دي لمونځ وکړی (۱).

۱۳. پر نلکه باندي دلمبلو له امله که چیری شرم ورخی او دستیشن پرڅاه باندي لمبل دخپل ډول خلاف گنی نو دا عذر شرعاً قبول او مسموع نه دی.

۱۴. په اورگاډی کی استقبال الی القبلة ضروری دی دقبلی طرف ته دي مخ کړی اولمونځ دي شروع کړی او دلماڅه کولو په حالت کی که چیری دا اورگاډی مخ بدل سی اودی پوهیږی چی دا اورگاډی مخ بدل سو نودی دي هم دقبلی طرفته وگرخی او که چیری دده دلمونځ کولو په حالت کی دا اورگاډی مخ څوڅله بدل سو اوده دقبلی پر برابر په مخ کیدلو سره لمونځ ادا کی او دلماڅه څلور واړه رکعتونه څلورو طرفونو ته ادا سول نوهیڅ مضائقه دی نه گنی، بلکه همداسی کیدل ضروری دی او که چیری دی دلمونځ کولو په حالت کی دریل دمخ په بدلیدلو باندي خبر نه سو اوهم یوه طرف ته یی لمونځ وکی نولمونځ وسو، که چیری په ریل کی دقبلی سمت معلوم نه وی نو دخلگو څخه دي معلوم کړی، او که چیری څوک بنودونکی نه وی نو په زړه کی دي بڼه غور وکړی او دا ټکل څخه دي کار واخلی چی کم طرفته دده زړه گواهی وکړی هم هغه طرف ته دي لمونځ ادا کړی (۲).

۱۵. په ریل کی دي بغیر دعذر څخه په ناستی لمونځ نه کوی ځکه چی په لمانځه کی قیام فرض دی هغه پریښودل په کارنه دی، دافکر کول چی په ولاړی لمونځ نه سم کولای محض وهم دی ځکه چی په تجربه بنودل سویده چی په سوونو کسان په ریل کی په ولاړه لمونځ کوی، اوبه هغوی کی یی هیڅ څوک نه غوڅاریږی نه هغوی ته چکر ورخی، نه قی کیری (۳).

(۱) الجنب الصحيح في المصر إذا خاف بغلبة ظنه عن التجربة الصحيحة إن اغتسل أن يقتله البرد أو يمرضه يتيمم عند أبي حنيفة وإن كان الجنب خارج المصر يتيمم بالإتفاق (غنية المستملي ص ۲۴). ظفیر

(۲) وقبلة العاجز عنها لمرض وإن وجد موجهها عند الإمام أو خوف مال وكذا كل من سقط عنه الأركان جهة قدرته الخ ويتحري وهو بذل المجهود لنيل المقصود عاجز عن معرفة القبلة بما مر فان خطأ لم يعد لمامر وإن علم به في صلوته أو تحول رايه الخ إستدار وبنى حتى لو صلى كل ركعة لجهة جاز (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب شروط الصلوة ج ۱ ص ۴۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۷۳۲) ومن أراد أن يصلى في سفينة تطوعاً أو فريضة فعليه أن يسقبل القبلة الخ حتى لو دارت السفينة وهو يصلى توجه إلى القبلة حيث دارت الخ (عالمگیری في استقبال القبلة ج ۱ ص ۵۹، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۳). ظفیر

(۳) من تعذر عليه القيام لمرض حقيقي وحده أن يلحقه ضرر به يفتي الخ أو حكمي بأن خاف زيادته الخ أو =

۱۲. دریل حکم دکبستی او اوبن او دآس غوندی نہ دی، پہ کبستی کی دحضرت امام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ پہ نزد پہ ناستہ لمونخ کول جائز دی حکمہ چی دسر گرخیدل اکثرہ ورسره واقع کیری خو دامام ابویوسف اوامام محمد رحمۃ اللہ علیہما پہ نزد پہ کبستی کی ہم بغیر دعذر خخہ لمونخ کول جائز نہ دی ترخو پوری چی دسر گرخیدل او دزہ خرابیدل نہ وی پرآس او نورو بار ورونکو حیوانانو باندی بی له عذره فرض لمونخ ادا کول درست نہ دی اودآس پہ گاہی اوپہ نورو خلورو پینو لرونکو گاہیو کی پہ ہغہ وخت کی چی حیوان تلونکی نہ وی اوہغہ پر حکمہ باندی ولاہ وی نوپہ ہغہ کی لمونخ پہ ولاہی باندی پہ کاردی، داعلماؤ دتخت مشابہ گرخولی دی، ریل چی کم صاحب پرکبستی باندی قیاس کوی نوہغہ پہ ناستہ باندی دلمانخہ دورکولو رایہ لری، خو واضحه دی وی چی دصاحبینو پہ نزد ہم پہ کبستی کی ترخو پوری چی دوران دسر اودزہ خرابیدل نہ وی پہ ناستی لمونخ کول جائز نہ دی، او امام صاحب پہ دی خیال سرہ چی اکثرہ پہ کبستی کی دسرچکر اوگرخیدل وی نوپہ ناستہ لمونخ جائز وگرخوی او صاحبینو ددی موجود کیدل ضروری ونہ گنہل، پہ ہرحال دقیام دپربنودلو وجہ دوران دسر دی، لیکن پہ ریل کی سفر کوونکی پوہیری چی دوران دسر نہ کیری مورہ شپہ اوورخ گورو چی پہ زرگونو کسان سپی بنٹی، بوداگان اووارہ دهرملک اوسیدونکی پہ ریل کی سفر کوی اوچاتہ ہم دوران دسر نہ کیری نواوس پوہیدل پہ کاردی چی ریل تہ دکبستی سرہ مناسبت پہ دی معنی کی نہ ستہ نوبیا قیام ولی پربنودل سی؟ پرتخت باندی چی دلمونخ کولو کم حکم دی ہم ہغہ دریل سرہ مناسب معلومیری پہ تخت کی چی تیرونہ ولگول سی اوہغہ وچلول سی نو دہغہ کم حکم چی دلمانخہ کولو پہ حق کی و ہغہ بہ پر خیل حال وی، نو ہیخ وجہ نہ معلومیری چی پہ ریل کی دی دلمونخ کوونکی خخہ قیام ساقط سی پاتہ سوہ دا چی پہ ولاہی پہ لمونخ کولو کی دغوچاریدلو اندیننہ دہ نودا محض وہم دی تجربہ ددی خلاف گواہی ورکوی کم ازکم یوئل امتحان کول خو پہ کاردی چی غوچاریری اوکہ نہ؟ سر له اول خخہ ددی وہم پہ وجہ فریضۃ الہی پربنودل د عقل خبرہ نہ دہ (۱).

= دوران راسہ او وجد لقیامہ لما شدید الخ صلی قاعدا الخ وإن قدر علی بعض القیام ولو متکنا علی عصا او حائط قام لزوما بقدر ما یقدر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب صلوة المریض ص ۷۰۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۹۵ - ۹۲ - ۹۷). ظفیر

(۱) صلی الفرض فی فلك جار قاعدا بلا عذر صح لغلبة العجز وأساء قالا لا یصح إلا بعذر وهو الأظہر والمربوطة فی الشط كالشط فی الأصح والمربوطة بلجة البحر إن كان الريح یحركها شدیداً فکا السائرة وإلا فکالواقفة =

۱۷. په اورگاډی کی بعض خلگ داسی لمونځ کوی چی دریل پریوه تخته باندی پنبی زورندی کړی او کنبینی چی پر چوکی باندی کنبینی اوپر دویمه تخته باندی سجده کوی دا جائز نه دی په داسی کولو سره لمونځ نه ادا کیږی ځکه چی په دې کی خو اول دقیام پرینبودل وسوه اوقیام فرض دی اودیم داچی په سجده کی دزنگونو لگول پرمخکه باندی هم فرض دی هغه هم پرینبودل سوه. (۱) په ریل کی که چیری قبله په داسی طرف باندی واقع وی نوپه مینځ کی دې څه اسباب کنبیږدی اوپر یوه تخته باندی لمونځ کول په کاردی اوپر مخامخ تخته باندی سجده کول په کاردی که خپل اسباب یی نه وی نودنورو مسافرانو چی کم ډیر اسباب موجودوی دهغوی په اجازت سره هغه اینبودلی سی اوکه چیری اسباب نه وی یا پیدا نه سی نودغه ډول لمونځ نه دی کول په کار، کله چی ستیشن ته راسی نوهلته دی لمونځ وکړی که چیری په ریل کی مسافر دومره زیات وی چی دلمانځه کولو هیڅ صورت جوړ نه سی اوسجده اورکوع نه سی کیدی نو لمونځ په داسی حالت کی مؤخر کول په کاردی اوپه اشاری سره لمونځ کول نه دی په کار.

۱۸. بعضو خلگو په دی خیال سره لمونځ پرې ایبسی دی چی خلگو ته به تکلیف وی یا هغوی به دلمانځه دپاره ځای ورنه کړی، خودا فکر صحیح نه دی دلمانځه دپاره څوک بخل نه کوی اکثره داتجربه سویده چی مسلمان خو مسلمان دی بلکه هندوان خلگ هم په ډیر بشاشت سره دلمانځه کولو دپاره ځای دلږ ساعت دپاره خالی کوی، نوپه دی فکر سره دلمانځه پرینبودل مناسب نه دی، آخر کله چی مسلمان مجبور سی نو دې مسافرو ته دخپل پرېوتلو او دبیده کیدلو دپاره دځای خواهش کوی نو بیا یی دلمانځه دپاره کمه

= (درمختار) قوله لغلبة العجز أى لأن دوران الرأس فيها غالب والغالب كالمحقق فأقيم مقامه، قوله وأساء أشار إلى ان القيام افضل لأنه أبعد عن شبهة الحق والخروج أفضل إن امكنه لأنه أمكن لقلبه قوله هو له هو الأظهر وفى الحلية بعد سوق الأدلة والأظهر أن قولهما أشيد فلا جرم إن فى الهادى القدسي وبه نأخذ آه قوله والمربوطة فى الشط الخ فلا تجوز الصلوة فيها قاعدا إتفاقا الخ وعلى هذا ينبغى ان لا تجوز الصلوة فيها مع إمكان الخروج إلى البر، قوله وإلا فكالواقفة أى إن لم تحركها الريح شديدا بل يسيرا فحكمها كالواقفة فلا تجوز الصلوة فيها قاعدا مع القدرة على القيام (ردالمحتار باب صلوة المريض ج ۱ ص ۷۱۳ - ۷۱۴) دعلامه مفتی صاحب دڅیرني څخه معلومېږي چي که چيري یو سړی غوڅارېږي نوپه هغه صورت کي په ناسته په ریل کي لمونځ صحیح دی، دهندوستان ځیني واره لیبونونه داسي دي چي په هغو کي په ولاړه لمونځ نه سي ادا کيدای بلکه څوک پکښي غوڅارېږي، ځکه نو پرهمدغو لیونونو باندی په ناسته لمونځ کول صحیح دي، والله اعلم. ظفیر (۱) ومن فرأئضها القيام بحيث لو مر يديه لا يناله ركبتيه الخ ومنها السجود بجهته وقدميه الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب صفة الصلوة ج ۱ ص ۷۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۴۴۴). ظفیر

چی فریضه الهی ده ولی ونه کړی؟ په دی وخت کی صرف دایوڅو صورتونه په ذهن کی راغلل او دهغو په اړوند مختصر تفصیل ولیکل سو. فقط

دفالج او دنورو مرضونو دپوری څخه تیمم جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۲۹۲) دزید عمر ۷۷

کاله سو اوپه سبب دژمی دورځو دفالج او دنورو مرضونو دبیری څخه دسهار اودماخستن لمونځ په تیمم سره کوی داجائز دی اوکه نه؟ او دده د عمر دپاره څه خاص حکم دلمونځ او دنورو په باره کی سته اوکه نه؟ بل داچی شیخ فانی دکم عمر وی او دهغه دپاره شرعاً کم کم رعایتونه دی؟

جواب: دشیخ فانی دپاره دڅه خاص عمر تحدید نسته شرعاً، بلکه شیخ فانی هغه بوداته وایی کم چی مرگ ته نژدی وی اوورځ په ورځ اووقتا په وقتاً دهغه قوت دزوال او دکمی طرف ته وی تردی پوری چی مړ سی دداسی شیخ فانی دپاره په روژه کی داحکم دی چی هغه دی دروژی فدییه ورکوی نو دشیخ فانی دپاره صرف دروژی په متعلق تخفیف سوی دی (۱) او دلمانځه دپاره څه خاص حکم دشیخ فانی دپاره نسته، بلکه دلمونځ متعلق عام حکم دادی چی هرڅوک برابره خبره ده که دهرڅومره عمر وی ترڅو پوری چی په ولاړی سره لمونځ کولای سی نو په ناستی سره لمونځ نه دی ورلره جائز (۲) همدارنگه ترڅو پوری چی بیماری او نور څه عذر نه وی نوتیمم دهغه دپاره درست نه دی اوکه چیری په یخو اوبو سره دژمی په موسم کی دضرر اندیښنه وی نوکه چیری دگرمولو قدرت یی وی نو اوبه دی په چا گرمی کړی او په هغو سره دی اودس وکړی اوتیمم په داسی حالت کی هم درست نه دی (۳). فقط

(۱) وللشیخ الفانی العاجز عن الصوم الفطر ویفدی وجوبا (درمختار) قوله للشیخ الفانی الذی فنیق قوته او اشرف علی الفناء ولذا عرفوه بأنه الذی کل یوم ینقص إلی أن یموت (رد المحتار کتاب الصوم فصل فی العوارض المبیحة لعدم الصوم ج ۲ ص ۱۲۳، ط.س. ج ۲ ص ۴۲۷). ظفیر

(۲) ومن فرائضهما التی لا تصح بدونها التحریمة قائما الخ ومنها القیام الخ فی فرض وملحق به کنذر وسنة فجر فی الأصح لقادر علیه وعلی السجود (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب صفة الصلوة ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۴۴۲ - ۴۴۴). ظفیر

(۳) إذا خاف المحدث إن توضع أن یقتله البرد او یمرضه تیمم الخ لکن الأصح عدم جوازه اجماعاً کذا فی النهر الفائق والصحیح أنه لا یباح له التیمم کذا فی الخلاصه وفتاوی قاضیخان (عالمگیری کشوری الباب الرابع فی التیمم ج ۱ ص ۲۲، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲۸) مگر دعلامه شامی دتحقیق مطابق که چیری په اودس کولو کی ضرر متحقق وی نو دتیمم اجازت دی په دی اړه چی هغه کم تفصیل نقل کړیدی هغه مطالعه کړی: قید بالجنب لأن المحدث لا یجوز له التیمم للبرد فی الصحیح خلافاً لبعض المشایخ کما فی الخانیة والخلاصة وغیرهما و فی المصنفی أنه بالاجماع علی الأصح قال فی الفتح وكأنه لعدم تحقیق ذلك فی الوضوء عادة اهدواستشکله الرملي بما صححه فی الفتح وغیره فی مسألة المسح علی الخف من أنه لو خاف سقوط رجله من البرد بعد مضي مدته =

دُتبی پہ حالت کی پہ تیمم سرہ لمونخ کیری اوکہ نہ؟ سوال: (۲۹۷) دُتبی پہ حالت کی پہ تیمم سرہ لمونخ کیری اوکہ نہ؟

جواب: کہ چیری تبه داسی وی چی داوبو داستعمال سرہ دضرر اویا دمرض دزیاتوالی اندیبنہ وی نوتیمم درست دی کما فی الدر مختار اولمرض یشتد اویمتد الخ (۱). فقط

دُتبی پہ اندیبنہ کی تیمم کولی سی اوکہ نہ؟ سوال: (۲۹۸) یو چاتہ پہ یخو اوبو سرہ پہ اودس کولو کی دیکنی کیدلو او دُتبی اندیبنہ دہ نوکہ چیری داکس پہ گرمو اوبو سرہ اودس کول غواری نودہ تہ یاددہ بنسختی تہ اکثرہ پہ اوبو گرمولو کی تکلیف وی نودغہ کس تیمم کولی سی اوکہ نہ؟

جواب: کلہ چی داوبو دگرمولو او ورسرہ داودس کولو استطاعت ستہ نو دتیمم کول دہ تہ درست نہ دی (۲). فقط

دمرض پہ اندیبنہ کی دمرض طبیعت او دطیب دخبری دوارو اعتبار دی: سوال: (۲۹۹) دعلالت او ناروغي پہ وخت کی چی تیمم جائز دی نو پہ دی کی دمرض طبیعت تہ اعتبار دی اوکہ نہ طیب حاذق تہ؟ اوکہ بل خہ معیار بی دی؟

جواب: پہ در مختار کی دی: او لمرض یشتد اویمتد بغلبۃ ظن او قول حاذق مسلم الخ (۳) ددی خخہ معلومہ سوہ چی پہ تیمم کی طبیعت او تجربی اوگمان غالب تہ ہم دخل دی او دطیب حاذق قول تہ ہم، پہ دی کی چی ہریو موجود سی نو دتیمم دپارہ مبیح دی (۴). فقط

کہ دیمارتیا بیرہ وی نوخہ وکری؟ سوال: (۳۰۰) زما طبیعت کمزوری دی اوماتہ دااحتلام تکلیف پینس دی چی ڊیر کم بہ یوہ شپہ ناغہ کیری، اوس موسم یخ دی نو دسہار لمونخ

= يجوز له التيمم قال وليس هذا إلا تيمم المحدث لخوفه على عضوه فيتجه ما في الأسرار من اختيار قول بعض المشايخ أقول: المختار في مسألة الخف هو المسح لا التيمم كما سيأتي في محله إن شاء الله تعالى نعم مفاد التعليل بعدم تحقيق الضرر في الوضوء عادة أنه لو تحقق جاز فيه أيضا اتفاقا ولذا مشى عليه في الإمداد لأن الحرج مدفوع بالنص وهو ظاهر إطلاق المتون (ردالمحتار باب التيمم تحت قوله او برد يهلك الجنب الخ ج ۱ ص ۲۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۴). ظفير

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳. ظفير
(۲) إذا خاف المحدث إن توضأ أن يقتله البرد او يمرضه الخ الأصح عدم جوازه إجماعا وكذا في النهر الفائق والصحيح أنه لا يباح له التيمم كذا في الخلاصة وفتاوى قاضيخان (عالمگیری كشوري الباب الرابع في التيمم ج ۱ ص ۲۹، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۸). ظفير

(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳. ظفير
(۴) قوله بغلبة ظن أي عن أمانة او تجربة شرح المنية قوله او قول حاذق مسلم أي إخبار طيب حاذق مسلم غير ظاهر الفسق وقيل وعدالته شرط شرح المنية (رد المحتار باب التيمم ص ۲۱۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳). ظفير

دجنابت په حالت کی وکړم اوکه څه؟ ځکه چی دسهار په وخت کی په غسل کولو سره دنمونیو ناروغی اندیینه ده؟

جواب: شرعی حکم په داسی صورت کی دادی چی که چیری په گرمو اوبو سره په غسل کولو کی مضرت نه وی نو دگرمو اوبو سره دی غسل وکړل سی، او دسهار لمونځ دی پرخپل وخت باندي ادا کړل سی اوکه چیری دگرمو اوبو سره هم بیره وی دمرض په غالب گمان باندي او یا گرمی اوبه میسری نه وی نوتیمم دی ووهی او دسهار لمونځ دی پرخپل وخت باندي وکړی او وروسته دی یوولس بجی دعادت موافق غسل وکړی اوباقی لمونځونه دی په خپلو وختونو کی ادا کړی (۱). فقط

نواقض وضوء دجنابت دتیمم دپاره ناقض نه دی: سوال: (۳۰۱) که چیری جنب په شرعی

عذر سره تیمم دجنابت وکړی نو دغه تیمم دوضوء په نواقضو سره ماتیری اوکه؟
جواب: جنب که چیری په شرعی عذر سره تیمم وکړی نو ددغه عذر په ختمیدلو به هغه تیمم هم زائل سی مثلاً داوبو دنه پیدا کیدلو په وجه یی تیمم کړی و نوکه چیری اوبه پیدا سوی او قدرت یی وسو نو تیمم دجنابت به مات سی یا که یی دناروغی په وجه تیمم کړی و نوکه چیری هغه ناروغی ختمه سی هغه تیمم به هم مات سی، اویا که کم دغسل واجبوونکی امر موجود سو نو تیمم به مات سی اویا نواقض وضوء سره به مطلقاً هغه تیمم نه ماتیری، مثلاً هغه دجنابت دوجه څخه تیمم دجنابت وکی یا داوبو دنه پیدا کیدلو په وجه سره یی تیمم وکی، بیا هغه ته داسی بی اودسی چی داوداسه واجبوونکی وه پیینه سوه نو په هغه باندي به دجنابت تیمم نه ماتیری (۲). فقط

دمعذوره دپاره تیمم جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۳۰۲) داستنجاء دزیاتوالی له امله په کم

سره چی اودس ماتیری ساعت په ساعت، اوداسی نور شکایات دخیتی په کمو سره چی اودس پاته کیدل یقینی نه سی کیدی نوکه چیری اودس وکړل سی نو دمرض دپیلیدو باعث کیږی نوپه داسی صورت کی دتیمم دپاره څه حکم دی؟

جواب: دداسی عذرونو حکم په شریعت کی بل دی هغه داچی کم کس معذور وی دهغه اودس نه پاته کیږی برابره خبره ده که دهوا په وتلو سره وي یا دختی دخوریدلو په وجه سره، نوهغه بغیر دعذر دوجه څخه لمونځ په وخت کی دننه نه سی کولای نوهغه لره

(۱) والجنب الصحيح إذا خاف بغلبة ظنه عن التجربة الصحيحة إن اغتسل أن يقتله البرد أو يمرضه يتيمم عند أبي حنيفة (غنية المستملي ص ۲۴). ظفیر

(۲) ونواقضه ناقض الأصل ولو غسل فلو تيمم للجنابة ثم احدث صار محدثاً لا جنب الخ وقدرة ماء كاف بطهره فضل من حاجته الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۳۴ - ۲۳۵، ط. س. ج ۱ ص ۲۵۴). ظفیر

صرف یوئل اودس په وخت کی دننه کافی دی، په همدغه یو اودس سره په ټول وخت کی لمونځ فرض، سنن اونوافل کولی سی باقی ددی تفصیل دی دفعهی په کتابونوکی وکتل سی (۱). فقط

جنب ته که چیری په غسل سره دنقصان خطرہ وی نویه تیمم سره لمونځ کولی سی: سوال:

(۳۰۳) زید جنب سویدی جومات ته ولاړی چی لمونځ په جماعت سره ادا کړی، وایی چی ماته همیشه ریزش او دماغو کمزوری عارضه او لاحق کیری او غسل دسهار په وخت کی ماته ضرر رسوی که گرمی اوبه میسری هم سی خو بیاهم ضرر رسوی نوتیمم درست دی اوکه نه؟ اوکه چیری په گرمو اوبو غسل وکړی او اور ته نژدی لمونځ وکړی نو جماعت فوت کیری، شرعی حکم څه دی؟

جواب: که چیری قوی گمان وی چی ضرر او مرض به ورته ورسیری، اگرکه په گرمو اوبو غسل وکړی اوگره جامه حاصله کړی اویه دی صورت کی دمرض بیرہ نه وی نو همدغه ډول دی وکړی اگرکه جماعت فوت سی (۲). فقط

اوبه چی موجودی وی نو قرآن شریف ته دلاس وروړلو دپاره تیمم جائز دی اوکه نه؟ سوال:

(۳۰۴) دقرآن شریف دمسه کولو دپاره په وخت دوجود داوبو کی تیمم درست اوکه نه؟

جواب: درست نه دی (۳). فقط

ماشوم ته دمرض دخطری په وخت کی دمور دپاره تیمم وهل درست دی اوکه نه؟ سوال:

(۳۰۵) یوه بنځه خپل بچی ته شیدی ورکوی کم چی لوی او کوچنی اودس مات دمور

(۱) وصاحب عذر من به سلس البول لا يمكنه إمساكه او استطلاق بطن او انفلات ریح او استحاضة الخ إن استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة بأن لايجد في جميع وقتها زمنا يتوضأ ويصلي فيه خالي عن الحدث ولو حكما لأن الإنقطاع اليسير ملحق بالعدم وهذا شرط العذر في حق الإبتداء وفي حق البقاء اي وجوده في جزء من الوقت ولو مرة وفي حق الزوال يشترط استيعاب الإنقطاع تمام الوقت حقيقة لأنه الإنقطاع الكامل وحكمه الوضوء لا غسل ثوبه ونحوه لكل فرض اللام للوقت ثم يصلي به فيه فرضا ونفلا فدخل الواجب بالأولى فاذا خرج الوقت بطل اي ظهر حدثه السابق (الدرالمختار على هامش ردالمحتار مطلب في احكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۰ - ۲۸۱ - ۲۸۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

(۲) من عجز عن استعمال الماء المطلق الكافي لطهارته الخ لبعده ميلا الخ او برد يهلك الجنب او يمرضه ولو في المصر الخ (درمختار) قال في البحر فصار الأصل أنه متى قدر على الإستعمال بوجه من الوجوه لا يباح له التيمم اجماعا (رد المحتار باب التيمم ج ۱ ص ۲۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۲). ظفیر

(۳) قلت وفي المنية وشرحها تيممه لدخول مسجد ومس مصحف مع وجود الماء ليس بشئ بل هو عدم لأنه ليس بعبادة يخاف فوتها الخ لما مر من الضابط انه يجوز لكل ما لا تشترط الطهارة له ولو مع وجود الماء وأما ما تشترط فيشترط فقد الماء كتيمم لمس مصحف فلا يجوز لواجد الماء الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب التيمم ص ۲۲۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۴). ظفیر

پر جامو باندی کوی، او هغه بئخه وایی چي په دی وجه سره چی زما په متواتر غسل سره به ماشوم ناجوره سی یابه زه پخپله ناجوره سم نه لامبی نو په دی وجه آیا دی لره قرآن پاک لوستل جائز دی اوکه نه؟

جواب: که چیري په پرله پسی غسل سره دی ته دخپل خان یا دماشوم دبیمارتیا بیره وی نوتیمم دي وکړی اولمونخ دي وکړی بیا دي دلمر په وخت کی یا په گرمو اوبو سره غسل کوی او ددغه لمونخونو دي بیا اعاده کوی او دتیمم خخه وروسته دقرآن پاک تلاوت هم درست دی. (۱) فقط

پر یو خای باندی خو واره تیمم درست دی اوکه نه؟ سوال: (۳۰۶) په اکثره جوماتونوکی لیدل سوی دی چی دتیمم دپاره دخاوری یوه گوله جوړه وی اوپه هغی باندی تیمم کوی یو مولوی صاحب وایی چی په دی گوله باندی صرف یوخل تیمم کول درست دی اوپه دی باندی خو خو حله تیمم نه سی کیدی، حکه چی په دی باندی نجاست حکمی پریوزی، نو دا خبره صحیح ده اوکه نه؟

جواب: دخاوری په دغه گوله باندی خو خو حله تیمم کول درست دی اوپه هغی باندی دحکمی نجاست اثرنه کیری او کم کس چی داسی وایی هغه غلط وایی په درمختارکی تصریح ده چی پریو خای باندی خو خو حله تیمم کول صحیح دی. (۲)

پر چونه سوی دیوال باندی تیمم درست دی اوکه نه؟ سوال: (۳۰۷) دجومات دیوالونه کم چی په چونه باندی سپین سوی وی پر هغو باندی تیمم درست دی اوکه نه؟

جواب: درست دی (۳). فقط

کله چی دجنب سره اوبه صرف په قدر داودس دی نوخه وکړی؟ اودجنبات تیمم مخکی وکړی

(۱) په جواب کی بئخه جنبه فرض کړل سویده کنی یوازی دماشوم په گندگیو اومتیازو سره لمبیدل نه واجییري، پرکمه برخه چی نجاست لگیدلي دي دهغی مینخل یا جامه بدلول کافی دي، فقهاؤ دهلاکت او ناروغی او یا داوبو پر استعمال باندی دمرض دبیری له وجی خخه جنب ته دتیمم اجازه ورکریده: من عجز عن استعمال الماء الخ لبعده میلا الخ او برد یهک الجنب او یمرضه ولو فی المصر إذا لم تکن اجرة حمام ولا ما یدفنه الخ (درمختار) ای من ثوب یلبسه او مکان یاویه قال فی البحر فصار الأصل أنه متى قدر علی الاغتسال بوجه من الوجوه لا یباح له التیمم إجماعاً (ردالمحتار باب التیمم ص ۲۱۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۲ - ۲۳۴). ظفیر

(۲) واما إذا تیمم جماعة من مد واحد فیجوز کما سیأتی فی الفروع لأنه لم یصر مستعلاً إذا تیمم إنما یتأدی بما لیترق بیده لا بما فضل کالماء الفاضل فی الاناء بعد وضوء الأول وإذا کان علی حجر او ملس فیجوز بالأولی نهر (رد المحتار باب التیمم تحت قوله بمطهر ج ۱ ص ۲۲۰، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۹). ظفیر

(۳) یجوز التیمم عند ابي حنیفة ومحمد رضی اللہ عنہما بكل ماکان من جنس الأرض کالتراب والرمل والحجر والجص والنورة والكحل والزرنيخ (هدایه ج ۱ ص ۵۳). ظفیر

اوکھ نہ؟ سوال: (۳۰۸) دجنب سره صرف دومره اوبه دی چی په هغه سره صرف اودس کولی سی اود غسل لائق اوبه ورسره نه سته دی نوپه دی صورت کی که چیری دغسل دپاره دتیمم او دلمونخ دپاره داودس حکم وی نو اودس مخکی وکړی اوکھ تیمم؟
جواب: خوبه یی ده که مخکی تیمم کوی اوکھ مخکی اودس کوی اوبیا دجنابت دپاره تیمم کوی په دواړه طریقو سره جائز دی.

دجنب سره چی اوبه لری وی نو مخکی نجاست پرینخی اوکھ نه اودس وکړی؟ کله چی په دی کی صرف یوکار کولی سی؟ سوال: (۳۰۹) دجنب سره په قدر داودس اوبه دی اوبدن یی هم نجس دی نوکه چیری بدن ومینخی نو داودس دپاره اوبه نه پاته کیږی نو هغه لره څه کول په کاردی؟

جواب: پلینت سوی بدن دي ومینخی اود غسل او داوداسه دپاره دي تیمم وکړی. (۱) فقط کم مریض چی اودس کولی سی خو غسل نه سی کولی نو هغه څه وکړی؟ سوال: (۳۱۰) کم مریض چی اودس کولی سی خو دغسل څخه معذوره وی نو دهغه دپاره څه حکم دی؟
جواب: دا جائز دی یعنی اودس دي وکړی او دغسل پرځای دي تیمم وکړی. (۲)

څوک چی داودس او دغسل دواړو څخه معذوره وی نو هغه دجنابت په حالت کی څه وکړی؟ سوال: (۳۱۱) کم څوک چی داوداسه اود غسل کولو څخه معذوره وی نو هغه به دجنابت په حالت کی څه وکړی؟
جواب: دغسل په نیت یو تیمم ورلره کافی دی (۳). فقط

کمی بنخی ته چی په لمبلو سره دیماریدلو غالب گمان وی نو هغه خاوند دجماع څخه بندولی سی اوکھ نه؟ سوال: (۳۱۲) دزید سره صرف یوه بی بی ده چی اکثره ناجوره وی او کله چی هغه غسل وکړی نو دکمزورتیا په وجه کله هغی ته زکام ولگیږی او کله په غوږ اوسر کی دردوی نوددی وجه څخه هغه دخپل خاوند خواهش دهمبستری ردوی چی دهغه په وجه سره زیدته دگناه دارتکاب بیره ده نوپه داسی صورت کی دزید بی بی په تیمم سره لمونخ ادا کولی سی اوکھ نه؟ که چیری نه یی سی ادا کولی نو دغسل په اړه بل څه

(۱) مسافر محدث نجس الثوب معه ماء یکفی لأحدهما یغسل به النجاسة ویتیمم للحدث (عالمگیری باب التیمم الفصل الثاني ج ۱ ص ۲۸، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲۹). ظفیر

(۲) یجوز التیمم إذا خاف الجنب إذا اغتسل بالماء أن یقتله البرد او یمرضه الخ (عالمگیری باب التیمم ص ۲۲ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲۸). ظفیر

(۳) ومن عجز عن استعماله الماء المطلق کافی لطهارته الخ تیمم (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ص ۲۱۴ ج ۱، ط. س. ج ۱ ص ۲۳۲). ظفیر

صورت دزید بی بی اختیارولی سی او دزید دهمبستری خخه انکار کول په دی حالت کی درست دی او که نه؟

جواب: په درمختار کی دی: ولو ضرها غسل رأسها ترکته وقیل تمسحه ولا تمنع نفسها عن زوجها الخ (۱) یعنی که چیری بنخی ته دسر پرهمینخل ضرر رسوی نوسر دی نه پرهمینخی او عند البعض هغه دی دسر مسح وکړی او همدا احوطه ده، او په بله موقعه په درمختار کی یی دا واجب لیکلی دی یعنی که چیری پرسر مسح کولای سی او په دی کی بیره دمرض نه وی نوسر دی مسح کړی کنې پتی دی پرسر بانندی وتری او پر هغه دی مسح وکړی، درمختار (۲) خو هغه بنخه دی خپل خاوند دجماع کولو خخه نه منع کوی، (۳) په درمختار کی یی داهم نقل کړی دی چی: من به وجع رأس لا يستطيع معه مسح الخ ففي الفيض عن غريب الرواية تیمم الخ (۴) یعنی دچاپه سرکی چی داسی درد وی چی مسح هم نه سی کولای نو هغه دی تیمم وکړی، او همدا ډول په (درمختار) کی دی: او لمرض یشتد او یمتد بغلبة الظن الخ قال فی الشامی وکذا لو کان صحیحاً خاف حدوث مرض الخ (۵) دشامی په دی اخی عبارت کی دا تصریح ده چی جوړ شخص ته که چیری په غسل کولو سره دنوی مرض دپینیدو بیره وی په غالب گمان سره نو بیا هم تیمم جواز ورته لری، لهذا په دی صورت کی دی هغه بنخه تیمم وکړی او خاوند دی دجماع خخه نه بندوی، تیمم کول هغی ته تر زواله پوری دعوارضو مذکورہ دلحوق دبیری درست دی بیا کله چی هغه خوف پاته نه سی نو غسل دی وکړی. فقط

اوبه چی موجودی وی نوتیمم درست نه دی: سوال: (۳۱۳) دقرآن پاک دلوستلو دپاره تیمم کول باوجود داوبو جائز دی او که نه؟

جواب: داوبو دموجودوالی باوجود په تیمم سره مسحه کول دمصحف جائز نه دی په الدر

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۳، قوله ولا تمنع نفسها عن زوجها ای خوفا من وجوب الغسل علیها إذا وطئها لأنه حقه ولها مندوحة عن غسل رأسها (رد المحتار ابحاث الغسل ص ۱۴۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۳). ظفیر

(۲) من به وجع رأس لا يستطيع معه مسح الخ یسقط فرضه ولو علی جبيرة فی مسحها قولان وكذا یسقط غسله فیمسحه ولو علی جبيرة إن لم یضره والا سقط اصلا (درمختار) ولو علی جبيرة ویجب شداها إن لم تكن مشدودة ای إن أمکنه (ردالمحتار باب التیمم قبیل باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۳۹ - ۲۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰). ظفیر

(۳) قوله ولا تمنع نفسها عن زوجها ای خوفا من وجوب الغسل علیها إذا وطئها لأنه حقه ولها مندوحة عن غسل رأسها (ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۳، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰). ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۳۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰. ظفیر

(۵) ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳. ظفیر

المختار کی دی: کتیمم لمس مصحف فلا يجوز لواجد الماء الخ. (۱) فقط
پہ خنک کی چی حیوانانو ته خطر وی نوتیمم کولی سی اوکے نه؟ سوال: (۳۱۴) یو خوک
 پہ خنک کی حیوانان خروی نو دلمانحه وخت راغی اوبه دیو میل خخه نریدی دی خو
 اندینسنه ده چی که چیری داودس دپاره ولاړ سی نو حیوانان به یی دبل په کبست کی گډ
 سی یا به وړک سی، نوپه دې صورت کی دتیمم سره لمونخ کول درست دی اوکے نه؟

جواب: په دی صورت کی تیمم کول درست دی، درمختار. (۲) فقط

فالج وهلی به مجبوراً تیمم کوی اوکے نه؟ سوال: (۳۱۵) که چیری دفالج مریض چی بغیر
 دکومک خخه داودس کولو خخه مجبور وی او دگرمو اوبو خخه بغیر اودس نه سی کولی
 اوبه وجه عدم موجودگی دمرستیال اودگرمو اوبو دنیستوالی په وجه چی دماخستن
 لمونخ په تیمم سره وکړی نو جائز دی اوکے نه؟ که چیری داودس کولو خخه وروسته
 جرابی واغوندی اوپر هغو باندي سربیره دخرمنی موزی واغوندی نوبیا ددغه خرمنی
 پرموزو باندي تیمم درست دی اوکے نه؟

جواب: دغه کس تیمم کولی سی او داودس کولو خخه وروسته که چیری دخرمنی موزی
 واغوندی نو یو شواروز یعنی مقیم دپنخو لمونخونو په اودس کی پردغو موزو باندي
 مسحه کولی سی اوکے چیری موزی یی اغوستی وی اودتیمم ضرورت سو مثلاً ده لره
 خوک اودس کوونکی موجود نه و، یا گرمی اوبه موجودی نه وی چی دهغو په وجه تیمم
 درست دی نو دموزو په اغوستولو سره تیمم کولی سی دتیمم دپاره دموزو ایستلو
 ضرورت نه سته، په درمختار کی دی په هغه عذرونو کی په کوموکی چی تیمم جائز دی
 هلته یی دا هم لیکلی دی: او لم یجد من یوضیه فان وجد ولو یأجر مثل وله ذلك لا
 یتیمم الخ. (۳) فقط

الباب الخامس فی المسح علی الخفین وغیرهما

پر موزو او نورو شیانو باندي دمسح کولو احکام

دکپری پرمروجه جرابو باندي مسحه کول جائز دی اوکے نه؟ سوال: (۳۱۶) محض دکپری
 پرمروجه جرابو باندي مسحه کول جائز دی اوکے نه؟ ما دیو مولوی صاحب خخه پوښتنه

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۲۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۴۵. ظفیر

(۲) او خوف عدو کحیه او نار علی نفسه ولو من فاسق او حبس غریم او ماله ولو امانة الخ تیمم جاز (درمختار)
 قوله او ماله عطف علی نفسه الخ ولم ار من قدر المال بمقدار وسنذكر عن التتارخانیة ما یفید تقدیره بدرهم
 کما يجوز له قطع الصلوة (ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۱۲-۲۱۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۴). ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التیمم ج ۱ ص ۲۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳. ظفیر

کړی وه دهغه په جواب کی هغوی وفرماییل چی در رسول الله ﷺ څخه دتوکر پرجرابو باندی مسحه کول ثابت دی هیڅ قید دنری والی او ددبلوالی نسته؟ بینوا وتوجروا!

جواب: پرجرابو باندی مسحه کول درست نه دی ځکه چی پرجرابو باندی دمسحی کولو څلور شرطونه دی دری شرطونه خو هغه دی چی دموزو په مسحه کی هم مشروط دی، یوشرط دجرابو په مسحه کی زیات دی: قال في الدر المختار وشرط مسحه ثلاثة امور الاول كونه سائر القدم مع الكعب والثاني كونه مشغولا بالرجل والثالث كونه مما يمكن متابعة المشي المعتاد فيه فرسخاً فاکثر الخ الى ان قال او جوربيه الثخينين بحيث يمشي فرسخاً ويثبت على الساق بنفسه ولا يرى ما تحته ولا يشف الخ (۱) الدر المختار على هامش الشامي جلد اول ص ۱۷۹، نوکه چیري داخلور وارپه شرطونه په جرابو کی پوره سی نوهله به مسحه درسته وی یعنی چی هغه دپنبو تر بجلکو پوري پتونکی وی، دویم داچی په هغو کی دگرځیدلو عادت هم وی دریم داچی قدم مشغول وی یعنی قدم پت کړی او دهغه څه حصه دباندی باقی پاته نه سی، او څلورم داچی دومره سختی وی چی څه شی په هغی کی سرایت نه سی کولی، نوچونکه دغه ټول شرائط په دی مروجه جرابو کی مفقود دی، لهذا مسح پردوی باندی جائز نه ده: کما قال الشامي وانهم اخرجوه لعدم تاتي الشروط فيه غالباً الخ، (۲) او دمولوی صاحب دا فرماییل چی دجناب رسول ﷺ څخه پرجرابو باندی مسحه ثابتنه ده هیڅ اصل نه لری افتراء ده اوپه لغت نه پوهیدل دی، په حدیث پاک کی خودی چی: انه ﷺ مسح على خفيه، الحدیث ملخصاً (۳) په بل حدیث پاک کی دی: ان النبي ﷺ مسح على الجوربين (۴) مقصد داچی پرجرابو اوپر موزو باندی مسحه ثابتنه ده دموزو او دجرابو څخه هغه موزی مراد دی کمی چی پورتنیو شرطونو لره جامع وی مطلق دتار او دکپړی جرابی مرادنه دی. فقط

رشيد احمد عفی عنه، الجواب صحیح بنده عزیز الرحمن عفی عنه

پرتاریزو موزو باندی مسحه جائزده اوکه نه؟ سوال: (۳۱۷) تاریزی موزی کمو چی نن سبا په دنیا کی رواج موندلی دی پر هغو باندی مسحه جائز ده اوکه نه؟

جواب: پر ورینو او تاریزو جرابو باندی مسحه کول درست نه دی، خو کله چی هغه داسی

(۱) الدر المختار على هامش رد المحتار باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۲۴۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۱. ظفیر

(۲) رد المحتار باب المسح على الخفين ص ۲۴۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۹. ظفیر

(۳) جمع الفوائد المسح على الخفين ج ۱ ص ۴۲. ظفیر

(۴) جمع الفوائد المسح على الخفين ج ۱ ص ۴۲، الفاظ یی دادی: توضحاً رسول الله صلى الله عليه وسلم ومسح

على الجوربين للترمذی وأبو داؤد الخ (ایضاً). ظفیر

پنڈی اودبلی وی چی دیو فرسخ په اندازه مزل (چی دری میلہ دی) چی هغه یی په پنبو کړی وی اوبغیر دخپلیو څخه پکښی تللی سی اوپر پونډیو بانندی قائمی وی، لکه څنگه چی په درمختار کی دی: ولو من غزل اوشعر الثخینین بحيث یستمسک علی الساق بنفسه ولا یری ما تحته ولا یشف الخ (۱) اویه شامی کی یی داهم لیکلی دی چی چونکه په تاریزو جرابوکی داشرائط نه پیدا کیږی نوپه دی وجه بانندی پرهغو دمسح کولو دعدم جواز فتوی ورکړل کیږی (۲) نو بناءً علیه دخرمنی دموزی څخه بغیر پریله موزه بانندی مسحه نه دی کول په کار. فقط

پرانگریزی بوتونو مسحه جائزده اوکه نه؟ سوال: (۳۱۸) پرداسی بوتونو بانندی چی په بند بانندی تړل کیږی دکمو په خلاصولو اویه ایستلو کی چی دوخت دتنگوالی له امله اندیسنه وی اوهغه بوت دومره لوړ وی چی بجلکی پکښی بالکل پتی وی، لکه څنگه چی انگریزی بوتونه اورده وی نومسحه جائزده اوکه نه؟

جواب: که چیری دغه انگریزی بوتونو تربجلکو لوړ ځای پت کړی وی او کمه تسمه چی پربوتونو سربیره ده هغه ښه راکش سوی وی چی دواړه طرفونه یی یوبل ته ښه رسیدلی وی اوسره ورغلی وی او بوتونه پاک وی نوپه هغو بانندی مسحه درستہ ده په دی شرط چی په طهارت سره یی اغوستی او په پنبو کړی وی، لکه څنگه چی دشامی دلاندینی عبارت څخه معلومیږی: ویجوز علی الجاروق المشقوق علی ظهور القدم وله اضرار علیه تشده لانه کغیر المشقوق الخ (۳). فقط

دمسح شرائط او قواعد څه دی؟ سوال: (۳۱۹) دمسح کولو څه تعریفونه دی اودکومو کومو شرائطو شتون ضروری دی، مثلاً داچی په ورځ کی بالفرض یوځل یا دوه ځلی دخپلیو اوبوتونو ایستلو ضرورت راځی اویا په پنبو سی، دهغه څخه وروسته مسحه کول په کاردی اوکه نه بیا یی پریمنځل په کاردی؟

جواب: دمسح دجواز دپاره دضروری ده چی په اوداسه سره واغوستل سی (۴) دایستلو په صورت کی که چیری لمونځ کول غواړی نو صرف پنبی پریمنځل کافی دی، که چیری

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۴۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۹. ظفیر
(۲) وقال خرج عنه ماکان عن کرباس بالکسر وهو الثوب من القطن الأبيض الخ وإنهم اخرجوه لعدم تاتی الشروط فیه غالباً الخ (ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۴۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۹). ظفیر
(۳) ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲. ظفیر
(۴) یجوز من کل حدث موجب للوضوء إذا لبسهما علی طهارة كاملة ثم احدث (هدایه باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۵۷). ظفیر

اودس مات سوی نه وی (۱). فقط

پر جرابو باندی مسحه جائزده اوکھ نه؟ سوال: (۳۲۰) پر جرابو باندی مسحه جائزده اوکھ نه؟ کہ چیری جائز وی نوپه کومو وجوهو سره؟ اوکھ چیری جائز نه وی نو ولی؟ او د حضور پاک ﷺ په وخت کی جرابی وی اوکھ نه؟ کہ چیری نه وی نو پر موزو باندی چی په کومو اصولو مسحه جائزده په هماغه اصولو سره پر جرابو هم جائزده اوکھ نه؟ او پر کم قسم جرابو باندی مسحه جائزده؟

جواب: حضور ﷺ د خرمی پرموزو باندی مسحه فرمایلی ده نوکه چیری جرابی تارینی یا ورینی وی نوپر هغو باندی د مسح کولو دپاره شرط دادی چی هغه به داسی پنډی وی چی پرپونډیو باندی دنیلویو دتړلو څخه بغیر ثابتی اوقائمی پاته سی او یوازی په دغه جرابوکی دری میله سفر کیدی سی (۲) او هغه جرابی مجلدي او منعلی وی، منعلی هغه جرابو ته وایی چی لاندی یی خرمن لگول سوی وی او مجلدي هغه جرابوته وایی چی پر هغو تولو باندی خرمن پیچل سوی وی په درمختار کی دی: علی ظاهر خفیه او جرموقیه الخ او جوربیه ولو من غزل او شعر الشخینین بحیث یمشی فرسخاً ویشبت علی الساق بنفسه ولا یری ما تحته ولا یشف الخ والمنعلین والمجلدین الخ (۳) ددی عبارت حاصل هماغه دی کم چی لوړ لیکل سوی دی.

پر کمو تاریزو موزو باندی چی خرمن د خپلی په شان اچول سوی وی پر هغو مسحه جائزده

اوکھ نه؟ سوال: (۳۲۱) پرتاریزو جرابو باندی که چیری خرمنه په داسی طریقہ سره راتاو کړل سی چی کمه حصه په خپلی کی پته وی صرف پر هغی باندی یی خرمنه راتاو کړی وی نو دا حنافو په نزد پر هغی باندی مسحه درست ده اوکھ نه؟

جواب: پرتاریزو جرابو باندی که چیری یوازی په لاندی برخه خرمنه کار کړل سوی وی لکه څنگه چی په سوال کی ددی تفصیل لیکل سوی دی نوپر هغو باندی دا حنافو په نزد مسحه درسته ده، په درمختار کی یی پر جوربین منعلین باندی مسحه کول صحیح لیکلی ده منعلین هم د جرابو هغه قسم دی چی دهغو پر لاندی حصه کمه چی په خپلی کی

(۱) وینقض المسح کل شیء ینقض الوضوء الخ وینقضه ایضا نزع خفیه وكذا نزع احده الخ. وكذا مضي المدة وإذا تمت المدة نزع خفیه وغسل رجليه وصلی وليس علیه إعادة بقية الوضوء وكذا إذا نزع قبل المدة (هدایه باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۵۹ - ۶۰). ظفیر

(۲) رواه الترمذی عن المغيرة بن شعبه قال توضحا النبي ﷺ ومسح علی الجوربین وقال حدیث حسن صحیح ورواه ابن حبان فی صحیحہ ایضا (البحر الرائق باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۳). ظ
(۳) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب المسح علی الخفین ص ۲۴۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۷ - ۲۲۸. ظ

پتہ وی پر هغو باندی خرمنه وی (۱). فقط

پرجرابو باندی مسحه جائزده اوکھ نه؟ اوپه داسی چا پسی لمونخ جائز دی اوکھ نه؟ سوال:

(۳۲۲۱۱) په تاریزو یا په ورینو جرابو باندی مسح جائزده اوکھ نه؟ اوکھ چیری جائز نه

وی نو په هغه پسی لمونخ جائز دی اوکھ نه راگرخول یی په کاردی؟

سوال: (۳۲۳۱۲) یوصاحب فرمایي چی په قدوری کی دامام اعظم رحمته الله علیه فتویٰ دمسخ

پرجواز باندی ده، احناف علماء که داسی نه کوی نودا دهغوی قصور دی؟

سوال: (۳۲۴۱۳) سوال کوونکی دهم هغه صاحب خخه سوال وکی چی داحنافو دعلماءو

فتویٰ هم پرجواز باندی ده هغوی جواب ورکړی چی دامام ابوحنیفه رحمته الله علیه فتویٰ خوسته

دچامسخره فتویٰ به نه وی، نو دداسی چاپه باره کی خه حکم دی؟

سوال: (۳۲۵۱۴) آیاپه قدوری کی دجواز فتویٰ دامام اعظم رحمته الله علیه موجوده ده؟

جواب: ۱: پرمعمولی تاریزی او ورینی جرابی باندی په کم کی چی شرائط دمسخ موجود

نه وی مسحه کول درست نه دی، نویه هغه پسی لمونخ صحیح نه سو، اودغه لمونخ

راگرخول په کاردی حکم چی هغه باوجود دنه موجودوالی دشرط دجواز پرجرابو باندی

مسحه کړی ده (۲). فقط

۲: دامام صاحب رحمته الله علیه مذهب دادی چی پرجرابو باندی که چیری خرمنه پیچل سوی وی

نومسحه پرهغی باندی جائزده، کنی نه ده، اوصاحبین (رح) دافرمایي چی که چیری

جرابی داسی دپلی اوپندی وی چی هغه په خپله پرپوندی باندی بندیدلی سی او اوبه په

هغو کی نه سی ننوتلی اوتر دری میلو پوری چی تنها هغه په پینو کړی نو پکښی تللی

سی او هغه خیری نه سی نوبیا هغه وخت پرجرابو باندی مسحه درستنه ده کنی نه ده. کذا

فی الدر المختار. (۳) فقط

(۱) وصح (المسح) على الجرموق والجرب الجلد والمنعل والثخينين ای يجوز المسح على الجراب إذا كان مجلدا

او منعلا وثخيناً، يقال جورب مجلد إذا وضع الجلد على أعلاه وأسفله وجورب منعل والمنعل الذي وضع على

أسفله جلدة كالنعل للقدم (البحر الرائق باب المسح على الخفين ص ۱۹۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۲) او جوربيه ولو من غزل او شعر الثخينين بحيث يمشي فرسخا ويثبت على الساق بنفسه ولا يرى ما تحته ولا

يشف (درمختار) حيث علل عدم جواز المسح على الجورب من كريات بائنه لا يمكن تتابع المشى عليه (رد

المحتار باب المسح على الخفين جلد اول ص ۲۴۸) ثم المسح على الجورب إذا كان منعلا جائز اتفاقا وإذا لم

يكن منعلا وكان رقيقا غير جائز اتفاقا (البحر الرائق باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱

ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) وأما الثخين فهو قولهما وعنه أنه رجع إليه وعليه الفتوى (الدر المختار على هامش رد المحتار باب المسح

على الخفين ج ۱ ص ۲۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۷۰). ظفیر

۳: داسی ویوونکی عاصی اوفاسق دی او دفقی دکتابونو خخه جاهل او ناخبره دی خکھ چی کہ چیری خبروای نوداسی به یی نه ویلی په درمختار کی دی: او جوربیه الشخینین بحیث یمشی فرسخاً ویثبت علی الساق بنفسه ولا یری ما تحته ولا یشف الخ (۱). ددی عبارت خخه پرجرابو بانندی دمسح دجواز دشراطو درک معلومی، اودا هم واضحه ده چی دنن وخت په مروجہ تاریزو یا ورینو جرابو کی دا شرائط شتون نه لری: ثم قال او المنعین والمجلدین وفي الشامی ما ذكره المصنف من جوازه علی المجلدین والمنع متفق علیه عندنا واما الشخینین فهو قولهما وعنه انه رجع اليه وعليه الفتوى (۲).

۴: پرجرابو بانندی دمسح کولو دجواز هغه شرطونه دی کم چی مخکی ذکر سوه مطلقاً پرجرابو بانندی مسحه کول په حواله دقدوری غلط دی. (۳) فقط

دمنعل اومجلد تشریح: سوال: (۳۲۲) په الرشید دذی القعدی دمیاشتی سنه ۱۳۳۵ ه کی په یوه فتویٰ کی چی دمسح په اړوند ده دجورب منعل یامجلد الفاظ استعمال سوی دی حقیر جورب هغه گنی کمی ته چی په عام عرف کی جورابی وایی البته ددی صفت منعل یامجلد په معنی کی یی شک واقع کیږی دحقیر په علم اومعلوماتو کی دمسحی په مسئله کی داتفصیل دی چی پرموزی سربیره یا ترهغه لاندی که چیری جورابه وی نوپر هغی بانندی مسح جائزده، دمجلد او منعل الفاظو مطلب راته معلوم نه دی، ددی وجه التماس دی چی ددی دتفصیل اوتشریح خخه می خبر کړئ!

جواب: منعل جورب هغه ده چی ترجورابو لاندی خرمن لگیدلی وی په درمختار کی دی: والمنعین بسکون النون ما جعل علی اسفله جلدة الخ (۴) اومجلد جورابه هغه ده چی په ټوله جرابه بانندی خرمن را پیچل سوی (۵) وی حاصل داچی پرجورابو بانندی همداسی دخرمن خخه بغیر مسحه درسته نه ده (۶) لیکن که چیری جورابه منعله یامجلده وی پر هغه بانندی صحیح ده لکه خنګه چی پرخفینو یعنی دخرمنی پرموزو بانندی درسته ده، نو

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المسح علی الخفین جلد اول ص ۲۴۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۲. ظفیر

(۲) ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲. ظفیر

(۳) وإذا لم یکن منعلا وکان رقیقا غیر جائز اتفاقا (البحر الرائق باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۲). ظفیر

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۷۰. ظفیر

(۵) قوله والمجلدین المجلد ما جعل علی أعلاه وأسفله (ردالمحتار باب المسح علی الخفین جلد اول ص ۲۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۷۰). ظفیر

(۶) وإذا لم یکن منعلا وکان رقیقا غیر جائز اتفاقا (البحر الرائق باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲)، ظفیر

همدا مسئله په الرشيد کي ليکل سویده. فقط

چی بی اودسه موزه په پښو کړی نومسحه درسته نه ده؟ سوال: (۳۲۷) مورې داوداسه څخه بغير موزې په پښو کړی او پر موزو می مسحه وکړه نوزما لمونځ به جائز وی اوکه نه؟ ددې مسئلې په بیان کی دفتھی په کتابونو کی دطهارت لفظ راغلی دی یا داچی په مسحه کی دیوی ورځی یا ددرو ورځو قید راغلی دی، هغه پر اودس باندي دلالت کوي، مورې وایو چي دطهارت څخه د بدن پاکوالی مراد دی او دپښو دنجاست څخه صفا والی، نو آیا دا معلومات څنگه دي؟

جواب: بغير داودس څخه یعنی بغير دپښوو پريمنځلو څخه په موزی اغوستلو سره مسحه پرهغی باندي درسته نه ده، په طهارت باندي دموزه اغوستلو څخه مراد اودس دی، دا مسئله بالاتفاق مسلمه ده په دي کی دهیچا اختلاف نه سته اوتاسو چی کم مطلب اخیستی دی هغه غلط دی (۱) او دمقیم دپاره یوه ورځ اویوه شپه، اودمسافر دپاره تردرو ورځو او درو شپو پوری مسحه درست ده. (۲) فقط

پرموزو باندي چی بوټ وی نو پرهغو باندي مسحه جائز ده اوکه نه؟ سوال: (۳۲۸) زمورې خلگ موزې په پښو کوي، اوپر هغو سربیره بوټ یا پیزار چی بجلکی یې پتی کړی وی اغوندي نو پر هغو باندي مسحه جائز ده اوکه نه؟

جواب: پرتاریزی جرابی سربیره که چیري موزی په اوداسه کی واغوستل سی نوپر هغو باندي مسحه درسته ده اوبوټ یا پیزار که چیري پرتاریزی جرابی باندي واغوستل سی اوبجلکی په پتی وی او هغه بوټ دلاندي څخه پاک وی نوپر هغو باندي هم مسحه درست ده (۳). فقط

جرابی چی بغير دتړلو څخه باندي وی اوپر هغی نوری جرابی واغوستل سی نوپر هغو باندي مسحه درسته ده اوکه نه؟ سوال: (۳۲۹) کمه جرابه چی بغير دتړلو څخه پر پښه باندي ټینگه وی اوپر هغی باندي مسحه درسته وی که چیري پرهغی سربیره بله جرابه واغوندي برابره خبره ده که هغه کلکه نه وی خو په دغه ډول اغوستلو سره ټینگه وی نو پرپورتنی جرابه باندي مسحه کول درست دی اوکه نه؟

(۱) ويجوز من حدث موجب للوضوء إذا لبسهما على طهارة كاملة ثم أحدث الخ وقوله إذا لبسهما على طهارة كاملة لا يفيد اشتراط الكمال وقت اللبس بل وقت الحدث الخ (هدايه باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۵۷). ظ
(۲) يجوز للمقيم يوما وليلة واحدة والمسافر ثلاثة أيام ولياليها (هدايه باب المسح على الخفين ص ۵۸ ج ۱). ظ
(۳) المسح على الخفين جائز بالسنة الخ إذا لبسهما على طهارة كاملة ثم أحدث (هدايه باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۵۷). ظفير

یوڏو نری جرابی چی یو پر بل سربیره واغوندی نومسحه جائزده اوکھ نه؟ سوال: (۳۳۰۱۲)

دوې یا دری جرابی کمی چی زیاتی سختی او کلکی نه دی پرله پسی کت پرکت چی په اغوستلو سره بغیر دترلو څخه بندی او منبستی وی او په مزل کولو سره هم بندی وی نوپر لوړه جرابه باندی مسحه کول درست دی اوکھ نه؟

جواب: ۱: که چیری هغه لوړه جرابه کلکه او دمسح قابله نه وی اونه داسی نری وی چی سربیره په مسح کولو سره دننه موزی ته داوبو اثر رسیږی نو بیا پرهغی باندی مسحه درسته نه ده. (۱) فقط

۲: په دی صورت کی مسحه صحیح نه ده. (۲) فقط

پرموزو باندی دمسخی څه ثبوت دی؟ سوال: (۳۳۱) پرموزو باندی مسحه کول دقرآن پاک

اوحدیث مبارک څخه ثابت دی اوکھ نه؟

جواب: مسحه علی الخفین یعنی پرموزو باندی مسحه کول دحدیث پاک څخه ثابت دی په درمختار کی دی چی ددی ثبوت دحدیث مشهور څخه دی اودمسح علی الخفین دحدیث راویان داتیا (۸۰) صحابه کرامو څخه زیات دی چی په هغوی کی عشره مبشره هم دی. (۳) فقط

پرناپاکه بوټ باندی مسحه درسته نه ده: سوال: (۳۳۲۱۱) که چیری داودس کولو څخه

وروسته لانگ نومی بوټ کم چی دبجلکو څخه ترلوړ پوری راځی واغوستل سی او دبل اوداسه په وخت کی پرهغه سربیره مسحه وکړل سی نومسحه صحیح ده اوکھ نه؟ اودا دموزو کار شرعاً ورکولی سی اوکھ نه؟ اولمونځ صحیح دی اوکھ نه؟

سوال: (۳۳۳۱۲) دبوټ هغه حصه کمه چی دځمکی سره لگیږی هغه پاکه نه سی پاته کیدی لیکن دتلی سربیره حصه پر کمه باندی چی دپنبو تلی لگیږی هغه پاکه ده نوهغه چی یی اغوستی وی لمونځ جائز دی اوکھ نه؟

جواب: (۱ - ۲) کله چی دبوټ لاندینی حصه کمه چی پر مخکھ باندی لگیږی پاکه نه ده

(۱) ولايجوز المسح على الجوربين عند ابي حنيفة رضي الله عنه إلا أن يكون مجلدين أو منعلين وقالا يجوز إذا كان ثخينين لما روى أن النبي صلى الله عليه وسلم مسح جوربيه ولأنه يمكنه المشى فيه إذا كان ثخيناً وهو أن يستمسك على الساق من غير أن يربط بشيء فاشبه الخف (هداياه باب المسح على الخفين ص ۲۱ ج ۱). ظفير

(۲) واذا لم يكن منعلاً وكان رقيقاً غير جائز اتفاقاً (البحر الرائق باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفير

(۳) وهو (أي المسح على الخفين) جائز الخ بسنة مشهورة فمنكره مبتدع وعلى رأي الثاني كافر وفي التحفة ثبوته بالإجماع بالتواتر رواه أكثر من ثمانين منهم العشرة، قهستاني (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المسح على الخفين ج ۱ ص ۲۴۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۴ - ۲۲۵). ظفير

نو پرهغه باندی مسحه جائز نه ده اوچی دغه بوټ یی اغوستی وی نولمونخ کول صحیح نه دی. (۱) فقط

دمنعل کیدو مطلب څه دی؟ سوال: (۳۳۴) پرجرابو باندی دمسح کولو دپاره دهغو دمنعل کیدلو څخه څه مراد دی آیا دڅرمنی ټوټه په جرابه کی په دننه اینسودلو سره یا دباندی په تار وغیره سره تړلو سره به دا شرط پوره سی اوکه نه؟

جواب: دموزی دمنعل کیدلو دامطلب دی چی تردغه جرابی لاندی څرمنه لگیدلی وی اوپر وروسته پونده باندی اوتر بجلکو پوری اومخ ته پر گوتو باندی یعنی دقدم پرشا دموزی دفرضی مسحی په اندازه دڅرمن پرلگولو باندی فقهاؤ تصریح کړیده. کذا فی الشامی (۲) اوهغه څرمنه لاندی او پر گوتو اوپر بجلکو باندی گنډل سوی پکارده، اینسودل او په تار سره یی تړل کافی نه دی. فقط

پر فل بوټ باندی مسح صحیح ده اوکه نه؟ سوال: (۳۳۵) پرموزو باندی مسح کول مشروع بلکه داهل السنه والجماعت دخصائصو څخه دی او دحضور ﷺ موزی استعمالول لاریب فیه دی او دنعلینو مبارکو نوعیت اوهیئت هم په کتب سیر کی مفصل اومشرح دی اونقشه یی هم معلومه ده ترڅومره پوری چی په پوهه کی راخی دموزو اغوستلو څخه وروسته دغه موزی پر هغو باندی سربیره په پنبو کول دمنلو وړ خبره نه معلومیږي لیکن په بعضو کتابونو کی لکه شرح سفر السعادة اومدارج النبوة او روضة الاحباب، اوپه نوروکی دا امر بالوضاحت نه ترلاسه کیږي لکه څنگه چی دخولی او دعمامی په باره کی تصریح ده اوفل بوټ کم چی تربجلکو پوری یاپه بعضو صورتونو کی دهغو څخه هم تر پورته پوری وی هغه هم دموزی په حکم کی داخل معلومیږي، اوکه چیری دا بوټونه پر تاریزو یا وړینو جرابو باندی یا بغیر دجرابو څخه واغوستل سی نوپر هغو باندی به مسح جائز وی اوکه نه؟

جواب: پرموزو باندی وروسته دمسحی څخه دجواز الصلوت دپاره داهم شرط دی چی طاهرین وی یعنی نجاست مانعه عن الصلوة پرهغوی باندی موجود نه وی نوکه چیری

(۱) الخف إذا أصابته النجاسة إن كانت متجسدة كالعذرة والروث والمني يطهر بالحت إذا بیست وإن كانت رطبة الخ لا يطهر إلا بالغسل (عالمگیری کشوری باب شروط الصلوة ج ۱ ص ۵۲، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۵۸). ظفیر
(۲) والمنعین ماجعل علی أسفله جلدة والمجلدین (درمختار) قوله ماجعل علی أسفله جلدة ای کالنعل للقدم وهذا ظاهر الرواية وفي رواية الحسن ما يكون إلى الكعب قوله والمجلدین المجلد ماجعل الجلد علی اعلاه وأسفله الخ ویؤخذ من هذا وما قبله أنه لو كان محل المسح وهو ظهر القدم مجلد مع أسفله أنه يجوز المسح علیه كما قدمناه (رد المحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۴۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۷۰). ظفیر

یوازی په موزو اغوستلو کی هم دا امر ملحوظ وی چی هغه نجسی نه وی نودا هیخ ضروری نه ده چی هغه دی دپیزار سره په پنبو کړل سی که چیری تنها یو چا موزه اغوستی وی او هغه پاکه وی نومسح پر هغی باندی بلا ریب صحیحہ ده اولمونخ صحیح دی باقی داچی حضور ﷺ به پرموزو باندی پیزار هم په پنبو کوی او که نه؟ نو دبعضو روایاتو خخه معلومیږی چی پیزار به بی هم پرموزو باندی په پنبو کوی، او که نقشه چی دپیزار مبارکو مشهوره ده اوپر موزو باندی سربیره دهغو په پنبه کول مشکل معلومیږی نوممکنه ده چی پر موزو باندی به بی بل قسم پیزار په پنبو کوی په کم کی چی به هغه تسمه نه وه کمه چی په گوته کی ده بلکه صرف دقدم په شاه باندی به یوه دخرمنی حلقه وه او ددی خخه علاوه حضور ﷺ که چیری صرف موزه اغوسته نو هغوی ته به بی چونکه دپاکوالی حال معلوم و، ددی وجه به هغوی پر هغی باندی مسح فرمایله، اوس هم که چیری داسی وی نو دمسحی خخه کم امر مانع دی؟ او واضحه دی وی چی په موزو کی داهم شرط دی چی ساتر دقدمین مع الکعبین دی وی نو که چیری یوقسم بوت داسی هم وی چی هغه دبجلکو خخه تر لوره پوری وی او قدمین مع الکعبین پوره په هغو کی پت سی نو مسح پر هغوی باندی صحیح ده او که چیری هغه پاک وی نو دهغو سره لمونخ صحیح دی (۱). فقط

یوازی دزخم پر خای مسح کول په کاردی او که نه پر پوره اندام باندی؟ سوال: (۳۳۲) که چیری پر پوره یوه اندام یا دهغه خخه پر کم اوزیات باندی مثلاً پر پنبه باندی زخم وی نو پرتوله پنبه باندی مسح کول په کاردی او که نه محض پر هغه خای باندی چیری چی زخم دی؟ که چیری پرتوله پنبه باندی بی مسحه وکړه نولمونخ به بی صحیح وی او که نه؟ یو خوک وایی چی په خومره خای کی زخم دی پرهم هغه دی مسح وکړل سی، اودپاته اندام پریمنخل په کاردی، په مسح علی العصابه (پتی) کی دی محض پر عصابه باندی مسح وکړل سی او دباقی حصی پریمنخل په کاردی؟

جواب: په دی ټولو صورتونو کی مسح یوازی پرهم هغه خای کول پکار دی چی په کم خای کی زخم دی او دجوړ خای پریمینخل په کاردی لیکن که چیری دروغ خای په پریمینخلو سره زخم ته اوبه رسیدی او هغه ته بی ضرر رسوی نوپر ټول باندی مسح کول پکار دی، نو ددغه شخص وینا صحیحہ ده کم چی وایی چی صرف پرهماغه خای باندی مسح کول

(۱) شرط مسحه ثلاثة أمور الأول كونه ساترا محل فرض الغسل القدم مع الكعب الخ والثاني كونه مشغولا بالرجل ليمنع سراية الحدث الخ والثالث كونه مما يمكن متابعة المشى المعتاد فيه فرسخا (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المسح على الخفين ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۱). ظفیر

په کار دی کوم خای چی تپ یا زخم وی او دباقی حصی پریمنخل په کاردی، نوکه پرتول (اندام) باندی یی مسح وکړه بغیر دهغه بیړی څخه چی پورته ولیکل سوه نولمونخ به نه کیږی او په مسح علی العصابه باندی بیشکه صرف پرپتی باندی مسح کول په کاردی، او پاته روغ اندام پریمنخل په کاردی لیکن دومره مقدار تخفیف په دی کی سوی دی چی دپتی په مینخ کی که چیری څه خای خلاص وی نو پر هغه باندی مسح کول صحیح دی او ترپتی لاندی چی کم صحیح اوسالمه حصه داندام راغلی ده پر هغی باندی هم مسح صحیح ده اوباقی اندام پریمینخل په کاردی په درمختار کی دی: ویمسح نحو مفتصد وجریح علی کل عصابة مع فرجتها فی الاصح الخ. (۱) فقط

الباب السادس فی الحيض والنفاس وغيرهما

اول فصل : دحيض مسائل

دحيض په حالت کی په جماع کولو سره کفار له لازمه ده او که نه؟ سوال: (۳۳۷) که چیری یو څوک دحيض په حالت کی دخپلی بنځی سره جماع وکړی نو پر هغه باندی کفار له لازمه ده او که نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی دحيض په حالت کی دخپلی بنځی سره جماع کول حرام او گناه کبیره ده پر هغه باندی توبه ایستل لازم دی اویو دینار یا نیم دینار صدقه کول مستحب دی (۲) اویو دینار دخلور نیمو ماشو سرورزو څخه وی. فقط

په حیض کی چی اختلال رامینځ ته سی نوحیض څو ورځی شمارل کیږی؟ سوال: (۳۳۸) دیوی بنځی همیشه پنځه ورځی حیض راځی، دڅو میاشتو څخه خلل پکښی راغلی دی، کله یو څاڅکی ظاهریږی بیا څلور ورځی بندوی بیا په پنځمه ورځ بیا څه ښکاره سی اوبیا بند سی اویا برابر روان وی، اویا اوه یا اته ورځی وروسته وینه جاري وی بیا پنځه ورځی وروسته بیا متواتره وینه روانه وی، نو په دی صورت کی به حیض څو ورځی شمارل کیږی؟

جواب: که چیری دلسو ورځو څخه ترزیاتو ورځو پوری دغسی حالت دوام وکی نو ددی به دخپل قدیم عادت موافق پنځه ورځی حیض وی اوباقی نوری ورځی به یی استحاض وگڼل سی (۳). فقط

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المسح علی الخفین ج ۱ ص ۲۵۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۰. ظفیر (۲) ثم هو کبیره لو عامداً مختاراً عالماً بالحرمة لاجاهلا او مکرها او ناسیا فتلزمه التوبة ويندب تصدقه بدینار او نصفه ومصرفه کزکوة وهل علی المرأة تصدق قال فی الضیاء الظاهر لا (درمختار باب الحيض) قوله ثم هو ای وطی الحائض (رد المحتار باب الحيض ص ۲۷۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۷ - ۲۹۹). ظفیر =

دلسو ورڻو ڇڻه زيات چي حيض راسي اوعادت يي هير وي نوڻه به کوي؟ سوال: (۳۳۹)

دکمي ٻنهي چي دلسو ورڻو ڇڻه زياته وينه راسي اويخواني عادت ورنه هير سوي وي نو اوس به حيض ترڇومره ورڻو وي؟

جواب: لس ورڻي به حيض شمار ڪري اوباقى نوري ورڻي به استحاض (۱) وي. فقط

دحيض ڇڻه وروسته اودغسل کولو ڇڻه مخڪي په جماع کولو سره ڪفارہ لازميري اوکڻه نه؟

سوال: (۳۴۰) ٻنهي چي ڪم وخت دحيض ڇڻه فارغه سي نومخڪي دغسل کولو ڇڻه جماع جائزده اوکڻه نه؟ اوکڻه ڇوڪ دغسل کولو ڇڻه مخڪي جماع وڪري نوڻه ڪفارہ ورباندي واجبيري اوکڻه نه؟ او دحيض په حالت کي ديو ڇاي ڪيدلو ڪفارہ ڇه ده؟

جواب: ڪه چيري حيض په اڪثره موده دحيض کي بند سوي وي يعني په لسو ورڻو کي بند سوي وي نو دغسل ڇڻه مخڪي ورسره جماع کول صحيح دي اگر چي دغسل کولو ڇڻه وروسته ٻنه خبره ده. په درمختار کي دي: ويحل وٽوها اذا انقطع حيضها لاڪثره بلا غسل لا وجوباً بل ندباً الخ (۲). ڪه دلسو ورڻو ڇڻه ڪمه وي مگر دعادت موافق په شپرو ورڻو کي مثلاً قطع سوه نوجماع هغه وخت ورسره صحيح ده چي ڪله غسل وڪري، يا دومره وخت تير سي چي غسل پڪيني وڪري اوجامي واغوندي لمونڻ شروع ڪري يا دا وويل سي چي دحيض دقطع ڪيدو ڇڻه وروسته دلمونڻ وخت تير سي اودا لمونڻ دهغه پرڏمه باندي لازم سي (۳) اوپه حالت دحيض کي ڪه چيري جماع وڪرل سي نو ددغه ڪفارہ داده چي توبه دي وڪري، اومستحب داهم دي چي ديو دينار يا دنيم دينار په اندازہ صدقه اوخيرات وڪري (۴) يودينار دڇلور نيمو ماسو سرو زرو برابر دي.

ٻنهي دحيض او دنفاس په حالت کي تسبيح ويلي سي اوکڻه نه؟ سوال: (۳۴۱) ٻنهي چي

دحيض اودنفاس په حالت کي اودس وڪري دلائل الخيرات، حزب الاعظم وغيره اردو

(۳) فان لم يجاوز العشرة فالطهر والدم كلاهما حيض سواء كانت مبتدأة او معتادة وإن جاوز العشرة ففي المبتدأة حيضها عشرة أيام وفي المعتادة معروفتها في الحيض حيض والطهر طهر (عالمگيري ڪشوري ص ۴۵ ج ۱، ط. ماجديہ ج ۱ ص ۳۷). ظفير

(۱) واڪثره عشرة لعشر ليال والناقص والزائد الخ إستحاضة إلا عند نصب عادة الدم (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ص ۲۲۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۴). ظفير

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۴. ظفير
(۳) وإن لأقله الخ لايجل حتى تغتسل او تيمم بشرطه او يمضي عليها زمن يسع الغسل ولبس الثياب الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۴). ظفير

(۴) ويندب تصدقه بدينار او نصفه ومصرفه كزكاة وهل على المرأة صدقة قال في الضياء الظاهر لا (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۸). ظفير

وظیفہ، سبحان اللہ یا الحمد للہ یا اللہ اکبر ویل ورلرہ جائز دی اوکھ نہ؟ او ددی خبری خیال ساتی چی کہ چیری پہ وظیفہ کی کم قرآنی ایت کریمہ راسی نو ہغہ نہ لولی؟
جواب: ذکر سوی وظیفہ، اوتسبیحات او تہلیل ویل جائز دی او قرآنی ایتونہ ہم ددعاء پہ نیت لوستل جائز دی، پہ درمختار کی دی: ولا بأس لحائض وجنب بقراءة ادعیۃ ومسها وحملها وذكر الله تعالى وتسبیحه الخ (۱) وفي الشامي فلو قرأت الفاتحة على وجه الدعاء او شيئاً من الآيات اللتي فيها معنى الدعاء ولم ترد القراءة لا بأس به (۲). فقط

دویم فصل : دنفاس مسائل

پہ نفاس کی چی خلل واقع سی نوبسخہ باید خہ وکری؟ سوال: (۳۴۲) پہ رمضان المبارک کی زما پہ کورکی مریچی پیدا سو چی غالباً دپنخو یا دشپرو میاشتو و، دماشوم تول اندامونہ مکمل سوی وہ، اوس کیفیت دادی چی پہ دریمہ او خلورمه ورخ پہ لہ مقدار کی ژری او بہ یا خر رنگی او بہ دنفاس پرخای خارجیری، آیا ترکمہ پوری چی دغہ خر رنگی یا ژر رنگی او بہ روانی وی لمونخ او روژہ بہ موقوف وی اوکھ نہ؟

جواب: پہ دی صورت کی شرعی حکم دادی چی کہ چیری دنفاس دورخی خخہ مخکی یی خہ عادت نہ وی نو دخلوینستو ورخو پوری بہ دنفاس حکم جاری وی پہ دی کی لمونخ او روژہ ہیخ نہ کیری، البتہ کلہ چی دغہ ژیری اوخری او بہ بالکل نہ راتلی، یا یی دعادت ورخی پورہ سوی پہ دی وخت کی بہ بیا غسل وکری لمونخ اوروژہ یی بیا کیری (۳). فقط

پہ نفاس کی دعادت پورہ کیدلو خخہ وروستہ بہ لمونخ کوی اوکھ نہ؟ سوال: (۳۴۳) دکمی نبخی چی دعادت دی چی ماشوم دپیدا کیدلو خخہ وروستہ پہ خلوینستو ورخو کی دننہ پہ لس پنخلسو ورخو کی دننہ یی دنفاس وینہ بندیری او دھغی ہمیشہ دپارہ ہمداد عادت دی، نو ہغہ دوینی دبندیدلو خخہ وروستہ لمونخ اوروژہ نیولی سی اوکھ نہ؟ او دھغی خاوند دھغی سرہ یوخای کیدلی سی اوکھ نہ؟

جواب: کہ چیری دھغی عادت ہمداد وی نو دوینی دبندیدلو خخہ وروستہ دی غسل وکری پر ہغی بانندی لمونخ او روژہ فرض کیری او ددغی نبخی سرہ دخیل خاوند یوخای والی ہم صحیح دی. (۴) فقط

(۱) الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۳. ظفیر

(۲) رد المحتار باب الحيض تحت قوله قراءة قرآن بقصده ص ۲۷۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۹۳. ظفیر

(۳) واكثره أربعون يوماً الخ ولو مبتدأةً اما المعتادة فترد لعادتها وكذا الحيض فان إنقطع على أكثرهما او قبله فالكل نفاس (الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۰). ظفیر =

دماشوم پيدا ڪيدلو ڇخه وروسته دجماع ممانعت ترڪمه پوري ڏي؟ سوال: (۳۴۴۱) دڪمي

بئڻي جي ماشوم پيدا سوي وي نو دهغي سره دجماع ڇخه ممانعت ترڪومه پوري ڏي؟
ڪه چيري دممانعت په ورڇوڪي يعني دنفاس په حالت ڪي جماع وڪري نو دهغي تلافی
ڇنگه وڪري؟ سوال: (۳۴۵۱۲) ڪه چيري دممانعت په ورڇوڪي جماع وڪري نوددواڀو
دياره ڇه تلافی ده؟

جواب: ۱: دڪمي بئڻي جي ماشوم پيدا سوي وي دهغي دپاره دنفاس موده دزيات ڇخه
زياته څلوپينت ورڇي ده ڪه چيري يوي بئڻي ته په دي موده ڪي وينه پرلپسي ڪمه او
زياته راڻي نو دهغي خاوند ترڇلوپينتو ورڇو پوري دهغي سره ڪوروالي نه سي ڪولي،
دڇلوپينتو ورڇو ڇخه وروسته ورته ڪور والي جائز ڏي. چونڪه دنفاس په موده ڪي دڪم
مقدار هيڻ اندازه نسته ددي وڃي ڪه چيري دڇلوپينتو ورڇو ڇخه مخڪي وينه بنده سوه
نو دغسل ڪولو ڇخه وروسته دهغي سره صحبت او ڪوروالي جائز ڏي. (۱)

۲: توبه او استغفار دي وڪري اوبه ائنده ڪي دي داسي نه ڪوي وروسته په در مختار ڪي
بي ليڪلي ڏي چي ڪه چيري دحيض په حالت ڪي دهغي خاوند دهغي سره جماع وڪري نو
توبه او استغفار دي وڪري اومستحب ڏي چي يودينار يانيم دينار دي صدقه ڪري، ڪما
ورد في الحديث، نوپه حالت دنفاس ڪي په جماع ڪولوڪي هم صدقه ڪول بنه ڏي (۲). فقط
دولس ورڇي وينه بيا سڀني اوبه اوبيا وينه راغله نوڇه حڪم ڏي؟ سوال: (۳۴۶) يوي بئڻي
ته ددولس ورڇو نفاس راتلو ڇخه وروسته سڀني اوبه راغلي وروسته بيا وينه راغله نو

(۴) أما المعتادة فترد لعادتها وكذا الحيض (درمختار) وفيه قبل وإن إنقطع لأقله الخ لايجل حتى تغتسل او تيمم
بشرط او يمضي عليه زمن يسع الغسل ولبس الثياب والتحرمة الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب
الحيض ج ۱ ص ۲۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۰). ظفير

(۱) وأكثره اربعون يوماً كذا رواه الترمذي وغيره الخ فإن إنقطع على أكثرهما او قبله فالكل نفاس (الدرالمختار
على هامش ردالمحتار باب الحيض ص ۲۷۲ ج ۱) وتوطأ بلا غسل بتصرم لا كثرة ولا قلة لا حتى تغتسل او
يمضي عليها ادنى وقت صلوة كنز، اعلم ان هذه المسئلة على ثلاثة اوجه لأن الدم إما ينقطع لتمام العشرة او
دونها لتمام العادة او دونهما ففيها إذا إنقطع لتمام العشرة يحل وطؤها بمجرد الإنقطاع ويستحب له أن لا يطأها
حتى تغتسل وفيما إذا إنقطع لما دون العشرة دون عاداتها لا يقربها وإن إغتسلت ما لم تمضي عاداتها وفيما إذا
إنقطع للأقل لتمام عاداتها إن إغتسلت أو مضى عليها وقت صلوة حل وإلا لا، وكذا النفاس إذا إنقطع لما دون
الأربعين لتمام عاداتها فإن إغتسلت او مضى الوقت حل وإلا لا الخ (البحر الرائق باب الحيض ص ۲۱۳ ج ۱،
ط.س. ج ۱ ص ۲۲۰). ظفير

(۲) ثم هو أي وطؤ الحائض كبيرة، لو عامدا مختاراً عالماً بالحرمة لا جاهلاً او مكرها او ناسياً، فتلتزمه التوبة
ويندب تصدقه بدينار او نصفه ومصرفه زكوة (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ص ۲۷۷ ج ۱،
ط.س. ج ۱ ص ۲۹۷ - ۲۹۸). ظفير

ددغه وینی خه حکم دی؟

جواب: دنفاس په موده یعنی په څلویښتو ورځو کی دننه چی کمه وینی راځی هغه ټوله په نفاس کی شمارل کیږی، او په مینځ کی چی کمی ورځی خالی تیری سی هغه به هم په نفاس کی شمیرل کیږی، البته که چیری دڅلویښتو ورځو څخه زیاته جاری وه نوبیا به کتل کیږی چی ددی ښځی دنفاس سره متعلق څه عادت دمخکی څخه متعین ؤ او که نه؟ که چیری متعین ؤ نو دعادت دورځو څخه وروسته به استحاض شمارل کیږی مثلاً دیرش ورځی عادت یی ؤ، او وینه ترپنځوسو ورځو پوری جاری وه نو دیرش ورځی دنفاس اوباقی پاته ورځی به داستحاض وی. کما فی الهدایه وشرح الوقایه، او که چیری دمخکی څخه یی هیڅ عادت متعین نه ؤ، نوبیا څلویښت ورځی نفاس اوباقی لس ورځی به استحاض وی (۱). فقط

څلویښت ورځی وروسته وینه راغله یوه هفته پاکه وه بیا وینه راغله نوهغه به څه شمارل

کیږی؟ سوال: (۳۴۷) دیوی ښځی پوره څلویښت ورځی نفاس ؤ، وروسته دڅلویښتو ورځو څخه یوه هفته یعنی اووه یا اته ورځی پاکه وه بیا سره وینه راغله نو دا وینه به حیض شمارل کیږی او که نه استحاض په اول ځل دنفاس وینه دیرش ورځی وه؟

جواب: نفاس دهغی څلویښت ورځی دی، او داوو اتو ورځو څخه وروسته چی کمه وینه راغله هغه داستحاض ده ځکه چی پنځلس ورځی دطهر څخه وروسته پوره تیری نه سوی (۲) قال فی الشامي: ان الاصل فيه ان المخالفة للعادة في النفاس فان جاوز الدم الاربعين فالعادة باقية ترد اليها والباقي استحاضة وان لم يجاوز انتقلت العادة الى ما رآته والكل نفاس. (۲) فقط

دریم فصل : داستحاض مسائل

دطهر مطلب څه دی؟ که چیری دری میاشتی مسلسله وینه راسی نو دهغی دحیض حساب به

څنگه کیږی؟ سوال: (۳۴۸) دطهر معنی څه شی ده؟ که چیری دیوی ښځی بی له بندیدلو څخه دری میاشتی وینه روانه وی نو دحیض موده یی څنگه حسابیدلی سی؟ آیا داوول

(۱) واكثره اربعون يوماً الخ والزائد على اكثره استحاضة لو مبتدأة وأما المعتادة فتردد لعادتها وكذا الحيض فان إنقطع على اكثرهما او قبله فالكل نفاس (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحيض ص ۲۷۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۰). ظفیر

(۲) اقل الطهر بين الحيضتين او النفاس والحيض خمسة عشر يوماً ولياليها اجماعاً (درمختار) هذا إذا لم يكن في مدة النفاس (ردالمحتار باب الحيض ص ۲۲۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۵). ظفیر
(۳) ردالمحتار باب الحيض ج ۱ ص ۲۷۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۱. ظفیر

دمیاشتی څخه؟

جواب: دمعتادی بنځی حیض دهنی دعادت موافق نیول کیری اوباقی پاته ورځو ته به حکم دطهر ورکول کیری او که چیری معتاده نه وه نو که مبتدأه وی یعنی داسی وی چي دا دهنی دحیض لومړی ځل وی، نولس ورځی به چی اکثره موده دحیض ده دهری میاشتی څخه حسابیری او په پاته شلو ورځو کی به لمونځ کوی اوروژه به نیسی، هغه وینه چی دحیض داکثره مودی څخه زیاته وی، یا دمعتادی دعادت څخه زیاته وی هغه استحاض دی اولمونځ او روزه په دغو ورځو کی واجب ده، او دطهر معنی ده دحیض نیستوالی، دحائضی او داستحاضی معتادی او دمبتدئی تفصیلی مسائل باید دفقهی په کتابونو کی وکتل سی (۱). فقط

دعادت والا بنځی چی کله لس او کله یوولس ورځی وینه راسی نوڅه وکړی؟ سوال: (۳۴۹)

دیوی بنځی پنځه ورځی دحیض عادت و وروسته به کله لس او کله به یوولس ورځی وینه راتله، نودپنځو ورځو څخه وروسته داپه حکم دحائضی کی ده او که نه پاکه ده؟

جواب: که چیری په لسو ورځو کی دننه وینه راغلی وه نو ټول به حیض شمارل کیری او که چیری دلسو ورځو څخه یی تجاوز وکی نو په ذکر سوی صورت کی به دعادت ورځی یعنی پنځه ورځی حیض اوباقی به استحاض شمارل کیری. هدایه و شرح وقایه. فقط

څلورم فصل : دمعدور متعلق احکام او مسائل

دطهارت دپاره دمعدور کیدلو څه شرائط دی؟ سوال: (۳۵۰) دطهارت په باره کی دمعدور کیدلو څه شرط دی؟

جواب: په ابتداء کی دمعدور شرعی کیدلو دپاره یی دشرط دفقهی په کتابونو کی لیکلی دی چی دلمونځ یو وخت پرده بانندی داسی تیر سی چی په هغه کی ده ته دومره قدر مهلت پیدانه سی چی اودس وکړی اوبغیر ددغه عذر څخه پوره لمونځ وکړل سی که چیری په یوه وخت کی همداسی سوی وی چی هغه ته دلمونځ دادا کولو مهلت بغیر ددغه عذر څخه پیدا نه سی نوهغه معدور سو، دهغه څخه وروسته په ټول وخت کی یوځل هم ذکر سوی عذر کافی دی (۲). فقط

(۱) واکثره عشرة بعشر لیل کذا رواه الدار قطنی وغیره والناقص عن اقله والزائد علی اکثره النفاس او علی العادة او جاوز اکثرهما وما تراه صغيرة دون تسع علی المعتمد وآیسة علی ظاهر المذهب، وحامل الخ استحاضة وقل الطهر بین الحيضین خمسة عشر یوما ولیالیها اجماعا ولا حد لاكثره الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الحيض ص ۲۲۲ - ۲۲۳، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۴). ظفیر

(۲) وصاحب العذر من به سلسل البول (الی قوله) ان استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لا یجد فی =

دمتيازو دڄاڻڪو دعارض ڪيدو په حالت کي ڇه حکم دي؟ سوال: (۳۵۱) يو ڇوڪ دمتييازو

يا دمئي دڄاڻڪو دعارض ڪيدلو سره مخ سونو دداسي شخص دپاره ڇه حکم دي ايا دوباره اودس وکري اوجامه پاڪه کري اوکه نه؟

جواب: که چيري دمتييازو وغيره ڄاڻڪي راتلل دشرعي عذر حدته نه وي رسيدلي نوکله چي ڄاڻڪي دباندې راتلل يقيني وي نواودس کول ضروري دي، (۱) اوکه چيري شرعي عذر ته رسيدلي وي په دي ڊول چي دلمونځ په ٽول وخت کي دومره وخت هم ده ته پيدا نه سي چي اودس پوره کري اولمونځ وکري او دڄاڻڪي څخه محفوظ پاته سي نودغه سري شرعي معذور سو، دده حکم دادی چي په ٽول وخت کي دي يوڄل اودس وکري اودٽول وخت کم لمونځ چي غواڙي ودي کري داودس داعادي ضرورت په دغه وخت کي نسته، نوچي کله وخت ووزي نواودس به مات سي، کذا في الدرالمختار وغيره. (۲) فقط

چي په لمانڄه کي يي باد جاري سي نوڄه وکري؟ سوال: (۳۵۲) دلمانڄه دشروع ڪيدلو

څخه وروسته چي دچا باد سي او تراخري وخته پوري بند نه سي نولمونځ څنگه وکري؟

جواب: که چيري دوخت دداخليدلو څخه وروسته چاته دباد وتلو وغيره عذر پيدا سو، نوهغه دي تراخري وخت پوري انتظار وکري، نوکه چيري باد برابر جاري وو نو په همدی حالت کي دي اودس اولمونځ وکري، که چيري په دويم وخت کي هم عذر جاري و نو اعاده لازمه نه ده کني اعاده لازمه ده (۳) شامي. فقط

دناسور زخم والا معذور دي اوکه نه؟ سوال: (۳۵۳) يو چاته دناسور عارضه ده، ڄاڻڪي او

لوندوالي ورڅخه خارجيږي اوپه جامه کي جذب کيږي اودا مرض دائمي دي نو داشخص

= جميع وقتها زمنا يتوضا ويصلي خاليا عن الحدث (الى قوله) وهذا في حق الابتداء وفي حق البقاء كفي وجوده في جزء من الوقت ولو مرة الخ (الدر المختار علي هامش ردالمحتار احكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفير

(۱) وينقضه خروج كل خارج نجس منه اي من المتوضي الحي معتادا كان اولاً، من السبيلين اولاً (درمختار) قوله معتادا كالبول والغائط (ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۴، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴). ظفير

(۲) وصاحب عذر من به سلسل البول الخ إن استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لايجد في جميع وقتها زمنا يتوضاً ويصلي خاليا عن الحدث ولو حكماً لأن الإنقطاع اليسير ملحق بالعدم وهذا شرط العذر في حق الابتداء وفي حق البقاء كفي وجوده في جزء من الوقت ولو مرة الخ وحكمه الوضوء ولا غسل ثوبه ونحو لكل فرض (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحيض احكام المعذور ج ۹ ص ۲۸۰ - ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفير

(۳) ولو عرض بعد دخول وقت فرض إنتظر إلى اخره فان لم ينقطع يتوضاً ويصلي ثم إن إنقطع في إثناء الوقت الثاني يعيد تلك الصلوة وإن استوعب الوقت الثاني لا يعيد لثبوت العذر من وقت العروض (ردالمحتار احكام المعذور ص ۲۸۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفير

دمازیگر پہ اوداسہ دماہنام لمونخ کولی سی اوکھ نہ؟ چی ہمدغہ جامی بی اغوستی وی، نولمونخ کول اوامامت کول بی صحیح دی اوکھ نہ؟

جواب: دغہ کس معذور دی او معذور دغیر معذور امام کیدلی نہ سی کما فی الدرالمختار ولا طاهر بمعذور (۱) او معذور پہ وخت کی دننہ دننہ ددغہ عذر سرہ لمونخ کولی سی، او دجامو پہ پریمنخلو کی تفصیل دادی چی کہ چیری دا اندینسنہ وی چی کہ جامہ پریمنخل سی نوبیا بہ دلماخہ خخہ مخکی پلینتہ سی نونہ پریمنخل بی صحیح دی، اوکھ چیری داسی گنی چی دلماخہ خخہ تر فارغ کیدلو پوری بہ ددرہم خخہ زیاتہ ناپاکہ نہ سی نو پریمنخل بی پہ کار دی (۲). فقط

چی دمتیازو دشاخکو زیاتوالی دومرہ وی چی خلور رکعاتہ ہم خالی نہ گیری نوخہ وکری؟

سوال: (۳۵۴) چاتہ چی دمتیازو دشاخکو زیاتوالی دومرہ زیات سی چی ہیخ یوہ ورخ پہ خلور رکعتونو کی دننہ ہم بند نہ سی نوہغہ تہ دارخصت حاصل سو، چی داوداسہ خخہ وروستہ دی لمونخ پورہ کپی پہ مینخ کی شاخکی کہ رآخی اوکھ نہ رآخی، اوکھ چیری دا حالت وی چی بیا شاخکی ڊیر ڊیر وخت وروستہ رآخی نو دہغہ دپارہ بہ ترکامل صحت پوری ہم رخصت باقی وی یا چی کلہ پہ کم لمانخہ کی شاخکی راغی نو نوی اودس بہ وکری او لمونخ بہ دسر خخہ نوی کوی؟

جواب: ہغہ تہ دارخصت باقی پاتہ دی. کذا فی الدرالمختار. (۳) فقط

ترشلو رکعتونو پوری چی دجا اودس وی ہغہ معذور نہ دی سوال: (۳۵۵) سلسل البول

مرض والا یا ہغہ چی باد بی نہ تینگیبری، دچاچی ددولس، پنخلس یا دشلو رکعتونو خخہ زیات اودس نہ تینگیبری پہ ٲول شواروز کی ہیخ وخت ددی خخہ زیات نہ پیدا کیبری ہغہ ہر وخت دتلاوت پہ غرض یا طالبانو تہ دورازدہ کولو دپارہ قرآن پاک تہ دتیمم سرہ لاس وروپی سی اوکھ نہ؟ اوتلاوت دسجدہ چی ولولی یا بی وآوری پہ تیمم سرہ سجدہ دتلاوت کولی سی اوکھ نہ؟ بینوا وتؤجروا !

(۱) الدرالمختار علی ہامش ردالمحتار باب الإمامة ص ۴۵۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۷۸. ظفیر

(۲) وإن سال علی ثوبہ فوق الدرہم جاز لہ ان لا یغسلہ إن کان لو غسلہ یتنجس قبل الفراغ منها آی الصلوۃ وإلا یتنجس قبل فراغہ فلا یجوز ترک غسلہ هو المختار للفتویٰ (الدرالمختار علی ہامش ردالمحتار باب الحيض أحكام المعذور ص ۲۸۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

(۳) إن استوعب عذرہ تمام وقت صلاة مفروضة بأن لا یجد فی جمیع وقتها زمنا لیتوضأ ویصلي خالیا عن الحدث ولو حکما لأن الإنقطاع الیسیر ملحق بالعدم وهذا شرط العذر فی حق الإبتداء وفي حق البقاء کفی وجودہ فی جزء من الوقت ولو مرة (الدرالمختار علی ہامش ردالمحتار باب الحيض مطلب أحكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۲). ظفیر

جواب: دغه شخص شرعى معذور نه دی (۱) هغه لره قرآن پاك ته لاس وروپل اوسجده دتلاوت بغير داودس څخه صحيح نه ده. (۲) فقط

که چیری دفاغه کیدو څخه مخکی دجامی دپلیتو اندیسنه وی نوڅه حکم وگری؟ سوال:
(۳۵۶) دکم شخص څخه چی څاڅکی وغیره ولویږی اوهغه معذور وی، کله چی هغه دلمونځ کولو اراده وکړه نوجامه یی پریمنځله خوبیا جامه پاکه سوه نودوباره دهغه دپاره دجامو پریمنځل ضروری دی اوکه نه؟

جواب: معذور که چیری داسی وی چی که چیری هغه جامه پریمنځی نوخیال یی وی چی دلمانځه کولوڅخه مخکی به بیا پلیته سی نو دپریمنځلو ضرورت یی نسته (۳) او دبل وخت دپاره یی پریمنځل ضروری دی. فقط

دناسور مرض والا معذور دی اوکه نه؟ سوال: (۳۵۷) دکوم شخص چی دناسور زخم وی هغه معذور دی اوکه نه؟

جواب: ناسور که چیری هروخت بهیږی نوبیا ناسور والا معذور دی. (۴) فقط
څاڅکو توئیدلو والا مریض معذور دی اوکه نه؟ سوال: (۳۵۸) دڅاڅکو والا څاڅکی په وقفه سره راځی یا ژر، ژر راځی نو دا معذور دی اوکه نه؟ او په یوه اودس سره دیوه وخت لمونځ کولی سی اوکه نه؟

جواب: کله چی هغه معذور سو اوشرعاً پرهغه باندي دمعذور حکم ولگیدی نو اوس څاڅکی برابره خبره ده که په وقفه سره راځی اوکه ژر، ژر، په یوه اودس سره په یوه وخت کی فرض، سنت، نقل ټول کولی سی. (۵) فقط

(۱) شرط ثبوت العذر ابتداءً أن يستوعب استمراره وقت الصلاة كاملاً كالانقطاع لا يثبت ما لم يستوعب الوقت كله (عالمگیری ج ۱ ص ۳۸، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۷۰). ظفیر

(۲) ويجب بسبب تلاوة آية الخ بشروط الصلوة المتقدمة (درمختار) ولهذا لا يجوز اداءها بالتيمم إلا ان لا يجد ماء الخ (ردالمحتار باب سجود تلاوة ص ۷۱۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۰۷). ظفیر

(۳) وإن سال على ثوبه فوق الدرهم جاز له ان لا يغسله إن كان لو غسله تنجس قبل الفراغ منها أى الصلوة ولا يتنجس قبل فراغه فلا يجوز ترك غسله هو المختار للفتوى (الدر المختار على هامش ردالمحتار احكام المعذور ص ۲۸۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵۲). ظفیر

(۴) وهذا اذا لم يمض عليهم وقت فرض إلا وذلك الحدث يوجد فيه الخ فالحاصل أن صاحب العذر ابتداءً من استوعب عذره تمام وقت صلاة ولو حكماً لأن الانقطاع اليسير ملحق بالعدم وفي البقاء من وجد عذره في جزء من الوقت وفي الزوال يشترط استيعاب الانقطاع حقيقة (البحر الرائق باب الحيض ص ۲۲۸ ج ۱). ظفیر

(۵) إن استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة الخ حكمه الوضوء لا غسل ثوبه نحوه لكل فرض اللام للوقت كما في دلوك الشمس ثم يصلي به فيه فرضاً ونفلاً فدخل الواجب بالاولى فاذا خرج الوقت بطل (الدرالمختار على هامش ردالمحتار مطلب احكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

معذور دوخت خخہ مخکی اودس کولی سی اوکھ نہ؟ سوال: (۳۵۹) یو چاتہ پہ متیازو کی قطرہ راخی اوهر وخت راخی چونکہ داکس دهر لمانخہ دپارہ تازہ اودس کوی دمانبام پہ وخت کی ددہ خخہ یو یا دودہ رکعتہ دجمعی سرہ فوت کیبری نوپہ داسی حالت کی دوخت خخہ مخکی اودس کولی سی اوکھ نہ؟

جواب: کلہ چی دغہ کس معذور دی نودہ لره دوخت خخہ مخکی اودس کول درست نہ دی، نودوخت خخہ وروستہ دی اودس کوی اگر کہ جمعه ورخخہ فوت سی. (۱) فقط

دکثرت جریان دوجه خخہ چی کلہ جامہ پاکہ نہ سی پاتہ کیدلی نولمونخ خنکھ وکری؟

سوال: (۳۶۰) خاکسار دجریان پہ مرض بانندی مبتلا دی اوداسی حالت دی چی جامہ هر وخت خرابہ وی دلمبلو خخہ وروستہ هم پاک اوسیدل مشکل دی اوس وفرمایاست چی لمونخ بہ خنکھ ادا کریم؟

جواب: پہ داسی حالت کی تاسو پہ همدغہ حالت کی اودس کوی اولمونخ کوی، دغسل ضرورت نستہ دا ودی وغیرہ ده منی نہ ده پہ دی کی اودس لازم وی او دلمانخہ دپارہ بلہ جامہ وساتی، کہ چیری دلمانخہ پہ حالت کی هم قطرہ راسی نولمونخ پوره کری او لمونخ صحیح کیبری. دلمانخہ خخہ وروستہ کہ دغہ پرتوگ تہ قطرہ لگیدلی وی نو ودی مینخی او کنسیردی بی دبل لمانخہ پہ وخت کی دی بیا هغه واغوندی او اودس دی وکری اولمونخ دی وکری پہ هر حال لمونخ پہ همدی حالت کی کوی هغه لمونخ صحیح دی (۲). فقط

ددی اعذارو پہ وجود کی خہ حکم دی؟ سوال: (۳۶۱) ماتہ دبولو عارضہ ده پہ شواروز کی شل پنخہ ویشٹ خلی متیازی راخی او پرتوگ می لنڈیری پہ دی وجہ سرہ اودس می نہ پاتہ کیبری دلمانخہ پہ وخت کی بی تازہ کوم خوپہ حالت دلمانخہ کی پہ کنسینستلو او پاخیدلو سرہ خاخکی راخی اوپہ هررکعت کی همدا حالت وی، ددغی وجہ خخہ لمونخ پہ ناستہ ادا کوم، پہ داسی حالت کی قطرہ نہ وزی او دناستی پہ حالت کی گیدہ دزنگون سرہ لگیبری او دسجدی پہ وخت کی دپینو گوتی دقبلہ طرف تہ نہ وی بلکه

(۱) وصاحب عذر الخ (الی قوله) حکمہ الوضوء لكل فرض اللام للوقت ثم یصلی به فیہ فرضاً وثلاً فاذا خرج الوقت بطل (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار مطلب احکام المعذور ج ۱ ص ۲۸۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵ - ۳۰۶). ظفیر

(۲) وصاحب عذر منه به سلسل بول لا یمكنه امساکه او استطلاق بطن او انفلات ریح ان استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة بان لا یجد فی جمیع وقتها زمناً یتوضأ ویصلی فیہ خالیاً عن الحدیث وحکمہ الوضوء اللہ تعالیٰ غسل ثوبه ونحو لكل فرض (الدر المختار علی هامش ردالمحتار مطلب احکام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

دواڙو پڻو په غزولو کي سکون وي، دپښو په سيده درولو سره په قعده کي تکليف وي، نو ددغو اعمالو دوجه څخه لمونځ صحيح کيږي او که نه؟

جواب: په درمختار کي دي: يجب رد عذره او ثقله بقدر قدرته ولو بصلوته مؤمياً الخ وفي الشامي وكذا لو سأل عند القيام يصلي قاعداً الخ (۱) نوپه مسؤوله صورت کي تاسو ته لمونځ کول په ناسته صحيح دي کله چي په دغه سره قطره بنديږي او دسجدي په وخت کي که چيري په مذکوره ضرورت گوتي دقبلي طرف ته نه وي نوپه دي کي هم هيڅ څه حرج نسته، څنگه چي اسان وي او قطره بنديږي هم هغه ډول کوي او لمونځ ادا کوي. فقط

چي دهوا وتلو مرض يي وي نو دا معذور دي او که نه؟ سوال: (۳۲۲) دزيد اکثره هوا جاري وي اوبعض وخت دلمانځه کامل وخت تير سي چي هغه دمذکوره مرض څخه فارغ سي، نودي شرعي معذور کيدي سي او که نه؟ اوپه يوه اودس سره دابتلاء په حالت کي لمونځ ادا کولي سي او که نه؟

جواب: په شروع کي دعذر دځاوند کيدلو دپاره داضروري ده چي دلمانځه په ټول وخت کي هغه ته دومره موقع پيدا نه سي چي په ټول وخت دلمانځه کي يي بغير ددي عذر څخه اودس اولمونځ پوره کړي وي نوهغه معذور سو، هغه لره دلمانځه په ټول وخت کي فرض اونفل لمونځونه کول صحيح دي اوچي کله وخت تيرسو نودهغه اوس صحيح پاته نه سو، بيا به دغه شخص ترهغه وخته پوري معذور اوسيري ترڅو چي دلمانځه په ټول وخت کي يوځل هم هغه ته عذر مذکوره واقع نه سي، درمختار (۲). فقط

دسترگو جوړولو په حالت کي څرنگه وکړي کله چي طبيب دښوريدلو اجازت نه ورکوي:

سوال: (۳۲۳) دسترگو دجوړولو په صورت کي دطبيب دمانعت په وجه سره ترمعين وخت پوري لمونځ مؤخر کړي او که اشاره وکړي؟ که چيري په اشاري لمونځ کولاي سي نوڅنگه؟ آيا زني دسيني طرف ته لږه مائله کړي، او دسجدي په حالت کي په اشاره کولو کي ددي څخه نور زيات اوتکيه ترسر لاندي څنگه کيدل په کاردی؟ دبعضو عبارتو څخه مفهوم کيږي چي داشاري دپاره تشبيه بالقعود کيدل په کاردی، او استلقاء په ظاهره داسي برابري پروتي ته وايي چي ټول بدن دبستري سره يوځای سوي وي؟

جواب: دسترگو دجوړولو په صورت کي دي دمانعت څخه وروسته په اشاري سره لمونځ کوي او مؤخر کول يي صحيح نه دي، او که چيري مؤخر يي کړي نو بڅښنه دي

(۱) ردالمحتار فصل احکام المعذور ج ۱ ص ۳۸۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۷. ظفير

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار احکام المعذور ج ۱ ص ۲۸۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفير

وغواپی او دلمانحہ قضاء دي راوپی، اوپہ اشاری سرہ دلمانحہ دکولو صورت دادی چی برابر دي پرہوزي اوتر سر لانندی دي تیکہ وکری هر رنگہ تکیہ چی وی غتہ وی اوکہ نری وی، خوکہ چیری دغتی تیکہ اجارت طبیب ورکری نودا بنہ دہ ولی چی پہ دی کی بہ درکوع او دسجدی اشارہ پہ بنہ ڍول اوپہ اسانی سرہ کیری او درکوع اشارہ دي دننہ لږ څہ سر دسینی طرف تہ پہ ټیټولو سرہ ادا کړي، اودسجدی اشارہ دي ددی څخہ لږ څہ زیاتہ وی پہ شامی کی یی درکوع او دسجدی اشاری پہ باب داتشریح کړیدہ: اشار الی انه یکفیه ادنی الانحناء عن الركوع (۱) اوپہ درمختار کی دی: ويجعل سجوده اخفض من رکوعه (۲) ددی حاصل دادی چی درکوع دپارہ لږ څہ سر ټیټول کافی دی او دسجدی دپارہ بہ ترهغه لږ څہ زیات وی، کہ چیری چاتہ څہ شبہ پاتہ سی نوہغه لمونځ گذار دي دهغه لمونځونو اعادہ وکړی پہ کومو کی چی شبہ پاتہ دہ، پہ اشاری کی دسر څہ قدر حرکت کول ضروری دی اومحضی زنه دسینی طرف تہ مائلہ کول کافی نہ دی. فقط **دعذر پہ حالت کی لمونځ کولای سی اوکہ نہ؟ سوال:** (۳۲۴) دجریان وغیرہ مرض څخہ یو څوک مجبور دی اوطاقت یی شروع دی زائل کیری ایا پہ داسی حالت کی ہم هغه ددین احکام اونور ادا کولی سی؟

جواب: پہ همدی حالت کی دي ټول کارونه کوی دمعدور مسئلہ ہم پہ فقہ کی موجودہ دہ کم څوک چی معذوره وی هغه پہ وخت کی دننہ لمونځ پہ یوه اودس سرہ کولی سی او دقرآن پاک تلاوت او درود شریف او تسبیح اونور صحیح دی کله چی وخت ووتی نو اودس بہ پاتہ نہ سی (۳). فقط

دسترگی دعالج پہ حالت کی لمونځ څنگہ وکړی؟ سوال: (۳۲۵) دسترگی دعالج پہ حالت کی دلمونځ متعلق دسنبھل دمدرسی پہ مدرسینو کی پہ خپلوکی اختلاف سو، دیوه رایہ داده چی ایماہ بالکل جائز نہ دہ ترڅو پوری چی شبیہ بالقعود نہ وی، دبل رایہ داسوہ چی پہ حالت داستلقاء دي ایماہ پہ دی طریقہ بانندی کوی چی کله دسر حرکت ممنوع دی نو زنه دي دسینی طرف تہ مائلہ کړی او دسجدی پہ حالت کی دي ددی څخہ زیاتہ مائلہ کړی اودلمونځ تأخر جائز نہ دی، دمولوی کریم بخش صاحب او دمولوی

(۱) ردالمحتار باب صلاة المريض ص ۷۱۱ ج ۱، ط.س. ج ۲ ص ۹۸. ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب صلاة المريض ج ۱ ص ۷۱۱، ط.س. ج ۲ ص ۹۸. ظفیر

(۳) وان استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة بان لا يجد في جميع وقتها زمنا يتوضأ ويصلي فيه خاليا عن الحدث الخ وحكمه الوضوء لكل فرض الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار أحكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

نذیر احمد صاحب جوابات مو دمولوجی عبدالقیوم صاحب په معرفت ستاسو په خدمت کی لیکلی وه، اوس مو هغوی ته دوه کارډونه ولیکل جواب یی رانه کړی دمولوجی نذیر احمد صاحب جواب صاف تحریر شده ستاسی په خدمت کی دی، او دمولوجی صاحب کریم بخش جواب که چیری نه وی رسیدلی نو دمولوجی عبدالقیوم صاحب څخه یی ترلاسه کړی کنې دهغه خلاصه مو تاسی ته عرض کړی ده چی ایماء جائز ده په اشاری دزنی سره؟

جواب: عنایت نامه راورسیده مولوجی عبدالقیوم صاحب هیخ تحریر څومره چی راته یاد دی نه دی را کړی یوه لفافه اوس اوس په دویم ډایریل راورسیده چی په هغی کی صرف دمولوجی صاحب نذیر احمد صاحب جواب دسترگو جوړونکی دلمونخ متعلق دی په هغه کی هیخ پته نه وه ددی وجه درونه لیږل سو اوس دجناب خط راوریسدی په هغه کی هم دمولوجی نذیر احمد صاحب جواب سته، دمولوجی کریم بخش جواب می نه دی لیدلی خو دهغه خلاصه ستاسو دتحریر څخه واضحه سوه.

صحیح جواب هم هغه دی کوم چی مولوجی نذیر احمد صاحب لیکلی دی دزنی اشاره کافی نه ده، په اشاری سره دلمونخ دصحیح کیدو دپاره اشاره بالراس او حرکت دراس ضروری دی په دی وجه دتکیی وغیره ضرورت فقهاء لیکلی دی نو که چیری دزنی په اشاری یا دورخو اوسترگو په اشاره سره یی لمونخ وکی، نوهغه لره اعاده کول په کاردی، په دی کی احتیاط هم دی ددی وجه اوس په دی کی دزیات طول ورکولو او دبحث ضرورت نسته (۱). فقط

دنامردی دوجه څخه طلا استعمالوی او ډاکتر یی داوبو څخه بالکل منعه کوی نوهغه لمونخ

څنگه وکړی؟ سوال: (۳۲۲) یو څوک دسستی په وجه طلائی نامردی استعمالوی او داوبو دلگولو څخه یی طبیب منع کوی، بلکه په شرابوسره یی عضو تناسل ورپریمینخی نوپه دی صورت کی داستنجاء کولو څخه او دااحتلام په وخت کی دغسل کولو څخه مجبور دی نوهغه لمونخ څنگه ادا کړی؟

جواب: دوا کول په حرام اوپه نجس شی سره هغه وخت صحیح دی چی یو مسلمان حاذق طبیب ده ته دا وواپی چی په دی دارو کی ستا شفا ده او دهغه بدل دحلالو دارو څخه نه سی کیدی: قال فی النهاية وفي التهذيب يجوز للعلیل شرب البول والدم والمیتة

(۱) ویجعل سجوده اخفض من رکوعه لزوما الخ وان تعذر الایماء برأسه وکثرت الفوائت الخ سقط القضاء عنه الخ ولم یؤم بعینه وقلبله وحاجبه (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب صلاة المریض ج ۱ ص ۷۱۱-۷۱۲ - ۷۱۳، ط.س. ج ۲ ص ۹۸). ظفیر

للتداوي اذا اخبره طبيب مسلم ان فيه شفاءه ولم يجد من المباح ما يقوم مقامه الخ (۱)
نوکه چیری شرط مذکور پیدا سی نودشرابو استعمال په غرض دصحت صحیح دی
اولمونخ هم په دغه حالت کی صحیح دی اوکه نه نو نه دی. فقط

دمرض په وجه یې داغ ولکوی او دلمانخه تر پوره وخته پوری وینه جاری وه نوخه وکړی؟

سوال: (۳۲۷) یو څوک دوینی دخرابوالی ددفعه کولو دپاره په خپل ساق کی داسی زخم
وکی چی په زخم کولو سره یی وینه جاری سوه پوره یووخت دلمانخه یی وینه جاری وه
خو دزخم دتازه ساتلو دپاره یی نیم دلرگی یو کوچنی ډول پوډر په هغه کی داخل کړه
اوسربیره یی ورباندی دوه دری غبرگه دکپړی یوه پتی هم وتړله چی دهغی په وجه کله
کله څه وینه او نوی جاری کپړی اوکله تر دوه دری وختونو پوری وینه بنده وی اوکله
ناکله دوه دری ځلی په یوه وخت کی دننه وینه یا نوونه جاری کپړی، ایا دا کس به
معذوره شمارلی کپړی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی: وصاحب عذر الخ ان استوعب عذره تمام وقت صلوة
مفروضة بان لا يجد في جميع وقتها زمنا يتوضأ ويصلي فيه خاليا عن الحديث الخ
وهذا شرط العذر في حق الإبتداء وفي حق البقاء كفي وجوده في جزء من الوقت ولو مرة
وفي حق الزوال يشترط استيعاب الإنقطاع تمام الوقت حقيقة الخ درمختار (۲) ددی
عبارت څخه دمعدور متعلق چی څه تفصیل و داظهار سو اوبیا ترڅو پوری چی په ټول
وخت کی انقطاع حقیقه نه وی هغه کس به معدور اوسی او معذوره کس دغیر معذورینو
امام نه سی کیدی (۳). فقط

دزخم څخه څه مواد څاڅکی په دی حالت کی دماپنبن په اوداسه سره دمازیگر لمونخ جائز

دی اوکه نه؟ سوال: (۳۲۸) زما په پندی کی یوه دانه ده چی په هغی کی سوری وسو
اومواد ورڅخه خارج سول هغه سوری لباقی دی اودهغه څخه څه نرم مواد خارجپړی
اودزخم شکل نسته، دشیپی اودسهار لخوا پر هغی باندی لونده خاوره دشیری په شان
تړل کپړی چی خاوره پروترم نو دماپنبن، مازیگر، ماپنم دپاره اودس وکرم دماخسوتن
اودسهار په وخت کی دغبرگی کپړی پتی جوړه کړل سی او ورباندی وتړل سی نو
دماپنبن په اوداسه سره دمازیگر یا دمازیگر په اوداسه سره دماپنم لمونخ کول سم
بغیر دپتی دخلاصولو څخه کله چی اودس باقی وی اوکه یی نه سم کولی؟

(۱) ردالمختار باب المتفرقات في كتاب البيوع جلد رابع ص ۲۹۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۸. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمختار أحكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفیر

(۳) ولا طاهر بمعذور الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب الإمامة ج ۱ ص ۵۴۱، ط.س. ج ۱ ص ۵۷۸. ظفیر

جواب: کہ ددغہ سوری خخہ هروخت خہ ناخہ مواد راوزی هغه کس معذور دی، هغه لره په یوه اودس سره دبل وخت لمونځ کول صحیح نه دی دوخت په وتلو سره دهغه اودس ماتیرې دبل وخت دپاره بیا تازه اودس کول په کاردی په در مختار کی دی: وحکمہ الوضوء لکل فرض فاذا خرج الوقت بطل الخ (۱). او دمعدوره تعریف دادی چی ابتداءً هغه ته داسی نوبت راغلی وی چی په تمام وخت کی تردومره ساعت پوری مواد وتل بند سوی نه وی چی په هغه کی اودس وکړی اولمونځ وکړل سی، په درمختار کی دی: وصاحب عذر من به سلسل البول الخ اوبعینه رمد الخ ای یسیل من الدمع، شامی، ان استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لایجد فی جمیع وقتها زماناً یتوضأ ویصلی فیہ خالیاً عن الحدیث الخ وهذا فی حق الابتداء وفی حق البقاء کفی وجوده فی جزء من الوقت ولو مرة الخ (۲). فقط

دمعذور داوداسه خه حکم دی؟ سوال: (۳۲۹) یو چاته دناسور عارضه ورپینسه ده اوقطره قطره رطوبت یې خارجیرې اویه جامه کی جذب کیرې اودا مرض دائمی دی نوداکس دمازیگر په اوداسه سره دمانبام لمونځ کولی سی اوکه نه؟ اوچی همدغه جامه یی اغوستی وی نولمونځ کول اوامام کیدل ورلره صحیح دی اوکه نه؟

جواب: دغه کس معذور دی اودغیر معذورینو امام کیدلی نه سی: کما فی الدرالمختار ولا طاهر بمعذور (۳) اومعذور په وخت کی دننه لمونځ ددغه سره کولی سی اویه جامی پریمینځلو کی تفصیل دی چی که چیرې دا اندینسنه وی چی که جامه پریمینځل سی نودلمونځ خخه مخکی به ناپاکه سی نونه پریمینځل یی صحیح دی اوکه چیرې داسی گنی چی دموقع تر نه فارغ کیدلو پوری به ددرهم خخه زیاته ناپاکه نه سی نو پریمینځل یی په کاردی (۴). فقط واللہ تعالی اعلم

مجبوره دسجدي دپاره مخ ته خه شی اینبودلی سی اوکه نه؟ سوال: (۳۷۰) مریض یاحامله بنسخه چی پر سجده باندي قدرت نه لری نو مخ ته یو شی اینبودل او پر هغه باندي سجده

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الحيض مطلب فی احکام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱ - ۲۸۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الحيض مطلب فی احکام المعذور ج ۱ ص ۲۸۰ - ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۵۴۱. ظفیر

(۴) وحکمہ (ای صاحب العذر) الوضوء لا غسل ثوبه ونحوه لکل فرض (الی قوله) وان سال علی ثوبه فوق الدرهم جاز له أن یغسله إن کان لو غسله تنجس قبل فراغه منها ای الصلوة والا یتنجس قبل فراغه فلا یجوز ترک غسله هوالمختار للفتویٰ الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۳۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵ - ۳۰۶. ظفیر

کول صحیح دی اوکے نہ پہ اشاری سرہ سجده وکری؟

جواب: کم مریض چی سجده نہ سی کولی هغه دی اشاره کوی او دسجدی دپاره دی مخ ته یو شی نہ ایردی. (۱) فقط واللہ تعالیٰ اعلم

چی پر لاس یا پنبہ باندی یی زخم وی نومسح څرنگه وکری؟ سوال: (۳۷۱) چی پر لاس دبابا یا پرپنبہ باندی زخم وی اوپه اوبو لگولو سره انديبننه دزیاتیدلو وی نومسح په کمی طریقی سره وکری؟ دزخم شاوخوا خوبه ضرور پاته وی که چیری پتی یی ایسی وی نوایا پرتی باندی مسح وکری اوکے چیری دده سره داوبو ددنه تللو انديبننه وی نوایا شاوخوا مسح وکری اوددی څه طریقه ده؟ اوکے چیری پتی دزخم څخه پریزیاټ ځای باندی وی نومسح څنگه وکری؟ اودغسل په حاجت کی څنگه وکری؟

جواب: کله چی په پریمنځلو سره انديبننه دزخم زیاتیدلو وی نوپر هغه باندی مسح صحیح ده په مسح کی لوند لاس گرځول دی پر هغه ځای باندی اول داحکم دی چی که چیری بغیر دپتی څخه په لاس گرځولوکی څه انديبننه نه وی نو دپنبی او پتی څخه بغیر دی پر هغه ځای باندی لوندلاس وگرځوی اگر چی بعض بعض ځای په هغه کی وچ پاته سی اوکے بغیر دپتی وغیره په مسح کولوکی دزخم بیره وی نو پرتی یا پنبه باندی دی لوند لاس وگرځوی او دشاوخوا په وچ پاته کیدو سره هیڅ حرج نسته اوپتی اگر چی دزخم څخه زیاته ده پرتوله پتی باندی دی مسح وکری هیڅ حرج پکنبی نسته اوچی دغسل ضرورت وی نوهم دغه حکم دی چی دزخم پرځای دی مسح وکری لکه څرنگه چی پورته مذکور سوه او باقی بدن دی پریمنځی اوبه دی پر وبهوی. (۲) فقط

خروج درج دومره ډیر دی چی داوداسه مهلت نه پیدا کیری نولمونځ څرنگه وکری؟ او ددغه

اودس سره نفل وغیره کولی سی اوکے نه؟ سوال: (۳۷۲) دزید بعض وخت استخراج ریح دومره زیات سی چی په اطمینان سره اودس پوره کولی نه سی لمونځ خو لویه خبره ده اوکله کله داسی کیری چی اودس هم او دوه دری رکعتنه هم وکری خو ریح نه ورځی په

(۱) وإن تعذر ليس تعذرهما شرطاً بل تعذر السجود كاف لا القيام او ماء قاعدا الخ ويجعل سجوده اخفض من ركوعه لزوما ولا يرفع الي وجهه شيئاً يسجد عليه بانه يكره تحريماً (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۷۱، ط.س. ج ۲ ص ۹۸ باب صلوة المریض). ظفیر

(۲) ويمسح نحو مفتصد وجريح على كل عصابة مع فرجتها في الأصح إن ضره الماء وحلها ومنه أن لا يمكنه ربطها بنفسه ولا يجد من يربطها إنكسر ظفره فجعل عليه دواء او وضعه على شقوق رجليه اجري الماء عليه إن قدر وإلا مسحه وإلا تركه (الدر المختار مجتباتي ج ۱ ص ۵۰، ط.س. ج ۱ ص ۲۷۸ باب المسح على الخفين) لكن إذا كانت زائدة على قدر الجراحة فان ضره الحل والغسل مسح الكل تبعاً الخ (ردالمحتار ج ۱ ص ۲۵۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۸۰). ظفیر

داسی حالت مذکورہ کی دی زید بلا خطر لمونخ کوی؟ اوکہ نہ بل خہ حکم دشارع علیہ السلام دی؟ پہ ہرو دوارو حالتونوکی زید پہ دغہ اوداسہ سرہ چی دہ لمونخ ادا کپی دی تلاوت دکلام اللہ پہ کتلو سرہ یا نور خہ وظائف یا درود شریف لوستلی سی یاتعلیم ورکولی سی اوکہ ددھیوہ دپارہ دی تازہ اودس کوی؟

جواب: دغہ حکم دمعدور دی دھیوہ وخت دپارہ دی جدا اودس کوی اوپہ وخت کی دننہ پہ یوخل اودس کولو سرہ فرض سنن، اونوافل اوسجدة تلاوت اودقرآن پاک تلاوت پہ مسہ دمصحف سرہ کولی سی (۱)، او وظائف، تسبیح او تہلیل، درود شریف خوبغیر داوداسہ خخہ ہم ویلی سی (۲). فقط

چی دخروج ریح دورہ راخی نولمونخ خرنکہ ادا کپی؟ سوال: (۳۷۳) ماتہ دمعدی دکمزوری پہ وجہ داخراج ریح مرض ہم معلومیری چی اکثرہ پہ لمانخہ کی ہم ریح خارج سی اومات پہ طور ددوری وی ددوری پہ ورخوکی دیو لمانخہ دپارہ خلور پنخہ حلی اودس کول وی، نوپہ داسی حالت کی شرعی حکم خہ دی؟

جواب: دریح دایامو پہ دورہ کی پہ وخت کی یوخل اودس کول کافی دی پہ ہمدغہ اودس سرہ پہ تمام وخت کی فرض، سنن اونوافل ادا کول جائز دی (۳). فقط

دمعدور شرعی تعریف خہ دی؟ سوال: (۳۷۴) دمعدور شرعی چاتہ چی پہ وقتیہ اودس سرہ دلمونخ وغیرہ کولو اجازت نستہ دغہ مفتی بہ تعریف خہ دی؟ زما ریح جاری دی چی اوس تقریباً ہیخ یو لمونخ بغیر ددی خخہ نہ تیریبری، ایا زما دپارہ یوخل اودس کول دھر وخت دپارہ کافی دی اوکہ نہ؟

جواب: معدور شرعی ابتداءً ہغہ وخت کیبری چی دلمانخہ پہ تمام وخت کی ہیخ وخت داسی دہ تہ پیدانہ سی چی اودس وکپی اولمونخ بغیر ددغہ عذر شرعی خخہ ادا کرل

(۱) وحکمہ الوضوء لكل فرض ای لوقت كل صلوة الخ ثم يصلي به فيه فرضا ونفلا فدخل الواجب بالأولى فاذا خرج الوقت بطل (الدرالمختار) افاد ان الوضوء إنما يبطل بخروج الوقت فقط لا بدخوله (رد المحتار احكام المعذور ص ۲۸۱ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۳۰۵ - ۳۰۲). ظفیر

(۲) فالوضوء لمطلق الذكر مندوب وترکه خلاف الأولى وهو مرجع كراهة التنزيه (الدرالمختار على هامش ردالمختار ابحاث الغسل ج ۹ ص ۱۲۱، ط.س.ج ۱ ص ۱۷۵). ظفیر

(۳) وصاحب عذر من به سلسل البول ولايمكنه امساكه او استطلاق بطن او انفلات ریح الخ إن استوعب عذره تمام وقت مفروضة بان لايجد في جميع وقتها زما يتوضأ ويصلي فيه خاليا عن الحدث ولو حكما لأن الانقطاع ليسر ملحق بالعدم الخ وحكمه الوضوء الخ لكل فرض ای لوقت كل صلاة ثم يصلي به فيه فرضا ونفلا فدخل الواجب بالأولى فاذا خرج الوقت بطل (الدر المختار على هامش ردالمختار احكام المعذور ص ۲۸۰ ج ۱، ط.س.ج ۱ ص ۳۰۵). ظفیر

سی: بان لا یجد فی جمیع وقتها زمناً یتوضأ ویصلي فيه خالیا عن الحدیث الخ وهذا شرط العذر فی حق الابتداء وفي حق البقاء كفی وجوده فی جزء من الوقت ولو مرة وفي حق الزوال یشترط استیعاب الانقطاع تمام الوقت الخ. درمختار، نو کہ چیری یوخل هم تعریف مذکورہ پر هغه باندى صادق سی نوهغه معذور دی بیا ترهغه وخته پوری به معذور اوسی ترخو پوری چی هغه عذر بالکل منقطع نه سی، نو داسی معذور لره په وخت کی یوخل اودس کول کافی دی په ټول وخت کی په دغه عذر سره لمونخ کولی سی اوبیابه په خروج دوخت سره به اودس دهغه باطل سی. (۱) فقط

چی په احلیل کی دمرض دوجه څخه کرسف کنبیردی اوهغه لوند سی نوڅه حکم دی؟

سوال: (۳۷۵) زیدته دسلسل البول مرض دی دهغه په وجه سره هغه داخلیل په سرکی کرسف اړدی او کرسف په سوری کی دومره دننه وی چی ددباندي څخه په نظر نه راځی په داسی صورت کی به دزید دلمونخ په وخت کی اودس کوی او که کم وخت چی قطره دکرسف څخه تجاوز وکړی او دباندی راسی هغه وخت نوی اودس وکړی اوهغه بغیر داودس څخه تلاوت کولی سی او که نه؟

جواب: په دی صورت کی کم وخت چی قطره دکرسف څخه تجاوز وکړی او دباندی راووزی نوهغه وخت به اودس مات سی، (۲) او دمسی دمصحف دپاره اودس شرط دی او دپه یاد لوستلو دپاره اودس شرط نه دی (۳). فقط

الباب السابع فی الانجاس وتطهيرها

اول فصل : نجاستونه او دهغوی څخه پاکوالی

که پرجامو باندي شراب ولگيری نو پاکيدی سی او که نه؟ سوال: (۳۷۲) چی پرجامه باندي شراب ولگيری نوهغه پاکيدی سی او که نه؟

جواب: شراب که چيري پرجامو ولگيری نودنورو نجاستو په ډول په پريمنخلو پاکيدی سی. فقط (يجوز رفع نجاسة حقيقة عن محلها بماء ولو مستعملا وبكل مائع طاهر قالع الخ، تنوير على هامش الشامي ص ۳۱۷. جميل الرحمن).

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار احكام المعذور ج ۱ ص ۲۸۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفیر
(۲) لو حشا إحليلة بقطنة وابتل الطرف الظاهر هذا لو كان القنطة عالية او محاذية لرأس الإحليل وإن متسفلة عنه لا ينقض وكذا الحكم في الدبر والفرج الداخل وإن ابتل الطرف الداخل لا ينقض (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطهارة نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۸، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۸). ظفیر
(۳) لا تحل قراءة القرآن للجنب (درمختار) قيد بالجنب لأن قراءة المحدث تحل بدون الطهارة (رد المختار باب التيمم ص ۲۲۹ ج ۱) ولا تكره قراءة القرآن للمحدث ظاهرا أي على ظهر لسانه بالإجماع (غنية المستملي ص ۵۷ - ۵۸). ظ

دسائیس (دمشکانو یو قوم) جامی استعمالول جائز دی او که نه؟ سوال: (۳۷۷) دسائیس قوم
یودماتیو اومنگیو جوړوونکی دی دهغه ماتې یومسلمان پریمنخی او بیا کار ورڅخه
اخلي ددې استعمالول جائز دی او که نه؟

جواب: په دي کی هیڅ حرج نسته هغه ماتې او اوبه پاکې دی. (۱) فقط

دچیمار (دمشکانو یو قوم) دکور غوری استعمالول جائز دی او که نه؟ سوال: (۳۷۸۱)
دچیمار دکور غوری که په بیعه واخلی او استعمال یی کړی نو دا پاک او جائز دی او که
نه؟

په ژپرو غورو کی چی مړه مړه سی نوهغه پاکیدی سی او که نه؟ سوال: (۳۷۹۱۲) که چیري
په ژپرو غورو کی یو حیوان لکه مړه وغیره ولویږي او مړه سی نو هغه پاکیدلی سی او
که نه؟

که چیری خاورین لوبی ناپاکه سی نو څرنکه پاکیدی سی؟ سوال: (۳۸۰۱۳) که چیري
دخاوری یا دقاروری یعنی بسینې لوبی ناپاکه سی نوهغه به څرنکه پاکیدلی سی؟
جواب: ۱: احتیاط دادی چی نه دي اخلي او که چیري یی واخیستی او استعمال یی کړی
نوصحیح دی او پاک به گنل کیږی چی ترڅو پوری نجاست په هغه کی معلوم نه سی. (۲)
فقط

۲: دهغه دپاکیدلو صورت یی دالیکلی دی چی په هغه کی دي اوبه واچوی اودری ځلی
دي هغه اوبه وسوځوی او اوبه دي هرځل ددغو غورو برابر اچوی (۳).
۳: ددری ځلی په پریمنځلو سره به هغه پاک سی که چیري په هغه کی قاروره هم وی نو
بیابه هم ددری ځلی په پریمنځلو سره پاک سی، بهتره داده چی په خاوری وغیره سره دي
هغه صفا کړی او ودی مینځی. (۴)

کنده تالاب چی دباران په زمانه کی ډک سی نوهغه پاک دی او که ناپاک؟ سوال: (۳۸۱) یو

(۱) قال محمد ﷺ ويكره الأكل والشرب في أواني المشركين قبل الغسل ومع هذا لو أكل أو شرب فيها قبل الغسل جاز الخ (عالمگیری مصري كتاب الكراهية باب رابع عشر ص ۳۵۸ ج ۵، ط. ماجدية ج ۵ ص ۳۷۸). ظفیر
(۲) ولو شك في نجاسة ماء أو ثوب الخ لم يعتبر (درمختار) في التاتارخانية من شك في إناثه أو ثوبه أو بدنه
أصابته نجاسة أولا فهو طاهر ما لم يستيقن الخ وكذا ما اتخذاه أهل الشرك أو الجهلة من المسلمين كالسمن
والخبز والأطعمة والسياب (ردالمحتار قبيل أبحاث الغسل ص ۱۴۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۰). ظفیر
(۳) لأن الأخذ بما هو الوثيقة في موضع الشك أفضل إذا لم يؤد إلى الحرج ومن هذا قالوا لا بأس بلبس ثياب أهل
الذمة والصلوة فيها إلى قوله وتجاوز لأن الأصل الطهارة وللتوارث بين المسلمين في الصلوة بثياب الغنم قبل
الغسل (شامي ص ۲۱۲ ج ۱). ظفیر
(۴) ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن يغلي ثلاثا (درمختار كتاب الأنجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

تالاب دابادی سره دپیوست کیدو په وجه گنده او مردار وی دباران کیدلو څخه وروسته هغه داوبو څخه ډک سو، نو هغه پاک دی او که نه؟

جواب: که چیري دپلیتی دلویدلو په وجه سره په هغه کی بدبوئی نه وی نو هغه پاک دی، دلس په لس کی په کیدلو باندی به هغه پاک وی مگر هغه وخت چي تغیر داوصافو دهغه په سبب دنجاست سره نه وی. (وعن أبي يوسف رحمه الله أن الغدير العظيم كالجاري لا يتنجس إلا بالتغير الى قوله: إذا كان الماء بحيث يخلص بعضه إلى بعض بأن تصل النجاسة من الجزء المستعمل إلى الجانب الآخر فهو قليل وإلا فكثير قال أبو سليمان الجوزجاني أن كان عشرين في عشر فهو مما لا يخلص وبه أخذ عامة مشايخنا (۱) عالمگیری ج ۱ ص ۱۷، جمیل الرحمن). فقط

په معجوناتو او په افاعي تریاقو کی آیا تبدیل دماهیت نه کیږی؟ سوال: (۳۸۲۱۱) صابون دنجسي وازگي څخه جوړ سویدی دا از روی کتاب پاک دی او ددی وجه یی تبدیل دماهیت بیان کړی ده، که چیري داتبدیل دماهیت یی داسي وي نو په جمله معجونات او تریاق الافاعی کی خوهم تبدیل کیږی ولی چی صورت اوخاصیت دواړه یی جدا او مختلف سی؟

ددریاب دځناور متیازی پاکی دی او که نه؟ سوال: (۳۸۳۱۲) ددریابی حیوان متیازی پاکی دی او که نه؟

جواب: ۱: داخو دفقهی په کتابونوکی تصریح ده چی داعلت په صابون کی تغیر او انقلاب دعین دی نوچی په کم ځای کی داعلت ولیدل سی نو حکم دطهارت به ورکول کیږی خو په معجوناتو اوتریاق الافاعی کی دا انقلاب په ظاهره حاصل نه دی، خو په معجوناتو وغیره کی که چیري دا انقلاب مسلم سی نو دابه داسی وی لکه څنگه چی په (دبس مطبوخ اذا كان زبيبه متنجسا) کی دبعضو خیال سوی دی، خوشامی په دي کی بحث کړیدی او د انقلاب عین دحکم څخه یی خارج کړیدی هسی خو په هریوه مرکب کی خاصیت او اثر جدا پیدا کیږی، خو هغه ته به انقلاب دعین نه ویل کیږی. (۲) فقط

۲: ددریابی ځناور متیازی پاکی دی لکه څنگه چی دمائی المولد په تشریح کی دفقهی کتابونو ددرمختار وغیره څخه معلومیږی: فلو تفتت فيه نحو ضفدع جاز الوضوء به لا شربه، (۳) او ددی څخه مخکی دی: ومائی مولد ولو کلب الماء وخنزیره کسمک و سرطان

(۱) يجوز رفع نجاسة حقيقة عن محلها ولو إثناء الخ (درمختار باب الأنجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۹). جمیل الرحمن
(۲) فيقال كذلك في الدبس المطبوخ إذا كان زبيبه متنجسا الخ قلت لكن قد يقال ان الدبس ليس فيه إنقلاب حقيقة لأنه عصير جمد بالطبخ الخ (رد المحتار ص ۲۹۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲ تحت ويظهر زيت بالأنجاس). ظفیر =

وضفدع الخ. درمختار. (۱) واللہ تعالیٰ اعلم

دانگریزی دوائی استعمال جائز دی اوکے نہ؟ سوال: (۳۸۴) دامو اوریدلی دی چی پہ انگریزی دوائی کی شراب استعمالی، نو دانگریزی دوائی استعمال جائز دی اوکے نہ؟

جواب: دانگریزی دوائی استعمال علی العموم ناجائز نہ دی کہ چیری پہ یوہ دوائی کی دشرابو وغیرہ موجودوالی معلوم سی نو دھنی دوائی استعمال بہ ناجائز سی (۲) باقی پہ شک اوشبہی سرہ ہیخ یوشی نہ ناپاکہ کیری. (۳) فقط

ناپاکہ جامہ ددوبی پہ پریمنٹلو سرہ پاکیری اوکے نہ؟ سوال: (۳۸۵) کہ چیری ناپاکہ جامہ ددوبی تہ دپریمنٹلو دپارہ ورکپلہ سی نوپاکہ بہ سی اوکے نہ؟

جواب: پاکہ بہ سی. (۴) فقط

درنگریز او مل لخوا پہ رنگ سوی جامہ کی لمونخ جائز دی اوکے نہ؟ اوپہ خاوری او ایرو سرہ جامہ رنگول خنکہ دی؟ سوال: (۳۸۲) درنگریز پہ رنگ سرہ کپرہ رنگوی نوپہ دغہ سرہ لمونخ صحیح دی اوکے نہ؟ او دلایت خخہ چی کمی رنگ سوی جامی راحی پہ ہغوی کی لمونخ کول اوخارجاً دھغوی استعمال صحیح دی اوکے نہ؟ اوپہ خاوری اوایرو سرہ جامہ رنگول جائز اوپاک دی اوکے نہ؟

جواب: دعموم بلوی پہ وجہ سرہ اوبل پہ دی وجہ سرہ چی دشرابو موجودوالی پہ دغہ رنگونو کی یقینی نہ دی لمونخ پہ ہغہ جامو کی چی پہ دی رنگ باندی رنگ سوی وی صحیح دی دغہ ڍول پہ رنگینو جامو لکہ چہیت وغیرہ سرہ کمی چی دولایت خخہ رنگ سوی راحی لمونخ صحیح دی اوپہ لمانخہ کی اوپہ دلمانخہ خخہ خارج دھنی اغوستل صحیح دی (۵) اوپہ خاورہ اوایرو سرہ ہم جامہ رنگول جائز اوپاک دی. فقط

منی پاک دی اوکے ناپاکہ؟ سوال: (۳۸۷۱) منی پہ اکسیر ہدایت کی پاک تحریر فرمایی، نوکہ چیری پاک وی نوذجماع خخہ وروستہ دغسل کول ولی واجب سوہ؟

(۳) الدر المختار علی ہامش ردالمحتار ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۹۵. ظفیر

(۱) الدر المختار علی ہامش ردالمحتار ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۸۵. ظفیر

(۲) بہ یعلم ان ما يستقطر من دردی الخمر ونحو المسمى بالعرقی فی ولايات الروم نجس حرام کسائر اصناف الخمر (رد المحتار باب الأنجاس مطلب العرقی الذي يستقطر ص ۳۰۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۵). ظفیر

(۳) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

(۴) وإزالتها إن كانت مرئية بازالة عينها واثرها إن كانت شيئاً يزول أثره (الی قوله) وإن كانت غير مرئية يغسلها ثلاث مرات الخ (عالمگیری کشوری ص ۴۰ ج ۱، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۴۱). ظفیر

(۵) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

دھندو دلاس پخه سوی ډوډی خوړل صحیح دی اوکه نه؟ سوال: (۳۸۸۱۲) دھندو دلاس

پخه سوی ډوډی یا دهنغه دکور پخه سوی ډوډی خوړل صحیح دی اوکه نه؟
جواب: ۱: داحنافو په نزد منی ناپاک دي (۱). امام غزالی رحمته الله علیه شافعی المذهب دی حکه هغوی داسی لیکلي دی چی دغسل دواجب کیدلو وجه هغه ارشاد دجناب باری تعالی شانه اوارشاد دجناب دسول الله صلی الله علیه و آله وسلم (۲) دی. فقط
 ۲: صحیح دی (۳). فقط

دمار او دمړی څرمنی ته ددباغت څخه وروسته پاکه ولی نه ویل کیږی؟ سوال: (۳۸۹۱۱) په

بهشتی زیور کی یی لیکلي دی چی دمار اودمړی او دخنزیر څرمنی ددباغت څخه وروسته نه پاکیږی، اونوری ټولی څرمنی پاکیږی حالانکه دفقهی په کتابونو کی دی: ویطهر الجلد بالذباغة الا الخنزیر والادمی، نو دمړی څرمن خوپر دغه بناء باندی پاکیدل په کار دی، وجه یی څه ده؟

دناپاکه تیلو صابون پاک دی اوکه نه؟ سوال: (۳۹۰۱۲) په بهشتی گوهر کی یی لیکل دی

چی دناپاکه تیلو څخه که چیری صابون جوړ کړل سی نوپاک دی داصحیح دی اوکه نه؟
جواب: ۱: دبهشتی زیور مرقومه مسئله صحیح ده اودفقهی دکتابونو دعبارت: کل اهاب اذا دبغ فقد طهر الخ منافی نه ده حکه چی دا امر خو ظاهر دی چی په دباغت سره ټولی څرمنی ماسوا دانسان اودخنزیر څخه پاکیږی، پاته سوه دمار او دمړی څرمن نو په دباغت سره دنه پاکیدو مطلب یی دادی چی په دوی کی په سبب دصغر سره دباغت ممکن نه دی: قال فی الدرالمختار وما لا یحتملها فلا وعلیه فلا یطهر جلد حية صغيرة وفارة الخ (۴) یعنی کله چی ددباغت اثر حقیقی او حکمی په وجه دصغر نه قبلوی نوپاک نه سول، نو دکوچنی مار اودمړی څرمن به ناپاکه وی.

۲: دا مسئله ددرمختار جلد اول ص ۲۱۰ مطبوعه مجتبیائی کی په دی عبارت مذکوره ده: ویطهر زيت تنجس بجعله صابونا الخ او وجه ددی دپاکیدلو هغه انقلاب عین دی په شامی کی ترهمدی قول لاندی مذکور دی: وعلیه یتفرع ما لو وقع انسان او کلب فی الصابون فصار صابوناً یكون طاهراً لتبدل الحقيقة. (۵) فقط

(۱) ونجاسة المنی عندنا مغلظة سراج (ردالمحتار ص ۲۸۹ ج ۱ باب الأنجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۳). ظفیر

(۲) قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فی المذی الوضوء وفی المنی الغسل رواه احمد (آثار السنن ج ۱ ص ۲۵). ظفیر

(۳) قال محمد صلی الله علیه و آله وسلم ویکره الأکل والشرب فی أوانی المشرکین قبل الغسل ومع هذا لو اکل او شرب فیها قبل الغسل جاز الخ (عالمگیری مصري ج ۵ ص ۲۵۸، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۳۴۷). ظفیر

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاء ص ۱۸۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۳. ظفیر =

غساله یعنی هغه اوبه چي نجاست په پرېمینځل سوی وی که چیري ولگیري نو هغه سی به

پاک وی اوکه نه؟ سوال: (۳۹۱) که چیري پریدن یا جامه نجاست غیر مریئه ولگیري اودوچیدلو څخه وروسته هغه پرېمینځل سی، نوکه دغه غساله پر بل ځای باندي ولگیري نو هغه ځای به پلټت سی اوکه نه؟ که چیري نجس وی نو دمخکی ځای په ډول هغه دری ځله پرېمینځل واجب دی اوکه نه صرف په اوبو بهیدلو سره به پاک سی؟

جواب: ظاهره ده چی هغه غساله دنجاست پلټته ده (۱) دهغی پاکول هم ضروري دي او هغه به هم په اوبو باندي تر مینځلو وروسته پاکیري. (۲) فقط

دنجاست په پرېمینځلو کی مرل شرط دی اوکه نه؟ سوال: (۳۹۲) د بدن دنجاست دیربولو په اړه چي درې واره مینځل په کتابونو کی راغلی دی په هغه پرېمینځلو کی مورل دهغه ځای هم شرط دی اوکه نه محض اوبه اچول کافی دی؟

جواب: پرکم ځای باندي چی نجاست لگیدلی وی دهغه ازاله ضروری ده که هغه په مرلو سره وی یا په هر رنگه چی وی دهغی لیری کول او پاکول ضروری دی. (۳) فقط

که چیري دمتيازو څاڅکی پر جامه باندي پر یوزی نوبه هغه جامی سره به لمونځ جائز وی

اوکه نه؟ سوال: (۳۹۳) دیوچا عمر شپيته ۲۰ کاله دی چی په متيازو کی یی عجلت وی په دی وجه اکثره وخت په متيازو کولوکی ورڅخه داسی څاڅکی پر پایڅو باندي پر یوزی کم چی معلومیږی نه نو ددغه جامی سره دلمانځه کول جائز دی اوکه نه؟

چی بدن نه دجامی نجاست ولگیري نو دهغه پرېمینځل به ضروری وی اوکه نه؟ سوال:

(۳۹۴) کله ناکله متیازی هسی توی سی او پرتوگ باندي لوند سی دهغه نموالی پر بدن پوری محسوسیږی نو د بدن دپرېمینځلو ضرورت سته اوکه نه؟ اوکه چیري په همدی حالت کی یی دبلی جامی سره لمونځ ادا کړی، نو ددی لمانځه اعاده ضروری ده اوکه نه؟

جواب: ۱: داسی نری څاڅکی چی نه معلومیږی معاف دی دهغه سره جامه اوبدن ناپاکه کیري نه او دداسی جامی سره لمونځ صحیح دی. (۴) فقط

(۵) ردالمحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۲۹۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۵. ظفیر

(۱) وماء ورد علی النجس کعکسه (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۳۵۵ باب الأنجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۵). ظفیر

(۲) ویطهر کل نجاسة مریئة بقلعها الخ ویطهر غیرها ای غیر مریئة بغلبة ظن غاسل الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) یجوز رفع نجاسة حقیقیة عن محلها بماء ولو مستعملة وبکل ماء طاهر قالع الخ ویطهر منی ای محله یابس بفرك وإلا فیغسل بلا فرق بین منیه ومنیها ولا بین ثوب وبدن علی الظاهر، مختصراً (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۸۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۹). ظفیر

۲: کہ چیری پہ پرتوگ کی ورخخه متیازی وسی او پرتوگ لوند سی اوبیا دهغه پرتوگ لوندوالی دبدن سره ولگیری نو کہ چیری پہ مقدار ددرهم یا ددرهم خخه پہ زیات حای کی لگیدلی وی نو دبدن پریمنخل ضروری دی، اوکہ چیری بغیر دپریمنخلو دبدن خخه بی دبللی جامی سره لمونخ وکی نو ددغه لمونخ اعاده ضروری ده. (۱) درمختاروشائی. فقط

دمذی او دودی پیزندل خه دی اودا کم نوعه نجاست دی؟ سوال: (۳۹۵) دمذی او دودی شناخت خه دی؟ او مذی او ودی نجاست غلیظه دی اوکہ خفیفه؟

جواب: پہ در المختار کی دمذی پہ تعریف کی دی چی: ماء رقیق ابیض یخرج عند الشهوة لا بها الخ (۲) او دودی پہ تعریف کی دی چی: ماء تخین ابیض کدر یخرج عقب البول، نهر (۳) نومعلومه سوه چی مذی سپینی نرمی اوبه دی چی دشهوت پہ وخت کی وزی مگر پہ شهوت سره نه وزی، او ودی ترشوش متیازو وروسته وزی، اودا دواړه مذی او ودی نجاست غلیظه دی. لکه چی پہ درمختار کی دنجاست غلیظه پہ بیان کی دی: وکذا کل ما یخرج منه موجبا لوضوء او غسل مغلظ الخ. (۴)

دحیض او دنفاس سپینوالی که ولگیری نوهغه به پاک وی اوکہ نه؟ سوال: (۳۹۶) دحیض او دنفاس دفارغیدلو خخه وروسته چی کم سپینوالی راخی هغه که چیری پربدن یا جامه باندی ولگیری نوبدن او جامه به پاک پاته سی اوکہ نه؟

دزخم رطوبت دبهیدلو خخه بغیر دجامی سره ولکیدنی نوخه حکم دی؟ سوال: (۳۹۷) که چیری خه نجاست مثلاً وینه زوی وغیره دجامی سره ولگیری خو ددرهم دمقدار خخه کم ولگیری پہ داسی طریقی سره چی هغه لا دزخم دخولی خخه پہ جلا کیدلو اوبهیدلو سره هم نه دی وتلی خوفوراً پریرتوگ ولگیدل اوبیا داوبو پہ لویدلو سره ددرهم دمقدار برابر

(۴) وعفی الخ بول إنتضح کرؤس إبر وکذا جانبها الآخر وإن کثر باصابة الماء للضرورة (درمختار) عن الكرمانی إن هذا ما لم یر علی الثوب وإلا وجب غسله إذا صار بالجمع اکثر من قدر الدرهم (ردالمحتار ج ۱ ص ۲۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۱-۳۳۲ باب الأنجاس). ظفیر

(۱) وقدر الدرهم من النجس المغلظ كالدّم والبول الخ جازت الصلوة معه وان زاد لم تجز (هدایه ج ۱ ص ۷۱) ونهی الشارع من قدر درهم وان کره تحریما فیجب غسله ومادونه تنزیها فیسن وفوقه مبطل فیفرض والعبرة لوقت الصلوة لا الإصابة علی الأكثر. نهر (درمختار) ففی المحيط یکره أن یصلی ومعه قدر درهم اودونه من النجاسة عالما به لأختلاف الناس فیه قادرا علی إزالته وحديث تعاد الصلوة عن قدر درهم من الدّم لم یشبت ولو ثبت حمل علی استحباب الإعادة الخ (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۱-۲۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲). ظفیر

(۲) ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵. ظفیر

(۳) ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۱۲۵. ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۲۹۳ ج ۱. ظفیر

يا دهغه څخه زيات سوه نو دغه جامه پاڪه ده اوڪه نه؟ او بدن هم پاك دى اوڪه نه؟
جواب: ۱: هغه لونڊوالى چي دفرج خارج څخه وتلى وي پاك دى: واما رطوبة الفرج
 الخارج فطاهرة اتفاقاً (۱). درمختار او رطوبت دفرج داخل ناپاڪه دى: ومن وراء باطن
 الفرج فانه نجس قطعاً. شامى (۲) باب الانجاس ص ۳۲۲، نوڪه چيري هغه سپينى اوبه
 دننه څخه راغلى وي نو هغه ناپاڪى دى كه چيري ددرهم دقدر څخه زياتى پر بدن يا په
 جامى پورى ولگيري نو پريمخل يى په كار دى.

۲: كم زوي چى دزخم دباندي نه وي هغه ناپاڪه نه دى، كه چيري پرجامى يا بدن
 ولگيري اكر چى ددرهم څخه زيات وي جامه او بدن نه ناپاڪه كوى هغه كه چيري داوبو
 په توڻيدلو سره زيات هم سى نوهيخ حرج نسته لکه څنگه چى په درمختار كى دى: وکل
 ما ليس بحدث ليس بنجس الخ (۳) اونجاست كه چيري ددرهم څخه كم وي اوپر جامه
 يابدين ولگيري اوداوبو په لگيدلو سره زيات سى نوهغه مانع عن الصلوة نه دى: كما
 فى الشامى وان كثر باصابة الماء الخ. (۴)

دانشان نارى پاڪى دى: سوال: (۳۹۸) دبنى ادم دخولى څخه چى كمى نارى راوزى هغه
 پاڪى دى اوڪه نه؟

جواب: دخولى څخه چى كمى نارى راځي هغه پاڪى دى: كما فى النائم فانه طاهر مطلقاً
 وبه يفتى بخلاف فم الميت فانه نجس الخ. (۵)

سپى نجس العين دى اوڪه نه؟ او ددغه څه حكم دى؟ سوال: (۳۹۹) كلب نجس العين دى
 اوڪه نه؟ كه چيري نجس العين نه وي نوپه كومو عبارتونوكى اودكومو رواياتو څخه
 چى نجس العين كيدل دسپى معلوميري، او داچى كه چيري دسپى پاته اوبه (پسخورده)
 دپاك بدن سره ولگيري نوهغه اوبه هم ناپاڪه سوي، ددى به څه معنى وي؟

جواب: صحيح خبره همداده چى سپى نجس العين نه دى، اودكومو رواياتو څخه چى دا
 معلوميري چى نجس العين دى او كمى اوبه چى دهغه دبدن سره ولگيري يا ورڅخه پاته

(۱) ردالمحتار باب الانجاس ص ۲۸۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۳. ظفير

(۲) ردالمحتار باب الانجاس ص ۲۸۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۳. ظفير

(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطهارة ص ۱۳۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۰. ظفير

(۴) ردالمحتار باب الانجاس ص ۲۹۹ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۸. ظفير

(۵) الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض وضوء ج ۱ ص ۱۲۸ قبيل مطلب فى حكم كى الحمصة، لعاب
 النائم طاهر سواء كان من الفم او منبعثا من الجوف عند ابي حنيفة ومحمد عليه السلام وعليه الفتوى وأما لعاب
 الميت فقد قيل انه نجس هكذا فى السراج الوهاج (عالمگيرى مصرى باب فى النجاسة فصل ثاني ص ۴۳ ج ۱،
 ط. ماجدية ج ۱ ص ۴۲). ظفير

سی ہغہ ناپاکہ دی نودا قول ضعیف دی مفتی بہ نہ دی، او احتیاط بیله خبرہ ده، خو پہ اعتبار داصح اومفتی بہ قول ہغہ اوبہ ناپاکہ نہ دی او دلائل دفعی دکتابونو خو تاسو تہ پہ خیلہ معلوم دی. (۱) فقط

دمنیو دپریمنخلو خخہ وروستہ چی کم داغ پاتہ سی دہغہ سرہ بہ لمونخ کیری اوکہ نہ؟

سوال: (۴۰۰) دااحتلام خخہ وروستہ کہ چیری جامہ پریمنخی اوپر ہغی بانندی داغ لکیدلی پاتہ سی نوآیا لمونخ بہ وسی؟

جواب: پہ دی صورت کی بہ لمونخ وسی. (۲) فقط

کم شی چی پہ متیازو کی پوخ سی ہغہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۴۰۱) کہ چیری

یوشی پہ متیازو کی پوخ کرل سی اوہغہ دومرہ وایشول سی چی متیازی باقی پاتہ نہ سی نوہغہ شی بہ پاک سی اوکہ نہ؟

جواب: ہغہ شی بہ ہیخ پاک نہ سی: کما فی الشامی وفي الخانیة اذا صب الطباخ فی القدر مکان الخل خمرا غلظاً فالکل نجس لا یطهر ابدأ وما روی عن ابی یوسف انه یغلی ثلاثا لا یؤخذ به وكذا الحنطة اذا طبخت فی الخمر لا تطهر ابدأ الخ. (۳)

لوی تالاب پہ کم کی چی حیوانان درول کیری دہغہ اوبہ پاکی دی اوکہ ناپاکی؟ سوال:

(۴۰۲) یو تالاب چی دکلی پر کنارہ بانندی دی چی پہ ہغہ کی اوبہ دبستی زیات ترہ راخی حیوانان وغیرہ پہ کثرت سرہ پہ ہغہ کی درول کیری غرض داچی دصفائی انتظام نہ کیری، نو دداسی تالاب اوبہ پاکی دی اوکہ نہ؟

جواب: پاکی دی (۴).

(۱) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين عند الإمام وعليه الفتوى وان رجح بعضهم النجاسة فيباع ويؤجر ويضمن ويتخذ جلده مصلى ودلوا ولو اخرج حيا ولم يصب فمه الماء لا يفسد ماء البئر ولا الثوب بانتفاضته الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المياہ ج ۱ ص ۱۹۲) قوله: وعليه الفتوى وهو الصحيح والأقرب إلى الصواب بدائع وهو ظاهر المتون بحر ومقتضى عموم الأدلة فتح، قوله: ولا الثوب بانتفاضته الخ وما في الولوالجية وغيرها إذا اخرج الكلب من الماء وانتفض فأصاب ثوب إنسان افسده لا لو أصابه ماء المطر لأن المبتل في الأول جلده وهو نجس وفي الثاني شعره وهو طاهر اه فهو على القول بنجاسة عينه كما في البحر (رد المختار باب المياہ ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفیر

(۲) وكذا يطهر محل نجاسة مرثية بعد جفاف كدم بقلعها ای بزوال عينها وأثرها الخ ولا يضر بقاء اثر كلون وريح لازم فلا يكلف في إزالته إلى ماء حار او صابون ونحوه (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) رد المختار باب تطهير الأنجاس مطلب في تطهر الدهن والغسل ج ۱ ص ۳۰۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴. ظفیر
(۴) الغدير العظيم الذي لا يتحرك أحد طرفيه بتحريك الآخر إذا وقعت نجاسة في احد جانبيه جاز الوضوء من الجانب الآخر (هدايه ج ۱ ص ۴۱ باب المياہ). ظفیر

دمتيازو قطری چی پر جامی باندی ولگیری نوخہ باید و کرل سی؟ سوال: (۴۰۳) دمرض پہ وجہ دمتيازو قطری اکثرہ پر جامہ باندی لگیری پہ هروخت پاکولو کی دقت وی نوخہ وکری؟

جواب: کله چی دنایاکی مقدار ددرهم دمقدار خخه زیات سی نوجامہ دي پریمنخی اوپاکہ دي کری اولمونخ دی وکری (۱). فقط

دوبی دگور کلف سوی جامہ پاکہ ده اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۴۰۴) مولوی عبدالحی صاحب لیکلی دی چی دهندو دوی پہ خای کی پریمنخل سوی جامہ پاکہ ده که چیری هندو دوی دخپل کور کلف یعنی خمیر پوخ کری اوجاموتہ یی ولگوی نوپہ دی صورت کی به هم جامہ پاکہ وی اوکہ نه؟

جواب: پہ دی صورت کی هم جامہ پاکہ (۲) ده. فقط

دیوری پہ رنگ سرہ پہ رنگ سوو جامو کی لمونخ جائز دی اوکہ نه؟ سوال: (۳۰۵) دیوری پہ رنگ سرہ پہ رنگ سوو جامو سرہ لمونخ کول صحیح دی اوکہ نه؟

جواب: ترخو پوری چی خہ امر یقینی معلوم نه وی نودشک پہ وجہ سرہ به حرمت اونجاست نه ثابتیری (۳) بناءً علیه لمونخ کول دیوری پہ رنگ سوو جامو کی صحیح دی اوعموم بلوی ددی خخه علاوہ ده، خو ددی هرخه سرہ سرہ احتیاط کول بنه دی. فقط

داوسنی لوبی چی ناپاکہ سی نوهغه به خرنکه پاکیری؟ سوال: (۴۰۶) که چیری داوسنی لوبی ناپاکہ سی نو پہ پریمنخلو سرہ به پاک سی اوکہ نه دقلعی (دپنس پہ واسطه دپاکولو) ضرورت یی دی؟

جواب: پہ پریمنخلو سرہ پاکیری او دقلعی کیدلو ضرورت یی نستہ (۴). فقط

(۱) وقد الدرهم ومادونه من النجس المغلظ كالدم والبول الخ جازت الصلوة معه وإن زاد لم تجز (هدایه باب الأنجاس ص ۷۱ ج ۱). ظفیر

(۲) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵) ترخو چی پہ ناپاکی باندي یقین نه وي راغلی نوپاکی دي: ولو شك فی نجاسة ماء او ثوب او طلاق او عتق لم يعتبر وتاممه فی الأشباه (درمختار) من شك فی إنائه او ثوبه او بدنه أصابته نجاسة اولاً فهو طاهر ما لم يستيقن وكذا الآبار والحياض والحباب المرفوعات فی الطرقات ويستقى منها الصغار والكبار والمسلمون والكفار (رد المحتار قبیل أبحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱). ظفیر

(۳) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵)، ولو شك فی نجاسة ماء او ثوب الخ لم يعتبر (درمختار) فی التاتارخانیه من شك فی إنائه او ثوبه او بدنه أصابته نجاسة اولاً فهو طاهر ما لم يستيقن الخ وكذا ما يتخذة أهل الشرك، او الجهلة من المسلمين كالسمن والخبز والأطعمة والثياب آه ملخصاً (رد المحتار قبیل أبحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱). ظفیر

(۴) والنجاسة ضربان مرتبة وغير مرتبة فما كان منها مرتبة فطهارتها بزوال عينها لأن النجاسة حلت المحل =

کومہ گانی او یا بل دی تہ ورتہ خای چی سپی وغیرہ ختی نو پہ ہغہ جو رہ سوی کورہ پاکہ
دہ او کہ ناپاکہ؟ سوال: (۴۰۷) پہ کمہ گانی کی چی دگنیو شربت ایستل کیری او پہ
 کومو لو بنو کی چی متیایی جو پیری دغہ ٲول لو بنی سپی ختی نو دا گورہ اونور پاک دی
 او کہ ناپاکہ؟

جواب: دقواعدو شرعیہ ؤ سرہ ہغہ گورہ وغیرہ پاکہ دہ او خورل دھنی صحیح دی (۱). فقط
داهل کتاب لو بنی پاک دی او کہ ناپاکہ؟ او دھغوی سرہ خوراک خیناک خنکہ دی؟ سوال:
 (۴۰۸) یوہ دلہ وایی چی نصاریٰ اهل کتاب دی دھغوی سرہ اکل او شرب جائز دی او یو
 ددی برخلاف دی چی دنصاریٰ ؤ دخوراک لو بنی او چیلیم وغیرہ پہ ہیخ ٲول نہ سی
 پاکیدلی، ددی مسئلی جواب مفصل مرحمت وفرمایاست؟

جواب: نصاریٰ پہ اصل کی اهل کتاب دی باقی داچی ہغوی پابندی دخپل دین کوی
 او کہ یی نہ کوی دابیلہ خبرہ دہ او چونکہ ہغوی دمحرماتو شرعیہ او دنجسو اشیاء ؤ
 استعمال کوی لکہ شراب او خنزیر، ددی وجہ دھغوی پہ لو بنی کی دھغوی سرہ خوراک نہ
 دی پہ کار، اودا خبرہ چی پسخوردہ دنصاریٰ ؤ پہ ہیخ ٲول پاکیدلی نہ سی غلطہ دہ
 ہریو ناپاکہ شی لو بنی وغیرہ پاکیدی سی او دنصاریٰ ؤ مستعمل چیلیم پاک دی او پہ
 دی کی دوہم کولو حاجت نہ ستہ. فقط

خنزیر حلال سو دھغہ دنجاست دپرہمینخلو پہ وخت کی اوبہ پرتختو بانندی پریوتی نوہغہ
خنکہ پاکیری؟ سوال: (۴۰۹) یو مجوسی پہ یو مارکیٹ کی پہ کم کی چی غونبہ
 خرخیری خنزیر حلال کی اوہم ہلتہ یی صفا کی، مارکیٹ دسرکار پہ حکم روزانہ
 پریمنخل کیری، نوچی ہغہ کلہ پریمنخل سو نوہم ہغہ اوبہ ٲولی دلرگی پرتختو بانندی
 ہم پریوتی او پہ ہمدغہ تختو بانندی غونبہ ہم خرخیری لہذا دصفایی کمہ طریقہ باید
 اختیار کرل سی چی دخلگو شک رفع سی؟

جواب: پہ شامی کی دذخیری خخہ منقول دی چی: لو اصابت الارض نجاسة فصب علیہا
 الماء فجرى الى قدر ذراع طهرت الارض والماء طاهر بمنزلة الماء الجاري ولو اصابها
 المطر وجرى علیہا طهرت ولو كان قليلا لم يجرفلا (۲) شامی جلد اول ص ۱۹۳. ددی خخہ معلومہ

= باعتبار العين فتزول بزواله الخ وما ليس بمرئي فطهارته أن يغسل حتى يغلب على ظن الغاسل أنه قد طهر
 (هدایہ باب الأنباس ص ۷۴ ج ۱). ظفیر

(۱) ومنها الاحراق الخ إذا حرق رأس الشاة ملطخا بالدم وزال عنه الدم يحكم بطهارته (عالمگیری کشوری باب
 الأنباس ج ۱ ص ۷۴، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۲ ظفیر

(۲) فسور آدمی مطلق ولو جنبا او كافرا الخ طاهر (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی البئر مطلب =

سوه چي دهغه دپاکیدلو صورت دادی چي ډیری پاکی اوبه دی پرهغو باندي دي وبهول سی او هغه دي پریمنخی نوپاکی به سی اوپه جاری اوبوکی که چیري اختلاط دنجاست وی نوهغه پاکی دی، نو په کمو ځایونوکی چي اوبه تیریری هغه ځایونه به پاک سی. فقط **په کم شی کی چي شراب واچول سی اوپه لمرکی په اچولو سره هغه والوزول سی نو دهغه استعمال څنگه دی؟ او دخنزیر دوازگی څخه جوړ سوی صابون او دشرابو سرکه پاکه ده او**

که نه؟ سوال: (۴۱۰) په یوشی کی شراب واچول سول اوپه لمر کی کنبینبودل سوه، وروسته بیا هغه شی په تیلو کی واچول سو نو دهغه استعمال جائز دی اوکه نه؟ او هغه دواپی په کمه کی چي واچول سول اوپه لمر کی والوزول سول هغه پاکه ده اوکه ناپاکه؟ بله داچي دخنزیر وازگه چي په یو صابون کی ولویری ددغه په اړوند یوراوی بیان کړی دی چي ددی داستعمال فتویٰ علماء دیوبند ورکړی ده، آیا داخبره صحیح ده اوکه غلطه؟ دنپاکه شی چي کله استحاله یعنی دیوه حالت څخه بل حال ته اوبنتل وسی نوهغه پاکیری اوکه نه؟ ددی څه صورت دی؟ په شرابوکی چي کله مالگه واچول سی نوسرکه سی دهغه استعمال جائز دی اوکه نه؟ حلاله ده اوکه ناپاکه اوکه مکروهه؟

جواب: ددغه تیلو استعمال ناجائز دی او دصابون مسئله بی په درمختار کی دالیکلی ده چي په شامی کی هم ده چي دنپاکه تیلو اودپلیتی وازگی اودمرداری وازگی څخه چي کم صابون جوړ کړل سی هغه پاک دی په سبب دانقلاب دحقیقت لکه څنگه چي په مالگه کی یومردار حیوان ولویری اومالگه سی نوهغه هم پاک دی، دصابون په هکله په شامی کی دي: ویطهر زيت تنجس بجعله صابوناً به یفتی الخ (۱) درمختار ج ۱ ص ۳۲۵، (۲) وظاهر ان المیتة كذلك الخ شامی (۳) وفي شرح المنية ما یؤید الاول حیث قال وعلیه یتفرع ما لو وقع انسان او کلب في قدر الصابون فصار صابوناً یكون طاهراً لتبديل الحقیقة، شامی (۴) اوپه درمختار کی په بل ځای کی دی: ولا ملح کان حماراً او خنزیراً الخ لانقلاب العین به یفتی، (۵) درمختار ص ۳۳۸ ج ۱، ددی عبارتو څخه معلومیږی چي

= فی السور ص ۲۰۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲، ولعاب الإنسان طاهر لتولده من لحم طاهر إذ حرمة لكرامته لا لنجاسته وقوله تعالى (نما المشركون نجس) المراد أنهم ذو نجاسة معنوية وهو الشرك الخ أما لو تلوث فمه بنجاسة الخ (غنية الستملي فی الآسار ص ۱۲۴). ظفیر

(۱) ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۳ مطلب الأصح انه لا یشرط فی الجریان المدد، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۸. ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۲۹۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۵. ظفیر

(۳) رد المختار باب الانجاس ص ۲۹۱ تحت قوله ویطهر زيت، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۵. ظفیر

(۴) رد المختار باب الانجاس ص ۲۹۱ تحت قوله ویطهر زيت، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۵. ظفیر

(۵) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۳۰۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۲. ظفیر

دخنزیر دوازگی هم داحکم دی چی په صابون جوړیدلو سره پاکیری والله تعالیٰ شانه اعلم. همدارنگه داحکم دی دشرابو څخه دسرکی په جوړولو کی چی دسرکی په جوړیدلو سره انقلاب عینی کیږی اوشراب شراب نه پاته کیږی، استعمال دهغه حلال دی اوهغه پاکه ده، په شامی ج ۱ ص ۳۲۵ کی دی: نحو خمر صار خلأ وحماراً وقع ملحة فصار ملحاً الخ فان ذلك كله انقلاب حقيقة الى حقيقة اخرى (۱). فقط

دشیدی رودونکی ماشوم متیازی نجسی دی: سوال: (۴۱۱) آیا دشیدی رودونکی ماشوم متیازی نجسی دی؟

جواب: دماشوم متیازی نجسی دی (لقوله ﷺ استنزهوا عن البول) الحدیث. (۲) فقط
په کمه سرکه کی چی چرمبکی، مره سی دهغی خوراک څنکه دی؟ سوال: (۴۱۲)
یومنگی سرکه چی تقریباً لس سیره ده په هغه کی چرمبکی ولویده اومره شوه دهغی خوراک شرعاً جائز دی اوکه نه؟ اوپه کارکی لگول لکه په ضماد کی یې راوستل صحیح دی اوکه نه؟

جواب: په کمه چرمبکی کی چی بهیدونکی وینه نسته نو دهغی په مرگ سره اوبه اوسرکه وغیره نه ناپاکیری، که چیری طبعاً دهغی خوراک مضر وگنیل سی نو نه دي خوری خو په دی صورت کی ضماد صحیح دی ولی چی هغه پاک دی اوکه چیری لوی قسم وی په کمه کی چی بهیدونکی وینه وی نو دهغی په مرگ سره اوبه وغیره پلټیری، نوکه چیری شبه وی چی وینه پکبسی سته اوکه نه؟ نواستعمال دهغی دي نه کوی په شامی کی دی: وكالحية البرية الوزغة لو كبيرة لها دم سائل (۳) اوکه چیری باوجود دپاکوالی په سبب دمضرت یی څخه خوری نوضماد صحیح دی. فقط

کم لاس چی سپی ته وروری نوبغیر دپریمنخلو څخه په هغه سره دډوډی خوراک صحیح دی اوکه نه؟ او دهغه دڅرمنی څخه بوکه جوړول جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۴۱۳) په سپی

باندي چی په مینه سره لاس ووهی ډوډی خوړول اوپه کم ځای کی چی دسپی ورینستان ولویږی هلته درحمت فرشتی راځی اوکه نه؟

جواب: وروسته دلاس ورورلو څخه لاس نه پلټیری، البته کم فقهاء چی دسپی دنجس العین کیدلو قائل دی نو دهغوی په نزد که چیری بدن دهغه سپی لوند وی نوپه لاس لگولو سره به دهغوی لاس ناپاکه سی اوکه چیری وچ وی نونه ناپاکه کیږی، بهرحال

(۱) رد المحتار باب الأنجاس ص ۲۹۱ تحت قوله ویطهرزیت، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۵. ظفیر

(۲) نصب الراید ج ۱ ص ۱۲۸. ظفیر

(۳) ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۵. ظفیر

ددی فعل خخه احتراز کول اولی دی، اودغه ډول دسپی دخرمنی خخه بوکه جوړول ددباغت خخه وروسته هم صحیح دی اوچی څوک ورته نجس العین وایی هغوی ورته جائز نه وایی لیکن صحیح خبره همداده چی هغه دخنزیر په ډول نجس العین نه دی (۱) اوپه حدیث پاک کی دی: لاتدخل الملائكة بیتا فيه کلب ولا تصاویر (۲) یعنی په کم کورکی چی سپی وی یا تصویر وی هغه کورته درحمت پرینستی نه راځی، په دی کی دورینستانو دلویدلو حکم نه سته. فقط

کوم رطوبت چی نه بهیری هغه ناقض وضوء دی اوکه نه؟ سوال: (۴۱۴۱) که چیری دیوچا

په بدن کی زخم وی اودهغه خخه رطوبت جاری نه وی نوناقض وضوء دی اوکه نه؟
په نه بهیدونکی رطوبت سره به جامه پلیتیری اوکه نه؟ سوال: (۴۱۵۱۲) په دغه رطوبت سره به جامه پلیتیری اوکه نه؟

ددرهم په مقدار سره ناپاکیری اوکه نه؟ سوال: (۴۱۲۱۳) که چیری جامه نجسه سوی وی نو

ددرهم په مقدار سره به ناپاکه کیری اوکه نه؟

زخم ته په زور ورکولو سره چی کندگی ووزی نو په هغه سره به اودس ماتیری اوکه نه؟

سوال: (۴۱۷۱۴) زخم ته په زور ورکولو سره که چیری سیلان وسی نو اودس به مات سی اوکه نه؟

جواب: ۱: هغه رطوبت چی ترخوپوری بهیدونکی نه وی نوناقض دوضوء نه دی (۳).

۲: جامه په هغه سره نه پلیتیری ځکه چی دامسلمه قاعده ده چی په کم شی سره اودس نه ماتیری هغه نجس هم نه دی (۴).

۳: کله چی معلومه سوه چی هغه نجس نه دی نوکه هغه په مقدار ددرهم وی اوکه زیات وی په هغه سره به جامه نه پلیتیری دامام محمد ﷺ خخه روایت دی چی که چیری په

(۱) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين عند الإمام وعليه الفتوى الخ فيباع ويؤجر ويضمن ويتخذ جلده مصلی ودلوا ولو اخرج حيا ولم يصب فمه الماء لا يفسد ماء البئر ولا الثوب بانتفاضته الخ ولا خلاف في نجاسة لحمه (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفیر

(۲) مشکوة المصابيح باب التصاویر فصل اول ص ۳۸۵. ظفیر

(۳) وينقضه خروج كل خارج نجس منه أي من المتوضی الحي معتادا اولاً من السيلين اولاً إلى ما يطهر الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ص ۱۲۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۴) وكل ما ليس بحدث اصلاً كقئ قليل ودم لوترك لم يسلم ليس بنجس عند الثاني وهو الصحيح رفقا بأصحاب القروح (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۰). ظفیر

(۴) وكل ما ليس بحدث اصلاً كقئ قليل ودم لوترك لم يسلم ليس بنجس عند الثاني وهو الصحيح رفقا بأصحاب القروح (الدر المختار على هامش ردالمحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۰). ظفیر

اوبوکی ولویبری نواوبه به ناپاکی وی دجوهره خخه منقول دی چی په بهیدونکو شیانوکی دامام محمد ﷺ پرقول باندی فتویٰ ده اوپر جامه اوبدن باندی دامام ابویوسف ﷺ پرقول باندی فتویٰ ده یعنی بدن اوجامه به نه پاکیری په خلاف دمائعاتو لکه اوبه وغیره چی هغه ناپاکه سی نوبناءً علیه که چیری هغه جامه په اوبوکی ولویبری نو اوبه به ناپاکه سی. (۱)

۴: سیلان (بهیدل) چی په هری وجه سره وی که پخپله وی اوکه په زور سره وبهول سی په هرحال کی اودس به پاته نه سی. (۲) فقط

دغسل خخه وروسته یی پلینه جامه واغوستله نوبدن پاک پاته سو اوکه نه؟ سوال: (۴۱۸) یو

چاته احتلام وسو هغه دغسل خخه وروسته همدغه جامه واغوستله، اوچی کورته راغی نوبله جامه یی واغوستله واستعمال یی کړه نوهغه پاکه ده اوکه ناپاکه؟

جواب: که چیری د بدن وچولو خخه وروسته یی هغه جامه اغوستی وی نوهیخ حرج نه سته، اوکه چیری بدن لوند وی نوهغه ناپاکه جامه دي نه اغوندی خکه چی احتمال د بدن دنایاکوالی دی. اوخه چی وسول نوپه هغه کی دي شبهه نه کوی اوپه ائنده کی دي احتیاط کوی. (۳) فقط

دسپی خرمن ددباغت خخه وروسته پاکه ده اوکه ناپاکه؟ اوپر هغی باندی لمونخ کول او

دقرآن پاک لوستل خنکه دی؟ سوال: (۴۱۹) زید دسپی خرمن ته دباغت ورکړی دی او

جاینماز یی ورخخه جوړ کړیدی اوپه جومات کی یی هواری اولمونخ ورباندی کوی اوقرآن پاک ورباندی ایردی نودغه کار جائز دی اوکه نه؟

جواب: دسپی وغیره دخرمنی په هکله په درمختار کی ذکر دی: واعلم ان الکلب لیس بنجس العین عند الإمام وعلیه الفتویٰ وان رجح بعضهم النجاسة كما بسط ابن الشحنة فیباع ویؤجر ویضمن ویخذ جلدیه مصلی ودلواً الخ په شامی کی دي: قوله وعلیه الفتویٰ وهو الصحيح، والأقرب الی الصواب بدائع وهو ظاهر المتون، بحر، ومقتضى عموم الأدلة، فتح (۴) نو ددرمختار، شامی، بدائع، بحر او فتح القدير خخه ترجیح دجواز

(۱) خلافاً لمحمد ﷺ وفي الجوهرة يفتي بقول محمد لو أصاب مائعا (درمختار) أي كالماء ونحوه أما الثياب والأبدان فيفتي بقول أبي يوسف (رد المحتار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۳۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۰). ظفیر

(۲) والمخرج بعصر والخارج بنفسه بیان فی حکم النقض علی المختار كما فی البزازیة الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمختار نواقض الوضوء ج ۱ ص ۱۲۷، ط.س. ج ۱ ص ۱۳۷). ظفیر

(۳) ولو لف فی مبتل بنحو بول إن ظهر نداوته أو أثره تنجس وإلا لا (الدرالمختار علی هامش ردالمختار فصل فی الاستنجاء ج ۱ ص ۳۲۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۷). ظفیر

(۴) ردالمختار باب المیاه قبیل مطلب فی المسك ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۸. ظفیر

معلومه سوه نوکه چيري چا داسی کړی وی نو محل داعتراض نه دی، او احتیاطاً یې نه کول بیله خبره ده په جوازکی یې کلام نه سته. فقط

دچارو په لوبی کی مړه ولوبده او مړه سوه نو پاک دی اوکه ناپاکه؟ سوال: (۴۲۰) په یوه لوبی کی دتیلو اچار و، اوتیل دلوبی ترخولی پوری راغلی وه، چی په هغه کی یوه مړه ولوبده اومړه سوه نودغه اچار پاک دی اوکه ناپاکه؟ اوکه چيري سربیره برخه یې وغورځوی نو اچار خوړلی سی اوکه نه؟

جواب: دغه تیل او اچار ټول ناپاکه سو اونور دکار دپاره نه دي وړ، (۱) تیل که چيري دبلولو دکاروی نودکور په څراغ کی دي بل کړه سی. (۲) فقط

کافر پاک دی اوکه ناپاکه؟ او دهغه پخه کړی اوبه لاس مسه سوی ډوډی څنگه ده؟ سوال:

(۴۲۱) کافر نجس دی اوکه پاک دی؟ که نجس وی نو دهغه دلاس پخه سوی ډوډی پاکه ده اوکه ناپاکه؟ که چيري پاکه وی نوپه کم دلیل باندي پاکه ده؟ او دهغه په لاس دپاخه سوی شی خوړل صحیح دی اوکه نه؟

جواب: کافر په اعتبار دعقائد باطنیه و سره نجس دی لکه چی باری تعالی فرمایلی دی: انما المشركون نجس، قال الشامي فالمراد بقوله تعالی انما المشركون نجس، النجاسة فی اعتقاد هم الخ (۳) نومعلومه او محققه سوه چی نجاست دکافر په اعتبار داعتقاد سره دی نه په اعتبار دظاهر، نوکه چيري دهغه پرلاس باندي څه ظاهری نجاست نه وی نو دهغه په لاس پخه سوی یا مسه سوی ډوډی پاکه او صحیح ده (۴) په خپله نبی کریم ﷺ دکافرانو په لاس پخه سوی ډوډی خوړلي ده. فقط

داوبو په بهیدلو سره چی ازاله دنجاست وسی نوپاک دی: سوال: (۴۲۲) دفتھی په

کتابونوکی لیکلی دی که پریو شی باندي دری واره اوبه وبهول سی هغه ددری واره پریمنځلو یا دمبڼلو یا دنښتیځلو قائم مقام کیږي آیا داکلیه بدن ته هم شامله ده چی نجاست کم ځای پربدن ولگیږي یا لگیډلی وی نوچی دری واره چی اوبه پر وبهول سی دلاس مړل ورسره شرط دی اوکه نه؟

(۱) ويحكم بنجاستها مغلظة من وقت الوقوع إن اعلم الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار فصل في البئر ج ۱ ص ۲۰۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۸). ظفیر

(۲) بل يستصبح به في غير مسجد (درمختار) وإنما هذا في الدهن المتنجس فقط (ردالمحتار بعد مطلب في حكم الوشم باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۱). ظفیر

(۳) ردالمحتار فصل في البئر مطلب في السور ص ۲۰۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲. ظفیر

(۴) في التاتارخانية من شك في إنائه الخ فهو ظاهر وكذا (أى طاهر) ما يتخذه أهل الشرك أو الجهلة من المسلمين كالسمن والخبز والأطعمة والثلثيات (رد المحار قبيل أبحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱). ظفیر

جواب: کہ چیری داوبو پہ بهولو سره ازالہ دنجاست وسی نو بدن به هم پاک سی۔ (۱) فقط
پر جامہ بانڈی چی دمنی شبہہ وی: سوال: (۴۲۳) دمنی یا دمتیازو شبہہ چی پر جامہ
 بانڈی وی اودا متعینہ دہ چی دقدر ددرہم خخہ کمہ دہ نوجامہ پاکہ دہ اوکہ ناپاکہ؟
جواب: پہ شبہی سرہ جامہ نہ ناپاکہ کیبری (۲) اوکہ چیری ددرہم برابر نجاست نہ وی
 نولمونخ ورسرہ کیبری، البتہ چی کہ ددرہم خخہ زیات وی نوبیایہ پریمنخل ضروری
 دی، پہ درمختار کی دی: وعفی الشارع عن قدر الدرہم الخ (۳). فقط

دکوتری گندگی نجسہ دہ اوکہ نہ؟ اوپہ جومات کی چی کمی کوتری وی ہغہ خرخول
اوقیمت یی پہ جومات کی لکول خنکہ دی؟ سوال: (۴۲۴) دکوٹرو گندگی پلیتہ وی اوکہ
 نہ؟ اوپہ جومات کی چی کمی کوتری اوسیری دھغو خرخول او دھغوی قیمت پہ جومات
 کی مصرفول صحیح دی اوکہ نہ؟
جواب: دکوٹرو گندگی پلیتہ نہ دہ (۴) او دجومات کوتری نیول اوخرخول اودھغو قیمت
 پہ جومات کی مصرفول صحیح دی۔

دسپی ناری ناپاکہ دی اونور بدن یی پاک دی، دا ولی؟ سوال: (۴۲۵) پہ بہشتی زیورکی
 دالیکلی دی چی دسپی ناری ناپاکہ دی اونور ٲول پاک دی داسی ولی دہ؟
جواب: دسپی پہ بارہ کی داقول صحیح دی چی ہغہ دخنزیر پہ ٲول نجس العین نہ دی،
 ددی وجہ خخہ ماسوا دھغہ دخولی دنارو خخہ ہغہ ٲول پاک دی، نومسئلہ دبہشتی زیور
 صحیح دہ اومفتی بہ دہ لکہ چی خنکہ پہ درمختار کی دی: واعلم انه لیس الکلب
 بنجس العین عند الامام رحمۃ اللہ علیہ وعلیہ الفتویٰ الی ان قال ولا خلاف فی نجاسة لحمہ
 وطہارة شعرہ، وفي الشامی قوله ولا خلاف فی نجاسة لحمہ ولذا اتفقو علی نجاسة
 سورہ المتولد من لحمہ الخ (۵). فقط

(۱) وكذا يظهر محل نجاسة الخ مرئية بقلعها أى بزوال عينها وأثرها ولو بمرة او بما فوق ثلاث (الدرالمختار
 علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر
 (۲) ولو شك فی نجاسة ماء او ثوب الخ لم يعتبر (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار قبیل أبحاث الغسل ج ۱
 ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱). ظفیر
 (۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲، ددی خخہ مخکی دی:
 وعفی الشارع عن قدر الدرہم وإن کره تحريما فيجب غسله وما دونه تنزيها فيسن وفوقه مبطل فيفرض والعبرة
 لوقت الصلوة لا الإصابة علی الأكثر (ایضا، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲). ظفیر
 (۴) وذرق ما يؤکل لحمه من الطیر طاهر عندنا مثل الحمام والعصافیر کذا فی السراج الوہاج (عالمگیری
 کشوری باب النجاسات ص ۴۵ ج ۱). ظفیر
 (۵) رد المحتار قبیل فصل البثر ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰. ظفیر

پرتماکو باندی چی سپی کببئی نوهغه خو ناپاکه نه سول؟ سوال: (۴۲۲) چی ریبل سوی تمباکو ایبنودل سوی وی او خه نم (لنده بل) پکبئی وی او دشپی سپی راسی باندی کببئی سهار په هغوی کی دسپی ورینستان ولیدل سول، اوس نو ددغه تمباکو استعمال جائز دی او که نه؟

جواب: دغه تمباکو پاک دی اودهغو استعمال جائز دی. (۱) فقط

دجنابت دحالت خوله پاکه ده او که نه؟ سوال: (۴۲۷) دگرمی په ورخوکی که چیری دجنابت په حالت کی خوله راسی نو په هغی سره جامی پلیتیری او که نه؟

جواب: دجنب خوله ناپاکه نه ده اویه دی سره جامه نه ناپاکه کیری. (۲)

چی پر جامه باندی ناپاکی ولگیری او پته یی نه لگیری نوخه وگری؟ سوال: (۴۲۸) که چیری دخوب په حالت کی دپنبه و پر جامه باندی دنپاکی داغ ولگیری او دا معلومه نه وی چی پرکم خای باندی لگیدلی دی، نو دهغه دپاکولو خه صورت دی؟ دتولو په پریمنخلو سره پنبه خرابیری؟

جواب: دداسی جامی یو گنج دی پریمنخل سی نو توله به پاکه سی (۳). فقط

دسپینو زرو لوبنی چی ناپاکه سو نوهغه خه رنگه پاک کرل سی؟ سوال: (۴۲۹) دسپینو زرو لوبنی که چیری ناپاکه سی نو په خاوری سره په منبلو او دری واره پریمنخلو سره پاکیری او که نه؟

جواب: هغه لوبنی به په خاوره سره په منبلو او پریمنخلو سره پاک سی. (۴) فقط

دمنی داغ وروسته دپریمنخلو خه پاک دی؟ سوال: (۴۳۰) که چیری خه منی پر جامه باندی ولویری او جامه وپریمنخل سی او پاکه کرل سی خوداغ ورخه ولاړ نه سی نوهغه جامه پاکه ده او که نه؟

(۱) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين الخ ولا خلاف في نجاسة لحمه وطهارة شعره (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفیر

(۲) وحکم العرق کسور (درمختار) فسور آدمي مطلقا ولو جنباً او كافرا الخ طاهر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار مطلب في السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲). ظفیر

(۳) وغسل طرف ثوبه اوبدن اصابته نجاسة محلا عنه ونسي المحل مطهر له وإن وقع الغسل بغير تحری هو المختار (الدرالمختار على هامش ردالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۱ - ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۷). ظفیر

(۴) وكذا يظهر محل نجاسة مرئية بقلعها ولا يضر بقاء اثر لازم وغيرها بغلبة ظن غاسل لو مكلفا طهارة محلها مختصرا (الدر المختار) الأواني ثلاثة أنواع خرف وخشب وحديد ونحوها وتطهيرها على اربعة اوجه حرق ومسح وغسل ونحت، فان كان الأثناء من خرف او حجر وكان جديدا او دخلت النجاسة في أجزائه بحرق وإن كان عتيقا يغسل وإن كان من خشب جديد ينحت ومن قديم يغسل وإن من حديد او صفا او رصاص او زجاج وكان صقيلا يمسح وإن كان خشنا يغسل (الطحطاوي على الدرالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۱۲۳). ظفیر

جواب: کہ چیری داغ او رنگ او بوی ولاړ نه سی نوهیخ حرج نه سته او جامه پاکه ده. (۱) فقط

خاورین لوبسی چی ناپاکه سی نوبه پریمنخلو سره به پاک سی: سوال: (۴۳۱) خاورین لوبسی چی ناپاکه سی نوبه پریمنخلو سره پاکیدی سی او که نه؟

جواب: په پریمینخلو سره پاکیدی سی دری واره دي هغه وپریمنخل سی. (۲)

که شراب دبدن یا دجامی سره ولگیری نوبه پریمنخلو سره به پاک سی او که نه؟ سوال:

(۴۳۲۱۱) یوچا دشرابو څخه ډک بوتل راوړی کم چی په شرابو لوند دی دغه کس هغه لاس په کم کی بی چی بوتل راوړی و ډبل سپری دجامو سره ولگوی، نودا جامی به په پریمنخلو سره پاکي سی او که نه؟ او دمذکوره جامو سره چی بله جامه ولگیری هغه هم ناپاکه سوه او که نه؟ او دهغی سره لمونځ صحیح دی او که نه؟ او پرکومو لاسو چی دشرابو لوندوالی ولگیری هغه به په پریمنخلو سره پاک سی او که نه؟

خنزیر خوړونکی قلم په خوله کی کنبینووی بیا همدغه قلم مسلمان په خوله کی کنبینووی

نوددی څه حکم دی؟ سوال: (۴۳۳۱۲) کم زمینداران چی خنزیر خوری دهغوی هلکانو قلم په خوله کی کنبینووی او بیا هغه قلم په غلطی سره مسلمان په خوله کی کنبینووی نو خوله بی ناپاکه سوه او که نه؟

جواب: ۱: که چیری دشرابو لوندوالی جامی ته یا لاس ته ولگیری نو په پریمنخلو سره به هغه پاکیری، (۳) او دکمی جامی سره چی هغه جامه ولگیدله نو که چیری په هغه جامه کی لوندوالی راغی نوهغه ناپاکه سوه کنې نه ده (۴) او په پریمنخلو سره به پاکه سی او دپریمنخلو څخه وروسته لمونځ دهغی جامی سره صحیح دی.

۲: او کم قلم چی دزمیندار زامنو په خوله کی کنبینووی، که چیری یو مسلمان په غلطی سره هغه قلم په خوله کی کنبیردی نوهیخ حرج نسته خوله ناپاکه نه سوه. (۵) فقط

(۱) ولا یضر بقاء اثر کلون وریح لازم فلا یکلف فی إزالته إلى ماء حار او صابون ونحوه (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۹). ظفیر

(۲) وكذا يطهر محل نجاسة مرتبة بقلعها الخ وغيره بغلبة ظن غاسل الخ وقدر بغسل وعصر ثلاثا الخ (درمختار باب الأنجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) وكذا يطهر محل نجاسة مرتبة بقلعها الخ وغيرها بغلبة ظن غاسل الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۴) وإذا لف الثوب المبلول النجس في ثوب طاهر يابس فظهرت نداوته اي نداوة الثوب المبلول على الطاهر ولكن لا يصير رطبا بحيث يسيل منه شيء بالعصر بل كان بحيث لو عصر لا يسيل منه شيء ولا يقاطر اختلاف المشائخ فيه والأصح أنه لا يصير نجسا (غنية المستملي فصل في الأوسار ص ۱۷۱). ظفیر =

پرکمی لوتی بانڈی چی ناپاکہ اوبہ بھیدلی اوتیری سوی نوہغہ پاکہ سوہ اوکہ ناپاکہ؟

سوال: (۴۳۴) نوی لوتی ایبنودل سوی وی دھغو خخہ پہ یوگز فاصلہ بانڈی سپی گندگی وکړہ وروسته پرہغہ بانڈی باران وسو دباران اوبہ ترټولو لاندی تیری سوی نوہغہ لوتی پاکی دی اوکہ ناپاکہ؟

جواب: پہ دی صورت کی لوتی پاکی دی ولی چی روانی اوبہ دباران پاکی وی، پہ ہغہ کی کہ چیری نجسی اوبہ ہم شاملی سی نو جاری اوبہ بہ ناپاکی نہ سی. (۱) فقط

دانسان دوربستانو بیخونہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۴۳۵) دانسان ورینستان کہ چیری دبیخ خخہ وایستل سی نو دھغہ دوربستانو بیخونہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟
جواب: ناپاکہ دی. (۲) فقط

کہ دبدن پریوہ حصہ بانڈی بنگی یا چرس ولویری نوخنکہ پاکیری؟ سوال: (۴۳۶) کہ

چیری دیو چا پربدن بانڈی چرس توی سی یا ولگیری نو دھغہ دبدن دغومرہ حصہ دپریکولو قابلہ دہ، داصحیح دی اوکہ غلط؟

جواب: دابیان غلط دی چی دبدن ہغہ حصہ پریکول پہ کاردی بلکہ دھغی پریمنخل کافی دی. (۳) فقط

تاریزہ ناپاکہ جامہ خہ رنگہ پاکیری؟ سوال: (۴۳۷) دپنبہ و جامہ پہ پریمنخلو سرہ پاکیری

اوکہ نہ؟ اوکله چی ہغہ ناپاکہ سی نو دھغی دپریمنخلو خہ طریقہ دہ؟

جواب: پہ پریمنخلو سرہ پاکیری اوبلہ خہ نوی طریقہ دھغی دپریمنخلو نہ ستہ خوکہ چیری نجاست پرسربیرہ استر بانڈی وی او پنبہ و تہ نہ وی رسیدلی نو صرف دلور استر پریمنخل کافی دی او کہ چیری پنبہ و تہ رسیدلی وی نو دپنبہ و پریمنخل ضروری دی.

(۵) فسور آدمی مطلقا ولو جنبا اوکافرا الخ طاهر (ایضا مطلب فی السور ج ۱ ص ۲۰۵) ولعب الإنسان طاهر لتولده من لحم طاهر إذ حرمتہ لکرامتہ لا لنجاستہ وقوله تعالیٰ (إنما المشرکون نجس) المراد انہم ذو نجاسة معنویة وهو الشکر الخ أما لو تلوث فمہ بنجاسة الخ (غنیة المستملی فصل فی الاسار ص ۱۲۴). ظفیر (۱) وفي بعض الفتاوی قال مشائخنا المطر مادام یمطر فله حکم الجریان حتی لو أصاب العذرات علی السطح ثم اصاب ثوبا لا یتنجس إلا أن یتغیر (عالمگیری کشوری الباب الثالث فی المیاء ج ۱ ص ۱۵، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۱۷). ظفیر

(۲) وشعر الإنسان غیر المنتوف الخ طاهر (درمختار) قوله غیر المنتوف، أما المنتوف فنجس المراد رؤوسہ التي فیہا الدسومة (رد المحتار باب المیاء ص ۱۹۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۷). ظفیر

(۳) وكذا یتطهر محل نجاسة مرئیة بقلعها الخ و غیرها بغلبة ظن غاسل (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۳ ج ۱) تطهیر النجاسة واجب عن بدن المصلی وثوبه الخ وجوز تطهیرها بالماء الخ (هدایہ باب الأنجاس ص ۲۹ ج ۱). ظفیر

(۱)، واللہ أعلم. فقط

چمپار (یعنی دھڑکانو دیو قوم شخص) خپلی لندہ کرہ اووی کنبلہ نویاکہ پاتہ سوہ اوکہ

نه؟ سوال: (۴۳۸) په هندو چمپار باندی یوچا دخپلی مرمت وکی، دامعلومه نه ده چی پاکي اوبه دی اوکہ پلیتی اوخپلی مخکي پاکه وه نواوس خپلی پریمنخل کیري اوکہ نه پاکه ده؟

جواب: هغه خپلی به پاکه گنیل کیري حکه چی دشبهي له وجي دنایاکي حکم نه کول کیري. (۲) فقط

دناپاکه غورو او دتیلو دپاکولو څه طریقه ده؟ سوال: (۴۳۹) په تیلو او غورو کی چی مره

ولویده اومره سوہ نوشرعاً یو تدبیر داسی سته چی په هغه سره دانجس تیل یا غوری پاک کرل سی اودهغه استعمال اکلاً اوشرباً او ادهاناً صحیح سی که چیري وروسته دتطهیر څخه دهغو استعمال په غیر داگل اوشرب کی جائزوی نوپه حواله سره یی تحریر وفرمایاست، اودا سوال دمائعو غورو متعلق دی دکلك سوو غورو په باره کی نه دی؟

جواب: په درمختار کی دی: ویطهر لبن وعسل ودهن یغلی ثلثا (۳) ددی حاصل دادی چی شیدی اوشهد اوتیل په دری واره جوش ورکولو سره پاکیري یعنی په هرواره دي دومره جوش ورکړل سی چی اوبه یی وسوزیري اوهمدا حکم دتیلو او دجامدو غورو دی اوبه شامی کی دی چی په تیلو کی دجوش ورکولو ضرورت هم نسته بلکه په هروار دي اوبه ورواچوی اوهغه دي ښه وښورول سی بیا چی په لږ وخت درېدلو سره تیل سربیره راسی هغه دي بیا پورته کرل سی دغه رنگه دي دری واره وکرل سی. (۴)

چرگه چی په ډک حمام کی مشوکه ووهی نویاک پاتہ سو اوکہ نه؟ سوال: (۴۴۰) چرگی

چی په ډک حمام کی مشوکه ووهله نوهغه پاک دی اوکہ نه؟

کارغه یاچرگه چی په شیدو یاپه اوبوکی مشوکه ووهی نو هغه پاکي دی: سوال: (۴۴۱)

کارغه یاچرگه چی په شیدو یا اوبوپه پیاله کی مشکوه ووهی نوهغه شیدی او اوبه پاکي

(۱) تطهیر النجاسة واجب عن بدن المصلي وثوبه انّ اویجوز تطهیرها بالماء انّ (هدایه باب الأنجاس ص ۲۹ ج ۱). ظ
(۲) فلو علم تننه بنجاسة لم یجز ولو شك فالأصل الطهارة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۷۱ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب تطهیر الأنجاس مطلب فی تطهیر الدهن والعسل جلد اول ص ۳۰۸، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴. ظفیر

(۴) قال فی الدر ولو تنجس العسل فتطهیره أن یصب فیہ ماء بقدره فیغلی حتی یعود إلى مکانه والدهن یصب علیه الماء فیغلی فیعلوا الدهن الماء یرفع بشيء هكذا ثلاث مرات آه فقد صرح فی مجمع الزوائد وشرح القدوري أنه یصب علیه مثله ماء ویحرك فتأمل (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

دی اوکھ نہ؟

دشیدو لوشلو پہ وخت کی چی متیازی پہ شیدو کی ولویری نوہغه ناپاکه سوی: سوال:

(۴۴۲۱۳) دشیدو دلوشلو پہ وخت کی چی دهمدغه حیوان متیازی پہ شیدو کی ولویری

نوہغه شیدی پاکی دی اوکھ نہ؟

جواب: ۱: حمام پاک دی. (۱)

۲: هغه اوبه او شیدی پاکی دی. (۲)

۳: هغه شیدی پہ کمو کی چی متیازی لویدلی دی ناپاکه دی. (۳) فقط

چی خنزیر پہ شاه کی ولویری او ژوندی را ایستل سی نو اوبه ناپاکی سوی اوکھ نہ؟ سوال:

(۴۴۳) یو خنزیر پہ شاه کی ولویدی لیکن هغه بی ژوندی را ایستی نو ددغه شاه داوبو

دیپاره خه حکم دی؟

جواب: دری سوه بوکی ددغه شاه خخه را ایستل کافی دی (حکھ چی هغه اوبه ناپاکه

سوی. ظفیر) دوه سوه واجبی دی او دری سوه مستحب دی، نوبهتره داده چی دری سوه

بوکی ایستل سی نوبیابه اوبه او سلواغه اورسی او شاه تبول پاک سی. وقیل یفتی

بمأتین الی ثلث مائة وهذا ایسر الخ، درمختار. وفی رد المحتار وافاد فی النهر ان

المأتین واجبتان والمائة الثالثة مندوبة الخ. (۴) فقط

دمورک دگندگی خه حکم دی؟ سوال: (۴۴۴) خراء الفارة یعنی دمورک دگندگی پہ باره

کی مفصل احکام خه دی چی پہ تیلو یاپه غورو یا پہ شربت یاپه سرکه یاشیدو وغیره

کی که چیری پیداسی نوپه کم حالت کی به هغه شی ناپاکه وی او په پرسیدلو او ریزه

ریزه کیدلو سره به په نجاست کی خه اثر وی اوکھ نہ؟

جواب: خراء الفارة یعنی دمورک دگندگی پہ هکله په باب الانجاس کی دی: وسیجی اخر

الکتاب ان خرنها لا یفسد ما لم یظهر اثره (۵) یعنی دمورک گندگی یوشی نه ناپاکه کوی

(۱) و(۲) وسور هرة ودجاجة مخلاة الخ وسباع طیر لم یعلم ربهها طهارة منقارها وسواکن بیوت طاهر للضرورة

مکروه تنزیها فی الأصح إن وجد غیره وإلا لم یکره اصلا (الدر المختار علی هامش رد المحتار مطلب فی السور

ج ۱ ص ۲۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۳۳). ظفیر

(۳) وبول ماکول اللحم نجس نجاسة خفيفة وطهره محمد ولا یشر ببوله اصلا لا للتداوی ولا لغيره عند ابی حنیفة

(الدر المختار علی هامش رد المحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۹۳، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰). ظفیر

(۴) رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۵، مطلب دا سو چی په شاه کی دخنزیر په لویدلو

سره شاه مرداریری حکھ چی هغه نجس العین دی: إلا جلد خنزیر فلا یطهر (درمختار) لأنه نجس العین بمعنی ان

ذاته بجمیع اجزائه نجسة حیا ومیتا (رد المحتار باب المیاه ص ۱۸۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۴). ظفیر

(۵) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب الأنجاس جلد اول ۲۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۹. ظفیر

ترخو پوری چی په هغه کی ددغی اثر ظاهر نه سی یعنی چی دومره زیات نه وی چی دهغه اثر پرطعم، او لون وغیره باندی ظاهر او غالب سی اوپه آخر دکتاب په مسائل شتی کی بی لیکلی دی چی: ولا یفسد خرف الفارة الدهن والماء والحنطة للضرورة الا اذا ظهر طعمه او لونه فی الدهن ونحوه لفحشه وامکان التحرز عنه حیثئذ. خانیه (۱)، نوکم شیان چی تاسو په سوال کی درج کړی دی دمورک دگندگی سره به دا ټول پاک وی ترخو پوری چی په کثیر فاحش کیدلو سره دهغوی رنگ اوخوند بدل نه کړی اوریزه ریزه کیدل یا پرسیدل ټول په دی باره کی برابر دی. فقط

دپلیتی ختی څخه تیاری سوی خبنتی به صرف په اوچیدلو سره پاکي سی اوکه نه؟ سوال:

(۴۴۵) کمی خبنتی چی دپلیتی ختی څخه تیاری کړل سی آیا هغه صرف په وچیدلو سره اوپه اورکی دپخیدلو څخه بغیر پاکیدی سی اوکه نه؟ اوپه حدیث پاک کی چی کم حکم د(ذکاة الارض بیسها) وارد دی هغه دمخکی اوکم شی چی دمخکی په حکم کی دی فقهاؤ دهغو دپاره لیکلی دی نو کمی خامی خبنتی چی دپلیتی ختی څخه تیاری سوی وی او پریو حای باندی مفروشی هم نه وی بلکه موضوع علی الارض وی، دهغو دپاکوالی او دنپاکوالی څخه مو خبر کړئ؟

جواب: هغه خامی خبنتی چی دنجسی ختی څخه تیاری سی اوپه هغوی ته نجاست ولگیري نو دهغو حکم دادی چی که چیری هغه په مخکه کی مفروشی یعنی غوریدلی وی نوپه اوچیدلو سره پاکیری (۲) اوکه چیری همداسی اینسودل سوی وی چی منقول اومحول کیری نوهغه په اوچیدلو سره نه پاکیری: کما فی الدر المختار وحکم آجر ونحوه کلبن مفروش الخ كذلك ای کأرض فیطهر بجفاف الخ قوله مفروش ای علی الارض مثله البلاط اما لو کان موضوعین ینقلان ویحولان فانهما لا یطهران بالجفاف لانهما لیسا بارض (۳) طحطاوی. فقط

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمختار مسائل شتی جلد خامس ص ۲۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۷۳۲. ددی څخه مخکی دا عبارت دی: خبز وجد فی خلاله خرف فارة فان کان الخرف صلبا رمی به واکل الحبز (ایضا) وفی القهستانی عن المحيط خرف الفارة لا یفسد الدهن والحنطة المطحونة ما لم یتغیر طعمها قال ابو اللیث وبه نأخذ (رد المختار مسائل شتی ج ۵ ص ۲۴۰، ط.س. ج ۲ ص ۳۳۲). ظفیر

(۲) یعنی په داسی ډول چی هغه دمخکی سره منبتي وی. ظفیر

(۳) طحطاوی علی الدر المختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۱۵۸. دداسی اینسودل سوو خبنتو دپاکیدلو دپاره پخول ضروري دي: والطين النجس إذا جعله منه الكوز والقدر او غیرهما فطبخ یكون ذلك المعمول طاهرا لاضمحلال النجاسة بالنار وزوالها وهذا إذا لم یکن اثر النجاسة طاهرا فیه بعد الطبخ (غنیة الستملي فصل فی الآسار ص ۱۸۲). ظفیر

دبول نبوی ﷺ متعلق یوه واقعہ او دهنی به اړه پوښتنه: سوال: (۴۴۶) یو مولوی صاحب په وعظ کی یو روایت بیان کی چی حضرت ام المومنین حفصه بنت عمر (رض) یو وار دجناب نبی کریم ﷺ قاروره چینلی وه ایا دا صحیح دی؟ اوداچی دجناب نبی کریم ﷺ بول اوبراز پاک ؤ ایا دا صحیح ده؟

جواب: دا روایت دا حقر تر نظر هیچیری نه دی تیر سوی اونه ددی دصحت اودضعف څه حال معلوم دی، البته دنبی کریم ﷺ دبول اودبراز دطهارت تصریح په مواهب اللدنیة اونورو کی منقول ده: کما فی رد المحتار صحیح بعض ائمة الشافعیة طهارة بوله ﷺ وسائر فضلاته صلی الله علیه وسلم وبه قال ابوحنیفه کما نقله فی المواهب اللدنیة عن شرح البخاری للعینی الخ. (۱) فقط

سپی دښوروا په دیگ کی خوله ووهله نو دهغه دپاکولو څه طریقه ده؟ سوال: (۴۴۷) سپی دښوروا په دیگ کی خوله ووهله اولر څه ښوروا یی ورڅخه وڅینسله نو دښوروا دپاکولو طریقه څه ده؟ که چیری په ښوروا کی څه قدر نوره ښوروا یا اوبه گډی کړل سی او ښوروا ددیگ دخولی څخه وبهیری نوپه دیگ کی چی کمه ښوروا ده هغه به پاکه سی اوکه نه؟

جواب: دا طریقه کمه چی یی په سوال کی لیکلی ده چی په دغه دیگ کی نوره ښوروا یا اوبه دومره گډی کړل سی او واچول سی چی پرخولی سربیره یی اوبهیری نو دا طریقه هم فقهاؤ دپاکیدلو لیکلی ده اودویمه طریقه داده چی څومره هغه ښوروا ده هغومره اوبه دي په ښوروا کی واچوی اوپخی دي کړل سی چی هغه زیاتی اوبه وسوزیری دغه ډول دي دری واره وکړل سی نو هغه ښوروا به پاکه سی (۲) قال فی الشامی ومقتضاه انه علی القول الصحیح تطهر الاواني ایضا بمجرد الجریان وايضاً فيه وقد مرّ ان حکم سائر المائعات کالماء فی الاصح (۳). فقط

دشهدو په بوتل کی مورک ولویدی نو هغه پاکیری او دهغه دپاکیدلو طریقه: سوال: (۴۴۸) دشهدوپه بوتل کی مورک ولویدی اومر سوخو پرسیدلی او رژیډلی نه دی، نودغه شهد اوس پاکیدلی سی اوکه نه؟

جواب: دشهدو دپاکیدلو طریقه یی دفقهی په کتابونو کی داسی لیکلی ده چی دهغه شاتو

(۱) رد المحتار باب الانجاس مطلب فی طهارة بوله صلی الله علیه وسلم جلد اول ص ۲۹۳. ظفیر

(۲) ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن یغلي ثلاثا (درمختار) قال فی الدر ولو تنجس العسل فتطهیره أن یصب فيه ماء بقدر فیغلي حتی یعود إلی مکانه الخ هكذا ثلث مرات (رد المحتار ج ۱ ص ۳۰۹ باب الانجاس). ظفیر

(۳) رد المحتار باب المیاه تحت قوله وكذا البئر وحوض الحمام ص ۱۸۰ ج ۱. ظفیر

په اندازه اوبه دی پکښی گډی کرل سی او هغه دي پراور باندی کنښنبودل سی تردی پوری چی اوبه وسوزیری دری واره دي دغه ډول پاخه کرل سی نو شهد به پاک سی: ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن يغلي ثلاثا الخ. درمختار. (۱) فقط

نجاست غلیظه خفیفه جوریری اوکه نه؟ سوال: (۴۴۹) نجاست غلیظه به په لږ پریمنخلو سره خفیفه وگرځی اوکه نه ترکمه حده پوری چی ونه پریمنخل سی غلیظه به وی؟

جواب: دنجاست غلیظه چی ترڅو پوری بالکل ازاله ونه کرل سی نو هغه به هم هغه ډول نجاست غلیظه وی. (۲) فقط

ددرهم داندازی تشریح: سوال: (۴۵۰) ددرهم په عرض اومقدار معفو کی چی دهغه سره لمونځ کیری زموږ لږ څه تردد موجود دی، آیا نجاست رقیقه که چیری ددرهم څخه کم پرجامه یاپر بدن باندی ولگیری، دکم سره چی لمونځ کیری هغه دنن سبا دسکی موافق څومره وی درویی اوکه داته انیز برابر اوکه دڅلور انیز برابر؟ او دورغوی ژوروالی کم چی ددرهم مساحت فقهاؤ لیکلی او فرمایلی دی دنن سبا په سکو کی تقریباً دکمی یوی برابر دی؟ مقصد داچی نرم نجاست دکم دلگیدلو سره سره چی لمونځ کیری دنن سبا په سکو کی تقریباً دکمی یوی برابر وگڼو؟

جواب: ددرهم په اندازه نجاست غلیظه معاف دی، اومقدار ددی په نجاست کثیفه کی دیوه مثقال وزن یعنی څلور نیمی ماشی دی (۳) أفاد فی البحر ان الدرهم هنا غیره فی باب الزکاة الخ شامی (۴) اوپه نجاست رقیقه کی په اندازه دژوروالی دورغوی کوم چی تقریباً دیوی روپی دژوروالی برابر دی و لی چی په شامی کی منقول دی چی ملا مسکین (رح) ددی دا تشریح کړیده چی په ورغوي کی اوبه واچول سی چی ورغوي خلاص اوخپور کړی نوپه څومره مقدار کی اوبه چی ودریری هغه دورغوی ژوروالی دی، اوهمدا ورڅخه مراد دی نوظاهره ده چی هغه مقدار دیوی روپی برابر وی، تجربه یی هم باید وکرل سی: قال ملا مسکین وطریقه معرفته ان تغرف الماء بالید ثم تبسط فما بقی فهو مقدار الکف الخ ص ۲۱۱، باب الانجاس شامی جلد اول. (۵) فقط

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۹ جلد اول ط.س. ج ۱ ص ۳۱۸. ظفیر

(۲) وكذا يطهر نجاسة مرئية بقلعها الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) وعفی الشارع عن قدر درهم ومقال عشرون قیراطا فی نجس کثیف له جرم (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۲۹۱-۲۹۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲-۳۱۸). ظفیر

(۴) ردالمحتار باب الأنجاس تحت قوله وهو مثقال جلد اول ص ۱۹۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۸. ظفیر

(۵) ردالمحتار باب الأنجاس جلد اول ص ۱۹۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۸. ظفیر

استعمال سوی لوٽه بیا استعمالیدی سی اوکھ نہ؟ سوال: (۴۵۱) پہ متیازو کی چی پہ کمہ لوٽه استنجاہ کری وی، هغه پہ لمر کی دوچولو څخه وروسته بیا استعمالولی سی اوکھ نہ؟

جواب: نہ هغه به نہ سی استعمالولی (۱).

دکل قند پہ ڊبی کی مری مری سوی نوهغه به څنگه پاکیری؟ سوال: (۴۵۲) دتیم پہ ڊبی کی گلقدن ۽ کله چی په خرخولو خرخولو پنځه شپږ سیر پاته سو نو په دي کی دوې مری ولویدی او مری سوی دمعلومیدلو څخه وروسته را وایستل سوی او وغورځول سوی یوه مړه ژوندی وه چی پخپله ووتله او وتنتیدله، نو معلومیږی چی هغه نوری هم په دغه ورځ مری سوی دی، اوس چی ددغه گلقدن سربیره حصه لیری کری نولاندی حصه خرڅه کړل سی اوکھ نه؟ که چیری ټول گنده سوی وی نو دپاکولو یی څه طریقہ ده؟ گلقدن نری ۽، اودا مری مری پکښی ډوبی سوی وی؟

جواب: دغه گلقدن ناپاکه سو، دداسی شیانو دپاکولو طریقہ داسی لیکل سوی ده چی دهم هغه په مقدار اوبه په هغه کی واچوی اودومره به پوخ کړل سی چی اوبه وسوزیږی، اوهمدغه ډول دي دری واره وسی (۲) خواهل تجربه ۽ لیکلی دي چی په دی طریقہ بار بار پخولو سره شهدتريخ کیږی لیکن که چیری په گل قندو کی شهد نه وی نوداسی به نه کیږی. فقط

ناپاکه غوری څنگه پاک کړل سی؟ سوال: (۴۵۳) په غورو کی سپی خوله ووهله دهغه دپاکولو څه طریقہ ده؟ څرنگه استعمال کړل سی هم دارنگه نور دخوراک شیان لکه شیدی یابوره اغنبل سوی یا وچ به څنگه پاکیری؟

جواب: کم شیان چی وچ دی لکه وچ وړه یا نور، او یا لاندہ او کلک وي لکه یخی سوی غوری یا اغنبل سوی وړه یانور که چیری په دی ذکر سوو شیانوکی سپی خوله ووهله نوکم ځای ته چی دهغه سپی دخولی لوندوالی رسیدلی دی هغه لیری کول په کاردی (۳)

(۱) وتظهر ارض بخلاف نحو بساط بیسها ای جفافها ولو بريح الخ (درمختار) ای حصیر وثوب وبدن مما ليس ارضا ولا متصلا بها إتصال قرار (رد المحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۸۲). ظفیر

(۲) ویظهر لبن وعسل ودبس ودهن یغلي ثلاثا الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۸، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

(۳) وبعض تقور (درمختار) ای تقویر نحو سمن جامد من جوانب النجاسة (رد المحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۵) الفارة لو ماتت فی السمن إن كان جامدا قور ماحوله ورمی به والباقي طاهر یؤکل وإن ماتعا لم یؤکل وینفع به من غیر جهة الأكل مثل الأستصباح وديغ الجلد هکذا فی الخلاصة (عالمگیری مصري باب فی النجاسة فصل اول ج ۱ ص ۴۲، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۴۵). ظفیر

اوکم شیان چی رقیق دی لکه شیدی تیل یاغیر کلک غوری کہ چیری ناپاک سی نو دھغو دپاکولو طریقہ فقہاؤ دالیکیلی ده چی دھغو ہم وزن اوبہ پہ ہغہ کی یوخی کپل سی اوپوخ دی کپا سی تردی پوری چی اوبہ وسوزی ہمدغہ ڍول دی دری وارہ وکپل سی، کذا فی الدرالمختار. (۱) فقط

دسپی وربنتہ پاک دی اوکہ ناپاکہ؟ سوال: (۴۵۴) دسپی وچ یا لانده وینستہ پاک دی اوکہ نہ؟

جواب: پاک دی کمافی الدرالمختار ولا خلاف فی نجاسة لحمہ وطهارت شعرہ الخ ج ۱ ص ۱۵۲. (۱) فقط

کم لونبی تہ چی بنکی لاس وروپی ہغہ نہ پلیتیری: سوال: (۴۵۵) یوہندو دیوخی خخہ اوبہ راوری اویہ کم شی کی چی ہغہ اوبہ راوری نوہغہ تہ کلہ کلہ لاس ہم وروپی کہ چیری ہغہ اوبہ پہ یوشی کی وایستل سی نو پاکیدی سی اوکہ نہ؟

جواب: ترخو پوری چی ددغہ لونبی گندہ کیدل معلوم نہ وی نوتر ہغہ وختہ پوری اوبہ پاکی گنل پہ کاردی، ہغہ اوبہ پاکی دی اویہ شک سرہ اوبہ نہ پلیتیری دامستلہ پہ کتابونوکی لیکل سوی ده. (۲) فقط

پرکمہ جامہ بانڈی چی وینہ یا شراب ولویری دھنی پاکی: سوال: (۴۵۶) کہ چیری پریوہ جامہ بانڈی دخنزیر وینہ یا شراب ولویری نوہغہ باید خرنگہ پاک کری سی؟

جواب: پہ دری وارہ پریمنخلو سرہ ہغہ پاکیری لکہ خرنگہ چی متیازی اولوی اودس ماتی پہ پریمنخلو سرہ پاکیری دغہ ڍول بہ دشرابو او دخنزیر وینہ پریمنخل کیری او پاکیری بہ. (۳) فقط

دحلال حیوان دوینی تیل او دھغہ حکم: سوال: (۴۵۷) چی دحلال حیوان دحلالولو دوینی

(۱) ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن يغلي ثلاثا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۸، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المیاء ص ۱۹۲ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۸. ظفیر

(۳) وقد مر أنهم لم يعتبروا احتمال النجاسة الخ (رد المحتار فصل فی البئر ص ۱۹۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۴) ویکرہ الاکل والشرب فی أواني المشرکین قبل الغسل ومع هذا لو اکل او شرب فیها قبل الغسل جاز (عالمگیری کتاب الکراهة باب رابع عشر ص ۳۵۸ ج ۵، ط. ماجدیة ج ۵ ص ۳۴۷). ظفیر

(۴) وكذا يظهر محل نجاسة مرثية بعد جفاف كدم بقلعها ای بزوال عینہا واثرها ولو بمرۃ او بما فوق ثلاث فی الأصح الخ ويطهر محل غيرها ای غیر مرثیة بغلبة ظن غاسل لو مكلفا وإلا فمستعمل طهارة محلها بلا عدد به یفتی وقدرد ذلك لموسوس بغسل وعصر ثلاثا او سبعا فیما ینعصر الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲ - ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

خخه تیل و ایستل سی نو هغه پاک دی اوکه نه؟ او دحلال سوی او مردار حیوان په وینه کی خه فرق دی؟

جواب: بهیدونکی وینه دحلال حیوان هم ناپاکه ده او دهغه خخه چی کم تیل و ایستل سی هغه به هم ناپاکه وی. (۱) فقط

دتنکچر (الکحل) حکم: سوال: (۴۵۸) انگریزی دویانی چی په تنگچرو باندی مسمی دی ددغو استعمالول په طور ددوایی یا خرخول او اخیستل شرعاً جائز دی اوکه نه؟ په دې دویانو کی الکحل یعنی روح دشرابو گدیبری دالکحل دگدولو خخه غرض دهغو تحلیل یا حفاظت دی، صرف ددارو او دوا په غرض په هغو کی الکحل نه گدیبری، اونه هم دیو بل غرض دپاره، ددی الکحل ډیر مسکر (مستوونکی) نه دی، او شراب که چیری سرکه سی نو شرعاً جائز دی اوکه نه؟

جواب: په کمو دویانو کی چی مذکوره شراب گدی کرل سی هغه دارو حرام دی او استعمال دهغو ناجائز دی (کذا صرح به الفقهاء) (۲) ددارو دحفاظت په غرض دهغوی گدول هغه دارو ناپاکه کوی اونه یی حلالوی، دغه ډول ددی دوی ډیر نه مسکر کیدل سبب دحلالوالی او دطهارت نه سی کیدلی حکه چی وارد دی: ما اسکر کثیره فقليله حرام، (۳) دا خاص دهغو شرابو په باره کی حکم دی، مطلب دادی چی دکمو شرابو ډیر مسکروی دهغو لږهم حرام دی، نو یو خاڅکی دشرابو هم حرام اونجس دی او په کمو داروگانو کی چی دا گدی کرل سی هغه هم حرام اونجس دی. (۴) او دشرابو خخه په سرکه جوړیدلو کی تبدل دعین کیری نو دهمدی وجه خخه هغه جائزده او شراب چی په دارو کی گدی سی نو په حقیقت کی تبدل نه راځی په شامی کی دی: فصار ملحاً الخ فان ذلك كله انقلاب حقيقة الى اخرى لا مجرد انقلاب وصف الخ (۵) ص ۲۱۰ شامی جلد اول. فقط

نصاری چی په کم لوبنی کی دخنزیر غوبنه و خوری هغه به په پریمنخلو سره پاک سی اوکه نه؟ سوال: (۴۵۹) په کم لوبنی کی چی نصاری دخنزیر غوبنه و خوری نو په پریمنخلو سره

(۱) ودم مسفوح من سائر الحيوانات إلا دم شهيد مادام عليه الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۲۹۴ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۹). ظفیر

(۲) اختلف في التداوي بالمحرم وظاهر المذهب المنع (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار قبيل فصل في البئر ج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰). ظفیر

(۳) مشکوة باب بیان الخمر ووعید شاربها ص ۳۱۷ فصل ثاني. ظفیر

(۴) وبه يعلم ان ما يستقطر من وردی الخمر وهو المسمى بالعرقی فی ولاية الروم نجس حرام کسائر اصناف الخمر (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۵). ظفیر

(۵) رد المحتار باب الأنجاس ج ۱. ظفیر

پاک کیری اوکے نہ؟

جواب: پہ پریمنخلو سرہ پاک کیری (۱). فقط

دھیوان دتربخی استعمال پہ طور دمالش صحیح دی اوکے نہ؟ سوال: (۴۲۰) دھیوان تربخی

کہ چیری پہ یوہ دواپی کی وچول سی اوہغه دواپی پہ خوراک کی استعمال نہ کرل سی، بلکہ دبدن دمالش وی نوجائز دی اوکے نہ؟ او بدن بہ ناپاکیری اوکے نہ؟

جواب: پہ درمختار کی دی: مرارة کل حیوان کبولہ (۲) نو لکہ چی خنگہ متیازی دماکول

اللحم حیوان نجسی دی تربخی یی ہم نجس دی او تداوی دضرورت پہ وخت کی ورباندي صحیح ده، نو دلمانخہ پہ وخت کی دی هغه حای باید پریمنخل سی. فقط

ددوبیانو پرجامو چی خاکی ولویری آیا پہ دغو جاموکی هغوی لمونخ کولی سی؟ سوال:

(۴۲۱) دلمانخہ دپارہ ددوبیانو دطہارت خہ طریقہ پہ کارده؟ ظاہرہ ده چی خاکی

دهغوی پربدن باندي لویری چی قطعی ناپاکہ اوپہ کثرت سرہ وی، اوکلہ چی هوا تیزہ

وی نو دجامو اوہہ دهغوی پربدن باندي پہ یومعتد بہ مقدار باندي لویری آیا هغوی پہ

همدی حیثیت باندي لمونخ کوی اوکے نہ دهر لمانخہ پہ وخت کی بدن او کمی جامی چی

یی اغوستی دی هغه بہ پاکوی؟

جواب: دمستلی جواب دادی چی دعموم بلوی پہ وجہ ددوبیانو پرجامو او بدن باندي چی

کم خاکی دپریمنخل کیدونکو جامو پرتخته باندي دوہلو پہ وجہ ورغورخی هغه

معاف دی لکہ چی پہ شامی کی دی: وفي الفتح وما ترش على الغاسل من غسالة الميت

مما لا يمكنه الامتناع عنه مادام في علاجه لاينجسه لعموم البلوى (۳) الخ، او ددوبیانو

دجامو دطہارت بلہ وجہ داهم کیدی سی چی دپریمنخل سوی جامی پاکی او ناپاکی

پخپلہ مشکوکہ اومشتبہ ده او غیر متعین ده او ددی قاعدی پہ اساس چی (الیقین

لايزول بالشك) (۴) پہ شك سرہ دنجاست حکم نہ کیری. فقط

پہ کمہ گورہ کی چی سپی خولہ ووهی نوہغه بہ خنگہ پاکیری؟ سوال: (۴۲۲) پہ شکرہ

یعنی گورہ کی چی سپی خولہ ووهی او وئی خوری نوہغه بہ خنگہ پاکیری؟

(۱) والنجاسة ضربان مرتبة وغير مرتبة فما كان منها مرتبة فطهارتها بزوال عينها لأن النجاسة حلت المحل

باعتبار العين فتزول بزواله الخ وما ليس بمرتبة فطهارته أن يغسل حتى يغلب على ظن الغاسل أنه قد طهر

(هدايه باب الأنجاس ص ۷۴ ج ۱). ظفیر

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار فصل في الاستنجاء ص ۳۲۳ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۹. ظفیر

(۳) رد المختار باب الأنجاس جلد اول ص ۳۰۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۵ مطلب العرق الذي يستقطر الخ. ظفیر

(۴) الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر

جواب: دهنی دپاکولو طریقہ فقہاء داسی لیکلی ده چی دهنه گوی برابره به په هغه کی اوبه و اچوی او هغه اوبه به وایشول سی، دغه شان په دری واره کولو سره به هغه شکره پاکه سی، کذا فی الدر مختار والشامی. (۱) فقط

دخنزیر د بدن سره چی جامه ولگیری نو هغه پاکه ده او که ناپاکه؟ سوال: (۴۲۳) په عوامو کی دامشهوره ده چی دچا دجامی پریو طرف بانندی خنزیر ولگیری یائی دیوی پنبی سره ولگیری نو دتولی جامی او تول بدن پریمنخل په کار دی، دا صحیح ده او که نه؟

جواب: دا خبره غلطه مشهوره ده، دخنزیر بدن که چیری وچ وی او دانسان دجامی یا بدن سره ولگیری نو هغه نه پلیتیری نو دپریمنخلو او دلمبلو ضرورت نسته، او که چیری دخنزیر بدن لوند وی او دیو شی سره ولگیری نو صرف دهم هغه حی پریمنخل کافی دی. (۲) فقط

دشیدو خورونکی ماشوم متیازی ناپاکه دی: سوال: (۴۲۴) د ولادت خخه وروسته ترخو پوری چی ماشوم دخو ورخو سوی نه وی نو دماشوم دمتیازو خخه خان ساتل بی حده گران اوسخت دی نو که چیری بنخه دویمه جامه هم دلمونخ دپاره وساتی خوبدن ته بی هروخت متیازی ورغورخی نو په داسی وخت کی خه وکری، په عوامو کی مشهوره ده چی دماشوم متیازی پاکی دی داصحیح ده او که غلطه؟

جواب: دماشومانو متیازی پاکی نه دی، بلکه دلویو انسانانو دمتیازو په ډول نجاست غلیظه دی او ددی خخه بچوالی او پربدن بانندی یاپر جامه بانندی ددرهم دمقدار خخه زیات دمتیازو دلگیدلو په صورت کی پریمنخل بی ضروری دی. (۳) فقط

په نجاست کی لړل سوی برخه چی دوچیدلو خخه وروسته په خولی سره لنده سی نوخه حکم بی دی؟ سوال: (۴۲۵) دمقاربت کولو اوداندام دوچیدلو خخه وروسته بی پاکه جامه واغوسته نو دهنه خخه وروسته خوله وسوه او دجامی سره ولگیده نو جامه پلیته سوه او که نه؟ پرجامی یاپه خاورینو لوبنو کی نجاست ولگیدی یا لوند سو اوبیا وچ سو چی

(۱) ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن يغلي ثلاثا (درمختار) ولو تنجس العسل فتطهیره أن یصب فيه ماء بقدره فيغلي حتى يعود إلى مكانه والدهن یصب عليه الماء فيغلي فيعلوا الدهن الماء فيرفع بشيء هكذا ثلاث مرات آه (رد المحتار باب الأنجاس ص ۳۰۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

(۲) اما النجاسة الغلیظة الخ كالعذرة الخ ولحم الخنزیر وسائر أجزاء هذه الأشياء نجاستها معلومة فی الدین بالضرورة لا خلاف فیها إلا شعر الخنزیر لما اییح الانتفاع للخز ضرورة قال محمد ﷺ لو وقع فی الماء لاینجسه (غنیة المستملی ص ۱۴۴). ظفیر

(۳) قدر الدرهم ومادونه من النجس المغلظ كالدّم والبول والخمر الخ جازت الصلوة معه وان زاد لم تجز (هدایه) قوله والبول ولو من صغیر لم یأكل ملتقى الأبحر (حاشیه هدایه باب الأنجاس ص ۷۱ ج ۱). ظفیر

اثرئی باقی پاتہ نہ سو، آیا دا شیان بغیر دپریمنخلو او دوچیدلو خخہ وروستہ پاک دی اوکہ ناپاکہ دی؟

جواب: پہ دی صورت کی بہ جامہ نہ پلیتیری (۱) اوخاورین لوبنی کہ چیری پلیت سول نوہغہ بہ پہ پریمنخلو سرہ پاکیری، اوصرف پہ وچیدلو سرہ بہ نہ پاکیری (۲). فقط

پہ دوبی چی جامہ پریمنخی ناپاکہ سوہ اوکہ نہ؟ سوال: (۴۲۶) کم دویبان چی طہارت نہ پیژنی پہ ہغوی بانڈی جامہ پہ پریمنخلو سرہ پاکیری اوکہ نہ؟

جواب: پاکیری. فقط

پہ کبنتی کی چی داودس مات سرہ کدی سوی اوبہ راسی ہغہ پاکي دی اوکہ ناپاکي؟

سوال: (۴۲۷) پہ بعضو خایونوکی پہ کوچنی کبنتی کی خلگ ناست وی اومتیازی او لوی اودس مات کوی اوکمی اوبہ چی ہمیشہ پہ کبنتی کی وی دہغو سرہ اودس مات یوخی سی نوہغہ اوبہ پاکي دی اوکہ ناپاکي؟ اوکم خلگ چی دغہ اوبہ دباندی تہ راوباسی او لاسونہ نہ پریمنخی نو دہغوی لوبنی پاک دی اوکہ نہ؟

جواب: کہ چیری کبنتی تہ دسنید خخہ اوبہ حی او راحی نوبیا دکبنتی اوبہ ہم پاکي دی اوبہ دی کی وہم کول پہ کارنہ دی (۳) اوکہ بالفرض اوبہ دکبنتی ناپاکہ وی نوبیا ہم دہغوی لوبنی بغیر ددی خخہ چی دہغوی پہ لوبنی کی نجاست لگیدل ثابت نہ سی نوناپاکہ گنل یی نہ دی پہ کار اوخوراک خنباک پہ ہغہ کی صحیح (۴) دی. فقط

لاس چی پہ شرابو کی نہ باسی نو پہ نوکانو پریکولو سرہ بہ لاس پاک سی: سوال: (۴۲۸)

کہ چیری لاس یی پہ شرابو کی ڈوب کری نو دنوکانو پہ پریکولو سرہ بہ دلاس پاکول ضروری وی اوکہ نہ؟

جواب: کہ چیری لاس یی پاک کری او پریمنخلی یی وی نو دنوکانو دپریکولو او دوبارہ دلاس پریمنخلو ضرورت نستہ. (۵). فقط

(۱) نام فعرق او مشی علی نجاسة إن ظهر عينها تنجس وإلا لا (درمختار) قوله إن ظهر عينها المراد بالعين ما يشمل الأثر لأنه دليل على وجودها الخ (رد المحتار باب الاستنجاء ص ۳۲۰ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۲). ظفیر

(۲) والنجاسة ضربان مرئية وغير مرئية فما كان منها مرئية فطهارتها بزوال عينها لأن النجاسة حلت المحل باعتبار العين فتزول بزواله الخ وما ليس بمرئي فطهارته أن يغسل حتى يغلب على ظن الغاسل أنه قد طهر (هدايه باب الأنجاس ص ۷۴ ج ۱). ظفیر

(۳) ثم المختار طهارة المتنجس بمجرد جريانه (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المياه ص ۱۸۰ ج ۱. ط.س. ج ۱ ص ۱۸۷). ظفیر

(۴) قال الفقهاء إن اليقين لا يزول بالشك (هدايه). ظفیر

(۵) فان كانت مرئية فطهارتها زوال عينها الخ وإن لم تكن النجاسة مرئية الخ يغسلها حتى يغلب على ظنه أنه =

په ڪمه ڪوره ڪي چي مڙهه ولويده اومڙه سوه نوهغه پاڪه ده اوڪه ناپاڪه؟ سوال: (۴۲۹) يو
 لوبني ددوه دري منه تور قند يعني ڳوري خخه ڪمه چي ڍيره نرمه وه ڊڪ دي ددغه لوبني
 خخه دتورقند دتقسيمولو په وخت يوه مڙه چي رڙيدلي وه راووتله چي پڪبني لويدي
 اومڙه سوي وه، نو آيا دغه ڳوره پاڪه ده اوڪه ناپاڪه ده؟ ڪه چيري ناپاڪه وي نوڪمه ڳوره
 چي دمڙي دراوتلو خخه مخڪي تقسيم سوي وي دهغي خه حڪم دي؟

جواب: دتورقند او ڳوري خخه چي ڪمه مڙه سوي مڙه راووتله نو ددغه تورقند خخه
 هماغه اندازه ڳوره ناپاڪه سوه ڪمه چي ددغه مڙي سره نڙدي ده، لڪه چي ديخي سوو
 غورو وغيره همدغه حڪم دي، اوتور قند اڱرڪه نرم وي ليڪن هغه به درقيق او
 دبهيديونڪي شي په حڪم ڪي نه داخليڙي اوداهم ظاهره ده چي ڳوري ديخوالي سره نرم
 هم وي، نودغه تورقند چي پرمڙي چارچاپيره دي هغه اندازه دي ورخخه جلا ڪرل سي
 هغه ناپاڪه دي اوياته نور پاك دي، په همدې ڊول يې په شامي ڪي دمطهراتو دجملې
 خخه يو تقوير هم ذڪر ڪريدي چي دهغه معني داسي ده: في القاموس قار شيء قطعاً من
 وسطه قطعاً مستديراً كقوره الخ سمن جامدا، قوله: تقور اي تقوير نحن سمن جامد من
 جوانب النجاسة الخ وخرج بالجامد المائع وهو ما ينضم بعضه الى بعض فانه ينجس كله
 الخ (۱) په بل حاي ڪي دي: وتقور نحو سمن جامد بأن لا يستوي من ساعته الخ (۲)
 ص ۲۰۹ - ۲۱۰، د: بأن لا يستوي من ساعته دعبارت خخه داهم واضحه سوه چي
 دمينخ خخه دغه حصي په ايستلو سره باقي نور اطراف دي فوراً سره يو حاي سي، نوڪله
 چي مڙي ته دنڙدي خخه بغير نور ٽول قند پاك دي نو ڪم مقدار چي ديو طرف خخه چاته
 ورڪرل سو هغه هم پاك دي. فقط

په ڪم لوبني ڪي چي ماشوم ناپاڪه لاس ووهي نوبه هغه لوبني ڪي خوراڪ او خيشاڪ جائز

دي اوڪه نه؟ سوال: (۴۷۰) ڪه چيري وليدل سي چي ماشوم دمتيازو ڪڪر لاس په لوبني
 ڪي ووهي، ليڪن ڪور والاوو دسستي په وجه لوبني پاك نه ڪري، اوبه همغه لوبني ڪي
 يي ڊوڊي ورڪره، يا يي په ناپاڪه لاس ڊوڊي پخه ڪره، او وريي ڪره نوهغه ڊوڊي يا په
 لوبني ڪي اوبه خنبل جائز دي دعموم بلوي په وجه اوڪه نه؟

جواب: ڪم خوراڪ چي په دغه لوبني ڪي وڪرل سو اويا وخنبل وسو په غفلت او ناخبري
 سره نو هغه معاف دي، ليڪن دبيا لپاره ددغه لوبني پاكول پڪار دي، داسي نه ڪوي چي

= قد طهر (غنية المستملي ص ۱۸۰). ظفير

(۱) ردالمحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۲۹۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲. ظفير

(۲) ردالمحتار باب الانجاس ج ۱ ص ۲۹۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲. ظفير

دمشاهدی باوجود دعموم بلوی په وجه نه دا ناپاک لوبنی پاک کړی او نه نور اشیاء (۱). فقط

دشرمگاه څخه چی کم رطوبت ووزی هغه نجس دی اوکه نه؟ سوال: (۴۷۱) دمقاربت په وخت کی چی دښخی دشرمگاه څخه کم رطوبت را ووزی هغه نجس دی اوکه نه؟ که چیری نجس وی نوغلظه دی اوکه خفیفه؟ بل داچی کمی جامی ته هغه رطوبت ورسیری نو دپریمنخلو څخه بغیر دهغه استعمالول څنگه دی؟

جواب: دښخی دخاص ځای څخه چی کم رطوبت دهمبستری په وخت کی وزی هغه نجاست غلیظه دی کم اندام یا جامی ته چی هغه ولگیری دهغه پریمنخل ضروری دی. (۲) فقط

دجولاکانو په ځای کی کالی که په ناولو اوبوکی لاندہ کړل سی نو پاک دی اوکه ناپاک؟

سوال: (۴۷۲) جولاکان وایی چی مور دلتہ کمه کپړه جوړو نو هغه په ناپاکه اوبوکی لندہ کړو، نودا کپړه داخیستلو څخه وروسته پاکه ده اوکه ناپاکه؟ او په دی باندی لمونځ صحیح دی اوکه نه؟

جواب: که په خاصو او معلومو کالوکی دا علم وسی چی په دی کی نجاست لگیدلی دی نوبسکاره خبره ده چی هغه ناپاکه ده نو ضروری ده چی دا جامی پاکی کړل سی او وپریمنخل سی، مگر عامی جامی کمی چی خرڅول کیری پردی ټولو جامو باندی دنجاست حکم نه سو لگولی اودا خبره هم بسکاره ده چی پریوه خاصه جامه علم نه سی راتلای نودا جامی به پاکی گنیل کیری: مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ، (۳) اوپه حدیث پاک کی دی: اِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ (۴) او فقهاؤ ویلی دی: اليقين لا يزول بالشك. (۵) فقط

(۱) لو ادخل الصبي يده في الإثاء إن علم انها طاهرة بان كان معه من يراقبه جاز التوضي بذلك الماء وإن علم أن فيها نجاسة لم يجز (غنية المستملي ص ۱۰۱). ظفیر

(۲) وفي المجتبى اولج فنزع فأنزل لم يطهر إلا بغسله لتلوته بالنجس انتهى ای برطوبة الفرج فيكون مفرعا على قولهما بنجاستها (درمختار) قوله برطوبة الفرج ای الداخل بدليل قوله اولج واما رطوبة الفرج الخارج فطاهرة اتفاقا اهو في منهاج الإمام النووي رطوبة الفرج ليست بنجسة في الأصح قال ابن حجر في شرحه وهي ماء ابيض متردد وبين المذي والعرق يخرج من باطن الفرج الذي لا يجب غسله بخلاف ما يخرج مما يجب غسله فانه طاهر قطعاً ومن وراء باطن الفرج فانه نجس قطعاً لكل خارج من الباطن كالماء الخارج مع الولد او قبيله (رد المحتار باب الأنجاس ص ۲۸۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲). ظفیر

(۳) سورة الحج: ع ۱. ظفیر

(۴) بخاري باب الدين يسر ص ۱۰ ج ۱. ظفیر

(۵) الأشباه والنظائر مع شرح حموي القاعدة الثالثة ص ۷۵. ظفیر

ددرختو خخه غورخیدلی پانی او دسیند په خوا کی ختی پاکی دی اوکه نه؟ سوال: (۱)

۴۷۳) پرمخکه باندی پانی وغیره پرتی وی اوخلگ په ناولو پنبو گرخی نوهغه پانی او ختی پاکی دی اوکه نه؟

جواب: هغه ختی او پانی پاکی دی ترخو پوری چی معلومه نه سی چی نجاست او گندگی پر لگیدلی ده. (۱) فقط

پرناولی باندی چی خوله راسی نو هغه پاکه ده اوکه نه؟ سوال: (۲) (۴۷۳)

باندی چی دنجاست خخه وروسته خوله راسی پاکه ده اوکه نه؟

جواب: فقهاؤ دا خوله پاکه لیکلی ده. (۲) فقط

په ناولو اوبو باندی چی وپریمنخل سی او بیا یو وار په پاکو اوبو باندی وپریمنخل سی نودا

پاک دی اوکه نه؟ سوال: (۳) (۴۷۴)

په ناولو اوبو باندی بی یو وار جامی وپریمنخلی او

بیا بی په تالاب کی دوی کپی اوبیا بی ونبتیخلی نودا پاکي سوی اوکه نه؟

اول یی په ناپاکو اوبو باندی وپریمنخله او بیایی په تالاب کی دوبه کره نوخه حکم لری؟

سوال: (۴) (۴۷۵)

ناولی بدن چی دناولو اوبو سره یوخی سی اوبیا په سیند کی یا تالاب

کی غوته ووهی نوپاک سو اوکه نه؟

کمی جامی چی په متیازو باندی کنده سی اوبیا په تالاب کی غوته کرل سی نوپاکی سوی

اوکه نه؟ سوال: (۵) (۴۷۶)

په متیازو وغیره باندی چی جامی یا بدن لوند سی او بیایی په

تالاب کی غوته کپی نودا به پاک سی اوکه نه؟

جواب: ۱: که دسیند اوبه نبی ډیری پر وچول سی او بیا ونبتیخل سی نوصفا کیری.

(۳) فقط

۲: په یو وار په سیند یا په نهر کی په غوته وهلو باندی بدن صفا کیری. (۴) فقط

(۱) الیقین لا یزول بالشک (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵) وطین شارع وبحار نجس وغبار سرقین ومحل

کلاب وانتضاح غسل لا تطهر مواقع قطرها عفو (الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۹،

ط.س. ج ۱ ص ۳۲۵). ظفیر

(۲) وحکم عرق کسور (درمختار) ای العرق من کل حیوان حکمه کسوره لتولد کل منهما من اللحم (ردالمختار فصل

فی البثر ج ۱ ص ۲۱۰، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۸) فسور ادمی مطلقا ولو جنبا او کافرا او امرأة الخ طاهر (الدرالمختار علی

هامش ردالمختار مطلب فی السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۲). ظفیر

(۳) ویطهر محل غیرها ای غیر مرئیة لغلبة ظن غاسل لو مکلفا وإلا فمستعمل طهارة محلها بلا عدد یفتی الخ ما لو

غسل فی غدیر او صب علیه ماء کثیر او جرى علیه الماء طهر مطلقا بلا شرط عصر وتجفف وتکرار غمس هو

المختار (درمختار) ولو غمس الثوب فی نهر جار مرة وعصر یطهر (ردالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۵ - ۳۰۸،

ط.س. ج ۱ ص ۳۳۱ - ۳۳۳). ظفیر

(۴) وكذا یطهر محل نجاسة الخ مرئیة الخ بقلعها ای بزوال عینها وأثره ولو بمره (درمختار) یعنی إن زال عین =

۳: په نښتیځلو سره صفا کیری (۱). فقط

په گندګی ککر لاس چی په منګی کی پرېول رواج وی او په دی منګی کی نوری اوبه راوړل سی نو اودس په جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۴۷۷۱) یوی ښځی په گندګیو باندی ککر لاس په ماتۍ کی پریمینځی او بیایې په همدغه لاسونو باندی ډوډی پخه کړه که څه هم چی ولیدل نه وه سوه خو دقراڼن قویه څخه معلومه وه چی نوری ټولی ښځی همدا ډول کوی نو دا ډوډی خوړل یا دهمدی په لاس په راوړل سوو اوبو باندی اودس جائز دی اوکه نه؟

که تالاب نژدی وی نو دتالاب څخه اودس کول پکار دی؟ سوال: (۴۷۸۲) که تالاب نژدی وی نو په دې صورت کی هروخت په تالاب کی اودس کول جائز دی اوکه نه؟

جواب: ۱: که لیدل سوي نه وی نو دا ټول کارونه صحیح دی. (۱) فقط

۲: خوبه یې ده که دتالاب څخه اودس کوی اوکه دمنګی څخه ټول صحیح دی. (۳) فقط
دمتيازو څخه وروسته په لوبڼو باندی په لاس وهلو سره نه ناولی کیری: سوال: (۴۷۹) یو څوک متیازی وکړی او استنجا یې وکړه دمنګی څخه یې اوبه واخیستی اوپاکي یې کړې آیا داستنجا څخه مخکی یې چی په لوبڼی باندی لاس وهی نو هغه لوبڼی پاک دی اوکه نه؟

جواب: پاک دی. فقط

دمحتلم او دجنب لاس پاک دی اوچی کم لوبڼی ته لاس وروړی هغه هم پاک دی: سوال:

(۴۸۰) جنب یا محتلم چی دغسل کولو څخه مخکی کم لوبڼی ته لاس وروړی نو هغه پاک دی اوکه نجس سو؟ او ددواړو لاس پاک دی اوکه نه دیوه؟

= النجاسة بمرّة واحدة سواء كانت تلك الغسلة الواحدة في ماء جار أو راكد كثير (رد المحتار باب الأنجاس ص ۳۰۳ ج ۱). ظفیر

(۱) أصاب البول ثوبه فغمسه مرة واحدة في نهر جار وعصره يطهر وهذا قول أبي يوسف أيضا في غير ظاهر الرواية (غنية المستملي ص ۱۸۲). ظفیر

(۲) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵) ولو شك في نجاسة ماء أو ثوب الخ لم يعتبر (درمختار) في التاتارخانية من شك في إنائه أو ثوبه أو بدنه أصابته نجاسة أولا فهو طاهر ما لم يستيقن الخ وكذا ما يتخذاه أهل الشرك أو الجهلة من المسلمين كالسمن والخبز والأطعمة والثلثيات (رد المحتار قبيل أبحاث الغسل ج ۱ ص ۱۴۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۱) پاته كله چي يقين وي نو هغه به ناپاکيږي او پاکول یې ضروري دي: وروث وختی أفاد بهما نجاسة خرة كل حيوان غير الطيور وقال مخففة وفي الشربلالية قولهما اظهر (درمختار). ظفیر

(۳) وتجوز الطهارة الحكمية بماء مطلق وهو ما يسمى في العرف ماء من غير إحتياج تقيد في تعريف ذاته الخ طاهر (غنية المستملي ص ۸۷). ظفیر

جواب: پاک دی۔ (۱) (کہ چیری پہ لاس کی بی گندگی لگیدلی وی لکہ منی وغیرہ نو ناپاکہ بہ وی۔ ظفیر۔ فقط)

پہ باران کی چی دخیلیو خاورہ دجومات پرفرش باندی وبهیری نو خہ حکم دی؟ سوال:

(۴۸۱) یو وخت دجمعی ورخ وہ کم وخت چی پہ جامع جومات کی جماعت ودریدی نوباران شروع سو، خلگو خپلی دجومات پرفرش باندی اینبی وی وروسته دجومات پرفرش باندی دخیلیو اوبہ وبهیدی کلہ چی باران ودریدی نوخلگ ولاړل بیا ترمانبامہ پوری باران ونه سو، کہ چیری نوری اوبہ بهیدلی وی نوفرش بہ پاک سوی وی، نو خلگو دمازدیگر او مانبام لمونخ پہ همدغه مسجد کی وکی او فرش لوند وو، تراودس وروسته بی پردغه لوند فرش باندی پنبی کنبینودی او بیایی دجومات پر صفونو او حیو باندی پنبی کنبینودی، آیا هغه صفونه او حیو پاکي دی او کہ نه؟

جواب: هغه صفونه او حیو پاکي دی۔ (۲) فقط

غیر مرئی نجاست چی پرکمه جامه لکیدلی وی هغه چی خوساعته پہ جاری اوبو کی ایلہ

کرل نو پاک بہ سی: سوال: (۴۸۲) پرکمه جامه باندی چی غیر مرئی نجاست وی هغه بہ

ترخومره ساعتونو دپارہ پہ روانو اوبو کی پہ پرینسودلو سرہ پاکہ سی؟

جواب: پہ درمختار کی دی: اما لو غسل في غدیر او صب عليه ماء كثير او جرى عليه الماء طهر مطلقاً (۳) اوبہ کبیری شرح منیه کی دی: والذي في فتاویٰ قاضیخان والخالصة وعامة الكتب ترك فيه يوماً وليلة وهو الصحيح ولعل الالف سقطت في تلك العبارة والاصل يوماً او ليلة ولا بالواو فاذا ترك يوماً او ليلة في النهر حتى جرى الماء عليه يطهر الخ (۴) ددی خخه معلومه سوه چی یو شی پہ جاری اوبو کی یوه ورخ یا یوه شپہ پرینسودل سی نو هغه پاکیری۔ فقط

دکم تالاب پر شا اوخوا چی گندگی وی او هغه دباران سره وروبهیری نو هغه تالاب بہ پاک

پاته سی او کہ نه؟ سوال: (۴۸۳) پر یو تالاب چاپیره خلگ اودس مات کوی او پہ هغه کی

(۱) لأن الجنابة لاتحل العين (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ابحاث الغسل ج ۱ ص ۱۲۱) عن ابي هريرة قال لقيني رسول الله ﷺ وانا جنب فأخذ بيدي فمشيت معه حتى قعد فانسلت فأتيت الرجل فاغتسلت ثم جئت وهو قاعد فقال اين كيت يا أبا هريرة فقلت له فقال سبحان الله إن المومن لا ينجس هذا لفظ البخاري (مشكوة باب مخالطة الجنب وما يباح له ص ۴۹) فيه جواز مصافحة الجنب ومخالطته وهو قول عامة الفقهاء واتفقوا على طهارة عرق الجنب والحائض، مرقاة (حاشيه مشكوة ص ۴۹). ظفیر

(۲) اليقين لا يزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۸ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۳. ظفیر

(۴) غنية المستملي فصل في الآسار ص ۱۸۳ ج ۱. ظفیر

دغہ اوبہ جمعہ کیرپی نوہغہ اوبہ پاکی دی اوکہ نہ؟

جواب: کلہ چی ہغہ تالاب پہ لسوکی دی یا ددی خخہ زیات دی او دنجاست بوی وغیرہ پکبسی نہ لیدل کیرپی نوہغہ شرعاً پاک دی. (۱) فقط

پہ نجاست کی پہ اچولو سرہ دتیاری کرل سوی دواپی خہ حکم دی؟ سوال: (۴۸۴) پہ یوہ

خاورین منگی کی چی یوٹو دواپانی کنسینودل سی اومنگی داوبو خخہ دک کرل سی او اور تر ہغہ لاندی بل کرل سی اوداسی کندہ وکیندلہ سی چی منگی دہغہ پہ ژوروالی کی خای سی، او دمنگی خخہ لاندی اوسریبرہ داس خاشی کنسینودل سی اوپر داسی خای باندی دغہ منگی کنسینودل سی کم خای چی شبنم یعنی پرخہ اولمر دوارہ راتلای سی پنٹلس ورخی وروستہ ہغہ منگی را وایستل سی او دہغہ دواپانو عرق را وایستل سی دداسی دواپانو پہ استعمال سرہ خو بہ دمسلمانانو دپارہ خہ نقص نہ وی؟

جواب: خاورین منگی چونکہ نجاست راکشوی او اثر دہغہ دننہ رسیبری دہمدی وجہ خخہ ہغہ دواپانی پلیتی سوی، استعمال دہغو صحیح نہ دی خو دہغہ شرط سرہ کم چی دحرامو دواپانو داستعمال دجواز دپارہ فقہاؤ لیکلی دی، مثلاً داچی مسلمان حاذق طیب ہغہ مفید وبولی او دہغہ بدلہ دوا دحلل شی خخہ نہ سی کیدی، وفیہ تفصیل وخلاف مذکور فی کتب الفقہ. (۲) فقط

دنپاکی جامی دپاکولو خہ طریقہ ده؟ سوال: (۴۸۵) پنپہ جامہ کہ چیری لہ خہ ناپاکہ سی

اوپہ نبتیخلو کی بی خہ تکلیف نہ وی نو ہغہ بہ پہ نبتیخلو سرہ پاکہ سی اوکہ نہ؟
جواب: پہ دی صورت کی بہ پہ درپی وارہ پریمنخلو او نبتیخلو سرہ ہغہ جامہ پاکہ سی.
(۳) فقط

سپیاکہ چی پہ خاہ کی ولوبری اوہغہ اوبہ پہ سقاوہ کی واچوی بیا ہغہ صفا کری نو ہغہ

پاک سو اوکہ نہ؟ سوال: (۴۸۶) سپیاکہ پہ خاہ کی ولویدہ او دہغہ اوبہ چی پہ سقاوہ کی

خومرہ وی وایستل سوې نو دسقاوی دپاکوالی بہ خہ صورت وی؟

جواب: پہ دغہ سقاوہ کی دی اوبہ واچول سی اودہری خوا خخہ دی ہغہ پریمنخی اوہغہ

(۱) إن الغدير العظيم كالجاري لا يتنجس إلا بالتغير من غير فصل هكذا في فتح القدير (عالمگیری كشوري الباب الثالث في المياه ج ۱ ص ۱۲، ط. ماجدية ج ۱ ص ۱۸). ظفیر

(۲) اختلف في التداوي بالمحرم وظاهر المذهب المنع كما رضاع البحر لكن نقل المصنف ثم وهنا عن الحاوي وقيل يرخص إذا علم فيه الشفاء ولم يعلم دواء آخر كما رخص الخمر للعطشان وعليه الفتوى (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰). ظفیر

(۳) وإن كانت غير مرئية يغسلها ثلاث مرات كذا في المحيط ويشترط العصر في كل مرة فيما ينعصر ويبالغ في المرة الثالثة الخ (عالمگیری كشوري الباب السابع في النجاسات ج ۱ ص ۴۰، ط. ماجدية ج ۱ ص ۴۲). ظفیر

اوبه دي ورخه وايستل سی، دغه ډول دي دري واره وکړل سی سقاوه به پاکه سی. (۱)
دسپی ناری اوبدن نجس دی اوکه نه؟ سوال: (۴۸۷) دسپی ناری نجسی دی اوکه بدن یی هم؟

جواب: لاری یی نجسی دی او دده سربیره بدن نجس نه دی علی الصحيح. (۲) فقط
دمشركانو او دکفارو اندامونه نجس نه دی: سوال: (۴۸۸۱) ایا دمشركانو اودکفارو بدنونو ته ناپاکه ویل په کاردی اوکه نه؟ اوکه دهغوی ناپاکی دااعتقاد په نظر سره ده؟
دمشركانو په پسخوردي سره اودس اوغسل جائز دی اوکه نه؟ سوال: (۴۸۹۱۲) که چیري دهغوی دبدن ظاهری نجاست زائل سی نو دهغوی په پسخورده اوبو سره اودس اوغسل جائز دی اوکه نه؟

پاکي اوبه مشركان پاکولي سی اوکه نه؟ سوال: (۴۹۰۱۳) آیا طاهری اومطهري اوبه دمشركانو او دکافرانو بدنونه په کمو کي چی هغه دتیتی درجی خلگ هم داخل دی کمو ته چی بنگی اوچمیار ویل کیبری اونور هم، دوی پاکولی سی اوکه نه؟
جواب: ۱: په (انما المشركون نجس) کی نجاست دااعتقاد مراد دی په ظاهره دهغوی بدن په پریمنخلو سره صفا کیبری.

۲ - ۳: او دهغوی پسخورده پاکه ده، اوبه هغی باندي غسل او اودس صحیح دی اویاکی اوبه هغوی پاکولی سی. (۳) فقط
غیر سائله وینه بدن او اوبه وغیره ناپاکه کوی اوکه نه؟ سوال: (۴۹۱) دم غیر سائل اوبه، جامی، بدن وغیره ناپاکه کوی اوکه نه؟

جواب: صحیح اومفتی به داده چی دم سائل اوبه اوبدن جامه اونور نه پلیتوی لکه څنگه

(۱) حاصله كما في البدائع أن المتنجس إما أن لا يتشرب فيه اجزاء النجاسة أصلاً كالأواني المتخذة من الحجر والنحاس والخزف العتيق أو يتشرب فيه قليلاً كالبدن والخف والنحل أو يتشرب كثيراً ففي الأول طهارته بزوال عين النجاسة المرئية أو بالعدد على ما مر وفي الثاني كذلك لأن الماء يستخرج ذلك القليل فيحكم بطهارته وأما في الثالث فإن كان مما يمكن عصره كالثياب فطهارته بالغسل والعصر إلى زوال المرئية وفي غيرها بتثليثهما وإن كان مما لا ينصرف كالحصير الخ (ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲). ظفير
(۲) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين عند الإمام وعليه الفتوى الخ ولو اخرج حيا ولم يصب فمه الماء لا يفسد ماء البئر ولا الثوب بانتفاضته الخ ولا يعضه ما لم يريقه الخ ولا خلاف في نجاسة لحمه وطهارة شعره (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفير
(۳) ويعتبر سور بمسئ الخ فسور آدمي مطلقاً ولو جنباً او كافراً الخ طاهر (درمختار) او كافراً لأنه عليه الصلوة والسلام انزل بعض المشركين في المسجد على ما في الصحيحين فالمراد قوله تعالى: إنما المشركون نجس النجاسة في اعتقادهم ولا يشكل نزح البئر به لو أخرج حيا لأن ذلك لما عليه في الغالب من النجاسة الحقيقية او الحكمية كما قدمناه (ردالمحتار مطلب في السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰). ظفير

چی پہ درمختار کی دی: وکل ما لیس بحدث کفیء قلیل ودم لو ترک لم یسل لیس بنجس عند الشامی وهو الصحیح کذا فی الهدایة والکافی وفی شرح الوقایہ انه ظاهر الروایة. شامی (۱) نو ددی خخہ معلومہ سوه چی پہ درمختار کی یی چی کمہ مخکی دامام محمد (رح) یرقول پہ مائعاتو کی فتویٰ دجوهرہ خخہ نقل کری ده هغه ظاهر الروایت نه دی. فقط

دسپی، پیشو او دنورو خرمن ددباغت خخہ وروسته پاکیری اوکہ نه؟ او ددی خرخول خخہ

دی؟ سوال: (۴۹۲۱۱) دسپی پیشو، گیدری او دنورو خرمن وروسته ددباغت خخہ صرف دخپل استعمال دپاره بغیر دقیمت ورکولو او اخیستلو پاکیری اوکہ نه دهغو بیع اوشراء هم جائزده دمسلمان او دغیر مسلمان خخہ؟

ددباغت خخہ وروسته دسپی دخرمنی خخہ جای نماز جوړول جائز دی اوکہ نه؟ سوال:

(۴۹۳۱۲) دسپی وغیره دخرمنی ددباغت خخہ وروسته جای نماز یا دجومات فرش یا سلواغه جوړول جائز دی اوکہ نه؟

دغیر ماکول خرمن او دهغه غوښه پاکیدلی سی اوکہ نه؟ سوال: (۴۹۴۱۳) نور الهدایه

ترجمه اردو شرح وقایه په کتاب الصيد کی لیکلی دی چی ښکار کول دهر حیوان صحیح دی برابره خبره ده که دهغه غوښه حلاله وی اوکہ نه وی لکه گیدره، شرمبښ، خنزیر او نور، نو ماسوا دخنزیر خخہ دنورو حیوانو خرمن اوغوښه به پاکه سی، او دهغه بیع اوشراء هم دمسلمان او دغیر مسلمان سره جائزده اوکہ نه؟

دخرمنی استعمال ددباغت خخہ بغیر جائز دی اوکہ نه؟ سوال: (۴۹۵۱۴) آیا دهغو خرمنی

ددباغت بغیر په مصرف کی راوستل جائز دی اوکہ نه؟

ددغی غوښی استعمال کله جائز دی؟ سوال: (۴۹۶۱۵) ددغی غوښی استعمال په کومو

صورتونو کی جائز دی؟

دغوښی او خرمنی دپاکوالی طریقه څه ده؟ سوال: (۴۹۷۱۶) ددغه غوښی اوخرمنی په

پاکوالی کی څه تفصیل دی یعنی په تیغ لرونکی آلې سره به پاکیری اوکہ نه دگولی په ویشتلو سره به هم پاکه سی؟

جواب: ۱: درنگ ورکولو خخه وروسته دمسلمان او دغیر مسلمان خخه یی اخیستل او

پرخرخول جائز دی. (۲) فقط

(۱) رد المحتار نواقض الوضوء بعد مطلب فی حکم کی الحمصة ج ۱ ص ۱۳۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۴۰. ظفیر
(۲) وکل إهاب دیغ وهو یحتملها طهر فیصلي به ویتوضأ منه الخ خلا جلد خنزیر فلا یطهر و آدمی فلا یدبغ لکرامته الخ وما طهر به طهر بذکاة لا یطهر لحمه علی القول الاکثر ان کان غیر ماکول (الدرالمختار علی =

- ۲: جائز دی (کذا صرح به فی الدر المختار). (۱)
- ۳: دپوستکی استعمال درنگ و رکولو خخه وروسته او دهغه خرخول او اخیستل صحیح دی، او غوبنه دغیر ماکول اللحم حیوان په ذبح کولو سره پاکیری مثلاً چی هغه غوبنه ورسره وی نو لمونخ یې کیږی لیکن خوراک یې صحیح نه دی، او دغوبنی په پاکیدلو کی اختلاف هم دی، چی بعضو دغوبنی نجاست ته ترجیح ورکړیده. (۲)
- ۴: په ذبح کولو سره داسی کیږی چی په درنگ و رکولو سره هم پاکیری او بغیر ددرنگ و رکولو خخه یې استعمال صحیح دی. (۳)
- ۵: فقهاؤ چی غوبنی ته پاک ویلی دی دهغه مطلب دادی چی هغه درسره وی نو لمونخ دی کیږی یعنی لمونخ کول ورسره صحیح دی.
- ۶: په دې کی دذبح کولو قید سته، په مرمی وغیره سره خرمن پاکیری نه غوبنه او بیا خرمن په رنگ کولو سره پاکیری. (۴)

دخاوری په لوبنی کی چی سپی خوله ووهی یا پکینی متیازی وکړی نوخه حکم یی دی؟

سوال: (۴۹۸) دخاورو په لوبنی کی چی سپی اوبه وخبنی او یا متیازی وکړی نو شرعاً یی خه حکم دی؟

جواب: دخاورو په لوبنی کی چی سپی اوبه وخبنی یا متیازی وکړی نو په دی سره لوبنی ناپاکه سو او په پریمنخلو سره یا دخاورو په مورلو سره پاکیری (۵)، او دخاوری په نوی لوبنی کی دفقهاؤ اختلاف دی کم چی په شامی ذکر سوی دی (۶). فقط

= هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۸۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۳. ظفیر

(۱) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين عند الإمام وعليه الفتوى الخ فيباع ويؤجر ويضمن ويتخذ جلده مصلى ودلوا (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفیر

(۲) وما أى إهاب طهر به بدباغ طهر بذكاة على المذهب لا يطهر لحمه على قول الاكثر إن كان غير مأكول هذا وصح ما يفتى به وإن قال فى الفيض الفتوى على طهارته (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۸۹). ظفیر

(۳) فجاز ان تعتبر الذكاة مطهرة لجلدة للاحتياج إليه للصلاة فيه وعليه ولدفع الحر والبرد وستر العورة يلبسه دون لحمه لعدم حل أكله (ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۸۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۵). ظفیر

(۴) وهل يشترط لطهارة جلده كون ذكاته شرعية الخ قيل نعم وقيل لا، والأول اظهر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۸۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۵). ظفیر

(۵) عن ابى هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا شرب الكلب فى إناء أحدكم فليغسله سبع مرات مفتق عليه وفى رواية لمسلم وظهر إناء أحدكم إذا ولغ فيه الكلب أن يغسله ثلاث مرات اولاهن بالتراب (مشكوة باب تطهير النجاسات ص ۵۲ ج ۱). ظفیر

(۶) حاصله كما فى البدائع أن المتنجنس إما أن لا يتشرب فيه اجزاء النجاسة اصلاً كالأوانى المتخذة من الحجر =

کہ چیری پر سپی باندی بسم اللہ وویل سی اودبحہ کرل سی نو پہ دی سرہ یی خرمن پاکیری

اوکہ نہ؟ سوال: (۴۹۹) کہ چیری سپی پہ بسم اللہ باندی ذبحہ کری او دہغہ پریوستکی لمونخ وکرل سی، نوجائز دی اوکہ نہ؟

جواب: دسپی پہ نجس العین کیدو اونہ کیدو کی اختلاف دی، کم علماء چی ورتہ دخزیر پہ دول نجس العین وایی نو دہغوی پہ نزد پہ بسم اللہ باندی دذبح کولو خخہ وروستہ ہم دہغہ خرمن نہ پاکیری، اوکم فقہاء چی ورتہ نجس العین نہ وایی دہغوی پہ نزد پہ بسم اللہ باندی پہ ذبح کولو سرہ دہغہ پریوستکی پاکیری لکہ دزمری، لیوہ او دنورو دیوستکو پہ شان. وعلیہ الفتویٰ (۱). فقط

پرناپاکہ پوخ فرش باندی چی اوبہ وبہول سی نو پاکیری اوکہ نہ؟ سوال: (۵۰۰) پوخ فرش

کہ چیری ناپاکہ سی او هلتنہ دوه درې واره اوبہ وبہول سی نو ہغہ پاکیری اوکہ نہ؟
جواب: ہغہ پاکیری. (۲) فقط

دبدن پہ پاکوالی کی مرل او وچول شرط دی اوکہ نہ؟ سوال: (۵۰۱) دبدن پہ پاکوالی کی

مرل او وچول شرط دی اوکہ نہ؟

جواب: دبدن پہ پاکوالی کی دنجاست حقیقہ دلیری کولو ضرورت دی کہ چیری ہغہ پلیتی دمربلو خخہ بغیر لیری کیدلہ نو دمربلو ہیخ ضرورت نستہ او دوچولو ضرورت یی نستہ. (۳) فقط

= والنحاس والخزف العتيق، او يتشرب فيه قليلا كالبدن والخف والنعل او يتشرب كثيرا الخ واما الثالث فان كان مما يمكن عصره كالثياب فطهارته بالغسل والعصر إلى زوال المرئية وفي غيرها بثلاثها وإن كان مما لا ينعصر كالحصير المتخذ من البردي ونحوه إن علم أنه لو يتشرب فيه بل أصاب ظاهره يطهر بإزالة العين او بالغسل ثلاثا بلا عصر وإن علم تشربه كالحرق الجديد والجلد المدبوغ بدهن نجس والحنطة المنتفخة بالنجس فعند محمد لا يطهر ابدأ وعند أبي يوسف ينقع في الماء ثلاثا ويجفف كل مرة والأول اقيس والثاني اوسع آه وبه يفتي (رد المحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲). ظفير

(۱) واعلم انه ليس الكلب بنجس العين عند الإمام وعليه الفتوى وإن رجح بعضهم النجاسة كما بسطه ابن الشحنة فيباع ويشترى ويؤجر ويضمن ويتخذ جلده مصلى ودلوا الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المياه ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸). ظفير

(۲) وكذا يطهر محل نجاسة الخ مرئية بعد جفاف كدم بقلعها أي بزوال عينها وأثرها ولو بمرة الخ ويطهر محل غيرها أي غير مرئية بغلبة ظن غاسل طهارة محلها بلا عدد به يفتي وقد ذلك لموسوس بغسل وعصر ثلاثا فيما ينعصر الخ وبتثليث جفاف أي إنقطاع تقاطر في غيره أي غير منعصر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفير

(۳) وكذا يطهر محل نجاسة مرئية أما عينها فلا تقبل الطهارة مرئية بقلعها أي بزوال عينها أثرها ولو بمرة او بما فوق ثلاث في الأصح الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفير الدين

په غير مسلم دوبي باندي مينځلى جامي پاكيري اوڪه نه؟ سوال: (۵۰۲) دنامسلمان دوبي
په وسيله مينځلى جامي پاكيري اوڪه نه؟

جواب: پاڪي دي، نو دغه جامي پاڪي گهڻل پڪار دي، او لمونځ ڪول پر هغه صحيح دي.
(۱) فقط

ڪه دچيني دلوبي دناپاڪوالي شبهه وي نويه ڪمه طريقه سره پاكيدى سي: سوال: (۵۰۳)
دچينيو په ڪمو لوبنوڪي چي دزريدلو په وجه ڪرنبني ولگيري، ڪه چيري پردي باندي
دچوپرڪ يا دمورڪانو دمتيازو شك وي نو په ڪمه طريقه باندي پاكيدلى سي؟
جواب: په دري واره مينځلو سره پاكيري. (۲) فقط

په لوته باندي داستنجاء دڪولو خخه وروسته يي لاس په اوبو ڪي ووهي نو اوبه پاڪي دي
اوڪه نه ناپاڪه سوي؟ سوال: (۵۰۴) يو څوڪ دمتيازو ڪولو خخه وروسته دخاوري په لوته
باندي استنجاء وڪړه چي لاس يي پر نجاست بالڪل لگيدلى نه دي دماٽي خخه يي اوبه
را واخيستي نو اوبه پاڪي پاته سوي اوڪه ناپاڪه سوي؟

جواب: ڪله چي دده لاس دنجاست سره نه دي لگيدلى نو دماٽي اوبه پاڪي دي. فقط
آيا دماشوم هلك متياري ڪمي پليتي دي او دماشومي انجلي دا ڊيري؟ سوال: (۵۰۵)
اوريدل سويدي چي دماشوم هلك متياري ڪمي ناپاڪي دي او دماشومي انجلي دا
ڊيري، دا فرق ڇنگه دي؟

جواب: دهلك ماشوم او دماشومي انجلي ددواړو متياري ناپاڪه دي او دواړه يو برابر
دي، ددغه حديث پاك مطلب بل دي په ڪم ڪي چي وارد دي چي (يغسل من بول الجارية)
يعني ددي مطلب په مينځلوڪي مبالغه او زيادت ڪوشش دي. (۳) فقط

دناپاڪي دوا استعمال صحيح دي اوڪه نه؟ سوال: (۵۰۶) دغوايي او گامبيني او دخنزير
وازگه او نور ددوا سره يوڄاي ڪوي او گولي ورڅخه جوړوي داسي يو مريض ته چي دلا
علاجه مرض دسرسام خخه بي هونبه سوي وي او مرگ ته نژدي سوي وي اوپه هيڄ دوا

(۱) اليقين لا يزول بالشك (الأشبهاء والنظائر القاعدة الثالثة ج ۱ ص ۷۵). ظفير
(۲) ويطهر محل غيرها أي غير مرئية بغلبة ظن غاسل طهارة محلها وقدر ذلك لموسوس يغسل وعصر ثلاثا فيما
ينعصر الخ وبتثليث جفاف أي إنقطاع تقاطر في غيره أي غير منعصر. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب
الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفير
(۳) قال إنما يغسل من بول الأنثى وينضح من بول الذكر رواه احمد (مشكوة باب تطهير النجاسات ص ۵۲) فعلم
منه ان حكم بول الغلام الغسل لا أنه يجزي فيه الصب يعني ولا يحتاج إلى العصر وحكم بول الجارية أيضا
الغسل إلا أنه لا يكفي فيه الصب لأن بول الغلام يكون في موضع واحد لضيق مخرجه وبول الجارية يتفرق في
مواضع لسعة مخرجها (مرقاة المفاتيح باب تطهير النجاسات فصل ثاني ج ۱ ص ۳۵۵). ظفير

سرہ پہ ہوش کی نہ راخی اوپہ ذکر سوی دوا سرہ پہ پنخہ دقیقوکی پہ ہوش کی راخی نو آیا کله چی ہیخ قسم دوا فائده نہ کوی نو ددی استعمال جائز دی اوکہ نہ؟

جواب: پہ دغسی حالت کی پہ نجسہ دواء کی دشفاء او فآئدی گومان کہ غالب وو، او ہیخ یو پاک شی دہغه قائم مقام کیدی نہ، نو بعضو فقہاوو دداسی دواء داستعمال اجازت ورکریدی، لکہ خنکہ چی پہ درمختار کی دی: *اختلف فی التداوی بالمحرم فی النہایة عن الذخیرة یجوز ان علم فیہ شفاؤ لم یعلم دواء آخر الخ، شامی (۱)*. فقط

ہغه غلہ دانہ پرکمو چی حیوانانو متیازی کری وی ہغه پاکہ ده اوکہ نہ؟ سوال: (۵۰۷) پہ دې حای کی غنم او نورہ غلہ دانہ دغوایانو او دخرو پہ ذریعہ دبوسو خخہ ایستل کیبری نوپہ دغه وخت کی غوایان اونور پہ دې کی متیازی او خرشنہ او گندگی کوی، دغه غلہ دانہ پہ خہ طریقہ سرہ پاکیدی سی؟

جواب: دغه غلہ دانہ بہ دتقسیمولو اودنورو تصرفاتو خخہ وروستہ پاکہ سی. (۲) فقط

دخنزیر دوازگی استعمال صحیح دی اوکہ نہ؟ سوال: (۵۰۸) پہ سخت مریض کیدو سرہ یوہ حاذق حکیم پہ علاج کولوکی کہ چیری دخنزیر پہ وازگی سرہ دسربیرہ بدن دمالش کولو اوغورولو ضرورت سی نو دا حنافو پہ نزد دا جائز دی اوکہ نہ؟

جواب: دقفہی پہ کتابونوکی داتفصیل دی چی دحرام شی استعمال پہ داوہ کی ہغه وخت صحیح دی چی یومسلمان ہونبیار طیبب دہغه ورائدیز وکری اوہیخ خہ حلالہ دواپی دہغه پہ بدل کی پیدا نہ سی. (۳) فقط

نپاکہ شیدی دمینی وغیرہ چمیار یاوغیرہ کافر تہ ورکول کیدی سی اوکہ نہ؟ سوال: (۵۰۹) پہ شیدو کی سپی وغیرہ خولہ ووہلہ نودا شیدی دمینی یا غواپی چمیار یابل چاتہ ورکول کیدای سی اوکہ نہ؟

جواب: ہغه شیدی حیوانانو تہ اوجارو کنسانو تہ ورکول کیدای (۴) سی. فقط

(۱) ردالمحتار باب المیاء مطلب فی التداوی بالمحرم ج ۱ ص ۱۹۴، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۰. ظفیر

(۲) کما لو بال حمر خصہا لتغلیظ بولہا إتفاقا علی نحو حنطۃ تدوسہا فقسّم او غسل بعضہ او ذهب بعضہ او اکل او بیع کما مر حیث یطہر الباقي وكذا الذاهب لإحتمال وقوع النجس فی کل طرف كمسئلة الثوب (درمختار) قولہ خصہا الخ لیعلم الحکم فی غیرہا بالدلالة، ابن کمال (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) وردہ فی البدائع بانہ غیر سدید لأن المحرم شرعا لایجوز الأنتفاع بہ للتداوی کالخمر فلا تقع الحاجة إلى شرع البیع (درمختار) وفي التهذیب یجوز للعلیل شرب البول والدم والمیتة للتداوی إذا أخبره طیبب مسلم أن فیہ شفاء ولم یجد من المباح ما یقوم مقامہ (رد المحتار کتاب البیوع باب المتفرقات مطلب فی التداوی بالمحرم ج ۴، ط.س. ج ۵ ص ۲۲۸). ظفیر

(۴) وما عجن بہ فیطعم الکلاب وقیل بیاع من شافعی (درمختار) لأن ما تنجس لاختلاط النجاسة بہ والنجاسة =

دغیر ماکول اللحم دغوبنی دخوراک خخه علاوه نوری فائدی اخیستل صحیح دی؟ سوال:

(۵۱۰) ایا داخبره صحیح ده چی هغه حیوان چی غوبنه یی نه خوړل کیږی دهغه خخه دغوبنی دخوراک خخه علاوه نوری فائدی اخیستل صحیح دی؟
جواب: دکم شی چی غوبنه نه خوړل کیږی نودشرعی ذبحی خخه وروسته به هغه پاکیږی ددی دیوستکی او دنورو استعمال صحیح دی او غوبنه یی هم پاکیږی مگر خوړل کیدای نه سی (۱). فقط

پرپلیت بدن باندی چی پلیت صابون ووهل سی نو داوبو بهول ورباندی کافی دی اوکه نه؟

سوال: (۵۱۱) پرنجس بدن باندی چی نجس صابون ووهل سی او اوبه ورباندی واچول سی نو دا به کافی کیږی اوکه نه؟

جواب: ددی صابون په پریمنخلو او داوبو په تیرولو سره بدن صفا کیږی (۲). فقط
دناپاکه ماشوم خوله پاکه ده اوکه نه؟ سوال: (۵۱۲) ماشوم هروخت متیازی کوی اوپه دی باندی همیشه ککړ وی اودده همیشه پریمنخل ضررناک دی، نودده بدن دوچیدلو خخه وروسته چی خوله وکړی نودغه خوله پاکه ده اوکه نه؟

جواب: کله چی دده پریدن باندی جامی هم وی او ددی ماشوم پریدن باندی خوله راسی نو ددی ماشوم دپورته کوونکی جامی نه پلیتیری. فقط

په تالاب کی چی دقتل سوی بنخی بدن وغورخول سی او اوبه بدبویه سی نوهغه ناپاکه سوی

اوکه نه؟ سوال: (۵۱۳) په یو تالاب کی دیوی وژل سوی بنخی بدن ټوټه کړل سو او وغورخول سو اوخو ورخی وروسته دومره بدبویه وو چی هیخ بنی آدم او حیوان اوبوته نه

= مغلوبه لا یباح اكله و یباح الانتفاع به فیما وراء الأكل كالدهن النجس یستصبح به إذا كان الطاهر غالباً فكذا هذا، حلیة عن البدائع الخ وعن ابی یوسف لا یطعم بنی آدم اهدولهذا عبر عند الشارح بقیل وجزم بالأول الخ (رد المحتار فصل فی البئر ج ۱ ص ۲۰۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۸). ظفیر

(۱) وكل اهاب دبع دباغة حقیقة بالأدویة او حکمیة كالتتربیب والتشمیس واللقاء فی الريح فقد طهر و جازت الصلوة فیہ والوضوء منه إلا جلد الخنزیر الخ وما طهر جلده بالدباغ طهر جلده بالذكاة وكذلك جميع اجزائه یطهر بالذكاة إلا الدم وهو الصحیح كذا فی محیط السرخسی (عالمگیری كشوری الباب الثالث فی المیاه فصل ثاني ج ۱ ص ۲۳) وصح بیع الكلب الخ والسباع (درمختار) قوله والسباع وكذا یجوز بیع لحمهما بعد التزکیة لا طعام كلب او سنور بخلاف لحم الخنزیر لأنه لا یجوز إطعامه محیط، لكن على اصح التصحیحین من أن الذكاة الشرعية لا تطهر إلا الجلد واللحم لا یصح بیع اللحم شربلالية (رد المحتار كتاب البیوع باب المتفرقات ط.س. ج ۵ ص ۲۲۲). ظفیر

(۲) یطهر بدن المصلی وثوبه ومكانه عن نجس مرئی بزوال عینه وإن بقی أثر یشق زواله بالماء متعلق بقوله بزوال عینه وبكل مائع طاهر مزیل كخل ونحوه وعمالم یر اثر بغسله ثلاثا وعصره فی كل مرة إن أمكن الخ (شرح وقایه باب الأنجاس ج ۱ ص ۱۳۷). ظفیر

سواى نژدى كيدائى نوپه دى صورت كى دتالاب اوبه ناپاڪه كيڀرى اوڪه نه؟
جواب: ڪله چى دتالاب اوبه ڀيرى وى يعنى لس په لسه كى يا ددي څخه زياتى وى اوبه
 دغه اوبوڪى ڊوڙل سوي نبڄى په بدن بدبويه سوي نه وى اڱر چى پخپله ددى دبدن
 بدبويى بهر ته رسيدلى وى نودغه اوبه په ذڪرسوي حالت كى نه پليتيڀرى په درمختار
 كى دى: وكذا يجوز براكد كثير كذلك اى واقع فيه نجس لم ير اثره الخ ولو فى موضع
 وقوع المرثية به يفتى الخ، درمختار، قوله لم ير اثره الخ اى من طعم او لون او ريح وهذا
 القيد لابد منه وان لم يذكر فى كثير من المسائل الاتية الخ (۱) شامى. فقط

پرناپاڪه مڱه چى اوبه واچول سى كم څاڱكى چى والوزى هغه پاڪ دى اوڪه نه؟ سوال:

(۵۱۴) زه چرگان ساتم ڊڪومو په گندگى سره چى اڪثره مڱه لڀلى وي او دخلگو په
 تلو سره ٿوله مڱه گنده كيڀرى ددى وطن مڱه نمجنه ده دلمر حرارت كم دى نه مڱه
 وچيڀرى اونه گندگى موڙ ڀردى ڄاى اودس ڪوو ڊڪومو چى څاڱكى پر بدن باندى را
 غورڄى نو دغه څاڱكى پاڪ دى اوڪه نه ناپاڪه دى؟

جواب: پرناپاڪه مڱه باندى اودس ڪول او ڪنسيناستل په ڪارنه دى، حتى الوسع
 احتياط ڪول په ڪاردى اوبه كم ڪارڪى چى عموم بلوى وى په هغه كى دشارع دطرف
 څخه دتخفيف حكم هم كيدى سى (۲). (نوچى په سوال كى په ذڪر سوي صورت كى
 عموم بلوى ده نومعاف دى مگر حتى الوسع په داسى صورت باندى اودس ڪول پڪاردى
 چى څاڱكى پر بدن باندى ونه لڱيڀرى. ظفير).

دنجس گيلاس اوبه پاڪى دى اوڪه نه ناپاڪى؟ سوال: (۵۱۵) دنجس گيلاس اوبه دامام

مالك رضي الله عنه په قول پاڪى دى اوڪه نه؟

جواب: په پليت گيلاس كى چى اوبه واچول سى نوهغه هم پليتيڀرى (۳). فقط

چى دمذى شك وى نوڄه وڪرى؟ سوال: (۵۱۶) زيد چى ڊڪثرت جماع دوجه څخه يى په
 معمولى انتشار سره مذى ظاهريڀرى دشپى جدا جامى اغوندى اوبدلوى يى مگر بياهم
 ورته وسوسه اوشك وى چى كيدائى سى چى مذى پريڀنو يا ورنونو باندى لڱيدلى وى

(۱) ردالمحتار باب المياہ جلد اول ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۱. ظفير

(۲) وعفى الخ بول إنتضح كرؤوس إبر وإن كثر باصابة الماء للضرورة الخ وطین شارع ونجار نجس وغبار سرقین
 ومحل كلاب وانتضاح غسالة لا تطهر مواقع قطرها فى الإثناء عفو (درمختار) وفى الفتح وما ترشش على
 الغاسل من غسالة الميت مما لايمكنه الامتناع عنه مادام فى علاجه لا ينجسه لعموم البلوى (رد المحتار باب
 الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۷ - ۳۰۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۱ - ۳۲۲). ظفير

(۳) وماء ورد أى جرى على نجس نجس (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۰، ط.س.
 ج ۱ ص ۳۲۵). ظفير

نوپه دی صورت کی دٲول بدن ٲریمنخل ٲه کاردی اوکھ نه جامه بدلول اولمونخ کول ٲه کار دی؟

جواب: دبدن یا دورنونو ٲریمنخلو ضرورت نسته جامی دی بدلی کٲری اولمونخ دی وکٲری (۱). فقط

ٲه کتھه (۲) کی چی دماشوم متیازی ولوٲری نوهغه به خنکه ٲاکه سی؟ سوال: (۵۱۷) کتھه یی ٲوخ کٲیدی، او دیخی کیدلو ٲپاره یی ایبنی وو لا ٲینگ کلک سوی هم نه وو چی ماشوم سربیره متیازی ٲروکٲری اوٲو خوخالکی ٲه کتھه کی ولوبدل اوس هغه کتھه خنکه ٲاکیدی سی؟

جواب: ددغه کتھی ٲاکیدلو هم هغه صورت کیدلی سی کم چی دناپاکو تیلو اودغورٲو وغیره ٲه باره کی فقهاؤ لیکلی دی: ویطهر لبن وعسل ودبس ودهن یغلی ثلاثا (۳) یعنی ٲه هغه کی دی هم هغومره خومره چی هغه شی وی اوبه دی ورواچوی اوٲوخ دی وکٲری ترخو چی اوبه وسوزی او دغه ٲریقه دی دری واره وکٲری.

دڦیل جسم او دهغه ٲس خورده ٲاکه ده اوکھ نه؟ سوال: (۵۱۸) دڦیل ٲس خورده او دژوندی ڦیل بدن نجس دی اوکھ نه؟

جواب: دصحیح مذهب موافق ڦیل نجس العین نه دی، نودده ظاهری بدن ٲاک دی لکه خنکه چی ٲه درمختار کی دی: وافاد کلام طهارت جلد کلب وڦیل وهو المعتمد (۴) اودڦیل ٲسخورده مغلظ نجاست دی: کما فی الدرالمختار وسور خنزیر وکلب وسباع بهائم الخ نجس مغلظ، (۵) ومنها الفیل کذا فی الشامی (۶). فقط

دورینمو جامه که ٲه ٲریمنخلو سره خرابیری نو ٲه خه ٲریقه به ٲاکه سی؟ سوال: (۵۱۹) دورینمو جامی که ٲه ٲریمینخلو سره خرابیری نو هغه ٲه خه ٲریقه باندی ٲاکی کٲل سی؟

(۱) الیقین لایزول بالشک (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة). ظفیر

(۲) دا یو ٲول بوتی دی چی ٲپان سره کارول کیری او بیا خورل کیری. حقانی.

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۸، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴. ظفیر

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب المیاء مطلب فی احکام الدباغة جلد اول ص ۱۸۹، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸. ظفیر

(۵) الدرالمختار علی هامش ردالمختار فصل فی البئر مطلب فی السور جلد اول ص ۲۰۵ - ۲۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۳. ظفیر

(۶) قوله وسباع بهائم هی ماکان یصطاد بنابه کالأسد والذئب والفهد والنمر والثعلب والفیل والضبع واشباه ذلك سراج (ردالمختار فصل فی البئر مطلب فی السور ج ۱ ص ۲۰۵، ط.س. ج ۱ ص ۲۲۳). ظفیر

جواب: ددی جامو پریمنخل ہم ضروری دی بغیر دپریمنخلو خخہ نہ پاکیری البتہ کہ چیری ہغہ ڀیرہ باریکہ وی نو دہغہ دنہ نبتیخلو دجواز گنجائش ستہ: کما فی الدرالمختار ولو لم یبالغ هل یتطہر؟ الاظہر نعم الخ للضرورة نہر. (۱) فقط

ناپاکہ مٹکے چي دوجیدلو خخہ وروستہ لنده سی نو ناپاکہ کیری اوکہ نہ؟ سوال: (۵۲۰)

دزمکی پاکوالی دمٹکی وچیدل دی، نوکے چیری بیا لنده سی نو نجاست بیرتہ راگرٹی اوکہ نہ؟

جواب: بیرتہ نہ راگرٹی. (۲) فقط

پرځپلیو چي متیازی ولکیری اوبیا وچی سی نو پاکیری اوکہ نہ؟ سوال: (۵۲۱) کہ چیری ځپلی۔ پہ متیازو پلیتی سی او وچی سی نو دپریمنخلو خخہ مٹکی یا وروستہ وچی سی اوبیا لندي سی یا لندي پنی پکنبی وچول سی نوپنی ناپاکہ سوی او ځپلیو تہ نجاست ورغی اوکہ نہ؟ او دځپلی۔ پہ اوچیدلو سرہ ددی نجاست خخہ پاکیری اوکہ نہ؟

جواب: دځپلیو خخہ دجسم لرونکی نجاست لیری والی او ازالہ پہ گرولو سرہ کیری او دغیر جسم لرونکی پلیتی خخہ لکے متیازی پہ پریمنخلو سرہ پاکیری اوچی کلہ پہ منبلو سرہ پاکہ سی نو بیاپہ لنديدلو سرہ نہ ناپاکہ کیری پہ درمختار کی دی: ثم هل یعود نجسا ببلہ بعد فرکہ المعتمد لا الخ. (۳) فقط

دپوزی پہ طہارت کی ددری وارہ وچولو شرط ضروری دی اوکہ نہ؟ سوال: (۵۲۲) پہ پوزہ وغیرہ کی چی کم دری وارہ وچول فقہاؤ لیکلی دی داضروری دی اوکہ نہ مستحسن؟

جواب: دتثلیث جفاف خخہ یی مراد انقطاع دتقاطر اخیستی دہ اوددیرو اوبو اوپہ جاری والی کی دتکرار ہم ضرورت نہ ستہ، درمختار وشامی (۴). فقط

دکوچنی کندي اوبہ ځرنکے پاکی کیدی سی؟ سوال: (۵۲۳) پہ یو جومات کی اوڀر اوپلن تلاب دی او دباران پہ اوبو سرہ ڀیر ڀکیری او اوبہ ڀیری کمی دی پہ ہغہ کی یوہلک

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲. ظفیر

(۲) وتطهر ارض بخلاف نحو بساط لیبسها ای جفافها ولو برسخ وذهاب اثرها لأجل صلاة علیها لا لیتمم بها لأن المشروط لها الطهارة وله الطهورية الخ وهل یعود نجسا ببلہ بعد فرکہ المعتمد لا، وكذا کل م احکم بطهارته بغیر مائع (درمختار) ای کالدک فی الجف والجفاف فی الأرض والدباغة الحکمیة فی الجلد الخ (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۶-۲۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۱). ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۸۵، ط.س. ج ۱ ص ۳۰۹. ظفیر

(۴) بتثلیث جفاف ای انقطاع تقاطر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲) زاد القہستانی وذہاب النداءة وفی التتارخانیة حد التجفیف أن یصیر بحال لا تبتل منه الید ولا یشرط صیورته یابسا جدا (ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲). ظفیر

دوب سو اومرسو کہ چیری تولى اوبه وایستل سی نوتر باران کیدلو پوری به لمونخ گذاروتہ تکلیف وی اوس خہ کول پہ کاردی؟ چی تلاب طولاً نہہ (۹) لاسه اوعرضاً اووه (۷) لاسه دی اوډیر ژور دی؟

جواب: هغه تلاب چی کله لس په لس کی نه دی نوپه ذکرسوی صورت کی دهغه اوبه ناپاکی سوی او هغه تولى اوبه ایستل په کاردی. (۱) فقط

په وینو لړل سوی غوښه باید خه رنگه پاکه کرل سی؟ سوال: (۵۲۴) که چیری پاکه غوښه په دم مسفوح کی ککره سی یا ورته دیهودو اونصارى په وینه لړلی لاسونه وروړل سی نودغه غوښه به خرنکه پاکه کرل سی چی ترخو دخوراک لائقه وگرخی؟

جواب: په دری واره پریمنخلو سره به پاکه سی، په شامی کی دظہیریہ خخه منقول دی: ولو صبت الخمره فی قدر فیها لحم ان کان قبل الغلیان یطهر اللحم بالغسل ثلاثا الخ ص ۲۲۳ جلد اول شامی. (۲) فقط

دپنبه و جامه چی ناپاکه سی نوخه رنگه باید پاکه کرل سی؟ سوال: (۵۲۵) دپنبه و جامه چی ناپاکه سی نوپه پریمنخلو سره پاکیدی سی اوکه نه دپنبه و په ایستلو او دوباره ډکولو سره به پاکیری؟ اوکه چیری نجاست وچ وی نوخرنکه به پاکه کرل سی؟

جواب: په پریمنخلو سره به پاکه کرل سی او دوچ نجاست هم دغه حکم دی چی پریمنخل سی. (۳) فقط

دغسل کوونکی خاڅکی چی په حوض کی ولویږی نو ناپاکه به سی اوکه نه؟ سوال: (۵۲۶) که چیری یو څوک دجومات حوض ته نژدی غسل وکړی اودغسل خاڅکی په حوض کی ولویږی نو دحوض اوبه خوبه ناپاکی نه سی؟

جواب: دحوض اوبه پاکی دی په هغو کی هیخ فرق نه راحی. (۴) فقط

دزمری، پړانگ او دخنزیر خرمن ددباغت خخه وروسته پاکیری اوکه نه؟ سوال: (۵۲۷) دزمری، پړانگ او دنورو وغیره خرمن ددباغت خخه وروسته پاکیری اوکه نه؟ اودخنزیر خرمن هم ددباغت خخه وروسته پاکیری اوکه نه؟

(۱) وبذلك استدل فی المحيط علی أن نجاسة الميت نجاسة خبت لأنه حیوان دموي فینجس بالموت کغیره من حیوانات (ردالمحتار فصل فی البئر ص ۱۹۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۱). ظفیر

(۲) ردالمحتار باب الانجاس مطلب فی تطهیر الدهن والغسل تحت قوله ولحم طبخ الخ جلد اول ص ۳۰۹. ظفیر
(۳) وكذا یطهر محل نجاسة الخ مرثیة ویطهر محل غیرها ای غیر مرثیة بغلبة ظن غاسل الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۴). ظفیر

(۴) وبماء استعمال لأجل قرابة الخ إذا انفصل عن عفو وإن لم یستقر الخ وهو طاهر ولو من جنب وهو الظاهر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ص ۱۸۵ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۸). ظفیر

جواب: دخنزیر خخه بغیر دنورو ټولو حیوانانو، زمري پرانگ و غیره خرمن به ددباغت خخه وروسته پاکه سی اوپر هغې باندی لمونځ صحیح دی (۱). فقط

پخه خبسته چی ناپاکه یی نوهغه به خنګه پاکیری؟ سوال: (۵۲۸) پخه خبسته که چیری ناپاکه سی نودهغې دپاکولو طریقه څه ده؟

جواب: دپخو خبستو دپاکوالی طریقه داده چی هغه دي بنی پریمینځل سی نوپه صورت مسؤله کی که چیری دخبستو دپاکولو خخه وروسته که څاه تیار کرل سوی وی نوهغه اوبه پاکي دی. (۲) فقط

دنجسی جامی دپاکوالی څه طریقه ده؟ سوال: (۵۲۹) که چیری پر جامه باندی نجاست لگیدلی وی نوپه رکن دین کتاب کی یی لیکلی دی چی په یو وار پریمینځلو سره به پاکه سی، او دشکی سړی دا به په پنځه (۵) یا اووه (۷) واره پریمینځلو سره پاکه سی آیا همدغه ډول صحیح ده؟

جواب: کله چی نجاست په ظاهره یوی جامی ته لگیدلی نه وی نوهغه پاکه گنیل په کاردی، دیو وار پریمینځلو خخه وروسته پاکیری او ددری واره پریمینځلو خخه وروسته هره یوه ناپاکه جامه دهرچا په حق کی پاکیری که وسواسی وی او که غیر وسواسی وی. (۳) فقط

په ناپاکه دستمال یی دخولی خخه لوند مخ صفا کی نومخ پاک پاته سو او که نه ناپاکه؟

سوال: (۵۳۰) په ناپاکه دستمال سره یی خپل مخ پاک کی مخ دخولی خخه لوند و چی دهغه په وجه دستمال لوند سو، نومخ پاک پاته سو او که نه؟

جواب: لف ثوب رطب نجس فی ثوب طاهر لکن لا یسیل لو عصر لا یتنجس الخ (۴) ددی خخه معلومه سوه چی که چیری دستمال دومره لوند سوی وی چی په نبتیځلو سره هغه نبتیځل کیږی نوناپاک به سی کنې نه به وی. فقط

(۱) وکل اهاب الخ دیغ ولو بشمس وهو محلها طهر فیصلي به ويتوضا منه الخ خلا جلد خنزیر فلا یطهر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه مطلب احکام الدباغة ج ۱ ص ۱۸۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۳). ظفیر

(۲) وحکم آجر ونحوه کلبن مفروش وخمر الخ كذلك أي كأرض فیطهر بجفاف الخ فالمنفصل یغسل لا غیر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۸۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۱). ظفیر

(۳) وكذا یطهر محل نجاسة مرثية الخ بقلعها الخ ویطهر غیرها أي غیر مرثية بغلبة ظن غاسل الخ طهارة محلها بلا عدد یفتی به وقدر ذلك لموسوس بغسل وعصر ثلاثا الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۴) إذا لف الثوب المبلول النجس فی ثوب طاهر یابس فظهرت نداوته الخ لکن لا یصیر رطبا بحيث یسیل منه شیء بالعصر الخ والأصح انه لا یصیر نجسا (غنية المستملی ص ۱۷۱). ظفیر

چی حوض دک سی او وبهیری نوخه حکم یی دی؟ سوال: (۵۳۱) یوحوض چی دهغه ژوروالی په اندازه دسری دی چی دلس په لسه څخه یوفتی کم دی اونلکه ورباندی لگیدلی ده دوه وخته په هغه کی اوبه توئیری اوچی دک سی نوجاری سی نو که چیری دا حوض ناپاکه سی بیا دنلکی داوبو دورنوئیدلو په وجه که هغه جاری سی نو شرعاً به هغه پاک سی او که نه؟

جواب: هغه حوض دجاری کیدو په وجه سره پاکیری. (۱) فقط

دمار څرمن به ددباغت څخه وروسته پاکه سی او که نه؟ سوال: (۵۳۲) دداسی غتی مار څرمن چی دباغت قبلولی سی ددباغت څخه وروسته پاکه او داستعمال ورده او که نه ده؟
جواب: که چیری دباغت قبلولای سی نوپاکه او داستعمال قابله ده. (۲) لیکن دکتابونو څخه دامعلومیری چی دمار څرمن دباغت نه سی قبلولی غالباً دنری والی دوجه څخه یا خوپه دباغت کی دباقی نه پاته کیدلو په وجه سره (۳). فقط

هغه لرگی چی اوبه جذبوی دهغه دپاکولو څه طریقه ده؟ سوال: (۵۳۳) یوتخت دداسی لرگی څخه جوړسوی دی چی هغه فوراً اوبه جذبوی پرهغه باندی شراب توی سول او جذب سول، دهغه په پریمنځلو سره یی بد بویه ولاړه، نو هغه څرنگه پاک کری؟
جواب: په پریمنځلو سره پاکیری (۴) او دپریمنځلو څخه وروسته چی کم بوی باقی پاته سی دهغه اعتبار نسته. (۵) فقط

(۱) ثم المختار طهارة التنجس بمجرد جريانه وكذا البئر وحوض الحمام (درمختار) أي بأن يدخل من جانب ويخرج من آخر حال دخوله وإن قبل الخارج إلخ ولايلزم أن يكون الحوض ممتلئاً في اول وقت الدخول لأنه إذا كان ناقصاً فدخله الماء حتى إمتلاء وخرج بعضه طهر ايضاً كما لو كان ابتداءً ممتلئاً ماء نجسا الخ (رد المحتار باب المياه قبيل مطلب يطهر الحوض بمجرد الجريان ج ۱ ص ۱۸۰، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۵). ظفير

(۲) كل إهاب ديبغ دباغة حقيقية بالأدوية او حكمية بالترتيب والتشميس والإلقاء في الريح فقد طهر وجازت الصلوة فيه والوضوء منه إلا جلد الآدمي والخنزير هكذا في الزاهدي (عالمگیری كشوري باب المياه فصل ثاني ج ۱ ص ۲۳، ط. ماجدية ج ۱ ص ۲۵). ظفير

(۳) وما ديبغ الخ وهو يحتملها طهر الخ وما لا يحتملها فلا وعليه فلا يطهر جلد حية صغيرة ذكره الزيلعي (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المياه مطلب احكام الدباغة ج ۱ ص ۱۸۷ - ۱۸۸، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۳). ظ
(۴) إن المتنجس إما أن يتشرب فيما أجزاء النجاسة اصلاً كالأواني المتخذة من الحجر والنحاس والخزف العتيق او يشرب فيه قليلاً كالبدن والخف والنعل او يتشرب كثيراً ففي الأول طهارته بزوال عين نجاسة المرئية او بالعدد على ما مر وفي الثاني كذلك لأن الماء يستخرج ذلك القليل فيحكم بطهارته وأما في الثالث فان كان مما يمكن عصره كالثياب فطهارته بالغسل والعصر إلى زوال المرئية وفي غيرها بتثليثها وإن كان مما لا ينعصر كالحصير المتخذة من البردي ونحوه إن علم أنه لم يتشرب فيه بل أصاب ظاهره يطهر بازالة العين او بالغسل ثلاثاً بلا عصر وإن علم تشربه كالخزف الجديد الخ عند أبي يوسف ينفخ في الماء ثلاثاً ويجفف كل مرة الخ والثاني اوسع وبه يفتى درر (ردالمحتار باب الأنجاس ص ۳۰۷ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۲). ظفير =

دکانی تیل پاک دی اوکے نہ؟ سوال: (۵۳۴) کله چي په گانبي کی دشرشمو تیل وباسی نو دخه کپري ضرورت وی، چي هغه دغير قومونو خخه جمع کوی او استعمالوی یی نو هغه تیل به پاک وی اوکے نه؟

جواب: هغه تیل پاک دی حکه چي اول خو محض په شهبی سره یو شی نه ناپاکه کپري، اوکے نجاست یی یقینی وی نو دتقسیم کیدلو خخه وروسته هریوه حصه پاکپري. (۱) فقط

په نوک کی دصابون سپین والی پاک دی: سوال: (۵۳۵) ماشوم ترغرمی پوری په غیرکی ساتم او هغه متیازی کوی نوزه په غرمه کی په صابون سره غسل کوم، دغسل خخه وروسته په نوک کی دصابون سپینوالی په نظر رآئی نو هغه سپین والی پاک دی اوکے نه؟

جواب: هغه سپین والی پاک دی. (۲) فقط

چی پرپنبه باندی نجاست ولگیری او هغه پرپنبه خوخاوره یی پاته سی نوباک دی اوکے نه؟

سوال: (۵۳۶) که چیری پرپنبه باندی یی خاوره لگیدلی وی اوپه دی حالت کی دپنبی سره نجاست ولگیری نو پنبه پاکه سوه اوکے نه؟ او خاوره لنده سوه او دپاک بدن یا جامی سره ولگیده نو بدن او جامه پاکه ده اوکے نه؟

جواب: په دی صورت کی پنبه او جامه پاکه ده. (۳) فقط

په باران کی چی دچت اوبه راوخاخی او پر جامه باندی ومبیلای نو هغه پاکه ده اوکے نه؟

سوال: (۵۳۷) دکور پرچت باندی که چیری هغه مرغان دکومو گندگی چي ناپاکه ده گندگی وکړی او اوبه را واوریری او پردغه چت باندی ولویری، اوبیا ددغه چت اوبه په دننه کورکی پرپاکو جامو او پر نورو باندی پریوزی نو هغه پاک دی اوکے نه؟

جواب: په دی صورت جامی او نور پاک دی. (۴) فقط

(۵) ولا یضربقاء اثر کلون وریح لازم الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۹). ظفیر

(۱) وبال حمر خصها لتغلیظ بولها علی نحو حنطة تدوسها فقسّم او غسل بعضه او ذهب بهبة او اکل او بیع حیث یطهر الباقي وكذا الذاهب لاحتمال وقوع النجس فی كل طرف (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۲۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۲) وكذا یطهر محل نجاسة الخ مرثية بقلعها الخ ویطهر محل غیرها ای غیر مرثية بغلبة ظن غاسل (درمختار باب الانجاس، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۳) وكذا یطهر محل نجاسة الخ مرثية الخ بقلعها ای بزوال عینها وأثرها ولو بمرة او بما فوق ثلاث فی الأصح الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۰۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۸). ظفیر

(۴) وعلى هذا ماء المطر إذا جرى فی المیزاب وعلى السطح عذرات فالماء طاهر الخ قال فی الحلیة ینبغي أن لا یعتبر فی مسألة السطح سوى تغییر احد الأوصاف (ردالمحتار باب المیاء بعد مطلب: الأصح أنه لا یشرط فی =

دتلاب ختہ چی پر کالو ولگیری نو بیاہم جامہ پاکہ پاتہ ده: سوال: (۵۳۸) پہ تلاب کی دپلیتو جامو دپریمنخلو ختہ وروستہ کہ چیری دتلاب ختہ دپاکی جامی سرہ ولگیری نوجامی پاکی دی اوکہ نہ؟
جواب: پاکی دی. (۱) فقط

پہ غسل خانہ کی اینسودل سوی لوپہ پاکہ ده کہ ناپاکہ؟ سوال: (۵۳۹) پہ دی ملک کی دارواج دی چی دجومات خاورینی لوپہ پہ غسل خانہ کی پر لندہ محککہ اینسودل کیبری نودا پاکی دی اوکہ نہ؟

جواب: پہ شبھی سرہ دنایاکی حکم نہ سی ورکول کیدی او احتیاط کول بیاہم لازم دی چی ددی پر بیخ باندی اوبہ تیری کرل سی. (۲) فقط

دمحتمل ہفہ خادر پہ کم چی دنجاست اثر او نبہ نہ وی نوهفہ پاک دی؟ سوال: (۵۴۰) رجل احتلم وهو لابس السروال وعلیه رداء خشن لا يظهر اثر المنی فی الرداء هل یحکم بنجاسة الرداء او لا؟

جواب: لایحکم بنجاسة الرداء فی هذه الصورة (۳). فقط

دسپی لاری ناپاکی دی: سوال: (۵۴۱) دسپی لاری کہ چیری دجاموسرہ ولگیری نودلمانخہ دپارہ دہغو پریمنخل واجب دی اوکہ نہ؟

جواب: دسپی دلعبو نجاست غلیظہ دی کہ چیری ددرہم داندازی ختہ زیاتی دجاموسرہ ولگیری نودلمونخ دپارہ دہغو پریمنخل فرض دی (۴).

دنپاکہ جامی دشاخکو خہ حکم دی؟ سوال: (۵۴۲) داستنجاہ دوچولو ددستمال دننہ طرف چی دغتی اودس مات سرہ ولگیری دکمی چی مجموعی اندازہ دکلداری روپی دنیمایی پہ مقدار وی او دکمیس شاتہ دلمن برخہ داوداسہ دحای ددیوال پہ لونڈوالی یا

= الجریان المدد ج ۱ ص ۱۷۴، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۸. ظفیر

(۱) ولذا قال فی الخلاصة الماء النجس إذا دخل الحوض الكبير لا ینجس الحوض الخ (رد المحتار باب المیاء تحت قوله وكذا يجوز براكه كثير كذلك ای وقع فیہ نجس ج ۱ ص ۱۷۲، ط.س. ج ۱ ص ۱۹۰. ظفیر

(۲) مشی فی حمام ونحوہ لا ینجس مالم یعلم أنه غسالة نجس (الدرالمختار علی هامش ردالمختار فصل فی الاستنجاہ ج ۱ ص ۳۲۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۵۰. ظفیر

(۳) البقین لا یزول بالشك (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

(۴) والأصح انه إن كان فمه مفتوحا لم یجز لأن لعبه یسبیل فی کمه فینجس لو اکثر من قدر الدرهم (ردالمختار باب المیاء ج ۱ ص ۱۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۲۰۸) وعفی الشارع عن قدر درهم وإن کره تحریما فیجب غسله ومادونه تنزیها فیسن وفاقه مبطل فیفرض (الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۱۲). ظفیر

داوداسه په توی سوو اوبو سره لوندسو، نوچی په داسی حالت کی دی لمونځ وکړی نو جای نماز به پاک وی او که ناپاکه؟ د جای نماز څه حصه د دستمال سره لگیدلی ده هغه به پریمنخل کیږی، د پریمنخلو په وخت کی ددی اوبه د خثیدلو په وخت کی پر یو شی یا پر لوتی وغیره باندی ولویږی نو هغه پاک دی او که نه؟

جواب: په دی صورت کی جای نماز، لوتی اونور وغیره ناپاکه نه دی، د جای نماز د پریمنخلو ضرورت نسته، اوبه دغو څاڅکو سره هیڅ یو شی نه پلیدیږی. فقط

د ناپاکه جامی څاڅکی چی پر ولویږی نو هغه ناپاکه دی: سوال: (۵۴۳) د ناپاکه جامی د پریمنخلو په وخت کی چی بدن یا جامو ته څاڅکی ولگیږی نو هغه ناپاکه دی او که نه؟ **جواب:** په دی کی دی هم وهم نه کوی، البته ناپاکه جامه دی احتیاطاً و پریمنخل سی چی دغه څاڅکی بی بدن ته ونه لگیږی (۱). فقط

د تالاب زینه چی لنده وی نو پردی باندی کښینستلی او اودس کولی سی او که نه؟ سوال: (۵۴۴) که چیری د تالاب زینه لنده وی نو پردی باندی کښینستلی او اودس کولی سی او که نه؟ او ددی لوندوالی د لاسونو داوبو لوندوالی گنل او پریمنخل او پاکول سی ضروری دی او که نه؟

جواب: په احتمال سره د ناپاکی حکم نه سی کیدی نو وهم دی نه کوی (۲). فقط **داودس کولو په وخت کی چی د څاڅکو وهم وسی نو بدن او جامه پاکه ده او که نه؟ سوال: (۵۴۵)** داودست او د غسل کولو په وخت کی چی د څاڅکو خیال او وهم وی نو د جامو او بدن د ناپاکوالی حکم به وی او که نه؟

جواب: په خیال او په وهم سره هیڅ یو شی نه ناپاکیږی، دغسی توهمات دفعه کوی او اعود بالله وایاست او هیڅکله هیڅ قسم وهم مه کوی. (۳) فقط

په یوځای کی د لندو پښو په ایښودلو سره هغه نه نجس کیږی: سوال: (۵۴۶) یو چا اودس وکی او لندی پښی یی پرداسی ځای باندی کښینبولی په کم ځای کی چی خپلی ایښول کیږی، اوبیا د جومات پر صفونو باندی وگرځیدی او بیایی د جومات په لوتو باندی لاس ووهی او پر هغه صفونو باندی یی لمونځ وکی، نو ددی څه حکم دی؟

(۱) وعفی الخ بول إنتضح کرؤوس ابر وکذا جانبها الآخر وإن کثر باصابة الماء للضرورة الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۲۹۷، ط.س. ج ۱ ص ۳۲۲). ظفیر

(۲) ولو شک فالأصل الطهارة (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) یقین لا یزول بالشک (الأشباه والنظائر القاعدة الثالثة ص ۷۵). ظفیر

جواب: په دی صورت کی ددی کس پښی ناپاکه نه دی، لهذا صفونه اولوتی ټول پاک دی او اودس اولمونخ دټولو صحیح دی (۱). فقط

دویم فصل : داستنجا مسائل

ایا دښخو دپاره دلوتو استعمال ضروری دی؟ سوال: (۵۴۷) په لوتیه باندي استنجا کول دمتيازو او دلوی اودس مات پر خای لکه څه رنگه چی دسړیو دپاره ضروری دی نودغه ډول دښخو دپاره هم ضروری دی او که نه؟

جواب: په لوتیو وغیره سره استنجا کول ښخو لره هم دغه ډول مستحب ده لکه څنگه چی دسړیو دپاره دی، په شامی کی دی: قلت بل صرح في الغزويّة بانها تفعل كما يفعل الرجل الا في الاستبراء فانها لا استبراء عليها بل كما فرغت من البول والغائط تصبر ساعة لطيفة ثم تمسح قبلها ودبرها بالاحجار ثم تستنجي بالماء (۲) او په شامی کی بی تر (نحو حصر) لاندی داسی لیکلی دی چی ټوتیه وی او که لوتیه ټول برابر دی، داهم په شامی کی دی چی دواړه جمعه کړی یعنی په لوتی یا ټوکر وغیره سره داستنجا کولو څخه وروسته دي په اوبو سره استنجا وکړی: ثم اعلم ان الجمع بين الماء والحجر افضل الخ (۳) فقط. بنده عزيز الرحمن عفى عنه.

داودس وچولو په وخت کی سلام کول یا جواب ورکول صحیح دی او که نه؟ سوال: (۵۴۸)

داودس وچولو په وخت کی سلام کول یا جواب بی ورکول جائز دی او که نه؟

جواب: صحیح دی. (۴) فقط

دښخو دپاره په لوتو باندي استنجا کول په کار دی او که نه؟ سوال: (۵۴۹) دښخو دپاره په

(۱) مشی فی حمام ونحوه لا یتنجس ما لم یعلم أنه غسله صبر (درمختار) ای کما لو مشی علی ألواح مشرعة بعد مشی من برجله قدر لایحکم بنجاسة رجله ما لم یعلم أنه وضع رجله علی موضعه للضرورة فتح لا وفيه عن التنجيس مشی فی طین او أصابه ولم یغسله وصلی تجزیه ما لم یکن فیہ اثر النجاسة لأنه المانع إلا أن یحتاط اما فی الحکم فلا یجب (ردالمحتار فصل فی الاستنجا ج ۱ ص ۳۲۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۵۰). ظفیر

(۲) ردالمحتار فصل فی الاستنجا ج ۱ ص ۳۱۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۴. ظفیر

(۳) ردالمحتار فصل فی الاستنجا ج ۱ ص ۳۱۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۸. ظفیر

(۴) سلامک مکروه الخ من هو فی حال التغوط (درمختار) قوله حال التغوط مراده ما یعم البول (رد المحتار باب ما یفسد الصلوة وما یکره فیها ج ۱ ص ۵۷۷، ط.س. ج ۱ ص ۲۱۲) او دا وخت دمتيازو وخت نه دي بلکه هغه فارغه سویدی یوازی دزړه داطمینان دپاره لوتیه استعمالوي اگر چه بیا هم افضل دا دي چی سلام ونه کړل سي او نه بی جواب ورکړل سي ځکه چی من وجه دا وخت په متيازو او لویو بولو کی داخل دي، له دې امله فقهاؤ لیکلي دي: یجب الاستبراء بمشی او تنضح الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی الاستنجا ج ۱ ص ۳۱۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۴). ظفیر

لوتو باندى استنجاء کول په کاردى او که نه؟

جواب: په لوتو باندى استنجاء کول دبنخو دسړيو په حکم کى دى: کما قال فى الشامى قلت بل صرح في الغزنوية بانها تفعل كما يفعل الرجل الا فى الاستبراء فانها لا استبراء عليها الخ. (۱) فقط

داودس وخت ترخومره پورى دى؟ سوال: (۵۵۰) داودس وخت ترکله پورى په کاردى؟

جواب: داستنجاء په باره کى سنت طریقه داده چى مخکى په لوتو سره استنجاء وکړى اوبيا دي په اوبو سره طهارت وکړى (۲). فقط

په يولوته دوه واره استنجاء کول څنگه دى؟ سوال: (۵۵۱) که چيرى يو چا په يوه لوتو سره يوځل کوچنى استنجاء کړى وى نو دوباره په هغه لوتى سره غټه استنجاء کولى سى او که نه؟

جواب: په کمى لوتى سره چى يو وار استنجاء سوى وى دهغى سره دوباره استنجاء کول مکروه دى، کذا فى الدرالمختار، (۳) ليکن که چيرى ضرورت وى دسفر وغيره په وجه سره، نو دوچيدلو څخه وروسته دي هغه وسولوى او دوباره درى واره يا زيات ددي څخه څو واره په دى سره استنجاء وکړى وروسته ددى کمه مضائقه نه سته. (۴) فقط

داودس وچولو دلوتى کمه خاوره چى پرلاس لکيدلى وى اوپر پرتوگ باندى ولکيرى نو

پرتوگ نه پليتيرى: سوال: (۵۵۲) داودس وچولو څخه وروسته لاس دخاورى څخه دصفا کولو څخه مخکى دپرتوگ په تړلو کى لاس پرهغه باندى لگيرى نو پرتوگ پليتيرى او که نه؟

جواب: نه پليتيرى (۵). فقط

په ولاړى متيازى کول څنگه دى؟ سوال: (۵۵۳) په ولاړه باندى شرعاً متيازى کول څنگه

(۱) رد المحتار فصل فى الاستنجاء ص ۳۱۹ ج ۱، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۴، کما فى الغزنوية وفيها ان المرأة كالرجل إلا فى الاستبراء فإنه لا استبراء عليها بل كما فرغت تصبر ساعة لطيفة ثم تستنجى (رد المحتار فصل فى الاستنجاء ج ۱ ص ۳۱۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۴). ظفير

(۲) ثم يمسح بثلاثة أحجار ثم يستر عورته قبل أن يستوي قائماً ثم يخرج إلخ ثم يستبرئ فإذا استيقن بانقطاع أثر البول يقعد للاستنجاء بالماء موضعاً آخر (رد المحتار فصل فى الاستنجاء ج ۱ ص ۲۳۰، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۸). ظ

(۳) وكره تحريماً بعظم وطعام وروث يابس كعذرة يابسة وحجر استنجى به إلا بحرف آخر (درمختار) أى لم تصبه النجاسة (رد المحتار فصل فى الاستنجاء ج ۱ ص ۳۱۴، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۹). ظفير

(۴) دا خبره د فکر کولو وړ ده. ظفير

(۵) وتطهر اليد مع طهارة موضع الاستنجاء كذا فى السراجية ويغسل يده بعد الأستنجاء كما يكون يغسلها قبله ليكون أتقى وانظف (عالمگيرى الفصل الثالث فى كيفية الاستنجاء ص ۴۸ ج ۱، ط. ماجدية ج ۱ ص ۵۰). ظفير

دی؟ دحضرت حذیفہ (رض) پہ حدیث پاک کی دی چی حضور ﷺ دیوہ قوم پر امبارحای باندی پہ ولاپہ بول کپی وہ، نو ددی حدیث پاک خخہ پہ ولاپی متیازی کول ثابتیری اوکہ نہ؟ اوکم حدیث پاک چی دحضرت عمر (رض) اودحضرت عائشہ صدیقہ (رض) خخہ دمانعت مروی دی هغه صحیح دی اوکہ ضیعف؟

جواب: پہ ولاپی باندی تشی متیازی کول بی دعذر خخہ ممنوع اومکروهہ دی اودحضور ﷺ پہ ولاپی باندی یو وار بول کول دضرورت اودعذر پہ وجہ سرہ سوی دی اوبغیر دعذر خخہ پہ ولاپی باندی دمتیازو کولو خخہ حضور ﷺ منعه فرمایلی ده. (۱) لکہ خنکہ چی حضرت عمر (رض) فرمایلی دی چی یو وارہ زہ رسول اللہ ﷺ پہ ولاپی پہ متیازو کولو باندی ولیدم نووی فرمایلی چی: یا عمر لاتبل قائماً بعد، (۲) یعنی ای عمرہ پہ ولاپی متیازی مہ کوه نو ددغه خخہ وروستہ ما ہیچیری ہم پہ ولاپی متیازی ونہ کپی. فقط

دقطب دستوری طرف تہ مخ کول او متیازی کول جائز دی اوکہ نہ؟ سوال: (۵۵۴) قطب تہ مخ کول اومتیازی کول جائز دی اوکہ نہ؟

جواب: دقطب ستوری طرف تہ مخ کول او اودس مات کول صحیح دی خکہ چی داحکم دکعبی شریفی دپارہ دی چی دهغی طرف تہ دقضاء حاجت پہ وخت کی استقبال او استدبار صحیح نہ دی. (۳) فقط

داستنجاء خخہ وروستہ لوندوالی او دهغه ترکیب: سوال: (۵۵۵) زید تہ پہ سبب دزیات کوروالی دمتیازو خخہ وروستہ لوندوالی ترنیم ساعتہ پوری ظاہری دلوٹی استعمالولو اودپریمخلو خخہ وروستہ دوبارہ دلوٹی داستعمالولو ضرورت وی، لہذا ددہ دپارہ داودس خخہ وروستہ پہ دی حالت کی لمونخ کول جائز دی اوکہ نہ؟

جواب: پہ داسی صورت کی دی پہ لوٹہ او اوبو سرہ داستنجاء کولو خخہ وروستہ دذکر پہ سوری کی پنبہ کنبیردی ددی دپارہ چی دلوندوالی دخروج شبہہ پاتہ نہ سی، پہ درمختار کی دی: یستحب للرجل ان یحتشی ان رابہ الشیطان ویجب ان کان لا ینقطع الا

(۱) دحضرت حذیفہ ؓ دحدیث خخہ وروستہ دمشکوة شریف مصنف صراحت کپی دی: قیل کان ذلك لعذر (مشکوة باب آداب الخلاء ص ۴۳) قال السيد جمال الدين قیل فعل ذلك لأنه لم یجد مکانا للقعود لامتلاء الموضع بالنجاسة الخ روی ابوهريرة كما اخرجه الحاكم والبيهقي أن النبي صلى الله عليه وسلم بال قائماً لخرج ما إلخ إذ لم يتمكن من القعود (مرقاة شرح مشکوة ج ۱ ص ۲۹۲). ظفیر

(۲) وگوری: مشکوة باب آداب الخلاء فصل ثاني ص ۴۳. ظفیر

(۳) كما کره تحريماً اسقبال قبلة وإستدبارها لأجل بول او غائط الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الأنجاس ج ۱ ص ۳۵۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۱). ظفیر

به قدر ما صلى (۱) بیا دینبه و داینبودلو خخه وروسته دی اودس وکری اولمونخ دی وکری. فقط

په اوبو باندى داستنجا په وخت کی خاڅکی راڅی نوڅه وکری؟ سوال: (۵۵۶) که یوچاته داسی تکلیف عارض سوی وی چی کله متیازی وکری اوپه لوته استنجا وکری نوپه اوبو باندى په استنجا کولو سره خاڅکی راڅی، نودی به په لوته سره استنجا کوی اوکه نه یوازی په اوبو سره؟

جواب: داستنجا په باب غوره اوافضله خبره داده چی اول به په لوته استنجا وکری او بیابه په اوبو سره استنجا وکری اوکه چیری یوازی په لوته او ییوازی په اوبو استنجا وکری نودا هم کافی ده اوسنت استنجا ادا کیری (۲). فقط

دمجبوری په وخت کی په رسته لاس اوپه خاص ډول جوړ سوی کاغذ باندى داستنجا کول

جائز دی اوکه نه؟ اویوازی په لوته باندى استنجا کول څنگه دی؟ سوال: (۵۵۷) یو څوک دی چی دفالچ دوهل کیدو دوجه څخه یی چپه لاس دکار څخه لویدلی دی، نودی په رسته لاس باندى طهارت اواستنجا کولی سی اوکه نه؟ اوکله چی داممکن نه وی نویوازی په لوته اکتفاء کیدی سی اوکه نه؟ اودلوتی داستعمال څخه وروسته دزیاتی صفایی دپاره اودجامو دلوندوالی څخه دپچ کیدلو دپاره په یوه توپه اویاپه بل یوشی سره صفایی ضروری یامناسب ده اوکه نه؟ اوکه چیری په سفرکی لوته پیدا نه سی نویو خاص قسم کاغذ کم چی انگریزان استعمالوی او دډاکتری اجزاؤ څخه جوړ سوی وی ددی استعمال دسخت ضرورت په درجه کی څنگه دی؟

جواب: دغه شخص به په رسته لاس ځان پاکوی، اوکه داهم نه کیری نوپه لوته اکتفاء کول هم جائز دی، اوپه توپه هم ځان پاکولی سی دمجبوری اودسفر او دنورو په وجه په ذکر سوی کاغذهم صفایی کول صحیح دی. په درمختار کی دی: کره تحریمًا بعظم الخ

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطهارة نواقض الوصوء ج ۱ ص ۱۳۹، ط.س. ج ۱ ص ۱۵۰. ظفیر
(۲) ثم اعلم أن الجمع بين الماء والحجر افضل ويليه في الفضل الإقتصار على الماء ويليه الإقتصار على الحجر وتحصل السنة بالكل وإن تفاوت الفضل (ردالمحتار فصل في الإستنجا تحت قوله سنة مطلقا الخ ج ۱ ص ۳۱۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۹) ددا ډول سړي لپاره مناسبه داده چي په گرځیدلو، توخیدلو اویا کنبینستلو او ولاړیدلو سره خپل اطمینان حاصل کړي: ویجب الإستبراء بمشی او تنحنح اونوم علی شقه الأیسر ویختلف بطباع الناس (درمختار) أما نفس الإستبراء حتی یطمئن قلبه بزوال الرشح فهو فرض وهو المراد بالوجوب ولذا قال الشرنبلالی یلزم الرجل الإستبراء حتی یزول اثر البول ویطمئن قلبه الخ فلا یصح الشروع فی الوضوء حتی یطمئن بزوال الرشح (رد المحتار فصل في الإستنجا مطلب في الفرق بين الإستبراء والإستقاء ج ۱ ص ۳۱۹، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۴ - ۳۴۵). ظفیر

ویمین ولا عذر بیسراه فلو مشلولة ولم یجد ماءً جارياً ولا صاباً ترك الماء. (۱) فقط
شمال اوجنوب ته مخ کول او استنجاء کول ممنوع نه دی. سوال: (۵۵۸) دقبلی دطرف خخه
 ماسوا دشمال اوجنوب طرف ته مخ کول اوبول اوبراز ممنوع دی اوکه نه؟
جواب: ممنوع نه دی. (۲) فقط

په استنجاء کی طاق عدد: سوال: (۵۵۹) دغائطو په باره کی چی په حدیث کی کم وتر
 عدد دلوتو را اخیستلو دپاره راغلی دی آیا داوتر عدد دکوچنیو متیازو دپاره راغلی
 دی یعنی دری لوتی او ددواړو متیازو دپاره جلا لوتی را اخیستل لازم دی یعنی دری را
 اخیستل دی که څلور؟ اوپه حدیث پاک کی چی دوتر عدد دی، ددی خخه څه مراد دی؟
جواب: هغه وتر لوتی دغائط دپاره دی او دکوچنیو متیازو دپاره څلورمه لوتی را
 اخیستل ضروری دی. (۳)

دمری استنجاء په اوبو اولوتی دواړو سره کولی سی اوکه نه څرنکه طریقه وکړل سی؟ سوال:
 (۵۶۰) دمری استنجاء په لوتو او اوبو دواړو سره وسی اوکه نه؟ ما په کتاب جواهر
 نفیس کی لیدلی دی چی: دمری استنجاء په لوتی باندی مکروهه ده اومری لره په اوبو
 باندی په استنجاء کولوکی هم اختلاف دی، دحضرت امام ابویوسف (رح) په نزد باندی
 مری لره استنجاء کول په لوتی سره وی اوکه په اوبو سره مکروهه دی او دطرفینو (رح) په
 نزد په اوبو سره مری لره استنجاء جائز ده په دی صورت کی شرعاً څه حکم دی؟
جواب: دقفهی په کتابونوکی تصریح سویده چی په استنجاء کی داوبو او دلوتو یوځای
 کول سنت دی اوهمدا افضل دی لکه چی په شامی کی دی: فکان الجمع سنة علی
 الاطلاق فی کل زمان وهو الصحیح وعلیه الفتویٰ (۴) بیا وروسته لیکي: ثم اعلم ان
 الجمع بین الماء والحجر افضل ویلیه فی الفضل الاقتصار علی الماء ویلیه الاقتصار
 علی الحجر وتحصل السنة بالکل الخ (۵) شامی فصل فی الاستنجاء، نوکله چی دطرفینو

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی الاستنجاء ج ۱ ص ۳۱۴-۳۱۵، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۰. ظفیر
 (۲) كما کره تحریماً إستقبال قبلة وإستدبارها لأجل بول او غائط الخ ولو فی بنیان لإطلاق النهی (درمختار) قوله
 لإطلاق النهی وهو قوله صلى الله عليه وسلم: إذا أتیتم الغائط فلا تستقبلوا القبلة ولا تستدبروها ولكن شرفوا
 او غربوا، رواه السنة (ردالمحتار باب الاستنجاء ج ۱ ص ۳۱۲، ط.س. ج ۱ ص ۳۴۱). ظفیر
 (۳) وكيفية الاستنجاء أن یجلس معتمدا علی يساره منحرفا عن القبلة والرياح والشمس والقمر ومعه ثلاثة احجار
 یدبر بأحدها ویقبل بالثانی ویدبر بالثالث الخ وفي الدراية ولنا كيفية الاستنجاء هو أن يأخذ الذکر بشماله
 ویمره علی حجر او مدر (عینی شرح هداية باب الاستنجاء ص ۴۲۹ ج ۱). ظفیر
 (۴) رد المحتار فصل فی الاستنجاء ج ۱ ص ۳۱۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۸. ظفیر
 (۵) ثياب الفسقة واهل الذمة طاهرة (درمختار) قال فی الفتح وقال بعض المشائخ تکره الصلوة فی ثياب =

په نزد دمپری دپاره استنجاہ سنت ده، نو دشامی دتصریح یربنیاد مطلقا دلوتو اوداوبو جمع کول افضل دی اوسنت دی علی الاطلاق لهذا په لوتی سره مری لره استنجاہ کولو ته مکروهه ویل صحیح نه معلومیری.

دغیر مسلمو فوخیانو په مستعملو جامو کی به لمونخ صحیح کیږی اوکه نه؟ سوال: (۵۲۱)

اکثره دغیر مسلمو اشخاصو او انگریزی فوخیانو جامی دلیلام خخه مسلمانان په بیعه باندی اخلی په دغو جامو کی بغیر دپریمنخلو خخه لمونخ کیږی اوکه دپریمنخلو خخه وروسته یی اغوستل په کاردی؟

جواب: بغیر دپریمنخلو خخه یی اغوستلی سی اولمونخ پکنبی کولی سی. (۱)

په لوتی سره داستنجاہ کولو خخه بعد یی اوبه را اخیستل هیر سوه نولمونخ وسو اوکه نه؟

سوال: (۵۲۲) په یوی لوتی سره یی استنجاہ کری وه اوغته استنجاہ ورخخه هیره سوه. او دلمانخه دکولو خخه وروسته وریاده سوه نولمونخ جائز دی اوکه نه؟ کوچنی استنجاہ یی په اوبو سره کول هیر سوه اولمونخ یی وکړی نولمونخ وسو اوکه نه؟

جواب: په اول اودویم صورت کی لمونخ وسو، اوصحیح دی داعادی ضرورت یی نسته. (۲)

په استعمال سوو لیلامی جامو کی لمونخ کول صحیح دی اوکه نه؟ سوال: (۵۲۳) دانگریزانو

ورپنی جامی لیلامیری په هغوی کی دنپاکی خه شبهه سته، آیا په دوی کی لمونخ جائز دی اوکه نه؟

جواب: په شبهی سره دنپاکی حکم نه کیږی (۳) نودغه جامی استعمالول او په هغو کی لمونخ کول صحیح دی مگر بنه خبره داده چي ومینخل سی، البته حینی داسی جامی وی چي په هغو کی دنجاست گمان غالب وی، لکه پرتوگ نوپه هغه کی دی دمینخلو خخه

= الفسقة لأنهم لا يتقون الخمر قال المصنف یعنی صاحب الهدایة الأصح انه لا یکره لأنه لم یکره من ثیاب اهل الذمة إلا السراويل مع إستحلالهم الخمر فهذا هو الأولى آه (رد المحتار فصل فی الاستنجاہ قبیل کتاب الصلوة ج ۱ ص ۳۲۴. ط.س. ج ۱ ص ۳۵۰). ظفیر مفتاحی

(۱) والغسل بالماء بعده ای الحجر الخ سنة مطلقا به یفتی (درمختار) ثم اعلم ان الجمع بین الماء والحجر افضل ویلیه فی الفضل الإقتصار علی الماء ویلیه الإقتصار علی الحجر وتحصل السنة بالکل وإن تفاوت الفضل (رد المحتار فصل فی الاستنجاہ ج ۱ ص ۳۱۲-۳۱۳، ط.س. ج ۱ ص ۳۳۷-۳۳۹). ظفیر

(۲) الیقین لایزول بالشک (الأشباه والنظائر مع شرح حموي) ولوشک فالأصل الطهارة (الدرالمختار علی هامش ردالمختار باب المیاه ج ۱ ص ۱۷۱، ط.س. ج ۱ ص ۱۸۲). ظفیر

(۳) والصلوة فی سراويلهم (الی قوله) إن علم ان سراويلهم نجسة لا تجوز الصلوة فیها وإن لم یعلم نکره الصلوة فیها ولو صلی یجوز (عالمگیری مصري کتاب الکراهیة باب الرابع عشر فی أهل الذمة ج ۱ ص ۳۵۹، ط. ماجدیة ج ۱ ص ۳۴۷). محمد ظفیر الدین عفی عنه

يرته لمونخ نه كوي، په شامى كى دى: من هنا قالوا لا بأس بلبس ثياب اهل الذمة والصلوة فيها الا الازار والسراويل فانها تكره الصلاة فيها لقربها من موضع الحدث الخ (١). فقط

تم الجزء الاول من (فتاوى دار العلوم ديوبند) ويليه الجزء الثانى اوله كتاب الصلوة تحت اشراف صاحب الفضيلة حكيم الاسلام مولانا الحافظ القارى محمد طيب دام فيوضه (مدير دارالعلوم ديوبند) ، ولقد بذلت الوسع فى تصحيحه وترتيبه وتعليقه بمراجعة ما يقتضى الرجوع اليه فى تدقيقه من كتب الفقه والحديث والتفسير والاصول وغير ذلك، والله الهادى الى الصواب وصلى الله على سيد المرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين. محمد ظفير الدين
محرم المحرام سنة ١٣٨٢هـ

كمپوزنگ

سعيد حميد صاحب

تاريخ

الاحد، ٠٤ جمادى الثانية، ١٣٣٠

العلم كمپيوترز ، كوئته

al-ilmcorp@hotmail.com

(١) رد المحتار باب المياه قبيل فصل فى البئر ج ١ ص ١٩٠، ط.س. ج ١ ص ٢٠٥، ددي عبارت خخه وروسته دي: وتجاوز لأن الأصل الطهارة وللتوارث بين السلمين فى الصلوة بثياب الغنائم قبل الغسل وتمامه فى الحلية (ايضا، ط.س. ج ١ ص ٢٠٢). محمد ظفير الدين غفر له